

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

EĞİTİM ENSTİTÜLERİ (1949-1979)

DOKTORA TEZİ

Meral KAYABAŞI

Danışman: Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN

TOKAT-2024

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN danışmanlığında hazırlamış olduğum “*Eğitim Enstitüleri (1949-1979)*” adlı Doktora tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../...

Meral KAYABAŞI

JÜRİ KABUL VE ONAY

İTHAF

Kardeşim Hasan'a

ÖNSÖZ

Cumhuriyet ilan edilmeden Mustafa Kemal Atatürk'ün I. Maarif Kongresini toplaması eğitimin ne denli önemli olduğunu ve bunun Cumhuriyetin kurucu kadrosu tarafından idrak edildiğini göstermesi açısından önemlidir. Tanzimat'la başlayan Türk modernleşmesinin sonucu olarak açılan modern eğitim kurumlarında yetişen kuşaklar, Türkiye Cumhuriyeti kurulana kadar cereyan eden savaşlarda zayi olmuşlar ve nihayetinde Cumhuriyet bir avuç eğitilmiş insanla kurulmuştur denilebilir. Türkiye Cumhuriyeti var olması için gereken en önemli şeyin eğitim olduğunun farkındaydı. Bu nedenle eğitim konusunda Cumhuriyetin ilk yıllarında büyük işler yapıldı. Her ne kadar en mükemmel programlar hazırlansa da eğitimin en önemli unsuru kuşkusuz öğretmendir. Türkiye Cumhuriyeti'nin arzu ettiği eğitimi, bütün ülke geneline yaymak için gereken öğretmen kadrosundan yoksun olmasının, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çözülmesi gereken en önemli problem olduğu söylenilebilir. Eğitim Enstitüleri bu bakımdan Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen yetiştirmeye bulduğu çözümler sıralamasında en başlarda yer almıştır.

Tez konusu olarak belirlenen “*Eğitim Enstitüleri*” nden, herkesin haberdar olduğu fakat kapsayıcı bir biçimde ele alınmamış bir konu olduğu görüldü. Eğitim Enstitüsü mensupları enstitülerle ilgili yayınlar yapmış, kendi bakış açılarından halen Türk eğitim sisteminde izleri devam eden bu kurumlarla ilgili kişisel görüşlerini paylaşmışlar; fakat bu kurumların tamamı üzerine bütüncül bir çalışma yapılmamıştı. Çalışmaya başlamadan önce Türkiye'nin her yerine dağılmış bu kurumlarda çok fazla arşiv malzemesine ulaşılabileceği varsayılmıştı. Konya, Isparta, Trabzon ve Erzurum Eğitim enstitülerinde yapılan arşiv çalışmalarında Enstitüler kapatıldıktan sonra arşivin dağıtıldığı gözlemlenmiştir. Diğer yandan “*Gazi Eğitim Enstitüsü, İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü ve Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü*” arşivleri için bütün uğraşlara rağmen araştırma izni çıkartılamamıştır. Arşivlerde korunan malzemenin kahir ekseriyetini öğrenci ve öğretmenlerin özlük dosyalarının oluşturduğu gözlemlenmiş olup hukuken bu arşiv malzemelerinin kullanılması sakıncalı görüldüğünden adı geçen malzemelere tez bünyesinde yer verilmemiştir.

Tez; arşivler, kaynak eserler, bilimsel çalışmalar, kitaplar, anılar, dergi yazıları ve nihayetinde kimi mezunlarla yapılan ve kaydedilen sözlü tarih unsurlarını içermektedir. İzin alınan bütün arşivlere ulaşılmış, Enstitülerin yayınları ile ilgili *Ankara Milli Kütüphane Süreli Yayınlar Bölümünde* kütüphane araştırması yapılmıştır. Birincil kaynaklardan tespit edilen

kaynakların tamamına ulaşılmıştır. Bütün veriler tasnif edilerek tezde, nitel araştırmanın yanı sıra sözlü tarih çalışması da dahil edilerek çoklu yöneme baş vurulmuştur.

ÖZET

EĞİTİM ENSTİTÜLERİ (1949-1979)

KAYABAŞI, Meral

Doktora, Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN

Eylül 2024, xii+ 389 sayfa

Bu çalışma, 1949’da kurulan ve 1978-1979 öğretim yılında *Yüksek Öğretmen Okuluna* dönüştürülene kadar, Türk eğitim sistemi içinde orta öğretime branş öğretmenini yetiştirme konusunda tek yetkili kurum olan “*Eğitim Enstitülerini*” konu almaktadır. Eğitim Enstitüleri, ülkenin geniş coğrafyasına dağılmış orta öğretime öğretmen, ilköğretime müfettiş ve yönetici yetiştiren kurumlar olarak kurulmuş ve mezun ettiği on binlerce öğretmenle “*Türk Eğitim Hayatı*”nın biçimlenmesinde çok etkili olmuş kurumlardır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasi hayatındaki bütün dalgalanmalardan doğrudan etkilenmiş, kimi zaman çok sevilmiş bazen de kıyasıya eleştirilmiş eğitim kurumlarıdır. Tez, dört ana bölüm, sonuç ve önerilerden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı’dan Cumhuriyete öğretmen yetiştirme konusundan özet olarak bahsedilmiş daha sonraki bölümde Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasını müteakip, “*Eğitim Enstitülerinin*” kuruluşunu hazırlayan koşullar kronolojik olarak verilirken, Türk siyasi hayatında bu konuda yapılan tartışmalara da göz atılmıştır. Sonraki bölümde Enstitülerin eğitim- öğretim düzeni irdelenmiş, ders programlarına giriş koşulları detaylı incelenmeye çalışılmıştır. Son bölümde bütün enstitüler hakkında ulaşılan kaynaklara dayanılarak bir biçimsel inceleme yapılmaya çalışılmıştır. Başlangıçta enstitülerin merkezden bağımsız yönetim biçimleri giderek daha merkezi bir sisteme kavuşması, yapılan yönetmelikler ve eğitimle ilgili enstitülerin gayretleri, öğrencilerin eğitim hayatları içindeki durumları ve sonraki katkıları hakkında ulaşılan kaynaklardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Çeyrek asırdan fazla bir sürede, öğretmen yetiştirmiş ve Türkiye’nin en zor siyasi çıkmazlarının yaşandığı dönemlerde eğitim hayatını sürdürmüş olan bu Enstitülerin, Türk eğitim tarihi içinde yerinin tayini için bir kapsayıcı bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretmen, Öğretmen Yetiştirme, Ortaokul Öğretmeni, Eğitim Enstitüleri

ABSTRACT

KAYABAŞI, Meral

Doctorate's Thesis, History Department, Main Discipline

Advisor: Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN

September 2024, xii+ 389 pages

This study focuses on the “Education Institutes”, which were established in 1949 and served as the sole institution authorized to train secondary school subject teachers in the Turkish education system until they were transformed into Higher Teacher Schools in the 1978-1979 academic year. These education institutes were established as institutions spread across the country's vast geography, aimed at educating teachers for secondary education and inspectors and administrators for primary education. With tens of thousands of teachers graduating from these institutions, they played a highly influential role in shaping Turkish educational life.

These institutes were directly affected by all the fluctuations in the political life of the Republic of Turkey, sometimes widely admired and at other times fiercely criticized. The thesis consists of four main sections, a conclusion, and recommendations. The introduction provides a summary of teacher training from the Ottoman Empire to the Republic, followed by a chronological analysis of the conditions that led to the establishment of the “Education Institutes” after the founding of the Republic of Turkey, alongside an examination of related debates within Turkish political life.

The subsequent section examines the educational structure of the Institutes, analyzing their curricula and entry requirements in detail. In the final section, a formal analysis of all the Institutes is attempted, based on the sources obtained. The study evaluates the transition of the Institutes from initially independent governance to a more centralized system, along with regulations, the efforts of educational institutes, and students' experiences and contributions within educational life.

An inclusive perspective is offered to determine the place of these Institutes, which educated teachers for more than a quarter of a century and maintained their educational mission during some of Turkey's most challenging political periods, within the history of Turkish education.

Keywords: Education, Teacher, Teacher Education, Secondary School Teacher, Education Institutes

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	ii
JÜRİ KABUL VE ONAY.....	iii
İTHAF	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLOLAR LİSTESİ.....	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR.....	xviii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM : EĞİTİM ENSTİTÜLERİNDE TEŞKİLAT VE İDARİ YAPI.....	40
1.1. ÖĞRETMEN OKULLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	40
1.2. ENSTİTÜ YÖNETMELİKLERİ	41
1.3. ENSTİTÜ KARAR ORGANLARI (KURULLAR).....	44
1.3.1. Öğretmenler Kurulu.....	44
1.3.2. Bölüm Öğretmenler Kurulu	45
1.3.3. Enstitü Kurulu	46
1.3.4. Disiplin Kurulu	46
1.4. ENSTİTÜ YÖNETİM ORGANLARI	47
1.4.1. Müdür	47
1.4.2. Müdür Yardımcıları	48
1.4.3. Bölüm Şefleri- Bölüm Temsilcileri	49
1.4.4. Enstitü Memurları.....	50
1.4.5. Enstitü Doktoru	55
1.5. ENSTİTÜ ÖĞRETİM KADROSU	57
1.5.1. Enstitü Öğretmenleri.....	57
1.5.2. Enstitü Asistanları	66
2. BÖLÜM: EĞİTİM ENSTİTÜLERİNDE EĞİTİM-ÖĞRETİM.....	71
2.1. EĞİTİM ENSTİTÜLERİNDE UYGULANAN ÖĞRETİM ŞEKİLLERİ	71
2.1.1. Eğitim Enstitülerinde Yatılılık.....	71

2.1.2. Eğitim Enstitülerinde Akşam Öğretimi.....	76
2.1.3. Yaz Okulu	80
2.1.4. Eğitim Enstitülerinde Mektupla Öğretmen Yetiştirme	81
2.2. ENSTİTÜLERDE KULLANILAN EĞİTİM PROGRAMLARI	85
2.2.1. Eğitim Enstitülerinde Yetiştirilmek İstenen Öğretmen Tipi	86
2.2.2. Türk Eğitim Politikasının Eğitim Enstitüsü Programlarına Yansımaları	87
2.3. ENSTİTÜLERDE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME.....	95
2.3.1. Enstitü Bölümleri	96
2.3.2. Süreleri	96
2.3.3. Eğitim Enstitüsü Ders Programları	97
3. BÖLÜM EĞİTİM ENSTİTÜSÜ ÖĞRENCİSİ OLMAK.....	99
3.1. ENSTİTÜLERE BAŞVURU ŞARTLARI.....	99
3.2. SEÇME İMTİHANLARI	101
3.2.1. Eleme İmtihanları.....	102
3.2.2. Giriş İmtihanları.....	105
3.2.3. Enstitülerin Giriş Sınavlarında Zaman İçinde Yaşanan Değişiklikler	114
3.2.4. Enstitü Giriş Sınavlarının Değerlendirilmesi.....	117
3.3. ENSTİTÜLERE KAYIT İŞLEMLERİ	119
3.3.1. Kayıt Sırasında Adaylardan İstenen Belgeler	120
3.4. ENSTİTÜ SINIF-DERS GEÇME SINAVLARI.....	121
3.4.1. İmtihanlar	121
3.5. MEZUNLARIN İSTİHDAMI	123
3.6. ENSTİTÜLERİNDE DİSİPLİN UYGULAMALARI.....	127
3.7. EĞİTİM ENSTİTÜLERİ ÖĞRENCİ PROFİLİ.....	135
3.7.1. Öğrencilerin Menşeleri.....	135
4. BÖLÜM: ENSTİTÜLER.....	144
4.1. GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	144
4.1.1. Gazi Eğitim Enstitüsünün 1949-1978 Dönemi	144
4.1.2. Enstitüde Bölümlere Göre Öğrenci ve Öğretmen Durumu	146
4.1.2.1. Eğitim/Pedagoji Bölümü	146
4.1.2.2. Türkçe Bölümü	149
4.1.2.3. Sosyal Bilgiler Bölümü.....	151
4.1.2.4. Matematik Bölümü	153
4.1.2.5. Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü.....	155
4.1.2.6. Beden Eğitimi Bölümü	158
4.1.2.7. Resim-İş Bölümü	160

4.1.2.8. Müzik Bölümü	163
4.1.2.9. Yabancı Dil Bölümleri	165
4.1.3. Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürleri	172
4.1.4. Enstitünün İmkanları.....	173
4.2. İSTANBUL ATATÜRK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	181
4.2.1. Enstitünün Gelişimi.....	181
4.2.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu.....	183
4.2.3. İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Enstitü Müdürleri	188
4.2.4. Enstitünün Kültürel Faaliyetleri.....	189
4.3. BALIKESİR NECATİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	191
4.3.1. Enstitünün Gelişimi.....	191
4.3.2. Enstitüsü Öğretim Kadrosu.....	192
4.3.3. Enstitünün İmkanları.....	196
4.4. İZMİR (KIZ) EĞİTİM ENSTİTÜSÜ / BUCA	201
4.4.1. Enstitünün Gelişimi.....	201
4.4.2. İzmir Eğitim Enstitüsü Öğretim Kadrosu.....	203
4.4.3. Enstitü İmkanları	207
4.5. BURSA EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	212
4.5.1. Enstitünün Gelişimi.....	212
4.5.2. Enstitü Öğretim Kadrosu	214
4.5.3. Bursa Eğitim Enstitünün İmkanları.....	219
4.6. KAZIM KARABEKİR EĞİTİM ENSTİTÜSÜ.....	227
4.6.1. Enstitünün gelişimi.....	227
4.6.2. Enstitü Öğretim Kadrosu	229
4.6.3. Enstitünün İmkanları.....	232
4.7. SAMSUN EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	234
4.7.1. Enstitünün Gelişimi.....	234
4.7.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu.....	236
4.7.3. Enstitünün İmkanları.....	239
4.8. KONYA SELÇUK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	242
4.8.1. Enstitünün Eğitime Başlaması	243
4.8.2. Açılış Töreni	245
4.8.3. Enstitünün Gelişimi.....	246
4.8.4. Enstitü Öğretim Kadrosu	247
4.8.5. Enstitünün İmkanları.....	251
4.8.6. Öğrenci Etkinlikleri.....	253

4.9. DİYARBAKIR EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	256
4.9.1. Enstitünün Gelişimi.....	256
4.9.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu.....	257
4.10. TRABZON FATİH EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	261
4.10.1. Enstitünün Gelişimi.....	261
4.10.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu.....	263
4.10.3. Fatih Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler	265
4.10.4. Fatih Eğitim Enstitüsü İmkanları.....	266
4.10.5. Enstitü Öğrencilerinin Faaliyetleri.....	268
4.11. ISPARTA EĞİTİM ENSTİTÜSÜ (GÖKTÜRK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ)	270
4.11.1. Enstitünün Gelişimi.....	271
4.11.2. Enstitü Öğretim Kadrosu	272
4.11.3. Enstitünün İmkanları.....	275
4.11.4. Enstitünün Sosyal Faaliyetleri.....	276
4.12. EDİRNE EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	279
4.12.1. Enstitünün Gelişimi.....	279
4.12.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu.....	281
4.12.3. Enstitünün İmkanları.....	283
4.13. GAZİANTEP EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	285
4.13.1. Enstitünün Gelişimi.....	286
4.13.2. Enstitü Öğretim Kadrosu	287
4.14. ADANA EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	290
4.14.1. Enstitünün Gelişimi.....	290
4.14.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu.....	292
4.14.3. Enstitüde Görev yapan Müdürler.....	293
4.14.4. Enstitünün İmkanları.....	293
4.15. ESKİŞEHİR EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	295
4.16. UŞAK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ	297
4.16.1. Enstitü Öğretim Kadrosu	297
4.17. DİĞER ENSTİTÜLER	299
4.17.1. İzmir Bornova Eğitim Enstitüsü	299
4.17.2. Hatay Eğitim Enstitüsü:.....	299
4.17.3. Nazilli Eğitim Enstitüsü: (1977-1979).....	299
4.18. EĞİTİM ENSTİTÜLERİNİN KAPANIŞ SÜRECİ	300
4.19. EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MEZUNLARININ TÜRK EĞİTİM HAYATINA	302
ETKİLERİ	302

4.19.1. Eğitimci Şair/Yazarlar.....	302
4.19.2. Eğitimci-Sanatçılar.....	305
4.19.3. Sporcular.....	306
4.19.4. Eğitim Enstitüsü Mezunu Siyasetçiler.....	307
SONUÇ.....	309
KAYNAKÇA.....	318
EKLER.....	345
ÖZGEÇMİŞ.....	389

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1:Eğitim Enstitülerinin Açılış Tarihleri ve İlk Müdürleri	47
Tablo 2: Eğitim Enstitülerinde Memurların Gördüğü İşlere Göre Dağılımı (1969-1970 Öğretim Yılı)	51
Tablo 3: Eğitim Enstitülerinde 1969-1970 Öğretim Yılı Müstahdemlerin Görev Dağılımı.....	51
Tablo 4: 1968-1969 Öğretim Yılı İtibariyle Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Memur ve Müstahdemlerin Tahsil Durumu.....	52
Tablo 5: Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Doktor ve Sağlık Personel Sayıları.....	56
Tablo 6: Eğitim Enstitülerinde 1965-1974 Yılları Arasında Görev Yapan Öğretim Kadrosu	60
Tablo 7: 1974-1978 Yılları Arasında Eğitim Enstitülerinde Öğretim Elamanlarının Uyruklarına ve Statülerine Göre Dağılımı	61
Tablo 8: Eğitim Enstitüsü Öğretmenlerinin Yayınladıkları Eserlerin Sayıları.....	65
Tablo 9: Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Asistan Kadrosu (1965-1978)	68
Tablo 10: 1966-1970 yılları arasında Eğitim Enstitülerinde Eğitim Gören Yatılı ve Gündüzlü Öğrencilerin Başarı Durumları.....	73
Tablo 11: Enstitülerde Yatılı ve Gündüzlü Öğrencilerin Başarı Durumları	74
Tablo 12: Akşam Öğretimi Yıllara Göre Ders Kesiminde Öğrenci Sayısı.....	78
Tablo 13: Akşam Öğretimi Yıllara Göre Diploma Alan Öğrenci Sayısı	79
Tablo 14: Eğitim Enstitülerinde 1974-1978 Yılları Arasında Eğitim Gören Mektupla Öğretim Öğrencileri	84
Tablo 15: Mülakat Sınavı Öğretmen Adaylarını Değerlendirme Fişi	119
Tablo 16: Eğitim Enstitülerinde 1964-1969 Dönemi Verilen Disiplin Cezaları	128
Tablo 17: 1968-1969 Öğretim Yılı Enstitülere Göre Verilen Cezalar.....	129
Tablo 18: 1964-1969 Yılları Arasında Eğitim Enstitülerine Başvuran ve Alınan Öğrencilerin Başarı Oranları.....	137
Tablo 19: Eğitim Enstitülerinde Okuyan Ülkelerine Göre Yabancı Öğrenci Dağılımı.....	143
Tablo 20: 1967-1974 Yılları Arasında Eğitim Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları.....	147
Tablo 21: 1967-1968 Öğretim Yılında Eğitim Bölümü Öğretmenleri.....	147
Tablo 22: 1967- 1974 Yılları Arasında Türkçe Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları....	149
Tablo 23: 1967-1968 Öğretim Yılı Türkçe Bölümü Öğretmenleri	150
Tablo 24: 1967- 1974 Yılları Arasında Sosyal Bilgiler Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları.....	151
Tablo 25: 1967-1968 Öğretim Yılı Sosyal Bilgiler Bölümü Öğretmenleri	152
Tablo 26: 1967- 1974 Yılları Arasında Matematik Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları.....	153
Tablo 27: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Matematik Bölümü Öğretmenleri	154
Tablo 28: 1967- 1974 Yılları Arasında Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları.....	155
Tablo 29: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü Öğretmenleri.....	156
Tablo 30: 1967- 1974 Yılları Arasında Beden Eğitimi Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları.....	158
Tablo 31: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Beden Eğitimi Bölümü Öğretmenleri.....	159
Tablo 32: 1967-1974 Yılları Arasında Resim-İş Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları	161

Tablo 33: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Resim-İş Bölümü Öğretmenleri	161
Tablo 34: 1967- 1974 Yılları Arasında Müzik Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları	164
Tablo 35: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Müzik Bölümü Öğretmenleri.	164
Tablo 36: 1967- 1970 Yılları Arasında Fransızca Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları	166
Tablo 37: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Fransızca Bölümü Öğretmenleri	166
Tablo 38: 1967- 1970 Dönemi İngilizce Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları	168
Tablo 39: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan İngilizce Bölümü Öğretmenleri	168
Tablo 40: 1967-1970 <i>Dönemi</i> Almanca Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları	170
Tablo 41: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Almanca Bölümü Öğretmenleri	170
Tablo 42: 1971-1974 Yılları Arasında Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları.....	171
Tablo 43 1949-1979 Yılları Arasında Gazi Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler	172
Tablo 44: İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Öğrenci ve Mezun Sayıları.....	182
Tablo 45: İstanbul Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına, Uyrak ve Statülerine Göre Öğretim Üyesi Dağılımı.....	183
Tablo 46: İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler.....	186
Tablo 47: 1950-1966 yılları İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ile İstanbul Eğitim Enstitüsü Müdürleri.....	188
Tablo 48: Necati Eğitim Enstitüsü 1967-1978 Yılları Arasında Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayısı	192
Tablo 49: Necati Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı ...	192
Tablo 50: Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenler	193
Tablo 51: Necati Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler	195
Tablo 52: 1965-1974 Arası Dönem Necati Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde Bulunan Kitap Sayıları.....	198
Tablo 53: İzmir Eğitim Enstitüsü Öğrenci ve Mezun Sayıları	202
Tablo 54: İzmir Eğitim Enstitüsünün 1959-1960 Yılı Öğretim Kadrosu	203
Tablo 55: İzmir Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı	204
Tablo 56: İzmir Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenler.....	204
Tablo 57: İzmir Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler.....	206
Tablo 58: 1965- 1974 Arası Dönem İzmir Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde Bulunan Kitap Sayıları.....	208
Tablo 59: İzmir Eğitim Enstitüsü 1968 Yılı Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları.....	209
Tablo 60: Bursa Eğitim Enstitüsü 1967-1978 Yılları Arasında Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayısı	213
Tablo 61: Bursa Eğitim Enstitüsü Yönetimi (1964-1975)	214
Tablo 62: 1964-1975 Yılları Arasında Bursa Eğitim Enstitüsü Öğretim Kadrosu.....	215
Tablo 63: Bursa Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı ..	217
Tablo 64: Bursa Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler	218
Tablo 65: Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayısı	221
Tablo 66: Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü 1967-1978 Yılları Arası Öğrenci ve Mezun Sayısı.....	228
Tablo 67: Erzurum Eğitim Enstitüsü'nün Eğitime başladığı 1961-1962 Yılı İtibarıyla Öğretim Kadrosu	229

Tablo 68: Erzurum Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı	230
Tablo 69: Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsünde 1961-1979 Yılları Arasında Görev Yapan Müdürler	231
Tablo 70: Erzurum Eğitim Enstitüsü Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları	233
Tablo 71: Samsun Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları	235
Tablo 72: Samsun Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayıları	236
Tablo 73: Samsun Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler	238
Tablo 74: Samsun Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler	238
Tablo 75: 1965-1974 Yılları Arasında Samsun Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde Bulunan Kitap Sayıları	240
Tablo 76: 1967- 1978 Yılları Arasında Selçuk Eğitim Enstitüsü Öğrenci ve Mezun Sayıları	246
Tablo 77: 1973-1974 Eğitim Yılı Selçuk Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenler	248
Tablo 78: Selçuk Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı	249
Tablo 79: Selçuk Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler	250
Tablo 80: 1966- 1974 Arası Dönem Selçuk Eğitim Enstitüsü Kütüphanesi Kitap Sayısı	252
Tablo 81: Selçuk Eğitim Enstitüsü Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları	252
Tablo 82: Diyarbakır Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Sayıları	257
Tablo 83: Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayıları	258
Tablo 84: Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler	259
Tablo 85: Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler	260
Tablo 86: Fatih Eğitim Enstitüsü 1964-1978 Yılları Arası Öğrenci ve Mezun Sayısı	262
Tablo 87: 1968-1969 Öğretim Yılı Enstitüye Başvuran ve Alınan Kız Öğrencilerin Başarı Durumu	262
Tablo 88: Fatih Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler	264
Tablo 89: Fatih Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı	264
Tablo 90: Fatih Eğitim Enstitüsü 1968 Yılı Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları	267
Tablo 91: Isparta Eğitim Enstitüsü 1969-1978 Yılları Arasında Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayısı	271
Tablo 92: Isparta Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenler	273
Tablo 93: Isparta Eğitim Enstitüsünde Öğretim Elamanlarının Uyruklarına ve Statülerine Göre Dağılımı	274
Tablo 94: Isparta Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler	275
Tablo 95: Edirne Eğitim Enstitüsü 1969-1978 Yılları Arasında Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayısı	280
Tablo 96: Edirne Eğitim Enstitüsü Öğretmenleri	281
Tablo 97: Edirne Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı	282
Tablo 98: Edirne Eğitim Enstitüsü Müdürleri	283
Tablo 99: Gaziantep Eğitim Enstitüsü 1971-1978 Dönemi Öğrenci ve Mezun Sayıları	286
Tablo 100: Gaziantep Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenlerin Kadrolarına ve Statülerine Göre Sayıları	288
Tablo 101: Gaziantep Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler	288
Tablo 102: Gaziantep Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler	289
Tablo 103: Adana Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları	291
Tablo 104: Adana Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı	292

Tablo 105: Eskişehir Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları	295
Tablo 106: Uşak Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları.....	297

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1:1969-1970 Yılı Memur ve Müstahdemlerin Eğitim Durumlarının Sayısal Olarak Karşılaştırılması	53
Grafik 2: 1967-1970 Yılları Arasında Memurların Eğitim Durumlarının Oranları	54
Grafik 3: 1967-1970 Yılları Arasında Müstahdemlerin Eğitim Durumlarının Oranları.....	54
Grafik 4: Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Öğretim Kadrosunun Mezun Oldukları Okullar	59
Grafik 5: 1965-1974 Yılları Arasında Eğitim Enstitüleri Öğretmenlerinin Branşlar Üzerinde Dağılım	59
Grafik 6: 1965-1974 Yılları Arasında Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Unvanlarına Göre Öğretim Kadrosu	61
Grafik 7:1965-1978 Yılları Arasında Eğitim Enstitülerinde Asistan Kadro Sayıları.....	69
Grafik 8: Eğitim Enstitüleri Genelinde Yatılı ve Gündüzlü Öğrencilerin Sayısal Verilerinin Karşılaştırılması	73
Grafik 9: 1966-1970 Yılları Arası Yatılı Erkek-Kız ve Gündüzlü Erkek-Kız Öğrencilerin Başarı Oranlarının Ortalama Olarak Karşılaştırılması.....	75
Grafik 10: Akşam ve Gündüz Bölümlerinden Mezun Olan Öğrenci Sayılarının.....	79

KISALTMALAR

Blm Şefi: Bölüm Şefi
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
CGP: Cumhuriyetçi Güven Partisi
DP: Demokrat Parti
MHP: Milliyetçi Hareket Partisi
DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
Md.: Müdür
Md. Yrd.: Müdür Yardımcısı
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK: Türk Dil Kurumu
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
YAYKUR: Yaygın Eğitim Kurum

GİRİŞ

YÖNTEM, KAPSAM VE LİTERATÜR

1. AMAÇ

Eğitimin örgütlü, planlı ve programlı bir şekilde verilmesi, eğitimin en önemli unsuru olan öğretmenle gerçekleştirilir. Modern eğitimde devletin belirlediği eğitim politikasının, başarılı ya da başarısız olmasında en etkili görev, uygulayıcı konumda bulunan öğretmenlere düşmektedir.¹

Bir ülkenin kalkındırılmasında, gençlerin yetiştirilmesinde, hayata hazırlanmasında ve toplumun kültür değerlerinin nesilden nesile aktarımında en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Öğretmen eğitimi konusunda, Cumhuriyetin kuruluşu ve sonrasında, köklü ve kapsamlı girişimlerde bulunulmuştur. Eğitim Enstitüleri, ortaokullarla eşdeğer eğitim kurumlarına ve ilk öğretmen okullarına öğretmen, İlköğretime müfettiş ve ilk öğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına müdür yetiştiren; ilk ve ortaokullarla ilköğretim okulları hakkında inceleme yapan, bu okullardaki öğretmenlerin gelişmelerine yardım eden bir yüksek öğretim kurumudur.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ortaokullara öğretmen yetiştiren kurum olması, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kuruluş itibarıyla neredeyse Cumhuriyetle yaşıt olması ve bugünkü eğitim fakültelerinin temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada, 1949-1979 yılları arasında Türkiye'de ortaokula öğretmen yetiştiren, "Eğitim Enstitülerinin kuruluş aşamasından Eğitim Fakültelerine dönüştürülmesine kadar geçen süreç ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmayla otuz yıllık bir sürede öğretmen yetiştirme çerçevesinde, Türk eğitim politikalarında yapılan değişiklikleri, siyasetin eğitime yansımaları ya da müdahalesini de görmek mümkün olabilecektir.

2. KAPSAM

Cumhuriyet Dönemi öğretmen yetiştirme politikasının önemli bir bölümünü oluşturan ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan "Eğitim Enstitüleri" nin, 1949-1950 öğretim yılında eğitime başlamasından 1978-1979 öğretim yılında "Yüksek Öğretmen Okulu" na dönüştürülmesine kadar olan süreci, içine alan bir tez çalışmasıdır.

¹Tanju Gürkan, "Ortaöğretim Kurumlarında Öğretime İlişkin Sorunlar", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 20, S, 1 (1987):305.

Eğitim enstitülerinin dayandığı tarihi temeller, kuruluş amacı, Türk eğitim hayatındaki yeri ve önemi, yönetim ve işleyiş, öğretim elamanı alma ve yetiştirme, öğrenci kaynağı ve seçimi ve eğitim programları çerçevesinde profiller ortaya konulmaya çalışılması, araştırmanın temel gayeleri arasında yer almaktadır.

3. YÖNTEM

Bir araştırmanın bilimsel nitelik kazanması, çalışmada bilimsel yöntemlerin kullanılmasıyla mümkün olabilir. Araştırmacının ulaştığı bir bilgi ne kadar doğru olursa olsun, bilimsel olarak kabul görmesi, o bilginin nesnel nitelikte olmasıyla doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla, nesnel bilginin elde edilmesi, bilimsel yöntemlerin kullanılmasıyla olabilir.² Prof. Dr. Niyazi Karasar bilimsel yöntemi, “*Baconcu tümevarım ile Aristocu tümdengelim*” yaklaşımının bir sentezi...” olarak tanımlamaktadır.³

Eğitim Enstitülerini konu alan tezimizde nitel araştırma yöntemlerinden, tarama modeline uygun olarak doküman analizi ve arşiv araştırması kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminde, farklı disiplinlerin bir arada kullanarak bütüncül bakış açısı oluşturmak da mümkündür.⁴ Bu çalışmamızda nitel araştırmanın yanı sıra sözlü tarih çalışması da dahil edilerek çoklu yöneme baş vurulmuştur. Siyasi tarihten toplumsal tarihe bir tür yönelme olarak kabul edilen “*Sözlü Tarih*” çalışması, belgelerde yer almayan bilgilere, o dönemde yaşamış olaylara ya da konuya tanıklık etmiş kişilerin hatıraları ve anlatıları yoluyla ulaşma yöntemi olarak tanımlanabilir.⁵

Türkiye öğretmen yetiştirme tarihi literatüründe çoklu yöntem yaklaşımı bazı güçlüklerinden dolayı pek tercih edilen yöntemler arasında bulunmamaktadır. Çalışmamızda hem doküman hem enstitülere ait arşivler hem de enstitü mensuplarıyla gerek mektup gerek telefon ve gerekse sosyal medya aracılığıyla sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Eğitim Enstitüleri hakkında görüşme yapılanların isimleri:

- Bayram Acar, “*Isparta Eğitim Enstitüsü Matematik Öğretmeni*”, 5 Nisan 2022.

²İdris Güçlü, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri: Teknik-Yaklaşım-Uygulama, (Ankara: Nika Yayınevi, 2021), 27.

³ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*, (Ankara: Nobel Yayınevi, 2017), 26.

⁴ Ali Baltacı, Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 5, S.2 (2019), 370, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/898942> (Erişim 3 Eylül 2024).

⁵ Gülsüm Tütüncü, Tarih Araştırmalarında Sözlü Tarih Yöntemi ve Çevrimiçi Sözlü Tarih Arşivlerinden Örnekler, DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi 9, S. 2, (2002):137, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2569913> (Erişim 3 Eylül 2024).

- Adem Erol, “Uşak Eğitim Enstitüsü.”, 5 Haziran 2021. (Orhan Dengiz Anadolu Lisesi Müdürü)
- M. Koray Başıyigit, “Isparta Eğitim Enstitüsü Mezunu”, 9 Haziran 2023.
- Mahir Güngör, “Diyarbakır Eğiti Enstitüsü Mezunu”, 25 Haziran 2024.
- Muhterem Kaya, “Eskişehir Eğitim Enstitüsü Mezunu”, 29 Mayıs 2021.
- Yüksel Keskin, “Uşak Eğitim Enstitüsü Mezunu”, 7 Haziran 2021.
- Sabri Tezcan, “Gazi Eğitim Enstitüsü Mezunu”, 15 Aralık 2023.
- Zeylan, Abdurrahman, “Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü Mezunu”, 5 Haziran 2023.

4. LİTERATÜR

Tarih, tanım olarak üzerinde tam bir anlaşma sağlanamamış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. TDK sözlüğünde tarihin tanımı “*Toplumlari, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilim.*” olarak yaparken; Leon E. Halkin tarihi, “...insanların geçmişini inceleyen ve onların sosyal kapsamlı eylemlerinin bir tablosunu takdim eden bir disiplin...”olarak tanımlamaktadır.⁶ Prof. Dr. Tuncer Baykara’nın tanımı şöyledir: “*tarih, her zaman yaşanan hayatın geçmiş zaman içindeki bir kesitidir...geçmiş zamanda yaşanan hayatın bütün yönleriyle tetkik ve tasviridir.*”⁷

Halkin’ in tarihin konusu hakkında, “*Tarih, şahitliklerle yazılır, tecrübelerle değil ve bir savaş laboratuvarında tekrarlanamaz. Artık kesinlikle yeniden üretilmeyecek hadise, tarihin tam konusudur.*” derken, tarihi diğer bilim dallarından ayıran özelliğini de ortaya koymaktadır.⁸

Bilimsel araştırmalar için ilk adım konu hakkında bilgi birikimidir. Özellikle tarihçiler için birikim, konu hakkında yapılan araştırmalar sonucunda ulaşılan kaynaklardan elde edilen bilgilerden meydana gelir.⁹

Bu araştırmada birincil kaynaklar olarak enstitülere ait arşiv belgelerine ulaşma konusunda titizlikle durulmuştur. Başlarken amaçlanan, MEB’e ait arşivlere araştırma izni

⁶ Leon E Halkin, *Tarih Tenkidinin Unsurları*, çev. Bahaeddin Yediyıldız (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,1989), 4.

⁷ Tuncer Baykara, *Tarih Araştırma ve Yazma Metodu* (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007), 10.

⁸ Halkin, *Tarih Tenkidinin*, 6.

⁹ Baykara, *Tarih Araştırma*, 100.

alınmadı. Enstitülerin eğitim verdiği kurumlarda bulunan ve günümüze kadar sınırlı sayıda ulaşabilen arşiv belgelerine ulaşmaya çalışıldı. Resmi kayıtlardaki eksiklikleri öğrenci yıllıkları, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu yıllıklar, valilikler tarafından hazırlanmış olan il yıllıkları, Enstitü öğrencileri tarafından çıkarılan, “*Haber Bültenleri*” ve Devlet İstatistik Kurumu tarafından hazırlanan “*Yüksek Öğretim İstatistikleri*” vs. eserlerle ve enstitü mensuplarının bilgilerine dayanarak doldurmaya gayret gösterildi.

A. Resmi Kaynaklar

1. Arşiv Kaynakları: Arşiv geçmişle gelecek arasında bağ kuran milletin hafızası konumundadır. Türkiye Cumhuriyeti'ne ait arşivler de Türk milletinin hafızasıdır.¹⁰ Cumhuriyet dönemi öğretmen yetiştirme politikasının bir kısmını oluşturan ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan “*Eğitim Enstitüleri*” nin, açılışından “*Yüksek Öğretmen Okulları*” na dönüştürülmesine kadar olan süreci içine alan tez çalışmasının önemli bir bölümünü arşiv araştırması oluşturmaktadır.

Enstitüler hakkında yapılan araştırmaların en büyük eksiği Millî Eğitim Bakanlığı Arşivi'nden bugüne kadar faydalanılamamış olmasıdır. Bu çalışmada, özellikle Millî Eğitim Bakanlığı Arşivi kaynaklı araştırma yapmayı planlamamıza rağmen ne yazık ki girişimler sonuçsuz kaldı ve gerekli izinleri alamadı. Bundan dolayı MEB Arşivi kullanılan resmi kaynaklar başlığına dahil edilmemiştir.

Araştırmamızda başvuru yapmamıza rağmen, Eğitim Enstitülerinin tarihi açısından en önemli arşivlerin bulunduğu, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Balıkesir Üniversitesi, araştırma isteğimize olumsuz cevap vermişlerdir.

2. Eğitim Enstitülerine Ait Arşivler: Geçmişte Enstitü olarak eğitim vermiş, günümüzde de eğitim faaliyetine devam etmekte olan kurumlar belirlendi. Bunlar, üniversitelere ve MEB'e bağlı olmak üzere iki kısma ayrıldığı görülmektedir. Üniversitelere bağlı fakültelerde araştırma yapmak için rektörlüklere, MEB'e bağlı kurumlardan araştırma izni için önce <http://ayse.meb.gov.tr> internet adresine daha sonra ise ilgili illerin valiliklerine başvurular yapıldı. Isparta Eğitim Enstitüsü, Fatih Eğitim Enstitüsü, Selçuk Eğitim Enstitüsü, Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsüne ait arşivlerde araştırma yapılmıştır.

¹⁰ İbrahim Baş, “Eski Medeniyetlerden Bugüne Arşivin Önemi ve Günümüzde Arşivcilik Hizmeti Veren Türk Arşivleri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10, S. 1(Nisan 2019): 82.

3. TBMM Tutanak Dergileri (Zabıt Cerideleri): Tutanak, Meclis'te “yapılan görüşmelerin, yaşanan tartışmaların, olayların ulaşılabilir, izlenebilir, öğrenebilir olması amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yasama ve denetim faaliyetleriyle ilgili toplantılarda” tutulan resmî belgelere verilen isimdir. TBMM tutanakları mahkemede kesin delil olarak kabul edilen belgelerdir.¹¹ Tutanaklar, TBMM toplantılarında yapılan konuşmalar, stenograflar tarafından ses kayıtlarının tutanak yazım ve dil kurallarına uygun olarak yazıya geçirilmesiyle oluşturulan metinlerdir. *Tutanak Dergisi*, TBMM'ye ait *Genel Kurul Tutanaklarının* gözden geçirilerek bir araya getirilmiş belgelerden oluşmaktadır. Bu dergide, “geçen tutanak özeti, gelen kağıtlar, gündem, sıra sayısı, açık oylamam tablosu, yazılı ve sözlü soru ve cevaplar...” vs. belgeleri içerir.¹² Eğitim Enstitülerinin açılma kararının TBMM'ye getirildiği zaman, lehte ya da aleyhte yapılan konuşmalar; ayrıca kapatılma kararı sonrası yaşanan süreç, TBMM tutanaklarından takip edilebilir.

4. MEB Tebliğler Dergisi: Milli Eğitim bakanlığı tarafından 9 Ocak 1939 tarihinden itibaren düzenli olarak ayda bir defa çıkarılan süreli yayındır. Türkiye'de eğitim alanında yaşanan gelişmeler, alınan resmi kararlar, çıkarılan yönetmelikler ve yapılan değişiklikler bu yayın sayesinde kamuoyuna duyurulmaktaydı. Özellikle eğitim kurumlarının açılış amacı, ders programı ve teşkilatı hakkında detaylı bilgilerin bulunduğu kaynakların başında tebliğ dergileri sayılabilir. Cumhuriyet dönemi eğitim sistemi ve MEB'e bağlı eğitim kurumları hakkında yapılan çalışmalarda, araştırmacılar için önemli kaynaklar arasında ilk sırayı Tebliğler Dergisi'nin aldığı söylenebilir. Konumuz itibarıyla “Eğitim Enstitüleri” hakkında alınan kararlar, “yönetmelikler, müfredat değişiklikleri, gece bölümü açılması, mektupla eğitim” yapılması gibi konulara Tebliğler Dergisi' nin ilgili sayılarından ulaşıldı. Eğitim Enstitülerinin Teşkilat ve İdari Yapısı' nın oluşturulmasında Tebliğ Dergisi ve Resmî Gazete birlikte kullanılmıştır.

Eğitim Enstitülerinin açılma amacını, işleyişini ve bu eğitim kurumundan beklentileri aşağıdaki Tebliğler Dergisi sayılarından öğrenmekteyiz.

- MEB Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 03.03.1947, C. 9, S.423.
- MEB Eğitim Tebliğler Dergisi, *Enstitüsü Yönetmeliği*, 25.11.1968, C. 31, S.1530...

¹¹ TBMM, *Tutanak Hizmetleri El Kitabı* (Ankara: TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı,2016),20.

¹² TBMM, *Tutanak Hizmetleri*, 19.

- MEB Tebliğler Dergisi, *Bursa merkezinde, 1958-1959 ders yılında, bir eğitim enstitüsü açılması h.*, 21.07. 1958, Sayı 1017, Cilt: 21.
- MEB Eğitim Tebliğler Dergisi, *İzmir-Buca’da bir Eğitim Enstitüsü açılması h.*, 30-10-1958, Sayı 1085, Cilt:22.

5. Resmî Gazete: Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin resmi yayın organıdır. Devlet kurumları tarafından alınan kararların geçerlilik sürecini başlatan en önemli aşama “*Resmî Gazete*” de yayınlanmasıyla başlar. Resmî Gazete’nin tarihi arka planı, II. Mahmut döneminde çıkarılmaya başlayan “*Takvim-i Vekayi*” gazetesine dayanmaktadır. Kurtuluş Savaşı’nın yönetildiği Büyük Millet Meclisi tarafından, 7 Ekim 1920’de yeni devletin resmi yayın organı olarak “*Resmî Ceride*” nin yayına başladığı tarih *Resmî Gazete*’nin kuruluş tarihi olarak kabul edilir. Gazetenin adı, 10 Eylül 1923’te Resmî Gazete olarak değiştirilmiştir.¹³

Tebliğler Dergisinde alınan kararlar açıklandıktan sonra Resmî Gazete’ de yayınlanarak yürürlüğe girmesi açısından birbiriyle bağlantılı işlev görmüşlerdir. Eğitim enstitüleri hakkında alınan resmi kararları, Tebliğler Dergisiyle birlikte Resmî Gazete’ den birlikte takip edildi.

6. Milli Eğitim Şuraları: Milli Eğitim Şuraları 1939 yılında düzenli olarak yapılmaya başlanmış olsa da ilk adım ya da başlangıç noktası olarak “1. Maarif Kongresi” kabul edilmektedir. Milli Eğitim Şûrası Yönetmeliğinin 5. Maddesinde, “*Şura, Bakanlığın en yüksek danışma kurulumudur. Türk Milli eğitim sistemini geliştirmek, niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretimle ilgili konuları tetkik eder; tavsiye kararları alır.*” denilmektedir.¹⁴ Şuralarda alınan kararlar her ne kadar tavsiye hükmünde kanuni zorunluluğu olmasa da Türk eğitim politikasının oluşmasında en önemli etkenlerden olduğu söylenebilir.

Türkiye’de orta öğretime öğretmen yetiştirme konusunda, Şuralara sunulan raporlar, yapılan tartışmalar ve alınan kararların uygulamaya geçirilmesi süreçlerini, MEB Şura Kararları’ nın yayınlandığı <https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12> internet sitesinden takip edildi.

- 3. Millî Eğitim Şûrası, 2-10 Aralık 1946
- 4. Millî Eğitim Şûrası, 23-31 1949
- 5. Millî Eğitim Şûrası, 04-14 Şubat 1953

¹³ Resmî Gazete, *Resmî Gazete Tarihçe* (Ankara: Resmî Gazete).

¹⁴ Milli Eğitim Şûrası Yönetmeliği, TC. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 20 Mayıs 2022, <https://www.mevzuat.gov.tr/>.

- 6. Millî Eğitim Şûrası, 18-23 Mart 1957...

7. İstatistikler/ Yıllıklar: Resmi kayıtlardaki eksiklikleri, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu yıllıklar, valilikler tarafından hazırlanmış olan il yıllıkları ve Devlet İstatistik Kurumu tarafından hazırlanan “*Yüksek Öğretim İstatistikleri*” vs. eserlerle tamamlamaya çalıştık.

a) DİE/TÜİK Milli Eğitim İstatistikleri: Eğitim Enstitülerinin yeni kayıt ve öğrenci sayısı, diploma alan öğrenci sayısı erkek ve kız olarak bulunmakta; Enstitüler gece bölümü, gündüz bölümü olmak üzere; ayrıca Mektupla Öğretim yapan eğitim enstitülerinin hem öğrenci sayısı hem de mezun öğrenci sayılarının yanı sıra öğretim elamanlarının statülerine göre dağılımı gibi çeşitli konularda sayısal bilgiler bulunmaktadır.

- Milli Eğitim İstatistikleri: Yükseköğretim, 1980-1981;
- Milli Eğitim İstatistikleri: Yükseköğretim, 1978-1979;
- Milli Eğitim İstatistikleri: Yükseköğretim, 1979-1980;
- Milli Eğitim İstatistikleri, Yükseköğretim, 1974-1978;
- Milli Eğitim İstatistikleri, Yükseköğretim, 1970-1974;
- Milli Eğitim İstatistikleri, Yükseköğretim, 1965-1967...

b) Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Yıllıkları: Bu yıllıklarda, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğüne bağlı eğitim veren bütün öğretmen yetiştiren okullara ait genel bilgiler, öğrenci sayıları, yatılı, burslu, gündüzlü kız ve erkek olmak üzere mevcut bulunmaktadır. Hatta Enstitülerin genel ve bölümlere göre ayrıntılı öğrenci sayıları diploma alan mezun öğrenci sayıları, sınıf geçip geçmeme istatistikleri gibi birçok konuda istatistiki bilgiler yer almaktadır. Yalnız bu tür yıllıklarda konu başlıkları yıldan yıla değişmekte bir bütünlük göstermemektedir. Dolayısıyla bir yıllıkta enstitülere başvuran öğrencilerin mezun oldukları okul hakkında detaylı bilgiler verilirken diğer yıllıkta bu bilgi verilmemekte; başka konularda, başka başlıklarda bilgiler bulunmaktadır. Dolayısıyla enstitülerin öğrenci kaynağı hakkında yıllara göre bir istatistik ortaya koyup kıyaslama ya da yorum yapma imkânı elde edilememektedir. Yıllıklar hazırlanırken temel şablonlar kullanılmadığı için eldeki veriler kısıtlanmakta ve bu okullar hakkında genel görüntü oluşturmayı zorlaştırmakta. Biz bu araştırmamızda gerek öğretmen okulları yıllıkları ile birlikte DİE/TÜİK istatistiklerini birlikte kullanmaya dikkat edildi.

- *Öğretmen Okulları genel Müdürlüğü 1965-1966 Yıllığı;*
- *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı;*

- *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı;*
- *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı;*
- *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1969-1970 Yıllığı;*
- *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1970-1971 Yıllığı;*
- *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1971-1972 Yıllığı;*
- *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1972-1973 Yıllığı;*
- *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı” na ulaşmış olundu.*

B. Özel Kaynaklar

Enstitü Öğrenci ve Öğretmenlerinin Hazırlamış Olduğu Albümler/ Yıllıklar,

a) Albümler/Öğrenci Yıllıkları: Son sınıf öğrencileri tarafından oluşturulan komite tarafından hazırlanan yıllıklar, Enstitü Müdür ve yardımcıları, Enstitü Bölüm Şefleri, öğretim kadrosu, mezun olacak öğrencilerin resimleri ve okul hakkında bazı bilgilerin de bulunduğu hatıra amacıyla hazırlanmaktadır. Enstitü öğrencileri tarafından her mezuniyet dönemi düzenli bir şekilde hazırlandığı hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Bu yıllıklardan yalnızca birkaç tanesine ulaşıldı,

- Gazi Eğitim Enstitüsü 1952 Yıllığı;
- Bursa Eğitim Enstitüsü 1964-1965 Yıllığı;
- Samsun Eğitim Enstitüsü 1969 Yıllığı;
- Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü 1973 Yıllığı;
- Isparta Eğitim Enstitüsü 1975-1976 Yıllığı...”

Ayrıca Konya Eğitim Enstitüsü tarafından 1973 yılında hazırlanan

- “*Cumhuriyetin 50. Yılında Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü*” isimli eserde bulunmaktadır.

b) Öğrenci Rehberleri: Gazi Eğitim Enstitü öğrenci derneği ve Enstitü İdaresinin ortaklaşa hazırlanan rehberlerde, yeni başlayacak öğrencilere, “...*Enstitüde Görev Alan Müdürler, Öğretim Kadrosu, Eğitim Enstitülerinin Amaçları, Öğrenci Olarak Neler bilmeliyiz? Enstitü Kitaplığı ve Ankara’yı Tanıyalım*” gibi başlıklarla okul hakkında bilgi verilmektedir. Bu rehberlerden ikisi günümüze ulaşabilmiş durumda, diğer Enstitülerde de böyle bir çalışmanın olup olmadığını bilinmemektedir.

- Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1963-1964
 - Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968

c) Enstitü Öğrenci ve Öğretmenleri Tarafından Çıkarılan Dergiler

Gazi Eğitim Enstitüsü

- Gazi (Kasım 1966) 1-4 Ciltler
- Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İncelemeleri Bülteni, (Haziran 1961) Sayı 1-2
- Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmen Yetiştiren Kurumlarla İlgili Haberler Mayıs 1961 Sayı 1
- Gazi Eğitim Enstitüsü Haber Bülteni 19-21-29 Ciltler
- Eğitim Postası, (15 Nisan 1953)
- Eğitim Psikolojisi (Aralık 1953) 1-36 Sayı
- Genç Öğretmen 1-5 Ciltler
- Çay Şekeri
- Eğitim Öğretim (1947) 1-3 Sayılar

Buca Eğitim Enstitüsü

- Uyanış Mart 1963

Bursa Eğitim Enstitüsü

- Alkım: 9 Cilt, 66 Sayı (15 Nisan 1966-1977)
- Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni: 1-14 Ciltler;

C. Telif ve Tetkik Eserler

Cumhuriyet dönemi öğretmen yetiştirme politika ve uygulamalarını konu alan çalışmaların sayısı çok azdır. Türkiye’de öğretmen yetiştirme konusunda Hasan Ali Koçer tarafından 1967 yılında hazırlanan, “*Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)*” doktora tezi ilk bilimsel çalışma olarak kabul edilmektedir.¹⁵ Bu eserin başlığı ve incelediği dönem hakkında genel bir intiba verse de içerik olarak yalnızca, ilköğretime öğretmen yetiştirme sorunu ve politikaları ile bu alana hizmet veren kurumların ele alındığı görülmektedir. Bu alana özgü, araştırmaların ilki olması bakımından önemlidir.

Bir diğer eser ise Tayyip Duman tarafından Prof. Dr. Hasan Ali Koçer’in danışmanlığında hazırlanan, “*Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi*” isimli doktora tezidir. Bu tez daha sonra 1991 yılında, “*Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi)*” başlığıyla kitap olarak basılmıştır. Bu eserde, Cumhuriyetin kuruluşundan tezin hazırladığı döneme kadar geçen sürede ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye ilişkin görüş ve uygulamalara yer verilmiş ve öğretmen yetiştirme sorunları ele

¹⁵ Hasan Ali Koçer, *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)* (Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1967).

alınmıştır. Hem belge tarama hem doküman analizi hem de sözlü tarih çalışması da dahil olmak üzere çoklu araştırma yönteminin kullanıldığı ilk tez olması dolayısıyla ayrı bir öneme sahiptir.¹⁶

Öğretmen yetiştirme konusunda Prof. Dr. Cemil Öztürk tarafından hazırlanan eserlerden ilki, “*Atatürk Devri’nde Öğretmen Yetiştirme Politikası ve Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*” adlı doktora tezidir. Türkiye’de öğretmen yetiştiren kurumlar hakkında yapılan tezler dikkate alındığında arşiv belgelerinin yanı sıra birincil kaynakların kullanıldığı önemli araştırmalardandır. Eserde konumuz itibarıyla, İkinci Bölüm “*Genel Orta Öğretime Öğretmen Yetiştirme Politikası*” başlığı altında 1920-1938 dönemi ele alınmıştır. Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü’nün tarihi gelişimi ele alınmaktadır.¹⁷

Prof. Dr. Cemil Öztürk tarafından kaleme alınan, “*Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Tarihi*” adlı eserdir.¹⁸ Bu eser, Osmanlıdan Cumhuriyete öğretmen yetiştirme tarihini bütün olarak ele alma özelliğine sahiptir. 3 kısım ve 7 bölümden oluşan eser, Darülmuallimin-i Rüşdi’ den eğitim fakültelerine değin öğretmen yetiştiren tüm kurumların tarihçesini içermektedir. Prof. Dr. Yahya Akyüz tarafından, Cemil Öztürk’ün bu iki eseri, “*Türkiye’de öğretmen yetiştirmeyi ilk kez tarihi ve güncel boyutlarıyla ele alan, pek çok özgün ve önemli arşiv belgelerine dayanan, bilimsel titizlikle hazırlanmış en kapsamlı eserlerdendir.*” şeklinde değerlendirilmektedir.

Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü mezunu eğitimci bir yazar olarak Cavit Binbaşıoğlu tarafından yazılan, “*Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*”¹⁹ adlı eserde, Gazi Eğitim Enstitüsü özelinde, Eğitim Enstitüleri hakkında değerli bilgiler bulunmaktadır.

Ortaokula branş öğretmeni yetiştiren “*Eğitim Enstitüleri*” tarihi açısından yazılan önemli iki kaynak eser bulunmaktadır. Bu eserler Niyazi Altunya ve Ali Türer tarafından yazılmıştır. Niyazi Altunya’ nın, *Gazi Eğitim Enstitüsü / Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980)*,²⁰ eserinde, kaynak incelemelerinin yanında, sözlü tarih

¹⁶ Cemil Öztürk, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Tarihi Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6, S. 12 (2008): 490.

¹⁷ Cemil Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999).

¹⁸ Cemil Öztürk, *Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Tarihi*, (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2005).

¹⁹ Cavit Binbaşıoğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*, (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995).

²⁰ Niyazi Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü / Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980)*, (Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 2006).

çalışması çerçevesinde enstitü mensupları tarafından kaleme alınan mektupların da dahil olduğu birinci el kaynaklar kullanılmıştır. Bu eser konunun uzmanları tarafından, “*kurum temelli öğretmen yetiştirme tarihi araştırmaları için tasarım ve yöntem bilim açısından gerçek bir model*” olarak görülmektedir.²¹

Balıkesir’de öğretmen yetiştiren kurumların ele alındığı, “*Balıkesir’de Necati Öğretmen Okulları (1910-2023)*,”²² isimli eserde, Necati Eğitim Enstitüsü’nün kuruluşundan, Yüksek Öğretmen Okuluna dönüşümü ve günümüzde Eğitim Fakültesi olarak eğitime devam etme süreci hakkında bilgiler bulunmaktadır. Eser, yazarı tarafından “*Bu kitapta henüz son noktası konulmamış esaslı bir hikaye anlatılıyor. Hikayenin baş aktörü Necatibey yerleşkesidir...*” sözleriyle sunulmuştur.

Hatıralar/ Anılar: Eğitim enstitüsü mezunları tarafından kaleme alınan hatıralar, bu araştırmamızda önem verdiğimiz eserlerdir. Eğitim hem enstitüsü öğrencisi hem de enstitüde öğretmen olarak karşılaştıkları olaylar, enstitülerde verilen eğitim, yapılan uygulamalar hakkında birçok detay bulunmaktadır.²³

Eğitim enstitüleri ile ilgili çalışmalarda, onların yönetiminin nasıl tasarlanmış olduğu ve tarihi süreçte nasıl bir değişim yaşandığı açık bir şekilde ortaya konulmadığı görülmektedir. Çalışmaların çoğunda yönetimle ilgili oldukça kısıtlı bir değerlendirme yapılmıştır.

Donald Quataer, “*Osmanlı’dan Cumhuriyet Türkiye’sine İşçiler 1839-1950*” adlı eser de: “*Osmanlı tarihçileri ‘devleti’ bizatihi devletin gözlükleriyle görmeyi hiç itirazsız kabul ediyorlar aynen Türkiye Cumhuriyeti’ni anlatan tarihçiler de genel olarak devlete duyulan bu ilgiyi paylaşıyor*” söylemiyle devletin resmî kurumları tarafından oluşturulan belgelerinde aslında “*devletin gözlükleriyle*” bakmak anlamına geldiğini vurgulamaktadır.²⁴

1949-1979 yılları arasında Türkiye’de ortaöğretime branş öğretmeni yetiştiren nadir bir kurum olan Eğitim Enstitüleri hakkında hazırladığımız bu tezimizde, arşiv belgelerinin yanında Eğitim Enstitüsü mensuplarıyla yapacağımız sözlü tarih çalışması önemli yer tutmaktadır.

²¹ Öztürk, “Türkiye’de Öğretmen”, 510.

²² Ali Tüner, *Balıkesir’de Necati Öğretmen Okulları (1910-2023)*, (Ankara: Detay Yayıncılık, 2023).

²³ Cavit Binbaşoğlu, *Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları*, (Ankara: Gül Yayınevi, 2002); D. Faruk Toktamış, *Bir Öğretmenin Anıları*, (İstanbul: Kastaş Yayınevi, Birinci Baskı, 2008); Hürrem Arman, *Piramidin Tabanı Köy Enstitüleri ve Tonguç I-II*, (İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği, 2016).

²⁴ Erik Jan Zürcher, Donald Quataert, *Osmanlıdan Cumhuriyet Türkiye’sine İşçiler 1839-1950*, çev. Cahide Ekiz (İletişim Yayınları, 2017).

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, TARİHİ ARKA PLAN

Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Tarihi Süreci

Tanzimat Dönemi reformlarının genel anlamda eski kurumları yıkmadan yenilerini kurmak ve ikisini birlikte muhafaza etmek gibi bir işlev gördüğü bilinmektedir. Bu ikili uygulama eğitim alanında da görülmektedir. Bu durum, yapılan yeniliklerin başarısız olma ya da muhalefetle karşılaşma tehlikesini de beraberinde getirmekteydi. Ülkede gerçekleştirilecek geniş çaplı reformlar için reformcu elemanlara ihtiyaç duyulmaktaydı.²⁵ Osmanlı devlet adamları Tanzimat’ın getirdiği yeniliklerin kalıcı olması, daha önce yapılan ıslahatlar gibi kaderine terk edilmemesi için; yapılan reformları uygulayacak memurların yetiştirilmesi amacıyla askeri okul dışında sivil okullar açılmasının önemli olduğu sonucuna varmışlardı. Batı tarzında kurulacak okul sistemiyle yetişecek öğrenciler sayesinde Medrese’nin etkinliği azaltılmış olacaktı.²⁶

Fransız eğitim sistemi örnek alarak 1839 tarihinden itibaren hem devlet teşkilatında görev alacak memur adaylarının modern bilim ve fenlerle donanmış bir şekilde yetişmesi²⁷ hem de Tanzimat fikrine sahip çıkacak aydın kitlesinin oluşturulması amacıyla²⁸ “Rüşdiye” mektepleri açılmaya başlanmıştır.

Rüşdiye mekteplerinde Batı tarzı öğretim yöntem ve tekniklerinde eğitim verilmesinin planlanması, Türk eğitim sistemi açısından önemli bir gelişmeydi. Böyle bir eğitimi, Medrese mezunu öğretmenlerle verilemeyeceği devlet adamları ve eğitimciler tarafından görülmüştür.²⁹

Yeni okul sistemi, geleneksel Osmanlı eğitim sisteminden farklı fonksiyonlara sahip olması gerektiğinden; bu sisteme uygun yeni ders programı ve müfredata uygun öğretmen yetiştiren kurumlara ihtiyaç duyuldu.³⁰

Nizamnameye göre,

- Darülmüallimin, Rüşdiye mekteplerinin “ruhu” konumundadır...

²⁵ Yaşar Baytal, “Tanzimat ve II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 11, S.11 (2000): 24.

²⁶ Mustafa Ergün, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (...): 11

²⁷ Selçuk Uygun, *Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğine Uygun Bir sözlü Tarih Çalışması (1937-1954)*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 3.

²⁸ Yahya Akyüz, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme 160. Yılında Darülmüallimin’ in İlk Yıllarına Toplu ve Yeni bir Bakış”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 20 (2006): 24.

²⁹ Tayyip Duman, “Türkiye’de Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme Sorunu” *Erdem* 12, S. 3 (1999): 91-106.

³⁰ Ergün, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme”, 11.

- Okula öğrenciler sınavla alınacaktır.
 - Öğretim süresi 3 yıldır.
 - Programın ilk dersi “*Usul-i İfade ve Talim*” ... Bu “*Ders Verme ve Öğretim Yöntemi*” demektir. Diğer dersler ise “*Farsça, Aritmetik, Geometri, Alan Ölçümü, Astronomi, Coğrafya*”. (Öğrencilerin giriş sınavında Arapça’ yı anlayacak kadar bilmeleri şartı getirildiği için programda yer almamış.)
 - ...Öğrencilerin “cerre çıkıp dilenmekten kurtulmaları” ve kendilerini derslere vermeleri için onlara dolgunca burs verilmesi...Okulun öğrenci sayısı 30’dan 20’ye indirilmiş...
 - Mezunlar, göreve atanıncaya kadar, bilgilerini pekiştirmeleri için, maaşları da verilecek Darülmualimin’ de tutulacaktır.
- Mezunlar, başarı derecelerine göre bir sıra ile atanacaklardır. Sırası geldiğinde atanacağı öğretim görevini beğenmeyen mezunun elinden diploması alınacak ve ona bir daha öğretmenlik veya bir öğretim görevi verilmeyecektir.³¹

Darülmualimin’ in eğitim hayatında önemli olan bir diğer nizamname ise “1869 *Maarif-i umumiye Nizamnamesi*” dir. Fransız devlet adamlarının istekleri göz önüne alınarak Sadullah Paşa tarafından hazırlanan nizamname ile Osmanlı eğitiminde olmayan ya da o güne kadar yapılamayan Batı tarzı bir eğitim sistemi kurulmuş oluyordu. 5 bölüm ve 198 maddeden oluşan Nizamname, ilkokuldan üniversiteye kadar hemen hemen bütün eğitim kademelerini kapsar nitelikte düzenlemeler getirmiştir.³²

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’ nin önemi, modern okul sistemine uygun öğretmen yetiştirmeyi kurumsallaştırmaya çalışırken bunun, devlet eliyle yapılmasının gerekliliğini ele almış olmasındadır.³³

Nizamname öğretmen yetiştirme konusunda, “*genel mekteplerin çeşitli düzeylerindeki öğretim kurumları için mükemmel muallimler yetiştirmek üzere İstanbul’da bir büyük Darülmualimin kurulacaktır.*”³⁴ Büyük Darülmualimin bütün öğretmen yetiştiren kurumları bünyesine alacak; Rüşdiye, İdadiye ve Sultaniye şubelerinden oluşacaktı. Bu şubelerin, biri edebiyat diğeri ulum ve fünundan oluşan iki bölümü olacaktı. Nizamnamenin yürürlüğe girmesinden bir yıl önce açılan Darülmualimin-i Sıbyan’ da Büyük Darülmualimin’ in bünyesine dahil olacaktı.³⁵ Böylece öğretmen yetiştiren bütün kurumlar bir kaynakta toplanmış oluyordu.

1848 tarihinde Rüşdiye okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan Darülmualimin’ de Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile eğitim ve öğretim yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Darülmualimin-i Sıbyan açıldıktan sonra Darülmualimin-i Rüşdi

³¹ Akyüz, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin”, 33-35.

³² Hamza Altın, “1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimizdeki Yeri”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13, S. 1 (2008), 272-273.

³³ Öztürk, “Darülmualimin”, DİA, 8,551.

³⁴ Akyüz, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin”, 48.

³⁵ Akyüz, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin”, 48.

adını alan okula, “*Meclis-i Kebir-i Maarif*” in üyeleri huzurunda yapılan sınavda başarılı olan öğrenciler alınmaya başlanmıştır. Darülmuallimin, Maarif Nazırı’ nın öğrencilere hitaben yaptığı konuşmayla eğitime başlamıştı. Bu konuşmanın içeriğinden anlaşıldığına göre Darülmuallimin’ de öğrenilecek dersler, “*Türkçe Kitabet ve İnşa, Farsça, Matematik ve Geometri, Cebir ve Coğrafya*” dan oluşmaktadır.³⁶

1880 yılından itibaren Darülmuallimin yatılı olması gündeme gelmiş, bunda gündüzlü eğitim veren okullardan beklenen başarının sağlanamamış olmasının etkisini olduğu düşünülebilir. Darülmuallimin’ in yatılıya çevrilmesi devlete maddi olarak yük getirmiş olsa da devlet adamları bunu göze alarak okulun yatılı olmasını uygun görmüşlerdir. II. Meşrutiyet dönemi Maarif Nazırı Emrullah Efendi öğretmen yetiştirilmesine önem vermiş bir taraftan yeni Darülmualliminler açarken diğer taraftan da gündüzlü olan Darülmualliminleri yatılıya çevirmiştir. Öyle ki 1914 yılında yatılı olmayan Darülmuallimin sayısı 3 adet olarak tespit edilmiştir.³⁷

Osmanlı Devleti’ de eğitimin ülke geneline yaygınlaştırılması çabalarına hız verilmesinin yanı sıra iptidaiyeler de öğretimin zorunlu hale getirilmeye çalışılması; öğretmen ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla vilayetlerde Darülmualliminler açılmıştır. Taşra Darülmualliminleri olarak da anılan bu okulların hemen hemen tamamı ibtidaiye mekteplerine öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan okullardır.³⁸

Darülmuallimat: Osmanlı Devleti’nde kızların eğitimi sıbyan mektepleri ile sınırlıydı. Tanzimat’la birlikte Osmanlı eğitim hayatında yaşanan önemli yeniliklerden birisi de 1859 tarihinde İstanbul Sultanahmet’ te ilk kız Rüşdiyesi’ nin açılmasıyla olduğu görülmektedir. Kızların eğitiminde yaşanan bu gelişme, bu okullarda görev alacak “*kadın öğretmen*” yetiştirme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştı.³⁹ Osmanlı toplum yapısı kız okullarına kadın öğretmen girmesi konusunu zorunlu bir hale getiriyordu. Bu hassasiyet, 1869 Maarif-i umumiye Nizamnamesi’ nin 68. maddesinde “*kız sıbyan ve rüşdiye mekteplerine kadın öğretmen*” yetiştirmek olarak ortaya konulmuştur.⁴⁰

³⁶Akyüz, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin”, 48-9.

³⁷ Taşer, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e*, 45-46

³⁸ Taşer, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e*, 63.

³⁹ Mehmet Şanal, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Kız Öğretmen Okulunda Görev Yapan Kadın İdareci ve Öğretmenler ile Okuttıkları Dersler”, *Belleten* 68, S.253 (2004): 651.

⁴⁰ Cemil Öztürk, “Darülmuallimat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.C.8, TDV Yayınları, Ankara 1999, 549.

Darülmualimat' a 8 Şubat 1870'te yapılan imtihanla ilk öğrencileri alınmış ve "26 Nisan 1870 Salı günü Maarif Nazırı Saffet Paşa'nın bir nutku ile açılmıştır..."⁴¹ Darülmualimat, "1869 maarif-i Umumiye Nizamnamesi" nin yayınlanmasından sonra ilk açılan öğretmen okuludur.⁴²

Darülmualimatta görev yapacak bayan öğretmenler bulunamadığından, öğretmenlerin büyük çoğunluğu yaşlı ve ahlaklı erkeklerden seçilmiştir.⁴³ Okulun dış işleriyle müdür, içişleriyle ise müdire ilgilenecek ve her ikisinin maaşysa 650 kuruş olarak belirlenmişti. Erkek ve bayan öğretmenlerin maaşları, 400 ile 700 kuruş arası farklılık göstermekteydi.⁴⁴ Darülmualimat, Emin Efendi'nin müdürlüğünde eğitim hayatına başladığında, görev yapan 3 bayan öğretmenden ikisi nakış ve biri de resim öğretmeni idi.⁴⁵

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi' nde, "sıbyan ve rüşdiye şubelerinden meydana gelen Darülmualimat' ın sıbyan şubesinin öğretim süresi iki, rüşdiye şubesininki üç yıl olacaktı. Öğrenci sayısı ise elli olarak belirlenmişti. Bu öğrenciler mecburi hizmet karşılığında ayda 30-50 kuruş arasında harçlık alacaklardı."⁴⁶

Darülmualimat' tan öğretmen olarak mezun olan adaylarının, İstanbul dışına çıkmak istememeleri ve bazılarının öğretmenlik yapmayıp evlenmeyi tercih etmelerinden dolayı dönemin Maarif Nazırı Emrullah Efendi bu sorunu çözmek için yatılı bir öğretmen okulu açmaya karar verdi. Taşradan kızlar getirtilecek kızlar, öğrenimlerini tamamlayınca tekrar taşraya öğretmen olarak gönderilecekti. Yatılı okul 1912 yılında açılmış, gündüz ve yatılı okulun öğretmen ve öğrencileri karıştırılmıştır.⁴⁷

II. Meşrutiyet döneminde taşrada Darülmualimatlar açılmıştı. Ancak, bunlar planlı bir okuldan ziyade vilayetlerde bulunan kız rüşdiyelerine sınıf ekleme yapılarak açılan okullardı. Gerek I. Dünya Savaşı'ndan sonra kaybedilen topraklarda kalan okullar gerekse Kurtuluş Savaşı sırasında bazı okullar kapanmış, 1923-1924 yıllarında İstanbul Darülmualimat 'ından

⁴¹ Akyüz, "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme", 51.

⁴² Tayyip Duman, *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1988), 18-19.

⁴³ Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)*, (Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1967), 21.

⁴⁴ Duman, *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen*, 19.

⁴⁵ Taşer, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, 51.

⁴⁶ Öztürk, "Darülmualimat", *DİA* 8, 549-550.

⁴⁷ Mustafa Ergün, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*, (Ankara: Ocak Yayınları, 1996), 439.

başka altı Darülmualimat bulunuyordu. 1924-1925 öğretim yılından itibaren, Darülmualimatlar “*Kız Muallim Mektebi*” adını almıştır.⁴⁸

1848 tarihinde İstanbul’un Fatih semtinde,⁴⁹ Rüşdiye okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla Mekatib-i Umumiye Nazırı Kemal Efendi’nin girişimleriyle, “*öğretmen yetiştiren yer*” anlamına gelen erkek öğretmen okulu “*Darülmualimin*” açılmıştır.⁵⁰

Darülmualimin’ in açılması sadece Rüşdiyelere Medreseden ayrı bir kaynaktan öğretmen yetiştirmek anlamına gelmiyordu; ülkemizin eğitim tarihinde öğretmenliğin kendine özgü eğitim isteyen, uzmanlık gerektiren bir meslek olarak görülmeye başlandığının da bir göstergesiydi.⁵¹

Ancak Osman Ergin, Darülmualimin’ den yetişecek öğrenciler hakkında, “...*Türkçe, Arapça, Farsça, Hesap, Yazı, Coğrafya...gibi şeylerin pek muhtasarca okutulmak istenildiğine şüphe yoktur. Çünkü bundan fazlasını anlayacak talebe bulunamazdı. Esasen bu mektebe rağbet ve devam eden de yalnız medrese talebesiydi.*” derken; Yahya Akyüz ise yeni öğretmen yetiştirilmesi fikrine, “*bu öğretmenler kaçınılmaz olarak Tanzimat döneminin zorunlu bir özelliğini taşıyacaklardı: Eldeki eski malzemeden eski ve geleneksel insan unsurundan yeni bir insan tipi yetiştirilmesi...*” olarak görmektedir.⁵²

Darülmualimin’ in tarihinde önemli gelişmelerden birisi, Cevdet Paşa’nın 1850 tarihinde müdürlüğe getirilmesidir denilebilir. Darülmualimin’ in 21 Mayıs 1852 tarihinde ilk nizamnamesi Müdür Cevdet Paşa tarafından hazırlanmıştır. Darülmualimin, nizamnamesi olmadan eğitime başlamıştı. Okulun, yönetim, mali teşkilatı, öğrenci kabul şartları, öğretim müfredatı gibi konuların ele alındığı ilk nizamnamesi Müdür Cevdet Paşa tarafından kaleme alınmıştır. Nizamnamenin yürürlüğe giriş tarihi olarak Cemil Öztürk, “Darülmualimin” maddesinde “21 Mart 1852” tarihini gösterirken; Yahya Akyüz ise, “*Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin 160. Yılında Darülmualimin’ in İlk Yıllarına Toplu ve Yeni bir Bakış*” adlı makalesinde bu tarihi “1 Mayıs 1851” olarak kabul etmektedir.⁵³ Akyüz’ün verdiği tarihi

⁴⁸ Öztürk, “Darülmualimat”, DİA 8, 550.

⁴⁹ Cemil Öztürk, “Darülmualimin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.C.8, TDV Yayınları, Ankara 1999, 551.

⁵⁰ Seyit Taşer, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Eğitim Yönetimi ve Denetimi*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 21.

⁵¹ Nurettin Başer ve Diğerleri, *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme (188-1995)*, (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, 1995),20.

⁵² Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi (İstanbul: Eser Matbaası,1977)*, 572; Akyüz, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin”, 27.

⁵³ Öztürk, “Darülmualimin”, 8,551.

doğru kabul etmek durumundayız.⁵⁴ Okulun, açılışından üç sene sonra Padişah Abdülmecit'in iradesi ile yürürlüğe konmuştur.

Tatbikat Mektebi: Osmanlı Dönemi Batı tarzı öğretmen yetiştiren kurumlar olan Darülmuallimin ve Darülmuallimat okullarında öğrencilerin, öğretmenlik uygulaması yapmak amacıyla “Tatbikat Mektebi” adı verilen okullarda açılmıştı. Bu okullarda öğretmen okulu öğrencileri staj yapma imkânı buluyorlardı. Tatbikat Mektebi uygulaması o tarihlerde İstanbul'daki öğretmen okullarının yan sıra vilayetlerde bulunan erkek ve kız öğretmen yetiştiren okullarda da bulunmaktaydı.⁵⁵

Darülmuallimin-i Aliye (Darülmuallimin-i Kebir): 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde öğretmen yetiştiren okullar hakkında yapılan birtakım düzenlemeler sonucunda Darülmuallimin-i Kebir/Darülmuallimin-i Aliye açılması kararı olduğu halde, bu okulun açılması 1874 tarihinde gerçekleşmiştir. Darülmuallimin-i Aliye'nin, Sıbyan, Rüşdiye ve İdadiye şubeleriyle kurulması gerçekleşmemiştir.⁵⁶ Darülmuallimin-i Aliye'nin kurumsal bütünlüğünün sağlanması, İdadiye şubesinin, 1877'de II. Abdülhamit döneminde açılarak Darülmuallimin-i Ali'nin bölümleri tamamlanmış oldu. Bu okulun açılışında da tıpkı 1848 yılında Darülmuallimin' in açılışında önemli katkıları olan, Kemal Efendi tarafından yapılmıştır.⁵⁷ İdadiye şubesiyle, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi' nde açılması planlanan Darülmuallimin-i Aliye'nin kuruluşu tamamlanmış oluyordu. Bazı araştırmacılar, Darülmuallimin-i Aliye' nin açılış tarihini 1874 olarak kabul ederken, bazıları da tamamlanış tarihi olan 1877' yi kabul etmektedirler.⁵⁸

Darülmuallimin-i Aliye'nin şubeleri kendi aralarında Fen ve Edebiyat bölümlerinden oluşmakta ve öğretim süresi, Sıbyan iki diğer şubelerin ise üç yıldır. Darülmuallimin-i Aliye'nin üç şubeli eğitim hayatı ancak üç yıl kadar sürmüş 1880 yılında “*İdadiye Şubesi*” kapatılmıştı. Bu durum, 1891 tarihinde İdadiye Şubesinin Münif Paşa'nın Maarif Nazırlığı zamanında tekrar açılmasıyla Darülmuallimin-i Aliye üç şubeli ve yatılı olarak yeniden faaliyete geçirilmiştir.⁵⁹

⁵⁴Yahya Akyüz, 1989 yılında yaptığı arşiv çalışmalarında kayıp olan “1851 tarihli Darülmuallimin Nizamnamesini” bulmuştur. Bu nizamname hakkında kaleme aldığı makaleyi biz burada kaynak olarak kullandık.

⁵⁵ Taşer, “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e”, 46-47.

⁵⁶ Cemil Öztürk, *Türkiye'de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar* (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2005), 223-224.

⁵⁷ Koçer, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme*, 28; Tayyip Duman, *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen*, 19.

⁵⁸ Öztürk, *Türkiye'de Düünden Bugüne*, 224.

⁵⁹ Duman, *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen*, 18; Öztürk, *Türkiye'de Düünden Bugüne*, 224.

Cumhuriyet Dönemi Öğretmen Yetiştirme Girişimleri

Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesinden sonra Osmanlı Devleti'nin toprakları işgale uğramasıyla; Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Anadolu'da bağımsızlık mücadelesi başlatılmıştı. Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü bir dönemde hem savaş organizasyonunun sağlanması hem de yeni bir devletin kuruluş aşaması olarak kabul edilen Büyük Millet Meclisi açılmıştı. Millî Mücadele Dönemi'nde, biri Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletlerinin etkisi altına girmiş “İstanbul Hükümeti” diğeri de Ankara'da işgal güçlerine karşı bağımsızlık savaşı veren “Ankara Hükümeti” olmak üzere iki hükümet görev yapmaktaydı. Bu durum eğitim konusunda da böyleydi. 2 Mayıs 1920 tarihi itibarıyla, İstanbul'da “Maarif-i Umumiye Nezareti”, Ankara'da ise “Maarif Vekaleti” olarak eğitim alanında iki bakanlık faaliyet gösteriyordu.⁶⁰ İstanbul Hükümeti gibi Maarif-i Umumiye Nezareti'nin de Anadolu'da ki eğitim kurumları üzerinde herhangi bir etkisi olmasa da Nezaretin okullara gerek program gerek eğitim araç gereçleri gerekse birtakım genelgeler göndererek Maarif Vekaleti'ni işlevsizleştirmeye çalışması; öğretmenlerin Millî Mücadeleye destek vermelerini engelleme çabası olarak görülmüştür.⁶¹

1920 yılının Temmuz ayında Ankara'da “Muallime ve Muallimler Cemiyeti”nin kurulmasıyla, Maarif Vekaleti, Anadolu'da görev yapan öğretmenleri örgütleyerek kurtuluş mücadelesi etrafında birlikte hareket etmeyi sağlamıştır. 1921 yılında ise bu cemiyetin adı, “Türkiye Muallime ve Muallimler Cemiyeti” olarak değiştirilmiştir.⁶²

Maarif Vekaleti kurulduğu dönemde, Vekaletle bağlı okulların büyük çoğunluğu savaşların getirdiği olumsuzluklardan nasibini almış, öğrencisizlikten ya da gerekli öğretmen olmadığı için öğretim yapılmayan; görev yapan öğretmenlere de maaş veremez bir durumdaydı. Bunun yanında Anadolu'nun köylerinin %98'i okulsuz bir durumdaydı.⁶³ BMM'de kurulan ilk hükümetin programında: “millî eğitim işlerinde amacımız...kısaca bir milletin hayat ve varlığını korumak için en önemli etken olan eğitim işlerinde dikkat ve özel bir gayretle çalışmaktır... Bugün ise ilk işimiz mevcut okulları iyi bir şekilde idare etmelidir.”⁶⁴ Mecliste okunan bu programın son bölümünü yapılan alıntıdan da görüldüğü gibi Maarif Vekaleti savaş döneminde dahi eğitimin devam etmesini arzulamaktadır. Mustafa Kemal

⁶⁰ Nevzat Ayas, *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi: Kuruluşlar ve Tarihçiler* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1948), 121.

⁶¹ Banu Aşkın, *Maarif Vekaleti'nin Kuruluşu ve Çalışmaları (1920-1940)*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1983), 14.

⁶² Aşkın, *Maarif Vekaleti'nin Kuruluşu*, 18-19.

⁶³ Aşkın, *Maarif Vekaleti'nin Kuruluşu*, 19.

⁶⁴ Reşat Özalp ve Aydoğan Ataunal, *Milli Eğitimde Kongreler ve Şuralar, Cumhuriyet Döneminde Eğitim* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983), 106.

Paşa, bir taraftan ülkenin bağımsızlığı için savaşırken diğer taraftan da eğitim alanında mücadele vermektedir. Maarif Vekili Hamdullah Suphi ve Muallime ve Muallimler Cemiyeti'nin organizesiyle, 15 Temmuz 1921 tarihinde, Sakarya Savaşı'nın hazırlıkları sürerken Ankara'da “*Maarif Kongresi*” toplanmıştır. Kongre, “*okul ve öğrenci mevcudunun tespit etmek, bu konuda yapılması gereken çalışmaları belirlemek ve eğitime milli bir yön vermek*” amacıyla toplanmıştır. Bu kongreye ülkenin işgal altında bulunmayan bölgelerindeki Eğitim müdürleri ve okul müdürleri, öğretmenler, Maarif Vekaleti görevlileri dahil kadın ve erkeklerden oluşan,⁶⁵ iki yüz elli den fazla eğitimci katılmıştır.⁶⁶

Maarif Kongresi'nin açılışı, cepheden gelen Mustafa Kemal Paşa'nın konuşmasıyla açılmıştır. Mustafa Kemal Paşa,

“Maarif Kongresi” nin önemini vurgulayarak başladığı konuşmasında, “...Bugün Ankara, Milli Türkiye'nin ‘milli eğitimi’ ni kuracak öğretmenler kongresinin toplanmasına sahne olmak üstünlüğü ile övünmektedir

...Gerçi bugün maddi ve manevi güç kaynaklarımızı, milli hudutlarımız içerisindeki şehirlerimizde işgalci bulunan düşmanlara karşı kullanmak zorundayız. Memleket İrfanı için ayrılabilen şey gelecek maarifimize dayanabileceği bir temel kurmaya yeterli değildir. Ancak geniş ve yeterli şart ve araçlara sahip oluncaya kadar mücadele günlerinde dahi büyük bir dikkat ve özenle işlenip, çizilmiş bir milli eğitim programını meydana getirmeye ve mevcut maarif teşkilatımızı bugünden verimli bir faaliyetle çalıştıracak esasları hazırlama hizmetlerimizi yoğunlaştırmalıyız.

İşte biz bu kongrenizden yalnız, çizilmiş eski yollarda sıradan yürümenin tarzı hakkında fikir alışverişinde bulunmayı değil, belki açıkladığım şartları taşıyan yeni bir sanat ve beceri yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için yol gösterici gibi kutsal bir hizmet bekliyoruz...”⁶⁷

Mustafa Kemal Paşa, Maarif Kongresi'nde, geçmişte eğitim-öğretim alanında ortaya çıkan sorunların genel bir çerçevesini çizmiş, problemlerin detaylarını ve çözüm yollarını da işin uzmanlarına bırakmıştır.⁶⁸ Mustafa Kemal Paşa bu kongredeki konuşmasında ayrıca, “...geleceğimizin kurtuluşunun aziz öncüleri olan Türkiye muallime ve muallimleri hakkındaki hürmet dolu hislerimi zikretmek isterim.” sözleriyle gelecekte öğretmenlere vereceği önemi de belirtmiş oluyordu.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'la başlayan eğitim sistemi kurma çalışmaları, Maarif Nezaretine atanan kişilerin çabalarıyla sınırlı kalmıştı. Yeni Türkiye Devleti, bu tür bir girişimden ziyade, sürekliliği olan, sürdürülebilen, bilimsel temellere dayanan modern bir eğitim sisteminin kurulması amacıyla, önde gelen eğitimci ve bilim adamlarından müteşekkil

⁶⁵ Özalp ve Ataüenal, *Milli Eğitimde Kongreler*, 104-105.

⁶⁶ Mehmet Okur, “Türkiye’de Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları (1920-1928)”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi* 4, S. 11 (Haziran 2005), 97.

⁶⁷ Okur, “Türkiye’de Milli ve Modern”, 98.

⁶⁸ Binbaşoğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından*, 173.

Heyet-i İlmiye' nin toplanmasına karar vermiştir.⁶⁹ Heyet-i İlmiye toplantısıyla, katılacak eğitimcilerin görüşlerinden, deneyimlerinden ve yapılacak tartışmalardan çıkacak sonuçlardan faydalanarak, milli eğitim sistemi oluşturmak için gerekli plan, program ve politikaların belirlenmesi amaçlanmıştır.⁷⁰

1. Maarif Kongresi'nin işgal kuvvetlerinin Ankara'ya yaklaştığı haberleri sonrasında, kongre bir sonuca ulaşamadan dağılmak zorunda kalmıştı. Bu yüzden, Birinci Heyet-i İlmiye, eğitim-öğretim konusunun geniş çaplı incelendiği, gündeme getirilen problemlerin tartışılarak çözüm yollarının arandığı ilk ciddi çalışma olarak kabul edilir.⁷¹

14 Ağustos 1923'te Meclis'te açıklanan Hükümet Programında, ortaöğretime öğretmen yetiştirmek amacıyla öğretmen okullarının açılması ve Yüksek Öğretmen Okulu'nun ıslah edilmesi⁷² konusunun ele alınmasının esin kaynağının, Necdet Sakaoğlu' na göre, Birinci Heyet-i İlmiye toplantısında alınan kararlardır.⁷³ Aslında, Heyet-i İlmiye 'nin tarihi açıdan, önemli olan bir yönü de öğretmenliğin bir meslek olarak kabul edilmesi ve gerekli yasal düzenlemelerin hazırlığının bu toplantıda başlatılmış ve 439 Sayılı Kanunun başlangıç noktası olarak kabul edilmesidir.⁷⁴

Millî Mücadelenin başarıya ulaşarak zaferle sonuçlanması ve Cumhuriyet daha ilan edilmeden Mustafa Kemal Paşa'nın, 27 Ekim 1922 tarihinde Bursa' da öğretmenlere hitaben “...ordularımızın kazandığı zaferlerin, öğretmen ordularının zaferi için dayanak hazırladığını, esas zaferi öğretmenlerin kazanacağını ve devam ettirecekleri...” ne dair yaptığı konuşmada öğretmenlere verdiği önemi görmekteyiz.⁷⁵ İcra Vekilleri Heyeti'nin 14 Ağustos 1923 tarihinde Mecliste okunan programının eğitim bölümünde de izlenecek eğitim politikasının ana hatlarını görmek mümkündür. Programda:

- Maarif siyaseti ‘birlik’ esasına dayanacaktır.
- Maarif bu görevlerini yapabilmesi için gerekli vasıtalar temin edilecektir. Bunun için öğretmenlerin yetiştirilmesine, binaların ıslahına ve ders aletlerinin teminine çalışılacaktır.
- İlk öğretmen okulları ile ortaokullara öğretmen ve ilköğretim müfettişleri yetiştirmek için, kız ve erkek orta öğretmen okulları açılacaktır...

⁶⁹Ali Şeker, *Talim ve Terbiye Dairesi (1946-1973)*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 9.

⁷⁰Özalp ve Ataüenal, *Milli Eğitimde Kongreler*, 110.

⁷¹Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1992).

⁷²Duman, “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen”, 28.

⁷³Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi*.

⁷⁴Duman, *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen*, 29.

⁷⁵Özalp ve Ataüenal, *Milli Eğitimde Kongreler*, 109.

- *Ülkenin belli yerlerine, kız ve erkek öğretmen okulları ile tam devreli liseler açılacaktır...*⁷⁶

Programın eğitim bölümüyle ilgili maddelerin tamamını buraya alınmadı, burada dikkatle üzerinde durulması gereken nokta, “*maarif siyasetinin birlik esası*” na dayandırılacağı maddesiyle, “*Tevhid-i Tedrisat Kanunu*” nun çıkarılacağına bir nevi habercisi olması konusudur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabul edilmeden birkaç gün önce 1 Mart 1924’te Meclis’in açılış konuşmasında Mustafa Kemal Paşa, “...*Milletin genel eğiliminde saptanan eğitim ve öğretimin da gecikmenin zararları ve bu yolda istekli olmanın ciddi ve derin sonuçları acele olarak vereceğiniz kararınıza esas olmalıdır...*” sözleriyle Meclisin onayına gelecek yasanın kabul edilmesinin önemin vurgulamaktadır.⁷⁷

3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen, 430 sayılı “*Tevhid-i Tedrisat Kanunu*” ile bütün eğitim kurumları Maarif Vekaleti’ ne bağlandı. Tanzimat döneminden itibaren yapılan eğitim reformlarıyla üç tip insan yetiştirme sistemi ya da sistemsizliğine son verilmiş oluyordu. Eğitimde, vakıfların, özel kesimin, dini grupların, yerel yönetimlerin egemenliği devlete geçmiş ve bundan sonra eğitim-öğretim devlet sorumluluğu altına alınmış oluyordu.⁷⁸

Cumhuriyet’in kurulduğu ilk yıllarda, eğitimde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Türk eğitim sisteminin incelenmesi ve aksayan yönlerinin tespiti amacıyla ülkeye yabancı uzmanlar davet edilmiştir. Amerika’dan gelen John Dewey’ ve Belçika’dan gelen Kühne örnek olarak verilebilir. Gelen uzmanlar, yaptıkları incelemeler sonrasında raporlar hazırlamışlardır. Eğitim alanında yapılacak olan reformların hazırlık aşamalarında bu raporlar dikkate alınmıştır.⁷⁹

Öğretmenliğin Bir Meslek Haline Getirilmesi İçin Atılan İlk Adımlar

Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun çıkarılmasından on gün sonra Meclis’te kabul edilen önemli bir kanunda “*Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu*” dur. Bu kanunun planlanmasını Mustafa Kemal Paşa’nın 1 Mart 1923 tarihinde Büyük Millet Meclisi’ni açarken yaptığı konuşmada:

“Efendiler, mekteplerde tedrisat vazifesinin şayanı itimat ellere teslimini, evladı memleketin o vazifeyi kendine hem bir meslek hem bir mefkure addedecek fazıl ve muhterem muallimler tarafından yetiştirilmesini temin için muallimlik, sair serbest ve yüksek meslekler gibi tedricen terakkiye ve herhalde temin-i refaha müsait bir meslek haline konulmalıdır. Dünyanın her tarafında muallimler, cemiyeti beşeriyenin en fedakâr ve en muhterem unsurlarıdır. Vatanın

⁷⁶ Ziya Karamuk, *Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1973), 24-25.

⁷⁷ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I-III (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1997), 37.

⁷⁸ Ercan Türk, *Millî Eğitim Bakanlığı’nda Yapısal Değişimler* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999), 206.

⁷⁹ Öksüz, Hikmet ve Ülkü Köksal, “Amerikan Belgeleri Işığında Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye’de Eğitim”, *Gazi Akademik Bakış* 11, S. 23(2018), 330.

fedakâr evlatlarından mürekkep olan muallim ve müderrislerin terfî ve ikdanna ait olarak ihzar edilen kanun layihası yakında Meclis-i âliye arz edilecektir.”⁸⁰

sözleriyle, öğretmenlere verdiği önemin üzerinde durduktan sonra, 13 Mart 1924 tarihinde kabul edilen, “439 sayılı Orta Tedrisat Muallimler Kanunu” nun müjdesini vermektedir. Bu kanunla, öğretmenlik bir meslek olarak tanımlanırken, düzene de konuyordu. Kanunun birinci maddesinde öğretmenlik, “*Muallimlik Devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir.*” olarak tarif edilirken; ikinci maddesinde ise öğretmenlik, “*Muallimler menşelerine ve bulundukları mektebin derecesine göre üç kısma ayrılır:1.Yüksek tedrisat muallimleri, 2. Orta tedrisat muallimleri,3. İlk tedrisat muallimleri*”,⁸¹ öğretmenler görev aldıkları okullara göre kademelendirilirken üniversite öğretim üyeleri bu kanuna dahil edilmemiş, ayrı bir kanun çıkarılacağı da belirtilmiştir.⁸² Ayrıca öğretmen olmanın şartları da ayrıntılı olarak ele alınmıştır.⁸³ Bu yasanın 19 Maddesi: “*Muallimler merasim ve teşrifatta devair müdürlerinin hukukuna haizdirler ve Maarif Müdüriyle beraber teşrifata dahil olurlar. Kıdemleri fazla olan muallimler diğerlerine tekaddüm eder.*” bu maddenin, öğretmenlik mesleği açısından belki de en önemli getirisi, öğretmenliğin statüsü olan onurlu bir meslek grubu haline getirilmiş olmasıdır.⁸⁴

Orta Tedrisat Muallimler Kanunu gerek Osmanlı eğitim tarihi gerekse Cumhuriyet eğitim tarihi açısından bakıldığında, ortaöğretim öğretmenleri hakkında çıkarılan ilk kanun olma özelliğini sahip olması, Mustafa Kemal Atatürk’ün ortaöğretim öğretmenlerine verdiği önemi gösteren önemli bir belgedir.⁸⁵

Milli Eğitim Sisteminin Tesis Edilmesi

Eğitim alanında kurumsallaşma, Mustafa Necati’nin Maarif Vekilliğine getirilmesiyle hız kazanmıştır. 26 Aralık 1925 tarihinde toplanan III. Heyet-i İlmiye’ de gündeme getirilen konular ve alınan kararlar, Türk eğitim sisteminin şekillenmesinde etkili olduğu kabul edilmektedir.⁸⁶ III. Heyet-i İlmiye’ de alınan: “*...Milli Eğitim Teşkilatına ayrılan ödeneklerin*

⁸⁰ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I-III, s.317.

⁸¹ TBMM, 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu, (Ankara:T BMM,1924), 251.

⁸² Hasan Cicioğlu, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Ortaöğretimin Gelişimi,” *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu*, (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Aralık 07-09, 2005), 144.

⁸³ Cahit Kavcar, “Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme,” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 35, S. 1 (2002):2.

⁸⁴ TBMM, 439 sayılı Orta Tedrisat, 254.

⁸⁵ Mustafa Yılman, *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Pedagojik Temelleri*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1987), 58.

⁸⁶ Şeker, *Talim ve Terbiye Dairesi*,11.

daha yararlı kullanılması...Liselerin ve öğretmen okullarının belirli merkezlerde toplamak ve güçlendirmek, ‘Talim ve Terbiye Dairesi’ kurulması...” kararlara baktığımızda 22 Mart 1926 tarihinde çıkartılacak olan 789 sayılı “*Maarif Vekaleti Teşkilatına Dair Kanun*” ile “Telif ve Tercüme Heyeti” nin kaldırılıp “Dil Heyeti ve Milli Talim ve Terbiye Dairesi” nin kurulmasının alt yapısının oluşturulduğu görülmektedir.⁸⁷

Maarif Vekili Mustafa Necati döneminde çıkarılan diğer bir kanun da “22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı *Maarif Teşkilatına Dair Kanun*” dur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile öğretim birliği sağlandıktan sonra Maarif Teşkilatına Dair Kanun ile de eğitim öğretim işleri yeni bir sisteme kavuşmuş oluyordu. Kanun da yer alan, “*Türkiye’ de hiçbir mektep, Maarif Vekaleti’ nin ruhsat ve muvafakati olmaksızın açılmaz. Vekaletler muayyen tahsil dereceleri haricinde kendi memur ve mensupları için muvakkat kurs ve talimgahlar açabilirler.*” ifadesi eğitim-öğretim konusunda Maarif Vekaleti’ nin tek mercii olduğunu göstermiştir. Söz konusu kanunun 7. Maddesiyle öğretmen okulları, “1. *İlköğretmen Okulu (ilkokula üzerine 5 yıllık)*, 2. *Köy Öğretmen Okulu (İlkokul üzerine 3 yıllık)*, 3. *Orta Öğretmen Okulu (İlköğretmen okulu ve liseye üzerine 2-3 yıllık)*, 4. *Yüksek Öğretmen Okulu (lise üzeri ve üniversite eğitimi)*” olarak dört tür olarak belirlenmiştir.⁸⁸

Maarif Teşkilatına Dair Kanun, hem Maarif Vekaleti bünyesinde bulunan öğretmen okullarını düzenlerken hem bu okullara öğretmenlerin yetiştirilmesi şeklini belirlerken hem de eğitim kurumlarında görevlilerin terfi ve ücretleri yeniden yapılandırılıyordu.⁸⁹ 789 sayılı Kanunla Türk eğitim sistemi yeniden düzenlenmişti, ancak bir eğitim sistemi ne kadar mükemmel olursa olsun gerek eğitim programları iyi düzenlenmiş gerekse eğitim standartları yükseltilmiş olsun, bu sistemleri işletecek bu programları başarılı bir şekilde uygulayacak eğitimcilere sahip olmadan bütün yapılan ayarlamalar anlamsız olacaktır.⁹⁰ Aynı kanunun 12. Maddesi, “*Maarif hizmetinde asıl olan muallimlik*” hükmü, Cumhuriyet yönetiminin öğretmenliğe verdiği değeri göstermesi açısından önemlidir.⁹¹

⁸⁷ Şeker, *Talim ve Terbiye Dairesi*, 13.

⁸⁸ TBMM, 789 Sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun, (Ankara:T BMM,1926), 523.

⁸⁹Niyazi Altunya, *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Deneyimi (1848-2008)*, (İstanbul: Öğretmen Dünyası Yayınları, 2008), 16.

⁹⁰ Duman, “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen,” 30.

⁹¹ TBMM, 789 Sayılı Maarif Teşkilatına, 523.

Orta Öğretime Öğretmen Yetiştirme Girişimleri

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte önemle üzerinde durulması gereken bir konu ise halkın eğitilmesi, ilköğretimin bütün yurt geneline yayılması meselesidir ki; bunu daha Cumhuriyet ilan edilmeden Mustafa Kemal Paşa'nın, 1 Mart 1922 tarihinde Meclis açılış konuşmasında, “*Eğitim siyasetimizin temeli evvela mevcut cehli ortadan kaldırmaktır...Bir taraftan cehaleti yok etmeye uğraşırken bir taraftan da memleket evladını sosyal ve ekonomik hayatta fiilen etkili ve yararlı kılabilmek için gerekli olan temel bilgileri uygulayıcı bir şekilde vermek eğitim sistemimizin temelini teşkil etmelidir.*” ifadesinde görmekteyiz.⁹²

Cumhuriyetin ilan edildiği dönemde ülkede kız ve erkek olmak üzere 20 adet İlköğretmen okulu bulunurken, bunların birçoğu ya kapalı ya binaları uygun değil ya da öğretmen eksikliği bulunuyordu⁹³ Cumhuriyet prensiplerine bağlı, çağın standartlarında yeni nesiller yetiştirmek ancak ve ancak öğretmen yetiştiren kurumların yeniden yapılandırılması, kalitelerinin yükseltilmesi ve sayılarının artırılmasıyla mümkün olabilirdi.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e başka alanlarda olduğu gibi eğitimde de çözümlenmesi zor olan problemleri bir sistem devraldığı görülmektedir. Öyle ki Cumhuriyet'in kuruluş aşamasında okur-yazar oranı toplam nüfusun %10'un altında; ilköğretim de okullaşma seviyesi yaklaşık olarak %20; ortaöğretim ise durum çok kötü bir durumdaydı.⁹⁴

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, bir taraftan ilköğretimi yaygınlaştırırken cehaletle mücadele ederken diğer taraftan da devlet kurumlarında görev yapacak eğitilmiş insan gücünü karşılamak için ortaöğretim kurumlarını da açmak mecburiyetindeydi.⁹⁵ İlk iş olarak Osmanlıdan devralınan “*tedrisat-ı iptidaiyeler*” i beş yıllık eğitim veren ilkokullara çevrilirken, ilkokul üzeri üç yıl eğitim verecek olan ortaokullar da tesis edilmiş oluyordu. Böylece üniversite öncesi eğitim ilkokul, ortaokul ve lise olarak sınıflandırılıyordu.⁹⁶

1923-1924 eğitim-öğretim yılında ülke genelinde toplam 72 orta dereceli okul ve bu okullarda öğrenim gören 5905 öğrenciye karşılık, 789 öğretmen görev yapmaktaydı.⁹⁷ Ancak öğretmenler tıpkı eğitim kurumları gibi Osmanlıdan miras kalmışlar ve aldıkları eğitimden dolayı, nitelik olarak Cumhuriyet rejiminin gereksinim duyduğu ideolojiden ve donanımdan

⁹² Özalp ve Ataüenal, *Milli Eğitimde Kongreler*, 107.

⁹³ Cemil Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996), 83.

⁹⁴ Cemil Öztürk, “Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirmede Model Arayışları.” *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu*, ed. Murat Alper Parlak (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 7-9 Aralık 2005), 283/317.283.

⁹⁵ Duman, *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen*, 29.

⁹⁶ Niyazi Altunya, “Gazi Eğitim Enstitüsü (1926-1980)”, *Yeniden İmece*, S.4 (2004).

⁹⁷ Duman, “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen”, 29.

yoksunlardı. Yeni kurulan devletin kuruluş amacına uygun ve yapılacak inkılapları benimseyecek her şeyden önce anlayacak ve bunların uygulanmasında katkıları olacak yeni tip öğretmen yetiştirmeye ihtiyaç duyuluyordu.⁹⁸

Ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusu, 1923 yılında düzenlenen I. Heyet-i İlmiye toplantısında görüşülmüş ve “İstanbul Kız ve Erkek Öğretmen Okullarında Orta Kısım Açılması” hakkında görüş bildirilmiş⁹⁹; 14 Ağustos 1923 tarihinde Meclis’te okunan *Hükümet Programı*’ da öğretmen okulu açılması kararı yer almıştı. Maarif Vekaleti tarafından, 1923-1924 eğitim öğretim yılında İstanbul İlköğretmen okulları bünyesinde, eğitim süresi iki yıl olan “Erkek ve Kız Orta Öğretmen Okulu” açılrsa da ancak bir yıl eğitim vermiş 1924 yılında kapatılmış, öğrencileri de “Yüksek Muallim Mektebi” ne gönderilmiştir.¹⁰⁰

Orta Muallim Mektebi’nin Açılması

Orta öğretime öğretmen yetiştirme konusu, 22 Mart 1926 tarihli 789 sayılı “*Maarif Teşkilatına Dair Kanun*” la yeniden gündeme gelmiş ve hem eğitim sistemi hem de öğretmen yetiştiren kurumlar yeniden yapılandırılmıştır. 789 sayılı Kanunla Orta Öğretmen Okullarına, ortaokul öğretmeni yetiştirme görevinin yanı sıra “...ilk öğretmen okulu öğretmeni, köy öğretmen okulu öğretmeni, İlköğretmen okullarına müfettiş ve öğretmen okulları teşkilatına dahil tatbikat okullarına müdür yetiştirme” işlevleri de dahil edilmiştir.¹⁰¹

Ülkede ortaokula öğretmen yetiştirecek herhangi bir okul bulunmadığından “Orta Muallim Mektebi” nin açılması gündeme geldi. 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı “*Maarif Teşkilatına Dair Kanun*” la orta öğretmen okullarına, yüklenen görevler:

- Ortaokul öğretmeni yetiştirmek,
- İlköğretmen okulu öğretmeni yetiştirmek,
- Köy öğretmen okulu yetiştirmek,
- İlköğretmen müfettişi yetiştirmek,
- Öğretmen okulları bünyesinde açılan ‘tatbikat mektepleri için de müdür yetiştirmek ...¹⁰²

Maarif Vekili Mustafa Necati 1926 yılının ağustos ayında Konya ziyareti sonrasında okulun açılması hazırlıklarını başlatmıştır.¹⁰³ Bu okulun Cumhuriyet’in başkenti olarak kısa süre önce ilan edilen Ankara’da açılmasına karar verilmiş ancak, o günlerde uygun bir bina bulunmadığından Konya’da eğitim-öğretime başlamak zorunda kalınmıştır. Orta Muallim

⁹⁸ Oğuzkan, “Orta Dereceli Okul”, 598.

⁹⁹ Altunya, *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme*, 36.

¹⁰⁰ Duman, *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen*, 32.

¹⁰¹ TBMM, 789 Sayılı *Maarif Teşkilatına Dair Kanun*, 523.

¹⁰² TBMM, 789 Sayılı *Maarif Teşkilatına Dair Kanun*.

¹⁰³ İsmet Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta Rehber*, (Ankara: İstanbul Basımevi, 1954),6.

Mektebi, 1926-1927 öğretim yılında yatılı olarak 16 öğrencisiyle ve sadece Edebiyat Bölümü olarak, I. Dönem milletvekili olan Abdülhalim Çelebiye ait daha önce kız okulu olan konakta eğitim hayatına başladı.¹⁰⁴

Öğrenim süresi 2 yıl okula, lise mezunları, muallim mektebini dereceyle bitiren erkek öğrenciler ve iki yıl ilkokul öğretmenliğini başarıyla yapmış alan öğretmenler sınavla alınıyordu. Orta Muallim Mektebi'nin ilk müdürü, “*Ali Rıza Bey ve öğretim kadrosu, Terbiye öğretmeni Halil Fikret, Edebiyat öğretmeni Saadettin Nüşet, Fransızca öğretmeni Sait Nazif, Elish öğretmeni Kemal, Arapça ve Farsça öğretmeni Abdülkadir*” beylerdi.¹⁰⁵

Orta muallim Mektebi 25 Ekim 1927 tarihinde Konya'dan Ankara'ya taşındıktan sonra, aynı yılın 1 aralığında ise “*Terbiye (Pedagoji) Bölümü*” açılmış; öğrenci sayısı da 47'ye yükselmiştir. Terbiye bölümünün açılmasıyla okulun adı, “*Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü*” olarak değiştirilmiştir.¹⁰⁶

Okul Ankara'ya taşındıktan sonra da eğitim verecek uygun bina bulunana kadar, öğrenciler Ankara Lisesi, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi birçok binada eğitim öğretimini sürdürmüştür. Yapılacak okul binasının projesi, dönemin ünlü mimarlarından Mimar Kemalettin'e hazırlanmıştır. “*Gazi Mustafa Kemal Erkek Muallim Mektebi*” adıyla temeli 8 Ağustos 1927 tarihinde düzenlenen törenle atılan okulun yapımı 2 yıl sürmüştür. 1929-1930 tarihinde eğitim öğretime açılan okul, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın izniyle “*Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü*” adını almıştır.¹⁰⁷ Edebiyat ve Pedagoji Bölümlerinin yanı sıra tarih-coğrafya, fizik -kimya, (tabiiye) Matematik bölümleri de açıldı.¹⁰⁸

İkinci orta öğretmen okulu, Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu adıyla Balıkesir'de açıldı. Bu okul, fen ve edebiyat bölümleriyle 1944-1945 öğretim yılında faaliyete geçti. 1946' da ise İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü açılmıştır.

¹⁰⁴ Duman, *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen*, 53-54; Tayyip Duman, “Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü,” *Türk Yurdu* 22, S. 127 (2002):127.

¹⁰⁵ Duman, “Gazi Muallim Mektebi”, 127.

¹⁰⁶ M. Çağatay Özdemir ve Harun Bastık, “Orta Muallim Mektebi'nden Gazi Terbiye Enstitüsü'ne” *Öğretmen Eğitimi ve Öğretimi* 1, S.1 (2020): 6.

¹⁰⁷ Gazi Eğitim Enstitüsü Danışma Kurulu ve Öğrenci Derneği, *Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi*, (Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü Danışma Kurulu ve Öğrenci Derneği, 1963), 3.

¹⁰⁸ Duman, “Gazi Muallim Mektebi”, 128.

Eğitim Enstitüleri Kurulurken Yaşanan Gelişmeler

8 Yıllık Sınıf Öğretmeni Yetiştiren Eğitim Enstitülerinin Açılma Amacı

Cumhuriyet'in kuruluşundan çok partili siyasi hayata geçişe kadar geçen sürede, yönetim ilköğretim alanında geçmişe oranla önemli ilerlemeler sağlamıştır. Atatürk dönemi, 1923-1924 öğretim yılında ilkokul sayısı 4894 iken, 1938-1939 öğretim yılında 6700'e ulaşmıştır. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesinden çok partili siyasi hayata geçiş sürecine kadar ilkokul alanında gerçekleşen ilerleme ise, 1938-1939 yılları arasında 7.862'den; 1946-1947 öğretim yılında 15.080'e yükselmiştir.¹⁰⁹ Ülke genelinde ilköğretim alanında bu ilerlemenin bir sonucu olarak, ortaokul ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Reşat Şemsettin Sirer, 9 Haziran 1945 tarihli Ulus gazetesindeki açıklamasında ilkokulu bitirip okumayı ilerletmek isteyen her öğrencinin ortaokula ulaşabilmesi imkanının sağlanması gerekliliğini vurgularken, halkın da aynı görüşte olduğunu “...Cumhuriyet Halk Partisi'nin ocak, ilçe ve il kongrelerinde vatandaşlar ortaokul isterler” sözleri, bu talebin halktan geldiğini de göstermektedir.¹¹⁰

Millî Eğitim Bakanlığı görevine geldikten kısa süre sonra TBMM'de yaptığı konuşmada:

“...Bugün ortaokul dediğimiz tahsil kademesinden mahrumiyet, bizim bundan mahrum olan illerimiz ve ilçelerimizde yaşayan vatandaşlarımızın bir ıstırap kaynağıdır...12-13 yaşında ilkokulu bitiren çocuğu, cemiyetin iş bölümünde bir vazife hissesi alabileceği zaman kadar, 15-16 yaşına kadar bir terbiyevi müdahaleye mevzu olmadan sokaklarda, kedilerle köpeklerle... hemhal olmasına insanın gönlü razı olmaz...ilçe merkezlerine gönderdiğimiz hekimlerimizin, hakimlerimizin, kaymakamlarımızın, hocalarımızın şikâyet ve feryatlarını mütemadiyen duymaktayız; ‘benim takatim, vaziyetim bu çocuğu başka şehre gönderip oranın yatılı sanat okulunda, lisesinde okutmağa müsait değildir, amma ben çocuğumu bu kadarla bırakmak istemiyorum, ne yapayım?’ diye şikayetlerine ve dert yanmalarına mütemadiyen muhatap olmaktadır. Onun... ortaokulu, kasabalarımızda ve şehirlerimizde ilkokulu bitirip de daha fazla okumak...isteyen memleket evlatlarının ayağına götürmek mecburiyetindeyiz...ortaokulu böylece tesis etmek, teessüsünü istemek marazi bir arzu değildir, normaldir, yerindedir. İş’ affedilmesi lâzım gelen, tahakkuk ettirilmesi icabeden bir arzudur...”¹¹¹

Orta okulların ülke geneline yayılması ve ortaokul öğretmeni yetiştirme fikri Reşat Şemsettin Sirer ile gündeme gelmiş olsa da aslında, 14 Eylül 1946 tarihli Recep Peker Hükümet Programı'nın eğitimle ilgili bölümünde, “Kasaba ve şehirlerimizin ortaokul

¹⁰⁹ Meral Taner Derman ve Handan Asude Basal, “Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Türkiye’de İlköğretimde ve İlköğretime Öğretmen Yetiştirmede Niceliksel ve Niteliksel Gelişmeler,” *Education Sciences* 4, S.1 (01.02.2009): 140-143.

¹¹⁰ Reşat Şemsettin Sirer, “Ortaokul Meselemiz,” içinde Eğitim Enstitüleri Kurulurken, (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946), 15.

¹¹¹ TBMM Zabıt Ceridesi, 1946 Yılı Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe Görüşmeleri, (Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 8, C. 3. 24 Aralık 1945), 462-463.

*ihtiyacını gidermek için gereken öğretmen kadrolarının yetiştirilmesine önem verilecektir.”*¹¹² CHP Hükümet Programından sonra 1947 yılında düzenlenen CHP 7. Kurultayında, “Ortaöğretimi memlekette yaymak esasını gözeterek ilçelerde ortaokul veya orta meslek okulu bulundurmak gerektiğine inanıyoruz.” sözleriyle ortaokulun ülke geneline yayılmasının önemi vurgulanmış oluyordu. Bu da CHP tarafından belirlenen ortaöğretim politikasının Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer tarafından Eğitim Enstitüleri projesiyle uygulamaya konulduğunu gösterir.¹¹³

Bakan Reşat Şemsettin Sirer’in Meclis’te yaptığı konuşma, ortaokullara olan ihtiyacı göstermesi açısından önemlidir. Okul sayısının artırılması, okul binalarından, okul araç gereçlerinin temin edilmesine kadar ekonomik yönden çözülmesi gereken birçok problemi de beraberinde getirmektedir. Ancak belki de kısa sürede çözülmesi gereken en önemli sorun bu okullarda eğitim verecek öğretmen yetiştirilesi konusudur. 1930’lu yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim sistemlerini incelemek üzere Avrupa’ya gönderilen; kendisi de bir eğitimci olan Sirer’in bu konudaki çalışmaları çok öncelere dayanmaktadır. Sirer, TBMM’de 1945 yılı devlet bütçesi görüşülürken, eğitim ile ilgili sorunlar dile getirildiği sırada, “*Eğitim Enstitüleri Kurulması Hakkında Teklif*” vermiştir. Teklifte, ortaokulun ilkokulun şehirdeki tamamlayıcısı olduğu dolayısıyla ortaokulların ülkede bir mecburiyet haline geldiği ifade edilmiştir. Bunun içinde, lise mezunlarını alan ve iki sene bunları okutan pedagoji enstitüleri, akademileri veya sadece öğretmen okulları ismini taşıyacak yeni tip okulların kurulması fikri ortaya atılmıştır. 1945 yılı bütçe görüşmeleri, eğitim enstitülerinin kurulmasının temellerini oluşturduğu söylenebilir.¹¹⁴

Eğitim enstitülerinin esin kaynağını Bakan Sirer, 8 Ekim 1946 tarihinde Ulus gazetesinde yayınlanan, “*Eğitim Bakanı Son Kararları İzah Ediyor*” başlıklı yazıda açıklamaktadır:

“Eğitim enstitüleri, İngiltere’de tahsil çağından itibaren 8 yıllık bir öğretim için öğretmen yetiştiren kurumlara, Almanya’da 8 sınıflı Volksschule’ lere öğretmen yetiştiren pedagoji akademilerine, Birleşik Amerika’da tahsilin ilk sekiz sınıfına öğretmen yetiştiren öğretmen kolejleriyle, üniversitelerin eğitim okullarına, Bulgaristan’da da progimnazlara öğretmen yetiştiren öğretmen enstitülerine benzeyecek, bunlar gibi liseyi bitirenleri alacak ve tahsil süreleri de bunlar gibi iki yıl olacaktır.”¹¹⁵

¹¹² Nuran Dağlı ve Belma Aktürk, *Hükümetler ve Programları 1920-1960 C.1*, (Ankara: TBMM Basımevi, 1988), 131.

¹¹³ CHP, Cumhuriyet Halk Partisi 7. Büyük Kurultayı (Ankara: CHP, 1947), 54.

¹¹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, *Milli Eğitim Bakanlığı Bütçe Görüşmeleri*, (Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 7 C. 17, 23 Mayıs 1945).

¹¹⁵ Nadir Nadi, “Bir Açıklama ve Bir Gerçek” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946), 40-42.

Bakan Sirer'in yaptığı açıklamalardan da anlaşılacağı üzere çeşitli ülkelerin eğitim kurumları incelenerek, eğitim enstitülerinin alt yapısının oluşturulduğu görülmektedir.

Suut Kemal Yetkin 9 Ekim 1946 tarihinde Ulus gazetesinde yayınlanan, “*Öğretmen Davası*” başlıklı makalesinde ortaokulların ülke geneline yayılmaması ve bu okullarda çocuklara yüksek seviyede eğitimin verileceğinden dolayı Recep Peker hükümetini kutlamıştır.¹¹⁶ Eğitim enstitüsü kurulması fikrini destekleyen diğer bir yazı da Hüseyin Meyan, 25 Ekim 1946 tarihinde Kızılırmak'ta yazdığı makalesinde, eğitim enstitüleri hakkında genel bilgiler verip yapılan eleştirileri cevapladıktan sonra, şu sözlerle yazısını sonlandırmıştır. “...Eğitim enstitülerini kuvvetli bir ihtiyacın mahsulü sayıyor, temelleri kurulurken alınan tedbiri yerinde buluyor, muhtemel karşı koymaları varit görmüyor, müteşebbislerini takdirle karşılıyor, memleket ve millet için hayırlı olmasını candan diliyoruz.”¹¹⁷

İlköğretmen okullarının eğitim enstitülerine dönüştürülmesi fikrine verilen destek daha çok bu projeyle birlikte memleketin her köşesine ortaokulların açılarak gençlerin eğitim seviyelerinin yükseltilecek olmasınadır. Dönemin önemli siyasetçilerinden birisi olan Prof. Dr. Nihat Erim 11 Ekim 1946 tarihinde Ulus'ta yayınlanan yazısında, bir öğretmenin birden çok derse girmesinden ve eğitim seviyesinin düşeceği eleştirilerinden ziyade; asıl önemli olan şeyin yıllardır parti kongrelerinde halkın ısrarla şehirlerine ya da kasabalarına ortaokul açılması taleplerinin yerine getirilmiş olmasıdır.¹¹⁸

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, Eğitim enstitülerinin açılmasına yönelik basına yansıyan görüşleri ele aldığımızda, Zekeriya Mahmut Günem, “Eğitim Enstitüleri ve Gayeleri” başlıklı yazısında önemli konulara değinmiş, Bakanlığın ortaokulu lisenin başlangıcı olarak değil de ilkokulun bir devamı ya da sonu olarak değerlendirdiğini ve projenin hayata geçirilmesi için de Eğitim Enstitülerini kurduğunu belirtmektedir.¹¹⁹ Ayrıca yazar, Bakan Sirer'in, “*maarifimizin kestirme yoldan hal tarzı bekleyen bir meselesi*” olarak gündeme getirdiği düşüncesinin, aslında, ülke genelinde ortaokulların yaygınlaşmasının yaklaşık 35 sene alacak bir süreç olduğunu ama eğitim enstitüleri ile bunun birkaç yılda ve

¹¹⁶Suut Kemal Yetkin, “Öğretmen Davası,” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946), 38.

¹¹⁷ Hüseyin Meyan, “Eğitim Enstitüleri” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946), 57-60.

¹¹⁸Nihat Erim, “Orta Okul İhtiyacı Karşısında” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946), 43-44.

¹¹⁹ Zekeriya Mahmut Günem, “Eğitim Enstitüleri ve Gayeleri,” *Bilgi* 6, S. 1, (1 Kasım 1947), 1.

milli eğitim bütçesine herhangi bir yük getirmeden kısa yoldan halletmek anlamına geldiğini ve 1950 yılına kadar Türkiye'nin önemli bir sorunun çözülebileceği üzerinde durmaktadır.¹²⁰

Orta okul öğretmeni probleminin çözümü için, öğretmen okullarını eğitim enstitülerine çevirmek yerine neden başka okullar açılmadığı sorusunun cevabı, Bakanlıkça Eğitim enstitülerinin programlarını hazırlamak amacıyla kurulan komisyona gönderilen direktifte görülmektedir: “...orta okul probleminin çözülmesi her şeyden ziyade bol miktarda para, yeni hayat ve okul ihtiyaçlarına uygun öğretmen yetiştirilmesine bağlıdır. Bunun için geniş ölçüde yeni ödenekler sağlamaya mecbur kalınmadan ameli tedbirler bulmak lazım geliyordu...”¹²¹

Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer başkanlığında toplanan III. Milli Eğitim Şurası'nda, Eğitim Enstitüleri konusu da gündeme gelmiş, orta dereceli okullarda görev yapacak öğretmenlerin, “*kuvvetli bir genel kültüre sahip ve mesleki formasyonunu yüksek bir tahsil ile tamamlamış bulunan bir öğretmen için 8 yıllık ilköğretim kademesinde bir sınıfın birkaç dersini veya bir okulda yerine göre değişik bilgi derslerini, gruplarını hiçbir zorluk çekmeden okutabileceği*” fikri hâkim olmuştur.¹²²

1947 yılında yayınlanan Tebliğler Dergisinde, Eğitim Enstitüsü Geçici Yönetmeliği'nin, Ankara Gazi, İstanbul ve Balıkesir Eğitim Enstitüsü Müdürleri tarafından hazırlandığını görmekteyiz. Yönetmeliğin ilk iki maddesinde enstitülerinin amaçlarına yer verilmiştir. Buna göre,

- 1) Eğitim enstitüsü, ilk ve ortaokulu içine alan, öğrenim süresi sekiz yıllık okullara, orta dereceli öğrenim kurumlarına ve köy enstitülerine öğretmen yetiştiren bir yükseköğrenim kurumudur.
- 2) Milli ahlak ilkelerine bağlı, millet ve insanlık ülküsünü benimsemiş, pozitif bilim anlayışını kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını hakkıyla öğrenmiş, çalışkan, mesleğine bağlı, vatanın her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır, yaşayışı ve çevresine yaptığı etki bakımından örnek tutulmaya layık, bedence ve karakterce sağlam, şahsiyet sahibi öğretmenler yetiştirilmesi olduğu ifade edilmektedir.”

yönetmeliğin üçüncü maddesi eğitim enstitülerinin bölümleri düzenlenmekte,

- 3) Eğitim Enstitüleri, Toplu Dersler Bölümü ve Tek Dersler Bölümü olmak üzere iki kısma ayrılır.
 - a) Toplu dersler bölümünde, 1. Madde de sözü geçen sekiz yıllık okulların, Müzik, Resim-İş, Beden Eğitimi, Yabancı Dil, Biçki Dikiş, dersleri gibi özel kabiliyet ve maharet isteyen derslerin dışında kalan bütün dersleri okutmaya yetkili öğretmenler yetiştirilir. Bu bölümün süresi iki yıldır.

¹²⁰ Günem, “Eğitim Enstitüleri,” 2-4.

¹²¹ Ayas, *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi*, 349.

¹²² Erdoğan Başar, *Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim Bakanları ve İcraatlarının Değerlendirilmesi (1920-1960)*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1988), 464.

b) Tek dersler bölümü, Müzik, Resim-İş, Beden Eğitimi ve Yabancı Dil derslerini ihtiva eder. Bunlardan Müzik, Resim-İş şubelerinin öğrenim süresi üçer yıldır, Beden Eğitimi ve Yabancı Dil şubelerinin ikişer yıldır.¹²³

Eğitim enstitüleri parasız yatılıdır. Mezunları öğrenimlerini bitirdikten sonra Millî Eğitim Bakanlığı emrinde gerek enstitüde gerekse daha önce devlet hesabına yatılı olarak okudukları müddetin bir buçuk misli mecburi hizmete tabi tutulurlar. Enstitüye sınıf kadrosunun müsaadesi nispetinde yatısız öğrenci alınabilir; bu gibiler mecburi hizmet kaydına tabi değildirler.¹²⁴

Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'in çabaları sonucu, 1946-1947 eğitim-öğretim yılında 8 yıllık ilk öğretime öğretmen yetiştirmek amacıyla, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde "*Türkçe, Tarih- Coğrafya, Matematik ve Fen*" bölümleri kapatılarak "*Toplu Dersler ve Tek Dersler Bölümleri*" olmak üzere iki bölümlü eğitime başlandı.¹²⁵

Bakan Sirer'in düşüncesine göre, ülkedeki İlköğretmen okulları kapatılıp, eğitim enstitülerine dönüştürdükten sonra bu okullara sadece lise mezunlarının alınacak olması; enstitüler, lise üzeri eğitim veren bir yapıya kavuşmasıyla birlikte, üniversite seviyesinde bir eğitim kurumu haline gelmiş olacağı düşünülmüştü.

Reşat Şemsettin Sirer'in "Eğitim Enstitüleri Projesi" ne Getirilen Eleştiriler

İlköğretmen okullarının "*Eğitim Enstitüleri*" ne dönüştürülerek ilk ve ortaokul öğretmeninin aynı kaynaktan yetiştirilerek birleştirilme projesi gerek fikir olarak ortaya atılma aşamasında gerek uygulama sırasında ve gerekse de uygulamadan kaldırıldıktan sonra da eleştiriler almaya devam ettiği görülmektedir.

1947 yılı TBMM'de Millî Eğitim Bütçe görüşmelerinde söz alan milletvekilleri tarafından, eğitim enstitülerinde yetişen bir öğretmenin resim, müzik, beden eğitimi ve yabancı dil dışındaki diğer bütün dersleri verecek olmasının genel olarak "*ortaokulların kalitesinin düşeceği*" endişelerini dile getirmişlerdir. Aynı toplantıda bu eleştirilere Millî Eğitim Bakanı Sirer, bu sistemin uygulandığı ve başarılı olunan ülkelerden örnek vererek, "*bu sistemin büyük faydası bir anda, kısa bir zaman içerisinde memleketi ortaokulla cihazlandırmak değildir. Ortaokulumuza pedagok hoca, mürebbi hoca getirmektir. Asıl bizi sevindiren odur...*" endişeye gerek olmadığını belirtmiştir.¹²⁶

Eğitim enstitülerinin açılması kararının gazetelere yansımaları, 5 Ekim 1946 tarihinde Akşam gazetesinde yayınlanan, bu konu üzerinde öğretmenlerin de görüşleri alınan, "*Orta Okulların Öğretim Seviyesi Düşecek mi?*" başlıklı yazıda, "*...Eğitim enstitülerinden*

¹²³ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği* (Tebliğler Dergisi 9, S. 423. 19473 Mart 1947), 218.

¹²⁴ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği* (Tebliğler Dergisi 9, S. 423. 19473 Mart 1947), 218.

¹²⁵ Altunya, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme*, 38.

¹²⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, *1947 Yılı Millî Eğitim Bakanlığı*, 463-464.

çıkanlarda bütün derslerden aynı derecede kuvvetli olarak çıkmazlar...Tecrübeli öğretmenler, alınan yeni karar her ne kadar öğretmen ihtiyacını karşılamak maksadıyla alınmışsa da ortaokul öğretimini bugünkü seviyesinden aşağı düşüreceğinde ittifak etmektedirler..." denilmektedir.¹²⁷

Eğitim enstitülerinde "Toplu Dersler" olarak adlandırılan programla öğretmen yetiştirme uygulamasına bir eleştiri de 5 Ekim 1946 tarihinde Yeni Türkiye gazetesinde M. Ali Gökberk tarafından kaleme alınan yazıda, "Orta Öğretim Sınıf Usulü" başlıklı yazıda ise *bir öğretmenin ortalama 5 dersi okutabilecek kapasitede yetiştirilmesi hakkında, "Cebirle tarihi, fizikle Türkçeyi birleştirecek bir öğretmeni balmumuyla dahi terkeb edemeyiz. Ona göre eleman yetiştirmeye çalışmak bizce tamamen hayale kapılmaktır."* sözleri belki de eğitim enstitülerine yöneltilmiş en ağır eleştiri olarak değerlendirilebilir.¹²⁸

Reşat Şemsettin Sirer'in yeni okul açmada, ekstra masraf yapmadan mevcut ortaöğretim öğretmenlerinden tasarruf ederek, bir öğretmene neredeyse 5-6 öğretmenden beklenecek ders sorumluluğunun yüklenmesi anlamına gelen uygulama IV. Milli Eğitim Şurasında, "Ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okulu teşkilatının ihtiyaçlara göre düzenlenmesi" maddesiyle ele alınmıştı. Şura'da, Bakanlık tarafından hazırlanan raporda, "Toplu Dersler" uygulamasına yönelik eleştirileri kısaca almaya çalışıldı:

"...Eğitim enstitüsü öğrencileri çok çeşitli dersler görmekte ve gençler ağır ders yükü altında ezilmektedir...Derslerin çokluğu ve ağırlığı öğrencilerin şahsi çalışmalarına...incelemeler yapmalarına...imkân vermemektedir. Öğrenciler okul hayatında alıcı bir makine haline gelmekte muhakeme teşebbüs ve yaratıcılık kabiliyetlerini yeterince geliştirememektedirler... Okulda öğrenciler tamamıyla pasif bir hayat içinde ve tek taraflı olarak yetiştirilmek zorunda kalıyorlar...1948-1949 ders yılında ortaokullarda vazife gören ilk mezunlar tayin edildikleri okullarda her gün çeşitli ders konularını hazırlamak deneyler yapmak , gözlemler yaptırmak, yazılı ödevleri tahsis etmek...şartıyla bir sınıfın bütün derslerinin tek bir öğretmen tarafından idare edilmesinin son derece zor ve yorucu olduğunu ifade etmişlerdir."¹²⁹

Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'in, "Alman Pedagoji Akademileri" ni örnek alarak başlattığı,¹³⁰ şehir İlköğretmen okullarının Eğitim Enstitülerine dönüştürülmesi projesi bir anlamda, İlköğretmen okullarının altyapısından faydalanarak hem eğitim enstitüleri hem

¹²⁷ Ortaokulların Öğretim Seviyesi Düşecek mi? Akşam, 5 Ekim 1946, Akşam Matbaası, 79-80

¹²⁸ M. Ali Gökberk, "Orta Öğretimde Sınıf Usulü", içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi,1946), 77-78.

¹²⁹ *Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilatı Hakkında Proje* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946), 6.

¹³⁰ Altunya, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme*, 39.

de İlköğretmen okullarının birlikte faaliyet göstermeleri sebebiyle ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin aynı kaynaktan yetiştirilmesi anlamına geliyordu.¹³¹

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bu proje kapsamında 1946-1947 eğitim öğretim yılı başında, Ankara'daki Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü ve Balıkesir'deki Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okullarıyla İstanbul Erkek İlköğretmen Okulu eğitim enstitülerine dönüştürülmüştür.¹³² İstanbul İlköğretmen okuluyla birlikte İzmir Kız İlköğretmen Okulu 'da eğitim enstitüsüne dönüştürülmüştür.

Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'in çabaları sonucu, 1946-1947 eğitim-öğretim yılında 8 yıllık ilk öğretime öğretmen yetiştirmek amacıyla, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde “*Türkçe, Tarih- Coğrafya, Matematik ve Fen*” bölümleri kapatılarak “*Toplu Dersler ve Tek Dersler Bölümleri*” olmak üzere iki bölümlü eğitime başlandı.¹³³

Eğitim enstitüleri eğitime başladığı dönemde TBMM'de 1948 yılı Millî Eğitim Bütçesi görüşülürken, DP İstanbul Milletvekili Faruk Nafiz Çamlıbel'in eğitim enstitüleri hakkında “...*Millî Eğitim Bakanlığının yalnız ilkokulları mevcut olan yerlere orta tahsili de temin etmek istemesi yerinde bir tasavvurdur. Şu var ki, yeni açılan eğitim enstitüleriyle bu maksadın ne kadar sağlanabileceğini kestirmek şimdiden kabil değildir. Zira sanat derslerini bir grup halinde, bir öğretmene vermekle ihtisas işinin arka planda kaldığını görüyoruz...*” getirdiği eleştiriye; Bakan Sirer Faruk Nafiz Çamlıbel'e, “... *Eğitim Enstitüleriyle yapmakta olduğumuz iş aklımıza güvenerek icat ettiğimiz bir usul değildir. Hallerine imrendiğimiz ve seviyelerine ulaşmaya çalıştığımız ileri dünya memleketlerinde Anglosakson âlemine dâhil memleketlerde, İskandinavya'da, Almanya'da, diğer birçok ileri Garp memleketlerinde tatbik edilen usuldür...*” şeklinde verdiği cevaptan da görülmektedir ki, Bakan bu projeye, Avrupa ülkelerindeki başarıların Türkiye'de de elde edileceğini beklemektedir.¹³⁴

Gazi Eğitim Enstitüsü'nde 2 yıl süre ile yapılan bu “*sekiz yıllık ilköğretime sınıf öğretmeni*” yetiştirme uygulaması, öğretmen adaylarının istenilen yeterlilikte olmaması ve görev aldıkları okullarda beklenen başarıyı gösterememeleri gibi eleştirilere maruz kalmaları sonucu, “*Toplu Dersler*” uygulamasına son verildi.¹³⁵

¹³¹ Ali Rıza Erdem, “Türkiye'deki Öğretmen Yetiştirmenin [A]1, [B]2, [Ç]' si”, *Journal of Teacher Education and Educators* 4, S. 1 (2015): 22.

¹³² Ayas, *Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitimi*, 331.

¹³³ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 37.

¹³⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, *1948 Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe Görüşmeleri* (Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 8, C. 8, 29 Aralık 1947), 579-622.

¹³⁵ Duman, *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen*, 109; H. Hüseyin Dilaver, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme ve İstihdam Şartları* (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1994), 47-48.

Reşat Şemsettin Sirer, Millî Eğitim Bakanlığında ayrıldıktan sonra da “*Eğitim Enstitüleri*” konusunda eleştiriler almaya devam etmiştir. Bir öğretmenin birden fazla derste uzmanlaşabileceği konusunda yaşanan tartışmalarda Sirer’in sürekli Avrupa’daki özellikle Almanya’dan örnekler vermesi üzerine basında çıkan eleştiriler Alman eğitim sistemine yönelmiştir. Bu eleştiriye yapanlardan eğitimci yazarlardan Nurettin Ergin, Eğitim Enstitüleri hakkında dört bölümden oluşan yazı dizisi yayınlamıştır. Bu yazılarında, “*Almanya’da her dersi okutan sınıf muallimliği sistemi, otorite disiplini ile kurulmuş ve Alman hükümdarlarının müdahalelerini görmüş...*” bir sistem olduğunu ve bu okulların verdiği eğitim yüzünden Almanya’da bir Cumhuriyet sisteminin kurulamadığını bir memlekette ilkokulda uygulanan eğitim ve öğretim sistemiyle demokrasinin gelişmesinin bağlantılı olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, “*istinat ettiği terbiye ve yönetim sistemlerinde, muvaffakiyetsizliği sabit olmuş bir memleketi taklit etmeğe teşebbüs ettiği için eğitim enstitüleri dikkatimizi çekmelidir.*” sözleriyle eleştirilerinin dozunu daha da artırmıştır.¹³⁶

Eğitim enstitülerinde verilecek eğitimi öğrencilerin kaldıramayacağı ve ağır sorumluluk altında ezileceği şeklindeki şikayetler gündeme gelmiştir. Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü Hamdi Akverdi, bu şikayetlere kaleme aldığı, “*Eğitim Enstitüsü Hakkında Konuşulanlar*” adlı yazısında, “*...Eğitim Enstitülerinin ilk öğrencileri şimdi şevkle çalışıyorlar. Bunu yalnız bizim Enstitülerdekilere bakarak söylemiyorum: Sömestr tatili sonunda Balıkesir ve İstanbul Eğitim enstitüleri Müdürleri... onlar da çocuklarının şevkle çalıştıklarını söylediler.*” yazısı ile cevap vermektedir.¹³⁷

Ancak bu sürecin sonunda yaşananlara ise, Ergin, “*Cumhuriyet Terbiyesi ve Eğitim Enstitüleri III*” başlıklı yazısında, öğretmen açığının kapatılması amacıyla, Eğitim enstitülerinde uygulamaya başlanan “*Toplu Dersler*” sistemiyle beklenen başarının sağlanamadığı, “*İstanbul Eğitim Enstitüsü’nün yüz otuz kadar yatılı son sınıf talebesinden- iki ay süren sınıf vs. mezuniyet imtihanlarında- haziran devresinde ancak kırk iki talebe muvaffak olmuştur. Bu netice, bu müesseseye hâkim öğretme sisteminin fikri ve ruhi bünye ile intibaksızlık halinde bulunduğunu gösterir.*” tespitini yapmaktadır.¹³⁸ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından hazırlanan 1952 Yılığında, Enstitünün kuruluşundan 1950-1951 öğretim yılına kadar bölümlerden mezun öğretmen sayıları verilmiştir. Tek Dersler Bölümünden 73 Erkek öğretmen mezun olmuştur.

¹³⁶ Nurettin Ergin, “Cumhuriyet Terbiyesi ve Eğitim Enstitüleri”, *Bilgi* 2, S. 15. (1948): 10.

¹³⁷ Hamdi Akverdi, “Eğitim Enstitüsü hakkında Konuşulanlar”, *Eğitim Öğretim*, S. 1 (Mayıs 1947): 2.

¹³⁸ Nurettin Ergin, “Cumhuriyet Terbiyesi ve Eğitim Enstitüleri III”, *Bilgi* 2, S.16 (1948): 22.

Toplu Dersler uygulamasının aksayan yönleri üzerinde herhangi bir iyileştirme ya da düzenleme yapılmadan, uygulamadan iki yıl gibi kısa bir sürede vazgeçilmesinde; Hükümetin değişip, Millî Eğitim Bakanlığına Tahsin Banguoğlu'nun getirilmesinin de etkili olduğu söylenebilir. Bunu, Tahsin Banguoğlu Milli Eğitim bakanı olduktan sonra basına verdiği demeçte: *“Orta okullarımız hem liselere talebe yetiştirme vazifesini-kaliteyi düşürmemek şartile- başarmak hem de ilkokula nazaran daha yüksek bir tahsil seviyesile hayata hazırladığı gençlere pratik bilgiler ve şahsi teşebbüs kabiliyeti vermek mevkiindedir. Programlar bu bakımdan yeniden gözden geçirilecektir.”* sözleriyle ifade ettiği görülmektedir.¹³⁹

Basında çıkan Bakan Banguoğlu'nun, *“biz bütün mevzuları yeni baştan ele almış bulunuyoruz...”* sözleri Cumhuriyet gazetesi baş yazarı Nadir Nadi tarafından, *“Bir Hastalık”* başlıklı köşe yazısında, göreve gelen her bakanın Milli eğitim teşkilatında reform yapma düşüncesiyle, daha önce başlanmış uygulamaları sonlandırmasını, eğitim kurumlarını kişisel görüşlere alet etme girişimi olarak eleştirilmiştir.¹⁴⁰ Nadir Nadi Eğitim Enstitülerinin kurulma aşamasında, 9 Ekim 1946 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde yazdığı makalesinde, Türkiye’de eğitim politikalarının uygulamasında yaşanan sistemsizlik üzerinde durmuştur. Makalede Nadir Nadi: *“...milli eğitim alanında göze aldığımız hamleler, çok defa iş başına getirdiğimiz bakanların şahsiyetiyle karışıyor, bir parti ve rejim prensibi halinde sistemleşemiyor...Eğitim enstitüleri hakkındaki son kararı hükümet almış olmakla beraber, biz bunu sayın Reşat Şemsettin Sirer’in şahsiyle ilgili bir teşebbüs diye kabul ediyoruz... Fakat sayın Sirer, Bakanlıktan çekildiği gün, yerine gelecek olanın bunları değiştirmeyeceğinden emin miyiz? ...”* sözleriyle daha başlangıç aşamasında bu projenin akıbetinin nasıl olacağı öngörüsünde bulunuyordu¹⁴¹

Milli Eğitim teşkilatında yaşanan sistemsizlik hakkında Nadir Nadi'nin *“...Cumhuriyet Halk Partisinin ana hatları içinde kararlaştırılmış bir milli eğitim politikasından mahrum bulunması...Bir siyasi parti üzerinde yürüyeceği bir kültür programı hazırlayamazsa, onun iş başına getireceği Devlet adamları elbette az çok ferdi bir sisteme*

¹³⁹ Münir Raşid Öymen, “Maarif İşlerimiz”, *Bilgi* 2, S. 16 (1 Eylül 1948):1.

¹⁴⁰ Nadir Nadi, 12 Ağustos 1948 tarihli, *“Bir Hastalık”* başlıklı yazısı ve Reşat Şemsettin Sirer'in 29 Ağustos tarihinde Cumhuriyet gazetesi Başyazarı Nadir Nadi'ye yazdığı, *“Kardeşim Nadir Nadi”* başlıklı açık bir mektupla cevap vermiştir. BİLGİ dergisi gerek Tahsin Banguoğlu'nun açıklamalarını gerek Nadir Nadi'nin eleştiri yazısını gerekse Eski Milli Eğitim Bakanı Sirer'in mektubunu birlikte yayınlamıştır. *Bilgi*, S. 16, C. II, 1 Eylül 1948.

¹⁴¹ Nadir Nadi, “Bir Açıklama ve Bir Gerçek” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken*. 40-42 (Ankara: Milli Eğitim Basımevi 1946), 40-42.

saplanmak zorunda kalacaklar...Bakan istifa etti mi, çaresiz onun güttüğü politika da istifa edecektir..."¹⁴² tespiti sorunun doğru anlaşılması açısından çok önemlidir.

Toplu Dersler sisteminin kaldırılmasını, "...*olmayan bir sistemin öğretmen yetiştirme sistemi de olmayacaktı.*" sözleriyle eleştiren Niyazi Altunya, Sirer'in Eğitim Enstitülerinin tarihe karışmış olsa da adlarının yaşadığını ve ileride açılan benzer okullarında aynı adı taşımaya devam edeceklerini söylerken aslında yalnızca isim benzerliğinin devam etmiş olduğunu vurgulamak isteği açıktır.¹⁴³

Eğitim Enstitülerinin Kuruluş Yerlerinin Tespiti

Osmanlı eğitim adamlarından Emrullah Efendi'nin "Tuba Ağacı Nazariyesi" olarak bilinen eğitimde reform önerisi, ülke eğitiminin iyi öğretmen yetiştirmekle kurtulacağı üzerine kurulmuştu.¹⁴⁴Emrullah Efendi'nin Maarif Nazırlığı görevi yaptığı dönemlerde öğretmen yetiştiren kurumların açılmasına ve ülke geneline yayılmasına özel önem verdiği bilinmektedir.

Ankara Hükümeti denetiminde bulunan bölgelerde 18 öğretmen okulunun bulunduğu tahmin edilmektedir.¹⁴⁵ Osmanlı'dan devralınan öğretmen okulları, bina, araç-gereç yönünden yetersiz ve niteliksiz olmaları, Millî Mücadele Döneminde Meclis gündemine gelmiş bir meseledir. Bu okulların yerine modern eğitim verecek büyük birkaç tane öğretmen okulunun açılmasının hem yetişecek öğrenci sayının daha fazla hem eğitim kalitesinin daha yüksek olacağı hem de maddi olarak yükün azalacağı yönünde fikirler ortaya atılmıştır.¹⁴⁶

Öğretmen okullarının belli mıntikalarda toplanması görüşünü gündeme getirenlerden birisi de Kurtuluş Savaşı komutanlarından Kazım Karabekir Paşa'dır. Karabekir Paşa, 19 Ocak 1923 tarihinde Ankara Darülmuallimininde öğretmen okulları hakkında yaptığı konuşmasında, öğretmen okullarının birer mesleki eğitim veren kurumlar olması sebebiyle her şehirde açılmasının gereksiz olduğunu, bunun yerine tıpkı askeri okullar ya da mühendis okulları gibi belli bölgelerde modern eğitim verecek öğretmen okullarının yatılı olarak açılmasının daha uygun olacağını ifade etmiştir.¹⁴⁷

¹⁴² Nadir Nadi, "Fert Politikası Değil" *Bilgi* 2, S. 16 (1 Eylül1948):11-20.

¹⁴³ Altunya, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme*,39.

¹⁴⁴ Osman Kafadar, *Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma* (Ankara: Vadi Yayınları1997), 207.

¹⁴⁵ Howard E. Wilson ve İlhan Başgöz, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk* (Ankara: Dost Yayınları, 1968), 60.

¹⁴⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, "*Aydın Milletvekili Tahsin Bey'in Yapmış Olduğu Konuşma.*" (Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, C. 7, Devre I, 6 Ocak 1921), 193.

¹⁴⁷ Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme*, 45.

Mıntika ya da bölge öğretmen okulları kurulması projesi hakkında ortaya atılan görüşler 1923 senesi itibarıyla resmi olarak dillendirilmeye başlanmıştır. Önce Maarif Vekili Safa Bey 3 Ocak 1923 tarihinde, “ülkedeki otuz beşe yakın öğretmen okulunun, yılda sadece 100-200 öğretmen yetiştiren âtıl ve verimsiz kurumlar olduğunu, bu nedenle onların yerine, yılda 700-800 öğretmen yetiştirebilecek büyüklükte on beş öğretmen okulu açmaya karar verildiğini” açıkladığı konuşmasından sonra; bu kez de Mustafa Kemal Paşa 1 Mart 1923 tarihinde TBMM’ nin Dördüncü Toplama Yılı’nı açış konuşmasında eğitim başlığı altında öğretmen okulları hakkındaki görüşleri kısaca şöyleydi:

“Yeni sene zarfında ilk ve orta tahsilin mümkün mertebe ıslahı için Anadolu on beş darülmualimin mintikasına ayrılacaktır. Buralarda tam devreli birer sultani mektebi ile iki yüz talebelik bir darülmualimin-i iptidai, bir de darülmualimat bulunacaktır. Bu mekteplerin terbiye ve tedrisat heyeti takriben altmış kişiye baliğ olacaktır. Bu suretle memleketin muhtelif aksamında kuvvetli anasırdan mürekkep birer merkez-i irfan kurulmuş olacaktır...”¹⁴⁸

Öğretmen okullarının modern düzeye getirilmesi, nitelik olarak yükseltilmesi amacıyla bu okulların sayılarının azaltılıp, belli bölgelerde toplamak yani, “*Darülmualimin Mintikaları*” oluşturulması fikri, Cumhuriyet henüz kurulmadan sürekli gündemde olan bir konuydu.¹⁴⁹ Maarif Vekili Safa Bey tarafından valiliklere gönderilen telgrafta, “Ankara, Konya, İzmir, Edirne, Bursa, Adana, Sivas, Erzurum, Trabzon ve Diyarbakır’ın genel bütçeye bağlı olarak açılacak darülmualiminler için birer ‘mintika’ olarak belirlendiğini...” ve ayrıca bu yerlerden altı ya da yedi yerde öğretmen okulunun açılması düşünüldüğünü de bildirmiştir.¹⁵⁰ Daha sonra 5 Eylül 1923 tarihli Meclise sunulan Fethi Bey Hükümet programında konuyla ilgili olarak, “*Maarif Vekaletince bu seneden itibaren memleketin muayyen noktalarında darülmualimin ve darülmualimat ve tam devreli liseler açmak ve bunları her türlü vesaitle teçhiz etmek suretiyle kuvvetli irfan merkezleri tesis edilecektir...*” açıklamasını yapmaktadır.¹⁵¹

Darülmualimin Mintikaları başlangıçta 15 bölge olarak açıklansa da uygulamada 10 şehir ismi geçmektedir. 1923 senesi itibarıyla bu proje Maarif Vekaleti tarafından uygulamaya konulacaktır. Darülmualimin/ öğretmen okulu mintikaları ile belirlenen şehirlerde yalnızca kız ve erkek öğretmen okulları değil; aynı zamanda liseler de açılarak buraların eğitim merkezleri olması planlanmaktaydı. İleride bu eğitim merkezlerine “*Eğitim Enstitüleri*” nin de

¹⁴⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Mustafa Kemal Paşa TBMM’ nin Dördüncü Toplama Yılı’nı Açış Konuşması, (Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, C.28, Devre I, 1 Mart 1923), 11-12.

¹⁴⁹ Duman, “Türkiye’de Eğitim Reformları”, 99.

¹⁵⁰ Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme*, 61.

¹⁵¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Fethi Bey Hükümet Programı (Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, C. 1, Devre II, 5 Eylül 1923), 423.

dahil olmasıyla (İlköğretmen okulu, Eğitim Enstitüsü ve lise) tam anlamıyla bir eğitim kompleksi haline getirilecekti.

1926 yılında Maarif Teşkilatına Dair Kanun’la ülkede okul açma yetkisi Maarif Vekaletine verilmiştir. 2 Mayıs 1926 yılında Maarif Vekili Mustafa Necati dönemi çıkarılan “*Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkında Kanun*” ile vilayetlerin bütçelerinden yapılacak beş sene süreli %10’luk kesintiyle oluşturulacak gelirle ülkenin 10 bölgesinde öğretmen okulu yapılması kararlaştırılmıştı. Bu okullardan ilki Ankara’da yapılan Gazi Orta Öğretmen Okulu binasıdır. Bu gelirler, yeni bina yapımının yanı sıra mevcut öğretmen okullarının gerek onarımı gerek eksik teçhizatlarının tamamlanması gerekse de okulların geliştirilmesi amacıyla da kullanılmıştır.¹⁵²

1946-1947 eğitim yılında Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer tarafından, mevcut öğretmen okullarının Eğitim Enstitülerine dönüştürme projesine başlandığında, ülkede 11 şehir İlköğretmen okulu bulunduğu ifade edilmiştir.¹⁵³

1959- 1960 eğitim yılına gelindiğinde ülkede, “*Gazi Eğitim Enstitüsü, Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü, İstanbul Eğitim Enstitüsü, Bursa Eğitim Enstitüsü ve İzmir Buca Eğitim Enstitüsü*” olmak üzere ülke genelinde 5 adet eğitim enstitüsü bulunmaktaydı. Bu açılan enstitülerin şehir olarak Darülmüallimin Mıntıklarında geçen şehirlerle uyumlu olduğu görülmektedir.

1961 yılında “*Milli Eğitim Planlama Kurulu*” tarafından hazırlanıp VII Milli Eğitim Şura’sı üyelerine sunulan, “*Öğretmen Yetiştirme Komitesi raporu ve On Yıllık Plan*” adlı rapor, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 3000 adet basılarak ülke genelinde kütüphanelere gönderilmiştir. Raporda, ülkedeki ortaokul öğretmeni ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla, “*1961-1966 mali yılları arasında Erzurum, Konya veya Antalya, Diyarbakır, Samsun, Trabzon illerinde yeniden altı eğitim enstitüsü açılması...*” teklif edilmiştir.¹⁵⁴

1960-1961 eğitim yılında Erzurum’da Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü, Samsun Eğitim Enstitüsü açılmış; 1962-1963’te Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü ve Diyarbakır Eğitim Enstitüsü; 1963-1964 öğretim yılında Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsü eğitime açılmıştır. 1969-1970 öğretim yılında ise Edirne Eğitim Enstitüsü ve Isparta Eğitim Enstitüsü’nün açılmasıyla enstitü sayısı 12’ye yükselmiştir. Enstitülerin açıldığı yerlere bakıldığında, 1923

¹⁵² Hasan Ali Yücel, *Türkiye’de Ortaöğretim* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994), 249-252.

¹⁵³ *Öğretmen Okulları Eğitim Enstitüsü Haline Getiriliyor*, Ulus (Ankara), Eylül 19, 1946, Milli Kütüphane, 1-2.

¹⁵⁴ Eğitim Bakanlığı, *Milli Eğitim Planlama Kurulu Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporu ve On Yıllık Plan* (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 1961), 71.

tarihinde uygulamaya konulan “*Darülmualimin Mıntıkaları*” kararıyla belirlenen şehirlerde “Sivas”¹⁵⁵ hariç diğer dokuz şehirde ortaokula öğretmen yetiştiren eğitim enstitüsü açılmıştır. Ayrıca yukarıda bahsi geçen raporda “Antalya” hariç diğer şehirler de yine “*Darülmualimin Mıntıkaları*” nda adı geçen şehirlerle uyumludur.

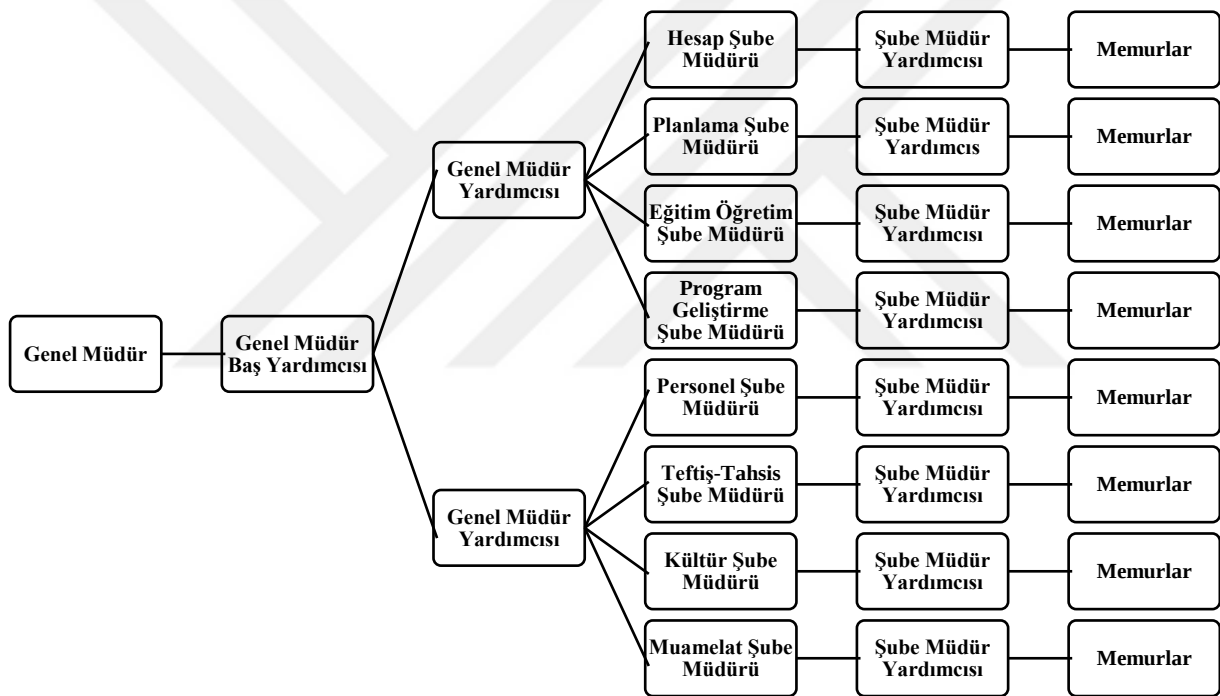
Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan öğretmen okulu açma konusunda geçmişte alınan kararların uygulanması konusunda bir süreklilik olduğunu göstermektedir. Genelde Eğitim Enstitüsü açılan bu bölgelerin İlköğretmen okullarının bulunduğu bölgeler olmasını, Mustafa Ergün, “... *eski öğretmen okulları tesisatı üzerine kurulduğu için açılması kolay olduğu...*” üzerinde durur.

¹⁵⁵ Sivas’ta daha sonra iki yıllık eğitim enstitüsü açılacaktır.

1. BÖLÜM : EĞİTİM ENSTİTÜLERİNDE TEŞKİLAT VE İDARİ YAPI

1.1.ÖĞRETMEN OKULLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Şeması¹⁵⁶

Öğretmen yetiştiren kurumlardan, İlk Öğretmen Okulları “İlk Öğretim Genel Müdürlüğüne”; Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulları “Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne” bağlı bulunmaktaydı. 1957’de Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri’nin, onayı ile öğretmen yetiştiren okulların bir genel müdürlüğe bağlanması kararlaştırıldı. 29 Şubat 1960 tarihli Resmî Gazete’ de yayınlanan 7439 Sayılı Kanun ile öğretmen yetiştiren kurumlar,

¹⁵⁶Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1971-1972 Yıllığı, (Şerefli Koçhisar: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1972), 18.

“Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü” ne bağlanmıştır. Böylece her kademedeki okullara öğretmen yetiştiren okullar tek çatı altında toplanmış oluyordu.

Yasada, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü’nün görevleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

- İlgili dairelerle iş birliği ederek öğretmen yetiştirme işlerini ihtiyaca göre planlamak.
- Öğretmen yetiştiren her derecedeki okulların eğitim, öğretim ve yönetim işlerini düzenleyip yürütmek.
- Öğretmenlerin meslek içinde yetişmelerini temin etmek için gerekli tedbirleri almak.
- Öğretmenlik mesleğiyle ilgili faaliyetlerde bulunan teşekküller ile gerekli iş birliğinde bulunmak¹⁵⁷

7439 Sayılı Kuruluş Kanunu’nun 3. Maddesi ise, “*Millî Eğitim Bakanlığı her derecede ve çeşitteki okullara öğretmen yetiştirmek üzere uygun göreceği yerlere Öğretmen Okulları açar*” hükmü ile bu tarihten itibaren öğretmen yetiştiren kurumların açılmasında tek mercii Milli Eğitim Bakanları olmuştur.¹⁵⁸

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü kuruluşunda, “*Genel Müdür*” Genel Müdür Muavini”, “*3 Şube Müdürü*”, “*2 Şube Müdür Muavini ve 8 Memur*” dan oluşan Merkez Örgütü ilerleyen yıllarda gerek sayı gerek bölüm açısından gelişme göstermiştir.¹⁵⁹

Öğretmen yetiştiren kurumların 1982 yılında çıkarılan 2547 Sayılı Kanun ile üniversite sistemi dahil edilmesiyle birlikte, kurulduğu tarih olan 1960’tan itibaren Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak çalışan Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü’ de kapatılmış oldu.

1.2.ENSTİTÜ YÖNETMELİKLERİ

Eğitim enstitüleri ortaöğretime branş öğretmeni yetiştirmek amacıyla, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulmuş eğitim kurumlarıdır. Eğitim enstitülerinin kuruluşunda hazırlanan geçici yönetmelik, Gazi Eğitim Enstitüsü, İstanbul Eğitim Enstitüsü ve Balıkesir Eğitim Enstitüleri müdürleri tarafından hazırlanmıştır. Geçici Yönetmelik, 96 maddeden oluşmaktadır, bunların ikisi geçici maddedir. Eğitim Enstitüleri için hazırlanan ilk

¹⁵⁷ Resmî Gazete, 7439 Sayılı Kanun (Ankara: Resmî Gazete, S. 10444, 29 Şubat 1960), 709.

¹⁵⁸ *Öğretmen Okulları 1965-1966 Yıllığı* (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1966), 9.

¹⁵⁹ 1966 itibarıyla Öğretmen Okulları genel Müdürlüğü Merkez Örgütü, 1 Genel Müdür, 2 Genel Müdür Muavini, 5 Şube ve 1 Muamelat Müdürü, 18 Şube Müdür Muavini, 5 Koordinatör, 19 Memur, 6 daktilo, 2 Şoför ve 5 Müstahdemden oluşmaktadır. Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, Şerefli Koçhisar 1972, s.11.

yönetmelikte Enstitülerin kuruluş amaçları 1. Madde de Enstitü eğitim ve öğretim çalışmalarında beklentiler ise 2. Madde de sıralanmıştır.

- Eğitim Enstitüsü ilk ve ortaokulu içine alan öğrenim süresi sekiz yıllık okullara, orta dereceli öğrenim kurumlarına ve köy enstitülerine öğretmen yetiştiren bir öğrenim kurumudur. (1. Madde)
- Milli ahlak ilkelerine bağlı, millet ve insanlık ülküsünü benimsemiş; pozitif bilim anlayışını kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını hakkıyla öğrenmiş; çalışkan, mesleğine bağlı, vatanın her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır; yaşayışı ve çevresine yaptığı etki bakımından örnek tutulmaya layık, bedence ve karakterce sağlam, şahsiyet sahibi öğretmenler yetiştirilmesi... (Madde 2.)¹⁶⁰

1947 yılında hazırlanan Geçici Yönetmeliğin diğer yönetmeliklerden ayıran farkı ise 3. Madde de:

- Eğitim Enstitüleri Toplu Dersler ve Tek Dersler Bölümü olmak üzere iki kısma ayrılır. Toplu Dersler Bölümünde... Müzik, Resim- İş, Beden Eğitimi, Yabancı Dil, Biçki-Dikiş, dersleri gibi özel kabiliyet ve maharet isteyen derslerin dışında kalan bütün dersleri okutmaya yetkili öğretmenler yetiştirilir. Bu bölümün eğitim süresi iki yıldır.
- Tek Dersler Bölümü, Müzik, Resim- İş, Beden Eğitimi ve yabancı Dil şubelerini ihtiva eder... (2. Madde)¹⁶¹

Eğitim Enstitülerinin kuruluş aşamasındaki geçici yönetmelikten sonra, ilk yönetmeliği 31 Ekim 1955 tarihinde Tebliğler Dergisinde yayınlanmıştır. Yönetmelik, 87 madde, 3 tane çeşitli hüküm ve 4 tane geçici hükümden oluşmaktadır. Yönetmeliğin 1. Maddesi,

“Eğitim Enstitüsü, ortaokullarla muadili öğretim kurumlarına ve İlköğretmen okullarına öğretmen, İlköğretime müfettiş ve İlk öğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına başöğretmen yetiştiren; ilk ve ortaokullarla ve İlköğretmen okullarıyla ilgili problemler üzerinde incelemeler yapan ve bu okullar öğretmenlerinin mesleki gelişimlerine yardım eden bir yükseköğretim kurumudur.”¹⁶²

Eğitim enstitüleri geçici yönetmeliğinde enstitülerin göreceği işlev, öğretmen yetiştirmekle sınırlandırılırken; 1955’te yürürlüğe giren yönetmelikle birlikte, öğretmen yetiştirmeye ilaveten hem *İlköğretim müfettişi yetiştirmek* hem *incelemeler yapmak* hem de *öğretmenlerin problemlerini çözmede yardımcı olacak bir rehberlik görevi* de yüklenmiş oluyordu. Dolayısıyla eğitim enstitülerinden bir kurum olarak beklentilerin yükseltilmiş olduğu görülmektedir.

Bu yönetmelikle, öğretmen ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla bölüm sayılarının artırılması yoluna gidilmiştir. Eğitim Enstitüleri, “*Pedagoji, Edebiyat, Fen, Resim-İş, Beden*

¹⁶⁰ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 173.

¹⁶¹ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 173.

¹⁶² Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği* (İstanbul: Tebliğler Dergisi 18, S. 875, 31 Ekim 1955),171.

Eğitimi, Müzik, Yabancı Dil (İngilizce, Fransızca ve Almanca)” ihtiyaca göre bu bölümlerden açabileceklerdi.¹⁶³

Eğitim Enstitülerinin ilerleyen süreçte de çıkarılan iki yönetmeliği daha bulunmaktadır. Bunlardan ilki, 25 Kasım 1968 tarihinde yayınlanan ve 3 adet çeşitli hükümlle birlikte 80 Maddeden oluşmaktadır.¹⁶⁴ İkincisi ise, 16 Haziran 1969 tarihli Resmî Gazete de yayınlanan ve 3 adet çeşitli hükümlle birlikte toplam 81 maddeden meydana gelmektedir.¹⁶⁵

1968 Yönetmeliği’nde 1955 Yönetmeliğindeki “Enstitü’nün Kuruluş ve Amacı” tekrar edilmiş; 1969 Yönetmeliğinde ise “...İlköğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına başöğretmen yetiştiren” kısmı 1969 Yönetmeliğinde “müdür” yetiştiren olarak değiştirilmiştir. 1968 Yönetmeliği ile 1969 Yönetmeliği arasında çok fazla bir fark yoktur.

25 Kasım 1968 tarihinde yayınlanan yönetmelikle, enstitülerin bölümlerinde görülen eğitim süresi farklılıkları giderilerek bütün bölümlerin öğrenim süreleri 3 yıla çıkarılmıştır. Enstitülerde verilecek eğitim konusunda Yönetmeliğin 2. Maddesi’nde açılacak bölümlerin ihtiyaca göre belirleneceği belirtildikten sonra bölümler, “*Eğitim, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgileri, Beden Eğitimi, Müzik, Yabancı Dil (İngilizce, Almanca, Fransızca)*” olarak belirlenmiştir.¹⁶⁶

Eğitim enstitülerinin zaman içinde gerek eğitim sürelerinde gerek programlarında gerekse uygulamalarda, süreç içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak ve problemlere çözüm sunmak amacıyla sık sık yönetmeliklerde değişiklikler yapıldığı görülmektedir.

Eğitim Enstitüleri teşkilat yapısını ortaya koymaya çalıştığımız bu bölüm, “*Enstitü Karar Organları*”, “*Enstitü Yönetim Organları*” ana başlıkları altında şu alt başlıklardan oluşmaktadır:

- **Enstitü Karar Organları:** *Öğretmenler Kurulu, Bölüm Öğretmenler Kurulu, Enstitü Kurulu, Disiplin Kurulu*
- **Enstitü Yönetim Organları:** *Müdür, Müdür Yardımcıları, Bölüm Şefleri- Bölüm Temsilcileri, Enstitü Memurları, Enstitü Doktoru, Enstitü Öğretim Kadrosu (Enstitü Öğretmenleri ve Asistanlar).*

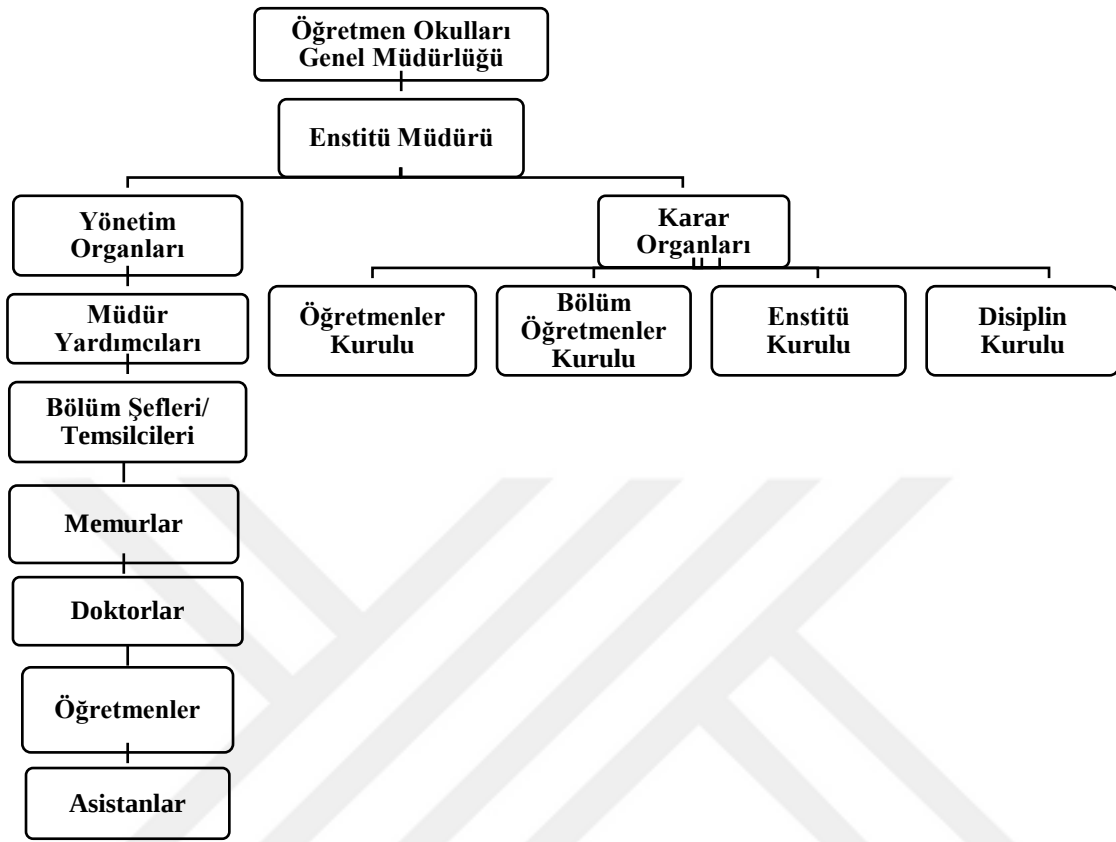
¹⁶³ ¹⁶³ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*, 171.

¹⁶⁴ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği* (İstanbul: Tebliğler Dergisi 31, S. 1530, 25 Kasım 1968), 495-502.

¹⁶⁵ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği* (Ankara: Resmî Gazete, S. 13224, 16 Haziran 1969), 4-11.

¹⁶⁶ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği*, 495.

*Eğitim Enstitüleri Teşkilat Yapısı*¹⁶⁷

1.3. ENSTİTÜ KARAR ORGANLARI (KURULLAR)

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren kurumlar, kurullar vasıtasıyla yönetilir. Enstitülerinin yönetmeliklerinin hepsinde olmamakla birlikte, “*Öğretmenler Kurulu, Bölüm Öğretmenler Kurulu, Enstitü Kurulu ve Disiplin Kurulu*” olmak üzere dört kurul yer almaktadır. Enstitü geçici yönetmeliğinde “*Bölüm Öğretmenler Kurulu*”, 1968 ve 1969 yılında çıkarılan yönetmeliklerde ise “*Disiplin Kurulu*” na yer verilmemiştir. 31 Ekim 1955 tarihli yönetmelik de ise dört kurula da yer verilmiştir.¹⁶⁸

1.3.1. Öğretmenler Kurulu

Öğretmenler Kurulu, Gazi Orta Muallim Mektebi’nin kuruluşundan itibaren yer almış bir kuruldur.¹⁶⁹ Kurul, Geçici Yönetmelikte, Enstitü Müdürü tarafından gerek görüldüğü

¹⁶⁷ Bu şema Eğitim Enstitüsü Geçici Yönetmeliği ve daha sonra çıkarılan 1955, 1968 ve 1969 yönetmelikleri dikkate alınarak oluşturulmuştur.

¹⁶⁸ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği*, 175-176.

¹⁶⁹ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 118.

takdirde toplanan ve görevli bütün öğretmenlerin dahil olduğu bir yönetim aygıtı olarak tanımlanmıştır.¹⁷⁰ Öğretmenler Kurulu, Müdürün başkanlığında toplanır ve kararların oy çokluğuyla alınmasına dikkat edilirdi. Öğretmenler Kurulunun görev ve yetkileri 1955 Yönetmeliğinde belirlenmiş ve daha sonra çıkan yönetmeliklerde aynı şekilde devam etmiştir. 1969 Yönetmeliğinde 45. Maddede, “*Öğretmenler Kurulu*” nun görevleri şu şekilde tanımlanır:

“...enstitü öğretmen ve asistanlarından teşekkül eder ve yılda en az üç defa toplanarak, a) Enstitü öğretim, eğitim ve yönetimin umumi gidişini gözden geçirir; b) Gelecek çalışmalar için ishar edilen temennileri tetkik ve tespit eder; c) Yönetmelik hükümlerine göre gerekli seçimleri yapar, d) Bakanlıkça veya enstitü müdürlüğünce tevdi edilen konuları inceleyip karara bağlar.”¹⁷¹

Gazi Eğitim Enstitüsü’nde 1969 yılından itibaren, Yönetmeliklerde yer almasa da öğrenci olayları sonrasında olayları yatıştırmak amacıyla, Öğretmenler Kurulu’na Enstitüdeki bölümlerden birer öğrenci temsilcileri de katılmıştır. Katılan bu öğrenciler kuruldaki diğer öğretmenlerle aynı haklara sahip olmuşlar müdür seçimi dahil birçok karara dahil olmuşlardır. Bu uygulama 1971 yılında gerçekleşen 12 Mart Askeri Müdahalesine kadar devam etmiştir.¹⁷²

Öğrencilerin, yönetim kurullarına alınması her ne kadar modern eğitim yönetimi ilkelerinden olsa da şartların zorlaması eğitim yöneticilerinin gayet akılcı bilime uygun kararlar alabileceğine bir örnek olarak gösterilebilir.

1.3.2. Bölüm Öğretmenler Kurulu

Eğitim enstitüleri yapı olarak, her biri ayrı bir okul niteliğinde olan farklı bölümlerin bir çatı altında bir araya geldiği eğitim kurumlarıydı. Bu karmaşık gibi görünen yapı her bölümünün kendine ait Bölüm Öğretmenler Kurulu aracılığıyla yönetilmekteydi.

Bölüm Öğretmenler Kurulu 1955 yönetmeliğinde yer alan ve daha sonra çıkarılan yönetmeliklerde de aynı şekilde yer almaya devam etmiştir. 46. Maddede, “...ilgili bölümün öğretmen ve asistanlarından teşekkül eder. Bu kurul, bölüm şefi veya temsilcisinin başkanlığında en az ayda bir defa toplanır.” denildikten sonra Bölüm Kurulu’nun görevleri de özetle şöyledir:

“Bölüm şefini veya temsilcisini seçmek, Bölüm eğitim ve öğretim çalışmalarını inceleyip karar ve tedbirleri almak, İlgili öğretmenler tarafından hazırlanan müfredat programı tasarımlarını gözden geçirerek birleştirmek... Enstitü kurulunun tetkikine sunulacak öğretim ve eğitim meselelerini tespit etmek... Yönetmelikle veya idarece verilen diğer işleri yapmak...”

¹⁷⁰ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 175.

¹⁷¹ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, 8.

¹⁷² Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 118.

Kurul tarafından alınan kararlar bölüm şefleri tarafından yazıya geçirilip, toplantıda hazır bulunan öğretmenlerin de imzası alınarak saklanır. Ayrıca bölümlerim uygulayacağı program ya da yönetmelik değişikliği gibi akademik nitelikte kararların da bu kurullarda alınması, “Bölüm Öğretmenler Kurulu” nun, fakülte kurulları tarzında bir yönetim organı işlevi yaptığını da göstermektedir.

1.3.3. Enstitü Kurulu

Enstitü Kurulu, bir çeşit Enstitü Yönetim Kurulu statüsündedir. Müdür, müdür başyardımcısı, bölüm şeflerinin dahil olduğu yedi kişiden meydana gelen bir kuruldur. Eğer üye sayısı Müdürle birlikte yedinin altındaysa enstitü öğretmenler kurulu tarafından seçilecek bir öğretmenle sayı tamamlanır.

Enstitü müdürünün başkanlığında ihtiyaç oldukça toplanan Enstitü Kurulu’nun görev ve yetki tanımlaması 1969 Yönetmeliğinde:

- Eğitim ve öğretimin yönetmelikte tespit edilen amaçlara uygun şekilde yürütülmesini sağlar;
- Bölümler arası eğitim, öğretim, yönetim ve uygulama çalışmalarını düzenler
- Enstitünün bütçe tasarısını hazırlar ve her yıl Millî Eğitim Bakanlığınca, enstitü umumi masraflarına karşılık, verilen tahsisatın hangi ihtiyaçlara, ne miktarlarda tefrik edeceğini kararlaştırır
- Enstitü öğretmenler kurulunun gündemini hazırlar
- Yönetmelikle veya idarece verilen diğer işleri yapar. Enstitü kurulu kararlarını müdür başyardımcısı yazar ve ilgililere imzalatılarak muhafaza eder.¹⁷³

Bu kurul Enstitü geçici yönetmeliği dahil bütün yönetmeliklerde yer almıştır. Eğitim Enstitülerinin kurullar aracılığıyla yönetilmesi çoğulcu katılımcı bir yönetim anlayışının olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir.

1.3.4. Disiplin Kurulu

Enstitü Geçici Yönetmeliği’nde, “Disiplin Kurulu” ve işleyişine dair bilgiler, 39,40,41 ve 42. Maddelerde yer almıştır.¹⁷⁴1955 yönetmeliği 48. Maddede, “*Enstitü disiplin kurulu, öğretmenler kurulunca her öğretim yılı başında seçilecek üç öğretmenle müdür yardımcısından teşekkül eder. Disiplin kurulunca durumu incelenen öğrencinin mensup olduğu bölüm şefi veya temsilcisi bu esnada kurulda hazır bulunur ve asil üyeler gibi oy verir. Müdür başyardımcısı bu kurulun başkanıdır.*” denilmektedir. 1947 yönetmeliğinde öğretmen sayısı ikidir, 1955 yönetmeliğinde ise bu sayı üçe çıkarılmıştır. Enstitü öğrencilerinin disiplinle ilgili davranışlarını inceleyen bu kurul, 1968 ve daha sora çıkarılan yönetmeliklerde yer almamıştır. 1968 yılında başlayan öğrenci hareketlerinin etkisinden dolayı, Milli Eğitim

¹⁷³ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, 8.

¹⁷⁴ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 176.

Bakanlığı tarafından, “Öğretmen Yetiştiren Yüksek Dereceli Okullar Disiplin Yönetmeliği” bu yıldan itibaren ayrı olarak hazırlanmaya başlanmıştır.¹⁷⁵

1.4. ENSTİTÜ YÖNETİM ORGANLARI

1.4.1. Müdür

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarının eğitim, öğretim ve yönetimi Bakanlıkça görevlendirilen müdürler tarafından yürütülür. 1947 yılında çıkarılan “*Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*” nde, “*Enstitü müdürü, enstitünün öğretim, eğitim ve yönetim çalışmalarının sorumlusu olup bu çalışmaların düzenleyicisi ve amiridir*” (Madde 19) tabiri daha sonra çıkarılan, 1955, 1968 ve 1969 yönetmeliklerinde de hemen aynı şekilde kullanılmaya devam edilmiştir.¹⁷⁶

Müdür, olabilmek için gerekli nitelikler yönetmeliklerde yer almamıştır. Müdür, Bakanlık tarafından atanıyordu ancak, 1969-1971 ve 1974-1975 tarihlerinde Gazi Eğitim Enstitüsünde yine Bakanlık izniyle farklı bir uygulamaya gidilmiştir. Müdür seçimi Enstitüde bulunan bölümlerden birer öğrenci temsilcisinin de katılımıyla öğretmenler kurulu tarafından seçilen üç aday arasından Bakanlık bir adayı seçmiştir. Bu seçim tarzı diğer Enstitülerde de uygulanıp uygulanmadığı hakkında elimizde herhangi bir bilgi mevcut değildir.¹⁷⁷

Eğitim enstitülerinin açılış tarihleri ve ilk müdürleri aşağıdaki tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: Eğitim Enstitülerinin Açılış Tarihleri ve İlk Müdürleri¹⁷⁸

Okullar	Açılış Tarihi	İlk Müdürleri	Okullar	Açılış Tarihi	İlk Müdürleri
Gazi	1926	A. Rıza Özkut	Trabzon	1963	F. Orhan Öztürk
İstanbul	1946	Reşat Tardu	Edirne	1969	Kemal Onur
Necati	1944	Faik Binal	İsparta	1969	Salih Önen
Bursa	1958	Halis Özgü	Eskişehir	1971	Hikmet Gürsoy
Buca	1959	R. Postacioğlu	Adana	1971	Nurinnisa Kök
Erzurum	1961	Ferruh Sanır	Gaziantep	1971	Zeki Aktan
Samsun	1961	Turan Birinci	Uşak	1973	Halit Akarca
Konya	1962	Avni Özbenli	Hatay	---	---
Diyarbakır	1962	Zeki Peser	Nazilli	---	---

Eğitim enstitüleri farklı tarihlerde açılan eğitim kurumları olması itibarıyla ilk müdürleri bir nevi kurucu müdür olarak da görev yapmışlardır. Yukarıdaki tabloda görüldüğü

¹⁷⁵ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 119; Resmî Gazete, *Öğretmen Yetiştiren Yüksek Dereceli Okullar Disiplin Yönetmeliği* (Ankara: Resmî Gazete, S. 13055, 19 Kasım 1968), 1-2.

¹⁷⁶ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, 5.

¹⁷⁷ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 115.

¹⁷⁸ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı* (Ankara: Yatılı Bölge Okulu Basımevi, 1973), 35.

üzere dönemin önemli eğitimcileri enstitülerde müdürlük görevine getirilmişlerdir. Bu okulların Bakanlık nezdine ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Müdürün başlıca görevleri şunlardır:

- Enstitüyü temsil etmek. Enstitüye ait evrakı, öğrenci diplomalarını ve başka belgeleri imzalamak ve tasdik etmek,
- Tayini veya terfii gereken müdür yardımcılarını, bölüm şeflerini, öğretmen, asistan ve memurları inha etmek. 3656 Sayılı kanunun 19. Maddesi hükmüne tabi hizmetlileri tayin ücretlerini tespit etmek,
- Enstitünün bütçesi hakkında Millî Eğitim Bakanlığına teklifte bulunmak; verilen tahsisatı kanun hükümlerine uygun olarak harcamak ve ita amirliği görevini yapmak,
- Enstitünün bütün kurul ve komisyonlarına, gereği halinde, başkanlık etmek,
- Enstitünün çalışmaları hakkında her yıl Temmuz sonlarında Bakanlığa rapor vermek,
- Enstitüde yapılacak öğretim ve uygulama çalışmalarını yönetmelik ve programlara göre düzenli cereyan etmesini sağlamak ve gerektiğinde derslere girerek bu çalışmaları denemek. (Madde. 20)¹⁷⁹

1.4.2. Müdür Yardımcıları

Müdür Başyardımcılığı, Müdür'ün okulda bulunmadığı zamanlarda Müdürün vekilliğini yapmak amacıyla ihdas edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretmen yetiştiren kurumlarda müdür yardımcılığı görevine atanmada neredeyse aynı prosedür uygulanmaktadır. Enstitü yönetmeliğinde, Bakanlık izni alınmak şartıyla müdüre, yardımcılar arasından başyardımcı seçebilme hakkı tanınmıştır. Aynı yönetmelikte başyardımcının görevleri ise şöyle belirlenmiştir:

“...müdürün görevi başında bulunmadığı zamanlarda Müdür Vekilliği görevini yapar; Enstitü Disiplin Kuruluna başkanlık eder, enstitünün büro işlerini düzenler. Öğretmen ve memurların sicil dosyasını tutar. Öğretmenler Kurulu karar ve zabıtlarını muhafaza eder; diploma defterinin ve diplomaların düzenlenmesini sağlar ve enstitü ile ilgili olup müdür tarafından verilecek başka işleri yapar...Ve enstitü ile ilgili olup müdür tarafından verilecek başka işleri yapar.” (Madde 21)¹⁸⁰

Müdür Başyardımcısının yan ısıra eğitim enstitülerinde müdür yardımcıları da görev yapmaktaydı. Müdür Yardımcısının sayısı yönetmeliklerde belirlenmemiş, Enstitülerin, “...öğrenci sayısına ve iş yoğunluğuna göre yeteri kadar müdür yardımcısı bulunurdu.”¹⁸¹ Gazi Eğitim Enstitüsü Müdür yardımcılıkları, “Tahakkuk Müdür Yardımcısı, Personel İşleri

¹⁷⁹ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, 5.

¹⁸⁰ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, 5; *Gazi Eğitim Enstitüsü Yöneticiler Görev Bölümü* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1975).

¹⁸¹ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 116.

Müdür Yardımcısı, Muamelat Müdür Yardımcısı, Ayniyat Müdür Yardımcısı, Öğrenci İşleri Müdür Yardımcısı...” şeklinde ayrılmıştır.¹⁸²

Isparta Eğitim Enstitüsü öğrencileri tarafından hazırlanan 1975-1976 Yıllığı’nda ise Müdür Yardımcılıkları, “*Matematik Bölümü Müdür Yardımcısı, FKB Bölümü Müdür Yardımcısı, Sosyal Bilgiler Bölümü, Mektupla Öğretim Müdür Yardımcısı, Ayniyat ve Arşiv İşleri Müdür Yardımcısı*” olarak bölümlere müdür yardımcılıkları ayrılmıştır.¹⁸³ Üniversite bölüm başkanlıklarını andıran bir müdür yardımcılığı ayrımı görülmektedir. Fikir olarak bir eğitim fakültesi organ yapısına yakınlık gözlemleniyor denilebilir.

Bursa Eğitim Enstitüsü öğrenci derneğinin hazırladığı 1964-1965 Yıllığı’ ın da ise müdür başyardımcısının yanı sıra bir tane de müdür yardımcısı bulunmaktadır.¹⁸⁴

Yukarıda verdiğimiz örneklere bakıldığında enstitülerin müdür yardımcılıkları, enstitüler arasında farklılık göstermektedir.

Müdür yardımcılığı görevinden ayrılmakta belli işlemler gerektirmektedir. Öncelikle Enstitü Müdürlüğüne yazılan bir istifa dilekçesinin, Enstitü tarafından Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü’ne gönderilmesi oradan da Bakanlığa, yazı ile bu istifanın uygun bulunduğu kendilerinin de uygun bulması ve yerlerine seçim yapılması izni istenmektedir.¹⁸⁵

Enstitünün Müdür yardımcılardan beklenen görevler ise yönetmeliğin 22. Maddesinde belirtilmiştir:

“Enstitünün yazı işleri; Öğrenci kayıt kabul...imtihan, askerlik ve disiplin işleri...Öğrencilere verilecek eşya ve paranın dağıtılması...Mezunlara ait işlemler...öğretmen ve memurlara ait fiş ve defterlerin tutulması...Enstitüye ait tahakkuk, satın alma, muayene, hesap ve istatistik işleri; Ambar ve depo muamelelerinin düzenli şekilde yürütülmesi ...”¹⁸⁶

1.4.3.Bölüm Şefleri- Bölüm Temsilcileri

Eğitim enstitülerinde görev ve üstlendikleri sorumluluklar bakımından ve statü olarak müdür yardımcılığına denk olan “*Bölüm Şefleri*”, Müdür’ün en önemli yardımcıları olarak görülmektedir. Enstitülerdeki görevleri bakımından “*Bölüm Şefleri*”, bir nevi fakültelerdeki “*Bölüm Başkanı*” gibi faaliyet göstermekteydiler. Eğitim Enstitülerinin geçici yönetmeliğinde

¹⁸²Gazi Eğitim Enstitüsü Yöneticiler Görev Bölümü, 12-32.

¹⁸³ Isparta Eğitim Enstitüsü 1975-1976 Yıllığı (Isparta: Tokoğlu Matbaası, 1976).

¹⁸⁴ Bursa Eğitim Enstitüsü 1964-1965 Yıllığı (İstanbul: Büyük Kervan Matbaası, 1965).

¹⁸⁵ Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü’ne ait Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi’nde bulunan arşivden 30928 Numaralı belge, EK:1.

¹⁸⁶ Resmî Gazete, Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği, 5.

“Müdürün teklifi ile bakanlıkça tayin olunur” ilkesi; 1955 Yönetmeliğinin 43. Maddesinde: “Bölüm Şefleri ilgili bölüm öğretmenler kurulunca iki yılda bir seçilir. Ve enstitü müdürünün inhası üzerine Millî Eğitim Bakanlığınca tayin olunurlar...” olarak yeniden düzenlenmiş ve bu madde gerek 1968 ve gerekse 1969 Yönetmeliğinde de aynı şekilde ele alınmıştır.

Bölüm Şeflerinin seçilmesi konusunda yapılan uygulamalara örnek olarak Selçuk Eğitim Enstitüsü’nde Matematik Bölüm Şefi seçimi ele alınacaktır.

Yönetmeliğin 43. Maddesi gereğince Müdürün başkanlığında toplanan Bölüm Öğretmenler Kurulunca aday belirlendikten sonra ; kurulca imzalanan tutanakla birlikte, Millî Eğitim Bakanlığı’na onay için gönderilen dilekçede şöyle denilmektedir: “Enstitümüz Matematik Bölümü Şefi...istifası ile açılan Matematik Bölüm Şefliğine, Bölüm öğretmenlerinin 04.02.1980 tarihinde yapılan kurul toplantısında Matematik öğretmeni...seçilmiş ve kurul tutanağı ilişikte sunulmuştur. Adı geçen okulumuz Matematik Bölüm Şefliğine atanmasını arz ederim.”

Bölüm Şefleri, Bölümde eğitim-öğretim başta olmak üzere öğrencilerin eğitimini yönetmeliğe ve Bakanlık direktiflerine uygun bir şekilde yapılmasını Enstitü Müdürü denetiminde sağlamak olarak özetlenebilir.¹⁸⁷

1.4.4. Enstitü Memurları

Eğitim enstitüleri yönetmeliklerinde enstitülerde görev yapacak memurların görev ve sorumlulukları belirlenmiştir. 1947 Geçici Yönetmeliği’nde memurların görev tanımlamaları, “Kâtip ve Hesap Memuru, Ders Araçları Memuru, Kitaplık Memuru ve Ambar ve Depo Memuru” başlıklarından oluşmaktadır. Bu yönetmelikte, “Kendisine teslim edilen ders araç ve gereçlerini iyi korumak...ders araç ve gereçlerinin demirbaş defterini tutmak...” gibi görevleri belirlenmiş olan “Ders Araçları Memuru” diğer yönetmeliklerde bulunmamaktadır.

1955’te çıkarılan yönetmelikte memurların görevleri, “İç Hizmetler, Hesap İşleri, Mutemetlik ve Satın alma İşleri, Ambar İşleri, Depo İşleri, Kitaplık İşleri, Muamelat, Evrak ve Dosya İşleri” olarak belirlenmiş ve daha sonra çıkarılan yönetmeliklerde aynen devam etmiştir. Yönetmeliklerde belirlenen görevleri yapmakla yükümlüdürler.

Eğitim enstitülerinde 1969-1970 öğretim yılı itibarıyla, memurların gördükleri işlere göre dağılımı aşağıdaki 2 numaralı tabloda verilmiştir.

¹⁸⁷ Altunya, Gazi Eğitim Enstitüsü, 117.

Tablo 2: Eğitim Enstitülerinde Memurların Gördüğü İşlere Göre Dağılımı (1969-1970 Öğretim Yılı)¹⁸⁸

Okullar	Müzakereci	Sayman	Mutemet	Kâtip	Sekreter	Depo Me.	Ambar Me.	Kitaplık	Hemşire	Sağlık Me.	Usta Öğret.	Daktilo
Gazi			1	4	1	1	1	2		3		8
İstanbul		2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2
Necati		2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Bursa	1		1		2	1	1	1		2	3	5
Buca		1		4		1	1	2		1	1	
Erzurum				1		1	1	1				
Samsun		1	1				1	1		1		
Konya		1	1	1	1		1	1	1			
Diyarbakır			1	1		1	1	1		1		1
Trabzon				1		1	1	1		1		1
Edirne												
Isparta				1	1							

Eğitim enstitülerinde memur kadrosu dışında, 1926 yılında çıkarılan 788 sayılı Memurin Kanunu'nda yer almasına rağmen, memurlara tanınan haklardan faydalanamayan “Müstahdem Kadrosu” olarak adlandırılan ve çeşitli görevleri icra eden yardımcı hizmet grupları da görev yapmaktaydı. Bu grubun, “D” cetveline göre ücretlerinin ödenmesi dolayısıyla, müstahdemlerin “ücretli” ve memurların ise “maaşlı” olarak adlandırılmalarına da yol açmıştır.

Enstitülerde görev yapan müstahdemlerin görev dağılımı aşağıdaki Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Eğitim Enstitülerinde 1969-1970 Öğretim Yılı Müstahdemlerin Görev Dağılımı¹⁸⁹

Okullar	Aşçı	Aşçı Yamağı	Şoför	Elektrikçi	Kaloriferci	Makinist	Çamaşırçı	Bahçıvan	Marangoz	Demirci	Bekçi	İşçi
Gazi	3	16	2	3	6		2	4	2	3	5	76
İstanbul	2	4	1	2	1	1	2	2	1		2	30
Necati	1	2		1	1	1	2	1	1	1	2	16
Bursa	1			1	2		2	2	2	2		12
Buca	1	5	1	1	1			3	1		4	17
Erzurum	1	2	1	1	3						1	14
Samsun		3	1	1	1			1			1	8
Konya	1	1	1		5		2		1		2	15
Diyarbakır	1	1	1	1	4		2	1			2	13
Trabzon	2				2		1				3	9
Edirne												2
Isparta							1				1	

¹⁸⁸Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1970), 242.

¹⁸⁹Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı, 242.

Eğitim enstitüleri genelinde 1965-66 dönemi görev yapan memur sayısı 21, müstahdem sayısı 283;¹⁹⁰ 1966- 67’de memur sayısı 38, müstahdem sayısı 338;¹⁹¹ 1967-1968’de memur sayısı 65, Müstahdem sayısı 366;¹⁹² 1968-1969’da memur sayısı 72, Müstahdem sayı413;¹⁹³1969-1970’te memur sayısı 79, Müstahdem sayısı 417¹⁹⁴ ve 1970-1971¹⁹⁵ öğretim yılında ise memur sayısı 199 ve Müstahdem sayısı ise 318’e ulaşmıştır.

Tablo 4’te, 1968-1969 öğretim yılında Enstitülerde görev yapan memur ve müstahdemlerin, eğitim durumlarına ait sayısal veriler birlikte verilmiştir.

Tablo 4: 1968-1969 Öğretim Yılı İtibariyle Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Memur ve Müstahdemlerin Tahsil Durumu¹⁹⁶

Okullar	Durum	Yok	Okur/Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksek Okul
Gazi	Memur	----	---	5	4	5	2
	Müstahdem	80	27	17	2	3	1
Çapa	Memur	---	---	---	2	2	---
	Müstahdem	---	26	14	1	1	---
Necati	Memur	---	---	1	5	1	---
	Müstahdem	9	3	25	6	1	1
Bursa	Memur	---	---	1	1	1	2
	Müstahdem	4	7	20	---	2	---
Buca	Memur	5	---	---	2	2	1
	Müstahdem	14	14	13	3	---	---
Erzurum	Memur	---	---	1	5	---	---
	Müstahdem	---	14	14	---	---	---
Samsun	Memur	---	---	---	2	---	---
	Müstahdem	3	---	14	1	---	---
Selçuk	Memur	---	---	3	3	1	---
	Müstahdem	---	5	20	1	1	---
Diyarbakır	Memur	---	---	3	4	---	---
	Müstahdem	---	15	9	1	1	---
Fatih	Memur	---	---	5	2	1	---
	Müstahdem	---	5	15	---	---	---

Tablo 4’e baktığımızda, müstahdemlerden okuma yazma bilmeyen sayısı 110 iken buna karşılık memur sayısı ise 5’tir. 788 sayılı Memurin Kanunu’nda memur olabilmek için belli bir eğitim seviyesinde olmaları şartı vardır. Buca Eğitim Enstitüsü’nde memur kadrosunda bulunan görevlilerin statüsü hakkında “1968-1969 Öğretim Yılı Eğitim

¹⁹⁰Öğretmen Okulları 1965-1966 Yıllığı, 125.

¹⁹¹Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Şubesi,1967), 121.

¹⁹²Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1968), 163.

¹⁹³ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1969), 183.

¹⁹⁴Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969 -1970 Yıllığı (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1970), 242.

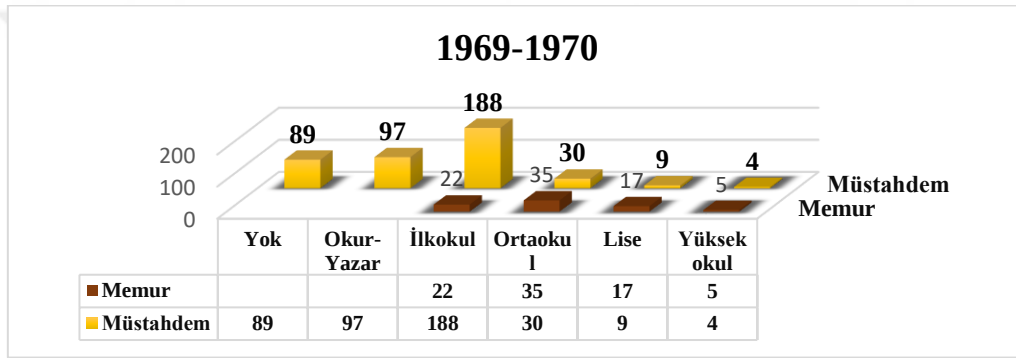
¹⁹⁵Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1970-1971 Yıllığı (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1971), 113.

¹⁹⁶ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 183.

Enstitülerinin Yönetici, Memur ve Müstahdem Sayı ve Kadroları Durumu”¹⁹⁷ hakkındaki tabloda Buca Eğitim Enstitüsü’nün memur karosunda “60⁰’ de 2, 40⁰’ de 3 ve 20⁰’ de 5” kişilik memur kadrosu bulunmaktadır. 60⁰ ve 40⁰ derecede kadrosunda 5 ve en düşük derecede de 5 kişilik memur kadro sayısı, 4 numaralı tabloda paylaştığımız memur sayıları ile uyumlu görünmektedir.

Aşağıdaki grafikte, 1969-1970 öğretim yılı itibarıyla Eğitim Enstitüleri kadrosunda bulunan memur ve müstahdemlerin eğitim durumlarının, sayısal olarak karşılaştırılması görülmektedir.

Grafik 1:1969-1970 Yılı Memur ve Müstahdemlerin Eğitim Durumlarının Sayısal Olarak Karşılaştırılması¹⁹⁸

1968-1969 ile 1969-1970 yılları arasında Eğitim Enstitülerinde görev yapan memur ve müstahdemlerin eğitim durumlarında farklılıklar görülmektedir. Memurların eğitim seviyesine baktığımızda, 1968-1969 öğretim yılında okuma yazma bilmeyen 5 kişi görev yaparken bir sene sonra bu durum değişmiş okuma yazma bilmeyen ve okur yazar statüsünde memur kadrosu bulunmamaktadır. Bu dönemde ilkokul mezunu memur sayısı 19’dan 22’ye, ortaokul mezunu 30’dan 35’e ve lise mezunu 13’ten 17’ye çıkmıştır. Yüksekokul mezunu sayısında ise herhangi bir değişiklik olmamıştır.

1968-1969 ile 1969-1970 yılları arasında Eğitim Enstitülerinde görev yapan müstahdem sayılarında meydana gelen değişim de şu şekilde gerçekleşmiştir. Okuma yazması olmayan müstahdem sayısı 110’dan 89 dokuza, okur yazar sayısı ise 116’dan 97’ye gerilerken

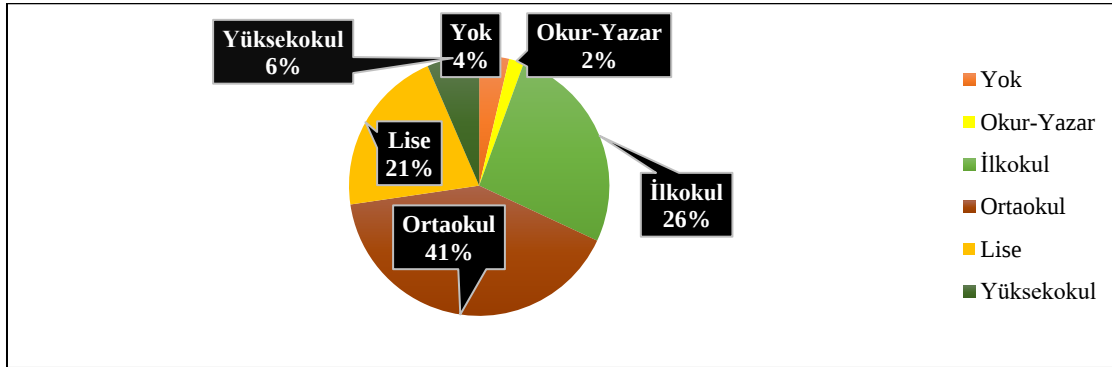
¹⁹⁷Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, Öğretim Yılı Eğitim Enstitülerinin Yönetici, Memur ve Müstahdem Sayı ve Kadroları Durumu (1968-1969), 182.

Okullar	MEMUR VE MÜSTAHDEMLER												
	120 ⁰	90 ⁰	80 ⁰	70 ⁰	60 ⁰	50 ⁰	45 ⁰	40 ⁰	35 ⁰	30 ⁰	25 ⁰	20 ⁰	Top
Buca	Memur				2			3				5	10
	Müstahdem				2	7	3	3	2	7	20		44

¹⁹⁸ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı, 241.

ilkokul mezunu 161'den 188'e yükselmiştir. Aynı şekilde ortaokul mezunu sayısı 15'ten 30'a ve yüksekokul mezunu sayısı da 2'den 4'e çıkarken lise mezunu sayısı 9 olarak devam etmiştir.

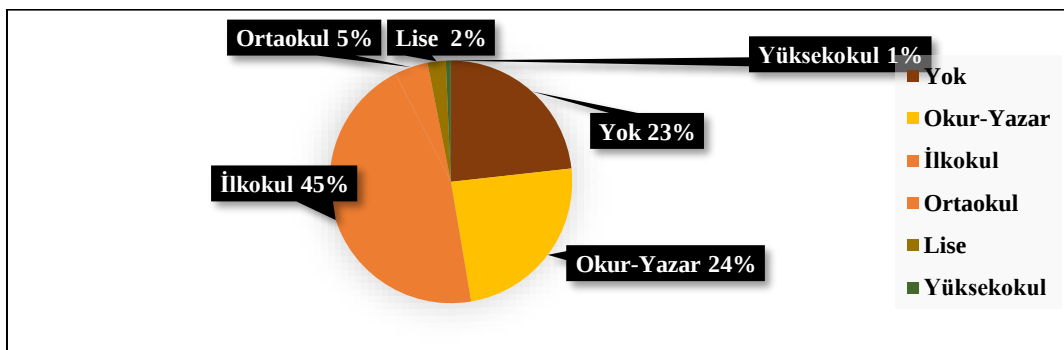
Grafik 2: 1967-1970 Yılları Arasında Memurların Eğitim Durumlarının Oranları

Yukarıdaki grafikte dikkat çeken bir detay ise memurların eğitim seviyelerinde ağırlık %41 ile ortaokul mezunlarına ait iken, bunu sırasıyla %26 oranıyla ilkokul mezunları, %21 ile lise ve %6 ile yüksekokul mezunları takip ederken, okur-yazar %2 ve okuma yazması olmayan memur sayısı da %4 olarak yer almaktadır.¹⁹⁹

1967-1970 döneminde Enstitüde görev yapan müstahdemlerin eğitim durumları oransal olarak, aşağıdaki Grafik 3'te verilmiştir.

Grafik 3: 1967-1970 Yılları Arasında Müstahdemlerin Eğitim Durumlarının Oranları

Müstahdemlerin eğitim durumlarını oransal olarak gösteren grafiği incelediğimizde ilkokul mezunu oranları %45 ile ilk sırayı paylaşıırken, ikinci sırayı okur- yazar sayısı %24 ve üçüncü sırayı ise %23 ile okuma yazma bilmeyenler almaktadır. Diğer oranlar ise ortaokul

¹⁹⁹ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967- 1968 Yıllığı,163; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı,183; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı, 241.

mezunu %6, lise mezunu %2 ve yüksekokul mezunu ise %1 le son sırayı almaktadır.²⁰⁰ Yukarıdaki grafikler, Eğitim Enstitülerinde görev yapan memur ve müstahdemlerin eğitim seviyeleri hakkında bize bir fotoğraf oluşturmaya açısından önemlidir.

Enstitülerde görev yapan memur ve ücretlilerin eğitim seviyesini MEB'e bağlı diğer öğretmen yetiştiren okullarla kıyaslama yapmak isterdik ne yazık ki, kaynak olarak faydalandığımız Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan yıllıkarda eğitim enstitüleri bölümünde yer alan bu istatistik bilgiler yüksek öğretmen okulları ve ilk öğretmen okullarıyla ilgili bölümlerde bulunmamaktadır.

1.4.5. Enstitü Doktoru

Eğitim enstitülerinde gerek öğrenci gerek eğitim kadrosu gerekse de yardımcı hizmet kadrosunda çalışanların sağlık durumlarıyla ilgilenmek üzere doktor kadrosu da yer almaktadır. Doktor kadrosu, öğretmen yetiştiren kurumların genelinde bulunmaktadır. 31 Ocak 1931 tarihinde yayınlanan “*Muallim Mektepleri Talimatnamesi*” nde okul doktoru tanımlanmıştır.²⁰¹ Ayrıca, 1932 yılında çıkarılan “Gazi Terbiye Enstitüsü Talimatnamesi” nin Enstitü doktorunun görev ve yetkilerinin anlatıldığı 29. Maddede görmekteyiz.

Eğitim enstitüleri geçici yönetmeliğinde “*Sağlık İşleri*” başlığı altında 38. Maddede doktorun görev tanımında “*Enstitü hekimi her öğretim yılı başında enstitüye yeni girecek öğrencileri muayene ederek sağlıkları bakımından enstitüye devamlarını uygun görmediklerini ayırır...*”²⁰² denilerek, enstitü sınavlarından sonra doktora bir de sağlık bakımından uygun olmayan öğrencileri eleme görevi verilmiş oluyordu. Daha sonra yayınlanan yönetmeliklerde bu tanımlama bulunmamaktadır. Eğitim Enstitüleri 1955 Yönetmeliğinin 29. Maddesinde Enstitü doktorunun görevleri:

- Her sömestr başında ve tatile gidecekleri sırada öğrencileri birer birer muayene ederek -sağlık durumlarını tespit etmek ve fişlerine geçirmek;
- Sağlık durumları yönünden bakıma muhtaç görülen öğrencileri tespit ederek idareye bildirmek, kendilerine lüzumlu tavsiyede bulunmak; bunların bakımı için tedbir almak,
- Prevariantoryum ve Sanatoryuma gönderilmeleri gereken öğrencilerin raporlarını düzenleyerek enstitü idaresine vermek;
- Mezunların sağlık raporlarını düzenlemek;
- İdarece tespit olunan saatlerde enstitüye gelerek hasta öğretmen, öğrenci, memur ve hizmetlileri muayene etmek; sağlık durumlarını bir deftere kaydederek her biri hakkında gereken tedbirleri almak;
- Enstitü Müdürlüğünce lüzum görülürse öğretmen veya memurları evlerinde muayene etmek;
- Revirde yatan hastaları tedavi etmek;

²⁰⁰ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967- 1968 Yıllığı,163; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 183; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı, 241.

²⁰¹Resmî Gazete, *Muallim Mektepleri Talimatnamesi* (Ankara: Resmî Gazete, S. 1713, 31 Ocak 1931), 212.

²⁰² Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 174.

- Hastabakıcı (Hemşire)'nin görevlerini tayin ve çalışmalarını kontrol etmek;
- Lüzumlu ihtiyaçların ve tedavi malzemesinin enstitüde bulundurulmasını sağlamak;
- Enstitünün dersane, yatakhane, yemekhane ve diğer kısımlarını, sağlık bakımından sık sık kontrol ederek alınmasını gerekli gördüğü tedbirleri müdüre yazı ile bildirmek;
- Tabelaları zaman zaman kontrol etmek ve lüzumlu gördüğü cihazları Enstitü Müdürüne bildirmek.

olarak belirlenmiştir. Daha sonra çıkarılan yönetmeliklerde de aynı şekilde bu bölüm tekrar edilmiştir. Enstitü doktorunun görevleri tarif edilirken, “*İdarece tespit olunan saatlerde enstitüye gelerek hasta öğretmen, öğrenci, memur ve hizmetlileri muayene etmek...*” hususu, doktorun enstitünün kadrosunda devamlı yer almayıp, belirli zamanlarda görevlendirme yoluna gidildiği görülmektedir. Ayrıca, “*Prevantoryum ve Sanatoryuma gönderilmeleri gereken öğrencilerin raporlarını düzenleyerek enstitü idaresine vermek...*” görevi ise dönem itibarıyla verem hastalığıyla mücadelenin gündemde olması ve eğitim enstitülerinin özellikle yatılı bir okul olması dolayısıyla buralarda verem mikrobunun yayılmasını engellemek amacıyla alınmış tedbirler olarak görülmelidir.

1969-1970, 1971-1972 ve 1972-1973 dönemlerine ait Enstitülerde görevli doktor ve sağlık personeli sayıları aşağıdaki 5 numaralı tabloda verilmiştir.

Tablo 5: Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Doktor ve Sağlık Personel Sayıları

Okullar	1969-1970 ²⁰³			1971-1972 ²⁰⁴			1972-1973 ²⁰⁵		
	Doktor	Hemşire	Sağık Memuru	Doktor	Hemşire	Sağık Memuru	Doktor	Hemşire	Sağık Memuru
Gazi	2		3	1	1	1	1	1	1
İstanbul	1	1	1	1	1			1	
Necati	1	1	1			1			1
Bursa	1		2			1	1		1
Buca	1		1		1	1	1	1	
Erzurum									
Samsun			1		1				1
Konya	1	1							1
Dişarbakır	1		1	1		1	1		1
Trabzon			1			1			1
Edirne									
Isparta									
Eskişehir				1		1			1
Adana									
Gaziantep									
Yabancı Diller									
Toplam	8	3	11	4	4	7	4	3	8

1969-1970 döneminde 8 doktor, 3 hemşire ve 11 sağık memuru görev yapmıştır. Bu dönem için değerlendirmeye o tarihte henüz açılmadıkları için Eskişehir, Adana, Gaziantep ve

²⁰³ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969 -1970 Yıllığı, 242.

²⁰⁴ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1971), 528.

²⁰⁵ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1971), 194.

Yabancı Diller Enstitülerini dahil edemeyiz. 1971-1972 öğretim yılında 4 doktor, 4 hemşire ve 7’de sağlık memuru görev yaparken bir sonraki 1972-1973 döneminde 4 doktor, 3 hemşire ve 8 sağlık memuru görev yapmıştır. 1969-1970 dönemi gerek doktor ve gerekse sağlık memuru sayısı bakımından ilk sırada yer almaktadır. Bu üç dönemlik süreçte Gazi ve Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde e dönemde doktor görev yapmıştır. Enstitülerde üç dönemde toplam, 16 doktor, 26 sağlık memuru ve 10 ‘da hemşire görev yapmıştır.

1.5. ENSTİTÜ ÖĞRETİM KADROSU

1.5.1. Enstitü Öğretmenleri

Eğitim enstitülerinde öğretim kadrosu çoğunlukla öğretmenlerden oluşmaktaydı. Bazen üniversite öğretim üyelerinden de faydalandığı olmuştur ama esas kadroyu öğretmenler teşkil etmekteydi. Eğitim enstitülerinin programlarını yeniden düzenleyen, Talim ve Terbiye Kurulu’nun 26 Ekim 1957 tarih ve 236 sayılı kararında, “*Eğitim enstitüsünde öğretmen en önemli bir yetiştirici elamandır.*”²⁰⁶ sözü, öğretmenlerin enstitüler için ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Eğitim enstitüleri geçici yönetmeliğinde öğretmenlerin görevi, yönetmelikte belirlenen amaçlara göre öğrenci yetiştirmek olarak belirlenirken, öğretim yılı boyunca öğrencilerin durum ve davranışlarıyla yakından ilgilenip, her öğrenci hakkında görüş ve kanaatlerini hem *Enstitü Kurulu* na hem de daha sonra yazılı olarak enstitü yönetimine vermekle de görevlendirilmişlerdir.²⁰⁷ 1955 ve 1968 yönetmeliklerinde, öğretmenlerin görevlerine bazı eklemeler yapılmıştır.

1955 ve daha sonra çıkarılan 1968 ve 1969 yönetmeliklerin 30-35 arasındaki maddeleri “*Enstitü Öğretmenleri*” nin mesleki sorumlulukları hakkındadır. Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliğinde 30. Maddede öğretmenlerin tanımı şöyledir: “*Eğitim enstitüsü öğretmenlerinin görevleri bu yönetmelikte ve enstitü programlarında belirtilen amaçlara göre ders vererek; seminer, laboratuvar, atölye, uygulama çalışmaları yaparak ve ders dışı başka faaliyetlerde bulunarak, öğrencileri ve icabında yanlarına verilecek asistanları yetiştirmektir.*”²⁰⁸ Öğretmenliğin tanımı diğer yönetmeliklerde de aynı şekilde devam etmiştir.

²⁰⁶ Tebliğler Dergisi, Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programları Programlarının Düzenlenmesi (İstanbul: Tebliğler Dergisi 21, S. 994, 10 Şubat 1958),12; Rifat Okçabol, Öğretmen Yetiştirme Sistemimiz (Ankara: Ütopya Yay., 2005), 57.

²⁰⁷ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 175.

²⁰⁸ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği*, 174.

Enstitü öğretmenlerinin haftalık ders saatlerini düzenleyen 31. Maddede, “...haftada 12 saate kadar, üzerinde müdür, müdür başyardımcılığı bulunanlar haftada 4 saat ders okutmak ve ayrıca seminer, laboratuvar, atölye çalışmalarını idare etmek...” gibi birçok detay paylaşılırken, uygulamada ise maaş karşılığında sorumlu oldukları ders saatleri dışında ücretli ek derste alınabiliyordu. Müdür ve müdür başyardımcısı görevinde bulunanlar haftalık 4 saat ders dışında, Millî Eğitim Bakanlığı’na yapılan yazılı başvuru sonucunda alınan onay ile ücretli ders alabiliyordu.²⁰⁹

Eğitim enstitülerinde sadece öğrencilerin başarıları ve çalışma durumları takip edilmiyordu aynı zamanda öğretmen ve idarecilerin de başarı dereceleri Milli eğitim Müfettişleri tarafından incelemeye tabi tutuluyor, “Bulunduğu maaş derecesindeki kıdem süresini doldurmuş olan bir öğretmenin üst dereceye terfiinin yapılabilmesi için o kıdem süresi içerisinde başarısının tespit edilmiş bulunması lazımdır.” (Madde 32)

Enstitü öğretmenleri yaz ve sömestr tatillerinde izinli olmalarına rağmen bu tatillerde enstitü idarelerine adreslerini bildirdikten sonra enstitünün bulunduğu şehirlerden ayrılabilme hakkına sahiptiler. Eğer tatil dönemlerinde imtihan ya da resmi bir görev olması halinde enstitüde görevlerinin başında bulunmaları gerekmektedir. İdari görevli olan öğretmenlerse tatillerde dahi izin almadan görev yerlerinden ayrılamazlardı. Öğretmenler, eğitim öğretim yılı içerisinde ise önemli bir mazeretleri olmadan izin alamazlar²¹⁰ ve enstitünün bulunduğu şehirden ayrılmazlardı.²¹¹ Mazeret ve hastalık izinleri ise Bakanlık tarafından “657 sayılı Devlet Memurları Kanunu” hükümleri uyarınca verilebilmekteydi.²¹² (Madde 33)

Enstitü öğretmenlerinin ders saatleri, “Enstitü öğretmenleri kanunlara uygun olmak şartıyla, haftada 12+6=18 saate ilaveten, ihtiyari olarak 6 saate kadar kendi okullarında ders alabilirler. Diğer okullarda 18 saatin üstüne 6 saate kadar daha ders almalarına Millî Eğitim Bakanlığınca izin verilebilir.” şeklinde 34. Madde ile düzenlenmiştir.²¹³

²⁰⁹ Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi’nde bulunan “Fatih Eğitim Enstitüsü’ne ait arşivde bulunan, 4432 No’lu belge, EK:4 (Trabzon Eğitim Enstitüsü müdürü ve müdür başyardımcısının ücretli ek ders almak için Millî Eğitim Bakanlığı’na yaptığı başvuru dolayısıyla Bakanlık tarafından gönderilen cevap, Ekler 4’te görülmektedir.)

²¹⁰ Fatih Eğitim Enstitüsü Arşivi, EK:5 numaralı belge.

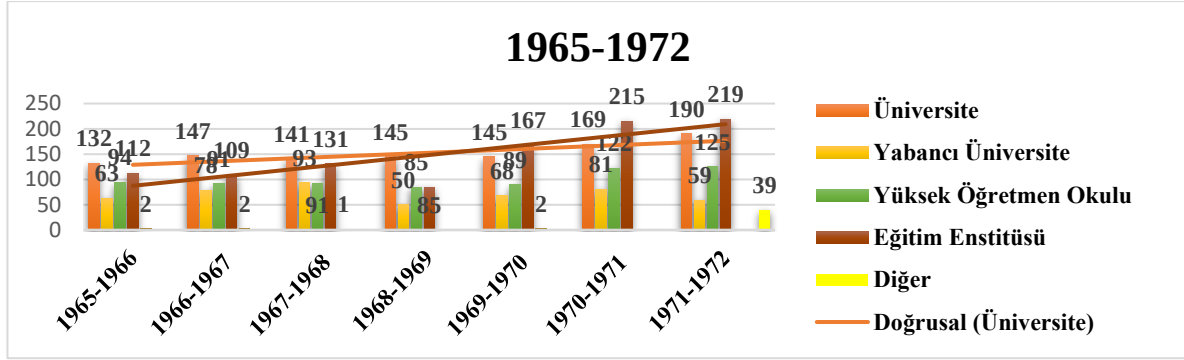
²¹¹ 1968 Yönetmeliğinde bulunan, “Hastalık dışındaki bir özre dayanan izinler bir yılda 10 günü geçmemek üzere Millî Eğitim Bakanlığınca verilir. Umulmadık zamanlarda çıkan ve izin alma formalitesinin tamamlanmasını beklemeye tahammülü olmayan mazeretlerden enstitü müdürü yukarıdaki süreler dâhilinde, öğretmene izin verip hemen Bakanlığın tasvibini isteyebilir.” Bu kısım 1969 Yönetmeliğinden çıkarılmıştır.

²¹² Resmî Gazete, Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği, 6.

²¹³ 1968 Yönetmeliğinde “Enstitü öğretmenlerinin kanunlara uygun olmak şartıyla, haftada 8 saate kadar ek görev almalarına Millî Eğitim Bakanlığınca izin verilebilir.” maddesi 1969 tarihli Yönetmelikte artırılmıştır.

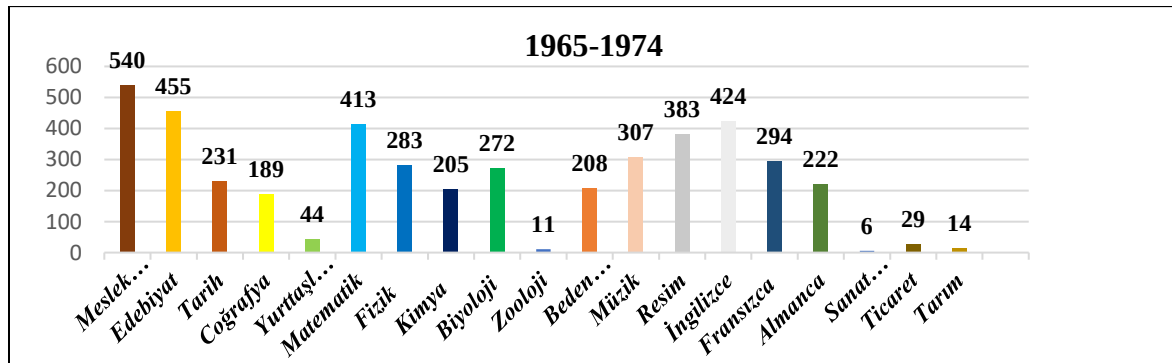
1965-1972 yılları arasında Enstitü öğretmenlerinin mezun oldukları okul bakımından menşeleri hakkında bilgiler 4 numaralı grafikte verilmiştir.

Grafik 4: Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Öğretim Kadrosunun Mezun Oldukları Okullar²¹⁴

Eğitim enstitülerinde 1965-1972 yılları arasında görev yapan eğitim kadrosunun mezun oldukları okullar itibarıyla durumları yukarıdaki grafikte görülmektedir. Eğitim enstitüleri kuruluş itibarıyla kendi öğretmenini yetiştirme işlevi olan bir kurum olarak, bu işlevi yerine getirme oranı 1965 yılından itibaren 1968-1969 öğretim yılı hariç sürekli bir artış göstermektedir. Enstitülerin öğretmen kaynağı olarak üniversite, yüksek öğretmen okulu yabancı üniversite ve eğitim enstitüsü önemli yer tutmaktadır.

Grafik 5: 1965-1974 Yılları Arasında Eğitim Enstitüleri Öğretmenlerinin Branşlar Üzerinde Dağılım²¹⁵

²¹⁴ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1965-1966 Yıllığı, 125; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı, 121; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı, 161; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 181; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı, 238-239; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1970-1971 Yıllığı, 109; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı, 182

²¹⁵ Öğretmen Okulları 1965-1966 Yıllığı, 124; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı, 121; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı, 160; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 180-181; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı, 238-239; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1970-1971 Yıllığı, 111; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı, 180-181; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı, 166-168; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı, 192-193.

1965-1974 yılları arasında eğitim enstitülerinde öğretmenlerin branşları hakkındaki grafiği Öğretmen Okulları yıllıklarından oluşturduk. Bu grafik öğretmenlerin branşları hakkında bilgi vermenin yanı sıra enstitülerde verilen eğitim hakkında da fikir sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır. Öğretmen yetiştiren bir kurum olan enstitülerde ilk sırayı meslek bilgisi dersleri, ikinci sırayı edebiyat, üçüncü sırayı İngilizce ve dördüncü sırayı da matematik almaktadır. Yurttaşlık bilgisi, zooloji, sanat tarihi, ticaret ve tarım dersleri haricinde diğer branşlarında oranları oldukça yüksektir.

Eğitim enstitülerinde 1965-1974 döneminde görev yapan öğretim kadrosu “tablo 6” da verilmiştir.

Tablo 6: Eğitim Enstitülerinde 1965-1974 Yılları Arasında Görev Yapan Öğretim Kadrosu ²¹⁶

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Olanlar					2. Esas Görevi Okul Dışında Olan					3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan				
	Profesör	Doçent	Öğr. Görev.	Uzman	Asistan	Öğretmen	Profesör	Doçent	Öğr. Görev.	Okutman	Uzman	Öğretmen	Asistan	Vekil Öğret.	Vekil Öğret.
1965-66	1	165		9	17		3	2	199					44	
1966-67	2	212		23	11		2	1	177	3		2	4	23	8
1967-68	1	242		11	13				15	1			4	4	3
1968-69		170		9	3				38		9		7	4	4
1969-70		3		23		183						40	2	5	3
1970-71	1			10	3	165		1			8		3	10	
1971-72	2	2	2	14	25	563					64		2	2	1
1972-73		55		50	34	513				2	48		2	1	1
1973-74		17		14	27	659					51			13	2

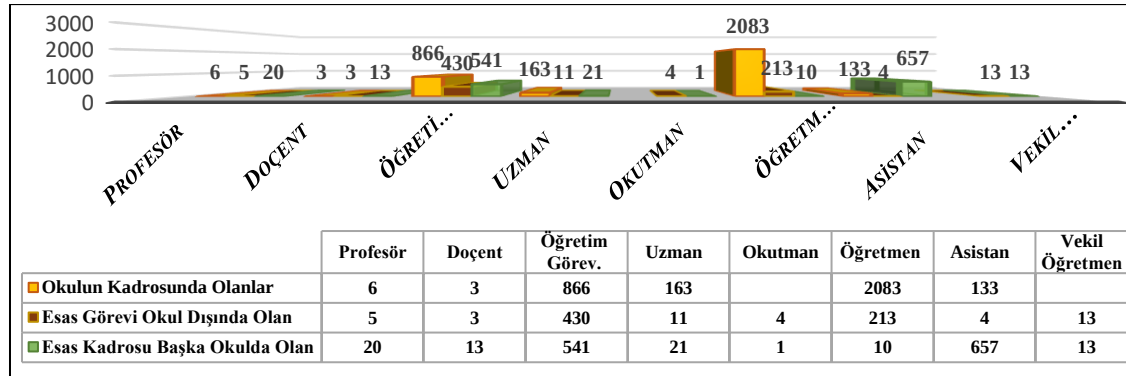
DİE tarafından hazırlanan yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 1965-1974 yılları arasında, Eğitim Enstitülerinde öğretmen kadrosunun haricinde: 6 profesör ve 3 doçentin yanı sıra öğretim görevlisi, uzman ve asistan kadrolu olarak görev yapmıştır. Eğitim enstitüleri kadrolu öğretim kadrosunun yetmediği ya da eksik kaldığı yerlerde bunu, okul dışında görevli ya da başka okullarda görevli eğitimcilerden karşılama yoluna gitmiştir. Eğitim enstitüleri eğitim kadrosunda 1965-1974 yılları arasında (I ve II numaralı tablolar) 1965-66: 440 kişi, 1966-67: 479, 1967-68: 474, 1968-69: 523, 1969-70: 549, 1970-71: 424, 1971-72: 720, 1972-73: 780, 1973-74: 837 olmak üzere toplamda 5226 kişi görev yapmıştır. ²¹⁷Enstitülerde görev yapan öğretim kadrosunu, “Okulun Kadrosunda Olanlar, Esas Görevi Okul Dışında Olanlar ve Esas Kadrosu Başka Okulda Olanlar” şeklinde gruplandırmak mümkündür. Enstitüler,

²¹⁶DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1965-1967 (Ankara: DİE, 1969),50-51; DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1967-1970 (Ankara: DİE, 1970), 120-121; DİE. Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1970-1974 (Ankara: DİE, 1975).

²¹⁷DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1965-1967,50-51; DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1967-1970,120-121; DİE. Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1970-1974.

eğitim- öğretim alanında yalnızca kendi eğitimcilerinden değil farklı kaynaklardan da faydalanma yoluna gitmişlerdir.

Grafik 6: 1965-1974 Yılları Arasında Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Unvanlarına Göre Öğretim Kadrosu²¹⁸

Enstitülerin öğretim kadrosu hakkında referans aldığımız kaynaklar, *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü* tarafından hazırlanan yıllıklar ve *Devlet İstatistik Enstitüsü Milli Eğitim İstatistikleri*' dir. Özellikle DİE'nin istatistiklerinde kullanılan şablonlar, dönemlere ayrılarak hazırlanmış olmasından dolayı, 1965-1974 yılları arasında verdiği bilgiler öğretmenlerin yalnızca sayıları, karoları ve unvanlarıyla ilgiliyken; 1974-1978 arası dönem hakkında verdiği istatistiklerden, görev yapan öğretmenlerin hem sayıları ve unvanları hem cinsiyetleri hem de uyrukları hakkında bilgiler edinmekteyiz. Bizde bu referans kaynaklarımıza uygun olarak enstitü öğretmenleri hakkında istatistikleri iki dönem olarak aldık. 1974-1978 döneminden önce de enstitülerde yabancı uyruklu öğretmenlerin görev yaptıkları bilinmekte ancak sayıları hakkında elimizde net bilgiler, ancak bu döneme ait bulunmaktadır.

1974-1978 dönemi Eğitim Enstitülerinde görev yapan öğretim kadrosunun uyruk ve statülerine göre dağılımı tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: 1974-1978 Yılları Arasında Eğitim Enstitülerinde Öğretim Elamanlarının Uyruklarına ve Statülerine Göre Dağılımı²¹⁹

Öğretim Kurumu	Asıl Görevi Enstitülerde Olan				Yabancı Uyruklu Ücretli/ Sözleşmeli		Toplam			Diğer Öğretim Kurumlarından Gelen	
	Kadrolu		Ücretli/ Sözleşmeli		Erkek	Kız	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız
	Erkek	Kız	Erkek	Kız							
1974-75	679	236	12	1	7	1	698	238	936	205	84
1975-76	857	277	8	8	15	4	880	289	1169	237	81
1976-77	997	322	1	---	12	---	1010	322	1332	252	48
1977-78	1085	338	7	2	9	---	1101	340	1441	132	23

²¹⁸ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim* 1965-1967, 50-51.

²¹⁹ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim* 1974-1978, (Ankara: DİE, 1980), 69.

1974-1978 dönemi enstitülerin hem sayı bakımından hem eğitimde çeşitliliğe geçilmesi bakımından (gündüz / akşam ve mektupla eğitim) hem öğrenci hem de öğretim kadrosu bakımından sayısal artışlar gözlenmektedir. 1965-1974 yılları arasında yani 9 yıllık sürede toplamda 2953 öğretmen görev yapmışken, 1974-1978 döneminde ise öğretmen sayısı 4764’ de yükselmiştir. Ayrıca 1974-1978 yılları arasında eğitim enstitülerinin öğretim kadrosunda, 4 Doçent, 18 Dr. Asistan, 55 Asistan, 32 Öğretim Görevlisi, 5 Okutman görev yapmıştır.²²⁰

Eğitim enstitüsü öğretmenleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yurt içi ve yurtdışı çeşitli kurslara ya da eğitime gönderilmişlerdir.²²¹ Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü mezunları ABD’ye İngilizce öğretmenliği eğitime gönderiliyordu. 1965 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü, 56 mezunun 35’i bir yıllığına, 13’ü iki yıllığına, 8 kişi de üç yıllığına ABD’ye gönderilmiştir. Bu gönderilenlerin 7’si Texas Üniversitesi ve 49’u ise Georgetown Üniversitesinde eğitim görmüşlerdir. Bu özellikle İngilizce bölümü bulunan enstitülerde de uygulanıyordu.²²² İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü mezunu D. Faruk Toktamış, “*Bir Öğretmenin Anıları*” alı hatıra kitabında, “Çapa Eğitim Enstitüsü ve Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde İngilizce bölümü olmasından dolayı iki enstitüde AFS (American Field Service) sınavları yapılıyordu. Sınavları kazanan iki enstitüden 12 şer (24) kişi...” nin ABD’ye eğitime gittiğini anlatmaktadır.²²³

Eğitim enstitüleri, 1978 yılında eğitim süreleri 4 yıla çıkarılarak adları da “Yüksek Öğretmen Okulu” olarak değiştirilmiş, ancak bu denemeden bir yıl sonra geri dönmüştü. 1980 yılına gelindiğinde eğitim enstitüleri tekrar eğitim süresi 4 yıllık Yüksek Öğretmen Okullarına dönüştürülmüştür.²²⁴

20 Temmuz 1982 tarih ve 1770 Sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanan Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK/4) ile üniversitelerin görev ve yetkileri düzenlenirken Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürülen eğitim enstitüleri eğitim fakülteleri bünyelerine dahil edilmiştir.²²⁵ Öğretmen yetiştirme görevi Milli Eğitim

²²⁰ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978*,94.

²²¹ Muammer Demirel-Sabri Becerikli, “Bursa Eğitim Enstitüsü”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30, S. 1 (2017): 341-374.

²²² Abdülvahit Çakır, “Türkiye’de YÖK Öncesi ve Sonrası Yabancı Dil Eğitimi”, *Journal Of Language Research (JLR)* 1, Issue 1 (2017): 10.

²²³ D. Faruk Toktamış, *Bir Öğretmenin Anıları* (İstanbul: Kastaş Yayınevi 2008): 115.

²²⁴ Ayhan Hakan, “Branş Öğretmenleri Lisans Tamamlama Programları”, *Kurgu Dergisi*, S,8 (1990),544.

²²⁵ Resmi Gazete, *Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname* (Ankara: Resmi Gazete, S.1770, 20 Temmuz 1982), 1-20; Ulviye Özer, “Öğretmeni Milli Eğitim Bakanlığı mı Üniversite mi Yetiştirmelidir?” *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* VI, S. 1(1991),2.

Bakanlığı'ndan üniversitelere devredilmesiyle, öğretmen yetiştirme sistemi yeniden yapılandırılarak statüsü de yükseltilmiş oluyordu. Öğretmeni üniversite yetiştirecek, Milli Eğitim Bakanlığı ise istihdam edecekti; bu uygulama aslında bir nevi görev paylaşımı anlamına da gelmekteydi,²²⁶

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından çıkarılan, “*Öğretmen Yetiştiren Yüksekokul Mezunlarının Lisans Öğrenimi Yapmaları Hakkında Yönetmelik*” le Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak öğretmen yetiştiren kurumlar ön lisans mezunu olarak kabul edilmektedir. Yönetmeliğin amacı, “...öğretmen yetiştiren yüksekokul mezunlarının yetenek ve başarılarına göre, kendi dalları doğrultusunda lisans öğrenimi yapabilmeleri için gerekli imkan ve fırsatı sağlamaktır.”²²⁷ olarak belirlenmiştir.

Bu yönetmelikten sonra eğitim enstitüsü mezunu öğretmenlerin ülkenin çeşitli bölgelerinde görev yapmaları ve sayılarının fazla olması üniversitelerin kapasitesinin yetmemesi gibi birçok sebepten dolayı lisans tamamlamanın uzaktan eğitim yoluyla verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karar alınmadan önce gerek iki yıllık gerekse üç yıllık eğitim enstitüsü mezunu 92 bin öğretmene formlar gönderilmiş ve 84 bin öğretmenden uzaktan öğretim yoluyla *Lisans Tamamlama Programına* katılacakları onayı alınmıştır.²²⁸

Eğitim enstitüsü mezunu öğretmenlerin YÖK tarafından ön lisans mezunu olarak kabul edilmeleri sonrasında lisans tamamlama programıyla 4 yıllık üniversite mezunu olmalarını sağlamada, bu konuda Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi önemli görev üstlenmiştir.²²⁹

1.5.1.1.Enstitü Öğretmenlerinin Eğitim Dışındaki Akademik Faaliyetleri

Eğitim enstitüsünde görevli öğretim kadrosu yönetmelikler dahilinde yaptıkları eğitim-öğretim ve idari görevlerinin yanı sıra çeşitli kültürel faaliyetlerde bulunmuşlardır. Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinin yabancı eserlerden yaptıkları çeviriler, kendi alanlarında özellikle, *edebiyat, coğrafya, biyoloji, matematik, yabancı dil ve eğitim bilimleri* konularında yazdıkları kitap ve makaleler bulunmaktadır. Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinin ders

²²⁶Abidin Dağlı, “2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ve Öğretmen Yetiştiren Kurumların Üniversitelere Devredilmesi” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 5, S.18 (Ocak 2016), 45,(Erişim 22 Mart 2022).<https://dergipark.org.tr/download/article-file/69914>

²²⁷Resmî Gazete, “*Öğretmen Yetiştiren Yüksekokul Mezunlarının Lisans Öğrenimi Yapmaları Hakkında Yönetmelik*” (Ankara: Resmî Gazete, S. 18223,16 Kasım 1983), 25.

²²⁸Hakan, “Branş Öğretmenleri Lisans Tamamlama”, 559.

²²⁹M. Koray Başyigit, “Isparta Eğitim Enstitüsü”, (Görüşmeci: Meral Kayabaşı) Telefonla Konuşma, Haziran 9, 2023.(Isparta Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü mezunu M. Koray Başyigit, Eskişehir Anadolu ÜniversitesinAçık Öğretim Fakültesinde 1991 tarihinde mezun olarak dört yıllık üniversite mezunu olmuştur.)

notlarının basılmasıyla başlayan bu girişimler, ileride eğitim enstitüsü öğretim kadrolarından tanınmış eğitimci yazarların ortaya çıkmasının önünü açmıştır.

- Hazım Ayatar, *Eğitim İstatistiğine Giriş* (Ankara: MEB 1964);
- Cavit Binbaşlıolu, *Eğitim Psikolojisi “Ruh Sağlığı Bilgisi”* (Ankara: Kardeş Matbaa, 1970);
- İsmet Sayın, *Ruh Sağlığı ve Rehberlik* (Ankara: Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, 1978);
- H. Şükrü Selçikoğlu, *Eğitim Psikolojisi I* (Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü, 1958);
- Fuad Koray, *Çocuğa ve Söze Göre Müzik* (Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü, 1948)
- Ahmet Özen, *A Guide for Methodology and Practice Teaching* (Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü, 1969);
- Hilmi Meydan, *Composition Handbook* (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Ders Kitapları, 1972);
- Hüseyin Beşer, *Öğrencinin Başarı Rehberi* (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Yayınları, 1972);
- İbrahim Zeki Burdurlu, *Ortaöğretimde Türkçe Öğretimi* (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Ders Kitapları 1971);
- Mübeccel Ataşen, *Ruh Sağlığı Bilgisi* (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Ders Kitapları, 1975).

Yukarıda verilen örnekler enstitü öğretmenleri tarafından kaleme alınan eserlerin sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Gazi Eğitim Enstitüsü Kütüphanecisi Ruşen Alaylıoğlu, Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni dergisinin Haziran 1961 tarihli 1. Bültende “*Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmen ve Görevlilerinin Eserleri Bibliyografyası*” yayınladığı yazısında toplam 414 eserin künyesini vermiştir. Bunların büyük çoğunluğu ortaöğretimde kullanılmak üzere yazılan ders kitaplarından oluşmaktadır.

Bunlardan birkaç tanesini örnek olarak buraya aldık:

- Hasan Acar -Tahsin Saraç, *Eğitim ve Test Metodları*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1961 (Öğretmen Kitapları).
- Muvaffak Uyanık- M. Rauf İnan, *Matematik Anahtarı*, İstanbul: Tan Matbaası, (İlkokul aritmetik ve geometri ders kitabı).

- H. Şükrü Selçikoğlu, *Eğitim Psikolojisi* 1, Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Yayınları.
- Sami Öngör-Prof. Dr. Sırrı Erinç, *Ülkeler Coğrafyası*, İstanbul: Kanaat Yayınları, 1958 (Lise II).
- Vasfî Mahir Kocatürk, *Türk Edebiyatı Şaheserleri*, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 1955 (Lise 3 edebiyat kolu için).²³⁰

İzmir Buca Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinden Hüseyin Beşer tarafından, öğrencilere yardımcı olmak amacıyla, “*ben istersem daima başarılı öğrenci olurum*” amacıyla hazırlanan “*Öğrencinin Başarı Rehberi*, İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Uyanış Dergisi Yayınları, 1972.” eser enstitü tarafından basılmıştır.

Eğitim enstitüsü öğretim kadrosunda görev yapan öğretmenler, yazdıkları eserlerin türüne göre sayısal verileri 1963 yılında yayınlanan “*Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Hakkında Düzenlenen Anket Sonuçları*” adlı eserde detaylı bir şekilde verilmiştir.

1963 yılı itibarıyla Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinin yayınladıkları eserler hakkında sayısal veriler tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8: Eğitim Enstitüsü Öğretmenlerinin Yayınladıkları Eserlerin Sayıları²³¹

Kitabın Türü	TELİF			TERCÜME		
	Basılmış	Baskıya Hazır	Baskıya Hazırlanıyor	Basılmış	Baskıya Hazır	Baskıya Hazırlanıyor
Ders Kitapları	121	3	9	---	3	1
Mesleki Eserler	202	27	30	14	2	5
Edebi Eserler	49	10	16	14	3	---
Çeşitli Eserler	199	6	8	18	---	1
Toplam	571	46	63	46	8	7

Eğitim enstitüleri gerek öğretmenler gerekse öğrenciler tarafından çeşitli dergilerin çıkarıldığı eğitim kurumlarıdır. İzmir Öğrenci Derneği tarafından çıkarılan “*Uyanış Dergisi*” nin Yayın Kurulu: R. Postalıcıoğlu, B. Zincirkıran, S. Kolçak, M. Kocapınar, S. Okandan...” enstitü müdür ve öğretmenlerinden oluşmaktaydı.

İzmir Buca Eğitim Enstitüsü Biyoloji öğretmeni Selahattin Okandan “*halk gözü ile öğretmen*” konulu yapılan anket üzerine Uyanış Dergisi’nde kaleme aldığı “*Gönlümüzdeki Öğretmen*” başlıklı makalesinde, “*Halkımın gözünde bulduğum öğretmen. Alaycı, kırıcı, kinci, hissi; öğrencileri ayıran, notu bir silah olarak kullanan; gayretsiz, bilgisiz, duygusuz, sevilmeyen, sayılmayan bir öğretmendi.*” tespiti yaptıktan sonra gönüllerdeki öğretmenin nasıl

²³⁰ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği, *Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni* 1(Ankara: Ayyıldız Matbaası):173-208.

²³¹ *Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Hakkında Düzenlenen Anket Sonuçları* (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yay., 1963), 35.

olması gerektiği üzerinde durmuştur.²³² Öğretmenler hakkında yapılan anket üzerine Yine enstitü öğretmenlerinden Muhip Kocaçınar, “*Halk Gözüyle Öğretmen ve Problemleri*” başlıklı bir yazı kaleme almıştır.

Necati Eğitim Enstitüsü ve İlköğretmen Okulunun öğretim kadrosu ve öğrenci cemiyeti tarafından “*Öğretmen*” adlı dergi çıkarılmıştır. Franklin R. Zeran-Galen Jones, “*Responsibilities and Duties of the Administrator in a Pupil Personnel Program*” isimli makale, Eğitim Enstitüsü Meslek Dersleri Öğretmeni İbrahim Özgür tarafından Türkçeye çevrilmiş ve *Öğretmen* dergisinde “*Öğrenci-Personel Programı İdarecilerinin Vazife ve Mesuliyetleri*”²³³ başlığıyla yayınlanmıştır.

Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından çıkarılan “*Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni*” de enstitü öğretmenlerinin çeşitli makaleleri yayınlanmıştır. Burada vereceğimiz örneklerden ilki, Edward A. Shils, tarafından yazılan, “*The Intellectuals and the Powers: Some Perspectives for Comparative Analysis*” Ekim 1958 tarihinde “*Comparative Studies in Society and History*” dergisinde yayınlanmıştır. Bu makale, Dr. A. Ferhan Oğuzkan tarafından, Türkçeye “*Seçkin Aydınlar Gelenegi*” olarak çevrilip Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni’nin Mart 1962 tarihli 2. Bültende yayınlanmıştır. Diğer örneklerimiz ise, G. E.E. Meslek Dersi Öğretmeni, Dr. Selahattin Ertürk, “*Amerika’da Din ve Eğitim Meselesi*”;²³⁴ G.E. E. Fransız Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Dr. Necdet Bingöl, “*Haşim’in Şiirinde Romantik İzler*”;²³⁵ G.E.E. Matematik Öğretmeni Süleyman Ölçen, Lancelot Hogben’ den yaptığı çeviriyi “*Matematik, Medeniyetin Aynası*” da yine aynı bültenin ilk sayısında yayınlanmıştır.

1.5.2. Enstitü Asistanları

Asistanlık, 1955 tarihli Enstitü Yönetmeliğinde, enstitülerin kendi öğretmenlerini yetiştirmek amacıyla ihdas edilmiştir. Asistanlık sistemi Eğitim Enstitülerini, öğretmen okulları ile üniversite arasında farklı bir konuma oturmaktadır. Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği’nde Asistanlar bölümü, 36- 42 arası maddelerden oluşmaktadır. Yönetmelikte asistanlık kadrosuna, üniversite, yüksekokul ya da ihtisas okulu mezunları, orta dereceli okullarda başarılı bir şekilde iki yıl öğretmenlik yapmak ve 35 yaşını doldurmamış olanlar başvurabiliyordu. Beden Eğitimi ve Müzik bölümlerine başvuracaklardan öğretmenlik yapma

²³² Selahattin Okandan, “Gönlümüzdeki Öğretmen”, *Uyanış Dergisi*, S.2 (Nisan 1963): 19-22.

²³³ İbrahim Özgür, “Öğrenci-Personel Programı İdarecilerinin Vazife ve Mesuliyetleri” *Öğretmen*, S.1 (Mart 1956): 4-8.

²³⁴ Selahattin Ertürk, “Amerika’da Din ve Eğitim Meselesi”, *Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni* 2 (Mart 1962): 104-109.

²³⁵ Necdet Bingöl, “Haşim’in Şiirinde Romantik İzler”, *Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni* 2 (Mart 1962): 23-28.

şartı aranmıyordu. Asistanlık sınavını kazananlar, asistanlıkları süresince, Enstitü ve Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından belirlenen orta dereceli bir okulda stajyer öğretmen olarak görev yapabiliyorlardı. Tabii belli süre zarfında, “*haftada 4 saat ders ve iki ders yılı*” ndan az olmamak şartıyla ihtiyaç halinde kendilerine verilecek dersleri de okutmakla yükümlüydüler. Ayrıca bu staj süresi boyunca her yılsonu ortaöğretim kurumu müdürünün düzenlediği rapor, enstitü müdürlüğüne gönderilirdi. Stajlarını, süresi içinde başarılı bir şekilde bitirmeyenlerin eğitim enstitülerine öğretmen olarak tayinleri yapılmıyordu.²³⁶ Asistanların belirlenmesi işlemi şu şekilde yapılmaktaydı:

- Asistanın alınmasına ihtiyaç olduğu ilgili bölüm şefi veya temsilcisinin... teklifi ve enstitü kurulunun kararı ile tespit edildikten sonra gerekli şartlar müdürlükçe, gazete ile ilan edilerek isteklilere duyurulur.
- Asistanlığa tayinini isteyenler dilekçe ile enstitü müdürlüğüne müracaat ederler. Bunların durumları ilgili bölüm öğretmenleri kurulunda... incelenir. Şartı haiz görülenler enstitü kurulunca en az üç öğretmenden teşkil olunacak komisyon önünde imtihan edilirler.
- Asistanlığa alınmak üzere seçilenleri, enstitü müdürlüğü Millî Eğitim Bakanlığına inha eder. İnha kâğıdına aday hakkında ilgili kurul veya komisyonunca verilmiş olan kararda eklenir.²³⁷

Cavit Binbaşıoğlu tarafından kaleme alınan ve Gazi Eğitim Enstitüsü yıllarına ait hatıralarının da bulunduğu, “*Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları*” adlı eserinde, asistanlık sınavına, 1957 yılında günlük gazetede çıkan, “*Millî Eğitim Örgütü ve Tarihi dersi asistanlığı...*” ilanı üzerine başvurduğunu söylemektedir.²³⁸

Asistanların üç yıl boyunca birlikte çalışacağı-bir nevi danışman görevi yapacak- öğretmenlerin belirlenmesi bölüm öğretmenler kurulunun da görüşleri alınarak, enstitü kurulu tarafından belirlenir... Enstitü kurulu, asistanın birden fazla öğretmenle çalışmasına da karar verebilir. Asistanlar, üç yıllık çalışma programlarının hazırlığını, öğretmenleriyle birlikte yapıyorlardı.²³⁹ Asistanların çalışma programları asistana, bağımsız iki ders öğretmenliğini yapacak deneyimin kazandırılması hedefiyle hazırlanmaktaydı. Çalışma programı daha sonra enstitü kurulunun onayına da sunulmaktaydı.²⁴⁰ Çalışma programı, asistanın Türkçe, matematik, tabiye gibi bir ders grubu veya müstakil iki ders öğretmenliğini yapmaya yetki kazanmasını sağlayacak şekilde hazırlanıyordu. Beden eğitimi, resim-iş, müzik bölümü asistanları için bu iki dersten birinin uygulanmalı ders olması şarttır.

Asistanların görevleri süresince yapacakları görevlerinin açıklandığı 40. Maddenin en önemli kısmı, “*İlgili öğretmenin kılavuzluğu ile seçeceği bir konuda ve en çok üç yıl içinde*

²³⁶ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, (Madde- 36), 8.

²³⁷ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, (Madde. 37),7.

²³⁸ Cavit Binbaşıoğlu, *Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları* (Ankara: Gül Yayınevi,2002), 83.

²³⁹ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, (Madde 38), 7.

²⁴⁰ Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, (Madde 39), 7.

bir eser hazırlamak” olan (e) fıkrasıdır. Asistanlık kurumuyla Eğitim Enstitülerine akademik bir görüntü veren ve diğer öğretmen okullarından ayıran, asistanlar tarafından hazırlanması zorunlu olan tez benzeri bir çalışmalarının olmasıdır. Asistanlığı başarıyla tamamlayanlar, enstitülerde görev alamadıkları takdirde Bakanlıkça tayinleri başka yerlere yapılabiliyordu. Binbaşıoğlu, Gazi Eğitim Enstitüsü’nde asistanlığını başarıyla tamamladıktan sonra yaşanan bazı gecikmelerden dolayı tayini Bursa Eğitim Enstitüsü’ne yapılmıştı.²⁴¹ Asistanlık tezi başarısız olan ya da zamanında hazırlayamayan asistanlar ise yine bakanlık tarafından başka bir göreve atanabiliyorlardı.²⁴² Eğitim enstitülerinde asistanlık kurumu birkaç enstitü ile sınırlı kalıştır. Köklü bir geçmişe sahip olan, “*Gazi, İstanbul Atatürk ve Buca Eğitim Enstitüsü*” asistanlık kurumunu işletmişlerdir.²⁴³ Gazi Eğitim Enstitüsü’nde 1937 tarihinde Tarih-Coğrafya Bölümü mezunu Abdülhakem Belen’in, Bakanlık onayı ile asistan olarak görevlendirilmesiyle birlikte, asistanlık uygulamasının fiilen başladığı görülmektedir.²⁴⁴

1961 yılında hazırlanan, “*Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporu ve On yıllık Plan*” adlı eserde, dönem itibarıyla faaliyet gösteren 5 enstitüden yalnız Gazi Eğitim Enstitüsü’nde 5’i erkek ve 3’ kadın olmak üzere 8 asistanın bulunduğu gösterilmektedir.²⁴⁵

1965’ten 1978 yılına kadar eğitim enstitülerinde görev yapan asistanların kadroları hakkında sayısal veriler aşağıdaki 9 numaralı tabloda verilmiştir.

Tablo 9: Eğitim Enstitülerinde Görev Yapan Asistan Kadrosu (1965-1978) ²⁴⁶

Okullar	1965-66	1966-67	1967-68	1968-69	1969-70	1970-71	1971-72	1972-73	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1977-78	Toplam
Gazi	14	12	11	12	5	2	15	15	14	21	15	14		150
Atatürk			3	5	---	1	10	9	9	3	1	8	1	50
Buca											1	3	3	7
Erzurum										2				2
Bursa												1		1
Yabancı Diller								10	4					14

Yukarıdaki tabloda eğitim enstitülerinde 1965-1978 yılları arasında görev yapan asistan kadrosu genel olarak alınmıştır. Bu rakamların içine, esas kadrosu enstitülerde olanlar,

²⁴¹ Binbaşıoğlu, *Öğrencilik ve Öğretmenlik*, 91.

²⁴² Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, (Madde 42), 8.

²⁴³ Hıfzı Doğan, “Öğretmen Yetiştiren Kurumlar ve Sorunları”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 10, S.1 (1977), 101.

²⁴⁴ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 214.

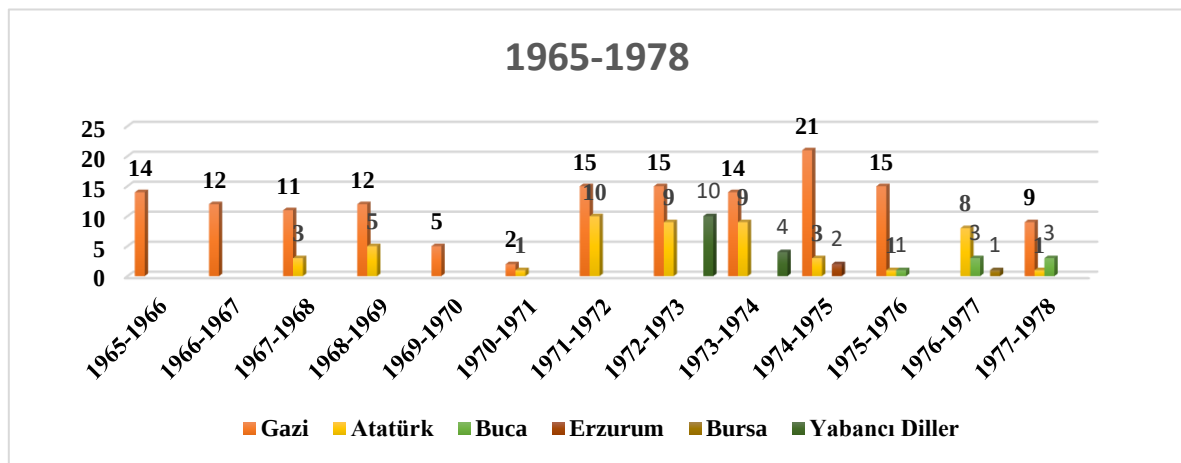
²⁴⁵ Milli Eğitim Planlama Kurulu, *Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporu*, 74.

²⁴⁶ *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1965-1967*, 50-51; *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970*, 120-121; *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974*, 94-95; *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978*, 94.

okul dışından görevlendirilenler ve kadrosu başka okulda olanlarla Dr. Asistan kadroları birlikte alınmıştır. Eğitim enstitüleri genelinde 1965-1978 yılları arasında görev yapan asistan sayısı kadın ve erkek toplam: 224 kişidir. 1974-1978 döneminde görev yapan Dr. Asistan sayısı ise 13 erkek ve 5 kadın olmak üzere toplam olarak 18'dir.²⁴⁷

1965-1978 yılları arası dönemde, Gazi, Atatürk, İzmir, Erzurum, Bursa ve Yabancı Diller Eğitim Enstitülerinde asistan kadrolarının oranları 7 numaralı grafikte görülmektedir.

Grafik 7:1965-1978 Yılları Arasında Eğitim Enstitülerinde Asistan Kadro Sayıları

Altunya, 1941-1979 Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmen Sicil Defterlerinden, “mezun olduğu okul, asistan olarak atandığı G.E.E. Bölümü, branşları ve asistanlığa başladıkları tarih” başlıklarından oluşturduğu asistanlar listesinde toplam 117 kişinin ismini tespit etmiştir.²⁴⁸ İstanbul Eğitim Enstitüsü, eğitim kadrosunda asistan bulunduran enstitülerinden birisidir. 1967-74 döneminde 35 asistan enstitü kadrosunda bulunurken 2 asistan ise esas kadrosu başka okulda bulunmaktaydı. 1975-1978 döneminde ise bu enstitüde toplam 13 asistan kadrosunun, 5’inin esas görevi başka okulda olmak üzere, 6’sı erkek 2’si kız toplam 8 Dr. Asistanda enstitü kadrosunda görev yapmıştır.²⁴⁹ 1974-78 yılları arasında, İzmir Buca Eğitim Enstitüsü’nde, 4 erkek ve 3 kadın olmak üzere toplam 7 Dr. Asistan; Erzurum

²⁴⁷ Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim, 1970-1974, 94-95; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978, 94.

²⁴⁸ Altunya, Gazi Eğitim Enstitüsü, 217-219.

²⁴⁹ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970, 120; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978, 95.

Kazımkarabekir Eğitim Enstitüsü'nde 2 erkek Dr. Asistan ve Bursa Eğitim Enstitüsü'nde ise 1 erkek Dr. Asistan görev yapmıştır.²⁵⁰

Kendi öğretim elemanlarını yetiştirme anlamına gelen “*Asistanlık*” uygulaması ne yazık ki eğitim enstitüleri geneline yayılamamış birkaç enstitü ile kısıtlı kalmıştır. Bu uygulama düzenli bir şekilde işletilmiş olsaydı, enstitüler hem kendi öğretim elemanlarını hem de ortaöğretime branş öğretmenini yetiştirerek akademik bir yapıya kavuşmuş olacağı kuşkusuzdur.

Enstitülerde, Asistanlık kurumuyla üniversiteden ilham alınmış olsa da uygulamada üniversiteden farklılık göstermiştir. Bu kurumun gereği gibi uygulanamamasında Altunya, “...*asistan yetiştirmeyi bilmeyen, akademik yeteneği olmayan bazı yöneticilerin, asistanları memur gibi gördükleri...*” gibi sebepleri öne çıkarmaktadır. Aslında asistanlar enstitülerde öğretmenlerin sahip olduğu, bölüm öğretmenler kurulu ve enstitü kurullarına katılma gibi bugün dahi üniversitelerde bulunmayan haklara da sahiptiler.²⁵¹

Asistan yetiştirme uygulamasıyla gerek eğitim enstitüsü kadrosunu yetiştirme gerekse ülke genelinde ortaöğretime kaliteli branş öğretmenini yetiştirmede önemli katkılar sağlanmıştır.

²⁵⁰ Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978, 94-95.

²⁵¹ Altunya, Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 216.

2. BÖLÜM: EĞİTİM ENSTİTÜLERİNDE EĞİTİM-ÖĞRETİM

2.1. EĞİTİM ENSTİTÜLERİNDE UYGULANAN ÖĞRETİM ŞEKİLLERİ

Devletlerin geleceği için en önemli yükümlülüklerinden birisi, maddi ve manevi yönden oldukça meşakkatli olan öğretmen yetiştirme işidir. Osmanlı'dan Cumhuriyete öğretmen yetiştirme sorumluluğu ve istihdamı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından üstlenilmiştir. 1980 sonrası bu sorumluluk paylaşılarak, öğretmen yetiştirme görevi üniversitelere devredilirken öğretmen istihdamı ise Milli Eğitim Bakanlığı'na bırakılmıştır.

2.1.1. Eğitim Enstitülerinde Yatılılık

Türkiye'de öğretmen okulları kuruluş itibarıyla yatılıdır. Öğretmen yetiştirmede yatılılığın önemi ilk defa Satı Bey tarafından ele alınmış ve 1910 yılında Muallim Mektepleri yatılı duruma getirilmiştir.²⁵² Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte öğretmen okullarında revizyona gidilerek, 1930 tarihinde “*Muallim Mektebi Talimatnamesi*” çıkarılmıştır. Talimatnamenin “*Muallim Mektepleri leyli ve nehari olur...Gerek leyli ve gerek nehari talebeden ücret alınmaz.*”²⁵³ şeklinde düzenlenen 2. Maddesi ile öğretmen okulları yatılı ve gündüzlü olarak düzenlenirken, ücret alınmaması da özellikle belirtilmiştir.²⁵⁴ Bu anlayış daha sonra Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü'nün çıkarılan talimatnamelerinde de devam etmiştir. 1931 yılında yayınlanan “*Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Teşkilat ve Programları*”nın 1. Maddesinde, “*Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü orta mektep muallimi ve tedarisat müfettişi yetiştiren yüksek derecede bir leyli mekteptir.*”²⁵⁵ denilmektedir.

1947 yılında çıkarılan “*Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*”nin 4. Maddesinde, “*Eğitim Bakanlığı emrinde gerek enstitüde gerekse daha önce devlet hesabına yatılı olarak okudukları müddetin bir buçuk misli mecburi hizmete tabi tutulurlar. Enstitüye sınıf kadrosunun müsaadesi nispetinde yatısız öğrenci alınabilir; bu gibiler mecburi hizmet kaydına tabi değildirler.*”²⁵⁶ denilmektedir. Eğitim enstitülerinin 1955 Yönetmeliğinde yine 4. Madde de yatılı eğitim gören öğrenciler hakkındadır: “*Eğitim Enstitüsü yatılı ve parasızdır. Mezunlar, kanun hükümlerine ve enstitüye girerken verdikleri taahhüt ve kefalet senetlerine*

²⁵² Binbaşoğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından*, 460.

²⁵³ Resmi Gazete, “*Muallim Mektepleri Talimatnamesi*”, 219.

²⁵⁴ Öksüz ve Köksal, “*Amerikan Belgeleri Işığında*”, 327.

²⁵⁵ *Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Teşkilat ve Programları*, (Ankara: 1931),3.

²⁵⁶ *Tebliğler Dergisi, Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 218.

göre, *Maarif Vekaleti emriyle mecburi hizmet görürler.*²⁵⁷ hükmü 1968 Yönetmeliğinde de aynen tekrarlanmıştır.²⁵⁸

Enstitüden mezun olduktan sonra öğretmen adayları, Bakanlığın atadığı yerde yatılı olarak okuduğu sürenin bir buçuk katı bir süre görev yapmak mecburiyetindeydiler. Bu uygulama değişikliğe uğramakla birlikte günümüzde de zorunlu hizmet olarak devam etmektedir. Mezun olduktan sonra atandığı görev yerine gitmeyen mezunlar Bakanlık tarafından, senet bedellerinin alınması amacıyla mahkemeye verilmekteydi.²⁵⁹

Yatılı öğrencilerin, enstitüye girerken verdikleri taahhütlerin dışında barınma, yiyecek, giyim, kırtasiye ve harçlık gibi ihtiyaçları enstitü tarafından karşılanmaktaydı. Bu ihtiyaçlar gerektiğinde nakit olarak da ödenebilmekteydi.²⁶⁰ Bu uygulama yalnız eğitim enstitülerinde değil, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bütün öğretmen yetiştiren okullarda mevcuttu. Öğretmen okulu anılarını kaleme aldığı “*Işığın Arayan Genç*” adlı eserinde Ramazan Demir, “*ilk gün herkese, beden ölçülerine göre önceden standart dikilmiş takım elbise, pardösü ve ayakkabı...*”²⁶¹ verildiğinden bahsetmektedir. İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü (daha sonra Atatürk Eğitim Enstitüsü)’nde yatılı okuyan Türkan Pakel Ataman anılarında, kendilerine mezun olduklarında okuldan 125 lira verildiğini ve bu paralarla kıyafet diktirdiklerini anlatmaktadır.²⁶² Öğretmen adaylarının tayin oldukları okullarda giymeleri adına, bayanlar için tayyör etek ve erkekler içinse takım elbise parasının ödenmesinin bütün mezunlara mı yoksa yatılı öğrencilere mi verildiği? hakkında detaylı bir bilgiye ulaşamadı.

Coğrafi yapı ve yaşam şartları itibarıyla yüksek öğretime ulaşmakta güçlük yaşayan gençler için yatılı okumak önemli bir fırsattır. Yaşadığı yerde yükseköğretim kurumu bulunmayan, başka şehirde okumaya maddi yönden ailesinin imkanı olmayan gençlere, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yatılı eğitim veren öğretmen okulları hem yükseköğrenim hem de iş imkanı sağlamaktadır. Demir, eserinde yatılı öğretmen okulunu kazanan köyde yetişmiş bir gencin okul hakkında düşüncelerini anlatırken şu cümleleri kurmakta,

“Ömründe görmediği, yemediği yemek çeşitleriyle zenginleşmiş üç öğün yemek, güzel yataklar, sıcak sınıflar ve yatakhaneler, ikinci haftasından sonra verilen ‘makosen’ ayakkabılar, elbiseler, pardösülerin her biri bir harikaydı onun için... Daha önce bunların

²⁵⁷ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri 1955 Yönetmeliği*, 171.

²⁵⁸ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri 1968 Yönetmeliği*, 495.

²⁵⁹ Bu konuya “*Eğitim Enstitülerinde Kayıt İşlemleri*” bölümünde detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

²⁶⁰ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği'nin 7. Maddesinin (h) Bendi ile 77. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik* (Tebliğler Dergisi 37, S.1786, 22 Nisan 1974), 89.

²⁶¹ Ramazan Demir, “*Işığın Arayan Genç: Yüksek Muallimli'nin Hikayesi*” (Ankara: Palme Yayınları, 200), 227.

²⁶² Türkan Pakel Ataman Yazıları, “Rüyalarım Gerçek Oluyor”, (Erişim 20 Nisan 2022). <https://turkanpakel.wordpress.com/hakkinda>

hiçbirine sahip olmamıştı; bir iskaripini, bir paltosu, bir eşofmanı, bir spor ayakkabısı hiç olmamıştı... Ne güzel şeymiş devletin yatılı okulunda yatılı okumak...”²⁶³

1966-1970 döneminde eğitim enstitülerinde eğitim gören yatılı ve gündüzlü öğrencilerin başarı durumları ve oranları tablo 10’da görülmektedir.

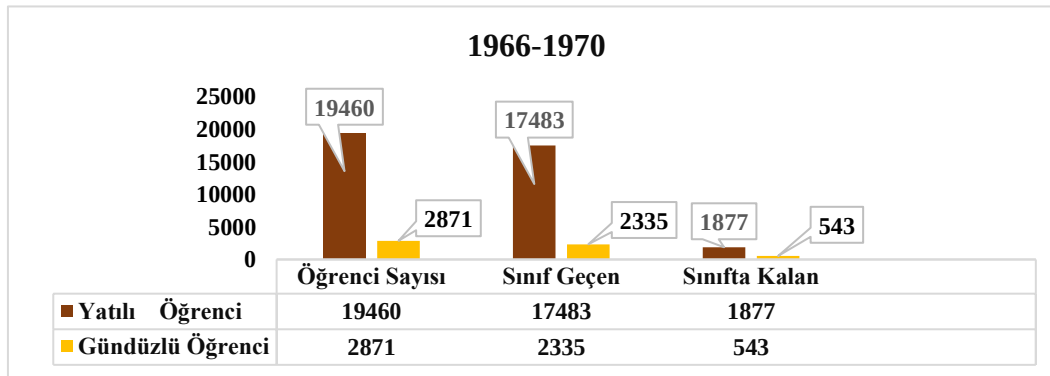
Tablo 10: 1966-1970 yılları arasında Eğitim Enstitülerinde Eğitim Gören Yatılı ve Gündüzlü Öğrencilerin Başarı Durumları²⁶⁴

Yıllar	YATILI				GÜNDÜZLÜ			
	Öğrenci Sayısı	Sınıf Geçen	Sınıfta Kalan	Başarı Oranları	Öğrenci Sayısı	Sınıf Geçen	Sınıfta Kalan	Başarı Oranları
1966-67	5505	4704	701	%87	678	943	158	%86
1967-68	4481	4027	454	%91	559	458	101	%82
1968-69	4420	3992	428	%90	546	461	92	%83
1969-70	5054	4760	294	%94	1088	896	192	%82
Toplam	19460	17483	1877	%90	2871	2335	543	%81

1966-1970 yılları arası dört eğitim öğretim yılında yatılı ve gündüzlü öğrencilerin genel olarak başarı oranlarının karşılaştırdığımızda aşağıdaki grafikteki veriler ortaya çıkmaktadır. Yatılı öğrenciler hem sayısal yönden hem de başarı yönünden büyük bir çoğunluğa sahip olduğu görülmektedir.

Grafik 8’de eğitim enstitüleri genelinde yatılı ve gündüzlü öğrencilerin sayısal verileri karşılaştırılmıştır.

Grafik 8: Eğitim Enstitüleri Genelinde Yatılı ve Gündüzlü Öğrencilerin Sayısal Verilerinin Karşılaştırılması²⁶⁵

1966-1970 yılları arası dönem yatılı ve gündüzlü öğrencilerin başarı oranları incelendiğinde, yatılı öğrencilerin başarı oranlarının gündüzlü öğrencilere nazaran daha

²⁶³ Demir, Işığ Arayan Genç, 234.

²⁶⁴ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı, 158; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı, 178-179; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 218-219; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969 -1970 Yıllığı, 98.

²⁶⁵ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı, 158; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı, 178-179; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 218-219; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969 -1970 Yıllığı, 98.

yüksek olduğu görülmektedir. Yatılı öğrencilerin bu başarısında, öğrencilerin bütün vakitlerini okulda geçirmeleri, ders çalışma konusunda okulun bütün imkanlarından özellikle kütüphanelerden faydalanmaları; yatılı okulların öğrencilerin uyması gereken birtakım kurallarının olması ve bu kuralların yönetim tarafından titizlikle uygulanması; öğrencilerin sabah ve akşam yapılan (mütalaa) etütlere²⁶⁶ katılma zorunluluğunun olması; ayrıca günümüzdeki bursluluk şartları gibi başarısız olan öğrencinin yatılılık hakkının kaldırılması uygulamasını sayabiliriz. Bu başarıda, öğrencilerin derslerine konsantre olmada daha etkili olduğu söylenebilir.

Yatılı ve gündüzlü öğrencilerin başarı durumları tablo 11 de kız ve erkek öğrenciler, ayrı ayrı ele alınmıştır.

Tablo 11: Enstitülerde Yatılı ve Gündüzlü Öğrencilerin Başarı Durumları ²⁶⁷

Yıllar	Kız Öğrenci								Erkek Öğrenci							
	Yatılı				Gündüzlü				Yatılı				Gündüzlü			
	Öğrenci Sayısı	Sınıf Geçen	Sınıfta Kalan	Başarı Oranı	Öğrenci Sayısı	Sınıf Geçen	Sınıfta Kalan	Başarı Oranı	Öğrenci Sayısı	Sınıf Geçen	Sınıfta Kalan	Başarı Oranı	Öğrenci Sayısı	Sınıf Geçen	Sınıfta Kalan	Başarı Oranı
1966-67	1648	1437	211	%75	316	265	51	%84	3857	3367	490	%87	362	255	107	%70
1967-68	1587	1413	174	%89	303	252	51	%83	2894	2614	280	%90	256	206	50	%80
1968-69	1572	1460	112	%93	310	267	43	%86	2849	2532	316	%89	236	194	42	%82
1969-70	1704	1604	100	%94	539	469	70	%87	3350	3156	194	%94	549	427	122	%78
Toplam	6511	5914	597	%91	1468	1253	215	%85	12949	11669	1280	%90	1403	1082	321	%77

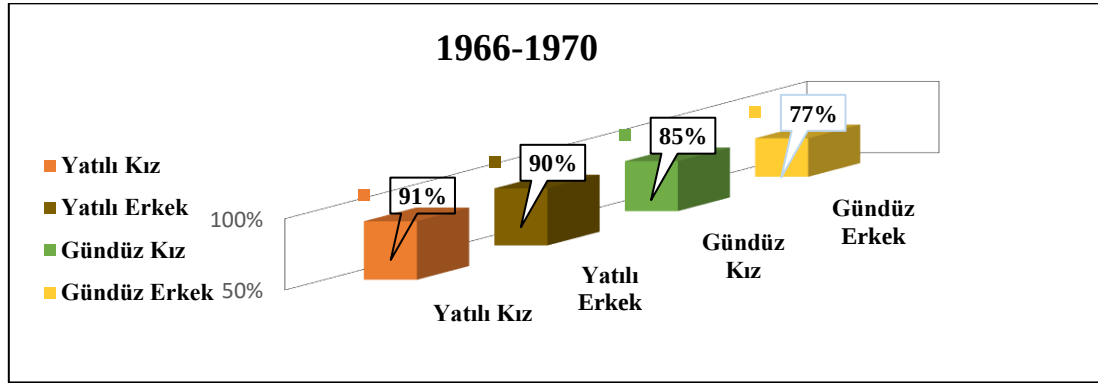
Yukarıdaki 11 numaralı tabloda, yatılı ve gündüzlü öğrencilerin 1967-1970 yılları arası dönem itibarıyla başarı oranları verilmiştir. Biraz daha detaya girerek, yatılı erkek, yatılı kız, gündüzlü erkek ve gündüzlü kız öğrencilerin başarı oranlarını ele aldığımız, 11. Tabloyu iki kısma ayırdık. Tablolardaki verileri incelediğimizde gerek yatılı kızların yatılı erkek öğrencilere gerekse gündüzlü kızların gündüzlü erkek öğrencilere karşın daha başarılı olduğu görülmektedir.

1966-1970 yıllarında yatılı erkek-kız ve gündüzlü erkek-kız öğrencilerin başarı oranlarının ortalamalarının karşılaştırılması, aşağıdaki dokuz numaralı grafikte verilmiştir.

²⁶⁶ “Etüt, yatılı öğrencilerin nöbetçi öğretmenin gözetiminde, derslere ve sınavlara hazırlanma, ödev yapma, okulda öğrendiklerini pekiştirme ve benzeri etkinlikleri gerçekleştirmek için okul yönetimi tarafından belirlenen çalışma saatlerini içerir.”

²⁶⁷ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı*, 158; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı*, 178-179; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı*, 218-219; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969 -1970 Yıllığı*, 98.

Grafik 9: 1966-1970 Yılları Arası Yatılı Erkek-Kız ve Gündüzlü Erkek-Kız Öğrencilerin Başarı Oranlarının Ortalama Olarak Karşılaştırılması²⁶⁸

1966-1970 yılları arası başarı oranlarının ortalamasını aldığımız grafikte, %91 ortalama ile ilk sırada yatılı kız öğrenciler, ikinci sırada %90 ile yatılı erkek, üçüncü sırada %85 ile gündüzlü kız öğrenciler yer alırken dördüncü ve son sırada ise %77 başarı ortalamasıyla gündüzlü erkek öğrenciler bulunmaktadır.

Türk eğitim tarihinde öğretmen okullarında yatılılık sistemi 1910 senesinde Satı Bey tarafından öğretmen adaylarını yaşadığı sıkıntılardan kurtarmak amacıyla getirilmiştir. Bu sistem Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kuruluş yılından itibaren uygulanmıştır. Eğitim enstitülerinde yatılılık sistemini kaldırma girişimi ilk olarak 1949-1950 öğretim yılında erkek öğrencilerin burslu sisteme geçirilerek uygulanmıştır. verilen bursların kalacak yer, yeme içme vs. harcamalara yetmemesi ve öğrencilerin perişanlık yaşaması sonucu 1950-1951 öğretim yılında tekrar yatılılık sistemine dönmüştür.²⁶⁹ Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretmen yetiştiren okullardan yatılılık sisteminin hangi tarihte kaldırıldığı konusunda net bir bilgi yoktur. Bazıları 1972-1973 öğretim yılında kaldırıldığını söylerken;²⁷⁰ Binbaşıoğlu ise, "Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ ile başlayan bu dönemde (1974) önemli değişiklikler oldu...Yatılılık da kaldırıldı. Öğrenciler, yurtlarda kalmaya başladılar."²⁷¹ demektedir.

1973 yılında Enstitülerin giriş sınavlarında değişiklik yapan "Yüksek Okullar Eleme (Birinci Basamak) Sınavları İle İlgili Yönerge" de enstitülere girecek kız adaylara, "İzmir, Samsun, Uşak Eğitim Enstitüleri" ne yatılı, burslu veya gündüzlü olarak başvuru imkanı

²⁶⁸ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı, 158; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı, 178-179; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 218-219; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969 -1970 Yıllığı, 98.

²⁶⁹ Binbaşıoğlu, "Öğretmen Yetiştirme Açısından", 460.

²⁷⁰ Altunya, "Gazi Eğitim Enstitüsü", 191.

²⁷¹ Binbaşıoğlu, "Öğretmen Yetiştirme Açısından", 419.

verilirken, erkek adaylara verilmemiştir. Erkek adaylar, enstitülere burslu veya gündüzlü eğitim göreceklardı.²⁷²

Başbakanlık Devlet Personel Dairesi tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Mevcut Öğretim Kurumları ve Özellikleri*”²⁷³ adlı eserde, 1975-1976 eğitim öğretim döneminde ülkedeki eğitim kurumları hakkında bilgiler verilmektedir. Eserde, Eğitim enstitülerinin büyük çoğunluğunda yatılılık durumunun bulunmadığı ancak, “*Buca, İzmir Bornova, Samsun ve Uşak Eğitim Enstitüsü*” nde kız öğrenciler için yatılılık durumunun devam ettiği görülmektedir. Bazı Enstitü yöneticilerinin yatılı öğrenci almamak için giriş sınavlarında, şehir dışından gelen öğrencileri eleme eğiliminde oldukları da söylenmektedir.²⁷⁴

2.1.2. Eğitim Enstitülerinde Akşam Öğretimi

1974 yılının başında Milli Eğitim Bakanı olan Mustafa Üstündağ, göreve geldikten on beş gün sonra eğitim enstitülerinde “*Akşam Öğretimi*” ni başlatmıştır. Akşam öğretiminin başlatılmasındaki gerekçeyi Bakanın TBMM’deki, “...*Ülkemizde ortaöğretim sistemimizdeki öğretmen açığımız şu anda 15 binin üzerindedir...imkanlar dahilinde halka okul götürülmeye çalışılmıştır. Ama buna paralel olarak orta öğretimdeki dal öğretmenini yetiştirme çalışmaları dengeli bir şekilde yürütülmediği için öğretmen açığı gittikçe büyümüştür...*” açıklamalarında görmektedir. Bu sorunun çözüm yolu ise yine aynı konuşmanın devamında şu şekilde açıklamıştır:

“...hükümetimiz iş başına geldiği günden itibaren bu sorunun üzerine bütün dikkatleriyle eğilmiştir. Göreve başladığımın 15’ nci günü mevcut ortaöğretim sistemimize dal öğretmenini yetiştiren eğitim enstitülerimizde akşam öğretimin başlattık ve şu anda üniversite ve yüksek okullara giremeyen öğrencilerden 3750 küsur öğrenci akşam eğitim enstitülerinde öğrenim görmektedirler...Bu öğrenciler bir sömestr kaybetmişlerdir, yazın da öğrenime devam ederek bu 3750 öğrenciyi inşallah bir yıl evvel ortaöğretimde memleket hizmetine sokmuş olacağız...”²⁷⁵

Bakanlık açıklamasında üç bin yedi yüz elli öğrencinin eğitim enstitülerinde eğitime başladığı söylenirken; 1973-1974 öğretim yılında akşam öğretimi için başvuran öğrenci sayısı 2381 erkek ve 1157’si kız olmak üzere toplamda 3538 kişidir.²⁷⁶

²⁷² Tebliğler Dergisi, *Yüksek Okullar Eleme (Birinci Basamak) Sınavları ile İlgili Yönerge*, (İstanbul: Tebliğler Dergisi 36, S. 1773, 31 Aralık 1973), 478.

²⁷³ Emine Nermin Cengiz ve Sabiha ZA, *Türkiye’de Mevcut Öğretim Kurumları ve Özellikleri* (Ankara: Başbakanlık Devlet Personel Dairesi, 1976, s. 27-28.

²⁷⁴ Başyığıt, görüşme, (Isparta Eğitim Enstitüsü mülakat sınavında başka şehirde liseyi bitirdiği ve yatılı olarak okuyacağı düşünüldüğünden dolayı jüri tarafından Koray Başyığıt, elenmek istenmiştir.)

²⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, *Gündem Dışı Konuşmalar* (Ankara: TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 4, C. 3, 2 Mayıs 1974), 318-319.

²⁷⁶ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978*, 20- 21.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın üniversiteyi kazanamayan lise mezunları için eğitim enstitülerinde akşam öğretimini başlatmasında, Yüksek Öğretim Kurulu'nun²⁷⁷ 10 Şubat 1974 tarihinde üniversiteyi kazanamayan öğrenciler için ön lisans okulu açma kararının da etkili olduğu gözden kaçmamalıdır. Zira, Bakan Üstündağ 14 Mart 1974'te eğitim enstitülerinde akşam öğretimini başlatılacağını kamuoyuyla paylaşmıştır.²⁷⁸ Eğitim enstitülerine ilk akşam öğretimi için öğrenci alımlarının nasıl yapılacağı hakkında açıklama ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gazetelere gönderilen, "yapılmıştır. Milliyet gazetesinde *"Açıktaki 3000 Öğrenci İçin Gece Öğretimi Yapılacak"* başlığıyla verilen haberin devamında ise enstitülere öğrenci alımının nasıl olacağı hakkında açıklamalar yapılmaktadır.²⁷⁹ Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kamuoyuna yapılan açıklamada, *"1973-1974 öğretim yılı başında eğitim enstitülerinde yapılan giriş sınavlarına katılıp da kesin kaydını yaptıramayan veya üniversitelerarası giriş sınavına katılıp da herhangi bir yükseköğretim kurumuna giremeyen lise ve İlköğretmen okulu mezunları, eğitim enstitülerinin gece bölümlerine gündüzlü statüsünde aday öğrenci olarak kayıtlarını yaptırabilecekler..."* dir denilmektedir. Eğitim enstitülerinde 14 Mart itibarıyla başlayacak olan akşam öğretimi için, enstitülere girmek isteyen öğrenciler bir dilekçe ile belirlenen tarihler arasında enstitü müdürlüklerine başvurmaları gerekmektedir.²⁸⁰

"Eğitim Enstitülerinde Akşam (Gece) öğretimi ve yaz sömestri kararı" 18 Mart 1974 tarihinde Tebliğler dergisinde, *"Tesis ve öğretim personeli elverişli bulunan Eğitim Enstitülerinde akşam (Gece) öğretimi de yapılır..."*²⁸¹ değişikliğinin yayınlanmasından sonra 1974 yılı mart ayı içinde, eğitim enstitülerinde gündüz öğretimine benzer şekilde *"Akşam*

²⁷⁷1973 tarihinde çıkarılan 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu'nda, *"Yükseköğretime yön vermek amacıyla Yüksek Öğretim Kurulunun oluşturulması"* kararıyla kurulan bu kurumla, Milli Eğitim Bakanı'nın başkanlığında bütün üniversiteleri bir çatı altında birleştirerek, denetleme, planlama ve koordinasyonun sağlanması amaçlanmaktaydı. Kurul üyeleri ise her üniversiteden seçilen birer temsilci sayısı kadar çeşitli bakanlıklarca atanan hükümet temsilcilerinden oluşmaktaydı. 1973 tarihi itibarıyla ülke genelinde dokuz üniversite bulunmaktaydı. Yüksek Öğretim Kurumuna ODTÜ dışındaki diğer üniversiteler dahil olmuştu. 1750 Sayılı Üniversiteler Kanununun bazı maddeleri 1975 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilince bu kurulda kaldırılmış oldu.

Ramazan Kılıç, *"Türkiye'de Yükseköğretimin Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi"* *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.3 (Kasım 1999):300; TÜSİAD, *Türkiye'de Ve Dünyada Yükseköğretim Ve Teknoloji* (İstanbul: TÜSİAD, Haziran 1994), 155.

²⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, *Milli Eğitim Bakanlığı Bütçe Görüşmeleri* (Ankara: TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 4, C. 5, 26 Mayıs 1974), 209-210. erişim tarihi

²⁷⁹*"Açıktaki 3000 Öğrenci İçin Gece Öğretimi Yapılacak"*, , *Milliyet* (16 Şubat 1974), Milliyet Gazete Arşivi, (Erişim 9 Ocak 2023).http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/m8NzifHfaJ_20UCesb0xZE_Ax3D_x3D_1-11.

²⁸⁰Erdoğan Başar, *"Eğitim Görüşleri ve Uygulamalarıyla Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ'ın Türk Tarihindeki Yeri"* *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13, S. 1(27.11.2014):141.

²⁸¹Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliğinin 2. ve 48. Maddesinin Değiştirilmesi* (Tebliğler Dergisi 37, S.1783, 18 Mart 1974), 73.

Öğretimi” de başlamış oldu. Aynı yılın yaz mevsiminde ise ikinci yarıyıl eğitimi yapılarak Akşam öğretiminin ilk yılı sonlandırılmış oldu.

Akşam öğretimi öğrenci alım şartları, gündüz öğretimi ile hemen hemen aynıydı. Tek farklılık akşam öğrencileri gündüz başka işlerde çalışabilmekteydiler. Bunun için 1969 Yönetmeliğinde, Eğitim Enstitülerine alınma şartları maddesinde bulunan, “*Herhangi bir yerde görevli olmamak...*” şartına, “*Bu şart, akşam ve mektupla öğretim programlarına kaydolan öğrencilerde aranmaz.*” düzenlemesi yapılmıştır.²⁸²

Eğitim enstitülerinde akşam öğretiminin başladığı 1973-74 öğretim yılından son verildiği 1977-1978 dönemine kadar geçen süre içerisinde, enstitülerde eğitim gören öğrenci sayılarını aşağıdaki 12 numaralı tabloda görülmektedir.

Tablo 12: Akşam Öğretimi Yıllara Göre Ders Kesiminde Öğrenci Sayısı²⁸³

Okullar	1973-1974		1974-1975		1975-1976		1976-1977		1977-1978	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
Adana			---	218	---	349	351	323	505	75
Yabancı Diller	80	57								
Atatürk	215	52	699	147	984	183	1623	246	1674	229
Buca	---	162	---	502	---	741	---	1410	---	1698
Gazi	419	95	1472	424	1862	579	2362	598	5942	1346
Necati	233	12	575	30	765	49	1390	86	1123	65
Bursa	227	10	632	45	705	61	911	96	1201	104
Diyarbakır	233	16	514	31	799	46	782	74	872	83
Edirne	94	12	254	35	323	52	497	85	403	75
Kazım Karabekir	152	13	466	26	752	32	855	27	1120	27
Eskişehir	---	159	---	329	---	658	601	583	676	570
Gaziantep	83	5	228	16	323	28	905	48	919	99
Isparta	99	241	99	241	109	356	325	328	607	149
Selçuk	349	5	528	29	684	53	1352	124	1665	129
Samsun	---	157	---	308	---	442	---	662	---	742
Fatih	197	12	261	16	376	26	506	69	557	76
Uşak	---	63	---	151	---	226	---	347	---	468
Nazilli									168	46

Eğitim enstitülerinde akşam öğretiminin başladığı 1973-1974 öğretim yılından, 1977-1978 öğretim yılına kadar geçen sürede öğrenci sayılarında genel olarak bir artışın olduğu ve bu da akşam öğretimine rağbetin olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu tabloyu incelediğimizde *Eskişehir Eğitim Enstitüsü* ilk üç dönem kız öğrenciler akşam bölümünde öğrenim görürken daha sonra erkek öğrenciler de alınmıştır; “*Buca, Samsun ve Uşak Eğitim Enstitüsü*” nde ise akşam öğrencilerinin yalnızca kızlardan oluştuğu görülürken yalnız erkek öğrenci alınan enstitü bulunmamaktadır.

²⁸²Resmi Gazete, Eğitim Enstitüsü Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Madde Eklennesi Hakkında Yönetmelik (Ankara: Resmi Gazete, S. 15078, 30 Kasım 1974), s.13.

²⁸³DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974*, ss.44-45; DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978*, 20- 21.

1975-1978 yılları arası dönemde akşam öğretiminde enstitülerden, diploma alan öğrenci sayıları aşağıdaki tablo 13'te verilmiştir.

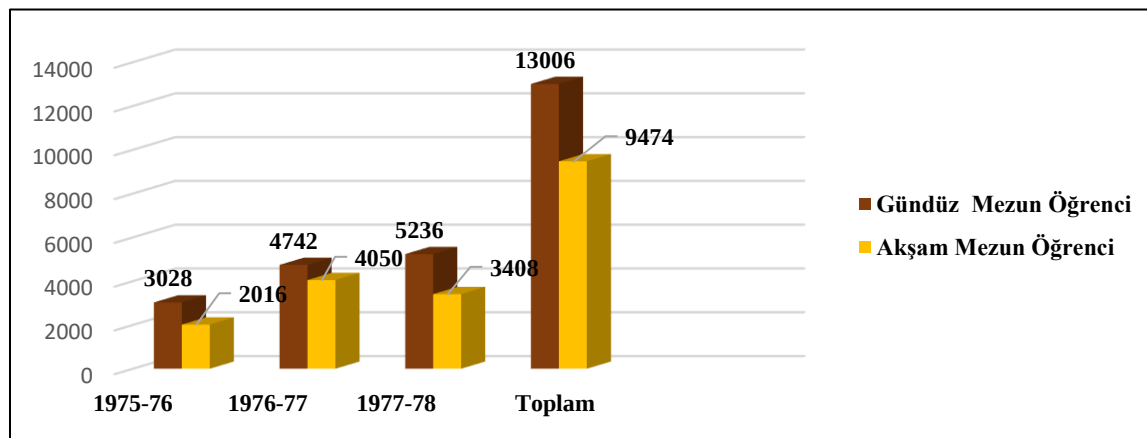
Tablo 13: Akşam Öğretimi Yıllara Göre Diploma Alan Öğrenci Sayısı²⁸⁴

Okullar	1975-76		1976-77		1977-78		Toplam
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	
Adana	---	66	11	87	90	22	276
Atatürk	172	44	403	91	489	84	1283
Buca	---	122	---	244	---	352	718
Gazi	242	78	618	193	?	?	1131
Necati	104	4	286	18	233	21	666
Bursa	148	10	250	14	196	21	639
Diyarbakır	265	17	407	30	454	54	1227
Edirne	78	9	40	11	116	22	276
Kazım Karabekir	93	10	273	15	298	13	702
Eskişehir	---	82	6	107	29	172	396
Gaziantep	---	---	98	5	---	---	103
Isparta	81	13	24	123	41	85	367
Selçuk	98	3	305	35	322	27	790
Samsun	---	96	---	123	---	---	219
Fatih	120	9	162	14	250	17	572
Uşak	---	52	---	57	---	---	109
Toplam	1401	615	2883	1167	2518	890	9474

Enstitülerin isim olarak, yıllara göre Akşam bölümünden verdikleri mezunların gerek kız ve erkek olarak sayıları ve gerekse toplam sayıları Tablo 12'de verilmiştir. Bu tabloda *Gazi Eğitim Enstitüsü'nün* 1977-1978 dönemine ait mezun bilgileri, referans aldığımız eserde bulunmamaktadır.

1975-1978 yılları arası dönemde akşam ve gündüz bölümlerinden mezun olan öğrenci sayılarının karşılaştırılması, aşağıdaki on numaralı grafikte verilmiştir.

Grafik 10: Akşam ve Gündüz Bölümlerinden Mezun Olan Öğrenci Sayılarının Karşılaştırılması

²⁸⁴ Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, DİE, Ankara 1980, s.35-37.

Orta öğretimde branş öğretmeni açığının kapatılması için başvuru alan çarelerden biri olarak gündeme gelen akşam öğretimi uygulamasının, üniversite ve eğitim enstitülerini kazanamayan başarısız öğrencilerin alınmasından dolayı enstitülerin eğitim seviyesini düşüreceği eleştirileri yöneltmiştir. Daha sonraki yıllarda enstitülerin akşam bölümüne alınan öğrencilerin başlangıç yılının aksine gündüz bölümü öğrencilerinden daha yüksek puanları aldıkları görülmüş; hatta özel yetenek gerektirmeyen “*Müzik ve Beden Eğitimi*” gibi bölümler hariç diğer bölümlerde daha başarılı olmuşlardır.²⁸⁵

Akşam öğretiminin başlatılmasıyla birlikte eğitim enstitülerinin öğretmen yetiştirme kapasitesi artırılıp, ülkedeki öğretmen ihtiyacının karşılanması adına önemli bir çözüm getirilirken; üniversiteye giremeyen binlerce gence hem yükseköğrenim hem de öğretmen olarak bir meslek bir iş sahibi olma imkanı da sağlanmıştır. Ayrıca Bakan Mustafa Üstündağ’ın eğitim enstitülerinin akşam öğretimini başlatırken hedefi ileriki yıllarda 10000 öğretmen yetiştirmesidir.²⁸⁶ Akşam bölümü mezun vermeye başladığı 1975 yılından kapatıldığı 1978 yılına kadar 3 dönem mezun vermiş, bu yıllarda toplamda 9474 öğretmen adayını mezun etmiştir. Eğitim enstitülerinin akşam bölümü, Bakan’ın hedefini tam olarak gerçekleştiremeye de oldukça yaklaştığı ifade edilmektedir.

Akşam öğretimi 1978 yılında ülkenin içinde bulunduğu anarşi ve kargaşa durumlarından dolayı can güvenliğinin sağlanamaması gerekçesiyle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kaldırılmıştır. Akşam öğretimi öğrencilerine “gündüzlü” veya “okul dışı” olmaları seçenekleri sunulmuş ancak, öğrencilerin büyük çoğunluğunun hem çalışıp hem de okudukları için okul dışı olmayı tercih etmişlerdir.²⁸⁷

2.1.3. Yaz Okulu

Eğitim enstitülerinde “*Yaz Okulu*” uygulamasının dayanağı 1973 tarihinde çıkarılan 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 48. Maddesindeki, “*Öğretmenlerin daha üst öğrenim görmelerini sağlamak üzere yaz ve akşam okulları açılır...Yaz ve akşam okulları öğretmen yetiştiren kurumlarca açılır; bunlara devam ederek yeterli krediyi dolduran öğretmenlere o kurumun belge veya diploması verilir...*”²⁸⁸ kuralına dayanmaktadır.

1974 yılının mart ayında eğitim enstitülerinde akşam öğretiminin başlatılmasıyla birlikte “*Yaz Okulu*” uygulamasına da başlandı. 1974 mart ayında akşam öğretimine alınan

²⁸⁵ Altunya, “*Gazi Eğitim Enstitüsü*”, 940.

²⁸⁶ Başar, “Eğitim Görüşleri ve Uygulamalarıyla”, 16.

²⁸⁷ Altunya, “*Gazi Eğitim Enstitüsü*”, 940.

²⁸⁸ Resmî Gazete, 1739 Numaralı Milli Eğitim Temel Kanunu (Ankara: Resmî Gazete, S.14574, 24 Haziran 1973), 4.

öğrenciler sene kaybetmemeleri için yaz okulunda dönemlerini tamamlamışlardır. Akşam öğrencileriyle birlikte, İlköğretmen okulu mezunlarından sınavla seçilen başarılı İlköğretmen okulu mezunları da alınacaktı.

Yaz Okulu'na giriş şartları, “İlkokul öğretmenliği statüsüne sahip, stajyerliği kalkmış ve mesleğinde başarılı olmaları gerekiyordu.” Eğitim enstitülerinin bütün bölümlerine değil, “Türkçe ve Sosyal Bilgiler, Yabancı Diller, Resim-İş, Müzik ve Beden Eğitimi Bölümleri” ne öğrenci alımı yapılacaktı. Bu bölümlerin giriş sınavlarıysa farklılık göstermektedir. Türkçe ve Sosyal bilgileri Bölümüne test sınavı; Yabancı Diller, Resim- İş, Müzik ve Beden Eğitimi Bölümlerine, önce yapılan testte başarılı öğrenciler giriş yetenek sınavına gireceklerdi. Bu yetenek sınavına alınacak öğrenci sayısının beş katı öğrenci davet edilecekti.²⁸⁹

1000 kişiden oluşan ilkokul öğretmenleri de 4 aylık yoğun bir eğitimin verildiği “Yaz Okulu” na alınmıştır. Yaz okulu uygulaması eğitim enstitülerinin tamamında değil birkaçında yapılabilmektedir. Bu konuda Başar, 3 enstitü²⁹⁰ derken; Altunya ise 4 enstitü demektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul öğretmeni açığını kapatmak amacıyla hayata geçirilen uygulamalardan birisi olan “Yaz Okul” u projesi 1974-1975 ve 1975-1976 eğitim-öğretim yıllarının yaz aylarında 4'er ay eğitim verilecekti. Yaz okulunda eğitim görüp başarılı olan öğrenciler, kura sonucu geri kalmış bölgeler de bulunan ortaokullara branş öğretmeni olarak atanacaklardı. Başarısız olanlar ise yine ilkokul öğretmeni olarak görevlerine devam edebileceklerdi.²⁹¹

Yaz Okulu ilk yıl başarıyla uygulandıktan sonra yine 1974 öğretim yılında başlatılan Mektupla Eğitim'de aslında hem uzaktan hem de yaz okulu işlevi görmekteydi. İkinci yıllar birlikte yaz okulu uygulaması mektupla öğretime dahil edilerek son bulmuş oldu.²⁹²

2.1.4. Eğitim Enstitülerinde Mektupla Öğretmen Yetiştirme

İnsanın en temel haklarından birisi eğitim alma hakkıdır. Dünyada teknolojinin gelişimiyle birlikte yaşam standardının yükselmesi; insanlarda eğitim alma talebinde artışı beraberinde getirmiştir. Günümüzde bir devletin gelişmişlik seviyesini göstermesi, onun halkının eğitim taleplerine yetiştirebilmesi ya da cevap verebilmesiyle doğru orantılı olarak kabul edilmektedir. İletişim teknolojileriyle birlikte mesafelerin anlamı kalmamış ve insanlar yaşadıkları ortamdaki ayrılmadan eğitim alabilme imkanlarına kavuşmuşlardır.

²⁸⁹ Altunya, “Gazi Eğitim Enstitüsü”, 940.

²⁹⁰ Başar, Eğitim Görüşleri ve Uygulamalarıyla”, 62.

²⁹¹ Başar, “Eğitim Görüşleri ve Uygulamalarıyla”, 62.

²⁹² Altunya, “Gazi Eğitim Enstitüsü”, 941.

Mektupla eğitimin tarihi sürecine bakıldığında 1728 yılında Boston’da bir gazetenin mektup yoluyla hızlı yazı yazma dersi için verilen ilanla başladığı kabul görmektedir. Daha sonraki yıllarda çeşitli ülkelerde mektupla ders verme ilanları verilmiş ancak, bu ilanlarda derslerin özellikleri, not verme, öğrenci-öğretmen iletişimi gibi vs. işleyiş hakkında bir bilgiye ulaşılamadığından tam anlamıyla uzaktan eğitim olarak görülmemiştir. İngiltere’de yaşayan bir stenografin 1840 yılında mektupla steno öğretmeye başlaması ve öğrencilerin performanslarını verdiği puanlarla değerlendirmesi; ilk mektupla öğretim uygulaması olarak görülmektedir.²⁹³ İngiltere’deki bu gelişme 1883 yılında Amerika’da Mektupla Eğitim Üniversitesi’nin kurulmasında etki olmuştur.²⁹⁴

2.1.4.1. Türkiye’de Mektupla Eğitim

Dünyada ilk mektupla eğitim uygulamasının başlamasından yaklaşık olarak iki asır sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti, eğitilmiş nüfusunun büyük bölümünü uzun süren savaşlarda kaybetmiştir. Ülkenin çözmesi gereken en önemli problemlerden birisi de halkın eğitilmesi konusudur. Cumhuriyet döneminde “*Mektupla Eğitim*” kavram olarak; eğitim alanında incelemeler yapmak üzere Türkiye’ye davet edilen Prof. John Dewey ‘nin hazırladığı, “*Türk Eğitimi Üzerine Öneriler ve Rapor*” da görmekteyiz. Dewey raporunda, Türkiye’de öğretmen yetiştirmede mektupla öğretimden yararlanabileceği önerisini getirmiştir.²⁹⁵

Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati döneminde, eğitim üzerine düzenlenen bir toplantıda mektupla eğitim gündeme gelmiştir. Ülkede yeterli öğretmen olmaması sebebiyle bu düşünce hayata geçirilememiştir.²⁹⁶ Türkiye’de 1953 yılında yabancı dil öğretmek amacıyla, mektupla eğitimi başlatan ilk kurum FONO’ dur.²⁹⁷

Resmi olarak 1956 yılında, Türkiye İş Bankası tarafından Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde kurulmuş olan “Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü” mektupla öğretim uygulaması başlatılmıştır. Banka personeline hizmet içi eğitim mektupla verilmeye başlanmıştır. Mektupla eğitimin kurumsallaşmaya başlaması 1960’lı yılların başlarında öğretmen okullarında okulu dışardan bitirme uygulaması başlatılmasıyla birlikte “*Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü*” bünyesinde “*Mektupla Öğretim Merkezi*” kurulmuştur. Bu merkez

²⁹³ Ali Murat Kırık, “Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi”, *Marmara İletişim Dergisi*, S. 21 (2014):80.

²⁹⁴ Feridun Nizam, “Eğitim-Öğretimde Kitle İletişim Araçlarının Kullanım Olanakları ve Avantajları”, *KATÜ Akademik Bilişim*, (2004): 9.

²⁹⁵ Aras Bozkurt, “Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 3, S.2 (2017): 92.

²⁹⁶ Bozkurt, “Türkiye’de Uzaktan Eğitim,” 92-93.

²⁹⁷ Becerikli, Sabri, “Mektupla Öğretmen Yetiştirme”, *BELGİ*, S. 21, (20212): 281.

tarafından hazırlanan mektuplar öğretmenlere gönderilip öğrencilerin sınavlara hazırlanması sağlanmıştır. Mektupla Öğretim Merkezi kanalıyla, dışardan okul bitirmek isteyenlere mektupla hazırlık kursu verilmiş oluyordu. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, bu mektuplar daha sonra bir kitap haline dönüştürülerek yayınlanmıştır. Bu eserler, “İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi*”, “Şevket Türkyılmaz, *Öğretim Metodu ve Uygulama*”, “Hasan Akdemir, *Eğitim Sosyolojisi*” dir.²⁹⁸

Mektupla Eğitim Merkezi’nin başarılı sonuçlar alması üzerine, Millî Eğitim Bakanlığı 1974 yılında “*Mektupla Yüksek Eğitim Merkezi*” kurma kararı almıştır. Daha önce öğretmen okulları için yapılan mektupla eğitim uygulaması, bu merkezle yüksek öğretim içinde yapılacaktı. 1975 yılında ise Yaygın Eğitim Kurumu (YAYKUR) olarak değiştirildi.²⁹⁹

2.1.4.2. Mektupla Eğitimin Eğitim Enstitülerinde Uygulanmaya Başlanması

Millî Eğitim Bakanlığı’nın 1974 yılında üniversite sınavını kazanamayan çok sayıda lise ve dengi okul mezunlarına yükseköğrenim yapabilme imkânı sunmak amacıyla 1974-1975 öğretim yılında “*Mektupla Yükseköğretim*” başlatılmıştır. Eğitim Enstitülerinde Eğitim Bölümü hariç, bütün bölümlerde mektupla öğretim uygulaması yapılmıştır. Mektupla Yükseköğretim yapılması öncelikle üniversitelerin vermesi planlanmış, ancak üniversite ve akademilerin bu eğitime sıcak bakmamaları sebebiyle öğretmen yetiştiren kurumlara bu iş yönlendirilmiştir.³⁰⁰

Eğitim Enstitülerinde uygulanan mektupla öğretim öğrencileri, “Müzik, Beden Eğitimi, Resim-İş, Yabancı Dil, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi” alanlarında öğretmen olacaklardı. 1 Ocak 1975 tarih ve 15115 Sayılı Resmî Gazete’ de “*Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okullar Geçici Genel Yönetmeliği*” adıyla bir de yönetmelik yayınlanmıştır.

Mektupla öğretim öğrencilerinin seçimi, kayıt işleri yönetmelikte, “*Mektupla yüksek öğrenimi izleyecek öğrencilerin seçimi ve okullara dağılımı bir merkezden yapılır...Mektupla Yüksek öğretim öğrencileri kesin kayıtlarını Bakanlıkça kendilerine gönderilen yüksek öğretim kurumlarına yaptırırlar...*” denilerek tek merkezin Millî Eğitim Bakanlığı’nın olduğu

²⁹⁸ Cavit Binbaşioğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*, (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995), 422.

²⁹⁹ Binbaşioğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından*, 422.

³⁰⁰ A. Ferhan Oğuzkan, “Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi”, içinde *Cumhuriyet Döneminde Eğitim* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983), 619.

vurgulanmıştır. Niyazi Altunya, “*Gazi Eğitim Enstitüsü*” adlı eserinde mektupla öğretimin, öğrencilerin yatıracığı harç karşılığında verileceğini belirtmektedir.³⁰¹

Öğrencilere derslerde rehberlik yapacak danışman öğretmen uygulaması yönetmelikte, “*Mektupla öğretim yapan yüksek okullarda ders okutan ve mektupla öğretim öğrencilerine akademik yardımda bulunmak üzere görevlendirilen öğretmen...*” olarak açıklanmıştır. İhtiyaç duyulması halinde danışman öğretmenlere ortaöğretim branş öğretmenlerinden “Danışman yardımcıları” seçilebilecekti.³⁰² Tabi bu ilgili yüksek okul öğretmenler kurulu ya da okul müdürlerince belirlenen öğretmenler arasından seçilebilecekti. Danışman yardımcıları, öğrencilerin bulundukları şehirlerde her an ulaşabilecekleri bir rehber öğretmen olarak tasarlanmıştır.

Öğrenciler kendilerine gönderilen ve danışman öğretmenleri rehberliğinde teorik dersleri gördükten sonra bu derslerden testlerden oluşan sınavlara girip, başarılı olanlar 8 haftalık Eğitim Enstitülerinde yaz aylarında öğretmenlerle yüz yüze eğitime alınacaklardı. Mektupla verilen eğitim teorik, yaz aylarında yapılan eğitim ise uygulama üzerinedir.³⁰³

1974-1978 yılları arasında eğitim enstitülerinde mektupla öğretim öğrenci sayıları aşağıdaki tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: Eğitim Enstitülerinde 1974-1978 Yılları Arasında Eğitim Gören Mektupla Öğretim Öğrencileri³⁰⁴

Enstitülerin Adı	Yıllar	Erkek	Kız	Toplam
Adana Eğitim Enstitüsü	1974-1978	3556	796	4352
Gazi Eğitim Enstitüsü	1974-1978	15490	8746	24236
Ankara Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü	1974-1975	331	154	485
Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü	1974-1978	7223	1473	8696
Bursa Eğitim Enstitüsü	1974-1978	6638	2024	8662
Diyarbakır Eğitim Enstitüsü	1974-1978	7274	1500	8774
Edirne Eğitim Enstitüsü	1974-1978	3224	729	3953
Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü	1974-1978	7382	883	8265
Eskişehir Eğitim Enstitüsü	1974-1978	2077	673	2750
Gaziantep Eğitim Enstitüsü	1974-1978	2955	461	3416
Isparta Eğitim Enstitüsü	1974-1978	3904	921	4825
İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü	1974-1978	5670	2874	8544
İzmir Buca Eğitim Enstitüsü	1974-1978	4124	2620	6744
Konya Eğitim Enstitüsü	1974-1978	8124	2349	10473
Samsun Eğitim Enstitüsü	1974-1978	4367	1104	5471
Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsü	1974-1978	2973	493	3471
Uşak Eğitim Enstitüsü	1974-1978	1354	403	1757
TOPLAM		86 666	28 203	114 874

³⁰¹ Niyazi. Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü (1926-1980)* (Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 2006), 941.

³⁰² *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okullar Geçici Yönetmeliği*, Resmî Gazete, S.1511, 11 Ocak 1975, 2.

³⁰³ *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okullar Geçici Yönetmeliği*, 2.

³⁰⁴ DİE, *Millî Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978* (Ankara: DİE, 1979), 29.

Yukarıda tabloda görüldüğü üzere eğitim enstitülerinde 1974-1978 yılları arasında mektupla eğitim gören öğrenci sayısı toplam, 114874'tür. Bunun 86666'sı erkek ve 28203'ü de kız öğrenciden oluşmaktadır. Aynı yıllar arasında Eğitim Enstitülerinde okuyan öğrenci sayısı, 88600'ü erkek ve 43932'si ise kız olmak üzere toplam 132532'dir.³⁰⁵ Mektupla öğretime kayıt yaptıran öğrenci sayısı neredeyse enstitülerin öğrenci sayısı ile yarışmakta, bu sayılar normalde eğitim kurumlarının tolere edemeyeceği ölçülerdedir. 1976-1978 yılları arasında mektupla eğitim uygulamasından eğitim enstitülerinde, 4684 erkek, 1432 kız olmak üzere 6116 öğrenci mezun olmuştur. Mezun sayısı öğrenci sayısının çok gerisinde kalmıştır.

306

Mektupla öğretmen yetiştirme uygulaması, “*Asıl Öğretmen ve Mektupçu Öğretmen*” diye adlandırılan iki çeşit öğretmen modelinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ayrıca Eğitim Enstitülerinin on altısında birden başlayan mektupla öğretim 1978 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'ne devredilmiştir.³⁰⁷

2.2. ENSTİTÜLERDE KULLANILAN EĞİTİM PROGRAMLARI

Eğitim ve öğretim sistemlerinde önemli olan unsur, zamanın ihtiyaçlarına cevap verecek programları hazırlamak ve hazırlanan bu programları uygulayacak nitelikte öğretmenleri yetiştirebilmektir. Cumhuriyet dahi ilan edilmeden toplanan 1. Heyet-i İlmiye toplantısından başlayarak günümüze kadar süre gelen eğitim şuralarının geleneksel konuları arasında en önemlisi hiç şüphesiz, “*öğretmenlerde bulunması gereken niteliklerin belirlenmesi ve bu niteliklere sahip öğretmenlerin yetiştirilebileceği 'ideal öğretmen yetiştirme model' arayışı*” çalışmaları olmuştur. İdeal öğretmen modelini yetiştirebilmek için atılacak ilk adım, okulundan mezun olmuş bir öğretmen adayını, göreve başladığı ilk günden itibaren gerekli bilgi ve becerilerle donatacak destekleyici bir eğitim programına sahip olabilmektir.³⁰⁸

İdeal öğretmen yetiştirme konusu IV. Milli Eğitim Şurası'nın açış konuşmasında Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun, “*...öğretmenin haiz olacağı vasıfları tayin etmek ve*

³⁰⁵ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim*, 19.

³⁰⁶ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim*, 19; DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1978-1979* (Ankara: DİE, 1980), 40.

³⁰⁷ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 942.

³⁰⁸ Refik Turan, “Orta Muallim Mektebi ve Eğitim Enstitülerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri Üzerine Bir İnceleme (1926-1982)” *International Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences (JOSHAS JOURNAL)* 8, S. 59 (2022): 1890.

onlar üzerinde ısrar etmek lazımdır ki istediğimiz kaliteyi liselerde ve ortaokullarda temin edebilelim.”³⁰⁹ sözleriyle gündeme gelmiştir.

2.2.1. Eğitim Enstitülerinde Yetiştirilmek İstenen Öğretmen Tipi

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ortaokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan eğitim enstitüleri, bugünkü eğitim fakültelerinin temelini oluşturmaktadır. Eğitim programlarının hazırlanmasında, ders içeriklerinin yoğunluğu, öğretmen yetiştirme tekniklerine ve uygulama çalışmalarına oldukça önem verilmiş olması eğitim enstitülerini öğretmen yetiştirme tarihi açısından, önemli kılmaktadır.

Eğitim enstitüleri Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen yetiştiren bir kurum olarak, hükümetler tarafından oluşturulan eğitim politikalarının dışında kalamamış bizzat uygulatıcıları olmuşlardır. Eğitim enstitülerinin ilk yönetmeliği sayılan “*Geçici Yönetmeliği*”nde enstitülerin, Cumhuriyetin kuruluşunda belirlenen hedeflere uygun yetiştirmek istediği öğretmen tipi 2. Maddede şöyle tarif edilmiştir: Eğitim enstitüsü, eğitim ve öğretim çalışmalarında, öğrencilerinin:

- Milli ahlakın ilkelerine bağlı, millet ve insanlık ülküsünü benimsemiş,
- Pozitif bilim anlayışını kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını hakkıyla öğrenmiş,
- Çalışkan, mesleğine bağlı, yurdun her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır,
- Yaşayışı ve çevresine yaptığı etki bakımından örnek tutulmaya layık,
- Bedence ve karakterce sağlam, şahsiyet sahibi bir meslek adamı olarak yetiştirilmelerini amaç sayar.³¹⁰

1955 ve 1968 yıllarında çıkarılan diğer yönetmeliklerde de bu ilkeler aynı şekilde kullanılmaya devam etmiştir.

Eğitim enstitülerinin 1955 yılında çıkarılan yönetmeliğinde enstitülerinde verilen eğitimin öğretmen adaylarına vereceği katkı, “*Öğretim*” bölümünde şöyle sıralanmıştır: *Eğitim enstitüsü öğretimi, nazari ve ameli dersler; laboratuvar, atölye seminer ve uygulama faaliyetleri; kurslar, yakın ve uzak çevre incelemeleri; müzik, spor ve sahne faaliyetleri şeklinde cereyan eder. Bu çalışmalarla öğretmen adaylarının: (51. Madde)*³¹¹

- a) Vazife alacakları okulların ders konularına, bilgi ve maharet bakımından hakim olmaları; gerektiğinde bu bilgi ve maharetleri edinme, derinleştirme ve kullanma yollarını öğrenmeleri;
- b) Okutacakları öğrencilere en uygun metotlarla bilgi ve maharet kazandırma tekniğini elde etmeleri;
- c) Öğretim faaliyetlerini, öğrencilerin bedeni, fikri, ahlaki, iradi ve sosyal eğitimlerine hizmet edecek şekilde yürütme yeteneğini kazanmaları sağlanır.

³⁰⁹ MEB, “*IV. Milli Eğitim Şurası Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu’nun Şurayı Açış Konuşması*” (Ankara: MEB, 1949), 10-11.

³¹⁰ Tebliğler Dergisi, Eğitim Enstitüsü Geçici Yönetmeliği, 173.

³¹¹ Tebliğler Dergisi, Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği, 176.

Eğitim enstitüsünde bütün öğretim ve eğitim faaliyetlerinin, öğretmen adaylarının şahsi çalışmaları ve ‘Yaparak öğrenmeleri’ esasına dayanması ve demokratik anlayışa uygun bir şekilde yürütülmesi gereklidir.³¹²

2.2.2. Türk Eğitim Politikasının Eğitim Enstitüsü Programlarına Yansımaları

Cumhuriyet yönetiminin, gerek ülkede uygulanacak eğitim politikalarının hazırlık aşamasında gerekse eğitim problemlerinin çözümünde kamuoyu oluşturmak için baş vurduğu girişimler arasında, “*hükümet programları, Milli Eğitim Şuraları ...*”³¹³ önemli yer tutmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşuyla oluşan eğitim politikalarının, eğitim enstitüsü öğretmen yetiştirme programlarına yansımalarını, 3 Şubat 1958 tarihli Tebliğler Dergisi’nde yayınlanan “*Eğitim Enstitülerinde Eğitim ve Öğretim Esasları*”³¹⁴ ndan takip etmeye çalışacağız.

2.2.2.1. Atatürk’ün Eğitim Görüşlerinin Eğitim Programına Etkisi

Öğretim programları, eğitim sistemlerinin başarılı olabilmesi için hayati öneme sahip unsurlardır. Cumhuriyet dönemi, “*öğretim programlarının hazırlanması ve geliştirilmesi ile ilgili genel politika ve stratejilerde, Atatürk ilkeleri ve Cumhuriyetimizin temel nitelikleri esas alınmıştır.*”³¹⁵

Eğitim Enstitülerinde Eğitim ve Öğretim Esasları ’nın 1.Maddesinde, “***Eğitim enstitüsü milli bir eğitim kurulusudur.***” Başlığı altında enstitülerde yetiştirilecek öğretmen adaylarının, “*milli varlığa başarıyla hizmet edecek, milli ülküleri körpe ruhlara aşılayacak birer meslek adamı ve örnek vatandaş olarak yetiştirilmelerine önem verilir. Eğitim enstitüsünde yetişen gençlerin, aynı milli ülküleri benimsemeleri için, gereken bütün bilgileri, alışkanlıkları, ilgileri ve hizmet isteğini kazanmış olmaları lazımdır.*” sözleri, 1 Mart 1924 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk’ ün TBMM’ yi açış konuşmasındaki: “*Türkiye’nin terbiye ve maarif sistemini her derecesinde, tam bir vuzuh ve hiçbir tereddüde mahal vermeyen sarahat ile ifade etmek ve tatbik etmek lazımdır. Bu siyaset, her manasıyla milli bir mahiyette irae olunabilir.*”³¹⁶ sözleri, eğitimin her yönüyle milli olması görüşüyle uyumluluk göstermektedir. Aynı maddenin devamında ise,

³¹² Bu konu, 1968 Yönetmeliğinde de bulunmaktadır; yalnızca madde numarası (M. 49) farklılık göstermektedir.

³¹³Orhan Özalp, “Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikaları ve Uygulamaları” içinde Cumhuriyet Döneminde Eğitim II, 1-52 (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1999), 19.

³¹⁴Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi* (İstanbul: Tebliğler Dergisi 21, S. 994, 3 Şubat 1958).

³¹⁵ Orhan Özalp, “Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikaları ve Uygulamaları”, 18.

³¹⁶ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Gazi M. Kemal Atatürk: Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar* (Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1984), 14.

Eğitim Enstitüsünde bütün eğitim öğretim çalışmalarına, bizi milli amaçlara ulaştıracak birer vasıta olarak bakılır. Bu çalışmalar sırasında öğretmen, Türk milletine, Türk yurduna ve memleket meselelerine ait bilgiler üzerinde durur; öğrencilerin bu bilgileri elde etmelerine yardım eder; bu bilgileri artırmak için onlarda devamlı ilgiler uyandırır ve bu suretle öğretmen adaylarına yurda ve mesleğe sevgi, bağlılık ve hizmet aşkı aşılar.

Enstitüde her dersin milli hayat ile ilgisinin sağlanmasına ve milli hayata bağlanmasına geniş ölçüde dikkat edilir. Bütün eğitim ve öğretim çalışmalarında yurt savunmasının önemi belirtilerek öğretmen adaylarına telkinler yapılır.³¹⁷

Enstitülerde verilecek eğitimin, 25 Temmuz 1924 tarihinde Muallimler Birliği Kongresi Üyelerine yaptığı:

“Muallimler; yeni nesli, Cumhuriyetin fedakar muallim ve mürebbileri, sizler yetiştireceksiniz. Yeni nesil, sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakarlığınız derecesiyle mütenasip bulunacaktır. Cumhuriyet; fikren, ilmen, fennen, bedenlen kuvvetli ve yüksek seviyeli muhafızlar ister. Yeni nesli, bu evsaf ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir...hiçbir zaman hatıranızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister.”³¹⁸

konusmasını teyit eder niteliktedir.

5. Maddede, “**Öğretmen adayları, birinci sınıftan itibaren, öğretmenlik mesleğinin sevgi ve heyecan ile beslenir**” ilkesinin açılımı, “...Öğretmen adaylarına kazandırılacak inançların en önemlisi: görev alacağı çevrenin şartlarından sadece şikayetçi olmamak, enstitü içinde ve dışındaki zorlukları yenmeyi zevkli bir ödev tanımak ve halk eğitim işlerinde göstereceği faaliyetlerle çevresine yararlı olmaktır.” şeklinde yapılmıştır. Bu madde, Atatürk’ün 7 Temmuz 1927 tarihinde Dolmabahçe Sarayı’nda öğretmenlere hitaben yaptığı “Öğretmenler her durumdan yararlanarak halka koşmalı, halk ile birlik olmalı ve halk, öğretmenin çocuğa yalnız alfabe okutan bir varlık olmadığını anlamalıdır.”³¹⁹ konuşmasıyla anlam kazanmaktadır. Atatürk öğretmenleri yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde, bir taraftan okulda gelecek nesilleri yetiştirirken diğer taraftan da çevresine önderlik edecek, halkın fikir danışacağı, onları yönlendirecek birer rol model olarak konumlandırmak istemektedir.

Eğitim enstitüsü programında hem öğretmenden hem de enstitülerden çevresine örnek olması beklenmektedir. Programın 15. ve 16. Maddelerinde görülmektedir:

“Her eğitim enstitüsü, çevresinin bir araştırma merkezidir. Eğitim enstitüsü, adaylara araştırma usullerini öğretir ve ödevler vermek suretiyle onlara çevrelerinin eğitimle ilgili sosyal ve ekonomik karakterini inceletir...Bu bakımdan Eğitim Enstitüleri çevrede bulunan öğretmenler için de bir merkez vazifesini görür. (Madde 15)

Eğitim enstitüleri çevrelerindeki orta dereceli okulların çalışmaları ile yakından ilgilenir. Eğitim enstitüleri, orta dereceli okullarda çalışan öğretmenlerin görgü, bilgi ve maharetlerini yetiştirmek üzere seminerler ve sergiler açar; geziler, kamplar, tartışma ve konferanslar tertipler; öğretici film ve diğer öğretim vasıtaları ile bu okulların çalışmalarını destekler ve çevrenin okul meselelerini ele alır.” (Madde16)³²⁰

³¹⁷ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*, 11.

³¹⁸ Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II* (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 1997), 178-179.

³¹⁹ Yücel Özkaya, *Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın 1927 İstanbul ve Sonraki Gezileri* (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1994), 186.

³²⁰ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*, 13.

Atatürk'ün 1 Mart 1923 tarihinde TBMM'yi açış konuşmasının eğitim ile ilgili düşüncelerini paylaştığı bölümünde, “...terbiye ve tedriste tatbik edilecek usul, malumatı insan için fazla bir süs bir vasıta-i tahakküm yahut medeni bir zevkten ziyade maddi hayatta muvaffak olmayı temin eden ameli ve kabil-i istimal bir cihaz haline getirmektir...” Yeni kurulmaya çalışılan bir devletin başkanı olarak yaptığı bu konuşmada, eğitim ve öğretimi, “yaşamada başarılı olmayı sağlayan pratik ve kullanışlı bir araç”³²¹ olarak nitelendirerek, Türk eğitim politikasının, nasıl olması gerektiği hakkında ip uçları vermektedir. Bu ip uçlarını Enstitü programının, 6. Maddesinde de görmekteyiz:

“Eğitim enstitüsü, öğretmen adaylarına geniş ölçüde etkinlik, iş ve çevre olmalıdır. Öğretmen adayı enstitüde çevreye yararlı işler yapmaya, işten haz duymaya, ihtiyaca ve milli menfaatlere en uygun bir şekilde ve nefsine güvenerek yapmaya alıştırılır. İş denince bedeni ve zihni bütün yetileri harekete getiren çalışma konuları anlaşılır. Gerçek ihtiyaçlardan doğan belli bir amaca varmak için çalışırken öğretmen adaylarının bu amacı iyi kavramalarına, ona varmak için gerekli tedbirler üzerinde düşünmelerine, alınacak tedbirleri ihtiyaca en uygulamalarına ve elde edilen sonucu kontrol etmelerine dikkat edilir.”³²² (Madde 6)

Bir öğrenciye hayatı boyunca gerekli bir eğitimin verilmesi yani, “...ihtiyaca ve milli menfaatlere en uygun bir şekilde...” olması fikri programda öne çıkmaktadır.

Atatürk'ün eğitim politikasında öne çıkan unsurlar, “*Milli Karakter, Bilim ve Teknik ve Milli Ekonomi*” dir. 17 Şubat 1923 tarihinde “Türkiye İktisat Kongresi” ni açış konuşmasında:

“...yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları, bütün programları iktisat programından çıkmalıdır. Çünkü...her şey bunun içinde mündemiçtir...evlatlarımızı o surette talim ve terbiye etmeliyiz, onlara o suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, alemi ticaret, ziraat ve sanatta ve bütün bunların faaliyet sahalarında müsmir olsunlar, müessir olsunlar, faal olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar...maarif programımız gerek iptidai tahsilde gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler, bu noktai nazara göre olmalıdır.”³²³

Atatürk'ün milli ekonomi hakkındaki görüşleri, Enstitü Eğitim ve Öğretim Esasları' nın 13 Maddesinde “*Enstitünün bütün çalışmalarında tutum, milli kaynakları koruma ve milli ekonomi kavramı ve duyusu önemli bir yer tutmalı ve gerekli tedbirlerle bunlar alışkanlık haline getirilmelidir.*”³²⁴ ifadeleriyle karşılık bulmuştur.

Eğitim Enstitülerinde Eğitim ve Öğretim Esasları' nın 1. Maddesi Atatürk'ün, Cumhuriyeti yaşatacak, koruyacak ve ileriye götürecek milli karaktere sahip nesiller yetiştirilmesi hedefini kendisine görev edindiği görülmektedir. 5. Maddesi, Atatürk, öğretmenlerin yalnız öğrencilerle değil çevreleriyle de ilgilenmeleri, kendilerini sürekli

³²¹ Özalp ve Ataunal, *Milli Eğitimde Kongreler ve Şuralar*, 114.

³²² Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*, 12.

³²³ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Gazi M. Kemal Atatürk: Eğitim Politikası*, 14-15.

³²⁴ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*, 13.

geliştirmeleri ve halkın problemlerini çözmede başvuracağı kişiler olmaları konusunda bir nevi halkın da öğretmeni olmaları isteğiyle uyumlu olduğu açıktır. 6. Maddesi, öğretmen adaylarına hayatı boyunca ihtiyaç duyacağı ve işine yarayacak bir eğitimin verilmesini amaçlamakta ve Atatürk'ün pragmatist eğitim görüşünü desteklemektedir. 13. Madde ise yine Atatürk'ün eğitim politikasının, milli ekonomi ilkesini amaçladığı kuşkusuzdur.

2.2.2.2. Milli Eğitim Şuralarının Etkisi

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirli periyotlarda eğitim sistemini geliştirmek, niteliğini yükseltmek amacıyla düzenlenen, eğitimcilerin bir araya gelerek görüş ve önerilerin paylaşıldığı, gündemde olan konuların ele alınıp tartışıldığı şuralar, eğitim sorunlarının çözümünde, önemli katkılar sunmaktadır.³²⁵

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in II. Milli Eğitim Şurası'nda yaptığı konuşmasındaki, *“Görmeye, gördüğünü anlatmaya, gördüğü veya görmediği şeyler üstünde düşünmeye onları alıştırmak için, çocuğun zihnine her cephesinden gelişme imkanını verici bir öğretim metoduna muhtacız.”* sözleri, öğretmen yetiştirmede nasıl bir program gerektiği hakkında fikir vermesi açısından son derece önemlidir. Ayrıca bu konuşmasının devamında, Gazi Terbiye Enstitüsü'nün de aralarında olduğu bütün öğretmen okullarını da *“daha itinalı çalışmaya”* davet edilmiştir.³²⁶

Bakan Yücel'in istediği hatta bütün öğretmen okullarından beklediği öğretim modelini enstitü programının sekizinci maddesinde görmekteyiz. Maddenin üst başlığında, *“Eğitim enstitüsü, öğretmen adaylarına, fikirlerini ve duygularını, söz söyleme, yazı yazma, resim, iş ve müzik gibi türlü yollardan ifade etme imkanları vermelidir.”* dedikten sonra bunun nasıl gerçekleşeceğini ise, *“Bildiklerini, deney ve gözlem yoluyla elde ettiklerini, duygularını sözle, yazı ile ve diğer ifade vasıtalarıyla öğrencilerine, doğru açık ve tesirli bir şekilde nakletmek ...eğitim enstitülerinde...her öğretmen adayının bu kabiliyete erişmesine önem verilir.”* olarak açıklanmıştır.³²⁷

II. Milli eğitim Şurasında “ahlak eğitimi” konusu önemli yer tutmaktadır. Şuraya sunulan “Ahlak Komisyonu Raporu” nda: *“Okullarda ahlak eğitimi birbirini tamamlayan üç amaca bağlıdır”* denildikten sonra bunlar şöyle sıralanmıştır: *“1-Türk diline, kültürüne, inkılabın eser ve esaslarına, umumiyetle Türklük idealine bağlı bir Türk, 2-Bütün medeni*

³²⁵Orhan Yıldız ve Tuğçe Yıldız, “Türkiye Cumhuriyeti eğitim Politikaları”, *Journal of Research in Education and Society* 3, S.1 (2016): 37.

³²⁶ MEB, II. Milli Eğitim Şurası Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in Şurayı Açış Konuşması (Ankara: MEB, 1943),14.

³²⁷ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*, 13.

milletlerce kabul edilen yüksek ahlak ilkelerini benimsemiş bir insan, 3- kendine ve başkalarına saygı gösteren, haysiyet, şeref ve namus sahibi bir şahsiyet yetiştirmektir.”³²⁸

Şurada, yükseköğretimde verilecek ahlak eğitimi sürecinde dikkat edilmesi gereken noktalar hakkındaki gerekçede: “...talebeye ahlak eğitimi verilirken düşüncelerine ve usamlarına daha önemli yer ayırmak gerekmektedir. Gençlerin bu devirlerde benlik duyguları da fazla gelişmiş bir haldedir. Bundan ötürü yükselme eğilimlerini ahlakta ve bilgide yükselmek yönünde tatmin etmelerini sağlamaya çalışmak gerekir.”³²⁹ tespiti yapılmaktadır.

Eğitim enstitüsü programında öğretmen adaylarının ahlak eğitimi hakkında 7. Maddede ahlak eğitiminin nasıl organize edileceği: “Karakter oluşumunda başarılı olabilmek için öğretmen adaylarına, sadece ahlak kurallarını göstermek ya da anlatmaktan ziyade gerek yaşam koşullarının gerekse okul hayatının ahlak kurallarına uygun düzenlenmesi daha uygun olacaktır.” minvalindeki açıklama; II. Milli Eğitim Şurasında, “Okullarda Ahlak Eğitiminin Geliştirilmesi” hakkında yayınlanan: “Ahlaki, eylemden ayırmak imkansızdır. İnanılmayan ve yaşanmayan ahlak olmaz. İnsan yaptığı şeye daha iyi inandığı gibi benimsediği bir şeye de başkasını daha kuvvetle inandırır.”³³⁰ gerekçesine atıf yapmaktadır.

Programın yedinci maddesinin devamında, öğretmen adaylarının ahlak eğitimiyle kazanımlarını aşağıdaki maddelerde şöyle sıralanmıştır:

- Vazife sorumluluğu duyan iyi birer yurttaş ve meslek adamı olmayı,
- Topluluğun isteklerini temsil eden faaliyetleri sevk ve idareyi bilen birer önder olmayı,
- Gerektiğinde bu anlayışta bir önderin gösterdiği yoldan yürümeyi,
- Kendi kendilerini idare ve kontrol etmeyi,
- Nefsine güven kazanmayı,
- Enstitünün nizamlarına uymayı,
- Kendileri tarafından hazırlanan esasları uygulamayı
- Başkalarının hak ve hürriyetlerine saygı göstermelerini
- Türlü çalışma kollarında arkadaşlarıyla anlayışlı iş birliği yapmayı ve yardımlaşmayı öğrenirler.³³¹ (Madde 7).

II. Dünya savaşı sonrası dönemde uluslararası toplum nezdinde Türkiye’de demokrasinin gelişmesi açısından önemli adımlar atılmıştır. Birleşmiş Milletlere üye olunmasının ardından “İnsan Hakları Beyannamesi” ne imza atılmasını takiben çok partili hayata geçiş kararının da alınmasıyla ülkede “demokrasi” düşüncesi ön plana çıkmaya

³²⁸ MEB, II. Milli Eğitim Şurası (Ankara: MEB, 1943), 104.

³²⁹ MEB, II. Milli Eğitim Şurası (Ankara: MEB, 1943), 110.

³³⁰ MEB, II. Milli Eğitim Şurası (Ankara: MEB, 1943), 107.

³³¹ Tebliğler Dergisi, Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi, 12.

başlamıştır.³³² O günleri yaşamış bir öğrenci olarak, Cavit Binbaşıoğlu, Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 seçimleriyle birlikte halkın demokratik yaşamın ne anlama geldiğini tam anlamıyla anladığını ve okullarda demokrasi uygulamalarının başladığını ve bu uygulamanın da oldukça başarılı olduğunun üzerinde durmaktadır.³³³

22-31 Ağustos 1949 tarihinde toplanan IV. Milli Eğitim Şurası'nın ana gündemini eğitim ve öğretimde uyulması gereken demokratik esaslar oluşturmuştur.³³⁴ Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu, demokratik eğitim hakkında Şurayı açış konuşmasında şu önemli tespitte bulunmuştur:

“Demokrasi terbiyesi meselesi vardır. Biz Türk Milletinin Maarifçileri sıfatıyla memleketimizde bugün cereyan etmekte olan rejim istihsaline lakayt kalamazdık...çünkü bu büyük istihale bize birtakım vazifeler yüklemektedir...bu memlekette Tanzimat'tan bu yana bütün öğretmen nesilleri daima memleketin iktibas ettiği yeni fikirlerin ön safında bulunmuşlardır. Bu vazifeyi aynı zamanda seleflerimiz olan nesillere karşı da borçluyuz.”³³⁵

Türkiye’de “*demokratik eğitimin lüzum ve ehemmiyeti*” konu başlığıyla hazırlanan komisyon raporunda demoktatik eğitim, “...*her şeyden önce ferdin, bir insan olarak...şahsiyet ve haysiyetine saygı gösteren ve cins, ırk ve mezhep farkı gözetmeksizin, herkesin kabiliyet ve istidadına göre gelişme imkanlarını temin etmek maksadını gözetten bir eğitim sistemi...*” olarak tarif edilmiştir.

Şurada gündeme gelen demokratik eğitim prensiplerinin, enstitü programında dördüncü maddede, “*Eğitim enstitüsü gerçek bir topluluktur*” başlığı altında: “...*Öğretmen adaylarının milli bir topluluk içinde ve topluluğun yapıcı ve başarıcı birer üyesi olarak gelişmeleri gerektiğine göre, okul topluluğu içinde, adayların rol ve ödev alarak gerçek bir topluluk hayatı geçirmelerini ve enstitüde bir umumi efkarın teşekkülünü sağlayacak bir eğitim sistemi uygulanır.*” denildikten sonra okulda demokrasi eğitimi hakkında ise şu ifadeler yer almaktadır: “*Topluluğumuzun dayandığı demokrasi prensiplerini öğretmen adayı enstitüde ve dershanede uygulayarak ve yaşayarak benimser. Enstitüde adayların kendi aralarındaki ve öğrenci-öğretmen arasındaki karşılıklı münasebetleri demokrasi değerlerine uyularak düzenlenir.*”³³⁶

³³² Ercan Türk, Milli Eğitim Bakanlığı’nda Yapısal Değişimler (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999), 214.

³³³ Binbaşıoğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de*, 410.

³³⁴ Özalp ve Ataunal, *Milli Eğitimde Kongreler ve Şuralar*, 123.

³³⁵ MEB, *IV. Milli Eğitim Şurası*, 27.

³³⁶ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*, 12.

Cumhuriyet dönemi Türk eğitim tarihinde, eğitim ve öğretime yön vermede, kamuoyu oluşturulmasında ve programların hazırlanmasına katkı vermesi açısından Milli Eğitim Şuraları özel bir yere sahiptir.

2.2.2.3.Yabancı Uzman Etkisi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte yeni eğitim sisteminin oluşturulmasında, farklı eğitimcilerin görüş ve önerilerinin alınması amacıyla birçok yabancı uzman Türkiye'ye davet edilmiştir.³³⁷ Milli Eğitim Bakanlığı davetiyle, ABD'li Eğitimci Oregon Öğretmen Koleji Rektörü Roben J. Maaske, öğretmen yetiştirme konusunda inceleme yapmak ve rapor hazırlamak göreviyle 1952-1953 öğretim yılında Türkiye'ye gelmiştir. Rapor 1955 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, *“Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor”* ismiyle basılmıştır.

Maaske raporunda, öğretmen yetiştirmede önemli gördüğü konuları maddeleştirdiği bölümde: *“Hazırlık programının en az son iki yılında öğrenciler- gözlem ve araştırma amacıyla okullarla temas halinde bulunmalıdır. Tercihan her kurum içinde ya da yakınında bir laboratuvar okulları bulunmalıdır.”*³³⁸ tespitindeki *“laboratuvar okulu”*, Osmanlı döneminde *“Tatbikat Okulu”*; Cumhuriyet döneminde ise *“Uygulama Okulu”* okulu olarak adlandırılan ve öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması yaptığı okullar anlamında kullanılmıştır. Raporun bu ilkesi, Enstitü programının 2. Maddesinde, *“Eğitim enstitüsü, bina ve tesisleri bakımından, öğretmen adaylarının yetişmelerine elverişli bir çalışma yeridir”*, başlığının devamında ise özetle şu açıklama yapılmaktadır:

“Enstitüde dershaneler, laboratuvarlar, atölyeler, uygulama alanları, meteoroloji istasyonu, müessese ve sınıf kitaplıkları, oyun ve spor alanları, jimnastik salonu, sahnesi olan bir toplantı salonu, müzik salonu, lokal, okul hayat köşeleri, okul parkı, uygulama okulu ve günlük yaşama şartlarıyla ilgili diğer tesisler bulunur...”

Uygulama ve Staj Orta Okulları: Her eğitim enstitüsünde gereği gibi teçhiz edilmiş, iyi seçilmiş bir öğretmen kadrosu ile ve metot öğretmeninin nezareti altında işleyen bir uygulama ortaokulu bulunur. Bu uygulama ortaokulu, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının devamlı gözlemlerde bulunmalarına, deneyler yapmalarına ve ders uygulamalarına hizmet eder. Fakat bu çalışmalar yalnız eğitim enstitüsünün yanındaki uygulama ortaokuluna inhisar ettirilmeyip adayların ileride çalışacakları şart ve özellikleri temsil eden yakın ve uzak çevredeki orta dereceli okullara da teşmil edilir...” (Madde 2).³³⁹

³³⁷ Mustafa Şahin, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Politikalarında Yabancı Eğitim Uzmanlarının Etkisi”, *Milli Eğitim*, S. 137 (Ocak- Şubat- Mart 1998): 91.

³³⁸ Roben J. Maaske, *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor* (Ankara: Maarif Basımevi, 1955), 44-47.

³³⁹ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*, 12.

Bu rapordan önce İlköğretmen okullarında 1936 yılında kaldırılana kadar “*Tatbikat Okulları*” bulunmaktaydı.³⁴⁰ Bu maddede, “*her eğitim enstitüsünde uygulama ortaokulu bulunur*” ilkesinin kabul edilmesi bu raporun etkisi olarak görülebilir.

Maaske’ nin raporunda değindiği bir konuda öğretmen okulundan mezun olan öğrencilerin görev aldıkları ilk yılında görevlendirilen bir öğretmen tarafından gözlemlenmesidir. Raporda geçen bu husus “*Eğitim Enstitüsü Eğitim ve Öğretim Esasları*”nın 17. Maddesinde, “*Eğitim enstitüleri mezunları ile daima ilgilenir.*” denildikten sonra şöyle devam etmektedir:

“Eğitim enstitüsü, mezun öğrencilerini, tayin edildikleri yerler hakkında aydınlatır. İlk yapılacak işler için pratik bilgiler verir. Mümkün olan yerlerdeki öğretmenler ve meslek kurumları ile münasebetler kurarak, mezunların görev yerlerinde başarı ile çalışabilmelerine yardım eder.

Her eğitim enstitüsünde mezunlara mahsus birer dosya bulundurulur. Mezunların enstitüye yapacakları müracaatlar cevaplandırılır. Bu maksatla eğitim enstitülerinde, öğretmenler arasında iş bölümü yapılarak birer danışma ve haberleşme kolu kurulur.”³⁴¹

Enstitü öğretim esaslarının 17. Maddesinde, Maaske’ nin üzerinde durduğu mezunların *ilk yıl takip edilmesi tavsiyesi* daha da geliştirilerek, enstitü mezunlarının başarılı olmaları için destek olunduğu ve onlarla iletişimin sürdürüldüğü belirtilmiştir.

Eğitim enstitüleri Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren kurumlar olarak, Cumhuriyet hükümetleri tarafından kabul edilen eğitim politikalarının dışında kalamamış bizzat uygulayıcıları olmuşlardır. Farklı zamanlarda çıkarılan enstitüsü yönetmeliklerinde,

Eğitim ve öğretim çalışmalarında öğrencilerin:

- a) Milli ahlakın ilkelerine bağlı, millet ve insanlık ülküsünü benimsemiş;
- b) Pozitif ilim anlayışı kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını öğrenmiş;
- c) Çalışkan, mesleğine bağlı, yurdun her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır;
- d) Yaşayışı ve çevresine yaptığı tesir bakımından örnek tutulmaya layık;
- e) Bedence ve karakterce sağlam, şahsiyet sahibi birer meslek adamı olarak yetiştirilmelerini amaç sayar.

(1947, 1955 ve 1968) değişmeden kullanılmaya devam edilen bu ilkelerde, Cumhuriyetin kuruluşunda benimsenen hedeflere uygun gençleri yetiştirecek öğretmen kadrosunu oluşturma çabası, eğitim enstitüsü yönetmeliklerinde belirlenen yukarıdaki amaçlarda açıkça görülmektedir.

³⁴⁰ Öztürk, *Atatürk Devri Öğretmen*, 103.

³⁴¹ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*, 14.

2.3. ENSTİTÜLERDE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Eğitim Enstitüleri, 1947 yılında Talim ve Terbiye Kurulu'nun 21 Ocak 1947 tarihinde kabul ettiği 21 sayılı kararıyla “*Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*” ile eğitime başlamış³⁴² daha sonra 1952 yılında ise “*Öğretmen Yetiştiren Okul ve Enstitülere Öğrenci Kayıt ve Kabul İşleri Hakkında Genelge ve Geçici Yönetmelik*” çıkarılmıştır.³⁴³ Enstitüler, bu iki geçici yönetmelikten sonra ancak 31 Ekim 1955 yılında çıkarılan, “*Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği*”nin yayınlanmasıyla ilk yönetmeliğine kavuşmuş oldu. İlk yönetmelikte eğitim enstitülerinde “*Öğretim*” konusu 50, 51 ve 52. Maddelerde ele alınmıştır:

Madde 50- Eğitim enstitüsünde derslere Ekim ayının ikinci haftası içindeki Pazartesi günü (tatil rastlarsa müteakip ilk iş gününde) başlanır. Öğretim yılı iki sömestre ayrılır. Şubatın ilk gününden itibaren üç haftalık bir dinlenme tatili yapılır. Dersler Haziran ayındaki ikinci Cumartesi günü öğleyin kesilir.

Madde 51- Eğitim enstitüsü öğretimi, nazari ve ameli dersler; laboratuvar, atölye, seminer ve uygulama faaliyetleri; kurslar, yakın ve uzak çevre incelemeleri; müzik, spor ve sahne faaliyetleri şeklinde cereyan eder. Bu çalışmalarla öğretmen adaylarının:

- a) Vazife alacakları okulların ders konularına, bilgi ve maharetleri edinme, derinleştirme ve kullanma yollarını öğrenmeleri;
 - b) Okutacakları öğrencilere en uygun metotlarla bilgi ve maharet kazandırma tekniği elde etmeleri;
 - c) Öğretim faaliyetlerini, öğrencilerin bedeni, fikri, ahlaki, iradi ve sosyal eğitimlerine hizmet edecek şekilde yürütme yeteneğini kazanmaları sağlanır.
- Eğitim enstitüsünde bütün öğretim ve eğitim faaliyetlerinin öğretmen adaylarının şahsi çalışmaları ve “Yaparak öğrenmeleri” esasına dayanması ve demokratik anlayışa uygun bir şekilde yürütülmesi gereklidir.

Madde 52- Yapılacak uygulama çalışmalarının programlarda tespit olunan esaslara göre yürütülmesini enstitü kurulu düzenler.

Her öğretim yılının uygulama çalışmalarına ait program o yıl enstitüde derslere başlandığı tarihten itibaren 15 gün içinde hazırlanıp ilgili öğretmen ve öğrencilere bildirilir.³⁴⁴

Yukarıdaki, “*Vazife alacakları okulların ders konularına, bilgi ve maharetleri edinme, derinleştirme ve kullanma yollarını öğrenme...*” maddesinden, öğretmen adayının henüz öğrenimi sırasında ileride görev alacağı okullarda bir öğretmen olarak karşılaşacağı durumlar hakkında bilgi ve beceriye sahip olması amaçlanmıştır. Öğretmen yetiştiren bir kurum olarak eğitim enstitüleri öğrencilerinden, karşılaştığı problemlere çözümler üretebilen kısacası kendisine yeten bir öğretmen olmalarını beklemektedir.

1968 yılında çıkarılan yönetmelikte öğretim konusu, 48, 49 ve 50. Maddelerde aynen tekrar edilmiş, ancak uygulama konusuna şu detaylar ekleme yapılmıştır:

³⁴² Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 173.

³⁴³ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 1345.

³⁴⁴ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği*, 176.

“Uygulama çalışmaları sonunda her öğrencinin başarı durumu bu çalışmaları yaptıran öğretmenler tarafından müştereken tespit olunur. Bu uygulama çalışmalarından başarısızlığı tespit olunan öğrenciler, bütün derslerin imtihanlarını vermiş olsalar dahi mezun edilmezler. Bu gibilerin diploma alabilmeleri için, öğrenimlerini bitirdikleri ders yılını takip eden Ekim ayı içerisinde enstitü kurulunca düzenlenerek bir programa göre ve bu işle görevlendirilecek öğretmenlerin nezareti altında yaptırılacak üç hafta süreli uygulama çalışmalarına katılmaları mecburidir.”³⁴⁵

Eğitim enstitüleri, özel öğretim uygulamaları, seminer ve seminer uygulaması, laboratuvar çalışmalar, atölye ve çevre araştırmalarının yapıldığı öğretmen yetiştiren bir kurumdur.³⁴⁶

2.3.1. Enstitü Bölümleri

İlk yönetmelikte, öğretmen ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla bölüm sayılarının artırılması yoluna gidilmiştir. Eğitim enstitüleri, “*Pedagoji, Edebiyat, Fen, Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik, Yabancı Dil (İngilizce, Fransızca ve Almanca)*” ihtiyaca göre bu bölümlerden açabileceklerdi.³⁴⁷ 8 Ağustos 1966 tarihinde Talim ve Terbiye Kurulu’nun 216 sayılı kararıyla Enstitü yönetmeliğinin 2. Maddesinde değişiklik yapılarak, “*Eğitim Enstitüsü ihtiyaca göre: Türkçe, Sosyal Bilgiler (Tarih-Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi), Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi, Eğitim, Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik, Fransızca, İngilizce, Almanca bölümlerinden kurulur.*” Bu yönetmelikte Fen ve Edebiyat bölümleri kaldırılarak, “*Fen Bölümü*” yerine “*Fen ve Tabiat Bölümü*” ve “*Matematik Bölümü*”; “*Edebiyat Bölümü*” yerine de “*Türkçe Bölümü ve Sosyal Bilgiler Bölümü*” kurulmuştur.³⁴⁸ Ayrıca, “*Pedagoji*” bölüm adı “*Eğitim*” olarak değiştirilirken, yine İngilizce, Almanca ve Fransızca Bölümleri “*Yabancı Dil*” adı altında geçerken yeni düzenleme ile hepsi ayrı ayrı bölüm olarak kabul edilmiş ve toplam bölüm sayısı on bir ulaşmıştır. 25 Şubat 1971 tarihinde 64 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararı gereğince eğitim enstitü yönetmeliğinin 2. Maddesine, “*Tarım Bölümü*” eklenmesiyle, enstitülerin bölüm sayısı 12’ye yükselmiş oldu. Böylece eğitim enstitüleri, 12 ayrı branşta öğretmen yetiştiren bir eğitim kurumu haline gelmiş oluyordu.³⁴⁹

2.3.2. Süreleri

Eğitim enstitülerinin zaman içinde eğitim sürelerinde, süreç içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak amacıyla zaman zaman yönetmeliklerde düzenlemelere gidilmiştir. 1955 Yönetmeliğinde ve 1966 yılında yapılan değişikliklerde de “*Türkçe, Sosyal Bilgiler,*

³⁴⁵ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği*, 500.

³⁴⁶ Leyla Küçükahmet, *Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları (Program Geliştirme Açısından Bir Yorum)*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1976), 35.

³⁴⁷ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği*, 171.

³⁴⁸ Oğuzkan, “Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi”, 608.

³⁴⁹ Turan Kılın, *İki Darbe Arası Dönemde Türk Eğitim Tarihi (1960-1980)*, (Hatay: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 48.

Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi, Eğitim” bölümlerinin eğitim süreleri iki yıl diğer “*Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik, Fransızca, İngilizce, Almanca*” bölümlerinin ise eğitim süresi üç yıl olarak tespit edilmiştir.³⁵⁰

1968 ve 1969 yıllarında çıkarılan yönetmeliklerde eğitim enstitülerinin bütün bölümlerinin eğitim süreleri üç yıl olarak belirlenmiştir. 1974-1975 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü’nün öğretim süresi dört yıla çıkarılarak, kredili sınıf geçme sistemi uygulamaya konulmuş ve buna göre öğrenci alımı yapılmasına rağmen bir yıl sonunda bu uygulamadan vazgeçilerek eski sisteme dönmek zorunda kalınmıştır. 1978-1979 öğretim yılından itibaren eğitim enstitülerinde bütün bölümlerde eğitim süreleri dört yıla çıkarılmıştır.³⁵¹

2.3.3. Eğitim Enstitüsü Ders Programları

1924 tarihinde “*Orta Tedrisat Muallimler Kanunu*” nun çıkarılmasıyla, öğretmenlik bir meslek olarak tanımlanırken yasal dayanağa da kavuşmuş oluyordu.³⁵² 1973 tarih ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 43. Maddesinde: “*Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir, öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler. Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır...*” ifadesinde öğretmenliğin, uzmanlık mesleği olduğu ve öğretmen yetiştirmekle de devletin yükümlü olduğu vurgulanmıştır. Yine aynı maddede öğretmen yetiştirmede önemli olan başlıklar, “*genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon*”³⁵³ olarak belirlenmiştir.

Öğretmen yetiştiren bir okulda okuyan bir öğretmen adayının sahip olması gereken üç fonksiyon: “1. *Kim, niçin, nerede nasıl öğretilmelidir? sorularına cevap vermek üzere düzenli meslek formasyonu; 2. Öğretim alanı hakkında derin ve engin alan bilgisi; 3. Küçük bilgi, olgu ve olay kategorilerinin büyük strüktüre oturtulmasına yarayacak genel kültür.*”³⁵⁴

Öğretmen yetiştiren diğer kurumlar gibi eğitim enstitülerinin programlarında, “*...öğretmen adayına öğretmenlik yapacağı dalda yetkinlik kazandıran alan dersleri, mesleği*

³⁵⁰ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği’nin 2’ nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkındaki Karar* (İstanbul: Tebliğler Dergisi 29, S.1419, 5 Eylül 1966), 221.

³⁵¹ Başer vd., *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme*, 31.

³⁵² TBMM, 439 Sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu, 251.

³⁵³ TBMM, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (Ankara: T BMM, 1973), 541.

³⁵⁴ Küçükahmet, *Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin*, 4.

için ustalık ve beceri kazandıran meslek dersleri ve öğretmen adayını içinde yaşadığı toplumun aydın bir üyesi yapmayı hedefleyen genel kültür dersleri...”³⁵⁵ ne yer verilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi öğretmen yetiştiren kurumlardan kuruluş itibarıyla ilk olması ve verdiği eğitimle ülkede ekol haline gelmesi Gazi Eğitim Enstitüsü’nü, eğitim enstitüleri arasında lider bir konuma getirmiştir. Dolayısıyla Gazi Eğitim Enstitüsü’nün programlarının, eğitim enstitüsü programlarına örnek teşkil ettiği görülmektedir.³⁵⁶

³⁵⁵Duygu Uçkun, “Cumhuriyet Dönemi Türkçe Öğretmeni Yetiştirme Programları,” içinde Türkçe Eğitimine Adanmış Bir Ömür Dr. Asiye Duman’a Armağan, ed. İhsan Kalenderoğlu- Pınar Kanık Uysal (Ankara: Pegem Akademi, 2020), 192.

³⁵⁶Refik Turan, “Orta Muallim Mektebi ve Eğitim Enstitülerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri Üzerine Bir İnceleme (1926-1982)”, International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences (JOSHAS JOURNAL) 8, S.59 (Aralık 2022):1893.

3. BÖLÜM EĞİTİM ENSTİTÜSÜ ÖĞRENCİSİ OLMAK

Eğitim enstitüleri, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen amaçlar doğrultusunda öğretmen yetiştirmekle görevli kurumlardır. Bu okullara amaçlarına uygun öğrenci alımı ise 1982 yılında yapılacak olan değişikliğe kadar, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen şartlara göre hazırlanan sınavlarla yapılmıştır.³⁵⁷

Eğitim enstitülerine kayıt kabul işlemlerini, Eğitim Enstitüsü 1955, 1968 ve 1969 ve 1975 yıllarında çıkarılan yönetmeliklerinden takip etmeye çalışacağız. Enstitü yönetmeliklerinde, okula başvuru şartlarının enstitülere girmek isteyen adaylara ilanı 1955 yönetmeliğinin 6. Maddesinde: “*Eğitim enstitüsüne alınacakları ilgilendiren hususlar her yıl Nisan ayının ilk yarısı içinde enstitü müdürlüğünce ilan edilerek isteklilere bildirilir.*” olarak belirlenen tarih 1968 ve 1969 yönetmeliklerde “*Aralık ayının ikinci yarısı*” olarak değiştirilmiştir.³⁵⁸

3.1. ENSTİTÜLERE BAŞVURU ŞARTLARI

Enstitüye İlköğretmen okulundan ve liseden mezun olan kişilerin başvurabilmesi için belirlenmiş şartlar bulunmaktaydı. Bu şartlar yönetmeliklerde 7. Maddede alınma şartları şu şekilde sıralanmıştır:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak; (Yabancı Devlet Tabiiyetinde olanlar Milli Eğitim bakanlığının izni ile kabul edilirler.)
- Eğitim bölümünden başka bölüme girecekler için, İlköğretmen okulu veya lise mezunu olmak;
- Eğitim bölümüne girecekler için, İlköğretmen okulu mezunu olmak; en az üç yıl başarı ile ilkokul öğretmenliği yapmış olmak ve bu bölüme girme ehliyeti Milli Eğitim Bakanlığıınca tespit edilmiş bulunmak;
- 30 yaşını (Beden Eğitimi Bölümüne girecekler için 25 yaşını) bitirmemiş olmak;
- Sağlam ve sıhhatli olmak, (Kekemelik, pepelik, körlük, şaşılık, sağırılık, topallık, çolaklık, kamburluk gibi sakatlıkları olmamak; verem ve trahom gibi bulaşıcı hastalıkları ve öğretmenliğe mani olacak başka beden ve ruh arızaları bulunmamak);
- Aday seçilmiş olmak ve seçme imtihanlarında başarı göstermek;
- Erkek adaylar öğrenime ara vermişlerse askerlikle ilişkisi olmadığını belgelendirmek;
- Bayanlar için evli, boşanmış veya dul olmamak;
- Herhangi bir yerde görevli olmamak.³⁵⁹

Yukarıdaki şartlara uyan ve eğitim enstitüsüne girmek isteyen adaylar enstitü yönetmeliğinde yayınlanan “*Fiş-Dilekçe*” örneğine uygun fotoğraflı bir dilekçeyle, eğer öğrenciler ise okudukları okul müdürlüğüne, öğretmen iseler bulundukları ilin Milli Eğitim

³⁵⁷ Faik Benli, “*Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirmenin Tarihi Sosyal ve Felsefi Temelleri (1923-2018)*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi., (Ankara Üniversitesi, 2022), 318.

³⁵⁸ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği*, 171; Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği*, 495; Resmî Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, 4.

³⁵⁹ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği*, 171; Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği*, 495; Resmî Gazete. *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*, 4.

Müdürlüğüne başvuru yapmaktaydılar.³⁶⁰ Başvuru enstitü sınavlarına girmek için uygun olup olunmadığının tespiti için yani bir anlamda aday adaylığı için yapılmaktaydı. Eğitim enstitülerine girmek isteyen, lise ve İlköğretmen okulu son sınıfta okuyan ya da mezun olanlar mensubu oldukları okulları tarafından; ilkokul öğretmenleri ise Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından sınavlara katılabilir onayı almaları gerekiyordu. Bu konunun detayı hakkında Enstitü yönetmeliğinin 9. Maddesi:

“İsteklilerin durumları Fiş- Dilekçe ile müracaat ettikleri okulların Öğretmenler Kurulunca (Öğretmenlik görevinde bulunanları Milli Eğitim Müdürlüklerince) incelenerek bunların Eğitim Enstitüsüne alınacak vasıfta olup olmadıkları tespit edilir ve Fiş- Dilekçelerinin arka sahifeleri buna göre doldurulup tasdik olunur. Bu iş yapılırken isteklilerin ortaokulda, lisede ve meslek okulunda geçen öğrenimi sırasındaki çalışkanlığı, itidali, sabırlı ve küçüklere karşı şefkatli olup olmadığı, çevresine ve öğretmenlik mesleğine karşı bilgi derecesi, konuşma kabiliyeti, ahlaki durumu, milli duygusu, bilinen bir sakatlığı yahut bedeni veya ruhi arızası bulunup bulunmadığı, öğrenime ara vermişse bu esnada ne işle meşgul olduğu göz önünde tutulur. Milli Eğitim Müdürlüğünce yapılacak aday seçimi sırasında istekli öğretmenlerin ilk tayinlerine okullarından gönderilmiş olan gizli fişlerde tetkik edilir.”³⁶¹

Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü mezunu Cavit Binbaşıoğlu enstitüye müracaatını, “*Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları*” adlı eserinde enstitüye adaylık başvurusunu nasıl yaptığını ise şöyle anlatmakta: “*Yönetmeliğe göre, müracaatlar, bir fiş-dilekçe ile çalışan öğretmenler için, bağlı bulunduğu Milli Eğitim Müdürlüğüne; okulda okuyanlar için de okul müdürlüğüne yapılmıyordu. Ben de Ankara Milli Eğitim Müdürlüğüne müracaat ettim.*”³⁶² Yönetmelikte geçen müracaat kurallarının uygulamada görmek açısından, Binbaşıoğlu’ nun paylaştığı bu hatıra önemli bir yer tutmaktadır.

Enstitü müdürlükleri tarafından yapılan adaylar hakkındaki tespitler iki ana başlıkta oluşmakta: Birincisi başlık “*Adayın Öğrenim Durumu*” hakkındaki bilgiler: “*Lise bitirme tarihi ve derecesi, Devlet olgunluk imtihanını tamamladığı tarih ve olgunluk derecesi; Öğretmen okulu, köy enstitüsü, kız veya erkek sanat enstitüsü mezunu ise okulu bitirdiği tarih ve bitirme derecesi*” gibi; İkinci başlık ise “*Adayın Umumi Durumu: İlkokulu bitirdikten sonraki öğrenimi süresince aldığı cezalar ve kısaca sebepleri, Tespit edilmiş iyi halleri varsa neler olduğu, Bilinen veya sezilen fena hal ve temayülleri varsa neler olduğu*” hakkındaki bilgi ve görüşler Fiş- Dilekçenin arkasına yazılır.

Okul müdürlükleri ve Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından adaylığı uygun görülenlere bu kurumlar tarafından imtihana giriş belgeleri gönderilirken aynı zamanda bu adayların

³⁶⁰ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği*, 495-496.

³⁶¹ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği*, 496.

³⁶² Cavit Binbaşıoğlu, *Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları*, (Ankara: Gül Yayınevi, 2002), 62.

belgeleri de Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne gönderilir. Ayrıca adaylığı kabul edilmeyenlere de haklarındaki olumsuz karar başvurdıkları kurumlar tarafından kendilerine iletilmekteydi.³⁶³

3.2. SEÇME İMTİHANLARI

Eğitim enstitülerine girmek için adaylığı kabul edilenler genel olarak “*Seçme İmtihanları*” olarak adlandırılan, eleme sınavı ve giriş sınavlarına girmek durumundaydılar.³⁶⁴ Bu sınavlar 1953 yılından itibaren yenilenmiş sınav sistemidir.³⁶⁵ Milli Eğitim Bakanlığı’nın 18 Mayıs 1953 tarih ve 333/1099 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulu tarafından 25 Mayıs 1953 tarihinde, “439 sayılı Orta Tedrisat Öğretmenleri Kanununun 7. Maddesi mucibince imtihanla öğretmen olmak isteyenler hakkındaki talimatnamenin” bazı maddelerinin değiştirilmesi kararı alınmıştır. Değişiklik yapılan 5. ve 6. Maddeler:

5. Madde: imtihanlar aşağıdaki ders zümrelerinden yapılır:
Edebiyat Grubu (Türkçe-Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi)
Fen Grubu (Matematik-Biyoloji-Fizik-Kimya)
Müzik
Resim-İş
Almanca-Fransızca- İngilizce

6. Madde: aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

İmtihanlar İstanbul’da Yüksek Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü’nde, Ankara’da Gazi Eğitim Enstitüsü’nde bu müessese müdürlerinin nezareti altında yapılır. Resim-İş ve müzik derslerinin imtihanları yalnız Gazi Eğitim Enstitüsünde yapılır.

İmtihan Komisyonları: Talim ve Terbiye Kurulu üyelerinden veya Vekalet Müfettişlerinden birinin reisliği altında Ankara’da Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinden, İstanbul’da Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinden en az üç öğretmenden teşekkül eder.³⁶⁶

Eğitim Enstitüsü 1947 Geçici Yönetmeliğinde, “*Seçme İmtihani*” olarak adlandırılan ve “...enstitü yönetimince kurulan komisyonlar tarafından ve bu komisyonların kararlaştıracakları şekle göre ya yazılı ya sözlü veya hem yazılı hem sözlü enstitüde yapıl...” an bir sınav bulunmaktaydı.³⁶⁷ Enstitülere müracaat şekli ve seçme imtihanlarının düzenlenmesinde, Türkiye’ye davet edilen Roben J. Maaske’ nin öğrenci seçimi konusunda özetle,

- Adayların gerek okul müdürlüklerinden gerekse bağlı bulundukları Milli Eğitim Müdürlüklerinden öğretmenliğe uygun olup olmadığını belirten belgelerin düzenlenmesi;
- Eleme imtihanlarının, adayların okuduğu ya da mezun olduğu okullarda test sınavının yanı sıra bir de kompozisyon yazdırılması;
- Seçme imtihanlarına, eleme sınav sonuçlarına göre alınacak öğrenci sayısının %30’undan fazla öğrencinin davet edilmelidir.

³⁶³ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği Madde:10*, 496.

³⁶⁴ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği Madde:11*, 496.

³⁶⁵ Binbaşoğlu, *Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları*, 62.

³⁶⁶ Resmi Gazete, 439 sayılı Orta Tedrisat Öğretmenleri kanunun 7. Maddesi Mucibince İmtihanla Öğretmen Olmak İsteyenler Hakkındaki Talimatnamenin Bazı Maddelerinin, Değiştirilmesine Dair Talimatname (Ankara: Resmi Gazete, S. 8451, 7 Temmuz 1953), 6617.

³⁶⁷ Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1947Geçici Yönetmeliği Madde: 11*, 174.

- Seçme sınavı öncesi adayların kurulacak komisyonlar tarafından, konuşma kabiliyeti, beden sağlığı ve ruhi dengesi, kişilik vasıfları ve genel görüş açısından, mülakata tabi tutulması gerektiği...³⁶⁸

yönündeki tavsiyelerinin etkili olduğu görülmektedir.

3.2.1. Eleme İmtihanları

Eleme İmtihanları: “*Eleme imtihanları mayıs ayının birinci pazartesi günü (Resmi tatile rastlarsa tatili takip eden ilk iş gününde) bütün il merkezlerinde yapılır. Elinde imtihana girme belgesi bulunan adaylar, eleme sınavına ancak Fiş- Dilekçelerinde belirttikleri il merkezlerinde girebilirler.*” Eleme sınavları bittikten sonra sınav kağıtları ve ilgili belgeler Milli Eğitim Bakanlığı Test Bürosuna gönderilir. Yönetmeliğin 11. Maddesinde imtihan hakkında detaylı bilgiler verilmiştir.³⁶⁹

Sınava giren adaylar aldıkları puana göre sıralamaya konularak, bir bölüme alınacak öğrenci sayısının üç katına kadar aday sınava çağırılır. Bütün bu işlemler 10 Haziran tarihine kadar sonuçlandırılacak şekilde yapılır.³⁷⁰

Eğitim enstitüsü giriş sınavları iki aşamalı, Eleme İmtihanı il merkezlerinde, ikinci imtihan ise enstitülerde yapılmaktaydı. İl merkezlerinde yapılan eleme sınavlarında sorulan sorular içerik olarak, genel kültürün yanında mesleki kültürü de içeriyordu.³⁷¹

Bu sınavlarda sorulan sorular hakkında, İsmet Kural’ın Gazi Eğitim Enstitüsü yönetiminin de desteğiyle enstitü sınavlarına girmeyi düşünen adaylara yol göstermek amacıyla hazırladığı, “*Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta Rehber*” adlı eserin yanı sıra eğitim enstitüsü mezunlarının da hatıralarından önemli bilgilere ulaşmak mümkün. Eleme imtihanları, kompozisyon ve genel bilgi testi olarak iki aşamalı yapılmaktaydı. Bölümlere göre değişiklik göstermekte: Müzik ve beden eğitimi bölüne girecek adaylar, Türkçe kompozisyon ve test; yabancı dil bölümüne girecekler ayrıca bir de hangi yabancı dil bölümüne gireceklerse o dilden kompozisyon sınavına girmek zorundaydılar; resim-iş bölümüne girecek adaylar giriş yönetmeliğinde belirlenen ebatlarda 3 adet renkli, üç adet de çizgi resmi sınav komitesine vereceklerdi.³⁷²

³⁶⁸ Maaske, *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme*, 73-76.

³⁶⁹ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği Madde:12*, 497.

³⁷⁰ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği Madde:13*, 497.

³⁷¹ Binbaşoğlu, *Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları*, 62.

³⁷² Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 13.

Türkçe Kompozisyon:

Bu sınavda adaya bir konu verilir ve belli bir sürede kompozisyon yazması istenir.

Örnek 1: 1951 yılı eğitim enstitüsü eleme sınavı sorusu³⁷³

“*Hak milletin şan onun, Gövde senin can onun, Sen öl ki o yaşasın, Dökülecek kan onun*” bu şiiri açıklayan ve manasını destekleyen bir yazı yazınız?

Ziya Gökalp’ in “Ahlak” şiirinden alıntı yapılan bu dördlüğün anlam ve manasını açıklayan bir kompozisyon yazılması istenilmiş. Enstitü sınavlarında ünlü şairlere ait dizelerin kompozisyon şeklinde sorulduğuna sıklıkla rastlanılmaktadır.

Örnek 2: 1949 yılında Çapa Eğitim Enstitü eleme sınavına giren Türkan Pakel Ataman hatıralarında, eleme sınavında, Yahya Kemal Beyatlı’nın “*Yol Düşüncesi*” adlı şiirinden,

“*Şerefli kubbeler iklimi, Marmara ’yla Boğaz,
Üzerinde bulutsuz ve bitmeyen bir yaz*”³⁷⁴

alıntı yapılan beytinden bir kompozisyon yazılması istenmiştir.

Örnek 3: Kompozisyon sınavlarında yalnızca ünlü şairlerin şiirleri sorulmuyordu, 1952 yılı kompozisyon sınavı sorusu: “*Okuma zevki nedir ve okuma ile neler kazanabiliriz?*” şeklindedir.

Örnek 4: 1953 yılı kompozisyon imtihan sorusu ise iki şıktan oluşuyor:

- Hayatınız boyunca üzerinizde en büyük tesir bırakan iki olayı yazınız?*
- İyi bir öğretmende bulunması gereken beş vasfı belirten bir yazı yazınız?*³⁷⁵

Testler:

Eğitim enstitüsü eleme sınavlarının ikinci etabını test sınavları oluşturmaktadır. Bu testlerde, “*Genel Başarı Testi ve Türk Dili Testi*” nden oluşmaktadır.

Genel Başarı Testi: Bu testin amacı adayın bu seviyeye gelene kadar aldığı eğitimden edindiği bilgileri kapsamaktadır. Test kapsadığı konular, Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya, Yurt bilgisi); Matematik (Cebir, Geometri); Tabi Bilimler (Fizik, Kimya, Biyoloji, Tarım) alanlarından oluşmaktaydı.

Türk Dili Testi: Türkçe kelime hazinesi bilgisi, okuduğunu anlama-kavrama ve dilbilgisi konularını içermektedir.

Test sınavında daha önceki sınavlarda sorulmuş sorulara birkaç örnek:

³⁷³ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 13.

³⁷⁴ Türkan Pakel Ataman Yazıları, “*En Mutlu Günüm*”, (Erişim 17 Nisan 2022). <https://turkanpakel.wordpress.com/2017/01/20/en-mutlu-gunum/>

³⁷⁵ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 14.

Kelime Bilgisi: Kelime bilgisini ölçmek amacıyla hazırlanan sorular: Eş Anlamlı Kelimeler ve Türemiş Kelimeler olmak üzere iki tipten oluşmaktadır.

Eş anlamlı kelimeler:

Örnek 1: Aşağıdaki kelimelerden hangisi “**Büyük**” kelimesinin eş anlamlısıdır?

a) Yumuşak b) İri c) Sert d) Tembel

a. // b. // c. // d. // y. //

Bu soruda seçilen şıktaki paralelin içinin karalanması istenmiştir.

Türemiş Kelimeler³⁷⁶

Örnek 2: Aşağıdaki kelimelerden hangisi “**Öncü**” kelimesinden türemiştir.?

a) Önder b) Önder c) Önem

a. // b. // c. // y. //

Bu soruda doğru cevap varsa şıklardan birisini, eğer yoksa yanlış cevap şıkkının işaretlenmesi istenmiştir. Bu şıklarda “y” şıkkı yanlış anlamında kullanılmıştır

Bu şıklarda “y” şıkkı yanlış anlamında kullanılmıştır

Okuduğunu Anlama Testi: Günümüzde sınavlarda kullanılan paragraf sorularının ilk örneklerini oluşturmaktadır. Tanınan yazarların eserlerinden yapılan alıntılardan oluşturulan paragrafların anlam ve içerikleri hakkında oluşturulan sorulardır.

Dilbilgisi Testi: İmla, noktalama ve cümle kurma konularından oluşmaktadır.

İmla Testi: Sorularda verilen cümlelerde imla hatalarının bulunması istenmektedir; Noktalama Testi: noktası, virgülü vs. eksik cümleler verilerek noktalama hatalarının bulunmasının istendiği soru tipleridir; Cümle kurma: öğelerini yerleri değiştirilerek verilen cümlelerin dilbilgisi kurallarına göre düzeltilmesinin istendiği sorulardan oluşmaktadır.³⁷⁷

Eleme sınavı yapıldıktan sonra adaylara ait sınav kağıtları ve ilgili diğer evraklar zarflanıp mühürlendikten sonra aynı gün, Milli Eğitim Bakanlığı Test Bürosuna gönderilmektedir.³⁷⁸ Sınav kağıtlarının okunması işlemiyse Bakanlar Kurulunca düzenlenen “1957-1958 ders yılı başında Eğitim Enstitülerine girmek üzere müracaat eden öğrencilerin

³⁷⁶ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 15.

³⁷⁷ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 16.

³⁷⁸ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği Madde: 12*, 497.

eleme imtihan evrakını mesai saatleri haricinde münferiden tetkik eden ilişik listede adları ve vazifeleri yazılı memurlara hizalarında gösterilen miktarlarda ücretlerin verilmesi...” şeklinde belgede görüldüğü şekilde yapılmaktaydı. 1957-1958 Eleme İmtihan Kağıtları Gazi Eğitim Enstitüsü, Atatürk Eğitim Enstitüsü ve Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsünden ikişer öğretmene kişi başına 250 lira verilerek yaptırılmıştır.³⁷⁹ Sınav kağıtlarını okumak için öğretmen görevlendirilme işlemi, *Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi* ile yapılmıştır. Öğretmen yetiştirme işinin ne kadar ciddiye alındığı ve Eğitim Enstitülerinin yöneticiler nezdinde kıymetini göstermesi açısından önemli bir belge olarak kabul edilebilir.

3.2.2. Giriş İmtihanları

Eleme imtihan sonuçları, adayların adreslerine ve müracaat yapılan okullara gönderilir. Adaylar başarı derecelerine ve girecekleri bölümlere göre sıraya konulur ve bu sıraya göre öğrenciler, enstitülere giriş sınavına davet edilir.³⁸⁰ Giriş sınavları, eğitim enstitüsü müdürlükleri tarafından kurulan ve her bölümle ilgili ayrı komisyonlar tarafında yapılmaktaydı. Enstitü giriş sınavları:

“...Giriş imtihanlarının şekli, müdürün başkanlığında her bölüm şefi veya temsilcisi ile ayrıca bölümlerden seçilecek birer öğretmenden teşekkül eden bir kurul tarafından tespit olunarak, eleme imtihanları sonuçlarıyla birlikte, ilgililere bildirilir...Giriş imtihanında başarı derecesi, tam not yüz puan esasına göre tespit olunur. Enstitüye kaydın kati kaydın yapılabilmesi için adayların Eylül ayına kadar liseden veya öğretmen okullarından almış oldukları diplomalarını ibraz etmeleri şarttır.”³⁸¹

1969 yönetmeliğinde 15. maddede belirlenen şekilde yapılmaktadır. Giriş sınavları da ilk sınav bölüm gözetilmeksizin bütün adaylar “Genel Yetenek Testi” ne girmekle yükümlüydüler.

Genel yetenek testi ise “

- *Aritmetik işlemleri*
- *Tamlamalar*
- *Birbirine benzeyen veya benzemeyen şekiller,*
- *Sözcük ya da sözcük gruplarında benzerlik-aykırılık ilişkisi,*
- *Sayı dizileri, sayıların arasındaki bağıntıların bulunması*
- *Dil ile ilgili benzerlikler*³⁸²

³⁷⁹ 1957-1958 Öğretim Yılı Eleme İmtihan Kağıtları Değerlendirmek İçin Görevlendirme Belgesi EK:7

³⁸⁰ Resmî Gazete. *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği Madde:13, 5; EK:6, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü Giriş Sınav Belgesi.*

³⁸¹ Resmî Gazete. *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği Madde:15, 5.*

³⁸² Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 18-19.

konuların dan oluşmaktaydı.

Genel yetenek testi sorularına birkaç örnek,

Örnek 1, Seçeneklerde A B C J H P harfleri verilmiş ve “*Atletik çalışmaların yapıldığı binanın baş harfi*” nin bulunması istenmiştir. (J= Jimnastik salonu)

Örnek 2, “Birçok” kelimesinin benzeri istenilmiştir.

- a) hasta b) birkaç c) aşağı d) eski

(doğru cevap= b- birkaç)

Örnek 3: 2 4 6 8 10 12 ..., rakamların devamında gelen sayının bulunması istenmiştir.

- a) 10 b) 11 c) 12 d) 13 e) 14

(doğru cevap= 14)

Örnek 4: Ayak- Pabuç, kelimeleri arasındaki ilişki, “**EI ...**” kelimesi ile hangi kelime arasında vardır?

- a- yüzük b- baş c- eldiven d- parmak

(c- eldiven)³⁸³

Sorularından örnekler paylaştığımız Genel Yetenek Testi, Gazi Eğitim Enstitüsü tarafından hazırlanmıştır. Diğer enstitülerde bu soruları mı kullandı yoksa kendileri ayrı testler mi hazırladılar bilemiyoruz. 1955 tarihinden itibaren sınav soruları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmıştı.³⁸⁴

Genel yetenek testinin yapılmasından sonra bölümlerin, kendi ders konularına göre soru tiplerinin hazırlandığı “*sözlü-yazılı-pratik*” sınavlar yapılır.

Pedagoji Bölümü: Pedagoji/Eğitim, bölümüne girmek isteyen adaylar, genel yetenek testinden sonra mesleki test ve kompozisyon sınavına da giriyorlardı.

Mesleki test sınavı, doğru-yanlış; en iyi ya da en doğru cevap; sorulan sorunun verilen şıklar arasından doğru cevabını bulunması, tarzında soru tiplerinin olduğu sınavlardır.

1953-1954 öğretim yılı Pedagoji Bölümü Mesleki Test Sınavı sorularına birkaç örneği Kural’ın eserinden paylaşılacaktır. İlk örnekte, dansa düşkün bir bayanın mutaassıp bir köye

³⁸³ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 18-19.

³⁸⁴ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği*, 172.

öğretmen olarak tayin olduktan sonra ne yapması gerektiği sorulmuş ve verilen şıklardan en makul olanının seçilmesi istenmiştir.

a) *Dansa devam etmeli; b) Dansı bırakmalı; c) Köylülere dans öğretmeli; d) Köyden naklini istemeli; e- Müsait fırsatlar bulunca dans etmeli.*

İkinci örnekte, bir matematik dersi sırasında okul yakınından bir bando geçiyor ve öğretmen olarak nasıl davranmaları gerektiği sorulan sorunun şıklarında:

a) *Hiçbir şey yokmuş gibi derse devam ederim; b) Öğrencileri dikkat edin diye ihtarlarda bulunup onların ilgilerini derse çekmeğe çalışırım; c) Öğrencileri dışarı çıkarıp bandoyu seyrettiririm; d) Dersi kesip bandonun geçmesini beklerim.*

Üçüncü soruda adaylara, çocuklarınız 1 Nisan’ da bir kutu içine taş koyarak şeker diye verdiklerinde nasıl davranacakları sorulan sorunun şıklarında:

a) *Bir daha böyle yapmamaları için tembihatta bulunurum; b) Hiçbir şey yapmam;*
c) *Hoş karşılarım; d) Mukabil şakalarda bulunurum.*

Yukarıda örnekler verdiğimiz sorulardan da anlaşılacağı üzere, pedagoji bölümü mesleki test sınavında adaylardan makul ve mantıklı cevaplar verilmesi istenmiştir. Bu sınav bitiminde sınav kağıtları toplandıktan sonra, ikinci aşamaya geçiliyor ve kompozisyon sınavı yapılıyor. Yazar, bu dönem kompozisyon sınavı soru tipinde değişiklik yapıldığını, eğitim ve öğretimle ilgili bir konu ya da problemin verildiği ve çözüm önerilerinin sunulmasının istendiğini adayların bu sınavda başarılı olabilmeleri için, “*eğitim ve öğretimle ilgili konular hakkında teferruata kaçmadan net bilgi sahibi olmanız ve bu bilgileri bir alet gibi kullanabilmeniz gerekir.*” tavsiyesinde bulunurken yararlanacakları birtakım eserlerinde adlarını kitabında paylaşmıştır.

1953-1954 öğretim yılı için yapılan kompozisyon sınavında adaylara, “*Okullarda disiplinin gayesi nedir ve iyi bir disiplin yaratmak için gerekli şartlar hakkında bir yazı yazınız*” sorusu yöneltilmiştir.³⁸⁵

Bu bölümün son sınavı “Mülakat” sınavıdır. Bu sınav daha doğru bir anlamda ifade etmek gerekirse komisyonun aday öğrenciyle sohbet etme yoluyla, kendini ifade edebilme, davranış biçimi gibi birtakım bilgilerin ölçülmesi anlamına gelmekteydi. Mülakat sınavında, öğrencinin jüri üzerinde bıraktığı olumlu ya da olumsuz etkiye göre değerlendirme fişleri doldurulur. Jüri tarafından doldurulan fişlerde, “*Mülakat Esnasında İntibak Derecesi, Fiziki*

³⁸⁵ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 22-24.

Görünüşü, Sözle İfadesi, Düşünce Kabiliyeti, Nevrotik Temayüller, başlıklarına göre değerlendirme yapıliyordu. Ayrıca fişlerde, adayın ad ve soyadı, mülakatın yapıldığı yer ve tarih, adayın sınava giriş sıra numarası ve değerlendirmeyi yapan jüri üyesinin adı ve soyadı da bulunmaktaydı.³⁸⁶

1952-1953 öğretim yılı Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'ne giren Cavit Binbaşoğlu girdiği sınava, 20 kişilik kontenjan ayrılmış olmasına rağmen 40 öğrenci davet edildiğini ve sınav sonucunda 20 kişinin sınavı kazandığını söylemektedir. Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümünde: “...Önce bir genel yetenek ve mesleki tutum testi uygulandı; sonra da mülakat yapıldı. Genel yetenek testlerinden hangisinin uygulandığını bilmiyorum; ama herhalde, Otis-Beta Genel Yetenek Testi idi.” Önceki sınavlarda diğer öğretmen okullarında olduğu gibi kompozisyon tarzı sorularla yapıldığını ama Binbaşoğlu’ nun girdiği sınavda yeni sınav metotlarının uygulandığı görülmektedir. Pedagoji Bölümü mülakat sınavı ise, “bölüm başkanın başkanlığında, bölümün bütün öğretmenleri tarafından” yapılmıştır.³⁸⁷

Sınava giren adayların, sınava uyumu, fiziki görünüşü, kendini ifade ediş şekli, düşünme yeteneği ve kişilik özellikleri yönünden değerlendirilmektedir. Mülakat sınavı sonrasında ise jüri üyeleri tarafından ayrı ayrı puanlamalar yapılır. Beş ayrı kriter üzerinden verilen tam puan 30’dur.³⁸⁸

1953-1954 öğretim yılı Mülakat sınav sorularına birkaç örnek verecek olursak³⁸⁹:

- *Pedagoji bölümüne niçin giriyorsunuz?*
- *Müfettişin nasıl olmasını istersiniz?*
- *Öğretmenlikte karşılaştığınız güçlükler ve bunlar karşısında yaptığınız etkinlikler*
- *Maarifimizin noksan tarafları nelerdir?*
- *Okulunuzda devamı nasıl sağladınız?*
- *Köylü nazarında imam ve sizin değerinizi?*³⁹⁰

Edebiyat Bölümü, Türkçe, tarih, coğrafya, yurt bilgisi öğretmeni yetiştiren bir bölümdür. daha sonra Türkçe ve Sosyal Bilgiler Bölümü olarak ayrılmıştır. bu bölüme girebilmek için, İlköğretmen okulu mezunu ya da lise mezunu olmak gerekiyordu. Bu bölüm

³⁸⁶ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 25-26.

³⁸⁷ Binbaşoğlu, *Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları*, 62-63.

³⁸⁸ Kural, *Eğitim Enstitüsüne Hazırlanışta*, 27.

³⁸⁹ EK: 8, 1953-1954 öğretim yılı “Mülakat” sınavında sorulan sorular.

³⁹⁰ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 28-29. EK 8: Mülakat Sınav Soruları.

sınavları ise, Eleme Sınavını başarıyla geçen adaylar önce Genel Yetenek Testi ve Mülakat sınavlarına girmekle yükümlüydüler. Mülakat sınavında Pedagoji Bölümünde yapılan mülakata benzer bir sınav yapılıyordu. Aslında Resim-İş, Müzik, Yabancı Dil ve Beden Eğitimi Bölümleri dışında kalan bölümlerin sınavları tarz olarak birbirine benziyordu.³⁹¹

1953 yılı Edebiyat Bölümü mülakat Sınav sorularına birkaç örnek:

- *Meslekte karşılaştığınız zorluklar veya anlatılmağa değer tecrübeleriniz var mı?*
- *Bulunduğunuz veya tahsil gördüğünüz yerin tarihi ve coğrafyası hakkında neler biliyorsunuz?*
- *İmtihana nasıl hazırlandınız, neler okudunuz?*
- *Verilecek bir veya birkaç cümlemin dilbilgisi yönünden tahlili. (bu soru her adaya sorulmaktadır.)*
- *Okuduğunuz herhangi bir kitap hakkında tenkit yapıp hüküm veriniz?*³⁹²

Fen Bölümü: Orta okullara matematik, fizik, kimya, biyoloji, tabiat bilgisi, tarım ve ticaret dersleri öğretmeni yetiştiren Fen Bölümü daha sonra Matematik Bölümü ayrılarak Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü adını alacaktır. Bu bölüme girebilmek için İlköğretmen okulu ya da lise mezunu olmak ve eleme sınavlarını başarmış olmak gereklidir.

Eleme sınavında başarılı olup Fen Bölümü giriş sınavlarına davet edilen adaylar, öncelikle bütün adayların da girdiği Genel Yetenek Testine girdikten sonra, Mesleki Test ve Sözlü Sınava girmeleri gerekiyordu.

Mesleki Test: Eleme imtihanlarında adayların matematik bilgisinin ölçülmesinden dolayı enstitüde gerçekleştirilen giriş sınavında bu sınav dikkate alınmayıp; ayrıca mesleki test sınavı da yapılmaktadır. Fen bölümüne girecek adayların matematik bilgisinin yanı sıra fen grubu bilgilerinin de (fizik, kimya, biyoloji, tarım vs.) ölçülmesi amacıyla mesleki test sınavı yapılmaktadır.

Sözlü Sınav: 1953-1954 öğretim yılı için yapılan fen bölümü sözlü sınav konuları matematik ve fizikten yapılmıştır. Bu sınavda jüri üyeleri istediği soruyu sormakta serbesttiler. Bu sınavda jüri tarafından, adayın sınavdaki davranışı, sorulan problemi çözüm şekli, konular hakkında yaptığı açıklamalar ve matematiksel bakış açısı gibi hususlar dikkate alınmaktaydı.

Sözlü sınav sorularına birkaç örnek,

Matematik

Fizik

³⁹¹ Binbaşıoğlu, *Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları*, 62.

³⁹² Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 36- 37.

Üçgen çizimleri ve çözümleri.

Kırılma indisi.

Parabol çizimi

Jeneratör.

Üçgende metrik bağlantılar

Katot ışınları

Kirişler dörtgeni...

Buhar makineleri³⁹³

Yabancı Dil Bölümü: Orta dereceli okullara İngilizce, Almanca ve Fransızca öğretmeni yetiştiren bölümdür. Yabancı dil grubuna girecek adaylar, Eleme İmtihanlarında genel bilgi testinden başka bir de başvurdıkları yabancı dilden kompozisyon sınavına giriyorlardı. 1953 yılında yapılan Eleme Sınavında adaylardan, verilen küçük bir öyküyü ilgili yabancı dile çevirmeleri istenilmiştir.

Fransızca Bölümünde: Seçme Sınavlarında, Genel Yetenek Testi 'nden başka, adaylara Fransızca bir paragraf üzerinde dikte çalışması yaptırılmıştır. adayların Fransızca gramer bilgisinin ölçülmesi amacıyla, paragraftaki bazı kelimeler, cümle yapısı incelenmiş, ayrıca fiil çekimleri de yaptırılmıştır.

Mülakat sınavında: Adayın davranışlarıyla kişisel özelliklerinin, kendini ifade ediş şekliyle konuşma kültürünün yanında yabancı dil bilgisinin de ölçülmesine yönelik Fransızca mülakat sınavında:

- *Fransızca'yı nasıl ve nereden öğrendiniz?*
- *Bulunduğunuz çevreyi tasvir ediniz.*
- *Okuduğunuz kitaplar.*
- *Fransız edebiyatından tanıdıklarınız.*
- *Hayatınızla ilgili bir olayı anlatınız.*
- *Sözlü tercüme, verilen bir parçayı Fransızcaya veya Türkçeye çevirme*
- *Okutulan bir parçanın Türkçeye çevrilmesi.³⁹⁴*

İngilizce Bölümü: Genel Yetenek Testi' nden sonra İngilizce Yazılı Gramer, Dikte sınavı ve Mülakat Sınavı yapılmaktadır.

Gramer Soruları:

- *Verilen direct cümleleri indirect'e; indirect cümleleri ise direct cümleye çeviriniz.*
- *Verilen cümlelerdeki altları çizilmiş kelimelerin zıt manalarını bulunuz.*
- *Cümlede boş bırakılan yerlere uygun gelen (proposition) ları koyunuz. (at, with, by...)*

³⁹³ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 40; EK: 8, Fen Bölümü Sözlü Sınavı Soruları.

³⁹⁴ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 44-45.

- *Verilen bir paragraftan seçilmiş kelimelerin anlamlarını İngilizce olarak açıklayınız.*

(1953 yılı sınavında lokomotif ile ilgili bir paragraf verilmiş ve paragraftan seçilen “boiler, rocket...” gibi kelimelerin anlam yönünden açıklanması istenilmiştir.)

Dikte sınav sorusu: Prof. Gatenby’ nin kitaplarından bir paragraf seçilerek yazdırılmıştır.

Mülakat Sınavı: İngilizce mülakat sınavı soruları daha çok doğaçlama tipi sorulardan oluşmaktadır. Birkaç örnek,

- *Nerden geldiniz?*
- *Niçin İngilizce öğretmeni olacaksınız?*
- *Hazırlanışta nelerden faydalandınız?*
- *Radyodan faydalandınız mı?*
- *Prof. Gatenby’ nin kitaplarından bir parça okutulup açıklamasının istenmesi gibi...*³⁹⁵

1955-1956 öğretim yılı Çapa Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü sınavına giren Faruk Toktamış hatıralarını yazdığı, “Bir Öğretmenin Anıları” adlı eserinde yapılan sınav hakkında: “...Çapa Eğitim Enstitüsünde sabah saat dokuzda başlayıp saat beşte sonuçlanan ve Matematik, Fizik, Edebiyat’ tan genel kültüre kadar tüm akademik konuları içeren yazılı bir sınavdan geçirildik. Yabancı dil bölümüne girecekler ise bir de belli bir konu üzerinde kompozisyon yazacaklardı.” bu sınavların sonrasında mülakat sınavına ise İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü’nde girdiğini anlatmaktadır.³⁹⁶

Almanca Bölümü: Almanca Bölümü Eleme İmtihanında da diğer yabancı dil grubu sınavlarında olduğu gibi genel bilgi testi, ilgili yabancı dilden kompozisyon sınavı ve bir de Almanca küçük bir öykünün Türkçeye çevrilmesi şeklinde yapılmıştı.

Genel Yetenek Testi’ nden sonra Almanca Bölümü sınavları, verilen bir paragrafın Almancadan Türkçeye ya da Türkçeden Almancaya yazılı olarak çevrilmesi şeklinde; Almanca yazılı gramer sınavı, haber kipleri, dilek kipleri, fiil çekimleri, sıfatlar gibi bir takım Almanca dilbilgisi kurallarını içeren sorulardan oluşmaktadır; adayın gerek kişisel yönden gerek sosyo-kültürel yönden incelendiği Mülakat Sınavı yapılmaktadır.

³⁹⁵ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 46-47.

³⁹⁶ D. Faruk Toktamış, *Bir Öğretmenin Anıları* (İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2008), 103.

Mülakat Sınavı: yabancı dil grubu mülakatlarında adayları tanıma yönünden sorulan sorular genelde benzemekte: “*Bildiğiniz bir hikayeyi anlatın, Nerelisiniz, çevreniz hakkında bilgi veriniz...*” gibi, farklı olan yönü ise sınava girilen yabancı dilden dolaydır. Almanca Bölümü mülakatta bütün adaylara, “*Hans Schulz und Wilhelm Sundermeyer*” den bir parça okutulup anlamının açıklanması istenmiştir.³⁹⁷

Beden Eğitimi Bölümü: Orta öğretime beden eğitimi öğretmeni yetiştiren bu bölüme girecek adaylar, öncelikle Eleme İmtihanlarını başarıyla geçip giriş sınavlarına girmeye hak kazanmalıdırlar. Giriş sınavlarında, Genel Yetenek Testi, Genel Başarı Testi, Mesleki Kompozisyon, Mülakat Sınavı ve Beden Eğitimi Testine girmekle yükümlüydüler. Beden eğitimi bölümü giriş sınavları Gazi Eğitim Enstitüsünde yapılmaktaydı.

Mesleki Kompozisyon: 1953 yılında yapılan kompozisyon sınavında adaylardan mesleğe yönelik “*Beden eğitiminin insan sağlığı ve karakteri üzerindeki tesirlerini belirten bir yazı...*” yazmaları istenmiştir.

Mülakat Sınavında, yine aynı yıl sorulan sorulara birkaç örnek verecek olursak;

- *Spor sahaları hakkında bilgi. (Futbol, voleybol, basketbol vs.)*
- *Sportif oyunların genel kaideleri, futbol, voleybol, basketbol vs.*
- *Spor branşları hakkında genel bilgi...*³⁹⁸

Beden Eğitimi Testi: Beden eğitimi bölümüne girecek adayların yetenek testi olan bu testte, adayın bazı hareketler yapması istenir, sıçrama, asılma, çekme vs.vs.

- *Denge hareketi,*
- *Kasa üzerine çıkıp mindere atlayınız, öne, geriye, öne üç takla atınız.*
- *Bacak ve kollar yardımı ile halata tırmanma*
- *Birbirine bağlı ritmik hareketler*
- *Yüksek atlama*
- *Uzun atlama (Tek adım)*
- *Gülle atma*
- *100 metre ve 3000 metre koşu*³⁹⁹

Resim-İş Bölümü: Resim öğretmeni yetiştiren bölüme girmek için Eleme imtihanını başaran adayların: Genel Başarı Testi, Mesleki Test, Pratik Resim-İş İmtihanı ve Mülakat sınavlarından oluşan Giriş Sınavında başarılı olmaları gerekmektedir.

³⁹⁷ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 49-50.

³⁹⁸ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 51.

³⁹⁹ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 52-53.

Mesleki Test: Resimde el becerisi, hız, dikkat ve şekil kavrayışını ölçen yetenek testi olan bu sınavda 1953 yılında:

- *S şeklinde kıvrımlar yaparak uzayıp giden bir çizgi üzerinde muhtelif aralıklarda dizilmiş on kuruş büyüklüğündeki dairelerden belli bir süre içerisinde kaç tanesinin içine bir nokta koyabileceksiniz?*
- *Verilmiş bir şeklin benzerini belli bir süre içinde çizebilmek.*

Pratik Resim-İş Sınavı: Bu sınavda İmtihanı: bahçede bir renkli resim, modelden bir desen resmi, bir afişle bir tanede İş'ten mukavva bir kutu yapmaları istenmiştir.

Mülakat Sınavında: Adayların kişisel ve sosyo- kültürel özelliklerini anlamada yardımcı olacak “*Bu bölüme niçin geldiniz, Akademide de resim şubesi var, oraya niçin gitmediniz, Akademi ile buranın farkları, Hangi kitapları okudunuz, Resimden başka hangi sanat kollarıyla ilgilendiniz? Hangi okuldan mezun oldunuz? ...*” gibi sorulardan başka, mesleki yönden adayın bilgisini de ölçen sorularda sorulmaktadır:

- *Her sanatkar resim öğretmeni olabilir mi?*
- *Sinema bir sanat mıdır? İzah ediniz.*
- *Okullarda resim dersinin lüzumsuz olduğuna inanmış bir aileye resim dersinin lüzumlu olduğunu nasıl anlatırsınız?*⁴⁰⁰

1973 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümüne giren Sabri Tezcan önce üniversite sınavına girdiğini ikinci aşama sınavının Gazi Eğitim Enstitüsü'nde yapıldığını, buradaki sınav hakkında bizimle: “...bir hafta süren yetenek sınavına, (bu arada zaman sınırlamalı sürat ve intikal testi de yapıldı: gördüğünüz şekil aşağıdakilerden hangisiyle eşittir, gibi) onun sonunda sohbet gibi geçen mülakata katıldık. Kendimizi ifade edip edemediğimize ve öğretmenliğe engel bir durumumuzun olup olmadığına bakıldı.”⁴⁰¹ bilgilerini paylaştı.

Müzik Bölümü: Ülkede ortaöğretime müzik öğretmeni yetiştiren ender bölümlerden birisidir. Uzun yıllar enstitüler arasında Müzik öğretmeni yetiştiren tek kurum Gazi Eğitim Enstitüsü olmuş daha sonraki yıllarda İstanbul Eğitim Enstitüsünde de bir Müzik Bölümü açılmıştır Eleme İmtihanlarını başarıyla geçip giriş sınavına davet edilen adaylar, Müzik Bölümüne girebilmek için, *Genel Yetenek Testi*’nden sonra, “*Genel Başarı Testi, Mesleki Kompozisyon ve Mülakat*” sınavlarını başarıyla geçmeleri gerekiyordu.

Genel Başarı Testi: Eğitim enstitüleri Eleme İmtihanlarında yapılan testin bir benzeri olan bu test Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Müzik Bölümüne girecekler için yapılmaktadır.

⁴⁰⁰ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 54-55.

⁴⁰¹ Sabri Tezcan, “*Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü Giriş Sınavı Hakkında*” görüşmecisi: Meral Kayabaşı, Sosyal Medya, 15 Aralık 2023.

Mesleki Kompozisyon: Müzikle ilgili konularda kompozisyon yazılması istenen bu sınavda, 1953 yılında sorulan kompozisyon konusu: “*Müzikle ilginiz ne zaman ve nasıl başladı?*”

Mülakat Sınavı: Bu sınav diğer bölümlerde uygulanan sınavlara benzemekte ve adayların öğretmenliğe uygun olup olmadığının anlaşılması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu sınavda sorulan sorular: “*Nereden geldiniz; Kaç yaşındasınız, Buraya girmeniz için teşvik eden oldu mu; Nasıl hazırlandınız, Kimden ders aldınız ve hangi metotları takip ettiniz; Saz çalıyor musunuz, hangi sazı çalıyorsunuz?*” tarzı sorular sorulup Mülakat sınavının sözlü kısmı bu şekilde bittikten sonra, uygulama kısmına geçilir. Uygulamada:

- *Saz çalıyorsanız hazırladığınız bir parçayı çalınız.*
- *Çaldığınız parça hangi tondadır?*
- *Hazırladığınız bir şarkıyı söyleyiniz.*
- *Piyanodan verilen seslerin tanınması*
- *Öğretmenlerden biri tarafından çalınan bir melodinin ölçüsünü, seslerini ve kıymetlerinin tahtaya yazılması...*

gibi sorular sorularak adayların müzik alanında yetenekleri ve bilgileri ölçülür.

3.2.3. Enstitülerin Giriş Sınavlarında Zaman İçinde Yaşanan Değişiklikler

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuyla birlikte, toplumun eğitilmesi problemi karşılaşılan ciddi sorunların başında gelmekteydi. Osmanlı Devleti’nin önemli hedeflerinden birisi olan eğitimin yaygınlaştırılması, Cumhuriyet döneminin de en önemli hedeflerinden birisini oluşturmuştur. Cumhuriyet yönetimi halkın eğitilmesiyle birlikte nitelikli öğretmen yetiştirmeye de önem vermiştir. Öğretmen okulları ve daha sonra açılacak olan eğitim enstitüleriyle uzun yıllar boyunca gençlere ilk-orta lise eğitimi verecek olan öğretmenler yetiştirilmiştir.

1960-1961 öğretim yılında hazırlanan raporda 1960’tan 1970 yılına kadar 3300 öğretmene ihtiyaç duyulacağı tahmin edilirken,⁴⁰² eğitim enstitülerinin sayılarının artırılması tavsiye edilmiştir. 1970’li yılların ortalarına gelindiğinde enstitülerin sayılarının artırılmasına ve gece eğitimine rağmen öğretmen ihtiyacı giderek artmıştır. Bakan Üstündağ tarafından uzmanlara yaptırılan araştırma sonucu, Türkiye’de ortaokul ve lisede en az 41.000 dal öğretmenine ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır.⁴⁰³ Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ,

⁴⁰² Eğitim Bakanlığı, *Milli Eğitim Planlama Kurulu Öğretmen Yetiştirme*, 70.

⁴⁰³ Başar, *Eğitim Görüşleri ve Uygulamalarıyla*, 155; Tutanak Dergisi C. 4, 26 Mayıs 1974, 191.

Meclisteki konuşmasında ise branş öğretmenini açığının 15.000'den fazla olduğu tespitini yapmıştır.⁴⁰⁴

Ülkede yaşanan hızlı okullaşmayla birlikte öğretmen ihtiyacının ortaya çıkmasıyla çözüm olarak düşünülen eğitim enstitülerine eleme sınavı, giriş sınavı, yetenek sınavı ve mülakat sınavıyla nitelikli öğretmen adaylarının seçimine önem verilmekteydi, ancak 1970 yılından sonra enstitü giriş sınavlarında değişiklikler yapılmaya başlandığı görülmektedir.

Eğitim Enstitülerine öğrenci alımında 31 Aralık 1973 tarih ve 1773 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan, “*Yüksek Okullar Eleme (Birinci Basamak) Sınavları İle İlgili Yönerge*” ile değişiklik yapılarak, 1974-1975 öğretim yılından itibaren, “*Eğitim Enstitülerine, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okuluna, Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okuluna alınacak öğrenciler Milli Eğitim Bakanlığınca açılacak sınavla seçilecektir.*” kararıyla bu üç okulun birinci basamak sınavları(eleme sınavları) birleştirilerek Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, ikinci sınavlar ise ilgili okullar tarafından yapılması planlanmıştı.⁴⁰⁵

1975 yılında yürürlüğe giren başka bir yönetmelikle giriş sınavlarında değişiklik yapılarak öğretmen yetiştiren okullara öğrenci alımının ilk aşamasının *Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi*⁴⁰⁶ sınavıyla yapılması ve ikinci aşama olarak ise giriş ya da yetenek sınavlarının da okullar tarafından yapılması kararlaştırılmıştır. Bu tarihten itibaren enstitülere ilk aşamada ÖSS sınavını kazanan ve ikinci aşamada giriş sınavlarında başarılı olan öğrenciler alınmaya başlanmıştır. Giriş/yetenek sınavları, müzik, resim-iş ve beden eğitimi gibi özel yetenek gerektiren bölümlere uygulanırken diğer bölümlere ise çoğunlukla mülakat sınavı yapılmıştır. Böylece, eğitim enstitüleri bir yönüyle üniversite sınav sistemi içerisine dahil edilmiş oluyordu.1977 yılında yönetmelik de yapılan değişikliklerle, Eğitim enstitülerine giriş sınav soruları, “...*Türkçe kompozisyon ile ...resim, müzik ve beden eğitimi bölümleri dışında kalan bölümlerin yazılı imtihan soruları cevap anahtarlarıyla birlikte Bakanlıkça hazırlanır. İmtihanlar adayın başvurduğu eğitim enstitülerince uygulanır ve değerlendirmesi Bakanlıkça düzenlenen cevap anahtarları esas alınarak eğitim enstitülerince yapılır.*” esası getirilmiştir. Yönetmelikte yapılan değişiklikle hem sınav soru ve cevap anahtarı hazırlanması işi hem de sınav türünün (yazılı, sözlü, uygulamalı ya da

⁴⁰⁴ Tutanak Dergisi C. 8, 2 Mayıs 1974, 317.

⁴⁰⁵ Tebliğler Dergisi, *Yüksek Okullar Eleme (Birinci Basamak) Sınavlarla İlgili Yönerge*, (İstanbul: Tebliğler Dergisi 36, S. 1773,31 Aralık 1973), 477.

⁴⁰⁶ “*Milli Eğitim Bakanlığınca bağlı Öğretmen Yetiştiren Yüksek Dereceli Okullar ile İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulunun Yönetmeliklerinde öngörülen öğrenci kayıt ve kabul işlerine ait hükümlerin, Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi ile Milli Eğitim Bakanlığınca her yıl yeniden tespit edilecek esaslar dahilince uygulanması hakkında Yönetmelik*” Resmi Gazete, S. 15177, 14 Mart 1975, 7.

mülakat) belirlenmesi konusunda tek yetkili merci olarak Milli Eğitim Bakanlığı kabul edilmiştir. Ayrıca, bu yönetmelikle yazılı olarak yapılan, Türkçe kompozisyon sınav ağırlığı %25; Sözlü, uygulamalı ya da alan sınavının ağırlığı %50 ve mülakat sınavının genel puan içinde ağırlığı ise %25 olarak belirlenmiştir.⁴⁰⁷

Enstitüler tarafından, 1970’li yılların ortalarına kadar, başvuran adaylar arasından üstün niteliklere sahip, öğretmen olmaya uygun ve istekli en uygun adayın, seçilmesine gayret edildiği görülmektedir. Enstitü sınavlarının tamamen Bakanlık tarafından yapılacak olması, hükümet değişiklikleriyle birlikte enstitülere siyasi görüşlerin ya da siyasi taraftarlıkların girmesine yol açacaktı.

1976-1977 öğretim yılı eğitim enstitüsü giriş sınavlarında usulsüzlük yapıldığına dair şikayetlerin dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’e kadar ulaşması üzerine Cumhurbaşkanı Korutürk, “*Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği aracılığıyla Başbakanlığın ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın gerekli incelemeyi yapmasına ve sonuçlarının kendisine de bildirilmesini istemişti.*”⁴⁰⁸ Bu girişimler iddia ve şikayetler sonucunda, sınavların iptalinin gündeme gelmesi üzerine Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem basına yaptığı açıklamada, “*...Eğitim Enstitüsüne giriş sınavlarında usulsüzlük yapıldığına dair, şahsi ve toplu şikayetlerin gelmesi üzerine Milli Eğitim İnceleme Komisyonu kurulduğunu... komisyon çalışmaları sonunda sınavlarda eğitim enstitüsü yönetmeliğine aykırı davranıldığına tespit edildiğini...*”⁴⁰⁹ belirtmiştir. Sınavlara itiraz eden öğrenci ve aileleri aynı zamanda hukuki yollara da başvurmuşlardı. 1977 yılında eğitim enstitüleri giriş sınavlarında usulsüzlük yapıldığına dair Danıştay’a açılan davada öğrenciler haklı bulunmuştu.⁴¹⁰ Danıştay kararının kamuoyuna yansısıyla, sınavların gerek objektifliği gerekse güvenilirliğinin tartışılması⁴¹¹ sürecini de beraberinde getirecek ve TBMM’de muhalefet milletvekilleri tarafından yazılı soru önergesi verilmesine kadar gidecekti. CHP Manisa Milletvekili Erkin Topkaya’nın yazılı soru önergesinde:

“İptal edilen eğitim enstitüsü sınavları ile ilgili olarak, o sınavlara girip de bir siyasi partinin başkanına övgü düzmedikleri için sınavları kazandırılmayıp okula giremeyen ve bu konuda Danıştay kararları alan öğrencilerin Anayasal hakları olan, öğrenim haklarının kullandırılmasını hukuki bir zorunluk sayıyor musunuz?”

⁴⁰⁷ Öztürk, *Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen*, 301.

⁴⁰⁸“Eğitim Enstitüsü Sınavları Bakanlık Emriyle İptal Edildi,” *Yeni Adana* (11 Kasım 1976)5. Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi, (Erişim 1 Şubat 2024). <https://library.cu.edu.tr/yeniadana>

⁴⁰⁹“Eğitim Enstitüsü Sınavları Bakanlık Emriyle İptal Edildi,” *Yeni Adana* (Adana), Kasım 11, 1976, 1. Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi,1,(Erişim 1 Şubat 2024). <https://library.cu.edu.tr/yeniadana>

⁴¹⁰ Binbaşıoğlu, “*Öğretmen Yetiştirme Açısından*”, 420.

⁴¹¹ Niyazi Altunya, “Teknik Açından Eğitim Enstitüleri Giriş Sınavı”, *Yeni Toplum*, S.15 (Şubat 1977): 39.

sorusuna 2 Aralık 1977 tarihinde dönemin Milli Eğitim Bakanı Nahit Menteşe'nin, Meclis Başkanlığına verdiği yazılı cevabında: “Eğitim Enstitülerinde, sınav kılavuzunda belirtilen esaslar dahilinde sınav yapılmıştır. Ayrıca, sınavların selameti için her Eğitim Enstitüsünde Bakanlığımızca müfettişler görevlendirilmiş ve imtihanların normal olarak yapılması sağlanmıştır.”⁴¹² sözleri eğitim enstitüsü özelinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında iktidar-muhalefet mücadelesinin nasıl yaşandığını göstermesi açısından önemlidir.

Meclis'te muhalefet tarafından, Danıştay kararına uyacak mısınız? yönündeki sorular aslında bu tür problemlerin kökünden değil de herkesi memnun edecek şekilde halledilmesine yol açacaktı. Binbaşıoğlu, “Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de Eğitim Bilimleri Üzerine Tarihi bir Araştırma” adlı eserinde, Danıştay kararı sonrasında 60.000 öğrencinin Eğitim Enstitülerine alındığı, sınavları iptal olan öğrencilerinde eğitime devam ettiği ve 1976-1977 öğretim yılında enstitülere toplam 120.000 öğrencinin kaydının yapıldığı; ayrıca, Mahkeme kararı sonrası kaydolan öğrenciler için “Hızlandırılmış Programlar” ın uygulanmaya konulduğu hakkında bilgiler vermektedir.

3.2.4. Enstitü Giriş Sınavlarının Değerlendirilmesi

Test Sınavları: Enstitü başvuran adayların tabi olduğu gerek eleme gerekse giriş sınavlarında test sınavları önemli bir yer tutmaktadır. “Testler, değerlendirmenin en nemli tekniği veya vasıtasıdır...Okulların amaçları öğrencilerle birtakım maharetler ve bilgiler kazandırılması etrafında toplanır. Bunlarda en doğru bir şekilde testlerde değerlendirilebilir...”⁴¹³ Testler, eşit şartlarda adayları bilgi yönünden en alt seviyeden en üst seviyeye kadar puanla sınıflandırmayı sağlayarak; üstün durumda olanları seçme fırsatını tanıdığı kabul edilir.

Milli Eğitime Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren kurumlarda giriş sınavlarında uygulanan Genel Başarı Testi ve Yetenek Testleri standart başarı testi olarak da nitelendirilebilir. Standart başarı testleri, “...herhangi bir konu veya maharet alanında öğretilenlerin tamamını küçük çapta ölçmek için itina ile seçilmiş ve test puanlarını yorumlamada esas olacak bir temel bulmak üzere geniş bir tipik gruba daha önceden tatbik edilmiş sorulardan müteşekkil bir testtir.” Bu testler bir kasaba ya da bir şehir deki

⁴¹² Tutanak Dergisi, *Milli eğitim Bakanı Nahit Menteşe'nin Meclis Başkanlığına Yazılı Cevabı* (Ankara: Tutanak Dergisi, Dönem 5, C. 2, 3 Ocak 1978),158.

⁴¹³ Maarif vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi Test ve Araştırma Bürosu, *Test Rehberi 1-5* (İstanbul: Maarif Basımevi, 1956), 3.

öğrencilerin bilgilerini ölçmek için değil de ülke genelinde Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına göre eğitim almış öğrencilere uygulanabilen testlerdir. Enstitülerde de İlköğretmen okullarında ve liselerde verilen eğitime göre hazırlanmış olduğundan dolayısıyla, ülke geneline uygun şekilde düzenlenmiş testlerdir.

Yetenek Sınavları: Beden Eğitimi, Resim-İş ve Müzik Bölümleri özel yetenek gerektirdiğinden dolayı bu bölümlere girecek adaylar için onların yetkinliklerini ölçmeyi amaçlayan testlerdir. Beden Eğitimi Bölümü: Mesleki Kompozisyon ve Beden Eğitimi Testi; Müzik Bölümü: Mesleki Kompozisyon ve Uygulama Sınavları (Enstrüman çalmak veya Şarkı söylemek gibi); Resim-İş Bölümü: Eleme imtihanlarında önceden hazırlanmış belirlenmiş ebat ve özellikte çizilmiş resimler, Giriş imtihanında ise Pratik Resim-İş İmtihanı gibi uygulama sınavları yapılmaktaydı.

Mülakat Sınavları: Adayın öğretmenliğe uygun olup olmadığı testlerde ölçmek yeterli görülmediğinden eğitim enstitüsü sınavlarında Mülakat Sınavları önemli yer tutmaktadır. 12 Haziran 1953 tarihli Talim ve Terbiye Dairesinin öğretmen yetiştiren okul ve enstitülere alınacak öğrencilere mülakat sınavlarında sorulacak soruların, adayların genel bilgileri, anlama yetenekleri ve konuşma becerilerinin ölçülmesinin amaçlanması gerektiği yönünde durulmuş ve detaylı şekilde açıklaması yapılmıştır.

Adayların genel bilgileri, adayın eğitim hayatı boyunca aldığı eğitim göz önüne alınarak, yetiştiği çevre hakkında bilgiler; Türkiye ve komşularıyla alakalı bilgiler, tanınmış önemli şahsiyetler, eserler, atasözlerinin manası gibi genel olarak ortaöğretim mezunu birinin bilgi sahibi olabileceği ya da fikir yürütebileceği genel konulara yer verilmelidir.

Anlama yeteneği ölçülürken, yöneltilen sorulara verdiği cevaplar; düşüncelerini ifade ederken mantık yönünden anlamlı cümleler kullanması dikkate alınmalıdır. Mülakatta adayın konuşma becerisi, düşüncelerini doğru, düzgün ve içten bir şekilde ifade edebilmesi, kelime haznesinin zenginliği ya da fakirliği, iddialarını savunabilme ve karşısındakini ikna edebilme yeteneğinin ölçülebilmesi açısından soruların ona göre seçilmesi gerekir.⁴¹⁴

Mülakat sınavında sorulan sorulara verilen cevaplar ve adayın kişisel durumunun değerlendirilmesi, “*Sözlü Anlatım Yeteneği, Düşünüş Biçimi, Toplumsal Yönden Sınava Uyuma Durumu, Nevrotik Belirtiler*” başlıklarına göre yapıliyordu. Aşağıdaki tabloda mülakat sınavı değerlendirme fiş örneği tablo 30’da görülmektedir.

⁴¹⁴ Tebliğler Dergisi, *Öğretmen yetiştiren Okul ve Enstitülere Alınacak Öğrencilerin Sözlü Yoklamaları Hakkında* (İstanbul: Tebliğler Dergisi 16, S. 752, 22 Haziran 1953), 69.

Tablo 15: Mülakat Sınavı Öğretmen Adaylarını Değerlendirme Fişi⁴¹⁵

Görüşmeye gelen adayın adı soyadı:				
Görüşmeye gelen adayın doğum yeri ve tarihi:				
I. Sözlü Anlatım Yeteneği				
1 ...	2	2 ...	3	4 ... 5
Dilbilgisi yanlış çok	Ara sıra dilbilgisi yanlış yapıyor	Dilbilgisi yanlış yok		
Sözcükleri yerinde seçemiyor	Sözcük bulmakta biraz güçlük çekiyor	Sözcük dağarcığı zengin		
Sözcükleri çok yineliyor	Genel olarak sözcükleri iyi seçemiyor	Sözcükleri yerinde kullanıyor		
Sözleri pek anlaşılıyor	Ara sıra yinelemeler yapıyor	Anlatımı düzgün ve akıcı		
	Arada bir sözleri anlaşılıyor			
II. Düşünüş Biçimi				
1 ...	2	2 ...	3	4 ... 5
Soruyu kavrayamıyor	Soruyu kavlıyor	Açık ve eleştirci konuşuyor		
Mantıksız konuşuyor	Bazı görüşleri belirsiz	Görüşleri birbirine bağlı		
Yanıtları dağınık	Görüşleri arasında bağ az	Özel görüş ve buluşları var		
Görüşleri öznel	Görüşleri çok kez duygusal ve önyargılara bağlı	Görüşleri, duygu ve önyargılara bağlı değil		
Örnek ve gerçeklere dayanmıyor	Kimi durumlarda olaylara dayanır	Örnek ve olaylara dayanıyor		
III. Toplumsal Yönden Sınava Uyuma Durumu				
1 ...	2	2 ...	3	4 ... 5
Çok coşkulu	Ara sıra coşkulu	Tamamıyla sessiz ve kendine güvenli		
Sık sık şaşırıyor	Ara sıra şaşırıyor	Duruma egemen		
Yanıtları "evet- hayır" biçiminde kısa	Uzun ve oldukça güvenilir yanıtlar veriyor	Konuşmaları yönetme yeteneği gösteriyor		
Görüşme, kendisini sıkıyor ve hemen kurtulmak istiyor	Ara sıra kendisine egemen oluyor	Görüşmeden hoşlanıyor		
IV. Nevrotik Belirtiler (Kişilik Belirtileri)				
1 ...	2	2 ...	3	4 ... 5
Çocuk korkuyor	Korku belirtileri az	Sevimli ve içten		
Kekeleme çok	Ara sıra kekeliyor	Neşeli ve güler yüzlü		
Titreme var	Titreme terleme az	Olumsuz etki bırakmıyor		
Tırnak kemirme var	Tırnak kemirme, elleri ovuşturma gibi tikleri oldukça az	Çeşitli tikleri yok		
V. Öteki Düşünceler.....				
Görüşmeyi Yapan (Ad ve Soyadı)				

Eğitim enstitüleri giriş sınavlarında başarı notu 100 puandır, mülakat sınavı genel puanlama içinde 30 puana denk gelmektedir.⁴¹⁶ Giriş İmtihanlarında Bu puanlamayla sına giren adayların, kendini ifade edebilme, düşünce şekli ve kişilik yapısı gibi yönlerden olumlu ya da olumsuz profilleri oluşturulmaktadır.

3.3. ENSTİTÜLERE KAYIT İŞLEMLERİ

Giriş sınavlarında başarılı olan adayların Enstitülere kesin kaydın yapılabilmesi için öncelikle mezun oldukları İlköğretmen okulu ya da lise diplomalarını ibraz etmeleri gereklidir. Sınavda alınan puanlara göre adaylar sıraya konulur ve enstitülerin alacakları öğrenci sayısından fazla olup kabul olunamayanlar yedek sıraya konulur. Sonuçlarda eşit not alanlar arasında düzenleme ise:

- Diploma derecesi üstün olanlar;*
- Öğretmen çocuğu ve kardeşi olanlar;*

⁴¹⁵ Cavit Binbaşıoğlu, *Ruh Sağlığı Bilgisi* (Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi, 1983), 26.

⁴¹⁶ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*,

- c. Şehit çocuğu olanlar;
- d. Babadan ve anadan öksüz olanlar;
- e. Yalnız babadan öksüz olanlar;
- f. Yalnız anadan öksüz olanlar öne alınır.

Ayrıca yatılı ve gündüzlü öğrenci kontenjanının %5'i sınavı kazanamayan ancak adaylar arasında en yüksek puanı alan öğretmen çocuklarına ayrılmıştır.⁴¹⁷

3.3.1. Kayıt Sırasında Adaylardan İstenen Belgeler

- a. Nüfus kimlik cüzdanının aslı,
- b. İlköğretmen Okulu veya lise diplomasının aslı, diplomasını almamış olanların diploma yerine geçecek öğrenci belgeleri,
- c. Tam teşkilatlı resmi hastaneden alınacak Sağlık Kurulu Raporu, *
- d. Çiçek aşısı kağıdı,
- e. Noterden tasdikli taahhüt ve kefalet senetleri, *
- f. Beyan kağıdı*
- g. Öğrenime ara vermiş ve askerlik yapmamış erkek adaylar için askerliğine henüz kara verilmediğine dair ilgili askerlik şubesinden alınmış belge, askerliğini yapmış olanlar için terhis tezkeresi örneği,
- h. 12 tane vesikalık fotoğraf.⁴¹⁸

Eğitim enstitüleri tarafından, diğer Milli Eğitim bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren okullar gibi öğrencilerinden mezun olduğu zaman Bakanlık tarafından gönderilecekleri bölgelerde görev yapmaları için ailelere yüklenme senetleri imzalatılmaktadır. Devlet hesabına okuyan mezunların, bu yükümlülüğü yerine getirdiği söylenemez. Bakanlığın atamasını yaptığı yere gitmeyen öğretmen adayları hakkında, Maliye Bakanlığı tarafından Danıştay'da dava açılarak, enstitüye kayıt yapılırken ailelere imzalatılan senet tutarları mahkeme kanalıyla mezun öğrenciden talep etmek durumunda kalmıştır. Devlet Arşivlerinden ulaştığımız belgede, Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünden mezun olan bir öğretmen adayının tayin olunduğu yere gitmeyip ilişkisi kesilince, yatılı okumaktan dolayı; devlete olan on bin kûsur lira borcu Bakanlık, Mahkeme kararıyla mezun öğrenciden talep etmek durumunda kalmıştır.

Bu davalar çoğunlukla anlaşma yoluna gidilerek, mezunların yeniden başka bir yere tayini yapılıyordu. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından Danıştay'a gönderilen yazı üzerine, 23 Temmuz 1970 tarihli Danıştay mütalaasında:

⁴¹⁷ Tebliğler Dergisi, Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği Madde:16, 498.

⁴¹⁸ Tebliğler Dergisi, Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği Madde:18, 498.

*Bu belgeler enstitü yönetiminden alınacak örneklere uygun şekilde düzenlenecektir.

“Devlet hesabına okuyup Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünden mezun olan ve tayin edildiği Kara-Göle Ortaokulu Fransızca Stajyer Öğretmenliği görevine başlamadığından ilişkisi kesilen ve bu surette taahhüdünü ihlal eden L A’nın, hazineye 10829 lira 60 kuruş borçlu olup durumu henüz tebligat safhasında bulunduğu için... aleyhinde dava açılmak üzere belgeleri Maliye Bakanlığına intikal ettirilmemiştir.”

denildikten sonra, borçlunun Bakanlığa yeniden tayin istek dilekçesi gönderdiğinden bahsedilerek, “...*eski taahhüt senedine uygun, müteselsil kefilli, yeni bir taahhüt senedi alınmak ve vazifeye tayininde mecburi hizmetlere tatbik edilen usul dairesince işlem yapılma...*” sı istenmiş ve Danıştay’ın 12 Eylül 1970 tarihli, “*Tahsil masraflarından borçlu L A’nın borcunu mecburi hizmet ifası yoluyla ödemesi...*” kararıyla anlaşmazlık çözüme kavuşturulmuştur. Tarafların anlaşması üzerine öğretmen adayının tekrar tayini yapılmıştır. Bu konuda devlet arşivinde örnekler bulunmaktadır.⁴¹⁹

3.4. ENSTİTÜ SINIF-DERS GEÇME SINAVLARI

Eğitim enstitüsü yönetmelikleri rehberliğinde oluşturmaya çalıştığımız, enstitü eğitim öğretim, enstitüye giriş aşamaları, kayıt işlemleriyle birlikte son konu “*ders-sınıf geçme ya da imtihan işleri*” başlığıdır. Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliğinde “*Öğretim ve İmtihan*” işleri olarak geçen bölümün 48, 49 ve 50. maddelerde “*Enstitülerde Öğretim*” ele alınmaktadır. Öğretim konusuna tezin “*Enstitülerde Öğretmen Yetiştirme*” başlığında ele alındığından burada tekrar yer verilmedi.

3.4.1. İmtihanlar

1969 Yönetmeliğinde enstitülerde sınıf ya da ders geçme sınavlarıyla ilgili gerekli bilgiler, 51-65 arasındaki numaralar maddelerde verilmiştir. Öğrencilerin öğretimleri boyunca başarıları, gördükleri derslerden sözlü, yazılı ve yaptıkları uygulamalardan öğretmenler tarafından verilen puanlar sonucunda belirlenmektedir. Madde 52’de:

“İmtihanlar, “Yaz, Güz ve Kış” dönemlerinde olmak üzere yılda üç defa yapılır. Yaz dönemi imtihanları Haziran ayında, son sınıfların Güz dönemi imtihanları Eylül ayının ilk 10 günü içinde, diğer sınıfların Güz dönemi imtihanları Eylül ayının 5-25. günleri arasında; Kış dönemi imtihanları Şubat’ın son haftasında yapılır.

Kış döneminde yalnız tek sömestr okutulup bitirilmiş olan derslerin ve son sınıfta bütünlemeli durumda bulunan öğrenciler imtihanlar yapılır.

İmtihan programları enstitü Kurulunca imtihanların başlangıcından bir ay evvel tespit edilerek ilgililere bildirilir.”

Enstitülerde, Enstitü Kurulu kararıyla iki öğretmenden oluşan komisyonlar tarafından yapılan, iki tip sınav bulunmaktaydı. Son sınıf öğrencilerinin girmekle yükümlü oldukları

⁴¹⁹Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Devlet Hesabına Okuduğu Enstitüden mezun Olduktan Sonra Tayin Edildiği Yere Gitmeyen Öğretmen Hakkında Karar, Fon Kodu: 30-11-1-0,30, Kutu: 360, Gömlek No: 50, Sıra No: 6, 28.11.1970.

sınavlar, “*Bitirme İmtihani*”, diğer sınıfların girdikleri sınavlar “*Ara İmtihani*” olarak adlandırılmaktaydı. (Madde 53)

Öğrencinin derslerde öğrendiği bilgi ve edindiği beceri yapılan sınavlarla ölçülmeye çalışılmaktadır. Sınav tam notu 10 puan iken sınıf geçme notu 5 olarak belirlenmiştir. Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü 1973-1977 yılları arası dönemde FKB Bölümünde (Fizik Kimya Biyoloji) öğrenim görmüş Abdurrahman Zeynal sınavlar hakkında:

“O yıllarda bir ve ikinci dönemlerde birer imtihan olurduk. Sene sonunda tüm derslerden sınava girer beş ve üzeri not alanlar ikmale kalmadan bir üst sınıfa geçerdi. İkmalde kalanlar Eylül de kaldıkları dersten imtihana girerek başarılı olmaya çalışırlardı. İkmalde başarısız olanlar sınıf tekrarı yapardı. Onu da başaramayanların okulla ilişkileri kesilirdi.”⁴²⁰

derken; yine o yıllarda Eskişehir Eğitim Enstitüsü yine aynı bölüm (FKB) mezunu Muhterem Kaya ise her dersten 3 yazılı, 1 ödev ve 1 sözlü sınav yapıldığını söylemektedir.⁴²¹ Yine aynı dönemlerde Isparta Eğitim Enstitüsü’nün Matematik Bölümünü bitiren M. Koray Başyigit, dönem içi sınav sayısının öğretmene göre değiştiğini; ancak sene sonu genel sınavın komisyon tarafından ve derse göre yazılı ya da sözlü olarak yapıldığını belirtmektedir.⁴²²

Eğitim enstitülerinde uygulama ve değerlendirme süreçleri farklılık göstermekte bazı bölümlerin eğitim süreleri yıl bazı bölümlerin ise sömestre göre planlanmıştır. Sınavlar da buna uygun olarak, tek sömestr devam eden derslerin ara sınavı ilgili sömestr sonunda, iki sömestr devam eden derslerin ara sınavları da öğretim yılı sonunda yapılmaktadır. Puanlama ise “*Ara Sınıflar için: kanat notu + ara sınavı ortalaması, Son Sınıflar için: kanaat notu + bitirme sınavı ortalaması*” şeklinde yapılmaktadır.⁴²³ Burada kanaat notu dersin öğretmeni tarafından dönem içi yazılı, sözlü ve ödev notlarının ortalamasının alınması ile oluşturulmaktadır.

Öğrencilere, bir dersten ara sınava girmek için dört, bitirme sınavları içinse beş defa sınava giriş hakkı verilmiştir. Ayrıca, “*Enstitüyü dışardan bitirmek isteyenlere ara ve bitirme imtihanlarında her dersten altı defa imtihana girme hakkı tanınır...İmtihanlara başladıkları dönemden itibaren aralıksız girmekle mükelleftirler...*”⁴²⁴ Ara sınavlarda tek dersten başarısız olan öğrenciler bütünlemeye kalıyor ama üst sınıfa geçebiliyorken; birden fazla dersten başarısız olanlar ise sınıf tekrarı yapmak zorundaydı. Özellikle burslu ya da yatılı okuyan öğrenciler sınıfta kaldıklarında hem bursları kesilmekte hem de yatılılıkları kaldırılmaktaydı.

⁴²⁰ Zeynal, “görüşme.”

⁴²¹ Kaya, görüşme.

⁴²² Başyigit, görüşme.

⁴²³ Küçükahmet, *Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları* Tablo 6, 36-37.

⁴²⁴ Resmi Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği* (Madde 57), 9

Enstitülerde yapılan, sınavlarda alınan notlara itiraz edilme hakkı bulunmamakta, sadece usul yönünden yapılan itirazlar Enstitü kurulu tarafından incelenmekteydi. Öğrenciler sınavlara kendi enstitülerinde girebilmekteydiler.⁴²⁵

Eğitim enstitülerinde devamsızlık yapan öğrencilere kayıt silme ve sınava girmeyen öğrencilere ise sınıf tekrarı cezaları verilmekteydi. Ancak yetmişli yılların ortalarından itibaren okullarda siyasi çatışmaların yaşanması, anarşinin tırmanışa geçmesi ve boykotlar nedeniyle sık sık eğitime ara verilmek zorunda kalındığı anlar olmuştur. 1975- 1976 ve 1976-1977 öğretim yıllarında, “*can güvenliği ve öğrenim özgürlüğü*” nün bulunmadığı gerekçesiyle enstitülere devam edemeyerek sınıfta kalan ya da kaydı silinen öğrencilerin Danıştay’a açtıkları dava sonucunda yürütmeyi durdurma ve iptal kararı alınmıştır. Danıştay’ın 23. 08. 1977 tarih ve 39002 sayılı verdiği karar, “...öğrencilerin girebilecekleri imtihan hakları ve dönemleri konusundaki işlemler, Eğitim Enstitüsü Yönetmeliğinin 52 ve 57. maddelerinde belirtilen esaslara göre yürütülecektir.”⁴²⁶ şekliyle uygulamaya konularak, kaydı silinen öğrencilere okula devam ve sınıfta kalan öğrencilere de sınav hakkı tanınmıştır.

Enstitülerde öğrencilerin sınavlara son derece önem vermelerini 1966-1970 arası dönemde enstitülerin yatılı bölümünde sınıf geçme başarı ortalaması %90 gibi oldukça yüksek bir orana denk gelmektedir.⁴²⁷ Büyük çoğunluğu kırsal kesimden gelen yatılı öğrencilerin, kalacak yer, yemek, banyo, giyecek, kırtasiye ve harçlık gibi birçok ihtiyacının devlet tarafından karşılanıyor olması ve sınıfta kalınmasıyla yatılılığın kalkması sonucunda bu imkanların kaybedilme riski şüphesiz bu başarının en büyük motive kaynağını oluşturmaktaydı.

3.5. MEZUNLARIN İSTİHDAMI

Eğitim enstitü sınıf geçme ve mezuniyet sınavları hakkında ister enstitü öğrencileriyle yapılan görüşmelerde olsun ister mezunlar tarafından yazılan hatıralarda olsun ortak görüş, sınavların zorlayıcı olduğu ve mezun olmakta çok zorlandıkları noktasında birleşmektedirler. Eğitim enstitüsünden zorlu bir sınav sürecinden sonra mezun olmaya hak kazanan öğrencilerin mezuniyet haberini, enstitü binalarına asılan mezun listelerinden öğrenmekteydiler. Balıkesir Eğitim Enstitüsünde, mezun listesi belli olur olmaz alt sınıf öğrencileri tarafından mezunlar yakalanıp havuza atılmaktaydı. Mezunları havuza atma

⁴²⁵ Resmi Gazete, *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği* (Madde 63-64), 10

⁴²⁶ Tebliğler Dergisi, *Bakanlık Makamının Vali ve Eğitim Enstitü Müdürlüklerine Genelgesi* (İstanbul: Tebliğler Dergisi 40, S. 1954, 3 Ekim 1977) 507.

⁴²⁷ Tezin 2. Bölümünde, “Eğitim Enstitülerinde Yatılılık” başlığında bu konuda detaylı bilgi verilmiştir.

geleneği, Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencileri tarafından havuz yıkılana kadar devam ettirilmiştir.⁴²⁸

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretmen yetiştiren kurumlarda 1980 öncesi, öğretmen adayları atanma için herhangi bir sınava girmiyorlardı. Sınavsız öğretmen istihdamında en önemli etken, dönem itibarıyla ülkede mezun olan öğretmenlerin ihtiyacı karşılamaktan uzak olmasıdır. 1950-1979 döneminde onar yıllık sürelerde ortaokullarda, öğrenci sayısındaki artışa karşın öğretmen sayısındaki gelişmelere baktığımızda, “1950-1951’ yılında 68.187 öğrenciye- 4.258 öğretmen; 1960-1961 ‘de 291.266 öğrenciye-12.080 öğretmen;1970-1971’de 783.471 öğrenciye-28.452 öğretmen ve 1978-1979 öğretim yılında 1.109.948 öğrenciye karşılık 31.213 öğretmen”⁴²⁹ in görev yaptığı görülmektedir. 39 yılda ortaokul öğrencindeki artış neredeyse on altı- on yedi kat artarken; öğretmen sayısı yaklaşık sekiz kat artmıştır. Eğitim enstitülerinin ortaöğretim öğretmeni yetiştirmede ülkedeki ihtiyacı karşıladığı söylenemez.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren kurumlardan mezun olan öğrencilerin atamaları Bakanlıkça öğretmen ihtiyacı olan illere, Enstitü müdürlükleri tarafından gönderilen mezunları listelerinden isimlerin seçimi şeklinde yapılmaktaydı. Seçim yapılırken -puan sıralaması, kura çekimi vs.- hangi yöntem kullanıldığı hakkında net bir bilgiye sahip değiliz. İl Milli Eğitim Müdürünün teklifi ve Valinin onayı ile öğretmen adayının tayini bir okula yapılır. Bu tayin bilgisi enstitü müdürlüğü tarafından mezun öğrencilere iletilmektedir.⁴³⁰ Eğitim enstitüsü mezunu bir öğretmen adayının ataması zaman kaybına uğramadan yapılmasında öğretmenin bildiklerini unutmaması gerek mali yönden gerekse öğrenimden dolayı bir hizmet kaybına uğramaması amaçlanmakta ve “depo öğretmenliği”⁴³¹ denilen geçici atamalar yapılma yoluna gidilmekteydi.

Öğretmen atamalarında Osmanlı döneminde Darülfünun mezunlarının başarı derece sıralaması dikkate alınmaktaydı. Darülmuallimin’ i bitiren öğrencinin vakit geçirmeden atanana kadar edindiği bilgileri unutmaması ve daha da pekiştirmesi için okula devam etmesi hükmü bulunmaktaydı.⁴³² Osmanlı’dan Cumhuriyet’e artan öğretmen ihtiyacı da

⁴²⁸ Ali Türer, “Necati Eğitim Enstitüsü Tarihinden: Osman Hatipoğlu...,” *Balıkesir 24 Saat*, (28 Eylül 2019), (Erişim 15 Temmuz 2023).<https://www.balikesir24saat.com/necati-egitim-enstitusu-tarihinden-osman-hatipoglu-ali-turer.html>

⁴²⁹ Ferhan A. Oğuzkan, “Orta Dereceli Genel Öğretim Kurumlarının Gelişmesi” içinde *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. 290-315, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983), 297.

⁴³⁰ Selahattin Ortaç, *Milli Eğitimde Teşkilat ve İdare* (İstanbul: Nuruosmaniye Matbaası, 1964), 70.

⁴³¹ Binbaşoğlu, *Öğrencilik ve Öğretmenlik*, 70.

⁴³² Başer vd., *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme*, 23.

göstermektedir ki, devlet yetiştirdiği öğretmeni başı boş bırakıp başka mesleklere yönelmesine izin vermemektedir.

Gazi Terbiye Enstitüsünün 1939 mezunlarının meslekte ilk tayinleri, enstitü müdürlüğünün başkanlığında bir komisyon huzurunda kura çekimiyle yapılmış ve sonuçlar adaylara enstitü yönetimi tarafından iletilmiştir.⁴³³ Kura çekimi uygulaması, İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü 1952 yılında mezunlarının görev yerlerine atamalarında kullanılmıştır.⁴³⁴

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren önemli kurum olan, Yüksek Öğretmen Okulunda mezunların ataması da yine aynı şekilde, mezun öğrenci listesi ile atama ile ilgili belgeler okul müdürlüğü tarafından Milli Eğitim Bakanlığına gönderilmesinin ardından, atamalar bakanlıkça yapılmaktaydı.⁴³⁵ Ataması yapılan öğretmen adayları ilk maaşlarını alabilmeleri için 15 günlük süre içerisinde görev yerlerine gitmeleri gerekmektedir. Mezunlara enstitüler tarafından kız öğrencilere tayyör etek ve erkek öğrencilere de takım elbise diktirmeleri için günün şartlarına göre ödeme yapılmaktaydı.⁴³⁶

Enstitü mensuplarının yazdığı hatıralardan öğrendiğimiz kadarıyla enstitü mezunları arasından, Özel Öğretim Müdürlüğü tarafından Batı Trakya'daki öğretim kurumlarına da atamaların yapıldığına şahit olunmaktadır.⁴³⁷

Eğitim enstitüleri tarafından, diğer Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren okullar gibi burslu ve yatılı okuyan öğrencilerinden mezun olduğu zaman Bakanlık tarafından gönderilecekleri bölgelerde görev yapmaları için ailelere yüklenme senetleri imzalatılmaktadır. Devlet hesabına okuyan mezunların, bu yükümlülüğü yerine getirdiği söylenemez. Bakanlığın atamasını yaptığı yere gitmeyen öğretmen adayları hakkında: Maliye Bakanlığı tarafından Danıştay'da dava açılarak -Enstitüye kayıt yapılırken ailelere imzalatılan-senet tutarları mahkeme kanalıyla mezun öğrenciden talep etmek durumunda

⁴³³ Nejla Günay, Gazi Terbiye Enstitüsü'nden Gazi Üniversitesi'ne, Türk Eğitim ve Kültür Tarihinde Gazi, (Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları, 2017), 30.

⁴³⁴ Pakel Ataman, "Yerebakan Gülleri", 2.

⁴³⁵ Selçuk Uygun, "Türkiye'de Öğretmen Adaylarının Seçimi ile İlgili Bazı Uygulamaların Tarihsel Analizi", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30, S.3(2010):725. (Erişim 13 Aralık 2023) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/77009>

⁴³⁶ Pakel Ataman, "Yerebakan Gülleri", 2.

⁴³⁷ Trabzon Eğitim Enstitüsü mezunu Kemal Memiş Karamanoğlu'nun yazdığı otobiyografisinde yurt dışı göreve atanmasını, "Eğitim Enstitüsünü bitirdiğim 26.06.1965 tarihinden iki ay sonra, Özel Okullar Genel Müdürlüğü'nden, Trabzon Valiliği'ne yazılı bir emir gönderilerek Batı Trakya Türk Özel Okullarında görevlendirildiğim, şahsıma duyurularak, Ankara'ya gönderilmemin sağlanması istendi... Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından bir yazı ile çağrıldım. Görevlendirilme yazım alarak... Ankara'ya gittim... Yeni görevimin Dışişleri kanalıyla, Batı Trakya Gümülcine Başkonsolosluğu'na bildirildiğini söylediler..." şeklinde anlatmaktadır.

Kemal Memiş Kahramanoğlu, *Mesleki Yaşam Öyküm*, ed. Veysel Usta, (Trabzon: Serander Yay., 2019), 79.

kalmıştır. Devlet Arşivlerinden ulaştığımız belgede, Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünden mezun olan bir öğretmen adayının tayin olunduğu yere gitmeyip ilişkisi kesilince, yatılı okumaktan dolayı; devlete olan on bin kûsur lira borcu Bakanlık, Mahkeme kararıyla mezun öğrenciden talep etmek durumunda kalmıştır.

“Devlet hesabına okuyup Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünden mezun olan ve tayin edildiği Kara-Göle Ortaokulu Fransızca Stajyer Öğretmenliği görevine başlamadığından ilişkisi kesilen ve bu surette taahhüdünü ihlal eden L A’nın, hazineye 10829 lira 60 kuruş borçlu olup durumu henüz tebligat safhasında bulunduğu için... aleyhinde dava açılmak üzere belgeleri Maliye Bakanlığına intikal ettirilmemiştir.”

denildikten sonra, borçlunun Bakanlığa yeniden tayin istek dilekçesi gönderdiğinden bahsedilerek, “...eski taahhüt senedine uygun, müteselsil kefilli, yeni bir taahhüt senedi alınmak ve vazifeye tayininde mecburi hizmetlilere tatbik edilen usul dairesince işlem yapılma...” sı istenmiş ve Danıştay’ın 12 Eylül 1970 tarihli, “Tahsil masrafindan borçlu L A’nın borcunu mecburi hizmet ifası yoluyla ödemesi...” kararıyla anlaşmazlık çözüme kavuşturulmuştur.⁴³⁸ Tarafların anlaşması üzerine öğretmen adayının tekrar tayini yapılmıştır. Bu konuda devlet arşivinde örnekler bulunmaktadır.⁴³⁹

Devletin yatılı ve burslu okuttuğu öğretmen adaylarının atama yerlerine gitmediği takdirde birtakım cezalara maruz kalması yalnız, Cumhuriyet döneminde geçerli bir uygulama değildi; Osmanlı Devleti’nde Batı tipi öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan “*Darülmuallimin Nizamnamesi*” nde mezun atamaları ile ilgili: “*Mezunlar, başarı derecelerine göre bir sıra ile göreve atanacaklardır. Sırası geldiğinde atanacağı öğretim görevini beğenmeyen mezunun elinden diploması alınacak ve ona bir daha öğretmenlik veya eğitim görevi verilmeyecektir.*”⁴⁴⁰ maddesinin görev yerine gitmeyen öğretmen hakkında getirdiği cezanın uygulanıp uygulanmadığı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır. Osmanlı’dan Cumhuriyete devletin burs ve yatılı olarak okuttuğu öğretmenin, yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde uygulayacağı cezalar farklılık gösterse de ülkenin her köşesine öğretmen gönderme işinin miras kalmış çözülmesi zor sorun olduğu bir gerçektir.

1970’li yılların ortalarından itibaren eğitim enstitülerinde yatılılığın kaldırılması ve burslu yanında öğrenim kredisinin de veriliyor olması, kayıt esnasında öğrenim kredisi

⁴³⁸ Devlet Hesabına Okuduğu Enstitüden mezun Olduktan Sonra Tayin Edildiği Yere Gitmeyen Öğretmen Hakkında Karar EK:9.

⁴³⁹ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Devlet Hesabına Okuduğu Enstitüden mezun Olduktan Sonra Tayin Edildiği Yere Gitmeyen Öğretmen Hakkında Karar, Fon Kodu: 30-11-1-0,30, Kutu: 360, Gömlek No: 50, Sıra No: 6, 28.11.1970.

⁴⁴⁰ Akyüz, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin”, 35.

seçimini yapan öğrencinin ailesi borçlanma senedi imzalamıyordu.⁴⁴¹ Enstitü geçici yönetmeliğinin parasız yatılı konusunun ele alındığı 4. Maddesinde, “*Enstitüye sınıf kadrosunun müsaadesi nispetinde yatısız öğrenci alınabilir; bu gibiler mecburi hizmet kaydına tabi değildirler.*”⁴⁴² ifadesinden de anlaşılacağı üzere kredili okuyan öğrencilerin mecburi hizmet yükümlülüğü bulunmuyordu.

Eğitim enstitüsü mezunları, ortaöğretim kurumlarının neredeyse tamamında görev yapma şansına sahip olmuşlardır. Ortaokuldan, liseye özellikle İlköğretmen okullarına atanmalarına çaba gösterildiği bilinmektedir.⁴⁴³

3.6. ENSTİTÜLERİNDE DİSİPLİN UYGULAMALARI

Okulda etkili bir disiplin uygulamasında okul yönetiminin ve öğretim kadrosunun tutum ve davranışları, öğrenciler üzerinde iyi bir rol model oluşturmaları son derece önemlidir. Çünkü öğrenciler için en iyi eğitim görerek yapılan eğitimidir. Eğitim kurumunda idare ve öğretmenlerin öğrencilerle iyi iletişim kurması okulda disiplinin sağlanmasının yanında öğrencilerin kuralları kabul edip onlara uymasında önemli rol oynamaktadır.

Cumhuriyet dönemi, öğretmen yetiştiren kurumlarda uygulanacak disiplin kuralları, 1931 yılında çıkarılan Muallim Mektepleri Talimatnamesi’ nin 119-131 arası maddelerde belirlenen cezalar, “...a) *İhtar*, b) *Tescil*, c) *Tekdir*, d) *Muvakkat ihraç*, e) *Kat’i ihraç*”⁴⁴⁴ daha sonra çıkacak olan disiplin yönetmeliklerinde de aynen kullanılmaya devam edilmiştir. Özellikle bu maddede hangi suça hangi cezaların verileceği de ayrıca detaylandırılmıştır.

Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliğinde “*Öğrenci Disiplin İşleri*” bölümünde 79. Madde öğrencilerin suç sayılacak hareketleri ilk grupta

Okul Müdürlüğünden izin almadan aşağıdaki işleri yapmak:

- Okul içinde toplantı yapmak, nutuk söylemek, konferans, açık oturum, konser, müsamer, tören tertiplemek;
- Okul dışında okul adını kullanmak suretiyle veya kamuoyu ve basında okulca tertiplendiği kanaatini uyandıracak şekilde toplantı ve gösteriler tertip etmek veya başkalarınca tertiplenmiş toplantı ve gösterilere aynı haller içinde katılmak;

⁴⁴¹ Abdurrahman Zeynal, “Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü” (Görüşmecisi: Meral Kayabaşı), 10 Haziran 2023, (Erzurum Eğitim Enstitüsü Mezunları).

⁴⁴² Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*, 218.

⁴⁴³ Mustafa Güçlü, “1950 ve 1980 Yılları Arasında Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Alanında Görülen Eğilimler”, *OPUS Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi* 3, S.4 (Haziran 2013): 89. (Erişim 13 Ekim 2023). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210691>

⁴⁴⁴ Resmî Gazete, *Muallim Mektepleri Talimatnamesi*, 215-216.

- Okul içinde kitap, dergi, broşür, gazete, beyanname ve benzerlerini dağıtmak, duvarlara bunları veya sair her çeşit ilan yapıştırmak;
- Okul adını kullanarak yurt içinde veya dışında toplu gezi, çay eğlence tertipleme, sergi açmak;
- Okul içinde dernek veya cemiyet yahut kulüp kurmak;
- Okula misafir getirmek veya kabul etmek.

sıralandıktan sonra diğer suçlar hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca, 21 başlıkta detaylandırılan suçlardan başka, “*enstitü nizam veya teamüllerine uymayan yahut toplum şuurunu incittiğine veya yüksekokul öğrencisine yaraşmadığına disiplin Kurulunca kanaat getirilen hal ve hareketler içinde*” yine disiplin kurulu tarafından yönetmelik çerçevesinde cezalar uygulanır denilmektedir. Disiplin yönetmeliğinin 80 ve 81. Maddelerinde işlenen suç karşısında nasıl bir prosedür izleneceği anlatıldıktan sonra; 82. Maddede ise eğitim enstitüsünde suç işleyen öğrencilere verilecek cezalar: “1-İhtar; 2-Tekdir; 3-Tescil; 4-Enstitüden bir aya kadar uzaklaştırma; 5-Enstitüden temelli uzaklaştırma” olarak belirlenmiştir. Aynı yönetmeliğin 83, 84,85 ve 86. maddelerde bu cezaların nasıl uygulanacağı açıklanmaktadır.⁴⁴⁵

1968 yılında Fransa’da başlayan öğrenci hareketleri diğer ülkelere yayıldığı gibi kısa süre içerisinde Türkiye’de de etkili olmasından dolayı, Milli Eğitim Bakanlığı, ayrı bir disiplin yönetmeliği hazırlamak durumunda kalmıştır. 1978 yılında hazırlanan “*Milli Eğitim bakanlığına Bağlı Öğretmen Yetiştiren Yüksek dereceli Okullar Disiplin Yönetmeliği*” ise düzenlenen en son yönetmelik olmuştur.⁴⁴⁶

Öğretmen Okulu Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan yıllıklarda 1964-1969 yılları arasında *Enstitü Disiplin Kurulu* tarafından verilen cezalar aşağıdaki tablo 31’de görülmektedir.

Tablo 16: Eğitim Enstitülerinde 1964-1969 Dönemi Verilen Disiplin Cezaları⁴⁴⁷

Cezalar	1964-65	1965-66	1966-67	1967-68	1968-69
Tembih	198	1			
İhtar	78	102	105	6	207
Tekdir	94	95	33	38	74
Tescil			42	16	
Okuldan Uzaklaştırma	101	82	55	49	70
Tamamen Okuldan Uzaklaştırma	---	1	2	1	
Yatılı Hakkını Kaldırma	27	---	15	43	9

⁴⁴⁵ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri 1955 Yönetmeliği*, 178.

⁴⁴⁶ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 119; Resmî Gazete, *Öğretmen Yetiştiren Yüksek Dereceli Okullar Disiplin Yönetmeliği* (Ankara: Resmî Gazete, S. 13055, 19 Kasım 1968), 1-2.

⁴⁴⁷ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1965-1966 Yıllığı*,49; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı*,40; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı*, 57; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı*, 234-235.

Kovma	1	---			
Toplam	499	281	252	173	360

Yukarıdaki tablo tarihler itibarıyla 1970’li yıllarda artış gösteren sağ- sol çatışmalarının okullara yansması sonucu verilen disiplin cezalarını içermediği söylenebilir. enstitü öğrenci disiplin defterlerinin 1960’lı yılların sonuna kadar düzenli tutulduğu ancak, 1970’li yıllarla ilgili disiplin cezalarına ulaşmak pek mümkün görünmemektedir.⁴⁴⁸ Okulların sürekli boykot edildiği, eğitime sık sık ara verildiği ve anarşinin okullarda boy gösterdiği dönemlerde disiplin defterlerinin tutulup tutulmadığı ya da defterlerin taraflarca yok mu edildiği hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Enstitü arşivlerinden “*Disiplin Defterleri*” ne ulaşamadığımızdan ancak yıllıklardan bu verileri elde edebilme şansına sahibiz. Aynı kaynaklardan ulaştığımız 1968-1969 öğretim yılına ait disiplin cezalarını gösteren diğer bir tabloda ise enstitülerde verilen disiplin cezalarının hem suçun cinsine göre hem de kız- erkek öğrenci sayısal olarak ayrımı yapılarak daha detaylı bir bilgi verilmiştir.

1968-1969 öğretim yılında enstitülerde verilen disiplin cezaları, tablo 32’de verilmiştir

Tablo 17: 1968-1969 Öğretim Yılı Enstitülere Göre Verilen Cezalar

Okullar	İhtar		Tekdir		1 Ay Uzaklaştırma		Yatılılık Hakkının Kaldırılması		Bir Yıl Uzaklaştırma		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	Toplam
Gazi	108	54	38	13	1	---	6	1	4	---	157	58	225
İstanbul	5	---	5	---	2	---	---	---	---	---	12	---	12
Necati	10	---	5	---	---	---	---	---	---	---	15	---	15
Bursa	1	---	5	---	14	---	1	---	1	---	22	---	22
Buca	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Erzurum	18	---	2	---	12	---	1	---	---	---	33	---	33
Samsun	---	---	---	---	1	---	2	---	---	---	---	---	3
Konya	1	---	3	---	17	---	---	---	---	---	21	---	21
Diyarbakır	10	---	---	---	13	---	---	---	---	---	23	---	23
Trabzon	---	3	---	---	2	---	---	---	1	---	6	---	6
Edirne	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Isparta	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Toplam	153	57	58	13	62		10	1	6		289	71	360

Tabloda, öğrencinin davranış ya da hareketlerinin doğru bulunmadığı konusunda okul yönetimi tarafından yazılı olarak uyarılması anlamına gelen “İhtar”, 210 gibi bir rakamla en yüksek cezayı teşkil ederken enstitüler arasında İhtar cezasında, Gazi Eğitim Enstitüsü erkeklerde 108 ve kızlarda ise 54 kişi ile ilk sırayı almaktadır; İkinci sırayı Erzurum Eğitim Enstitüsü 18 kişi; Üçüncü sırayı ise Necati ve Diyarbakır Eğitim Enstitüleri 10 ‘ar kişi ile

⁴⁴⁸ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 974.

paylaşmaktalar. Gazi Eğitim Enstitüsü'nden başka yalnızca Trabzon Eğitim Enstitüsünde 3 kız öğrenciye “İhtar” cezası verilmiştir.⁴⁴⁹

Öğrencilerin enstitü disiplinine uymayan davranışlarından dolayı yazılı olarak kınanması olarak tanımlanan “Tekdir” cezası tabloda, 58 erkek ve 13 kız öğrenci olmak üzere toplamda 71 kişi ile ikinci sırayı almaktadır. Yine burada da 38'i erkek ve 13'ü kız öğrenci olmak üzere en çok ceza verilen enstitü Gazi Eğitim Enstitüsü'dür.

Tabloda üçüncü sırayı alan bir ceza da öğrencinin, kısa süreli 3 gün ile 30 gün arası okuldan uzaklaştırılması cezasıdır. Verilen ceza süresince öğrenci, sınavlara giremez, herhangi bir spor -kültürel ya da sosyal faaliyetlere katılamaz ve enstitünün yatak-yemek-kütüphane gibi vs. imkanlarında da faydalanamamaktadır. Bir ay uzaklaştırma cezası alan enstitüler arasında ilk sırada Konya Eğitim Enstitüsü 17 öğrenci, Bursa Eğitim Enstitüsü 14 öğrenci ile ikinci sırada ve Diyarbakır Eğitim Enstitüsü' de 13 öğrenci ile üçüncü sırada yer alırken bu cezayı alan toplam 62 öğrenci arasında kız öğrenci bulunmamaktadır.

Okuldan uzun süreli uzaklaştırma ve tamamen uzaklaştırma cezaları, Milli Eğitim Bakanlığı Disiplin Kurulu'nun onayıyla verilebilen cezalardandır. Bu tabloda temelli uzaklaştırma cezasının verilmediği ya da verilse bile yine Bakanlık Disiplin Kurulu'nun verilen cezaları başka cezalarla değiştirme veya kaldırma yetkisini kullanmış olması ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Bu bilgileri Disiplin Kurulu Karar Defterleri'nden alamadığımızdan dolayı net bir çıkarım yapamıyoruz. Bir yıl uzaklaştırma cezası ise 4'ü Gazi eğitim Enstitüsü öğrencisi olmak üzere toplam 6 erkek öğrenciye bu cezanın verildiği görülmektedir.

Enstitüde yatılı okuyan bir öğrenci için, bu cezalar içinde sonuç itibarıyla belki de en ağır olanlardan birisi, yatılılık hakkının kaldırılması cezasıdır. Bir cezadan öte yatılılık hakkının kaldırılması bir öğrencinin tüm okul hayatını etkilemekte, “barınma, yiyecek, kırtasiye, giyim- kuşam, harçlık” gibi bütün ihtiyaçlardan mahrum olma tehlikesiyle karşı karşıya kalma anlamına gelmektedir. Enstitü öğrencilerinin büyük çoğunluğunun kırsal kesimden geldiği ve aile gelir yapısı olarak alt seviyelerde bulunduğu düşünülecek olursa; yatılılık hakkının kaldırılması okuldan tamamen atılma gibi enstitü öğrencileri bakımından en ağır sonuçları olan cezalardandır.

⁴⁴⁹ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 234-235.

Mezunlarla yaptığımız görüşmelerde olsun mezunların yazdığı hatıralarda olsun açıkça görülmektedir ki disiplin uygulamaları, yöneticilerin tavır ve davranışları dolayısıyla enstitüden enstitüye değişiklik göstermektedir. Isparta Eğitim Enstitüsü'nde disipline çok önem verildiği adeta bir lise veya ortaokul öğrencilerine uygulanan disiplin anlayışıyla karşı karşıya kalındığı, “*Enstitüde kılık kıyafete çok dikkat ediliyor, erkekler takım elbiseli ve traşlı; kızlar mini etek giyemez aşırı makyaj yapamazlardı. Yalnızca sigara içmek serbestti...*” şeklinde anlatılmaktadır. Okul idarecileri öğrencilerin disiplinine önem verirken öğrencileri “*Türkiye’ye örnek olmamız gerekiyor*” şeklinde motive etmişlerdir. Enstitü öğrencileri bu sıkı disiplin uygulamalarından dolayı okullarına, “*İstasyon Ortaokulu*” ismini takmışlardır.⁴⁵⁰

Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü'nde ise disiplin uygulamalarının normal seyrinde olduğu, disipline aykırı olay veya davranışların pek olmadığı olanlarınsa sözlü olarak uyarılarak problemlerin tatlıya bağlandığı, sonuç olarak Disiplin Kuruluna sevk edilmediği yönündedir.⁴⁵¹

Eskişehir Eğitim Enstitüsü'nde ise öğrenciler arası çıkan kavga Enstitü disiplin Kurulu tarafından 1 hafta okuldan uzaklaştırmayla cezalandırılmış, ancak uygulanmamıştır.⁴⁵² Uzaklaştırma cezasının affedilmesinde enstitü yönetiminin, ufak tefek cezaların öğrencilerin siciline geçilmesiyle, öğrencilerin mesleki hayatlarını tehlikeye atmamaya dikkat ettiklerini göstermektedir.

Gaziantep Eğitim Enstitüsünde disiplin uygulamalarında, hakaret- küfretme suçlarına, enstitüden uzaklaştırma (uzaklaştırma süresi suçun kapsamına göre değişmektedir), davranış notunun altı puan indirilmesi hatta yatılılık durumunun kaldırılması gibi ağır cezalar verilebilmekteydi; okuldan kaçma-kavga-içki içmek gibi suçlara, okuldan uzaklaştırma ya da davranış notundan dört puan indirilmesi cezaları; okulda bir takım anarşi ifadeleri kullanma ya da yazma suçlarına ise davranış notunun indirilmesi cezası verilmekteydi.⁴⁵³ Ayrıca 1979-1980 öğretim yılında Gaziantep Eğitim Enstitüsünden gönderilen öğrencilere ait belgeler, Isparta Eğitim Enstitüsüne ait arşivde bulunmaktadır; ancak bu öğrenciler disiplin cezalarından dolayı mı yoksa enstitülerinin kapatılması sebebiyle mi gönderildiler bilemiyoruz.

⁴⁵⁰ Başyigit, görüşme.

⁴⁵¹ Zeynal, görüşme.

⁴⁵² Kaya, görüşme.

⁴⁵³ Ayşe Sağlam, “*Gaziantep Öğretmen Okulları*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., (Niğde: Niğde Üniversitesi, 2007), 223.

Necati Eğitim Enstitüsü'nde Osman Hatipoğlu'nun müdürlüğü süresince yaşanan bazı disiplinsiz hareketler karşısında affedici davranışlarıyla, öğretmen adayı olan öğrencilerinin itibarlarının zedelenmemesine ve sicillerine disiplin suçu kaydı yapılmamasına dikkat eden bir yönetim sergilemiştir.

1969-1971 yılları arasında görev yapan Hatipoğlu'nu görev sonunda Balıkesir'den ayrılışında, Enstitüde görev yapan farklı görüşlere sahip olan öğretmenler otobüs terminalinden birlikte yolcu etmişlerdir.⁴⁵⁴ Aslında sağ ya da sol fark etmeden bütün görüşlere eşit mesafede olmanın ve demokratik bir yönetim sergilemenin, yönetici konumunda bulunan insanlar için ne kadar kıymetli olduğunu göstermesi açısından önemli bir hatıradır.

Trabzon Eğitim Enstitüsü mezunu olan Raif Özben tarafından kaleme alınan ve öğretmeni eğitimci yazar Rasim Şimşek'i konu alan eserde, 1974-1980 arası dönemde yaşanan siyasi çalkantıların, gerilimlerin toplumun eğitim ve kültür hayatında “yaşanmayan bir zaman yarattı”⁴⁵⁵ sözleri aslında sadece eğitim ve kültür de değil bu kaos dönemi insanların hayatında daha sonra dolduramayacakları bir yaşanmamışlık oluşturmuştur. Eserde Trabzon Eğitim Enstitüsü Edebiyat Öğretmeni, Rasim Şimşek'in siyasi buhranın tavan yaptığı bu gerilimli günlerde, kavga eden öğrencileri ayırmaya çalıştığı onlar arasında herhangi bir ayırım yapmadığı, onları bir arada tutmaya çalıştığından dolayı karşıt görüşlü öğrencilerin kavgalarını Rasim Hocanın ayırmasına ses çıkarmadıklarından bahsetmektedir. Yazar, Rasim Şimşek gibi öğretmenlerin öğrencilerin tartışmalarına, kavga etmelerine fırsat vermemesinden, dolayı Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsü eğitimin sürdürüldüğü ve boykotlarla bölünmediği tek enstitü olmuştur.⁴⁵⁶

Disiplin Kurulu'nun, okul müdürünün onayı olmadan bir şikayeti ya da bir olayı inceleme yetkisi bulunmamaktadır. 1973 yılında Necati Eğitim Enstitüsü'nde okuyan bir öğrencinin kardeşine yazdığı bir mektupta okulun, “faşistlerin elinde olduğu... ve bunlara karşı direneceği” yönünde kullandığı ifadelerden Enstitü yönetiminin haberdar olması sonucunda Disiplin Kuruluna sevk edilen öğrencinin Kurul tarafından, ‘fırsat bulunca eyleme geçecek ölçüde tehlikeli bir anarşist’ olarak tanımlanarak “okuldan temelli uzaklaştırma

⁴⁵⁴ Ali Türer, “Balıkesir’de 1968’li Yıllar ve Necati Eğitim Enstitüsü Öğrenci Örgütü” *Düzce Yerel Haber*, Mayıs,17, 2020. (Erişim 12 Mayıs 2023) <https://www.duzceyerelhaber.com/ali-turer/29259-balikesir-%E2%80%99de-1968%E2%80%99li-yillar-ve-necati-egitim-enstitusu-ogrenci-orgutu>

⁴⁵⁵ Raif Özben, *Rasim Şimşek Türkçe Evreninde Çoğalan Sevgi*, (İzmir: Yazı Kültürü Yayıncılık, 2020), 34.

⁴⁵⁶ Özben, *Rasim Şimşek Türkçe Evreninde*, 36.

cezası” verilir ve Milli Eğitim Bakanlığı Disiplin Kurulu tarafından karar onaylanarak öğrenci okuldan atılır.⁴⁵⁷

Enstitülerdeki sağ- sol çatışması çerçevesinde işlenen suçların Disiplin Kuruluna havale edilmesi, ceza verilmesi ve uygulanması ülke yönetiminde hangi görüşe yakın siyasi partinin olmasıyla yakından ilgili olduğu hakkında iddialar bulunmaktadır. Görülmektedir ki hangi siyasi görüş iktidarda ise taraftarlarının işledikleri suçlar ya disiplin kuruluna verilmiyor ya da sürüncemede bırakılıp “*kanaat oluşmadı*” gerekçesiyle sonuçsuz bırakılıyor ve bir anlamda olayların üzeri örtülmeye çalışıldığı; ancak, karşıt örüşten kişiler tarafından işlenen suçların hızlı bir şekilde cezalandırma yoluna gidildiği yönünde tanıklıklar bulunmaktadır.

Eğitim enstitülerinde devamsızlık yapan öğrencilere kayıt silme ve sınava girmeyen öğrencilere ise sınıf tekrarı cezaları verilmekteydi. Ancak yetmişli yılların ortalarından itibaren okullarda siyasi çatışmaların yaşanması, anarşinin tırmanışa geçmesi ve boykotlar nedeniyle sık sık eğitime ara verilmek zorunda kalındığı anlar olmuştur. 1975- 1976 ve 1976-1977 öğretim yıllarında, “can güvenliği ve öğrenim özgürlüğü” nün bulunmadığı gerekçesiyle enstitülere devam edemeyerek sınıfta kalan ya da kaydı silinen öğrencilerin Danıştay’a açtıkları dava sonucunda yürütmeyi durdurma ve iptal kararı alınmıştır. Danıştay’ın 23. 08. 1977 tarih ve 39002 sayılı verdiği karar, “...öğrencilerin girebilecekleri imtihan hakları ve dönemleri konusundaki işlemler, Eğitim Enstitüsü Yönetmeliğinin 52 ve 57. maddelerinde belirtilen esaslara göre yürütülecektir.”⁴⁵⁸ şekliyle uygulamaya konularak, kaydı silinen öğrencilere okula devam ve sınıfta kalan öğrencilere de sınav hakkı tanınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, öğrenci olaylarıyla başlayan sağ-sol çatışmasının nedenlerini tam manasıyla anlamış ve bunlara çözüm yolları getirmiş değil. Hapishanelerde, aynı görüşten suçluları aynı koğuşa koyup; farklı görüşleri birbirinden ayrı tutarak çatışmaya engel olunacağı düşüncesiyle hareket edilmiştir. Enstitü öğrencileri arasında yaşanan sağ- sol çatışmalarına da hapishanelerde yapılan uygulama hayata geçirilmiş; sağ görüşlü öğrenciler sağ görüşte öğrencilerin ve sol görüşlü öğrencilerde sol görüşlü öğrencilerin yoğun olduğu enstitülere sürgün edilmişlerdir. Ayırıştırıp uzaklaştırma yaklaşımı ayrışmanın daha derinleşmesine dolayısıyla, anarşinin ve çatışmanın giderek artmasına yol açmıştır.

⁴⁵⁷ Ali Tüner, “Necati Eğitim Enstitüsünde Çatışmalı Yıllar-1 (1976-1977),” *Düzce Yerelhaber*, (30 Mayıs 2020), (Erişim 18 Mayıs 2023).<https://www.duzceyerelhaber.com/ali-turer/63701-anilar:-necati-egitim-enstitusuyillarim>

⁴⁵⁸ Tebliğler Dergisi, *Bakanlık Makamının Vali ve Eğitim Enstitü Müdürlüklerine Genelgesi* (İstanbul Tebliğler Dergisi 40, S. 1954, 3 Ekim 1977) 507.

II. Dünya Savaşı sonrası bir tarafta sosyalist devletlerin Sovyet Rusya etrafında diğer tarafta demokrasi taraftarı devletlerin ise Amerika etrafında kümelenmeleri sonucu dünyada oluşan siyasi yönden kutuplaşma, ülkemizde 1971-1980 arası dönemde sağ ve sol ayrışması ya da çatışması olarak kendini göstermiştir. Türkiye’de 12 Mart 1971 Askeri Müdahalesiyle birlikte sağ ve sol görüşe mensup kişiler arasındaki görüş ayrılıklarının çatışmaya dönüşünde etkili olmuştur. Ülkede siyasi yönden ayrışma, DP iktidarının son yıllarında DP ve CHP taraftarları arasında başladığını söylesek hata etmiş olmayız. 27 Mayıs Askeri Müdahalesiyle bastırılmış siyasi fikirlerin, 1960’lı yılların sonuna gelindiğinde ABD ve Sovyet Rusya düşman veya taraftarlığına dönüşmesiyle yön değiştirmiş de oluyordu. Türkiye’de CHP ve yakın görüşteki parti taraftarları SOLCU ve MHP ve aynı çizgideki diğer parti taraftarları ise SAĞCI olarak nitelendirilmekteydi.

Partiler iktidara geldiklerinde taraftarlarının isteği doğrultusunda karşıt görüştekileri görevden alarak yandaşlarını o göreve tayin etmeye başladıklarında, aslında bir intikam serisini başlattıklarının farkına varamamışlardı. Hangi görüş iktidara gelirse diğer görüşteki insanları cezalandırıyor ve aradaki ayrışma daha da derinleşiyor hatta bu ayrışma çatışmaya dönüşüyordu. Ülkede yaşanan özellikle okullarda öğrenciler arası ayrışmanın silahlı çatışmaya dönmesinde siyasetçilerin etkisi vebali hiç de az değildir.

1978 yılında Milli Mücadele Dergisinde çıkan bir yazıda, “...Anarşinin bu derece canavarlaşmasında, engel dinlemez hale gelişinde mevcut ve geçmiş iktidarların vebali çok ama çok büyüktür...”⁴⁵⁹ tespiti buraya kadar yaptığımız değerlendirmeyi tam anlamıyla açıklamaktadır.

Türk toplumunda meydana gelen derin çatlakların oluşumunda, 2. Meşrutiyet döneminde başlayan “Mektepli-Medreseli”, Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte “Cumhuriyet-Osmanlı”, çok partili hayata geçişle “DP-CHP” ayrışması 27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonucu yaşanan gelişmelerin ülkede yaşayan insanların düşünce yapısında deprem yaşanmasına ve Osmanlı devletinden devralınan problemlili fikir ayrılıklarında fay kırıkları oluşturmuştur. Bu fay kırıkları, toplumda ayrışmanın ya da bölünmenin yönünü “ABD-Sovyet Rusya” taraftarlığında şekillenerek “Sağcı-Solcu” ayırımına evrilmiş, fikir tartışmalarının silahlı çatışmaya dönüşmesinin 1980 Askeri Müdahalesiyle son bulmuş gibi görünse de günümüze kadar gelen farklı görüşler arasında taraf olma, çatışmaya götürecek ayrışma tehlikesinin devam ediyor olmasında; devlet yöneticilerinin bu konu üzerinde gerek toplum

⁴⁵⁹ Fitne Ateşi Ülkeyi Sarmadan Uyanınız “Sivas Olaylarına Dikkat”, *Milli Mücadele Dergisi* 12 (Eylül 1978):314.

bilimi yönünden gerek siyasi yönden gerek sosyo-kültürel ve gerekse psikolojik yönden uzmanların görüşlerine başvurarak bu sorunu çözme ihtiyacı duymamış olmasını en önemli sebep olarak gösterilebilir

3.7. EĞİTİM ENSTİTÜLERİ ÖĞRENCİ PROFİLİ

Eğitim enstitülerine öğretmen olmak için başvuran öğrencilerin profilini oluşturmaya çalıştığımız bu bölümde, öğrencilerin mezun oldukları okul geçmişi (öğretmen okulu/lise), geldikleri sosyo-ekonomik çevre ve yabancı öğrenci statüsü (sınırlarımız dışında kalan Türk soylu öğrencilerin eğitimi) gibi birçok yönden bu okulların öğrenci kaynağı hakkında bir fotoğraf ortaya koymaya gayret edilecektir.

3.7.1. Öğrencilerin Menşeleri

Eğitim enstitülerine sınav başvurusu yapan ve sınavları kazanan öğrenciler hakkında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu tarafından yapılan, “1965-1966 Öğretim Yılında Eğitim Enstitüleri Eleme ve Seçme Sınavına Giren ve Kazanan Adayların Menşeleri Üzerine Bir İnceleme”⁴⁶⁰ isimli araştırmanın sonuçlarını değerlendirmeye aldığımızda, 1965-1966 yılında Enstitülerin Eleme Sınavına toplam 27000 öğrencinin başvuru yapmış ve sınavlar sonucunda öğrencilerden 3162’si neredeyse yaklaşık %10’luk bir kesimi enstitülere alınmıştır. Başvuru sayısına bakıldığında eğitim enstitülerinin toplumun belli bir kesiminde itibarının olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada yalnızca öğretmen okulu mezunu olup başarıyla öğretmenlik yapmış öğretmen okulu mezunlarını alan Pedagoji /Eğitim Bölümü dahil edilmemiştir.

Yapılan araştırmada Edebiyat Bölümü Eleme Sınavında başarılı olan öğrencilerin %39’u İlköğretmen okulu, %61’i lise mezunudur. Aynı bölümün Seçme Sınavlarında başarı gösteren 944 kişiden 335’i İlköğretmen okulu mezunu iken, 609 öğrenci ise lise mezunudur. Bu da yine %35’e %65 gibi bir orana denk gelmektedir.

Lise mezunlarının başarı seviyesinin en yüksek olduğu enstitü, Çapa Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümüne girmeye hak kazanan her 5 öğrenciden 4’nün lise 1’nin ise İlköğretmen okulu mezunu olmasıyla lise mezunu bakımından en yüksek oranını teşkil ederken; buna karşılık Samsun Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü kazanan her 5 öğrenciden 3’nün İlköğretmen okulu mezunu olarak enstitüler arasında, İlköğretmen okulu mezununun en fazla

⁴⁶⁰“1965-1966 Öğretim Yılında Eğitim Enstitüleri Eleme ve Seçme Sınavına Giren ve Kazanan Adayların Menşeleri Üzerine Bir İnceleme”, EK:10.

orana sahip olan enstitü olarak öne çıkmaktadır. Diğer enstitüler arasında Edebiyat Bölümünü kazananların büyük çoğunluğunu lise mezunları oluşturmaktadır.

Fen Bölümü Eleme Sınavını kazanan öğrencilerin %30'u İlköğretmen okulu, %70'i lise mezunu; Seçme sınavını kazananların oranı ise %29'u İlköğretmen okulu, %71'i lise mezunu olduğu görülmektedir. Gazi Eğitim Enstitüsü Fen Bölümüne giren her 20 öğrenciden sadece 1 tanesi İlköğretmen okulu mezunu iken; Samsun Eğitim Enstitüsü Fen Bölümüne giren her 3 öğrenciden 2'sinin İlköğretmen okulu 1'nin ise lise mezunudur.

Edebiyat ve Fen Bölümlerine girmek için başvuru yapan öğrencilerin menşe bakımından oranı bu bölümlere girme hakkı kazanan öğrencilerin menşeleri bakımından neredeyse aynı oranlara denk gelmektedir.

Yabancı dil grubu (İngilizce, Almanca, Fransızca) bölümleri Eleme Sınavını kazanan 662 öğrenciden 583'ünü lise mezunu geriye kalan 79 kişi de İlköğretmen okulu mezunlarıdır. Seçme Sınavlarını kazanıp kayıt yaptıran 275 öğrencinin 30'u İlköğretmen okulu ve 245'i de lise mezunudur. Her iki sınavdaki başarı yüzdeleri de lise %88 ve öğretmen okulu da %12 gibi bir orana denk gelmektedir.

Eğitim enstitülerine giriş sınavlarında başarı oranlarında ister başvuran sayısı olsun isterse sınav başarılarında olsun lise mezunlarının bariz bir üstünlüğü görülmektedir. Bu sınavlarda öğretmen okulu mezunlarının lise mezunlarına karşı başarılı oldukları bölümler yetenek grubunu oluşturan “Müzik, Resim-İş ve Beden Eğitimi” bölümleridir.

Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş, Müzik ve Beden Eğitimi Bölümlerine alınan 139 öğrenciden, 105 öğrenci öğretmen okulu mezunudur. Resim-İş ve müzik derslerinde gösterilen bu başarıda öğretmen okullarında bu derslerin zorunlu dersler grubunda olması ve önem verilmesinin etkisi göz ardı edilemez.

İlköğretmen okulu mezunlarının eğitim enstitüsü ve yüksek öğretmen okulu dışında yüksek öğrenim ya da üniversiteye gitme şansları bulunmamaktadır. Yüksek öğretmen okulu her öğretmen okulu mezununu almıyor yalnızca çok çalışkan öğrenciler seçilebiliyor; dolayısıyla İlköğretmen okulu mezunlarının tek yüksek öğrenim yapabilecekleri kurum eğitim enstitüleridir. Enstitülere, İlköğretmen okullarını bitiren ve bir üst kademeye geçiş yapmak isteyen başarılı mezunlar girmek istemekteydiler. Eğitim enstitülerine giren lise mezunları genel olarak üniversiteyi kazanamayan veya üniversitede okuma fırsatı olmayan çalışkanlık seviyesi yüksek olmayan orta seviye öğrenci grubu olarak kabul edilebilir.

Yapılan araştırmanın yorum kısmında lise ve öğretmen okulu mezunlarının başarıları kıyaslanırken, İlköğretmen okulları ile liselerin eğitim sürelerinin aynı olduğu, “İlköğretmen okullarında Öğretmenlik Meslek Bilgisi derslerine, genel kültür veren derslerin saatlerini veya sayılarını azaltmak suretiyle yer verildiğinden” lise müfredatında genel kültür derslerine öğretmen okullarına göre ders saatlerini daha fazla olmasından dolayı, “İlköğretmen okullarından, lise edebiyat kolu mezunları ayarında başarılı öğrenci mezun edilemediği kanısını uyandırmaktadır.” çıkarımı yapılmaktadır.

Eğitim enstitüleri sınavlarına başvuran öğrencilerin okul geçmişleri hakkında yapılan araştırmada “Lise” mezunu öğrencilerin “İlköğretmen Okulu” mezunu öğrencilere göre başarı yönünden ezici üstünlüğü özellikle okulların müfredatlarında, genel kültür dersleri, yabancı dil ve yetenek türü derslere verdikleri ağırlık oranlarıyla kıyaslama yapılma yoluna gidildiği görülmektedir. Biz burada Öğretmen Okul Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan yıllıklardaki verilerden faydalanarak oluşturduğumuz tabloda bu konuyu farklı bir yönden ele almaya çalışıldı.

1964-1969 yılları arasında Eğitim enstitülerine başvuran ve alınan öğretmen okulu ve lise mezunlarının sınavda gösterdikleri başarı oranları tablo 33’te görülmektedir.

Tablo 18: 1964-1969 Yılları Arasında Eğitim Enstitülerine Başvuran ve Alınan Öğrencilerin Başarı Oranları⁴⁶¹

Öğretmen Okulu Mezunu			Lise Mezunu			
Başvuran	Alınan	Başarı %	Başvuran	Alınanlar	Başarı %	Alınan Toplam
1961-1962	892			461		1353
1962-1963	884			789		1673
1963-1964	1060			808		1868
1964-1965	5944	851 %13	8747	1370	%14	2221
1965-1966	7850	1039 %12	12855	2248	%15	3287
1966-1967	7911	1053 %12	12821	1516	%11	2569
1967-1968	10726	725 % 6	21047	952	%4	1677
1968-1969	15597	968 % 6	21062	1534	%7	2502
Toplam	48028	4636 % 9	76532	7620	%9	12256

Yukarıdaki tablo 1964-1969 yılları arasında Eğitim Enstitüleri Eleme Sınavı ve Seçme Sınavlarına başvuran-alınan öğrenci sayılarını ele aldık. Öğretmen Okulu-Lise karşılaştırmasından önce her iki okul mezunlarını kendi aralarında, başvuran-kazanan oranlarını ortaya koyduktan sonra çıkan başarı oranlarına bakmaya gayret ettik. Tabloda

⁴⁶¹ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı, 19; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı 150-156; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı 154-161.

görüldüğü üzere öğretmen okulu mezunları ile lise mezunları arasında sayı olarak çok büyük farkın olduğu görülmektedir. Pedagoji/Eğitim Bölümü, öğretmen okulu mezunlarını aldığı için bu tabloya dahil edilmedi. Yıllara göre lise mezunlarının başvuran ve sınavları kazanan öğrenci sayılarındaki başarı oranları, öğretmen okulu mezunlarının başarı oranlarından 1 ya da 2 puan fazla görülmektedir. Ele aldığımız dönemde sınavlara başvuran öğretmen okulu mezunu toplam 48028 kişiden 4636'sı enstitülere alınmış yüzde olarak %9 oranına denk gelirken; yine aynı dönemde başvuran 76532 lise mezunundan 7620'si okula alınmış ve bu da %9 yani aslında iki okul grubunun genel toplamda aynı başarı oranına denk gelmektedir. Lise mezunlarının daha başarılı görünmesinde, başvuran öğrenci sayısının fazlalığının etkisi, göz ardı edilmemelidir.

Talim ve Terbiye Dairesinin yaptığı araştırma ve bizim elde ettiğimiz sonuçlar göstermektedir ki, Eğitim Enstitüleri denildiğinde genel kabul gören enstitülerin öğrenci profili olarak büyük çoğunluğun İlköğretmen okulu menşeli olduğu⁴⁶² ve lise mezunlarının enstitülere ilgi göstermediği⁴⁶³ yönündeki genel kanının tam anlamıyla 1963-1964 öğretim yılına kadar geçerli olduğu, 1964-1965 döneminden itibaren ise lise mezunlarının ezici bir çoğunlukla enstitülere girdiğini göstermektedir. göstermektedir.

3.7.1.1. Öğrencilerin Geldikleri Çevre ve Aileleri Bakımından Konumları

Anne ve babanın eğitim düzeyi, maddi durumu, yaşadığı çevre çocukların geleceğini etkileyen en önemli etkenlerden olduğunu bu konuda yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır. Bir insanın doğuştan seçme şansının olmadığı ailesinin statüsü onun hayatını, eğitim seviyesini ve yapacağı meslek seçimini dahi etkilemektedir.⁴⁶⁴

Öğretmenlik, toplum tarafından kutsal bir meslek olarak kabul edilse de öğretmenlik hakkında saygı dolu cümleler kurulsa da ne yazık ki maddi imkanları yüksek olan aileler tarafından tercih edilmemekte, hatta çocukları öğretmenlik eğitimi almış olsalar ya da öğretmenliği bir meslek olarak seçme durumunda kalsalar dahi öğretmenlikten ziyade başka mesleklere yönlendirilmekteler.⁴⁶⁵

⁴⁶² Okçabol, *Öğretmen Yetiştirme*, 84;

⁴⁶³ Eğitim Bakanlığı, *Milli Eğitim Planlama Kurulu Öğretmen Yetiştirme*, 54.

⁴⁶⁴ Cemil Çiftçi ve Atalay Çağlar, "Ailelerin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi: Fakirlik Kader midir?" *International Journal of Human Sciences* 11, S.2 (July 2014):157. (Erişim 13 Mayıs 2023). https://www.researchgate.net/publication/270552896_Ailelerin_sosyoekonomik_ozelliklerinin_ogrenci_basarisi_uzerindeki_etkisi_Fakirlik_kader_midir

⁴⁶⁵ Galip Karagözoğlu, "Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik Mesleğine Yönelme", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2, S.2 (Haziran 1987): 34-35. (Erişim 10 Mayıs 2023). http://efdergi.hacettepe.edu.tr/shw_artcl-1516.html

Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında, “*Maarif Teşkilatına Dair Kanun*” görüşmelerinde; kendisi de bir eğitimci olan Besim Atalay Mecliste yaptığı konuşmasında, on beş senelik öğretmenlik hayatında mezun ettiği 500 öğrenciden beş öğrencinin dahi öğretmenlik yapmadığını söyledikten sonra konuşmasına “*Şehirli çocuklar köylerde muallimlik yapmağa gitmiyor. Onun için zorla köy mektebine muallim gönderirsek gitmez...köylerden bilhassa öksüz, kimsesiz çocukları toplamalı, memleketin böyle muhtelif yerlerinde yapılacak üç büyük darülmuallimine göndermeli...*”⁴⁶⁶ teklifiyle devam etmiştir. Aslında bu teklif biraz değişiklikle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmen okullarında ve eğitim enstitülerinde, yatılı ve burslu öğrenci alınarak devlet namına okutup mecburi hizmette görevlendirme olarak 1970’li yılların ortalarında yatılılığın kaldırılmasına kadar uygulanmıştır.

Besim Atalay’ın Meclis’te yaptığı konuşma Türkiye’de öğretmenlik mesleğine yönelen kişilerin sosyo-ekonomik statüleri hakkında bakış açısı oluşturması yönünden önemlidir. Günümüzde de gerek ülkenin iç ve dış güvenliğinden sorumlu asker-polis, gerekse gelecek nesilleri yetiştirecek olan Atatürk’ün tabiri ile “*irfan ordusu*” öğretmenlik mesleğine yönelen gençlerimizin büyük çoğunluğu toplumun maddi yönden üst seviyelerde olmadığı da bir gerçektir.

Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı öğretmen yetiştiren bir kurum olan eğitim enstitülerinin öğrenci kaynağını, İlköğretmen okulu ve lise mezunlarını oluşturmaktadır. Uzun yıllar yatılı ve burslu öğrenci alan enstitüler, köy ve kasabalarda yaşayan gençlere yüksek öğrenim fırsatı sunmuştur. Enstitüleri tercih eden öğrencilerin aile statüleri hakkında fikir sahibi olabileceğimiz iki kaynaktan ilki Gazi Eğitim Enstitüsü’nde 1959-1960 öğretim yılında Edebiyat ve Fen Bölümlerinde dört sınıfa ait öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırma; ikincisi ise Halil Tekin tarafından 1972 yılında hazırlanan doktora tezidir.

Birinci kaynakta, Gazi Eğitim Enstitüsünün Edebiyat ve Fen Bölümü öğrencilerinin, “*... babalarının büyük çoğunlukla çiftçi, geri kalanının ise çoğunlukla memur ve pek azının da serbest meslek sahibi olduğunu bize göstermiştir. İnceleme konusu öğrenciler arasında babasının mesleği doktor, mühendis veya müteahhit yahut da büyük tacir olana rastlanmamıştır.*” denilmektedir. Bu araştırmada bir genelleme yapılarak, “*öğretmenlik mesleğine katılmak üzere önümüze gelen ve seçime tabi tutulan grubun büyük ekseriyetinin*

⁴⁶⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, *Maarif Vekaletine Dair Kanun Görüşmeleri* (Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem II, C. 23, 20 Mart 1926), 276.

zirai bölge normlarına göre yetişmiş davranış ve sosyal değerleri bu bölgelerinininkine uyan bir karakter gösterdiğini söyleyebiliriz.”⁴⁶⁷ sonucu çıkarılmıştır.

İkinci kaynakta ise 1972 yılı itibarıyla “Yabancı Diller ve Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrencileri” kökenlerini köy, kasaba, kent ve şehir olarak ele almış; “ailelerin oturduğu sosyo-ekonomik çevre” nin %27’si köy, %28,5’u kasaba ve %17’si de şehirde bulunduğu tespiti yapılmıştır. Ayrıca, ailelerin okur yazarlık düzeyi hakkında, babaların %10 ve annelerin %36’sının okur yazar olmadığı; annelerin %46’sı ve babaların ise %44’nün okur-yazar ya da ilköğretim mezunu olduğu; annelerin %10’u ve babaların ise %13’ü ortaokul mezunu; annelerin %7’si ve babaların %21’i lise mezunu iken yükseköğretim ya da üniversite mezunu oranıysa annelerde %1 ve babalarda %12 oranındadır.

1959-1960 öğretim yılı öğrenci aile profilinde üniversite mezununa rastlanmazken; 1972-1973 öğretim yılında yükseköğretim görmüş annenin oranı %7 ve babanın da %12 gibi bir orana yükselmesi, zamanla enstitülere giren öğrenci ailelerinin eğitim düzeylerinde yükseliş olduğu ve yüksek eğitimli ailelerin de öğretmenlik mesleğine yöneldiğini göstermesi açısından önemli bir veri oluşturmaktadır.

Yine bu tezde anne ve babaların meslekleri hakkında, annelerin %92’si ev hanımı, %2’si çiftçi, %1’i işçi, %3’ü öğretmen ve %2’ lik kısmı ise memur/serbest meslek grubu oluşturmaktadır. Babaların meslek grupları, ilk sırayı %26 oranıyla memur/subay grubu, ikinci sırayı %24’le çiftçi, üçüncü sırayı da %16 ile öğretmen mesleği alırken; diğerleri esnaf %12, İşçi %11, serbest meslek ve Tüccar/sanayici de %4’er oranlarıyla yer almaktadır.⁴⁶⁸

Gazi Eğitim Enstitüsü’nde yaklaşık on iki yıllık bir ara ile yapılan bu iki araştırmada (1959-1973) ailelerin hem eğitim hem de meslek olarak, dolayısıyla öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinde bir değişimin ya da dönüşümün olduğu gözlemlenmektedir.

3.7.1.2. Enstitülerde Yabancı Öğrenci Statüleri

Eğitim enstitüleri bünyesinde yabancı öğrencide kabul eden öğretmen yetiştiren bir kurumdur. Enstitü yönetmeliği kayıt-kabul işlemleri bölümünde enstitülere öğrenci alınma şartları sıralanırken, “*yabancı devlet tabiiyetinde olanlar Maarif Vekaletinin izniyle kabul edilirler.*”⁴⁶⁹ maddesi de bulunmaktadır. Yabancı öğrenci kabulünün Milli Eğitim

⁴⁶⁷ Kemal Özinozü, “Öğretmen Yetiştirmede Namzetlerin Seçimi”, *Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni* 1, (Haziran 1961):104-105.

⁴⁶⁸ Halil Tekin, *Yabancı Diller ve Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrencilerinin Bu Okullara Girmelerinde Etkili Olan Etkenler*, (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Doktora Tezi, 1973), 59-62.

⁴⁶⁹ Tebliğler Dergisi, Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği, 171.

Bakanlığı'nın iznine bırakılması bir yönüyle gelecek öğrencilerin, hükümetin izlediği dış politikayla bağlantılı olduğu anlamına da gelmektedir.

Enstitülere yabancı öğrenci alınmasının tarihi geçmişi, Gazi Eğitim Enstitüsü'ne dayanmaktadır. Balıkesir Öğretmen Okulu mezunu Afganistanlı *Abdul Rauf*'un 1937 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'ne başvurduğu bilinmektedir.⁴⁷⁰ Türkiye'de eğitim gören Afganistan vatandaşı Türk kökenli öğrencilerin eğitim görmek için, Gazi Eğitim Enstitüsü'nü tercih ettikleri görülmektedir. Eğitim enstitülerinin kuruluşuyla birlikte, Batı Trakya Türkleri ile Kıbrıs Türklerine yabancı öğrenci statüsünde kontenjanı ayrılmaya başlandı. Afganistan vatandaşı Türk kökenlilerin yerini, Yunanistan ve Kıbrıs vatandaşı Türklerin almasıyla, yabancı öğrenci profilinin de değiştiği söylenebilir.

1951 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan *Kültür Anlaşmasıyla*,⁴⁷¹ Yunanistan ve Türkiye arasında karşılıklı öğretmen/akademisyen değişimi, öğrencilere burs verilmesi gibi eğitim alanında iş birliği yapılması kabul edilmiş oluyordu.⁴⁷²

1950'li yılların başından itibaren eğitim enstitülerine, Kıbrıslı Türklerin yanı sıra Batı Trakyalı Türklerin de alınmasına önem verilmiş ve Kıbrıslı Türk öğrencilere 5 ya da 7 kişilik öğrenci kontenjanı ayrıldığı resmi belgelerden anlaşılmaktadır. Gazi Eğitim Enstitüsünde Kıbrıs Türk'ü öğrencilere ayrılan kontenjanlar için yapılan sınavda başarısız olması üzerine, *"Kıbrıslı adaylara tahsis edilen 7 öğrenci kadrosundan boş kalan yerlere, Türkiye'de bulunan ve Enstitüye girmeye istekli olan Kıbrıslı adaylardan şartları haiz olanların alınabilmeleri için imtihan açılması hususunda Gazi Eğitim Müdürlüğüne gerekli tebligat yapıldığı"* 27 Ekim 1951 tarihli Kıbrıs Konsolosluğu'ndan gönderilen yazıdan⁴⁷³ yaptığımız alıntıdan da

⁴⁷⁰ Afganistan uyruklu Abdul Rauf'un, 1937 yılında öğrenim görmesi için Afganistan'ın Türkiye'deki Elçiliği tarafından Dışişleri Bakanlığına gönderilmiş resmi yazı Devlet Arşivlerinde bulunmaktadır.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon 500 Kutu 8173, Gömlek 54953, 23 08 1937.

⁴⁷¹ *"Türkiye Yunanistan arasında 1951-1968 yılları arasında imzalanan 3 farklı kültür anlaşmasıyla Türkiye'den Batı Trakya azınlık okullarına öğretmen gelmesine izin verilmiştir. 3 Nisan 1951 tarihli kültür anlaşmasıyla birlikte karşılıklı öğretmen değişimi ve üniversite diplomalarının tanınması süreci başlamış, bu bağlamda Gümüllüne'de Celal Bayar Lisesi kurulmuş ve hız kesmeden eğitim çalışmalarına başlanmıştır...1970 yılıyla birlikte bu kültür anlaşmaları uygulanmamaya başlanmış, bu tarihe kadar 500'e yakın Türk öğretmeni bu azınlık okullarında görev yapmasına rağmen bu dönemden sonra kimi sorunlar baş göstermeye başlanmıştır..."*.

Serdar Çakmak, "Batı Trakya Türk Azınlık Sorunu ve Vatansızlık Statüsü." *Social, Mentality and Researcher Thiniers Journal* 8, S. 61 (Haziran 2022):1251, (Erişim 10 Mayıs 2023). <https://smartofjournal.com/files/smartjournal/e98a6715-d047-4068-ba7b-7d3d0972040f.pdf>

⁴⁷² Evelin Verhas, "Batı Trakya'daki Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi", *Minority Rights Group Europe*, 17, (Erişim 8 Haziran 2023). <https://minorityrights.org/app/uploads/2023/12/mrg-rep-wthra-tk-oct19-online.pdf>

⁴⁷³ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, *Gazi Eğitim Enstitüsüne Kabul Edilmek Üzere Seçilecek Beş Kıbrıslı Öğrenci*, Fon Kodu:534, Kutu: 37620, Gömlek No: 150175, Sıra No: 69,27 Ekim 1951.

anlaşılacağı üzere, Türkiye sınırları dışında yaşayan Türkler bu eğitim haklarını sonuna kadar kullanmaya çabalamışlardır.

1955 yılında ise azınlık öğrencilerine Türk öğretmen okullarında okumak için burs verilmesi gündeme gelirken, 1968 yılında imzalanan Kültürel Protokol ile 1951 yılında imzalanan Kültür Anlaşması daha da güçlendirilmeye çalışılsa da Kıbrıs'ta başlayan problemler bu anlaşmaların etkisi giderek azalmıştır.

DP iktidarı süresince, Batı Trakya Türklerinin ve Kıbrıslı Türklerin eğitimleri için gerekli önemi üst düzeyde göstermiştir. Bu önemi, “*Kıbrıs Türklerinden kabul şartlarını haiz 40 öğrencinin, mecburi hizmet aranmaksızın, Gazi Eğitim enstitüsüne kayıt ve kabul edilmeleri...*” hakkındaki 4 Aralık 1958 tarihli ve 11044 Numaralı Bakanlar Kurulu Kararında⁴⁷⁴ görülmektedir. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve bütün bakanların imzasıyla alınan bu karar, sınırlarımız dışında kalan Türk azınlığın eğitim alma haklarının sağlanmasının DP Hükümeti tarafından önem verildiğini göstermektedir. Eğitimle başlayan bu sahip çıkış, 11 Şubat 1959 tarihinde Türkiye'nin Kıbrıs Türklerinin garantörü olmasıyla birlikte hem eğitim hem yaşama hem de Türk azınlığın diğer haklarının korunmasının; bir devlet politikası haline getirilmesi sürecini başlatacaktır.

DP Hükümetinin sınırlarımız dışında kalan Türk kökenli soydaşlarımızın eğitim hakkının kullandırılması politikası, daha sonra gelecek olan hükümetler tarafından devam ettirildiği; 10 Nisan 1961 tarihinde yine devlet başkanı ve bütün kabine üyesi bakanların imzalarıyla alınan “*Her yıl, Batı Trakya Türklerinden Lise mezunu ve kabul şartlarını haiz on öğrencinin, eğitim enstitüleri ile İstanbul Yüksek Öğretmen Okuluna parasız yatılı olarak alınmaları...*”⁴⁷⁵ kararında da görülmektedir.

Eğitim enstitülerinde eğitim gören yabancı öğrencilerin ülkelerine göre dağılımı 34 numaralı tabloda verilmiştir.

⁴⁷⁴ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kıbrıs Türklerinden Kabul Şartlarını Haiz 40 öğrencinin...Gazi Eğitim Enstitüsüne Kabul Edilmeleri, Fon Kodu:30-18-1-2, Kutu: 150, Gömlek No:61, Sıra No: 20, 04 Aralık 1958; Bkz. EK: 11

⁴⁷⁵Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Her yıl, Batı Trakya Türklerinden Lise Mezunu ve Kabul Şartlarını Haiz On Öğrencinin, Eğitim Enstitüleri ... Parasız Yatılı Olarak Alınmaları..., Fon Kodu:30-18-1-2, Kutu: 160, Gömlek No:22, Sıra No:13, 28. Nisan 1961.

Tablo 19: Eğitim Enstitülerinde Okuyan Ülkelerine Göre Yabancı Öğrenci Dağılımı⁴⁷⁶

Öğretim Yılı	Irak		İran		Kıbrıs		Diğer Ülkeler		Toplam		
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Top.
1974-1975	---	---	---	---	24	---	1	---	24	---	24
1975-1976	1	---	---	---	22	3	---	---	24	3	27
1976-1977	2	---	3	2	30	19	---	---	35	21	56
1977-1978	---	---	---	---	25	11	---	---	25	11	36

Eğitim enstitülerinde yabancı öğrenci statüsünde eğitim gören öğrencilerin, ülkelere göre dağılımında Tablo 33’te paylaştığımız bilgiler, 1974-1978 dönemine aittir. Tabloda ağırlıklı olarak Kıbrıslı Türk öğrencilerin bulunması, Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında da Kıbrıslı Türk öğrencilerin eğitim enstitülerinde öğrenim görmeye devam ettiği anlaşılmaktadır.

Yunan hükümeti tarafından Lozan Antlaşması’yla tanımlanan, “*Trakya’daki Müslüman azınlığı*” tanınmakta, asırlar boyunca Batı Trakya’da yaşayan Türklerin kimlikleri tanınmamakta ve “*Müslüman Azınlık*” olarak adlandırılmaktadır.

Türkiye ile Yunanistan devletleri arasında ikinci bir yakınlaşma dönemi, Türkiye’nin ABD ile ilişkilerini geliştirmeye başladığı 1947-1954 yılları arasında olduğu söylenebilir. Türkiye’nin Sovyet Rusya ile tek başına mücadele etmek durumunda kalma endişesi, bu yakınlaşmanın en önemli sebeplerindendir. Batı Bloku’nda yer alma süreci, NATO üyeliğiyle resmiyet kazanmış oluyordu. Bu dönem Türk-Yunan ilişkilerindeki esen dostluk rüzgarlarında Sovyet Rusya endişesi ile ABD’ nin teşviki, göz ardı edilmemelidir.

⁴⁷⁶ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978*, 52.

4. BÖLÜM: ENSTİTÜLER

4.1. GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Gazi Eğitim Enstitüsünün tarihi geçmişi, Cumhuriyet dönemi ortaokula branş öğretmenini yetiştirmek amacıyla açılan ilk okul olan “Orta Muallim Mektebi” ne dayanmaktadır. Tezin I. Bölümünde “Orta Muallim Mektebi’nin Açılması” başlığında okulun, açılışı ve Ankara’ya taşınma aşaması hakkında bilgi verilmiştir. Okulun, isminde zaman içerisinde bazı değişiklikler yaşanmıştır. 1927 yılında “Pedagoji Bölümü” nün açılmasıyla ismi “Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” olan okulun adı yeni binasına taşınmasıyla birlikte “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” olmuştur.

1930-1931 öğretim yılında, Tarih, Coğrafya, Matematik ve Fen Bölümleri; bir yıl sonra ise Resim-İş ve Beden Eğitimi Bölümleri açılmıştır. 1937-1938 öğretim yılında da Müzik Bölümü diğer bölümlere eklenmiştir.⁴⁷⁷ Gazi Terbiye Enstitüsü son olarak bölümlerine, yabancı dil gruplarını da eklemiştir. Bu çerçevede, 1941-1942’de Fransızca, 1944-1945’te İngilizce ve 1947-1948 öğretim yılında Almanca Bölümü açılmıştır. Ayrıca 1944-1945 öğretim yılında yapılan düzenlemeyle Fen Bölümü, “Fizik-Kimya ve Biyoloji Bölümleri” ne ayrılmıştır.⁴⁷⁸

1946-1947 öğretim yılında orta muallim mekteplerinin sekizlik yıllık ilköğretim öğretimi yetiştiren okullara dönüştürülmesi kararı sonrasında, Gazi Eğitim Enstitüsünün “Türkçe, Tarih-Coğrafya, Matematik ve Fen Bölümleri” kapatılarak, *Toplu Dersler ve Tek Dersler Bölümleri* açılmıştır.⁴⁷⁹

1948-1949 öğretim yılında Toplu Dersler Bölümünün, “Edebiyat ve Fen” bölümlerine ayrılmasıyla; Reşat Şemsettin Sirer’in, “*sekiz yıllık ilköğretime sınıf öğretmeni*” yetiştirme projesine son verilmiş olundu.

4.1.1. Gazi Eğitim Enstitüsünün 1949-1978 Dönemi

1948-1949 öğretim yılıyla birlikte, Enstitü ortaokula branş öğretmenini yetiştirme görevine yeniden dönmüş oldu. Bu tarih itibarıyla Gazi Eğitim Enstitüsü, Pedagoji, Edebiyat, Fen, Beden Eğitimi, Resim-İş, Müzik, İngilizce, Fransızca ve Almanca bölümleriyle dokuz

⁴⁷⁷ Mustafa Yılman, “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen.” 54-55.

⁴⁷⁸ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 37.

⁴⁷⁹ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 37.

bölümlü hale gelmiş oldu. 1949-1950 yılında Enstitüden, Beden Eğitimi Bölümü “*Beden Eğitimi Yüksek Enstitüsü*” adıyla ayrılmıştır. Ancak 1951-1952 öğretim yılında tekrar, Beden Eğitimi Bölümü olarak Enstitü bütünlüğüne dahil edilmiştir.⁴⁸⁰

1952-1953 öğretim yılında, Gazi Eğitim Enstitüsünde, özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitimi için açılan, “*özel eğitim kurumlarına öğretmen, yönetici ve müfettiş*” yetiştirmek amacıyla, Pedagoji Bölümü öğretmenlerinden Mitat Enç’ in öncülüğünde “*Özel Eğitim Bölümü*” açılmıştır.⁴⁸¹ Özel Eğitim Bölümünün açılmasında ve programlarının hazırlanma aşamasında yabancı uzmanların görüş ve destekleri alınmıştır. Özel Eğitim Bölümü, üç yıl eğitim verdikten sonra kapatılarak Pedagoji Bölümüne dahil edilmiştir.⁴⁸²

1966 yılında eğitim enstitülerinin bölümlerinde yapılan düzenleme sonucunda Gazi Eğitim Enstitüsü, “*Eğitim, Türkçe, Fen ve Tabiat Bilgisi, Matematik, Sosyal Bilgiler, Beden Eğitimi, Resim-İş, Müzik, İngilizce, Fransızca ve Almanca*” bölümlerinden oluşmuştur.

1971-1972 öğretim yılında yabancı dil eğitimi verecek ayrı bir enstitüsü kurulması düşüncesiyle, Gazi Eğitim Enstitüsünün yabancı dil bölümleri ayrılarak, “*Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü*” açılmıştır. 1974-1975 öğretim yılında Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü kapatılarak, tekrar Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesine dahil edilmiştir.⁴⁸³

1973-1974 öğretim yılında diğer enstitüler gibi Gazi Eğitim Enstitüsünde de hem Akşam Öğretimi hem de Mektupla Öğretim başlamıştır.

Orta eğitime branş öğretmeni yetiştirmek amacıyla öğretim hayatına *Orta Muallim Mektebi* olarak başlayan Gazi Eğitim Enstitüsü; 1978-1979 öğretim yılında eğitim yılı dörde çıkarılarak, Gazi Yüksek Öğretmen Okulu olarak yükseköğretim kurumu haline getirilmiştir.⁴⁸⁴

Gazi Eğitim Enstitüsü 1926 yılından Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürülene kadar geçen süre içerisinde eğitim sistemimize yaklaşık olarak 30000 civarı öğretmen yetiştirmiştir. Cavit Binbaşıoğlu ’nun, “...1965 yılından itibaren yeni üniversite ve eğitim fakülteleri

⁴⁸⁰ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 37.

⁴⁸¹ Oğuzkan, “Orta Dereceli Okul,” 619; Binbaşıoğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından*, 339; Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi, 4.

⁴⁸² Betül Batır, “Eğitim Enstitülerinden Eğitim Fakültelerine Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmek.” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6. S.12 (2008):524. (Erişim 18 Aralık 2022) <https://dergipark.tr/tr/pub/talid/issue/43479/530676>

⁴⁸³ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 37-38.

⁴⁸⁴ M. Çağatay Özdemir, Harun Bastık, “Orta Muallim Mektebi’nden Gazi Terbiye Enstitüsü’ne”, *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim* 1, S.1 (2020):10.

*kuruluncaya kadar, ülkemizin eğitim konularındaki tek otoritesi Gazi Eğitim Enstitüsü idi.”*⁴⁸⁵ sözleri, Gazi Eğitim Enstitüsünün Türk Eğitim Sistemi açısından önemini göstermektedir. 1982 yılında da fakülteye dönüştürülmesiyle Gazi Üniversitesine ismini vererek, günümüzde de öğretmen yetiştirme işlevini yerine getiren bir eğitim kurumu olmayı sürdürmektedir.

4.1.2. Enstitüde Bölümlere Göre Öğrenci ve Öğretmen Durumu

Gazi Eğitim Enstitüsünde ilk açılan bölüm Türkçe Bölümüdür. Ancak burada ilk olarak Pedagoji ya da Eğitim Bölümüyle başlamamızın sebebi, Enstitünün Ankara’ya taşınmasıyla birlikte açılan, Pedagoji Bölümüyle birlikte isminin “*Terbiye Enstitüsü*” olarak değişmesinde ve daha sonra kurulacak olan enstitülerin “Eğitim Enstitüsü” olarak adlandırılmalarına da katkıda bulunmasından dolayıdır.⁴⁸⁶

1955 yılında yeniden düzenlenen “*Eğitim Enstitü Yönetmeliği*” nde Enstitülerin işlevleri açıklanırken, öğretmen yetiştirme dışında, “*...İlköğretim müfettişi ve İlköğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına başöğretmen yetiştiren...*” bir kurumdur diye tarif edilmesinde en önemli unsur, “*Pedagoji ya da Eğitim Bölümü*” dür.

4.1.2.1. Eğitim/Pedagoji Bölümü

Orta Öğretmen Okulunun Ankara’ya taşınması sonrası 1927 yılında Pedagoji Bölümünün açılmasıyla, okulun adı da “*Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü*” olarak değiştirilmiştir. Pedagoji Bölümünün kurucusu ve uzun yıllar bölüm başkanlığı yapan Halil Fikret Kanad’tır.⁴⁸⁷ İlk yıllarda görev yapan öğretim kadrosunda, “*Dr. Halil Fikret Kanad, Dr. Saffet Arın Engin, Prof. Mehmet Emin Erişirgil, Prof. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Dr. Ziya dalat, İhsan Sungu ve Avusturyalı Psikolog Dr. Egon Brunswick, Muzaffer Şerif Başoğlu, Hasip Ahmet Aytuna, Ahmet Fuat Baymur, Hıfzırrahman Raşit Öymen, Hüseyin Hüsnü Cırıtlı...*” gibi o dönemin en önemli eğitim bilimcileri yer almıştır.⁴⁸⁸

Toplu Dersler uygulamasıyla kapatılan Pedagoji Bölümü, 1948-1949 öğretim yılında tekrar açılmıştır. Daha sonraları “*Pedagoji*” ismi yerine “*Eğitim Bölümü*” kullanılmıştır. Eğitim Bölümü, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri öğretmeni yetiştirmektedir. Enstitüler arasında Eğitim Bölümü, Gazi Eğitim Enstitüsü ve İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde

⁴⁸⁵ Binbaşıoğlu *Öğretmen Yetiştirme Açısından*, 208.

⁴⁸⁶ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 243.

⁴⁸⁷ Binbaşıoğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından*, 155.

⁴⁸⁸ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 295.

bulunmaktadır. Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümü öğrenci sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

1967-1974 arası dönemde Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümü öğrenci ve mezun sayıları tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 20: 1967-1974 Yılları Arasında Eğitim Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁴⁸⁹

Öğretim Yılı	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						Genel Toplam
	GÜNDÜZ			AKŞAM			GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	
1967-1968	65	11	76				40	6	46				46
1968-1969	43	7	50				---	---	---				---
1969-1970	64	10	74				22	5	27				27
1970-1971	50	8	58				23	2	25				25
1971-1972	46	10	56				16	3	19				19
1972-1973	32	7	39				11	3	14				14
1973-1974	21	4	25	58	1	59	22	3	25	--	--	--	25

Eğitim Bölümü, 1967-1974 öğrenci sayılarına bakıldığında diğer bölümlere oranla, daha az sayıda öğrenci kontenjanı ayrıldığı görülmektedir. Bölüme başarılı bir şekilde en az üç yıl öğretmenlik yapmış adaylar alınmaktaydı.

1967-1968 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümünde görev yapan öğretim kadrosunun hem isimleri hem de branşları aşağıdaki tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 21: 1967-1968 Öğretim Yılında Eğitim Bölümü Öğretmenleri⁴⁹⁰

Eğitim Bölümü Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı	Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı
Fevzi Ertem	Psikoloji	Behire Arsan	Meslek Dersleri
Şevket Türkyılmaz	Meslek Dersleri	Ahmet Altuğ	Meslek Dersleri
Dr. Ferhan Oğuzkan (Bölüm Şefi)	Pedagoji/Eğitim Bilim	Rıza Kardaş	Psikoloji
Doğan Ergün	Sosyoloji	Zehiye Türkmen	Felsefe/Mantık
Adalet Odyak	Felsefe	Hazım Ayatar	Eğitim İstatistiği
Siral Ülkü	Meslek Dersleri	İnayet Berişbek	Psikoloji
Dr. Mithat Enç	Özel Eğitim/Psikoloji	Mehmet Ural	Meslek Dersleri
Orhan Çaplı	Psikoloji	Mehmet A. Solak	Meslek Dersleri

Eğitim Bölümünde 1950 yılından sonra görev alan öğretim kadrosunun büyük çoğunluğunun yükseköğrenimini yurt dışında özellikle Amerika’da yapmışlardır. Yukarıdaki tabloda 1967-1968 öğretim yılında görev yapan öğretmenlerden, Dr. Siral Ülkü, üniversite öğrenimini ve yüksek lisansını Amerika’da yapmış daha sonra ise Türkiye’de doktorasını yapmıştır. Dr. Ferhan Oğuzkan, Amerika Columbia Üniversitesi’nde Eğitim Bilimleri

⁴⁸⁹ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970,42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

⁴⁹⁰ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 19.

alanında Doktora yapmıştır. Yüksek öğrenimini Amerika’da yapan başka bir eğitimci de Mithat Enç’ tir. Gazi Eğitim Enstitüsünde kurduğu Özel Eğitim Bölümü kısa sürede kapanmış olsa da 1965 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde Özel Eğitim Bölümünü kurmuştur.⁴⁹¹ Doğan Ergun ise üniversiteyi Fransa’ da okuyan öğretmenlerdendir.

Enstitü yurtdışında eğitim görmüş öğretmenlerin yanı sıra kendi yetiştirdiği öğretmenleri de Eğitim Bölümünde görevlendirmiştir. Hazım Ayatar, Fevzi Ertem, Orhan Çaplı eğitimini Gazi Eğitim Enstitüsünde tamamladıktan sonra Yüksek Lisansını Amerika’da yapmıştır. Mehmet Ural, İnayet Berişbek, Eğitimini Gazi’de tamamladıktan sonra asistan olarak yine Enstitüde görev almıştır.

Gazi Eğitim Enstitüsü Meslek Dersleri Öğretmeni Şevket Türkyılmaz’ın yazdığı, “Özel Öğretim Metodları” adlı eser Milli Eğitim Bakanlığı tarafından İlköğretmen okulu öğrencileri için yardımcı kitap olarak tavsiye edilmiştir.⁴⁹²

Eğitim Bölümü öğretmenlerinin yazdıkları eserlere örnekler:

- Ferhan Oğuzkan, *Eğitim Üzerine*, (Ankara: Ülkü Yayınları, 1966); *Öğretmenliğin Üç Yönü*, (Ankara: MEB 1976); *Çağdaş Eğitim*, (İstanbul: MEB Yayınları, 1974)
- Mithat Enç, *Ruhsal Bağımsızlık*, (Ankara: MEB Yayınları 1949); *Ruh Sağlığı Bilgisi*, (İstanbul: İnkılap ve Aka,1979); *Körler-Ruh Bilim Eğitim ve Öğrenimleri*, (Ankara: MEB Yayınları 1947); *Üstün Beyin Gücü “Gelişim ve Eğitimleri”*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, 1979).
- Hazım Ayatar, *Başarı Testleri Hazırlayabilirsiniz*, (Ankara: MEB Yayınları,1965); *Aritmetik ve Başarının Ölçülmesi*, (Ankara: Ayyıldız Matbaası,191); *Uygulamalı Eğitim İstatistiği*, (İstanbul: MEB Yayınları, 1971).
- Orhan Çaplı, *Geri Zekalı Çocuklar*, (Ankara: Öğretmeni İş Başında Yetiştirme Bürosu, 1962); *Çocukların ve Gençlerin Eğitimi*, (Ankara: Altınyıldız Matbaası, 1973).
- Ahmet Altuğ, *Genel Öğretim Bilgisi*, (İzmir: Karınca Matbaası,1977).
- Rıza Kardaş, *Eğitim Psikolojisi*, (Ankara. Ayyıldız Matbaası, 1975); *Eğitim Psikolojisi: Gelişme Öğrenme Bakımından*, (Balıkesir: Türk Dili Matbaası,1965).

⁴⁹¹ Doğan Çağlar, Yahya Özsoy ve Latife Bıyıklı, “Mithat Enç’ in Öz Geçmişi,” *Özel Eğitim Dergisi* 1, S. 2 (1992): 4-5. (8 Haziran 2024 tarihinde erişildi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159283>.

⁴⁹² Tebliğler Dergisi, *Özel Öğretim Metodları adlı eser hakkında*, (İstanbul: Tebliğler Dergisi 25, S.1209, 25 Haziran 1962),130.

4.1.2.2. Türkçe Bölümü

Türkçe Bölümü, Cumhuriyet döneminde ortaöğretime öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan ilk bölümdür. 1930-1950 yılları arası dönemde Enstitü Türkçe Bölümü kadrosunda, “İbrahim Necmi Dilmen, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Suut Kemal Yetkin, Vasfi Mahir Kocatürk...” gibi Türk edebiyatının önemli şahsiyetleri görev yapmıştır.⁴⁹³ Toplu Dersler uygulamasıyla kapanmış; ancak bu uygulamanın 1949 yılında kaldırılmasıyla birlikte yerini Edebiyat Bölümüne bırakmıştır. 1966 yılında bölümlerin yeniden düzenlenmesiyle Türkçe Bölümü yeniden eğitim vermeye başlamıştır.

Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü gündüz ve akşam öğretiminde 1967- 1974 itibarıyla eğitim gören ve bu dönemde mezun olan öğrencilere ait sayısal veriler aşağıdaki tablo 37’de görülmektedir.

Tablo 22: 1967- 1974 Yılları Arasında Türkçe Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁴⁹⁴

ÖĞRETİM YILI	GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE BÖLÜMÜ													GENEL TOPLAM	
	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR								
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci		GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız		Toplam
1967-1968	31	23	55				1		18	12	30				30
1968-1969	31	22	54				1		5	1	6				6
1969-1970	38	24	63				1		13	11	24				24
1970-1971	36	19	55						12	8	20				20
1971-1972	43	35	78						11	8	19				19
1972-1973	32	26	58						2	---	2				2
1973-1974	26	10	36	21		30			23	13	36				36

Türkçe Bölümü öğrencilerini incelediğimizde erkek öğrenci ve kız öğrenci sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. 1967-1970 yılları arasında Türkçe Bölümünde yabancı öğrenci statüsünde 1 öğrencinin eğitim görmüştür. 1967-1974 yılları arasında Türkçe Bölümünden, 53’ ü kız ve 84’ü de erkek toplam 137 öğretmen adayı mezun olmuştur.

1967-1968 öğretim yılında Enstitünün Türkçe Bölümünde görev yapmış öğretim kadrosunun isim ve branşları hakkında bilgi tablo 38’de verilmiştir.

⁴⁹³ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 361.

⁴⁹⁴ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

Tablo 23: 1967-1968 Öğretim Yılı Türkçe Bölümü Öğretmenleri⁴⁹⁵

Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı	Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı
Kemal Demiray	Edebiyat	Mehmet Deligönül	Türkçe
Dr. Mehmet Tuğrul	Türkçe	İbrahim Olgun (Bölüm Şefi)	Edebiyat
Nevin Kardaş	Edebiyat	Muzaffer Gürses	Edebiyat
Emin Özdemir	Edebiyat	Hikmet Dizdaroğlu	Edebiyat
Kemal Or	Edebiyat	Orhan Ural	Edebiyat
Şükrü Kurgan	Edebiyat		

Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünde, Dr. Mehmet Tuğrul⁴⁹⁶, Hikmet Dizdaroğlu gibi dönemin önemli Türk Dili ve Türk Edebiyatı alanında tanınmış eğitimcileri öğretim kadrosunda yer almıştır.⁴⁹⁷ Enstitü öğretmenlerinden Kemal Demiray, Gazi Eğitim Enstitüsünden mezun olduktan sonra Enstitüde, öğretmenlik ve yöneticilik yapmıştır. Dil öğrenimi için Amerika'ya giden Kemal Demiray, eğitimci bir yazar olarak, araştırma, ders kitapları, sözlük ve derleme türünde birçok eser vermiştir.⁴⁹⁸

Türkçe Bölüm öğretmenlerinin yazdığı eserler:

- Kemal Demiray, *Türkçe Ödevlerimi Nasıl Yazayım?* Sınıf I-II-III (Ankara: Güney Matbaacılık, 1948); *Türkçe Çocuk Edebiyatı*, (İstanbul: Maarif Vekaleti, 1953); *Kompozisyon-Sözlü ve Yazılı Anlatım Lise: I- II- III ve Öğretmen Okulları İçin*, (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1955).
- Dr. Mehmet Tuğrul, *Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı (Menkabe, Hikaye, Masal, Fıkra)*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969); *Malatya'dan Derlenmiş Masallar*, (Ankara: Halk Bilgisi ve Halk Edebiyatı Yayınları, 1946); *Karaca Oğlan*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1948); *Mehmet İle Gülsün: Bir Kahramanlık Hikayesi*, (Ankara: CHP Halkevleri Bürosu Yayınları, 1947).
- Hikmet Dizdaroğlu, *Dilcilere Saygı*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1966); *Ömer Seyfettin*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1964); *Namık Kemal Hayatı Sanatı Eseri*, (İstanbul: Varlık Yayınları, 1952); *Cenap Şehabettin Hayatı Sanatı Eseri*, (İstanbul: Varlık Yayınları, 1953); *Ortaokul Türkçe Kitaplarında Adı Geçen Sanatçılar*, (Ankara: Ankara Neşriyat, 1962).
- Mehmet Deligönül, *Şiirlerle Atatürk*, (İstanbul: Hastaş Eğitim Yayınları, 1969).

⁴⁹⁵ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 19.

⁴⁹⁶ Betül Sinsoysal, "Dr. Mehmet Tuğrul, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (12 Haziran 2024 tarihinde erişildi.) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tugrul-mehmet>

⁴⁹⁷ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 361.

⁴⁹⁸ Sedat Maden, Abdulvahap Avşar ve Osman Demirel, "Kemal Demiray'ın Hayatı, Eserleri ve Türkçe Eğitimi Üzerine Görüşleri," *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi* 10, S. 1, (2024): 27, (8 Haziran 2024 tarihinde erişildi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/322020>.

- Şükrü Kurgan, *İzahlı Eski metinler Antolojisi*, (Ankara: Maarif Matbaası, 1943); Ziya Paşa Hayatı Sanatı Eseri, (İstanbul: Varlık Yayınları, 1953); Mehmet Emin Hayatı sanatı Eserleri, (İstanbul: Varlık Yayınları 1953); Recaizade Ekrem Hayatı Sanatı Eseri, (İstanbul: Varlık Yayınları, 1954).

4.1.2.3. Sosyal Bilgiler Bölümü

Gazi Eğitim Enstitüsünde Sosyal Bilgiler Bölümünün tarihi geçmişi 1930'lu yılların başında açılan, “Tarih-Coğrafya Bölümü” ne dayanmaktadır. Toplu Dersler uygulaması sonucu kapatılan bölümlerden olan bu bölüm 1949 yılında Edebiyat Bölümü içerisinde yer alırken; 1966 yılında yapılan düzenlemeyle “Sosyal Bilgiler Bölümü” olarak ayrı bir bölüm haline getirilmiştir. Sosyal Bilgiler Bölümünde, tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi öğretmenleri yetiştirilmekteydi.

1967-1974 yılları arasında Gazi eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Bölümünde eğitim gören ve mezun olan öğrencilerin sayısal bilgilerine tablo 39'dan ulaşılabilmektedir.

Tablo 24: 1967- 1974 Yılları Arasında Sosyal Bilgiler Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁴⁹⁹

ÖĞRETİM YILI	GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ SOYAL BİLGİLER BÖLÜMÜ												GENEL TOPLAM			
	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR									
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci			GÜNDÜZ				AKŞAM		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam		Erkek	Kız	Toplam
1967-1968	33	18	53				1	1	17	9	26				9	
1968-1969	35	12	50				1	2	---	1	1				1	
1969-1970	50	14	68				1	3	17	11	28				11	
1970-1971	42	8	50						17	5	22				22	
1971-1972	46	6	52						14	2	16				16	
1972-1973	31	7	38						10	5	15				15	
1973-1974	20	2	22	29	4	33			19	1	20				20	

Sosyal Bilgiler Bölümü öğrencilerinin yıllara göre sayısal verilerine baktığımızda, 1970 yılından itibaren öğrenci sayılarında düşüş yaşandığı ve 1973-1974 öğretim yılında kız öğrenci sayısının 2 olduğu görülmektedir. Yabancı statüsünde 1967-1970 yılları arasında Yabancı Statüsünde öğrencilerin eğitim görmüştür. 1967-1974 yılları arasında 94 erkek öğrenci, 34' de kız öğretmen adayını mezun olmuştur.

Gazi Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Bölümünde 1967-1968 öğretim yılında görev yapan öğretmenlerin isim ve branş olarak bilgileri tablo 40' da bulunmaktadır.

⁴⁹⁹ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

Tablo 25: 1967-1968 Öğretim Yılı Sosyal Bilgiler Bölümü Öğretmenleri⁵⁰⁰

Sosyal Bilgiler Bölümü Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı- Görevi	Branşı	Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı
Dr. Selahattin Tansel	Tarih	Sami Öngör	Coğrafya
Dr. Himmet Akın	Tarih	Tarık Asal	Coğrafya
R. Salim Burçak	Devrim Tarihi	Emin Çakıroğlu	Coğrafya
Osman Şerif Erdoğan	Devrim Tarihi	Cevat Korkut	Coğrafya
Cemil Boran (Bölüm Şefi)	Tarih	Faruk Caner	Coğrafya
Şevki Öcal	Yurttaşlık Bilgisi		

Gazi Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Bölümünde görev yapmış eğitimciler arasında, “**Prof. Dr. Faik Sabri Duran** (Coğrafya); **Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil** (Tarih); **Prof. Dr. Hamit Sadi Selen** (Coğrafya); **Remzi Oğuz Arık** (Tarih); **Ahdes Nimet Kurat** (Tarih); **M. Altay Köymen** (Tarih); **Faik Reşit Unat** (Tarih); **Şerafettin Turan** (Tarih); **Rüstem Duyuran** (Arkeoloji)...” sayabiliriz. Bu eğitimcilerin çoğunun yurtdışında eğitim görmüş, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde alanında ilk ve önde gelen uzmanlardan olduğunu söyleyebiliriz.

1967-1968 öğretim yılında görev yapmış öğretmenlerinden akademik kariyer sahibi olanlar arasında, “Profesör Rıfkı Salim Burçak, Dr. Selahattin Tansel ve Dr. Himmet Akın” ı sayabiliriz. Gazi Eğitim Enstitüsü mezunu olup bu bölümde görev yapan öğretmenler ise “Osman Şerif Erdoğan, Şevki Öcal, Faruk Caner” dir. Enstitü öğretmenleri, alanlarında başarılı birer uzman eğitimci olmanın yanı sıra günümüze kadar ulaşan önemli eserleri de bulunmaktadır. Enstitü öğretmenlerinin yazdıkları eserler:

- Dr. Selahattin Tansel, *Siyasal Tarih Notları*, (İstanbul: Harpokulu Basımevi, 1949); *27 Mayıs İnkılabını Hazırlayan Sebepler*, (İstanbul: MEB Yayınları, 1960); *Atatürk ve Kurtuluş Savaşı*, (Ankara: Vakıflar Bankası, 1965); *Sultan II. Beyazıt’ ın Siyasi Hayatı*, (Milli Eğitim Basımevi, 1966).
- Dr. Himmet Akın, *Aydın Oğulları hakkında Bir Araştırma*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1968).
- Sami Öngör, *Deniz Coğrafyası*, (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1948); *Coğrafi Keşifler ve Tetkik Seyahatleri Tarihi*, (İstanbul: Maarif Basımevi, 1954); *Matematik Coğrafya*, (İstanbul: Güven Yayınevi, 1954); *Coğrafya Sözlüğü*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1962); *Ortadoğu (Siyasi ve İktisadi Coğrafya)*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1964) ...
- Emin Çakıroğlu, *Haritalar*, (Ankara: Halk Eğitimi Yayınları, 1964); *Takvim Nedir?* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1964);

⁵⁰⁰ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 19.

- Osman Şeref Erdoğan, *Devrim Tarihi*, (İstanbul: Özgür Basımevi, 1967)
- Rıfkı Salim Burçak, *Türk- Rus- İngiliz Münasebetleri (1791-1941) /İkinci Cihan Harbinde Türkiye'nin Durumu*, (İstanbul: Aydınlık Matbaası, 1946).
- Tarık Asal, Ferruh Sanır, İlkokullar İçin Coğrafya IV, (MEB Yayınları, 1949); Tarık Asal, Niyazi Akşit, Ferruh Sanır ve Hayri Günden gibi Coğrafyacı eğitimcilerle birlikte ilköğretim, ortaokul, İlköğretmen okulu ve liseler için coğrafya ders kitapları hazırlamışlardır.

4.1.2.4. Matematik Bölümü

Gazi Eğitim Enstitüsünde Matematik Bölümünün tarihi geçmişi, 1930-1931 öğretim yılında “Riyaziye Şubesi” nin açılmasına dayanmaktadır. 1946-1947 öğretim yılında Toplu Dersler Bölümünün açılmasıyla Matematik Bölümü kapanmış oldu. 1948 yılıyla birlikte Fen Bölümü içine alınan Matematik Bölümü 1966 yılında yapılan düzenleme ile tekrar ayrı bölüm haline getirilmiştir.

1967- 1974 yılları arasında Enstitünün Matematik Bölümünde eğitim alan ve mezun olan öğrenci sayıları tablo 41’de görülmektedir.⁵⁰¹

Tablo 26: 1967- 1974 Yılları Arasında Matematik Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları

ÖĞRETİM YILI	Gazi Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü												TOPLAM
	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						
	GÜNDÜZ			AKŞAM			GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	
1967-1968	28	10	38				16	2	18				18
1968-1969	43	11	54				---	---	---				---
1969-1970	59	16	75				11	5	16				16
1970-1971	66	15	81				25	8	33				33
1971-1972	85	17	102				8	1	9				9
1972-1973	107	33	140				18	3	21				21
1973-1974	230	57	287	140	23	163	15	10	25				25

1967-1974 yılları arası dönem Matematik Bölümü öğrenci sayısının her yıl düzenli olarak artış yaşandığı hatta 1973- 1974 öğretim yılında öğrenci sayısının ikiye katlandığı görülmektedir. Diğer bölümlerde pek görülmeyen bir durum olarak nitelendirebiliriz. 1974 yılında Akşam Öğretimin de başlamasına rağmen öğrenci sayısında artış yaşanmıştır. Ancak, öğrenci sayısındaki artışa rağmen, mezun öğrenci sayıları oldukça düşük kalmıştır. Bu yedi

⁵⁰¹ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

yıllık dönemde, 29'u kız ve 93'ü de erkek olmak üzere toplam 122 öğretmen adayı mezun olmuştur.

Gazi Eğitim Enstitüsünde 1967-1968 öğretim yılında görev yapan matematik Bölümü öğretmenleri aşağıdaki tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 27: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Matematik Bölümü Öğretmenleri⁵⁰²

Matematik Bölümü Öğretmenleri		
Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı	Öğrenimi
Adnan Çakmakçioğlu	Matematik	İYÖÖ
Nuri Ersoy	Matematik	İYÖÖ
Hasan Acar	Matematik	Fransa
Zühtü Özel	Matematik	GEE/Asistan
Nusret Karcıoğlu	Matematik	İYÖÖ

1967-1968 öğretim yılında Matematik Bölümü öğretmenlerini ele aldığımız tablodaki öğretmenlerden, Adnan Çakmakçioğlu, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu mezunudur. Gazi Eğitim Enstitüsü Matematik Öğretmenliğinden önce, 1954-1960 yılları arasında Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsünde Müdürlük görevinde bulunmuştur. Ayrıca, *Adnan Ardağı* ismiyle şiir kitapları, tiyatro ve hikayeleri bulunmaktadır. Matematik öğretmeni olmasına rağmen, çocuklara yönelik edebiyat dalında eserler vermeye özen göstermiştir.⁵⁰³

Nuri Ersoy, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu mezunu ve Enstitüde öğretmenliğin yanı sıra 1965-1967 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü yapmıştır. Hasan Acar, Fransa'da yüksek öğrenim görmüş ve Zühtü Özel ise Gazi Eğitim Enstitüsü mezunudur.⁵⁰⁴

Nusret Karcıoğlu, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu mezunu ve İstanbul Fen Fakültesi ile birlikte New York Üniversitesinde de Fen ve Eğitim dalında Master yapmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi de olan Karcıoğlu aynı zamanda, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde eğitim görevlisi olarak da görev yapmıştır.⁵⁰⁵

Ayrıca, Zühtü Özel Gazi Eğitim Enstitüsü mezunu ve asistan olarak Enstitü öğretim kadrosunda göreve başlamıştır. Hasan Acar ise Fransa'da eğitim görmüştür. Beş kişilik Matematik Bölümü öğretim kadrosunda, İYÖÖ mezunu 3 öğretmen ile %60; Gazi Eğitim

⁵⁰² Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 19-20.

⁵⁰³ Yakup Çelik, "A. Adnan Çakmakçioğlu," *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 17 Mayıs 2024). <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/adnan-cakmakcioglu>

⁵⁰⁴ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 428.

⁵⁰⁵ Tutanak Dergisi, *Milli eğitim Bakanı İbrahim Öktem'in Konuşması*, (Ankara: Tutanak Dergisi, Dönem 1, C. 33, 16 Kasım 1964), 312.

Enstitüsü ve Fransa'dan mezun öğretmen 1'er ise %20'şerlik oranlara denk gelmektedir. Gazi Eğiti Enstitüsü Matematik Bölümü, 1967-1968 öğretim yılı itibarıyla öğretim kadrosunun %60'lık kısmını İYÖO mezunlarından, %20'lik kısmını kendi yetiştirdiği mezunlarından oluşturmuştur.

Matematik Bölümü öğretmenlerinin yazdıkları eserlere örnekler:

- Zühtü Özel, *Matematik Lise I*, (İstanbul: MEB Yayınları, 1976); Zühtü Özel, Faruk Aydan, *Matematik Lise II*, (İstanbul: MEB Yayınları, 1976).

Zühtü Özel'in Sait Akkaş ve Arif Sabuncuoğlu ile Modern Matematik konularında yayınladıkları yardımcı kitaplarda bulunmaktadır.

- Süleyman Ölçen, Hasan Acar, *Cebir-Trigonometri Alıştırma Kitabı I*, (İstanbul: Milli Eğitim Kitabevi, 1960); Süleyman Ölçen, Hasan Acar, *Cebir 3*, (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1951)
- Nuri Ersoy, *Orta Öğretim Matematiğin Modern Bir Müfredat Programı (Matematik Ortaokul-Türkçe Çeviri: Nuri Ersoy)*, (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1972); Nuri Ersoy, *İhtimaller Hesabı ve İstatistik*, (Ankara: Ankara İlimler Akademisi, 1977).

4.1.2.5. Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü

Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü, Fizik, Kimya ve Biyoloji Şubelerinden oluşmaktadır. Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü 1930-1931 öğretim yılında açılmıştır. Diğer bölümler gibi 1946-1947 öğretim yılında kapanmış olsa da 1948-1949 öğretim yılında Fen Bölümü olarak eğitime tekrar başlamıştır. 1966 yılında yapılan düzenlemeyle Matematik Bölümü ayrı bir bölüm olarak kurulurken, Fizik-Kimya ve Biyoloji Şubelerinden “Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü” kurulmuştur. Enstitüde, 1974 yılında “Akşam Öğretimi ile birlikte Mektupla Öğretim” uygulamasına da başlanmış oldu.

1967- 1974 yılları arası dönemde Gazi Eğitim Enstitüsü Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü öğrenci ve mezun sayılarına aşağıdaki tablo 43'ten ulaşılabilir.

Tablo 28: 1967- 1974 Yılları Arasında Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁵⁰⁶

ÖĞRE TİM YILI	Gazi Eğitim Enstitüsü Fen Ve Tabiat Bilgisi				TOPL AM
	ÖĞRENCİ		DİPLOMA ALANLAR		
	GÜNDÜZ	AKŞAM	Yabancı Öğrenci	GÜNDÜZ	

⁵⁰⁶ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Top.
1967-1968	62	32	94					1	36	15	51			51
1968-1969	70	24	94					1	3	2	5			5
1969-1970	84	25	104					1	20	12	32			32
1970-1971	71	17	88						31	7	38			38
1971-1972	103	26	129						27	6	33			33
1972-1973	118	64	182						26	8	34			34
1973-1974	174	82	256	41	7	48			21	6	27			27

Fizik, kimya ve Biyoloji öğretmeni yetiştiren, Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü öğrenci sayılarında 1970-1971 öğretim yılında yaşanan düşüş dışında diğer yıllarda artış yaşanmış; ancak üç branş öğretmeni yetiştiren bir bölüm için, *Matematik Bölümü* öğrenci sayısının gerisinde kaldığını söyleyebiliriz. Bu bölümde, 1967-1970 yılları arasında üç yılda 1'er öğrenci, *Yabancı Öğrenci* statüsünde öğrenim görmüştür. 1967-1974 yılları arasında Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümünden, 164 erkek ve 56 kız öğrenci olmak üzere 220 öğretmen adayı mezun olmuştur.

1967-1968 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü öğretmen kadrosu tablo 44'te görülmektedir.

Tablo 29: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü Öğretmenleri⁵⁰⁷

Fen ve Tabiat Bilgileri Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı	Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı
Ömer Bayın	Kimya	Şakir Soykal (Bölüm Şefi)	Biyoloji
Fazıl Öncel	Kimya -Biyoloji	Necati Geçkinli	Fizik
Sırrı İşbir	Kimya	Tahsin Bakay	Fizik
Sıddık Güner	Kimya	Rahmi İder	Fizik
Mustafa Akpoyraz	Kimya	Mustafa Ölçen	Fizik
Ömer Kaya Gülen	Biyoloji	A. Rıza Özgen	Fizik
Nermin Karcıoğlu	Biyoloji	Hüseyin Soylu	Fizik
Mefharet Acar	Biyoloji	Rıza İvgen	Fizik
Zibende Aslantürk	Biyoloji	Bahattin Örnekol	Fizik
Kamuran Çilenti	Biyoloji		

Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümünde görev yapan ve yüksek öğrenimini yurt dışında yapmış olan öğretmenlere “**Prof. Dr. Avni Refik Berkman**, (Kimya); **Prof. Dr. Hayri Dener**, (Fizik); **Prof. Dr. Sara Akdik**, (Botanik); **Sadi Irmak**, (Sağlık Bilgisi); **Dr. Atıf Şengün**, (Anatomi-Fizyoloji); **Süreyya Aybar**, (Kimya); **Cemil Dekman**, (Kimya)...” 1 örnek olarak verebiliriz. 1967-1968 öğretim yılında Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümünde görevli öğretmenlerden, “*Gazi Eğitim Enstitüsü mezunu Ömer Kaya Gülen ve İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ve New York Columbia Üniversitesi mezunu Nermin Karcıoğlu*” yurt dışında eğitim gören öğretmenlerdendir. Diğer öğretmenlerin dokuz tanesi Gazi Eğitim Enstitüsü

⁵⁰⁷Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 19-20.

mezunu, sekiz tanesi de İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu mezunudur. Fazıl Öncel Gazi Eğitim Enstitüsünde Biyoloji ve İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunda ise Kimya eğitimi almıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü ve İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu mezunlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Gazi Eğitim Enstitüsünde asistanlıktan yetişen öğretmenler ise, “*Sırrı İspir, Kamuran Çilenti, Hüseyin Soylu, Rıza İvgen, Mustafa Akpoyraz*” dır. Bu asistanlardan, Kamuran Çilenti, Hüseyin Soylu ve Mustafa Akpoyraz daha sonra üniversiteye geçerek Profesör olmuşlardır.⁵⁰⁸

Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü öğretmenlerinin yazdıkları eserlere örnekler:

- Ömer Bayın, *Kimya Lise 2*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, 1958); *Modern Kavramlar Yaklaşımıyla Kimya*, (Ankara: Öğretmen matbaası, 1975); *Kimya*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1960)
- M. Fazıl Öncel, *Deney ve Problemleri İle Modern Genel Kimya 2*, (Ankara: Fen Yayınevi, 1978)
- Sırrı İşbir, *Temel Kimya 1 Anorganik*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1973); *Temel Kimya I*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, 1970); *Kimya Laboratuvar Uygulaması*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, 1975)
- Sıddık Güner, *Pratik Kimya Çalışmaları*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1966); *Anorganik Kimya Laboratuvar Çalışmaları*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969)
- Ömer Kaya Gülen, *Biyolojik Koleksiyonlar ve Laboratuvar Tekniği*, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1971).
- Nermin Karcıoğlu, Rıza İvgen, *Modern Biyolojiye Giriş*, (Ankara: Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi, 1975)
- Kamuran Çilenti, *Tabiat Bilgisi Laboratuvar Çalışmaları*, (İstanbul: Maarif Vekaleti, 1960); *Neler Yemeliyiz?* (Ankara: MEB Halk Eğitim Yayınları, 1964); *Ekinlerimizi Koruyalım*, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, 1964); *Toprak Bakım İster*, (MEB Yayınları, 1964);
- Şakir Soykal, *Hava Nedir?* (Ankara: MEB Halk Eğitim Yayınları, 1964); *Şimşek ve Yıldırım*, (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1964).
- Necati Geçkinli, Esat İnertaş, *Fizik Ortaokul I-II-III*, (İstanbul: Sanat Basımevi, 1954);
- Rıza Özgen, *Modern Fizik Başarı Testleri Lise*, (Ankara: Başarı Yayınları, 1977);

⁵⁰⁸ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 450.

- Hüseyin Soylu, *Temel Fizik Problemleri*, (İstanbul: MEB Yayınları, 1979);
- Rıza İvgen, Müzeyyen Çoban, *Modern Biyoloji Başarı Testleri*, (Ankara: Başarı Yayınları, 1978)
- Bahattin Örnekol, *Bazı Önemli Yönleriyle Bugünkü Fizik Öğretimi*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971).

4.1.2.6. Beden Eğitimi Bölümü

Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmeni yetiştirme girişimleri II. Meşrutiyet Dönemiyle başlamış ve Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte bu süreç daha da önem kazanarak bu alanda birçok gelişme yaşanmıştır. Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmenliğinin bir meslek olarak kabul görmesi Cumhuriyet Döneminde gerçekleşmiştir.⁵⁰⁹ Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde Beden Eğitimi Şubesinin açılması bu yolda atılan en önemli adımlardandır. Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Şubesinin açılması, bu branş için gerekli bina, salon ve sahanın yapımının tamamlandığı 1932-1933 öğretim yılında yapılabilmektedir.⁵¹⁰ Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde Beden Eğitimi Şubesinin açılmasında en önemli katkıları bulunanlardan birisi de Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişi Selim Sırrı Tarcan’dır.⁵¹¹

1967- 1974 dönemi Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi öğrenci ve mezun sayıları aşağıdaki tablo 45’te verilmiştir.

Tablo 30: 1967- 1974 Yılları Arasında Beden Eğitimi Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁵¹²

ÖĞRETİM YILI	GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ BEDEN EĞİTİMİ BÖLÜMÜ														GENEL TOPLAM
	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR								
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci		GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	
1967-1968	92	50	150				6	2	39	23	62				62
1968-1969	87	49	143				6	1	26	8	34				34
1969-1970	118	79	208				7	4	38	17	55				55
1970-1971	123	83	206						31	13	44				44
1971-1972	144	74	218						25	14	39				39
1972-1973	186	125	311						54	26	80				80
1973-1974	123	106	229	84	36	120			68	25	93				93

⁵⁰⁹Feriha Şakar, “1909’dan Bu Yana Tarihi Süreç İçerisinde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştirme Politikası,” (17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 13-16 Kasım 2019).

⁵¹⁰ Özbay, “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi”, 75-76.

⁵¹¹ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 763.

⁵¹² Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

1967-1974 yılları arasında Enstitünün Beden Eğitimi Bölümü öğrencilerinin yıllara göre öğrenci sayılarında düzenli bir artışın olduğu görülmektedir. Bu sayılara baktığımızda Beden Eğitimi Öğretmeni ihtiyacından dolayı kontenjanın sürekli artırıldığı ve bu bölümünün öğrenciler tarafından tercih edilen bir bölüm olduğu söylenebilir. Bölümde, 1967-1968 öğretim yılında, 6 erkek ve 2 kız toplam 8; 1968-1969 öğretim yılında, 6 erkek ve 1 kız toplam 7; 1969-1970 öğretim yılında ise 7 erkek ve 4' te kız toplam 11 öğrenci yabancı öğrenci statüsünde eğitim görmüştür. 1967-1974 yılları arasında Beden Eğitimi Bölümünden, 281'i erkek, 126'sı da kız olmak üzere toplam, 407 öğretmen adayı mezun olmuştur.

Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümünde, 1967-1968 öğretim yılında görev yapan öğretmenlerin isimleri ve branşları tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 31: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Beden Eğitimi Bölümü Öğretmenleri⁵¹³

Beden Eğitimi Bölümü Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı- Görevi	Branş	Ad ve Soyadı-Görevi	Branş
Zehra Alagöz	Anatomi, Fizyoloji	Remzi Erkoç	
Mehmet Arkan	İzcilik	Nevzat Özkan (Md. Yrd.)	
Cemal Alpman	Beden Eğitimi Bilgileri/Tarihi	Adnan Orhun	
Pakize Gökay	Kızlar Jimnastik, Atletizm	Mehmet V. Öztecir (Md. Yrd.)	
İhsan Telli (Bölüm Şefi)	Cimnastik	Hayrunnisa Sak (Md. Yrd.)	
Muammer Pamuk		Erika Saltuklar	
Vahit Erhan (Md. Baş Yrd.)	Uygulama	Nurten Aslan	
Turan Çelik		Refik Aslan	
Feriha Şakar	Kızlar Atletizm	Yakup Şimşek	
Cumhur Saltuklar (Md. Yrd.)		Mustafa İşler	

Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmen ihtiyacını, yabancı uzman getirterek, yurtdışına eğitim görmüş Türk eğitimcilerden ve asistan olarak kendisi yetiştirerek temin etmeye çalışmıştır. Beden Eğitimi Bölümünün ilk öğretmenleri bu alanda İsveç'te eğitim görmüş, “Nizamettin Kırşan, Vildan Aşır Savaşır ve Zehra Alagöz” dür. Bölümün Almanya'dan davet ettiği ilk yabancı uzman, “Kurt Danias” ve daha sonra “Freu Konge” dir. İngiliz uzmanlar ise “Mr. Mecking ve J.D. Mc. Intrye” dir.⁵¹⁴

Gazi Eğitim Enstitüsü mezunlarını yurtdışına göndererek onların yüksek öğrenimlerini tamamlarken bilgi ve görgülerini de artırmalarını sağlamıştır. 1938-1978 yılları arası dönemde Enstitü mezunu öğretmenler, “Almanya, İsveç, İsviçre ve Amerika” ya yurtdışına eğitime gönderilmiştir. Beden Eğitimi Bölümünün eğitim olarak birinci sırada Almanya ekolünden etkilendiği söylenebilir. Yurtdışına eğitime gönderilen öğretmenlerin isimleri ve gittikleri ülkeler:

⁵¹³ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 20.

⁵¹⁴ Altunya, Gazi Eğitim Enstitüsü, 766-767.

- **Almanya:** Cevdet Arun, Hasan Örengil, Cemal Alpman, Mehmet Arkan, Hayrunnisa Tak, Günseli Zorlu, Almanya, Nurten Arslan, Almanya, Refik Aslan-Almanya; Cumhuriyet Y. Saltuklar, Erika Saltuklar, Erdem Özdemir, Hanife Sağlam, Ramazan Sarp, Yaşar Sevim, Mahire Sevim, Mehmet Yalçın, Adil Şahin, Ergün Şengül, İsmail Öztürk, Mustafa İşler, Özcan Çangal, Ayhan Çelen, G. Cumhuriyet Baran, Ülkü Dağışan, Osman Pehlivan;
- **İsveç:** İhsan Telli, Muammer Pamuk, Metin Demir;
- **İsviçre:** Yakup Şimşek, Sevim Sayın;
- **Amerika:** Ertuğrul Günışık⁵¹⁵
Beden Eğitimi Bölümü Öğretmenlerinin yazdıkları eserler:
- Zehra Alagöz, Cevdet Arun, Ruhi Sel ve Sıtkı Şanoğlu, *Beden Eğitimi Kılavuzu*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1966).
- Cemal Alpman, *Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar İçinde Gelişimi*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1972); Cemal Alpman, *Cimnastik Terimleri Sözlüğü*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969);
- Vahit Erhan, *Beden Eğitiminin El Kitabı*, (Ankara: Gürsoy Basımevi, 1963); *Sportif Çalışmalar*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1966)
- Remzi Erkoç, *İnsan Anatomi ve Fizyolojisi (İskelet, Kas, Sinir Sistemi ve Duygu Organları)*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1967); Bedia Bozkurt, Remzi Erkoç, *Zooloji Laboratuvarı Kılavuzu ve İnsan Anatomi ve Fizyolojisi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları, 1968)
- Refik Aslan, *Beden Eğitimi Bilgileri*, (Ankara: Bımaş Matbaacılık, 1979).

4.1.2.7. Resim-İş Bölümü

Gazi Eğitim Enstitüsünde 1932-1933 öğretim yılında Resim-İş Bölümü açılmış olmasına rağmen; İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Enstitü Müdürlüğü döneminde, 1931 yılından itibaren bütün bölümlere Resim-İş dersleri konulmuştur.⁵¹⁶ Enstitüde Resim-İş Bölümünün açılmasında, öğretmen adaylarının yurtdışına gönderilerek eğitilmiş olmasının rolü büyüktür. 1928 yılında Almanya'ya gönderilen öğretmenler, "İsmail Hakkı Uludağ,

⁵¹⁵ Altunya, Gazi Eğitim Enstitüsü, 766-767.

⁵¹⁶ İbrahim Çoban, "Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünün Çağdaş Türk Resim Sanatı İçerisindeki Yeri (1932-1973)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., (Ankara: Gazi Üniversitesi, 1973), 57.

Hayrullah Örs, Malik Aksel, Şinasi Barutçu ve Mehmet Ali Akademir” yurda döndüklerinde Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünde öğretmen olarak görevlendirilmişlerdir.⁵¹⁷

1967-1974 dönemi Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü öğrenci ve mezun sayıları aşağıdaki tablo 47’de görülmektedir.

Tablo 32: 1967-1974 Yılları Arasında Resim-İş Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁵¹⁸

Öğretim Yılı	GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ RESİM-İŞ BÖLÜMÜ														Genel Toplam
	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR								
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci		GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	
1967-1968	100	36	142				3	3	30	11	41				41
1968-1969	117	37	162				2	6	34	14	48				48
1969-1970	114	38	162				5	5	2	3	5				5
1970-1971	125	47	172						45	16	61				61
1971-1972	125	51	176						30	15	45				45
1972-1973	135	53	188						45	16	61				61
1973-1974	97	32	129	34	13	47			46	18	64				64

Resim-İş Bölümü öğrencilerinin sayısal oranların oldukça yüksektir. Erkek öğrenci sayısı, kız öğrenci sayısının neredeyse üç katına yakın bir oranda olduğu görülmektedir. 1967-1970 yılları arasında Enstitüde Yabancı Öğrenci statüsünde öğrenciler eğitim almışlardır. 1967-1974 döneminde Resim-İş Bölümünden, 232 erkek, 93 kız toplam 325 Resim-İş öğretmeni mezun olmuştur.

Gazi Eğitim enstitüsü Resim-İş Bölümü 1967-1968 öğretim yılı öğretmen kadrosu, isim ve branş olarak aşağıdaki tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 33: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Resim-İş Bölümü Öğretmenleri⁵¹⁹

Gazi Eğitim Enstitüsü Resim -İş Bölümü Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı- Görevi	Branşı	Ad ve Soyadı- Görevi	Branşı
Veysel Erüstün (Bölüm Şefi)	Ağaç İşleri/ Ressam	Adnan Turani	Resim-Sanat Tarihi
İ. Hakkı Uludağ	Ağaç İşleri	Turan Erol	Resim
Refet Kurtal	Ağaç İşleri	Burhan Alkar	Modelaj
Nurettin Can Gülekli	Sanat Tarihi	Hilmi Akpınar	Ağaç İşleri
Recep Cengizkan	Sınıf Tekniği	Hamza İnanç	
Ziya Ünal	Yazı-Fotoğraf	Mürşide İçmeli	Grafik
Kayıhan Keskinok (Md. Yrd.)	Resim-Yazı	Mehmet Önder	
Mustafa Tömekçe	Resim	Cahit Kınay	Sanat Tarihi
Nevzat Akoral	Grafik	Nevide Gökaydın	Resim/Grafik
Muammer Bakır	Metal İşleri	Mustafa Ayaz (Asistan)	Resim

⁵¹⁷ Çoban, “Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünün,” 64; Altunya, Gazi Eğitim Enstitüsü, 516.

⁵¹⁸ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970,42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

⁵¹⁹ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 20.

Resim-İş Bölümünün ilk kadrosu yurtdışında eğitim görmüş, eğitimcilerden oluşturulmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü kendi öğretmenini yetiştirmeye önem veren bir kurudur. Enstitü asistanlık kadrosu oluşturulmadan önce mezunlarını Almanya ve Fransa gibi Avrupa ülkelerine göndererek öğretmenlerini yetiştirmiştir. Daha sonra ise bu ülkelere İspanya, İngiltere, Avusturya, Belçika ve Amerika katılmıştır.

Tabloda paylaştığımız hem eğitimci hem ressam hem de heykeltıraş olan öğretim kadrosunun eserlerine örnekler:

- Veysel Erüstün, Ankara Resim ve Heykel Müzesindeki Eserleri: R-04464 Kompozisyon; R-0470 Kompozisyon II 1969; R-0471 1968; R-1022- Kompozisyon; R-1241-Özlem; R-1411- Kompozisyon, Resimleri bulunmaktadır.⁵²⁰
- İ. Hakkı Uludağ, *Kağıt Mukavva ve Cilt İşleri*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1965); *Ortaokullar İçin Ağaç İşleri*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1973).
- Nurettin Can Gülekli, *Hagia Sophia*, (Turkey: Turkish Press Departmen, 1952); *Atatürk Anıt-Kabir Rehberi*, (İstanbul: Öğretmen Dergisi Yayınları, 1960); Ankara (Tarih -Arkeoloji), (Ankara: Doğu Matbaası, 1948); *Ankara Rehberi/The Guide of Ankara*, Çev. Kamuran Şerif, (İstanbul: Pulhan Matbaası, 1949); *Cumhuriyet Nasıl Kuruldu?* (Ayyıldız Matbaası, 1961); *Kurtuluş Savaşı*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi: 1964).
- Kayıhan Keskinok, Ressam birçok tablosu galerilerde ve müzayedeler de satışta olan bir ressam.
- Mükerrerem Kamil Su Ziya Ünal, *Tarihte Türk Kadını*, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Matbaası, 1971), Bu eserdeki resimler Ziya Ünal’a aittir.
- Eğitimci ve ressam, Nevzat Akoral; Ankara Resim ve Heykel Müzesinde, “R-0024 *Sürü*, 1979; R-0450, *Sığırtmaç*; R-0503 *Hasanoğlu’nun da Bağbozumu*; R-505 *Köye Dönüş*; R-0558 *Balıkçı*; R-1193 *Cephaye Doğru...*⁵²¹” gibi birçok eseri bulunmaktadır.
- Ressam-Heykeltıraş Mustafa Tömekçe, 1973’te 50. Yıl Atatürk Büstü ve çeşitli tabloları bulunmakta ve bu eserleriyle çeşitli galerilerde kişisel sergiler düzenlemiştir.
- Muammer Bakır, Baskı Resim, Sulu Boya gibi birçok tarzda önemli eserleri bulunmaktadır.

⁵²⁰ Ankara Resim ve Heykel Müzesi, “Veysel Erüstün (1910-1987)”, (Erişim 1 Temmuz 2024) <https://arhm.ktb.gov.tr/artists/detail/2787/veysel-erustun-1910-1987>

⁵²¹Ankara Resim ve Heykel Müzesi, “Nevzat Akoral 1926-2016”, (Erişim 1 Temmuz 2024). <https://arhm.ktb.gov.tr/artists/detail/2045/nevzat-akoral-1926-2016>

- Adnan Turani'nin açtığı kişisel sergiler: “1959 *Galerie Bremer, Batı Berlin*; 1960 *Şehir Galerisi, İstanbul*; 1960 *Türk Amerikan Derneği, Ankara*; 1960 *Galeri Milar, Ankara*; 1964 *Devlet Galerisi, Ankara*; 1965 *Fransız Kültür Merkezi*; 1969 *Alman Kütüphanesi, Ankara*; 1977 *12 Peintres Etrangers, Galerie Fröhlich, Bern*; 1978 *Tiglat Sanat Galerisi, İstanbul...*”; Adnan Turani, *Modern Resim Sanatının Gerçek Çehresi*, (Ankara: Doğan LTD. Şirketi Matbaası, 1960); *Resim Üzerine*, (Ankara: Toplum Yayınevi, 1964); *Sanat Terimleri Sözlüğü*, (Ankara: Toplum Yayıncılık, 1966); *Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968); *Dünya Sanat Tarihi Resim Heykel Mimari*, (Ankara: İş Bankası Kültür yayınları, 1971); *Çağdaş Sanat Felsefesi*, (İstanbul: Varlık Yayınları, 1974).

Aldığı Ödüller: “1961 *Devlet Resim ve Heykel Sergisi, İkincilik ödülü*; 1968 *Devlet Resim ve Heykel Sergisi, Birincilik Ödülü*; 1969 *Çağdaş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği, Jüri Özel Ödülü*; 1971 *TRT Resim Yarışması, Başarı Ödülü*; 1973 *Kültür Bakanlığı, Atatürk ve Cumhuriyet Ödülü*; 1973 *Milliyet Sanat Dergisi, “Yılın Ressamı” Ödülü...*”⁵²²

- Hamza İnanc'ın Ankara Resim ve Heykel Müzesi'nde bulunan eserleri, “R-0472 *Evler ve Kar Üzerine Güzelleme 1975*; R-0560 *Çiçekli Portre*; R- 0637 *Üç Vazoda Çiçekler*; R-2014 *Kasabanın Çevresi 1978*”⁵²³
- Cahit Kınay, *Sanat Tarihi Sınıf III-Eğitim Enstitüleri Resim-İş Sosyal Bilgiler Türkçe Bölümü*, (Ankara: Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1977)

4.1.2.8. Müzik Bölümü

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllara kadar ülkede, müzik öğretmeni yetiştiren bir okul bulunmuyordu. 1925 yılında Ankara'da açılan “*Musiki Muallim Mektebi*” bu konuda açılan ilk okul olma özelliğine sahiptir. Musiki Muallim Mektebi, 1937-1938 öğretim yılında kapatılarak, Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde açılan Müzik Bölümüne katılmasıyla birlikte, ortaöğretime müzik öğretmeni yetiştirme görevini, Gazi Eğitim Enstitüsü üstlenmiş oldu.⁵²⁴ Musiki Muallim Mektebinde görevli Türk ve Yabancı öğretmenlerin büyük çoğunluğu Enstitüye geçmiş oldu.⁵²⁵

⁵²² Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği, “*Turan Erol*” (Erişim 1 Temmuz 2024) <https://brhd.org.tr/uyeler/turan-erol/>

⁵²³ Ankara Resim ve Heykel Müzesi, “*Hayati İnanc (1930-2020)*, (Erişim 1 Temmuz 2024) <https://arhm.ktb.gov.tr/artists/detail/2128/hamza-inanc-1930-2020>

⁵²⁴ Başer ve Diğerleri, *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme*, 35.

⁵²⁵ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 661.

Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünün kuruluşu ve gelişmesinde, uzun yıllar bölüm başkanlığı görevinde bulunan, Prof. Edward Zuckmayer' in önemli katkıları bulunmaktadır.⁵²⁶

Gazi Eğitim Enstitüsü 1967- 1974 döneminde Müzik Bölümü öğrenci ve diploma alan öğrenci sayıları aşağıdaki tablo 49'da verilmiştir.

Tablo 34: 1967- 1974 Yılları Arasında Müzik Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁵²⁷

ÖĞRETİM YILI	GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜZİK BÖLÜMÜ													GENEL TOPLAM	
	ÖĞRENCİ SAYISI						Yabancı	DİPLOMA ALANLAR							
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Öğrenci	GÜNDÜZ			AKŞAM				
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız		Toplam
1967-1968	68	48	119				2	1	26	13	39				39
1968-1969	80	67	152				3	2	29	17	46				46
1969-1970	72	69	159				4	4	20	21	41				41
1970-1971	80	68	148						24	23	47				47
1971-1972	93	84	177						20	27	47				47
1972-1973	111	96	207						32	28	60				60
1973-1974	88	67	155	12	2	14			36	30	66				66

Müzik Bölümü, Toplu Dersler Bölümü uygulamasıyla kapatılmamış Tek Dersler Bölümüne dahil olarak öğretime devam eden bölümlerdendir. 1967-1974 yılları arasında Müzik Bölümü öğrencilerine verileri incelediğimizde kız öğrenci sayılarının diğer bölümlere göre yüksek olduğu görülmektedir. 1967-1970 yılları arasında üç yıllık süre içerisinde yabancı statüsünde öğrenciler eğitim görmüştür. 1967-1974 yılları arasında Müzik Bölümünden, 187 erkek, 159 kız toplamda 346 öğretmen adayı mezun edilmiştir.

1967-1968 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünde görev yapan öğretmenlerin isim ve branşları aşağıdaki tablo 50'de verilmiştir.

Tablo 35: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Müzik Bölümü Öğretmenleri⁵²⁸

Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı	Ad ve Soyadı-Görevi	Branşı
Ed. Zuckmayer (Bölüm Şefi)	Piyano, Teori, Yöneticilik	Azize Işık	Şan
E. Kleih Franke	Keman ve Oda Müziği	Suavi Serdaroglu	Piyano
Hayri Akay	Blok Flüt Çalgı	Mithat Arman	Piyano Akort, Onarım
Nurhan Büyükgöncü	Piyano	Süleyman Güler	Piyano
Nurhan Çangal	Teori	Aziz Gürerk	Vişolonsel
Cemil Doğancıoğlu	Keman	Erdoğan Okyay	Eğitim Müziği, Piyano
Fehmettin Özgüç	Vişola	Süleyman Tamer	Şan
Leyla Atak	Piyano	Ali Uçan	Keman, Müzik Eğitimi
Sap Egüz	Ses Eğitimi	Ergin Onat (Asistan)	Şan

⁵²⁶ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 634.

⁵²⁷ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

⁵²⁸ *Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968*, 21.

Cezmi Erinç	Keman	Necati Gedikli (Asistan)	Teori
Edip Günay	Keman	Oktay Dalaysel	

Müzik Bölümü, kendi öğretim kadrosunu yetiştirmeye önem vermiş ve ilk mezunlardan bölüme öğretmen olarak atananlar olmuştur. İlk mezunlar arasında, “*Suavi Serdaroğlu, Cemil Doğancıoğlu, Saip Egüz ve Nurhan Cangal*” Enstitüye öğretmen olarak atananlardandır. Asistanlık kadrosu ihdas edildikten sonra, asistanlığı kazanan adayların Almanya’da müzik kurumlarında yetiştirmişleri sağlanması yoluna gidilmiştir. Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünü bitirdikten sonra, “*Fehamettin Özgüç (Viyola); Erdoğan Okyay (Eğitim Müziği, Piyoano); Ömer Can (Keman); Edip Günay (Keman); Feridun Büyükkaksoy (Keman); Erdoğan Göknur (Viyola)*” eğitim için Almanya’ya gönderilmişlerdir.⁵²⁹

Enstitünün Müzik Bölümü yönetiminde uzun yıllar görev yapmış, Ed. Zuckmayer ve diğer görevli Alman kökenli eğitimciler tarafından yetiştirilen gerek öğrencilerin gerekse öğretim kadrosunun Alman Ekolü etkisinde şekillenmiş olduğu söylenebilir.

4.1.2.9.Yabancı Dil Bölümleri

1930’lu yıllar ülkede yabancı dil eğitiminin önem kazandığı ve yabancı dil öğretmeni yetiştirme arayışlarının olduğu bir dönemdir. Yapılan çalışmalar ancak lise seviyesinde yabancı dil öğretmeni yetiştirebiliyordu. Gazi Terbiye Enstitüsünde hem ortaokula yabancı dil öğretmeni yetiştirecek hem de ülkenin en ücra köşesine de olsa gidecek öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla Yabancı Dil Şubesi açılması gündeme gelmiştir.⁵³⁰ Ortaokul öğretmeni yetiştiren Gazi Terbiye Enstitüsünün yatılı bir okul olması ve öğrencilerin tayin oldukları bölgeye gitme yükümlülüğünün bulunması bu kararın alınmasında etkili olmuştur.

Ortaöğretime yabancı dil öğretmeni yetiştirmek amacıyla, Gazi Eğitim Enstitüsünde yabancı dil grubundan ilk açılan bölüm, Fransızca Bölümü (1941-1942)’dür; ikinci olarak açılan bölüm, İngilizce Bölümü (1944-1945) ve üçüncü olarak da Almanca Bölümü (1947-1948) açılmıştır. Toplu Dersler uygulamasıyla kapatılmayan yabancı dil grubu, öğretime “Tek Dersler” uygulaması içinde devam etmiştir

4.1.2.9.1. Fransızca Bölümü

Gazi Eğitim Enstitüsünde ilk açılan yabancı dil şubesinin Fransızca Şubesinin olmasının nedeni, o dönemde Fransızca’ nın diğer dillere nazaran önceliği olmasındandır.⁵³¹

⁵²⁹ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 664-665.

⁵³⁰ Çakır, “Türkiye’de YÖK Öncesi ve Sonrası”, 3.

⁵³¹ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 798.

1967- 1970 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü öğrenci ve mezun öğrenci sayılarına aşağıdaki tablo 51’den ulaşılabilir.

Tablo 36: 1967- 1970 Yılları Arasında Fransızca Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁵³²

Öğretim Yılı	GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ FRANSIZCA BÖLÜMÜ								
	Öğrenci Sayısı		Yabancı Öğrenci		Toplam			Diploma Alanlar	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız
1967-1968	74	70	---	2	74	72	146	27	19
1968-1969	100	77	---	4	100	81	181	23	23
1969-1970	116	60	---	5	116	65	181	21	20

Enstitünün Yabancı Dil Grubu öğrenci sayıları hakkında istatistik bilgilerimiz 1967-1970 yılları arasıyla sınırlıdır. Öğrenci sayısının gerek kız gerekse erkek öğrencilerde oldukça yüksek bir orana sahiptir. Enstitü Fransızca Bölümünün öğrenci kontenjanının yüksekliği, Fransızca öğretmenine duyulan ihtiyacı göstermesi açısından önemlidir. Yine bu üç yıllık dönemde, 1967-1968’de 2, 1968-1969’da 4 ve 1969-1970’te 5 kız öğrenci, Yabancı Öğrenci statüsünde eğitim görmüştür. Bu dönemde 71 erkek, 62 kız olmak üzere toplam 133 Fransızca öğretmeni mezun olmuştur.

Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünde 1967-1968 öğretim yılında görev yapan öğretmen kadrosunun isim ve öğrenimleri hakkında bilgiye tablo 52’de görülmektedir.

Tablo 37: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Fransızca Bölümü Öğretmenleri⁵³³

Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı- Görevi	Öğrenimi	Ad ve Soyadı -Görevi	Öğrenimi
Dr. Necdet Bingöl (Bölüm Şefi)	DTCF	Süreyya Günay	GEE-Fransa
Safiye Hatay	Filoloji	Hüseyin Şahin	GEE /Asistan
Zekai Baloğlu (Müdür)	GEE	Ayhan Özden	GEE
Turgut Kargalık	DTCF	Gönen Güzey	GEE
Nihat Yurday	Fransa	Rechel K. Mazet	Fransız Uzman
Tahsin Sarıç	GEE Asistan	Madame Gökaltay	GEE
Talat Sayın (Md. Yrd.)	GEE	Pierre Guerbois	Fransız Uzman
Ahmet Ellezoğlu	DTCF		

Enstitünün Fransızca Bölümünde 1967-1968 öğretim yılında görev yapan öğretim kadrosunun, aldıkları öğrenime bakıldığında on beş öğretmen arasında Gazi Eğitim Enstitüsü sekiz mezun ile %50, Fransa’da eğitim gören 3 ve DTCF 3 mezun ile %20, diğer konumunda bulunan 2 mezun ise %12’lik oranlara denk gelmektedir. Fransızca Bölümü öğretmenlerinin menşesi olarak incelediğimizde Gazi Eğitim Enstitüsünün kendi öğretmenini yetiştirmede yabancı uzmanları dahil etmediğimizde, Enstitünün kendi Fransızca öğretmenini yetiştirme

⁵³² Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 20.

⁵³³ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 21.

oranı %57'ye yükselmektedir. Bir eğitim kurumu için kendi öğretmenini yetiştirme açısından bu oranın oldukça önemli bir oran olduğu söylenebilir.

Fransızca Bölümü öğretmenlerinin yazdıkları eserler:

- Zekai Baloğlu, *Temel Eğitim ve Unesco*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1960).
- Tahsin Saraç, Turgut Kargalık ve Ayhan Özden, *Je Parle Français-1 Stade Initial (Livre de L' eleve)*, (Ankara: MEB, 1986).
- Tahsin Saraç, *Fransızca Türkçe Büyük Sözlük (1 ve 2. Cilt)*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1976); Fehmi Baldaş, Tahsin Saraç, *Çağrışım Yoluyla Fransızca-Türkçe Sözlük*, (Doğuş Matbaacılık, 1959); Rene Giraud, Tahsin Saraç, *Conversations En Français Et En Turc*, (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1962); Tahsin Saraç, *Günümüz Fransız Şiiri*, (Ankara: Dernek Yayınları, 1963); Orhan Asena, Tahsin Saraç, *Kapılar-Les Portes (Piece En Un Acte) Bir Perdelik Oyun*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1963); Tahsin Saraç, *Türkçe Fransızca Argo Sözlüğü*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1966); *Yunus Emre Poemes*, (İstanbul: Publie par le Ministeres (Türk Dil Kurumu 1972); Tahsin Saraç, *Çağdaş Fransız Şiiri Antolojisi*, (İstanbul: Cem Yayınevi, 1976)
- Talat Sayın, *Fransızca (Eğitim Enstitüleri Ortak Dersler)*, (Ankara: Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1977).

4.1.2.9.2. İngilizce Bölümü

Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü 1944-1945 öğretim yılında eğitime başlamıştır. İngilizce Bölümü, sekizi kız ve ikisi de erkek toplam on öğrenci ile öğretime başlamıştır. Bölüme alınan bu öğrencilerden ikisi kolejlerden, ikisi öğretmen okullarından ve altı öğrenci de liselerden alınmıştır. Bu ilk öğrencilerden “*Mehmet Ali Erkiner*” daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümünde hem öğretmen hem de yönetici olarak görev yapacaktır.⁵³⁴

1967- 1970 yılları arası dönemde Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü öğrenci ve diploma alan öğrenci sayıları aşağıdaki tablo 53’ de verilmiştir.

⁵³⁴ Çakır, “Türkiye’de YÖK Öncesi ve Sonrası”, 6.

Tablo 38: 1967- 1970 Dönemi İngilizce Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁵³⁵

Öğretim Yılı	GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ İNGİLİZCE BÖLÜMÜ									
	Öğrenci Sayısı		Yabancı Öğrenci		Toplam		Diploma Alanlar			
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Toplam
1967-1968	97	157	1	12	98	169	267	27	47	74
1968-1969	106	174	5	19	111	193	304	26	50	76
1969-1970	96	159	15	9	111	168	279	46	61	107

1967-1970 yılları arasında İngilizce Bölümünde, kız öğrenci sayılarının erkek öğrencilerden fazla olmasını, bölümün kız öğrenciler tarafından rağbet gördüğü şeklinde yorumlamak mümkündür. Yine bu üç yıllık dönemde, “1967-1968’de 1 erkek 12 kız, 1968-1969’da 5 erkek 19 kız ve 1969-1970’te ise 15 erkek 9 kız” öğrenci, yabancı öğrenci statüsünde eğitim görmüştür. Bu dönemde 99 erkek, 158 de kız olmak üzere toplam 257 İngilizce Öğretmeni mezun olmuştur.

1967-1968 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümünde görevli öğretmen kadrosunun isim ve öğrenim olarak aşağıdaki tablo 54’ten ulaşılabilir.

Tablo 39: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan İngilizce Bölümü Öğretmenleri⁵³⁶

Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı-Görevi	Öğrenimi	Ad ve Soyadı-Görevi	Öğrenimi
Hadiye (Hediye) Sayron	Oxford Üniversitesi	Ahmet Özen	GEE /Yurtdışı
Reşat Gündem	Londra Üniversitesi	Hamit Togay	GEE /Yurtdışı
Naciye Öncül	DTCF/ABD /YL	Emin Vangül	GEE
Sabahat Enç	DTCF/ABD /YL	Lütfi Salman	GEE /Yurtdışı
Mahmure Ergüven	DTCF	Mehmet Turçin	GEE /Asistan
Lamia Özinoğlu	DTCF	Sermet Ünsal	GEE
M. Ali Erkiner (Bölüm Şefi)	GEE ABD	Mukbil Ertunç	GEE /ABD
Ferhunde Aker	DTCF	S. Suat Bayar	DTCF
Nevzat Gürman	GEE	Semahat Dikmen	İstanbul Üniversitesi
Necdet Köstem	İEE	Peter Verdurmen	?
Mustafa Güzelkaya	GEE	Hertha Verdurmen	?
Ülkü Özgüler (Md. Yrd.)	GEE/ABD		

Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümünde 1967-1968 öğretim yılında görevli öğretmen kadrosunda bulunan 22 öğretmenin mezun oldukları okul bakımından incelediğimizde; Gazi Eğitim Enstitüsü 10 mezunla %46, DTCF 6 mezunla %27, yabancı üniversite mezunu 2, yabancı uzman 2 ve diğer grubu da 2 öğretmenle %9’arlık bir oran oluşturmaktadır. Görevli yabancı uzmanları dahil etmediğimizde, Gazi Eğitim Enstitüsünün kendi İngilizce öğretmenini yetiştirme oranı %50’ye, DTCF’nin oranı ise %30’a ve yurt dışı mezunu ile diğer grubu da 2’şer öğretmen ile %10 gibi bir orana yükselmektedir.

⁵³⁵ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970,42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

⁵³⁶ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 21.

İngilizce Bölümü Öğretmenlerinin yazdıkları eserler:

- Hediye Sayron, *İngiliz Edebiyatı Üzerine Denemeler*, (Ankara: Lale Matbaası).
- Reşat Göndem, *Grammar In Patterns*, (Ankara: Güvendi Matbaası, 1969).
- Reşat Göndem, Ruşen Alaylıoğlu, *Öğretimde Okul Kütüphanesi ve Öğretmen Kütüphanesi*, (İstanbul: Maarif Basımevi, 1954).
- Naciye Öncül, *Amerikan Edebiyatı Hikayeler Antolojisi*, (Ankara: Yeni Desen Matbaası, 1963);
- Naciye Öncül, *Ana Babaların Soruları*, (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1970)
- Sabahat Enç, *Hürriyete Ulaştıran Disiplin*, İstanbul: Maarif Basımevi, 1956)
- Ahmet Güleç, Nevzat Gürman ve Sermet Ünsal, *Ortak Ders İngilizce*, (Yaykur Açık Yükseköğretim Dairesi, 1976)
- Necdet Köstem, *English Best For Gaining Proficiency in English*, (Ankara: Renk Ofset yayınevi)
- Ferhunde Aker, Mustafa Güzelkaya ve Özcan Saatkaya, *Okuma (Eğitim Enstitüleri İngilizce Bölümü)*, (Ankara: Mektupla Öğretim Merkezi Yayınları, 1976).
- Ahmet Özen, *A Guide For Methodology And Practice Teaching Tefl (Second Edition Revised And Enlarged)*, (Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü, 1978)
- Lütfi Salman, Ülkü Özgüler ve Nevzat Gürman, *An English Course For Turks Advanced 1+1 Teacher's Book + Advanced 2*, (İstanbul: MEB)
- Mehmet Turçin, *Medical English For Turks (Türkler İçin Tıbbi İngilizce)*, (Ankara: Öğretmenler Matbaası, 1977)
- Mukbil Ertunç, *An Introduction to Linguistic (Phonology)*, (Ankara: English Department Gazi Teacher Training Institute, 1976).

4.1.2.9.3. Almanca Bölümü

Yabancı dil grubunda son açılan bölüm Almanca Bölümü 1947-1948 öğretim yılında açılmıştır. *Eğitim Öğretim Dergisinin* Mart 1948 tarihli 2. sayısında, Gazi Eğitim Enstitüsünde Fransızca ve İngilizce Bölümlerinden sonra Almanca Bölümünün de açıldığı haberi okuyuculara duyurulmuştur. Haberde bölüme giriş sınavları sonrasında on öğrencinin alındığı bilgisi de paylaşılmıştır.⁵³⁷

⁵³⁷“Olaylar: Almanca Bölümü,” *Eğitim Öğretim*, S. 2 (Mart 1948): 55 (Erişim 3 Temmuz 2024) <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/Periodicals/Catalog/Issue/?IssueId=764242>

1967-1970 yılları arası dönemde Gazi Eğitim Enstitüsü Almanca Bölümü eğitim gören ve diploma alan öğrenci sayıları tablo 55’te görülmektedir.

Tablo 40: 1967-1970 Dönemi Almanca Bölümü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁵³⁸

Öğretim Yılı	GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ ALMANCA BÖLÜMÜ								
	Öğrenci Sayısı		Yabancı Öğrenci		Genel Toplam		Diploma Alanlar		
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız
1967-1968	63	33			63	33	96	8	6
1968-1969	89	46		4	89	50	139	19	11
1969-1970	104	47		4	104	51	155	32	15

1967-1970 yılları arasında Almanca Bölümünde İngilizce Bölümünün aksine erkek öğrencilerinin kız öğrencilere oranla daha yüksektir. Almanca Bölümünde de 1968-1970 yılları arasında Yabancı Öğrenci statüsünde kız öğrenciler eğitim almışlardır. Bölümden, 1967-1970 döneminde 59 erkek, 32 kız toplamda 91 Almanca öğretmeni mezun edilmiştir.

Gazi Eğitim Enstitüsü Almanca Bölümünde 1967-1968 öğretim yılında görev yapan öğretmen kadrosunun isim ve öğrenim durumları aşağıdaki tablo 56’da verilmiştir.

Tablo 41: 1967-1968 Öğretim Yılında Enstitüde Görev Yapan Almanca Bölümü Öğretmenleri⁵³⁹

Gazi Eğitim Enstitüsü Almanca Bölümü Öğretmenleri			
Ad ve Soyadı-Görevi	Öğrenimi	Ad ve Soyadı-Görevi	Öğrenimi
Mahir Yalnız	Avusturya/DTCF	Dr. İrene Müller	Alman
Meliha Torkak (Bölüm Şefi)	DTCF	Dr. D. Müller	Alman
Afife İtil	DTCF	Dr. Pfeiller	Alman
Hilmi Pekşirin	GEE /Asistan		

Almanca Bölümünde görevli 7 öğretmenin mezun oldukları okul itibarıyla, 3 öğretmen Almanya kökenli, 1 öğretmen önce Avusturya’da daha sonra Türkiye’de DTCF’de eğitim görmüş, 1 öğretmen ise Gazi Eğitim Enstitüsünde eğitim görmüş ve asistan olarak da göreve başlamıştır. Gazi Eğitim Enstitüsünün Almanca Bölümü öğretim kadrosunun menşesi olarak sayısal oranı Almanya ve DTCF 3’ er mezun %43’lük oranı paylaşıırken Enstitü %16’lık bir orana denk gelmektedir.⁵⁴⁰

Almanca Bölüm öğretmenlerinin yazdıkları eserler:

⁵³⁸ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970,42; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 45-46.

⁵³⁹ Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 21.

⁵⁴⁰ Mahir Yalnız, Konya Öğretmen Okulunu bitirdikten sonra bir süre Avusturya ve Almanya’da kalmış sonrasında DTCF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir. Bundan dolayı Mahir Yalnız, sadece DTCF mezunu olarak kabul edilerek hesaplama yapılmıştır.

- Mahir Yalnız, *Zacharias Topelius*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1977); *Alman Şiir Antolojisi* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1960).⁵⁴¹

4.1.2.9.4. Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü

Gazi Eğitim Enstitüsü yabancı dil bölümlerinin ayrılarak ayrı bir okul yapılma girişimleri 1960 yılından itibaren zaman zaman gündeme gelmiş ancak planın uygulaması sürekli ertelenmiştir. 12 Mart 1971 Askeri müdahalesinden sonra Yabancı dil bölümleri Gazi Eğitim Enstitüsünden ayrılarak, “*Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü*” kurulmuş oldu. Gazi Eğitim Enstitüsünden, İngilizce, Almanca ve Fransızca Bölümleri öğrencilerin yanı sıra öğretim kadrosu da birlikte ayrılmış oldu. Aslında isim olarak ayrılan Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü eski programlarıyla yine eski binalarında eğitime devam etmiştir. Enstitünün ilk müdürü *Reşat Göndem*, Gazi Eğitim Enstitüsüne dahil edildiği dönem ikinci ve son müdürü ise *Mehmet Ali Erkiner*’ dir.⁵⁴² Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ döneminde alınan kararla 1974-1975 öğretim yılında yabancı dil grupları, tekrar Gazi Eğitim Enstitüsü bölümlerine dahil edilmiştir.

1971-1974 yılları arası dönemde Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü öğrenim gören ve mezun olan öğrenci sayıları aşağıdaki tablo 57’de verilmiştir.

Tablo 42: 1971-1974 Yılları Arasında Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁵⁴³

Öğretim Yılı	Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü Öğrenci Sayısı												Diploma Alan Öğrenci Sayısı					
	GÜNDÜZ						AKŞAM						GÜNDÜZ					
	Almanca		İngilizce		Fransızca		Almanca		İngilizce		Fransızca		Almanca		İngilizce		Fransızca	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
1971-72	107	49	131	157	102	72							64	35	43	48	37	19
1972-73	129	56	140	208	120	99							61	25	36	38	39	24
1973-74	129	58	174	315	102	96	33	13	12	21	35	23	38	22	30	48	26	30
Toplam													163	82	109	134	102	73

1971-1974 yılları arasında Almanca, İngilizce ve Fransızca Bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin sayılarını incelediğimizde İngilizce Bölümünde kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısından fazla olduğu diğer iki bölümde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Bu dönemde Almanca Bölümünden: 163 erkek, 82 kız toplam, 245 Almanca öğretmeni; İngilizce Bölümü: 109 erkek, 134’ de kız toplam 243 İngilizce öğretmeni; Fransızca Bölümü: 102

⁵⁴¹Abdullah Altınay, “Edeb Mahir Yalnız” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 1 Temmuz 2024) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/edeb-mahir-yalniz>

⁵⁴² Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 810; Çakır, “Türkiye’de YÖK Öncesi ve Sonrası”, 11.

⁵⁴³ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 44-45.

erkek, 73 ‘de kız toplam 175 Fransızca öğretmeni mezun olmuştur. Yabancı Diller Eğitim Enstitüsü olarak toplamda 663 yabancı dil öğretmenini mezun etmiştir.

4.1.3. Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürleri

Eğitim Enstitüleri için hazırlanan yönetmeliklerde, “Enstitü Müdürünün” görev ve sorumlulukları yer alırken; müdür adaylarında aranılan özellikler, nitelikler yani gerek eğitim gerekse tecrübe gibi herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Dolayısıyla, “Enstitü Müdürü” olabilmek için gerekli şartların yasal dayanağı bulunmamakta ve doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanmakta ya da görevden alınmaktadırlar.⁵⁴⁴

Gazi Eğitim Enstitüsünde 1949-1979 yılları arasında görev yapan müdürlerin isimleri ve öğrenim durumları aşağıdaki tablo 58’de görülmektedir.

Tablo 43 1949-1979 Yılları Arasında Gazi Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler⁵⁴⁵

İsimler	Branşı	Görev Süreleri	
		Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
Ali Rıza Özkut (İlk Müdürü)	Edebiyat	11 Aralık 1928	12 Mayıs 1928
Hamdi Akverdi	Felsefe	22 Ağustos 1947	30 Nisan 1949
Reşat Tardu	Eczacılık	30 Eylül 1949	12 Aralık 1950
Fuad Baymur	Pedagoji	15 Aralık 1950	4 Kasım 1952
Vedide Baha Pars	Pedagoji	4 Kasım 1952	9 Nisan 1957
Ali Teoman	Fransızca	1 Haziran 1957	8 Eylül 1958
Süleyman Ölçen	Matematik	7 Ekim 1958	9 Haziran 1960
Ekrem Üçüğü	Tarih	11 Haziran 1960	18 Ağustos 1960
Hüsnü Cıvıtlı	Pedagoji	26 Eylül 1960	18 Eylül 1961
Reşat Postacıoğlu	Coğrafya	30 Eylül 1961	29 Aralık 1962
Kemal Demiray	Edebiyat	31 Aralık 1962	3 Ağustos 1964
Ferruh Sanır	Coğrafya	31 Ağustos 1964	28 Aralık 1964
Nuri Ersoy	Matematik	18 Ocak 1965	6 Ocak 1967
Zekai Baloğlu	Fransızca	6 Ocak 1967	2 Şubat 1967
Cemal Alpman	Beden Eğitimi	2 Aralık 1967	12 Şubat 1969
Mehmet Doğanay*	Kimya	1 Temmuz 1969	---
Mustafa Ölçün **	Fizik	20 Aralık 1969	15 Nisan 1970
Cevdet Arun * (Müfettiş)	Beden Eğitimi	---	---
Rahmi İder *	Fizik	8 Mayıs 1970	23 Eylül 1970
Naciye Öncül**	İngilizce	21 Eylül 1970	24 Haziran 1971
Reşat Gündem*	İngilizce	1971	---
Mustafa Sarıcalı*	Matematik	1972	---
Orhan Çaplı*	Pedagoji	1973	1974
İhsan Ögüş*	Pedagoji	1974	1975
Yakup Şimşek*	Beden Eğitimi	20 Mart 1975	15 Mayıs 1975
Mustafa Şen	Pedagoji	15 Mayıs 1975	23 Şubat 1978
Mehmet Türkkan	Edebiyat	23 Şubat 1978	10 Temmuz 1978
Hızır Ekşi	Pedagoji	10 Temmuz 1978	14 Mayıs 1979

⁵⁴⁴Bu konuda tezin “Eğitim Enstitüleri Teşkilat Yapısı” bölümünde “Müdür” başlığında gerekli açıklama yapılmıştır.

⁵⁴⁵ *Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968*, 16; Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 122.

*Müdürlük görevini vekaleten yürütenler.

**Müdür seçiminde, öğretmenlerle öğrenci derneği başkanı ve her bölümden bir öğrenci temsilcisinin katılımıyla gerçekleştirilen seçimde belirlenen üç isim arasından Bakanlıkça ataması yapılmış olanlar.

Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürleri de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanmıştır. Ancak, Mustafa Ölçün, Naciye Öncül, İhsan Öğüş ve Yakup Şimşek ‘in müdür olarak atanmasında farklı yol izlenmiş, öğretmenler, enstitü öğrenci derneği başkanı ile her bölümü temsilen bir öğrencinin katılımıyla yapılan toplantıda belirlenen üç aday arasından, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından seçimleri yapılmıştır.⁵⁴⁶

4.1.4. Enstitünün İmkanları

4.1.4.1. Enstitü Amblemi

Amblem ya da arma bir kurumu kutsallaştıran, mensubiyeti güçlendiren ve diğer kurumlardan ayrılarak tanınmasını sağlayan sembollerdir. Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencilerin, okullarına bağlılığını artırmak, okullarıyla onur duymalarını sağlamak ve üzerlerinde taşıyacakları rozetlerle diğer öğrenciler arasında tanınmalarını sağlamak amacıyla amblem hazırlığı başlamıştır. Mustafa kemal Paşa’nın, 1926 yılında söylemiş olduğu, “*İlim denizler kadarengin, gökler kadar geniş ve öğretmende göklerdeki bir yıldızdır.*” sözünden ilham alınarak Enstitü ambleminin hazırlanıp, Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın da onayının alındığı düşünülmektedir.⁵⁴⁷

Enstitü amblemi, ufuk çizgisiyle ortadan ikiye ayrılmış denizi simgeleyen alt yarım küre koyu mavi renkte, gök yüzünü simgeleyen üst yarım küre ise açık mavi renkte ve öğretmeni temsil eden beş köşeli bir yıldız bulunmaktadır.⁵⁴⁸ Bu amblem daha sonra bütün eğitim enstitülerinin sembolü haline gelecektir. Bu ambleme bazı Enstitüler kendilerine has bazı simgeler eklemişlerdir. Günümüzde Gazi eğitim Enstitüsü de bu amblemi kullanmaktadır.

4.1.4.2. Gazi Eğitim Enstitüsü Marşı

Gazi Terbiye Enstitüsünde müzik öğretmenliğinin yanı sıra Müdür Yardımcılığı görevinde de bulunan Cevat Memduh Altar’ın sözlerini yazdığı şiir, İsmail Hikmet Ertaylan tarafından 1931 yılında “*Gazi Terbiye Enstitüsü Marşı*” olarak bestelenmiştir. Bu marş daha sonraları, “Öğretmenler Marşı” olarak söylenmektedir.

⁵⁴⁶ Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 122.

⁵⁴⁷ Küçüköğlu, “Türk Öğretmen Yetiştirme Sisteminde,” 385; Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, 21- 22.

⁵⁴⁸ Gazi Eğitim Enstitüsü Amblemi, Bkz. Ek:12.

Gazi Eğitim Enstitüsü/ Öğretmenler Marşı⁵⁴⁹

Alnımızda bilgilerden bir çelenk,
Nura doğru can atan Türk oğluyuz.
Yeryüzünde yoktur olmaz Türk'e denk,
Korku bilmez soyumuz.
Şanlı yurdun her bucağı şanla dolsun
Yurdum seni yüceltmeğe antlar olsun.
Candan açtık cehle karşı savaş
Ey bu yolda and içen arkadaş,
Öğren, öğret halka hakkı gürle, coş
Durma durma koş

4.1.4.3. Gazi Eğitim Enstitüsü Binası

İlk eğitim yaptığı bina Milli Eğitim Bakanlığı için yaptırılmış olan ve daha sonra Dışişleri Bakanlığı olacak olan binadır. Bunu takiben, eski “*Duyunu Umumiye*” binasına taşınmıştır. Bu dönemde öğrenci sayısı artarken aynı zamanda kız öğrenci de alınmaya başlanılmıştır.⁵⁵⁰

Orta Öğretmen Okulu Ankara'ya taşındıktan sonra uygun bina bulunamadığından dolayı sürekli yer değiştirmek zorunda kalmıştır.⁵⁵¹ Okul, 1927 yılının ekim ayında Ankara'ya taşındığında öğretmen okulu için gereken özelliklere sahip bina bulunamaması ve okul için planlanan binanın yapılmasına kadar geçen sürede Ankara Lisesi, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi birçok binada geçici eğitim vermeye gayret edilmiştir.⁵⁵² Ankara'ya taşındığı öğretim yılında “*Terbiye/Pedagoji*” bölümünün açılmasıyla birlikte okulun adı, “*Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü*” olarak değiştirilmiştir.⁵⁵³

Okul binasının yapılması Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin girişimleriyle çıkarılan öğretmen okulu yapmak amacıyla mali kaynak oluşturma amacıyla 22 Nisan 1926 tarihinden çıkarılan “*Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkında Kanunun*” a dayanmaktadır. Kanunun birinci maddesinde,

⁵⁴⁹ Gazi Eğitim Enstitüsü 1952 Yıllığı, (Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği, 1952),48; Altunya, Gazi Eğitim Enstitüsü,22.

⁵⁵⁰ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 6.

⁵⁵¹ Orta Öğretmen Okulu'nun kuruluşu hakkında tezin “*Orta Muallim Mektebi'nin Açılması*” başlığı altında ele alınmıştır.

⁵⁵² Duman, “*Gazi Muallim Mektebi*”, 128.

⁵⁵³ Binbaşıoğlu, Öğretmen Yetiştirme Açısından, 202.

Maarif Vekaleti tarafından tensip olunacak mahallerde yeniden yapılacak on muallim mektebinin inşaat ve tesisatına yardım olmak üzere, 1926 senesi ibtidasından itibaren beş sene müddetle, her vilayet kendi bütçesinin %10'u nisbetinde iştirak eder. Bu husus için ayrılacak miktar-ı tahsisat, Maarif Vekaleti emrine verilir.⁵⁵⁴

Bu kanunla sağlanan maddi kaynakla yapımına başlanan ilk okul binasının Ankara'da yapılmasına karar verilmiş ve dönemin ünlü mimarlarından Mimar Kemalettin'e binanın planlarını hazırlatılmıştır.⁵⁵⁵ Bina için Atatürk Orman Çiftliği'nden 360 bin metre karelik bir alan satın alınmıştır. Mimar Kemalettin Bey tarafından tasarlanan modern mimari ile geleneksel Türk mimarisinin karışımı olan binanın yapımı 1927-1929 yılları arasında iki yıl gibi bir sürede tamamlanmıştır. Binanın yapımı için harcanan para 1.352000 liraya mal olmuştur. O dönemin şartlarında Milli Eğitim Bakanlığının bütçesinin 6 ile 10 milyon arasında değiştiği düşünüldüğünde bu okul binası için harcanan paranın önemli bir değer teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Binaya 1932 yılında Beden Eğitimi tesisleri ve 1937'de ise Zuckmayer Binası olarak da adlandırılan Müzik Bölümü Binası eklenmesiyle binanın toplam maliyeti 1.746.733 liraya çıkmıştır.⁵⁵⁶ Bu rakama, bina için yurt dışından getirtilen modern ders araç ve gereçleri ve laboratuvar için yapılan masraflar dahil edilmemiştir.

Başkent Ankara'nın önemli ilk mimari eserlerinden olan Gazi Eğitim Enstitüsü binası, *"...idare kısmında bir müdür odası, bir müdür yardımcısı odası, öğretmen ve ilim odaları...toplantı salonu, hademe odaları...amfi, tarih ve coğrafya sınıfları, kimya, fizik ve biyoloji laboratuvarları...öğrencilerin çalışmasına uygun alanlar, bir depo sekiz dersane ve bir müzenin yer alması..."* gibi birçok özelliğin yanı sıra 500 öğrenci kapasiteli yatakhane bulunacaktı. Okulun yatılı olması normal okullardan farklı olarak, banyo, tuvalet, çamaşır hane, ütü odası, depo mutfak ve öğrenci sayısına uygun yemekhane, ayrıca yatılı okullarda dönem itibarıyla bulunması gerekli olan muayene odası da planlarda mevcuttu. Bu binada öğrencilerden başka öğretmenler içinde yatakhane bulunmakta bütün bunların haricinde çiçek bahçesi ve spor salonlarının da yapılması planlar dahilindeydi.⁵⁵⁷

⁵⁵⁴ Öztürk, *Atatürk Devri*, 74-75.

⁵⁵⁵ Kural, *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta*, 7.

⁵⁵⁶ Niyazi Altunya, "Gazi Eğitim Enstitüsü (1926-1927)", *Yeniden İmece*, S. 4 (Ağustos 2004), (Erişim 13 Ekim 2023) <https://www.ykked.org.tr/index.php/yazi-ve-makale/makaleler/126-gazi-egitim-enstitusu-1926-80-niyazi-altunya-yeniden-imece-4-sayi-agustos-2004>.

⁵⁵⁷ *Aydın Tarihi*, (1927):2282; Aktaran: M. Çağatay Özdemir, Harun Bastık, "Orta Muallim Mektebi'nden Gazi Terbiye Enstitüsü'ne", *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim*1, S.1 (2020):8, (Erişim 12 Kasım 2023) <https://dergi.park.org.tr/tr/download/article-file/1107500>

Gazi Orta öğretmen Okulu binası “*Birinci Ulusal Mimari*” nin son yapıtı olarak değerlendirilmektedir, zira bundan sonra yeni kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti’nin mimarisinin şekillenmesinde yabancı mimarların etkisi hakim olacaktır.⁵⁵⁸

Binanın temel atma töreninde Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati tarafından Cumhurbaşkanına, okula adını vermeyi düşündüklerini bildiren telgrafın çekilmesi ve olumlu cevap alınması üzerine adı “*Gazi İlköğretmen Okulu*” olarak belirlenmiştir. Bu okul erkek İlköğretmen okulu olarak planlanmış, 1929-1930 öğretim yılında İlköğretmen okulu ile Orta Orta Muallim Mektebi aynı binaya taşınmış ve iki okulda aynı binada eğitim vermiştir. İlköğretmen okulunun 1932 yılında kapatılmasından sonra okul Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü olarak eğitime devam etmiştir.⁵⁵⁹

4.1.2.3. Enstitü Kütüphanesi

Gazi Eğitim Enstitüsü kütüphanesi, eğitim öğretim yılı başlangıcından sınavların bitiş tarihine kadar öğrencilerin istifadesine açık bulunmaktaydı. 1963-1964 öğretim yılı itibarıyla, sabah saat 8.30’dan akşam 21.30’a kadar hizmet vermekteydi.⁵⁶⁰ Ancak kitap alınıp verilme işlemleri ise sabah saat 9.00 ile akşam 19.00 arası yapılmaktaydı. 1967-1968 öğretim yılında kütüphanenin açık olduğu saatlerde, sabah 8.30- 22.30 arası olarak bir saat uzatmaya gidilirken, ödünç kitap alıp verme saatinde ise saat 9.00-17.00 arası iki saat indirimle gidilmiştir.⁵⁶¹

Her öğretmen ve öğrencinin doğal üyesi olduğu Enstitü kütüphanesi, 143 kişinin oturarak ders çalışabileceği okuma salonu mevcuttu. Kütüphanenin kitap düzeninde yazar ve kitap adları alfabetik sıra yapılırken; konularda ise sistematik tarz düzenleme yapılmıştır.

Gazi Eğitim Enstitüsü öğrenci derneği tarafından hazırlanan ve enstitüye yeni gelen öğrencilere, okuldaki işleyişi anlatmak amacıyla hazırlanan “*Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi*” adlı 1963-1964 ve 1967-1968 öğretim yıllarında yayınlanan eserlerde enstitü kütüphanesinde yaklaşık 50.000 cilt civarında kitap koleksiyonunun bulunduğu, bunun beş bin kadarlık kısmının müracaat kitabı, geriye kalan kırk beş bin kadarının ise iare (ödünç verilebilen) kitaplığında bulunduğu hakkında bilgi verilmektedir.

⁵⁵⁸ Yıldırım Yavuz, “Mimar Kemalettin Bey (1870-1927),” *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi* 7, S.1 (Bahar 1981):72,(Erişim 11 Aralık 2023

https://www.academia.edu/36795122/M%C4%B0MAR_KEMALETT%C4%B0N_BEY_1870_1927_Y%C4%B1ld%C4%B1r%C4%B1m_Yavuz

⁵⁵⁹ Altunya, “*Gazi Eğitim Enstitüsü*”, 75.

⁵⁶⁰ *Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1963-1964*, 21.

⁵⁶¹ *Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968*, 30.

Kütüphanenin müracaat bölümündeki eserler arasında, ansiklopediler, sözlükler, sanat kitapları ve bir takım yardımcı kitaplar bulunmaktadır. Kütüphanenin bu kısmındaki kitaplar dışarıya çıkarılmamasına ve okuyucunun kullandığı kitabı kitaplıktaki yerine koyması gerekmektedir. Ayrıca kütüphaneden istifade eden kişi ya da okuyucunun çıkışta görevli memura gerek elindeki kitapları gerekse çantasını kontrol ettirmesi zorunluluğu bulunmaktaydı. Özel okuma salonunda bulunan gazete ve dergiler sadece bulundukları ortamda okunabilmekte ve dışarıya çıkarılmasına izin verilmemektedir.

Enstitü öğretmen ve öğrencileri kütüphaneden ödünç kitap alabilmekte ve bunun süresi ise on gün ile sınırlandırılmış, ödünç alınan kitapları süresi içerisinde getirmeyen, yırtan ya da kaybedenlere bir daha ödünç kitap verilmemektedir.⁵⁶²

4.1.4.4. Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmen ve Öğrencilerinin Kültürel Faaliyetler

4.1.4.4.1. Enstitü Öğretmen ve Öğrencileri Tarafından Çıkarılan Dergiler

■ **Eğitim Öğretim:** (1947) 1-3 Sayılar

Gazi Eğitim Enstitüsü tarafından yayınlanan meslek dergisi olan “Eğitim Öğretim” dergisi Mayıs 1947 tarihli ilk sayısında yayınlanan açıklama notunda yayınlanma amacı, “Bu dergi, ilk ve orta okullarımızın eğitim ve öğretim meseleleri ile ilgili konularda öğretmenlerimizin meslek bilgilerini genişletmeğe ve kuvvetlendirmeğe hizmet etmek...” olarak açıklanmıştır. Ayrıca aynı yazıda derginin yılda üç defa çıkacağı ve Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinin derginin yazar kadrosunu oluşturacağı bilgisi paylaşıldıktan sonra, “...Dışarıdan gönderilip dergi kurulunca uygun görülecek yazılar da dergimizde yayınlanacaktır...” denilerek derginin dışarıdan yazı da kabul edeceği üzerinde de durulmaktadır.

■ **Eğitim Psikolojisi** (Aralık 1953-1958) 1-36 Sayı (Gazi Eğitim Enstitüsü Psikoloji ve Rehberlik Kliniği)

1 Aralık 1953 tarihinde, Gazi Eğitim Enstitüsü Rehberlik ve Psikoloji Kliniği tarafından “Aylık İlmi ve Mesleki” bir dergi olarak çıkarılan, “Eğitim Psikolojisi” dergisinin amacı, ilk sayıda “Çıkarken” başlıklı yazıda: “...Meslektaşlarımız bu sahifelerde yalnız müfredata uygun yazılmış ‘Eğitim Psikolojisi’ konularını bulmakla kalmayacaklar, bu alandaki yenilikleri de günü gününe takip edeceklerdir...” şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca,

⁵⁶² Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1963-1964,21; Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968, 30.

Psikolojisi alanındaki, “...çoraklığa, karınca kaderince damlalar taşımak, diğer taraftan Eğitim Psikolojisine hizmet etmek ümidindedir.” denilmektedir.

Eğitim Psikolojisi dergisinin yönetimi, “Şükrü Selçikoğlu, Şevket Türkyılmaz, Hasan Tan, Fahri Uluğ, Yakup Ertosun, Turhan Oğuzkan” dan ve yazar kadrosu ise şu isimlerden oluşmaktadır.

Bahattin Baysal (Ankara üniversitesi Fen Fakültesi); Hüsnü Cırtlı, Mitat Enç; Christine P. Ingram; Prof. Dr. William Kvarceus (Boston Üniversitesi); Otto F. Mathiasen; Turhan Oğuzkan, Halk Eğitimi; Dr. Muharrem Özkan, Tıp Fakültesi Psikoloji Asistanı; Prof. Dr. George Prescott, Ölçme tekniği; Şükrü Selçikoğlu, Klinik Psikolojisi; Hasan Tan, Rehberlik; Şevket Türkyılmaz, Ölçme Tekniği; Dr. Gıyasettin Ünsal, Tıp Fak. Marazi Psikoloji...⁵⁶³

Eğitim Psikolojisi dergisi 1955 yılından itibaren, “*Eğitim ve Psikoloji*” ismiyle yayınına devam etmiştir. Milli Kütüphanede 1953-1958 yılları arasında yayınlanmış 36 sayı bulunmaktadır.

■ **Eğitim Postası:** (Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından 15 Nisan 1953)

1953 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından çıkarılmaya başlayan “*Eğitim Postası*” dergisinin çıkarılmasında, Enstitü Müdürü Vedide Baha Pars’ın maddi ve manevi desteğinin yanında, çalışmaları organize etmede öğretmenlerden Kemal Demiray’ın yardımları olmuştur. Öğretim yılı içerisinde çıkarılan dergi, ders yılının sona ermesi ve sınavların başladığı tarihte üç aylık bir ara verilip; ders yılı başladığında tekrar dergi çıkarılmaya devam edilmekteydi.

15 Nisan 1953 tarihinde çıkarılan ilk sayısında, “Çıkarken” başlığında, “...her ay adresinize göndereceğimiz bu bültenle, sizlere Enstitümüzdeki sosyal ve kültürel hareketleri, eğitim ve öğretim mütehassısı profesörlerin konferanslarını, seminer çalışmalarını muntazaman ulaştırmak emelindeyiz.”⁵⁶⁴ sözleriyle mezunlarla Enstitüde okuyan öğrenciler arasında bir bağ kurmayı amaçladığı görülmektedir. Derginin alt başlığını, “*Haberleşme Organı*” olarak belirlemeleri de bunu göstermektedir. Derginin kaç sayı çıktığı hakkında bilgi bulunmamaktadır.

■ **Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İncelemeleri Bülteni,** (Haziran 1961) Sayı 1-2

Yayınlanması ve dağıtımı Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından yapılan Bültenin çıkış haberi, ilk sayısında Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü Hüsnü Cırtlı tarafından kaleme alınan, “Davet” başlıklı yazıyla duyurulmuştur. Böyle bir derginin çıkarılmasının

⁵⁶³ “Çıkarken”, *Eğitim Psikolojisi* 1, S. 1 (1 Aralık 1953):1. (Erişim 5 Temmuz 2024) <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/Periodicals/Catalog/Issue/?IssueId=2268410>

⁵⁶⁴ “Çıkarken”, *Eğitim Postası*, S.1, (15 Nisan 1953):1.

önemini Cırıtlı, “Bize göre, böyle bir kurum için böyle bir yayın organı Mimar Kemal’in büyük eserinin hemen yarısı kadar önemlidir.” sözleriyle ifade etse de bu bülten ancak iki sayı çıkarılabilmektedir.⁵⁶⁵

- **Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmen Yetiştiren Kurumlarla İlgili Haberler:** (Mayıs 1961 Sayı 1)
- **Gazi:** (Kasım 1966 -Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği 1-4 Ciltler

Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından çıkarılan bir başka dergi de “Gazi” dir. Derginin Sahibi Dernek Başkanı, Cihangir Dünder, Yazı İşleri Müdürü: Mevlüt Bozdemir ve Yazı Kurulu: İsmet Çapın-Ekrem Özkan- Cengaver Özatik- Mevlüt Bozdemir’den oluşmuştur. Derginin dizgi ve baskısı “Ankara Şark Matbaası” nda yapılmıştır.

Gazi’nin Kasım 1966 tarihli ilk sayısında, “...Gazinin okuyucuya söyleyecekleri, getirecekleri nedir?” sorusuna verilen “Atatürk ve onun ilkelerine bağlı Atatürkçü, Devrimlere inanan ve onların yaşaması için kendini adanmış, Devrimci! topluma ve onun sorunlarına eğilmiş, Toplumcu!” cevabıyla derginin yayın politikası hakkında bilgi verilmek istenmiştir. Gazi’nin yazar kadrosunun hem ilk sayıda hem de ileriki sayılarda hangi konular üzerine eğilecekleri hakkında:

“İlk sayımız Kasım’a rastlıyor, Kasım Atatürk ayı, M. Şükrü Koç, Atatürk eğitimciliğini yeniden anlatıyor. İleride kendi eğitimciliğini de Türk Milli Eğitimini de Köy Enstitülerini de anlatacak. Uysal da şimdi halkçı eğitimi yazıyor, ileride o da eğitimi yazacak. Resim öğretmeni Kayıhan Keskinok, çelişkisiz bir mantık içinde dokümanter bir biçim araştırması yaptı, ama salt resim de değil evrensel bir düzeyde. Adem Solak, Gazi Eğitimin Eğitim Bölümü asistanlarından, Tercüman şiir ödülünü aldıktan sonra şiir üstüne çalışmalarını daha da yoğunlaştırdı. Hüseyin Korkmazgil, şiir değil bir yazı yazdı. Öteki sayılara şiir de yazacak.”

bilgisi paylaşıldıktan sonra, derginin yazar kadrosuna, “*Tahsin Saraç, Hikmet Dizdaroğlu, Emin Özdemir, Orhan Çaplı, Doğan Ergun ve Enstitü Müdürü Nuri Ersoy Bey*” in de katılacağı haberi de verilmiştir. Öğrenci Derneği tarafından çıkarılan derginin, Enstitü yönetimi ve öğretmenleri tarafından da desteklendiği görülmektedir.

- **Genç Öğretmen:** (Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği-1976) 1-5 Ciltler

Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından çıkarılan, “*Genç Öğretmen*” dergisinin ilk sayısında sahibi konumunda Öğrenci Derneği Başkanı Abdullah Kılıç, Yazı İşleri. İsmet Erbaş ve Neşriyat Müdürü İlker Özgedik isimleri bulunurken; 5. sayıda derginin sahibi ve yazı işleri müdürü olarak Ahmet Bilgin ismi bulunmaktadır.

⁵⁶⁵ Hüsnü Cırıtlı, “Davet”, *Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni* 1, (Haziran 1961):3-4.

Derginin çıkış yazısı Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü Mustafa Şen tarafından, “*Genç Öğretmen Çıkarken*” başlığıyla yazılmıştır. Yazıya, “*Öğrenci derneğimizin teşebbüsü ile başlatılan bu yeni yayının da öncekiler gibi kısa süreli olmaması gelişerek ve bir devamlılık içinde öğrencilerimize mezunlarımıza ve Türk Milletine faydalı olması en candan dileğimdir.*” sözleriyle başlayan Mustafa Şen, “*Genç Öğretmen dergisinde yer alacak yazıların öğretmen adayı Enstitümüz öğrencilerinin Atatürk İnkılapları ve Türk Milliyetçiliği etrafında toplanmalarına Milli ruh, Milli şuur sahibi birer öğretmen olarak yetişmelerine katkıda bulunacağına inanıyorum.*”⁵⁶⁶ sözleriyle derginin yayın politikasının nasıl olması gerektiğini üzerinde durmuştur.

Genç Öğretmen’in kaç sayı çıktığı hakkında bilgi bulunmamakla birlikte, Milli Kütüphane’ de bu derginin 1. ve 5. sayıları bulunmaktadır.

⁵⁶⁶ Mustafa Şen, “genç Öğretmen Çıkarken,”

4.2. İSTANBUL ATATÜRK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İstanbul Eğitim Enstitüsü diğer enstitüler gibi kurucu müdür atanıp, bina, ders araç gereç, öğretmen vs. ayarlama gibi sıfırdan kurulmuş bir enstitü değildir. Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'in, sekiz yıllık ilköğretime öğretmen yetiştirmek amacıyla eğitim enstitüsü açılması projesinin uygulamaya konulması sonucu *Gazi Eğitim Enstitüsü, Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu* ile birlikte 1946-1947 öğretim yılında *İstanbul Öğretmen Okulu* da eğitim enstitüsüne dönüştürülmüştür.⁵⁶⁷

İstanbul Eğitim Enstitüsü, 1946-1947 öğretim yılında Yıldız'da bulunan bir binada öğretime başlamış, 1947-1948 öğretim yılında da Çapa'daki Yüksek Öğretmen Okulu binasına taşınmış; ancak, bu öğretim yılı sonunda kapatılmıştır. Tahsin Banguoğlu'nun Milli Eğitim Bakanlığı döneminde kapatılan Enstitünün kapatılma sebebi tam olarak bilinmiyor. DP iktidara geldiğinde, Tevfik İleri'nin Milli Eğitim Bakan vekili olduğu dönemde, 23 Ekim 1950 tarihinde tekrar açılmıştır. İleri, TBMM'de yaptığı konuşmada,

“...öğretmen okulları üzerinde çok hassasiyetle duruyoruz ve yine bu itibarladır ki, bundan 1-2 sene evvel hiçbir düşünceye ve hiçbir karara, dayanmadan bir muamma halinde kapatılan İstanbul'daki 100 senelik maziye malik İlk Muallim Mektebini ve Terbiye Enstitüsünü ve memleket irfanının çok kıymetli elamanlar yetiştiren Yüksek Muallim Mektebini kısa bir zaman evvel yeniden açmış bulunuyoruz...”⁵⁶⁸

diyerek İstanbul Eğitim Enstitüsünün tekrar açıldığı müjdesini paylaşmış oluyordu.

4.2.1. Enstitünün Gelişimi

Enstitü, İstanbul gibi Türkiye'nin her yönden en gelişmiş bir şehrinde açılmasına rağmen, ne yazık ki, diğer enstitüler kadar şanslı değildi. Enstitü, Çapa'daki binayı İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ve İlköğretmen Okulu ile ortak kullanmaktaydı. 16 Ağustos 1966 tarihinde, İstanbul'un Kadıköy semtindeki Ziverbey Mahallesinde bulunan ve günümüzde İstanbul Atatürk Fen Lisesi Binası olarak kullanılan binaya taşınana kadar, kendi binasına sahip olamamıştı. Kendi binasına taşındıktan sonra, kütüphane ders araçları vs. yönden yeterli hale gelebilmişti. Enstitü için, 1970'li yılların sonlarına doğru modern bir bina yapılmaya

⁵⁶⁷ Milli Eğitimde Yeni Bir Hamle Yapılıyor, Vakit (İstanbul) Eylül 19 1946, 1-5. (Erişim 10 Mayıs 2024.) <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/details/1860>

⁵⁶⁸ Tutanak Dergisi, *Milli eğitim Bakanı Tevfik İlerinin Sözlü Soruya Cevabı*, (Ankara: Tutanak Dergisi, Dönem 9, C. 2, 13 Kasım 1950), 56; Erdoğan Başar, *Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim Bakanları ve İcraatlarının Değerlendirilmesi (1920-1960)*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1988), 559.

başlanmış bina 1980 yılında tamamlanmıştır. Bu tarihte, İstanbul Atatürk Eğitim Enstitü kapatıldığından dolayı bina, *İstanbul Atatürk Yüksek Öğretmen Okuluna* verilmiştir.⁵⁶⁹

İstanbul Eğitim Enstitüsü 1950-1951 öğretim yılında “*Edebiyat, Fen, İngilizce ve Fransızca Bölümleriyle*” ikinci kez açılmıştır. 1964-1965 yılında yabancı dil grubuna Almanca Bölümü’ de dahil edilmiştir. 1966-1967 öğretim yılında Enstitünün bölümleri yeniden düzenlenerek, “*Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi, İngilizce, Fransızca, Almanca*” bölümlerinden oluşmuştur. 1967-1968 yılında bu bölümlere Resim-İş ve Beden Eğitimi Bölümleri de eklenmiştir. Bir yıl sonra Müzik Bölümünün de açılmasıyla, İstanbul Eğitim Enstitüsü dokuz bölümlü hale gelmiştir. Gazi Eğitim Enstitüsünden sonra en çok bölüme sahip olan ikinci enstitü durumundadır.⁵⁷⁰

İstanbul Eğitim Enstitüsü, 1973 yılında Cumhuriyetin 50. yıl dönümü dolayısıyla İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü adını almıştır. 1978-1979 öğretim yılından itibaren İstanbul Atatürk Yüksek Öğretmen Okuluna dönüşmüştür. 1982 yılında ise Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi adını almıştır.

İstanbul Eğitim Enstitüsü 1967-1978 yılları arası yıllara göre, eğitim gören öğrenci ve mezun sayıları aşağıdaki tablo 59’da görülmektedir.

Tablo 44: İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Öğrenci ve Mezun Sayıları⁵⁷¹

Öğretim Yılı	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR									Diploma Alanlar Genel Toplam
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci			GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	
1967-68	341	219	599				13	26	157	109	266					266
1968-69	377	217	650				29	27	38	54	92					92
1969-70	431	245	725				28	21	169	97	266					266
1970-71	460	294	754						177	78	255					255
1971-72	426	287	713						101	68	169					169
1972-73	483	336	819						135	103	238					238
1973-74	474	294	768	215	52	267			156	86	242					242
1974-75	746	483	1229	699	147	846			114	97	211					211
1975-76	736	564	1300	984	183	1167			189	129	318	172	44	216	534	
1976-77	934	679	1613	1623	246	1869			317	236	553	403	91	494	1047	
1977-78	1171	689	1860	1674	229	1903			267	165	432	489	84	573	1005	

⁵⁶⁹ Öztürk, Türkiye’de Düünden Bugüne, 315.

⁵⁷⁰ Perihan Yüksel, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Ana Bilim Dalı’nın Ülkemizdeki Sanat Eğitimine Katkısı ve Tarihi Gelişim Süreci*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 61-62.

⁵⁷¹ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 44; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 51-52; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 21; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78, 9.

İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü öğrenci sayıları ufak inişler yaşanmış olsa da genellikle yükseliş yaşanmıştır. kız öğrenci sayıları erkek öğrencilerin gerisinde kalmış gibi görünse de diğer enstitülere oranla oldukça yüksektir. 1973- 1974 öğretim yılında akşam öğretimine başlayan Enstitünün, öğrenci sayısı hızlı artış göstermiş ve 1977-1978 öğretim yılında gündüz kısmını geçmiştir. 1967-1970 yılları arasında üç yıllık dönemde, Enstitüde yabancı öğrenci statüsünde ilk yıl 39; ikinci yıl 56; üçüncü yıl da 49 öğrenci eğitim görmüştür. 1967-1978 yılları arasında gündüz kısmı ve akşam öğretiminden toplamda 4325 öğrenci mezun olmuştur.

4.2.2.Enstitünün Öğretim Kadrosu

Türkiye'nin modern, gelişmiş ve sosyo-kültürel açıdan en ileri seviyede bulan şehri İstanbul'da açılmış olması İstanbul Eğitim Enstitüsünün öğretim kadrosu yönünden, diğer enstitülere nazaran daha şanslı konumda olmasını sağlamıştır. Enstitünün öğretim kadrosunda, dönemin önemli şahsiyetleri bulunmaktaydı. İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsünü kazanan Türkan Pakel Ataman anılarında, "Hocalarımız; Nihat Sami Banarlı, Emin Oktay, Vedide Baha Pars, Fatma Şerbetçi, Nurettin Seçkin hepsi kitap sahibi, bulunmaz birer değerdi..."⁵⁷² sözleriyle derslerine giren öğretmenleri, hakkında duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir. Bir öğrenci için, ortaokuldan yükseköğretime kadar kitaplarını okuyarak büyüdükları yazarların öğrencisi olmak; onların hem öğrencilik hem de meslek hayatlarını etkileyecek en önemli dönüm noktalarından birisi olsa gerektir.

İstanbul Eğitim Enstitüsünde görev alan 1967-1979 yılları arası dönem görev yapan öğretim kadrosuna dair bilgiler tablo 60'da verilmiştir.

Tablo 45: İstanbul Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına, Uyruk ve Statülerine Göre Öğretim Üyesi Dağılımı⁵⁷³

1. Okulun Kadrosunda Olanlar							2. Esas Görevi Okul Dışında Olan			3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan			
Toplam (1+2+3)	Prof.	Doç.	Öğr. Gör.	Uzman	Asistan	Öğretmen	Öğr. Gör.	Uzman	Öğretmen	Öğr. Gör.	Okutman	Asistan	Öğretmen
76			62	6	3		1				4		
83			21		3		1	9		47		2	
96				9		24			4				59
109	1			8	1	22			5				7261
127				8	10	99			10				

⁵⁷² Türkan Pakel Ataman Yazıları, "Eğitim Enstitüsü Günleri", Ocak,21 2017, (Erişim 8 Eylül 2023) <https://turkan.pakel.wordpress.com/hakkinda>

⁵⁷³ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 44; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974,51-52; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 21; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78, 9; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978, 70.

122	4	9	92	1	12	4
143	5	9	109	14	6	
İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı						
	Doçent	Dr. Asistan	Asistan	Öğretim Gör.	Okutman	Öğretmen
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
147	1	---	---	3	5	2
152	---	---	---	1	---	---
155	2	6	2	---	5	---
157	---	---	---	1	---	---
129	3	2	---	---	---	---

Enstitüde görev alan öğretim kadrosunun gerek unvan gerekse görevlendirme usullerine baktığımızda, Gazi Eğitim Enstitüsü hariç diğer enstitülerde böylesine çeşitlilik bulunmamaktadır. Enstitü kendi kadrosunda, “*profesör, öğretim görevlisi, uzman, asistan ve öğretmen*” bulundururken; okul dışından ise “*öğretim görevlisi, uzman, öğretmen, okutman ve asistan*” görevlendirmiştir.

İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde 1974-1978 yılları arasında asli kadrosunda ücretli ya da sözleşmeli statüsünde yabancı uyruklu eğitimcilerde görev almışlardır. Bu görevlendirme yabancı dil bölümlerine yönelik yapılmıştır.

İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde görevlendirilen yabancı uyruklu öğretmen ve uzmanlar:

- **İngilizce Bölümünde görevlendirilen yabancı eğitimciler:** Öğretmen Kadrosu, James M. Ure 1957, Maurice Vincent Piddocke 1957, Adair Mill 1960, Baly Thomas James Colin 1961, William Campbell 1961, Michael Morris 1963, D. J. Weavern 1964, Thomas Cyprian Jupp 1967, Allan James Cockburn, 1974; Uzman Kadrosu, John Michael Morgan 1971, Mr. J. Joseph Higgins 1972-1973.
- **Fransızca Bölümünde görev alan yabancı eğitimciler:** Suzanne Penard 1959, Jean Penard 1959, Colin Benedicte Claude 1964-1972, Jean Pierre Bois 1973, Christian Grandual 1972, Jacques Decourtye 1974, Jean Claude Beal 1975.
- **Almanca Bölümünde görev alan yabancı eğitimciler:** Walter Unger 1964, Hans Studamenn 1966, Rudolf Stettner 1973, Gerhard Kopp 1972, Dr. Franz Josep Burk 1973.⁵⁷⁴

1973-1974 öğretim yılı itibarıyla İstanbul Atatürk Eğitim Enstitü, Gazi Eğitim Enstitüsü ile birlikte “*Tarım Bölümü*” hariç 11 branşta eğitim veren bir enstitüdür. Eğitim enstitüleri içinde, “Gazi, İstanbul, İzmir, Diyarbakır ve Samsun” Enstitüleri dışında kalan 5 enstitü dört bölümlü, 1 enstitü üç bölümlü ve 5 enstitüde iki bölümlü olarak eğitim vermiştir.

⁵⁷⁴ İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde görevlendirilen yabancı uyruklu öğretmen ve uzmanların isimleri ve görev tarihleri Devlet Arşivinden temin edilmiştir.

Bölüm sayısı olarak bakıldığında, 5 Enstitü kırk üç bölümde eğitim verirken geriye kalan 11 Enstitünün toplamı, otuz üç bölümle diğer grubun oldukça gerisinde kalmıştır.

İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünün 1969-1970 Öğretim Yılı Enstitü Yönetimi⁵⁷⁵

- Mahmut Yılmaz: **Müdür**
- Ahmet Cıvgın: **Md. Baş Yrd.**
- Seher Altınal: **Md. Yrd.**
- Selma Emir: **Md. Yrd.**
- Hulusi Aydın: **Md. Yrd.**
- Şevket Arman: **Md. Yrd.**
- Azmi Devrim: **Md. Yrd.**

Bölüm Şefleri

1. Ahmet Zeki Ökmen: **Eğitim Bölüm Şefi**
2. Naci Gökşen: **Türkçe Bölüm Şefi**
3. Hayri Gündem: **Sosyal Bilgiler Bölüm Şefi**
4. Tevfik Aras: **Matematik Bölüm Şefi**
5. Sulhiye Atilla: **Fen ve Tabiat Bilgileri Bölüm Şefi**
6. Mehmet Arkan: **Beden Eğitimi Bölüm Şefi**
7. İlhami Demirci: **Resim Bölüm Şefi**
8. Fuat Turkey: **Müzik Bölüm Şefi**
9. Süheyla Zenbil: **İngilizce Bölüm Şefi**
10. Müberra Öney: **Fransızca Bölüm Şefi**
11. Servet Aykut: **Almanca Bölüm Şefi**

İstanbul Eğitim Enstitüsü Öğretmenlerinin isimleri ve branşlarını, Enstitü mezunlarıyla yaptığımız görüşmeler ve mezunların sosyal medya paylaşımları, Tebliğler Dergisinde yayınlanan terfi alan öğretmenler listeleri ve Milli Eğitim Şuralarına katılan öğretmenlerin listelerinden oluşturulmuştur.

Enstitüde görev yapan öğretmenlerin isim ve branşları aşağıdaki tablo 61’de görülmektedir.

⁵⁷⁵ Öğretmen Okulları 1969-1970 Yıllığı, 244.

Tablo 46: İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler⁵⁷⁶

ÖĞRETMENLER			
Branş	Ad ve Soyadı	Branş	Ad ve soyadı
Resim-İş	Hakkı Karayığitoğlu	Meslek Dersleri	Fevzi Selen Blm. Şefi
	Salahattin Hüsnü Taran		Fikret Özgönenç
	Süleyman Saim Tekcan		Şükrü Selçikoğlu
	Şevket Arman		Muvaffak Uyanık
	Mustafa Tömekçe		Salih Otoran
	Vehbi Yazgan		Fatma Varış İncediken
	Nimet Karayığitoğlu		Nusret Köymen
	İrfan Yılmaz		Fikret Özgönenç
	İsa Başlıoğlu		Kemal Kaya
	Tevfik Karakaya		Ahmet Zeki Ökmen
	Muammer Öner		İzzettin Alıcıgüzel
	Ramiz Aydın		Muhip Kocaçınar
	Mehmet Özet		Lütfi Öztabağ
	İsmail Hakkı Öcal		Mahmut Saral
	Dinçer Erimez		Fatma Şerbetçioğlu
Coğrafya	İsmail Avcı	Tarih	M. Sürmeli
	Nüşhet Kutluğ Mehmet Zeki Kuşoğlu		Nevin Çağlar
	Aydemir Atalay		Niyazi Akşit
	Dr. Nurettin Seçkin		Mesut Talaslıoğlu
	Hayri Gündem		Çağatay Uluçay
Türkçe/Edebiyat	Nurettin Seçkin	Beden Eğitimi	Faik Binal
	Rauf Miral		Hüseyin Salman
	Mesut Talaslıoğlu		Münir Aktepe
	İsmet Konuk		Hasan Kasap
	Halil Tekinalp		Hulusi Aydın
Biyoloji	Kenan Burkut	Fransızca	Selçuk Öztoprak
	Şükran Bozbora		Canan Vardar
	Ahmet Miskioğlu		Yunus Toprakçı
	Baha Dürder		Ercan Ersu
	Şener Kaya		Erhan Vardar
Fizik	Haydar Edizkun	İngilizce	Mehmet Arkan
	Nihat Sami Banarlı		Mustafa Balel
	Behçet Necatigil		Aysel Özakin
	Ahter Onan		Müberra Önay
	Selma Emir		Mehmet Bıçakçı
Kimya	Şemsettin Kutlu	Almanca	Yaşar Atan
	Naci Gökşen		Süheyla Zenbil
	Sakin Öner		Orhan Ercan
	Ahmet Kabaklı		Servet Aykut
	Ömer Bedii Tardu		Arif Akçabay
Yurttaşlık Bilgisi	Dr. Sıdika Aykın	Müzik	Tevfik Aras
	Sulhiye Atilla		Tahsin Çizenel
	Zibende Arslantürk		Halil Bedii Yönetken
	Haydar Çağlayan		Fuat Turkey
	Meziyet Çağlayan		Selahattin Evcil
Sanat Tarihi	Abdullah Evrenos	Sanat Tarihi	Ekrem Zeki Ün
	Münevver Baç		Nihat Şenel
	Nurettin Baç		Rüstem Duyuran
	Fatma Şerbetçioğlu		Osman Zeki Çakaloz

⁵⁷⁶ İstanbul Eğitim Enstitüsü Öğretmenlerinin isimleri ve branşlarını, Enstitü mezunları, Kaya Emre, İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü 1960-1962 Fen Bölümü mezunu; Yurdakul Baykal, İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü 1960-1962 Edebiyat Bölümü mezunu, 25 Nisan 2024 tarihli görüşme ve mezunların sosyal medya paylaşımları, Tebliğler Dergisinde yayınlanan terfi alan öğretmenler listeleri ve Milli Eğitim Şuralarına katılan öğretmenlerin listelerinden oluşturulmuştur.

Enstitünün İstanbul'da bulunmasından dolayı oldukça etkin ve yetkin eğitimcileri kadrosunda bulundurduğu görülmektedir. Enstitüde görev yapmış öğretmenlerden yazar, şair, ressam ve müzisyen olanlardan bazıları şunlardır:

Nihat Sami Banarlı: yazar, **Orhan Şaik Gökyay:** şair, Behçet Necatigil: şair, **Baha Dürder:** yazar, **Ahmet Miskioğlu:** yazar, **Aysel Özakın:** yazar, **Ramiz Aydın:** ressam, **Hayri Gündem:** coğrafyacı, **İsmet Konuk:** coğrafyacı, **Rüstem Duyuran:** sanat tarihçisi, **Zeki Çakaloğlu:** sanat tarihçisi, **Mesut Talashoğlu:** tarihçi, **Şükrü Selçikoğlu:** Psikoloji, **Ekrem Zeki Ün:** Müzik, **Selahattin Evcil:** Müzik, **Turgay Renklikurt:** Beden Eğitimi...

Enstitü öğretmenlerin yazdıkları, araştırma, inceleme, derleme, şiir ve deneme türü eserler:

- Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1971); *Türkçenin Sırları*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, 1972); *Namık Kemal ve Türk- Osmanlı Milliyetçiliği*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1947); *Kızıl Çağlayan*, (İstanbul: Devlet Matbaası, 1933).
- M. Çağatay Uluçay, *Tarih Ansiklopedisi*, (Doğan Kardeş Yayınları, 1961).
- Orhan Şaik Gökyay, “*Birkaç Şiir/Poems*”, (İstanbul: Hilal Matbaası, 1976);

Sadeleştirme ve düzenleme yaptığı eserleri: *Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları*, (İstanbul: Muallim Ahmet Halit Matbaası, 1939); *Katip Çelebi Hayatı-Şahsiyeti- Eserleri*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1957) ...;

- Baha Dürder, Tiyatro eserleri: *Bir Cesaret Rekori*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1932); *Kürsüden Uzakta*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1933); *Tahta Adamlar*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1934) ...

Araştırma eseri, M. Nihat Özön ve Baha Dürder, *Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi*, (İstanbul: Remzi Kitabevi 1967); *Sahneye Eser Koymak*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1963) ...

- Haydar Ediskun ve Baha Dürder, *Örnek Dilbilgisi- Orta 1*, (Sivas: Remzi Kitabevi 1971) (Ders kitabı) ...
- Ahmet Zeki Ökmen, Ortaokul Çağı ve Bu Çağ Çocuğunun Beden ve Ruh Gelişimi Üzerinde Araştırmalar, Berksoy Basımevi, 1949.
- Fizik-Kimya ve Biyoloji öğretmenleri, Ömer Bedii Tardu, Nurettin Baç, H. Çağlayan ve Sulhiye Atilla'nın birlikte yazdıkları, ortaöğretim için , *Fen Bilgisi 1-2-3*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1970).
- Meziyet Çağlayan ve Haydar Çağlayan, *Tabiat ve Fen Bilgisi I-II*, (İstanbul: Milli Eğitim Kitabevi, 1969)

- Ömer Bedii Tardu, *Jeoloji*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1968) ...

4.2.3. İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Enstitü Müdürleri

16 Ağustos 1966 tarihinde İstanbul Eğitim Enstitüsü, İstanbul Kadıköy'deki kendi binasına taşınana kadar İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ve İlköğretmen Okulu ile hem bina hem de yönetim olarak birlikte öğretime devam etmiştir. Bu üç kurumun müdürü de ortak oluyordu. 1953 yılına ait Müdür Kemal Kaya imzalı belgede görüldüğü üzere Yüksek Öğretmen Okulu-İstanbul bulunmaktadır.⁵⁷⁷ 5-15 Şubat 1962 tarihinde Ankara'da toplanan, "VII. Milli Eğitim Şurası" üyeleri arasında, Niyazi Akşit Yüksek Öğretmen Okulu, Eğitim Enstitüsü ve İlk Öğretmen Eğitim Enstitüsü ve İlk Öğretmen Okulunun yönetiminde bir müdür Okulu Müdürü olarak geçerken, Faik Binal ile A. Zeki Ökmen'de yine bu üç okulun öğretmenleri olarak geçmektedir.⁵⁷⁸

1950-1966 yılları arasında İstanbul Eğitim Enstitüsünde görev yapan müdürlerin isim ve görev tarihleri aşağıdaki tablo 62'de verilmiştir.

Tablo 47: 1950-1966 yılları İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ile İstanbul Eğitim Enstitüsü Müdürleri

1950-1966 Yılları Arasında Görev Yapan Müdürler			
İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ⁵⁷⁹		İstanbul Eğitim Enstitüsü ⁵⁸⁰	
Kemal Kaya	1950-1957	Kemal Kaya	1950-1957
Nihat Sami Banarlı	1950-1958	Nihat Sami Banarlı	1950-1958
Mehmet Arslantürk	1958-1960	Mehmet Arslantürk	1958-1960
Niyazi Akşit	1961-1963	Niyazi Akşit	1961-1963
Mesut Talashoğlu	1963-1966	Mesut Talashoğlu	1963-1966

İstanbul Eğitim Enstitüsünün ilk müdürü Reşat Tardu'dur.⁵⁸¹ İkinci açılışında ise Kemal Kaya 1950-1957 yılları arasında, aynı binada öğretim yapan üç okulun da müdürlüğünü yapmıştır.⁵⁸² İkinci açılışından 1966 yılında kendi binasına taşınana kadar, İstanbul Eğitim Enstitüsü ile Yüksek Öğretmen Okulu Müdürlerinin aynı kişiler olduğu yukarıdaki tabloda görülmektedir.

⁵⁷⁷ Yüksek Öğretmen Okulu- İstanbul Eğitim Enstitüsü ve İlk Öğretmen Okulu Müdürü Kemal Kaya'ya ait bir belge. Bkz. EK:13.

⁵⁷⁸ MEB, VII. Milli Eğitim Şurası Üyeleri, (Ankara: MEB, 5-15 Şubat 1962), 27.

⁵⁷⁹ Sabri Becerikli, *Öğretmen Yetiştirmede İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Modeli (1924-1978)*, (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 116.

⁵⁸⁰ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1965-1966 Yıllığı*, 126; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı*, 123.

⁵⁸¹ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı*, 123.

⁵⁸² Yazar Biyografileri, *Kemal Kaya Kimdir, Hayatı Eserleri*, (Erişim 23 Haziran 2023) <https://hakkinda bilgial.com/kemal-kaya-kimdir/>

1966 yılında Enstitünün bu birliktelikten ayrılmasıyla birlikte, Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü görevinde 1966-1967 öğretim yılında İbrahim Kafesoğlu⁵⁸³ bulunurken; Enstitünün müdürü olarak Mesut Talaslıoğlu devam etmiştir. Daha sonra, 1967-1968’de Selahattin Okandan, 1968-1969’da M. Doğanay, 1969-1970’te Mahmut Yılmaz görev yapmıştır. Bu dönemde Gazi Eğitim Enstitüsü ve İstanbul Eğitim Enstitüsünde öğrencilerin verdiği mücadele sonrasında, Müdür seçimi iki aşamalı olarak yapılmış ve öğrenci temsilcilerinin de katılımı sonrasında Türkçe Öğretmeni Selma Emir Müdür seçilmiştir. Selma Emir, 12 Mart Askeri Müdahalesi’ ne kadar çok kısa süreli bir müdürlük yapmıştır. 1971 yılında Enstitünün Müdür kadrosunda Matematik Öğretmeni Tevfik Aras’ı görmekteyiz.⁵⁸⁴ Tevfik Aras’ın ne kadar görevde kaldığı ya da 1973-74’te Enstitü Müdürü olan Turgay Renklikurt ‘un öncesi ve sonrası dönemde Enstitüde görev yapan müdürler hakkında bilgi bulunmamaktadır.

4.2.4. Enstitünün Kültürel Faaliyetleri

■ **Tedrisat Mecmuası:** (Mart 1951-1958)

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından İstanbul’da, aynı binada aynı kadro ile hem ilkokul hem orta okul hem de lise öğretmeninin yetiştirildiği 1950-1966 yılları arası dönemde, üç yönlü eğitimin bir parçası olarak, İstanbul Eğitim Enstitüsü yaklaşık on altı yıl öğretmen yetiştirmiştir. Bu süreçte, 1909-1926 yılları arasında yayın yapan “*Tedrisat Mecmuası*” yeniden çıkarılmaya başlanmıştır.⁵⁸⁵ Enstitü ve öğretmen okulu öğretmenlerinin gayretleriyle yeni seride çıkarılan derginin yazar kadrosu:

“Harun Reşit Kocacan, Ethel K. Newel (H. Akdik), Vedide Baha Pars, Kemal Kaya, Prof. Ahmet Ardel, Rauf Miral, Mehmet Zekai Konrapa, Hasan Kavruk, S. Nazif Ozankan, Nihat Sami Banarlı, Abdulkadir Ertana, Rıdvan Şensoy, Niyazi Akşit, Muhsin Adil Binal, Emin Oktay, İhsan Sungu, Haydar Edizkun, Reşat Nuri Darago, Sahabettin Süleyman, Prof. Besim Darkot, Halil Fikret Kanat, Nadide Arcan, Sırrı Eldem, Ressam Şevket Dağ, İbrahim Alaattin Gövsa, Mitat İli, Fikret Özgönenç, Fuat Koray, Haydar Çağlayan, Sıtkı Şanay, M. Mustafa Çaldağ, Pro. K. Wofford, Necip Alpan, Osman Ülkümen, Sıtkı Mutman, Tevfik Aras, Bedii Tardu...”⁵⁸⁶

dergide yazısı çıkan yazarlar arasında, hayatta olmayanlarda bulunmaktadır. 1951 yılında Mart ayında aylık olarak yayınlanmaya başlayan dergi, eğitim- öğretim dönemlerinde yayın

⁵⁸³ Sabri Becerikli, *Öğretmen Yetiştirmede*, 117.

⁵⁸⁴ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, *Haber Bülteni*, (Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1 Kasım 1977), 13.

⁵⁸⁵ Binbaşıoğlu, “*Öğretmen Yetiştirme Açısından*”, 561.

⁵⁸⁶ Deniz Akpınar ve Recep Aktaş, “Tedrisat Mecmuasının (1951-1958) Vatandaşlık Eğitimi Açısından İncelenmesi” *SİNİERJİ Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 4, S. 2 (2023): 26. (Erişim 12 Şubat 2024.) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3318769>

yaparken “*Temmuz-Ağustos- Eylül*” aylarında okullar gibi tatile girmiş yayın yapmamıştır. 1951- 1958 yılları arasında toplam 60 sayı yayınlanmıştır.⁵⁸⁷

■ **Çim:** (1964-?)

İstanbul Eğitim Enstitüsü Talebe Cemiyeti tarafından 1965 yılında çıkarılmaya başlanan “Çim” dergisinin kaç sayı olarak çıktığı hakkında bilgi bulunmamaktadır. milli Kütüphanede 1-6 sayıları bulunmaktadır. Derginin yazar kadrosu arasında:

“Kemal Eraslan, Hüseyin Uysal, Serpil Düzgören, Feridun Girgin, Feridun Muştı, Aysel Akdemir, Hüseyin Portakal, Bayram Başaran, Hasan Kutsal Eker, Dr. Halis Özgü, Erdem Dinga, Yurdanur Yıldiran, Selim Gür, Nabi Çalık, Vedat Öztürk, İsmail Bulmuş, Feyzi Genç, Doğan Erten, O. Şakir Aytöre, Temel Erdoğan, Atilla Özkırımlı, Ertuğrul Günışık, Saadettin Çetin, İsmail Satır, Kemal Cako, H. İbrahim Işık, Rasim Bakırcıoğlu, Fikret Özgönenç, Hüseyin Uysal, Zeynep Yıldız Yetiker, Hüseyin Burdurlu, Fevzi Çakmak Tatar, Nurettin Baç, Işık Salgar...”⁵⁸⁸

bulunmaktadır.

Derginin Mart 1965 tarihli sayısında yayınlanan, “*İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü Öğretmenler Kurulunun, ‘Eğitim Fakülteleri Kuruluş ve Kadro Kanunu Tasarısı’nın Değerlendirme Raporu*” nu ve yine aynı sayıda Mesut Talaslıoğlu tarafından kaleme alınan, “*Öğretmen Okullarının Kuruluşunun 117. Yıldönümü*” başlıklı yazıları burada örnek olarak verebiliriz. Bu iki makaleden hareketle Çim dergisinde eğitim konularında gündemin takip edildiği söylenebilir.

■ **Yeni Akın:** (Temmuz 1976-?)

İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü tarafından çıkarılmıştır.

⁵⁸⁷ Akpınar ve Aktaş, “Tadrisat Mecmuasının (1951-1958), 26-27.

⁵⁸⁸ İstanbul Eğitim Enstitüsü Talebe Cemiyeti, *Çim*, S.1-6 (1965).

4.3. BALIKESİR NECATİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Balıkesir Orta Öğretmen Okulu ve Necatibey Terbiye Enstitüsü Cumhuriyet döneminde, Gazi Eğitim Enstitüsünden sonra ortaöğretime branş öğretmeni yetiştiren ikinci okul olarak Kurucu Müdür Faik Binal' in yönetiminde, 4 öğretmen ve 114 öğrencisiyle; 16 Ekim 1944 tarihinde öğretime başladı. Hasan Ali Yücel'den sonra Milli Eğitim bakanlığı görevine Reşat Şemsettin Sirer'in gelmesiyle, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin aynı kaynaktan yetiştirilmesi çerçevesinde İlköğretmen okulları kapatılma kararı alınması üzerine Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu da bu süreçte kapatılmıştır.

1946 yılında sekiz yıllık ilköğretime öğretmen yetiştirme projesi çerçevesinde, Gazi Eğitim Enstitüsü ile birlikte Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü de dönüştürülen okullardan oldu.

1946-1949 yılları arasında Toplu Dersler programıyla ilköğretim öğretmeni yetiştirme projesinin başarısız olması nedeniyle Enstitü 1949- 1950 öğretim yılında kapatılarak öğrencileri İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsünde, açılan Necati Eğitim Enstitüsü sınıflarına gönderildi.⁵⁸⁹

Necati Eğitim Enstitüsünün ikinci açılışı 1954 yılında yapılmıştır. Fen ve Edebiyat bölümleriyle iki bölümlü ve iki yıllık eğitim süresiyle ortaöğretime öğretmen yetiştiren bir kurum olarak, Müdür Adnan Çakmakçioğlu' nun yönetiminde öğretime başlamıştır.

4.3.1. Enstitünün Gelişimi

İkinci açılışında Fen ve Edebiyat Bölümlerinden oluşan Enstitünün 1967'den itibaren, “*Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik ile Fen ve Tabiat Bilgisi*” bölümleriyle dört bölümlü eğitim vermeye başladı. Necatibey Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürülene kadar bu dört bölümle öğretimi sürdürmüştür.

1978-1979 öğretim yılında eğitim süresi dört yıla çıkartılarak, “*Necatibey Yüksek Öğretim Okulu*” na dönüştürülen Enstitü 1982 yılıyla birlikte Necatibey Eğitim Fakültesi olarak üniversiteye dahil olmuş ve günümüzde de öğretmen yetiştirme görevini devam ettirmektedir. Enstitü öğrencileri hakkında bilgilerimiz 1967-1978 dönemini kapsamaktadır.

Necati Eğitim Enstitüsünde 1967-1978 döneminde öğrenim gören öğrenci ve diploma alan öğrenci sayısı tablo 63'te görülmektedir.

⁵⁸⁹ Ali Tüner, *Balıkesir'de Necati Öğretmen Okulları (1910-2023)*, (Ankara: Detay yayıncılık, 2023), 189.

Tablo 48: Necati Eğitim Enstitüsü 1967-1978 Yılları Arasında Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayısı⁵⁹⁰

Öğretim Yılı	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						Genel Toplam
	GÜNDÜZ			AKŞAM			GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	
1967-68	429	25	454				233	12	245				245
1968-69	379	35	414				69	4	73				73
1969-70	395	36	431				109	11	120				120
1970-71	381	38	419				144	16	160				160
1971-72	399	46	445				100	5	105				105
1972-73	455	51	506				89	10	99				99
1973-74	851	71	922	233	12	245	159	26	185				185
1974-75	768	140	908	575	30	605	212	21	233				233
1975-76	589	157	746	765	49	814	145	20	165	104	4	108	273
1976-77	1151	277	1428	1390	86	1476	248	95	343	286	18	304	647
1977-78	939	325	1264	1123	65	1188	230	71	301	233	21	254	555

1970-1971 öğretim yılına kadar öğrenci sayılarında bir dalgalanma görülürken, bu öğretim yılından 1974-1975 öğretim yılına kadar geçen süreçte düzenli bir artış yaşanmıştır. 1976-77 öğretim yılında hem gündüz kısmında hem de akşam öğretiminde öğrenci sayısında yaşanan yüksek oranda artışın nedenini bilemiyoruz. Eğitim enstitülerinin genelinde olduğu gibi kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayılarının çok gerisinde kalmıştır.

4.3.2. Enstitüsü Öğretim Kadrosu

Eğitim Enstitüsü açılış itibarıyla ülkenin ikinci enstitüsü olarak Fen ve Matematik bölümleriyle açılmıştı. İkinci açılışında ise yine iki bölüm ancak, Edebiyat ve Fen Bölümlerinden oluşmaktaydı. 1967 yılından itibaren dört bölümlü hale gelmiş ve Necati Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürülene kadar başka bölüm açılmamış ve misyonunu dört bölümlü olarak sonlandırmıştı.

Necati Eğitim Enstitüsünde 1965-1974 ve 1974-1979 dönemlerinde görev yapmış öğretim kadrosu tablo 64'te ele alınmıştır.

Tablo 49: Necati Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı⁵⁹¹

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Ol.			2. Esas Görevi Okul Dışında Ol.		3. Esas Kadrosu Başka Okulda Ol.	
	Toplam (1+2+3)	Öğr. Gör.	Öğretmen	Öğr. Gör.	Öğretmen	Öğr. Gör.	Öğretmen
1965-66	22	4		18			
1966-67	25	4		21			
1967-68	25	4				21	
1968-69	23	3				20	
1969-70	22	3				19	
1970-71	29		3		1		25
1971-72	32		28		4		
1972-73	32		29		3		

⁵⁹⁰ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 43; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 46-47; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 36; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78, 20.

⁵⁹¹ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1965-1967, 50-51; DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970, 120-121; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1965-1967, 50-51; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1978-1979, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1980, 31.

1973-74	29	28	1
1974-75	48	48	
1975-76	65	65	
1976-77	69	69	
1977-78			
1978-79	94	94	

1965-1971 yılları arası dönemde Enstitünün öğretmen ihtiyacını kendi kadrosundan değil de okul dışında görevli olan ve başka okuldan ücretli öğretim görevlilerinden karşıladığı görülmektedir. 1970-1971 öğretim yılına kadar kadrosunda yalnız az sayıda öğretim görevlisi bulunurken, bu tarihten itibaren kadrosunda öğretmen görevlendirmiştir. 1973-1974 öğretim yılında ise 1 tane okul dışından öğretmen görevlendirirken, 28 öğretmeni kendi kadrosunda bulundurmıştır. Enstitünün, 1974-75 öğretim yılından itibaren kendi kadrosunu oluşturduğu ve diğer kurumlardan herhangi bir görevlendirme yapmadığı görülmektedir. Bayan öğretmen sayısı, erkek öğretmen sayısının çok gerisinde kalmıştır. Eğitim Enstitünün öğretmen ihtiyacını genellikle ya kendi kadrosunda ya okul dışında görevli kişilerden ya da başka okullardan ücretli olarak karşılamak zorunda kalıyorlardı. Böyle bir tercih yapılmasında, eğitim enstitülerinin sayılarının hızlı artmış olması ancak; yetişmiş öğretmen sayısının aynı oranda artmaması en önemli sebep olarak söylenebilir.

Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsünde görev yapmış öğretmenlerin isim, branş ve yönetimdeki statüleri tablo 65’te görülmektedir.

Tablo 50: Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenler⁵⁹²

ÖĞRETMENLER			
Branş	Ad ve Soyadı	Branş	Ad ve Soyadı
Meslek Dersi (Pedagoji)	Şahap Okuturlar Md. Yrd.	Fizik- Kimya	Naci Çatalgil Md. Yrd.
	Muzaffer Tunca		M. Fazıl Öncel
	Muhip Kocaçınar		Sıddıka Serez
	İbrahim Özgür		Remzi Erkoç
	Ayhan Akarsu		Melehat Belek
	Macit Abi Md. Yrd.		Bahattin Başar
	Reşat Ağaoğlu		Ahmet Ataklı Md. Yrd.
	Mübeccel Alişan		Melihat Avni
	Azmi Devrim Md. Yrd.		Sadide Esenli
	Meliha Danışman		Hacı Erçelik
Coğrafya	Sami Şavkan Md. Yrd.	Biyoloji	Vahit Başar
	Behiye Mualla Murat		Lütfiye Çakmakoglu
	Necati Dinçer Md. Yrd.		Orhan Aksoy Md. Yrd.
	Necdet Esin		Hikmet Ataklı
	Cevdet Demiray		Kadriye Özkan Ataklı
	Ahmet Arvasi		Leman Altan
	Kamuran Şenel		Naciye Korucu
	Mehmet Arısan		Erdoğan Küçümen
	Muzaffer Karahisar		Osman Yıldırım
	Server Duygu		Adil Yüksel
	Hasan Ayyıldız		Sabahat Tüzün
	Fahrettin Akbulut		Sadiye Akay
	Mehmet Sevinç Md. Yrd.		Lamia Akgül
	Bekir Erel		Burhanettin Tüzüm Md. Yrd.
	Fehmi Oyvat Md. Yrd.		Muttalip Dilmeç

⁵⁹² Türer, *Balıkesir’de Necati*, 242-269.

Matematik	Adnan Çakmakçıoğlu Müdür Nuri Ersoy Mehmet Akgül Şevket Kulakoğlu Şükrü Kutlu Arif Akçabay Fethi Tuncer Hacı Sulak Hüseyin Sarı	Türkçe Edebiyat	Semahat Bakırcıoğlu Lütfullah Sami Akalın Kadri Kiper Ahmet Miskioğlu Nevin Kardaş Ali Tanyeri Mehmet Türkkkan Ferhat Tamir Hayri Kaya
Resim	Mahir Gürsel Md. Yrd. Arif Çelik Cevdet Atmaca Nuzhet Kutluğ Necip Önalp	Tarih	Ali Cengiz Gökoğlu Ziya Tanık Işıttan Mahmure Gürsel A. Süreyya Başaran Ferruh Senan Md. Yrd. Ömer Özgediz Süleyman Duygu Aydoğan Demir Yılmaz Boyunağa
Beden Eğitimi	Nuri Aykut Emin Alişan Cihat Arberk M. Kamil Külahtaş Md. Yrd.		
Müzik	Kadri Çetin Md. Yrd.		

Enstitünün, öğretim kadrosunu dönemin önemli eğitimcileri arasından özenle seçtiğini söyleyebiliriz. Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsünde görev alan öğretmenlerinden yazmış olduğu eserler:

- Lütfullah Sami Akalın'ın, araştırma derleme eserleri bulunmakta; bunlar arasında, “*Halid Ziya, Mehmet Rauf, Erzurum Bilmeceleri, Edebiyat Terimleri Sözlüğü, Türk Manileri...*” nin yanı sıra şiir antoloji çalışmaları vardır.⁵⁹³
- Ahmet Miskioğlu' nun inceleme eserlerine, “*Ana Temleriyle Sait Faik ve Yeni Türk Edebiyatı; Sait Faik, Yaşamı-Kişiliği-Sanatı*” nı, deneme alanında ise “*Yazınımız Dilimiz, Dost Yazarlar, Yazar Dostları...*”⁵⁹⁴ örnek verebiliriz.
- Cevdet Demiray'ın eserleri arasında, “*İlkokul Derslerinin Özel Öğretim Metodu*”, Enstitü öğretmenlerinden İbrahim Özgür ile birlikte yazdıkları, “*Genel Öğretim Metodu*” adlı eser, Necati Eğitim Enstitüsünde uzun yıllar ders kitabı olarak kullanılmıştır.⁵⁹⁵
- Enstitü Matematik Öğretmeni Fahrettin Akbulut tarafından, Th. Caronnet'ten Türkçeye çevirdiği, “*Çözümlü Trigonometri Problemleri*” adlı eser, Tebliğler Dergisinde, ortaöğretim ve yükseköğretimde okutulması, tavsiye edilen eserler arasında yerini almıştır.⁵⁹⁶ Akbulut'un matematik üzerine birçok eseri bulunmaktadır.

⁵⁹³ Biyografya, “*Lütfullah Sami Akalın*”, (Erişim 9 Aralık 2023) <https://www.biyografya.com/biyografi/7523>; Türer, *Balıkesir'de Necati*, 244.

⁵⁹⁴ Aslı Soysal Eşitti, Ahmet Yesevi Üniversitesi, “Ahmet Miskioğlu” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Erişim 9 Aralık 2023) https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/miskioğlu_ahmet

⁵⁹⁵ Türer, *Balıkesir'de Necati*, 264.

⁵⁹⁶ Tebliğler Dergisi, *Çözümlü Trigonometri Problemleri adlı eser hakkında*, (İstanbul: Tebliğler Dergisi 23, S.1108, 4 Temmuz 1960), 70.

Balıkesir Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinin yazdığı eserler bunlarla sınırlı değil, burada birkaç örnek verdik. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ders kitabı veya yardımcı kitap olarak, “...orta ve yüksek dereceli her nevi okullarımız öğrencilerine tavsiyesi uygun görülmüştür.” onayı, eserlerin kalitesini göstermesi yönünden önemlidir.

Necati Eğitim Enstitüsünde 1954-1979 yılları arasında görev yapan müdürlerin isimleri ve görev süreleri tablo 66’da verilmiştir.

Tablo 51: Necati Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler

Ad ve Soyadı	Branş	Göreve Geliş Tarihleri	
		Göreve Geliş	Görevden Ayrılış
Adnan Çakmakçioğlu	Matematik	1954	1960
Yunus Murat	Fizik	1960	1961
Osman Hatipoğlu	Matematik	1962	1972
Zihni Gümüştekin	Meslek Dersleri	1972	1973
Yaşar Çağlayan	Tarih	1973	1974
Cahit Yarış	Tarih	1974	1975
Bayram Acar	Matematik	1975	1976
Yılmaz Çetin		1976	1977
Cahit Yarış	Tarih	1978	1979

Enstitü Müdürlerinin isimleri, branşları ve göreve geliş ve gidiş tarihleri hakkındaki bilgileri Öğretmen Okulları Yıllıkları ile Ali Tüner’ in eserinden oluşturmuş durumdayız. Enstitüde, uzun süre görev yapan iki müdür, Adnan Çakmakçioğlu ve Osman Hatipoğlu’dur. Daha sonra göreve gelen müdürlerin kısa sürelerle görev almasında en önemli pay ülkenin içinde bulunduğu siyasi ortamdır. Daha doğrusu ülke yönetiminde, kısa ömürlü koalisyon hükümetlerinin bulunması ve her iktidar değişiminde, Enstitü müdürlerinin değiştirilmesidir.

Şiirlerinde Adnan Ardağı mahlasını kullanan Adnan Çakmakçioğlu’ nun, “*Bir Masal Gibi, Mustafa Kemal Atatürk, Çocuk Şiirleri*” gibi çok sayıda şiir kitapları yayınlanmıştır. Çakmakçioğlu’ nun, “*Nasreddin Hoca*” adlı tiyatro eseri ile “*Bizim Evin Savaşları Güzeldi, Son Ders*” adlı hikayelerinin yanında çocuklara yönelik seri kitapları da bulunmaktadır.⁵⁹⁷

Edebi kişiliğe sahip bir eğitimcinin Necati Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü görevinde bulunması, öğrencilerin kişiliklerinin gelişmesi ve kendilerine rol model oluşturması açısından önemli bir fırsattır.

⁵⁹⁷ Ahmet Yesevi Üniversitesi, “A. Adnan Çakmakçioğlu” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Erişim 9 Aralık 2023) https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/miskioglu_ahmet, Tüner, Tüner, *Balıkesir’de Necati*, 222-227.

4.3.3. Enstitünün İmkanları

4.3.3.1. Rehberlik Bürosu

1955-1956 öğretim yılında “*Enstitüde Rehberlik Kurulu ve Rehberlik Bürosu*” açılmıştır. Necati Eğitim Enstitüsü öğretmenleri tarafından çıkarılan *Öğretmence* Dergisinin Mart 1956 tarihli 1. Sayısında Enstitü öğretmeni Şahap Okuturlar tarafından kaleme alınan, “*Necati Eğitim Enstitüsü ve İlköğretmen Okulu Rehberlik Bürosu Çalışmaları*” başlıklı yazıda detayları verilmiştir.

Rehberlik Bürosu yönetim heyeti öğretmenlerden bir şef ve yardımcı olarak Enstitü öğrencilerinden oluşmaktaydı. Okuturlar büronun işlevini, “... *Şef ve yardımcılarından teşkil eden büro yönetim heyeti, büro işlerini çevirir, materyal sağlar, eğitim enstitüsü ve İlköğretmen okulu öğrencilerinin rehberlik konu ve çalışmaları hakkında bilgi ve görgü edinmelerine yardım eder, imkan ve yetkisi dışında gördüğü rehberlik problemlerini kurula götürür.*” şeklinde tarif eder.

Yazının devamında Rehberlik Kurulunun kimlerden oluştuğu hakkında verilen bilgide, “*Okul müdürü, doktoru ve meslek dersleri öğretmenlerinden müteşekkildir. Arzu eden öğretmenler de kurula girebilirler.*” denildikten sonra işlevi de “*Kurul rehberlik konularında inceleme araştırma ve denemelerde bulunur. Büroya vaki rehberlik problemlerini de inceleyerek sonuçlandırır. Rehberlik konusunda bilgi edinmek okul ve öğretmenlere yardım eder, inceleme ve deneme sonuçlarını büro vasıtasıyla yayınlar*” olarak belirlenmiştir.

Okuturlar Rehberlik Bürosunun üç aylık sürede yaptığı çalışmalar hakkında da şu bilgileri vermektedir:

- Okul müdürü Adnan Çakmakçioğlu tarafından İngilizceden tercüme edilen (Okullarda Ferdi Rehberlik) broşürü yayınlamıştır.
- İlköğretmen okulu 5. sınıf derslerinden birinci kanaat döneminde okunan konulara ait deneme mahiyetinde bilgi testi hazırlayarak uygulamıştır.
- İlköğretmen okulu ve Eğitim Enstitüsü öğrencileri için mülakat saatleri açarak öğrencilerin şahsi problemlerini arzu ettikleri öğretmenlerle görüşmelerine ve akıl danışmalarına imkan sağlamaktır.
- Rehberlik konularını inceleme, araştırma ve ölçmede lüzumlu araç ve gereçlerle kitaplardan bir kısmını sağlamıştır. Çalışmalarına devam etmektedir.⁵⁹⁸

Necati Eğitim Enstitüsü yönetiminin, öğrencilerin sorunlarını kendi seçecekleri öğretmenle paylaşarak çözüm bulmaya çalışması ve bunun için rehberlik ya da danışmanlık

⁵⁹⁸ Şahap Okuturlar, “Necati Eğitim Enstitüsü ve İlköğretmen Okulu Rehberlik Bürosu Çalışmaları,” *Öğretmence Dergisi*, S. 1 (Mart 1956): 9.

hizmeti başlatması, üzerinde önemle durulması gereken bir harekettir. Daha 1955 yılında Rehberlik Bürosunun açılma girişimi devam ettirilse ve yaygınlaştırılsaydı, 1968 yılıyla başlayan öğrenci hareketlerini ülke olarak problemsiz atlatabilirdik.

4.3.3.2. Enstitü Binası

Necati Eğitim Enstitüsü binası, Cumhuriyet döneminde yapılan ilk okul yapılarındandır. Necati Öğretmen Okulu binasının planlaması, İsviçreli Mimar Ernst Arnold Egli tarafından yapılmıştır. Egil, 1935 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığı'nda danışmanlık görevinde bulunmuştur. Egli' nin görevli olduğu süreçte planlaması yaptığı Necatibey Öğretmen Okulu Binası, *"...Gazi Öğretmen Okulu binası gibi betonarme iskelet yapısına göre gerçekleştirilmiştir. Okulun dışa bakan yüzeyleri kesme taşlarla kaplanmıştır. Bodrum ile birlikte dört katlıdır..."*

6 Ekim 1928 tarihinde temeli atılan ve 1930 yılında yani iki yıllık bir sürede tamamlanması planlanmıştır. Gecikme yaşanması sebebiyle okul binası ancak, 1931 yılı sonunda tamamlanabilmiştir.⁵⁹⁹ Enstitü öğretmenlerinden Şahap Okuturlar Enstitü binasının özelliklerini şu şekilde açıklamaktadır:

"Okul rahmetli Necatibey anısına şehrin kuzey batı kesiminde yapılmış, İzmir Erkek Öğretmen Okulu gibi nitelikli 300 yatılı, 100 gündüzlü, öğrenciye eğitim verecek kapasitede derslik, kitaplık, Fizik-Kimya tabii bilimler laboratuvarları, Resim-İş atölyeleri, gösteri, jimnastik salonu, reviri, öğretmen ve öğrenci lokali, mutfak, bahçesi ve yeteri kadar idare ve özel odaları bulunan modern bir tesistir."

1928 yılında İlköğretmen Okulu binası olarak temeli atılan bina sırasıyla, Necati Eğitim Enstitüsü, Necatibey Yüksek Öğretmen Okulu ve günümüzde de Necatibey Eğitim Fakültesi'ne ev sahipliği yapan tarihi kimliği olan bir eğitim kurumudur.

4.3.3.3. Necati Eğitim Enstitüsü Kütüphanesi

Enstitüsü Kütüphanesi, memur kadrosunda 1 ve hizmetli kadrosunda da 1 olmak üzere toplam 2 görevliyle hizmet vermiştir.⁶⁰⁰ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı yıllıkardan, 1965-1974 yıllarına ait Enstitünün sahip olduğu kitap sayılarını aşağıdaki tabloda görmekteyiz.

1965-1974 yılları arasında Necati Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan kitaplar hakkında bilgiye tablo 67'den ulaşılabilir.

⁵⁹⁹ Tüner, 116-120.

⁶⁰⁰ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 150-151.

Tablo 52: 1965-1974 Arası Dönem Necati Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde Bulunan Kitap Sayıları⁶⁰¹

Yıllara Göre Kitap Sayıları							
1965- 1966	1966- 1967	1967-1968	1968-1969	1969-1970	1971-1972	1972-1973	1973-1974
23450	25775	28244	28244	28244	32211	33678	34826

Enstitü kitap sayısı bakımından zengin bir kütüphaneye sahip olduğu ve diğer enstitüler arasında ilk ikide yer aldığını da bu yıllıklardan öğrenmekteyiz. Öğretmen Okulları 1968-1969 Yılığında, Enstitü kütüphanesinin “28244” adet kitaba sahip olduğu bilgisi paylaşılırken; Devlet İstatistik Enstitüsünün 1968 yılına ait verilerinde bu sayı, “31530”⁶⁰² olarak verilmektedir. 1967-1970 dönemi öncesi ve sonrasında kütüphane kitap sayılarında düzenli bir artış yaşanırken bu üç yıllık süreçte kitap sayıları aynı kalmıştır. Biri Milli eğitim Bakanlığı’na bağlı diğeri Başbakanlığa bağlı iki resmi kurumun verilerinin farklı olmasının nedenlerini bilemiyoruz, yanlış ya da doğru demeden iki veriyi de birlikte almak durumundayız.

1968 yılı Mili Eğitim İstatistiklerine göre Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinden, “Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları” kategorisinde yalnızca genel eserler başlığında bilgi paylaşımı yapılmıştır. Enstitü kütüphanesinde genel eserler kategorisinde okuyucu sayıları ve meslekleri, “öğrenci:2552 erkek, 385 kız olmak üzere toplam 2937; Öğretmen, 37 erkek, 21 kız, toplam: 58” dir.⁶⁰³

Necati Eğitim Enstitüsü kütüphanesi sahip olduğu kitap sayısı bakımından Gazi Eğitim Enstitüsünün ardından ikinci sırada yer alırken, kendisinden sonra gelen enstitülerin kitap sayılarından neredeyse birkaç kat fazladır.

⁶⁰¹ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1965-1966, 12; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yılığ,123; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yılığ, 164; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yılığ, 184; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yılığ, 245; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yılığ, 184; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yılığ,195; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yılığ, 42.

⁶⁰² DİE, Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968, 120.

⁶⁰³ DİE, Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968, 140-141.

4.3.3.4. Kültürel Faaliyetler

Öğretmence Dergisi: Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü öğretmenleri tarafından 1956 yılının Mart ayında çıkmaya başlayan “Öğretmence” dergisinin 1. Sayısında çıkış amaçlarının “Sunu” başlığında ele alınmıştır. Derginin kimler tarafından çıkarıldığı, “*Öğretmence, Necati Eğitim Enstitüsü ve İlk Öğretmen okulunun öğretim üyeleri tarafından yayın hayatına sunulmaktadır.*” sözleriyle ifade edilirken, çıkış amacı da şu sözlerle açıklanmıştır:

“Batıda kültür merkezlerinden biri olan Balıkesir’de meslek ailesine açılmış bulunan derginin amacı eğitim ve öğretime yardım etmek, öğretmenlere faydalı olacak fikir ve hareketleri sistemli bir şekilde yaymak, eğitim ve öğretimde ilerlemeyi sağlayacak örnekler vermek, okul çalışmalarını aksettirmek ve Eğitim Enstitüsünün rehberlik bürosunu daha yararlı bir çalışmaya zorlayarak öğretmen ve öğrencilerin dokundukları problemlere cevap vermek olacaktır. Ayrıca öğretmen adaylarında açtığı sayfelerinde onları yazmaya, kültürlerini artırmaya, sanat hünerlerini geliştirmeye götürecektir.”

Sunu, “*Öğretmence bütün Türkiye eğitim ve öğretim ailesinin bir organıdır. Öğretmen Öğrenci-Anababa bağının ışıklı ve gerçek iş birliğine doğru yönelmiş bir anlayışın en sıcak dilekleri ile bütün meslek ailesine selam ve sevgiler...*” dilekleriyle bitirilmiştir.

1 Mart 1956 tarihli ilk sayısında Öğretmence’ de yayınlanan makaleler,

- Enstitü Müdürü Adnan Çakmakçıoğlu, “Acabalarımız” başlıklı yazısında, “*Bütün bir cemiyetin sinir sistemi gibi dağılmış dünkü ve bugünkü Eğitim- Öğretim üzerinde değişikliklerin esası ne olabilir?*” sorusuna sıraladığı acabalarla cevaplar aramıştır.
- Eğitim Enstitüsü Meslek Dersleri Öğretmeni İbrahim Özgür’ün, Franklin R. Zeran ve G. Jones’ tan çevirdiği, “Öğrenci-Personel Programı, İdarecilerin Vazife ve Mesuliyetleri” başlıklı yazısında, “...Çocukla için mevcut olan eğitim imkanları; gene onların istidat, kabiliyet, ilgi, düşünüş tarzı, kendilerinde kifayetsizliklerle fırsat ve imkanlara göre tefsir olunmalıdır. Okulun, öğrenciye vermeye çalıştığı şeylere öğrencinin uymasını zorlamaktan ziyade, okulu öğrencinin ihtiyaçlarına göre ayarlamalıyız. Bunun içinde öğrenciye bir şeyler öğretmeye kalkışmadan önce onu iyi tanımalıyız. Bu amacı ise, ancak öğrenci personel programı ile tahakkuk ettirebiliriz.” tespitini yaptıktan sonra öğrenci personel programının nasıl olması gerektiği üzerinde durmuştur.
- Enstitü Fizik Öğretmeni Naci Çatalgil, “Amper” başlıklı yazısının, “*İlimler tarihinde öyle isimlere rastlanır ki, bunların yaptıkları işlerin önemi ve vardıkları sonuçların bereketli verimliliği zamanla anlaşılır; yüksek şahsiyetleri de o nispette bir kat daha ehemmiyet kazanır.*” ana fikrinden yola çıkarak, ilim adamı Andre-Marie Ampere’ nin hayat hikayesini, çalışmalarını ele almıştır.

Necati Eğitim Enstitüsü öğrencileri tarafından Haziran 1967 tarihinde çıkmaya başlayan Şiir-Öykü-Deneme-Eleştiri dergisi “*Gökçe Yazın*” ile Necati eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından 1957 yılında çıkarılmaya başlanan “*Mavi Yeşil*” dergisi de bulunmaktadır.

4.4. İZMİR (KIZ) EĞİTİM ENSTİTÜSÜ / BUCA

İzmir Eğitim Enstitüsü, Müdürler Komisyonu'nun 6 Kasım 1959 tarih ve 405-1-544 sayılı, "...1959-1960 ders yılından itibaren faaliyete geçirilmek üzere İzmir-Buca'da bir Eğitim Enstitüsü açılmasına... karar verildi."⁶⁰⁴ kararı gereğince ve Milli Eğitim Bakan Vekili olarak Tevfik İleri tarafından uygun bulunması üzerine; 30 Kasım 1959 Pazartesi günü, Yatılı Kız İlköğretmen Okulu olarak kullanılan Rees Köşkü'nde açılışı yapılmıştır.

Enstitüye öğrenci alımı, Buca ve Gazi Eğitim Enstitüsünde sınavlar yapılmıştır. Sınavlarda başarılı öğrencilerin sayısı gerekli görülmeyince, Gazi, İstanbul ve Necati Eğitim Enstitülerinden getirilen öğrencilerle birlikte 48'i yatılı, 12'si de gündüzlü toplam 60 öğrenciye tamamlanmıştır.⁶⁰⁵

4.4.1. Enstitünün Gelişimi

1959 yılında iki şubeli Fen Bilgisi Bölümü ile eğitime başlayan Enstitü bünyesine, 1961-1962 öğretim yılında Edebiyat Bölümü de alınmıştır. Bu iki bölümlü eğitim 1965-1966 öğretim yılına kadar devam etmiş; 1966-1967 yılında ise Matematik, Sosyal Bilgiler ve Resim Bölümlerinin de eklenmesiyle, Enstitü beş bölümlü hale gelmiştir. Enstitüye yeni bölümler eklenirken, eski bölümlerin de isimlerinde değişikliğe gidilmiştir. Fen Bölümünün ismi "*Fen ve Tabiat Bilgisi*" Bölümü ve Edebiyat Bölümünün ismi de "*Türkçe Bölümü*" olarak değiştirilmiştir. Bu beş bölümün şube sayıları da Matematik: 3, Fen ve Tabiat Bilgisi: 8 (1 ve 2. sınıf), Türkçe: 6 (1 ve 2. sınıf), Sosyal Bilgiler: 2 ve Resim Bölümü de 2 olmak üzere toplam 21 şubeden oluşmaktaydı.⁶⁰⁶ İzmir Eğitim Enstitüsü Bölüm sayısı olarak genişlemeye devam etmiştir. 1967-1968 öğretim yılında 40 kız öğrenci ile İngilizce Bölümü açılmıştır. Bir yıl sonra 10 kız öğrenciyle Fransızca Bölümü ve 13 kız öğrenciyle Almanca Bölümünde⁶⁰⁷ eğitim verilmeye başlanmasıyla bölüm sayısı da 8'e yükselmiştir. Enstitünün bölüm sayılarındaki gelişme 1973-1974 öğretim yılında Müzik Bölümünün açılmasıyla 9'a yükselerek son şeklini almıştır.

1973-1974 öğretim yılında, Matematik, Türkçe 35, Sosyal Bilgiler 37 ve Resim Bölümüne de 20 öğrenci ile Akşam öğretimine başlanmıştır. Akşam öğretimine kayıt yaptıran öğrencilerin tamamı kız öğrencidir.

⁶⁰⁴Tebliğler Dergisi, *İzmir-Buca'da Bir Eğitim Enstitüsü Açılması Hakkında* (İstanbul: Tebliğler Dergisi 22, S. 1085, 30 Kasım 1959), 179.

⁶⁰⁵Buca Eğitim Fakültesi Tarihçesi, <https://bef.deu.edu.tr/tr/fakulte-2/tarihce/>

⁶⁰⁶ *Öğretmen Okulları 1966-1967 Yıllığı*, 124.

⁶⁰⁷ *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970*, 45; *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974*, 52-53.

1967-1978 yılları arası dönemde İzmir Eğitim Enstitüsü öğrenci ve mezun sayıları tablo 68’de görülmektedir.

Tablo 53: İzmir Eğitim Enstitüsü Öğrenci ve Mezun Sayıları⁶⁰⁸

ÖĞRETİM YILI	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						Diploma Alanlar Genel Toplam
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci			GÜNDÜZ			AKŞAM
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Erkek	Erkek	Kız	Top.	
1967-68		612	631					19		271	271		271
1968-69		522	537					15		109	109		109
1969-70		622	636					14		211	211		211
1970-71	---	703	703						---	221	221		221
1971-72	---	681	681						---	221	169		169
1972-73	---	774	774						---	221	211		211
1973-74	---	941	941	162	162				---	221	256		256
1974-75	---	1119	1119	502	502				---	264	264		264
1975-76	---	1149	1149	741	741		1		---	328	328	122	450
1976-77	1030	1164	2644	1410	1410				51	460	511	---	755
1977-78	1506	1243	2749	1698	1698				191	493	684	---	1036

İzmir Eğitim Enstitüsü öğrenci sayılarını incelediğimiz zaman, akşam bölümünde gündüz kısmına göre daha düzenli bir artış görülmektedir. 1976-1977 öğretim yılına kadar gerek gündüz kısmı gerek akşam bölümü olsun kız öğrenciler alınmaktaydı. Bu yıldan itibaren erkek öğrenci de alınmaya başlanmış; ancak akşam bölümüne yine yalnızca kız öğrenci alımına devam edildiği görülmektedir. 1967-1968-1969 ve 1976 yıllarında 19, 15, 14 ve 1 kız öğrencinin yabancı statüde okuduğu; bunlardan sadece 1976⁶⁰⁹ yılında yabancı öğrencinin Kıbrıs Türk’ü kız öğrenci olduğu bilgisine ulaşabildik.

Kuruluş itibarıyla aslında yatılı kız enstitüsü olan İzmir Eğitim Enstitüsü 1976-1977 öğretim yılına kadar yalnızca kız öğrenci alımı yapmıştır. Bu eğitim yılından itibaren gündüzlü olarak erkek öğrenci de almış, Akşam öğretimine yine kız öğrenci alımı devam etmiştir. Eğitim enstitülerinde “yatılılık” uygulamasının kaldırılması kararına rağmen, kız öğrenci alımı yapan enstitülerden olan İzmir Eğitim Enstitüsünde de yatılı öğrenci alımı devam etmiştir.⁶¹⁰

1967-1978 yılları arasında gündüz ve akşam kısmı dahil mezun olan toplam 3953 öğrencinin 242’si erkek, geriye kalan 3711’i de kız öğrencidir. Enstitüde bu öğrenci sayılarına *Mektupla Öğretim* öğrenci verileri dahil değildir.

⁶⁰⁸ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 45; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 52; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 21; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978, 36; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78, 9.

⁶⁰⁹ Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 52.

⁶¹⁰ Cengiz ve ZA, *Türkiye’de Mevcut Öğretim Kurumları*, 27-28; Bkz. Tezin 2. Bölüm: “Eğitim Enstitülerinde Uygulanan Öğretim Şekilleri” kısmında bu konuda bilgi verilmiştir.

İzmir Eğitim Enstitüsü yerine bazı kaynaklarda, “Buca Eğitim Enstitüsü” ismi kullanılmaktadır; ancak kuruluş ismi İzmir Eğitim Enstitüsüdür. 1978-1979 öğretim yılında eğitim enstitülerinde girilen yeniden yapılanma sürecinde eğitim süreleri dört yıla çıkartılarak, on tane enstitü Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürülmüştür. İzmir Eğitim Enstitüsü de hem isim olarak hem de yapı olarak değişime uğrayarak, “Buca Yüksek Öğretmen Okulu” olmuş ve günümüzde Buca Eğitim Fakültesi olarak eğitim vermeye devam etmektedir.⁶¹¹

4.4.2. İzmir Eğitim Enstitüsü Öğretim Kadrosu

İzmir Eğitim Enstitüsü 30 Kasım 1959 tarihinde tek bölümlü olarak açılışından, Müzik Bölümünün açılmasıyla birlikte dokuz bölümlü bir Enstitü haline geldiği 1973-1974 öğretim yılına kadar geçen sürede gelişmesini sürdürmüştür. Yine bu yılda Akşam öğretiminin başlamasıyla öğretmen ihtiyacı da giderek arttığı görülmektedir.

İzmir Eğitim Enstitüsünde 1959-1960 öğretim yılında görev yapmış öğretim kadrosu aşağıdaki tablo 69’ da verilmiştir.

Tablo 54: İzmir Eğitim Enstitüsünün 1959-1960 Yılı Öğretim Kadrosu⁶¹²

Yönetim	Reşat Postacıoğlu Ahmet Takinacı Belkıs Zincirkıran	Enstitü Müdürü Müdür Baş Yardımcısı Müdür Yardımcısı	Tarih Matematik Edebiyat
Öğretmenler	Sabri Kolçak Halit Olalı Selahaddin Okandan Cemile Bayar Şeref Bigalı Muhip Kocaçınar	Meslek Dersleri Fizik Tabiat Bilgisi Kimya Resim-İş ve Yazı Meslek Dersleri	

Enstitünün açılış kadrosu müdür dahil dokuz kişiden oluşmaktaydı. Bölüm sayısı arttıkça öğretmen sayısında da artışlar yaşanmıştır. Enstitünün öğretim kadrosunu “Okulun Kadrosunda Olanlar, Esas Görevi Okul Dışında Olan ve Esas Kadrosu Başka Okulda Olan” şeklinde üç başlıkta aşağıdaki tabloda görülmektedir.

İzmir Eğitim Enstitüsü kadro ve unvanlarına göre öğretim üyesi sayısı tablo 70’te görülmektedir.

⁶¹¹Buca Eğitim Fakültesi Tarihçe, (5 Mart 2024 tarihinde erişildi.) <https://bef.deu.edu.tr/tr/fakulte-2/tarihce/>

⁶¹² Mustafa Şahin, “İzmir Eğitim Enstitüsü”, *Tarih ve Toplum Dergisi* 28, S.225 (Eylül 2002):34-41.

Tablo 55: İzmir Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı⁶¹³

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Olanlar					2. Esas Görevi Okul Dışında Olan		3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan			Toplam (1+2+3)	
	Öğr. Gör	Uzman	Dr. Asistan	Asistan	Öğretmen	Öğr. Gör.	Öğretmen	Profesör	Öğr. Gör.	Uzman		Öğretmen
1967-1968	33					1		4	12			50
1968-1969	51	1				3		3	11			67
1969-1970		3			51		2	3			5	64
1970-1971		2			62			3			5	72
1971-1972		3			67		2					72
1972-1973					73		3			1	1	78
1973-1974					69		7				1	77
1974-1975					95							95
1975-1976			1		116							117
1976-1977	1		3		178							182
1977-1978			3		172							175
1978-1979			3	1	274							278

1967-1979 yılları arasında Enstitüde görev yapmış eğitimcilere baktığımızda, “*öğretim görevlisi, uzman, asistan*” vs. diğer enstitülerde de bazı dönemlerde görev yapmışlardır. Ancak, Profesörleri eğitim kadrosuna dahil etmek her enstitünün elinde olan bir fırsat değildir. Birkaç Enstitü hariç diğerlerinde böyle bir uygulama bulunmamaktadır. Üniversite olan şehirlerde açılan enstitüler, üniversitelerle iş birliği yapabilmekteydiler, İzmir Eğitim Enstitüsü de bu şansı değerlendiren enstitülerdendir. Kadrosunda ücretli ya da sözleşmeli olarak *yabancı öğretmen statüsünde*, “1974-1975’te 3; 1975-1976’da 2; 1976-1977’ de 1 ve 1977-1978’ de ise 2” öğretmen görevlendirmiştir.⁶¹⁴

İzmir Eğitim Enstitüsü görev yapan öğretmenler tablo 71’de verilmiştir.

Tablo 56: İzmir Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenler

Branşlar	Ad ve Soyadı	Branşlar	Ad ve Soyadı
Tarih-Coğrafya	Reşat Postacıoğlu	Meslek Dersleri/ Eğitim Bilim	Zeki Tanım
	Hakkı Caner		Sabri Kolçak
	H. Müjgan Türkyılmaz		Ahmet Altuğ
	Cevat Korkut		Adalet Odyak
	Cevat Gökoğlu		Hüseyin Yalçın
	Ferruh Saner		Mübeccel Ataşen
	Abdullah Karamüftüoğlu		Muhip Kocaçınar
	Cengiz Gökoğlu		Hüseyin Beşer
	Cevat Korkut		Vedat Ak
	İhsan Köksal Apaydın	Matematik	Ahmet Takinacı
Sosyal Bilgiler	Erkan Şen		Mehmet Akgül
			Şükran Gözen
	Türkan Öbüt	Biyoloji	Selahaddin Okandan

⁶¹³ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 95-96; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970, 120-121.

⁶¹⁴ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978, 70.

Edebiyat/Türkçe	İbrahim Zeki Burdurlu Neriman Savran İrfan Kantarcı Belkıs Zincirkıran	Fizik-Kimya	Cemile Bayar Halit Olalı Fatma Nihal Arkayın Halil Bozkurt
İngilizce	Hilmi Meydan S. Hoşgör	Resim	Nezihe Uslay Yüksel Uslay Şeref Bigalı Cavit Atmaca Mehmet İleri Şevket Arman
Fransızca	Makbule Pir Mehmet Toprak Süreyya Budak		
Almanca	A. Çalışır	Tarım	Yekta Yenel

İzmir Eğitim Enstitüsü öğretim kadrosunda, dönemin önemli ve yetkin eğitimcilerden oluşmuştur. 1962 tarihinde Resim-İş öğretmeni olarak atanan Şevket Arman, Enstitünün Resim-İş Bölümü için gerekli atölyelerin açılmasında, önemli pay sahibi olarak Resim-İş Bölümünün kurucusu olarak kabul edilmektedir. İstanbul Eğitim Enstitüsüne atanana kadar Enstitüde Resim-İş Bölüm Şefi olarak görev yapmıştır.⁶¹⁵ Enstitü Fizik Öğretmeni Halit Olalı, Atom Fiziği ve Uzay Araştırmaları ile ilgili incelemelerde bulunmak üzere Amerika'ya gitmiştir.⁶¹⁶ İzmir Eğitim Enstitüsü öğretmenleri yine Enstitü tarafından çıkarılan “*Uyanış Dergisi*” nde makaleler yayınlamışlardır. Bunlar arasında “*Belkıs Zincirkıran, Cevat Korkut, Mehmet Toprak, Adalet Odyak, Sabri Kolçak, Cengiz Gökoğlu, İbrahim Zeki Burdurlu*” en fazla makalesi yayınlanan Enstitü öğretmenleridir.⁶¹⁷

Enstitü öğretmenleri hakkında oluşturduğumuz tabloda, isim ve branşlarına ulaşabildiğimiz sınırlı sayıda öğretmen yer almaktadır. Bu isimleri sosyal medyadan enstitü mezunlarının paylaşımlarından, Milli Eğitim Şuralarına katılan öğretmenlerin isim listelerinden, Tebliğler Dergisinden, öğretmenlerin yazdıkları eserlerden ve yıllıklardan tespit edilmiştir.

Enstitü Öğretmenlerinin Yazdıkları Eserlere Örnekler:

- Sabri Kolçak, *Türk Eğitim Felsefesi Açısından Özel Eğitim ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Muhtıra*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Uyanış Dergisi Yayınları, 1963).
- Hilmi Meydan, *Composition Handbook*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü, 1972).
- Cevat Korkut, *Beşeri Coğrafya*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Ders Kitapları, 1964).
- İbrahim Zeki Burdurlu, *Ortaöğretimde Türkçe Öğretimi*, İzmir Eğitim Enstitüsü Ders Kitapları Yayınları, 1971; İbrahim Zeki Burdurlu, *Türkçe Kompozisyon*, İzmir Eğitim Enstitüsü Yayınları, 1975.

⁶¹⁵ Şevket Arman Özgeçmiş, <https://www.avnioztopcu.com/ARMAN/ozgecmis.htm>

⁶¹⁶ “Enstitüden Haberler,” *Uyanış Dergisi*, S.5, (Temmuz 1963): 20.

⁶¹⁷ Ali İzzet Atar, *Uyanış Dergisindeki Yazıların Eğitim ve Dönemin Güncel Olayları Açısından İncelenmesi*, (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 16.

- Mübeccel Ataşen, *Ruh Sağlığı Bilgisi*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Ders Kitapları Yayınları, 1975); Mübeccel Ataşen, *Ölçme ve Değerlendirme*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Ders Kitapları Yayınları, 1975).
- Selahattin Okandan, *Bitki Biyolojisi*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Ders Kitapları Yayınları, 1966).
- Cengiz Gökoğlu, *Kıbrıs Tarihinin Ana Hatları*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Yayınları, 1964); Cengiz Gökoğlu, *Etilerde Din*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Yayınları, 1963); Cengiz Gökoğlu, *İlk Çağ Tarihi*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Yayınları, 1964).
- Muhip Kocaçınar, *Genel Öğretim Metodu (Bilgisi)*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü Yayınları, 1969).

Enstitü kendi öğretmenlerinin yazdığı eserlerin basımını yaparak bir yandan öğretmenlerin, kültürel ve bilimsel faaliyetlerine yardımcı olurken; diğer yandan da bu eserlerin ders kitabı ve yardımcı kaynak olarak kullanılmasına da bir nevi destek olmuştur. Öğretmenlerin yazdığı eserlerin basımı ve kullanımında yardımcı olmasında, Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliğinin 1. Maddesinde tanımı yapılan: “...ilk ve ortaokullarla ve İlköğretmen okullarıyla ilgili problemler üzerinde incelemeler yapan ve bu okullar öğretmenlerinin mesleki gelişimlerine yardım eden bir yükseköğretim kurumudur.” ibaresine uygun hareket etmeye çalıştığı da söylenebilir.⁶¹⁸

Enstitüde 1959-1979 yılları arasında görev yapmış müdürlerin isim, branş ve görev süreleri tablo 72’de verilmiştir.

Tablo 57: İzmir Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler⁶¹⁹

Müdürün Adı ve Soyadı	Branşı	Görev Süresi	
		Başlama	Ayrılma
Reşat Postacıoğlu	Tarih	1959	1961
Osman Bener	Matematik	1962	1962
Reşat Postacıoğlu	Sosyal Bilgiler	1963	1970
Ömer Necdet Tüzün	Edebiyat	1970	1974
Hüseyin Yalçın	Meslek Dersleri	1974	1975
Hakkı Caner	Tarih	1975	1976
Macit Abi	Meslek Dersleri	1976	1978
Rıza Akın	Meslek Dersleri	1978	1979

⁶¹⁸ Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği*, 171.

⁶¹⁹ Şahin, “İzmir Eğitim Enstitüsü”, 35; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1965-1966 Yıllığı*, 126; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı*, 123; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı*, 164; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı*, 184; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı*, 245; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1970-1971 Yıllığı*, 218; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-74 Yıllığı*, 35.

Enstitünün açılması kararı alındığında Karşıyaka Lisesi Müdürü Reşat Postacıoğlu, kurucu müdür olarak atanmıştır. 1961 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne atanması dolayısıyla İzmir'den ayrılmış; ancak 2 Ocak 1963 tarihinde tekrar İzmir Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne dönmüş ve ölümüne kadar hem müdürlük hem de tarih öğretmenliği görevini sürdürmüştür. Enstitünün kurucu müdürü olarak, enstitünün kuruluşunu tamamlaması açısından katkıları inkar edilemez. Müzik Bölümü hariç diğer bölümler Postacıoğlu' nun döneminde açılmış ve Enstitünün, Türkiye'nin önemli enstitüleri arasına girmesinde önemli rol oynamıştır.

İzmir Eğitim Enstitüsü Reşat Postacıoğlu' nun müdürlüğü döneminde, Enstitüyü beraberindeki heyetle birlikte ziyaret eden Milli Eğitim Bakanı Dr. İbrahim Öktem Enstitü hakkında: “İstanbul dahil belli başlı Eğitim Merkezlerimizden yedi ilimizdeki kültür ve eğitim tesislerimizin içinde İzmir Eğitim Enstitüsü içinde aldığım hava, içimde birikmiş olan kasveti sildi.”⁶²⁰ iltifatında bulunmuştur. Enstitünün, böylesi bir iltifata mazhar olmasında Müdür Reşat Postacıoğlu' nun yanı sıra Enstitü yönetimi ve öğretim kadrosunun da emekleri göz ardı edilmemelidir.

Reşat Postacıoğlu' nun ölümü üzerine Edebiyat Öğretmeni Ömer Necdet Tüzün müdürlük görevine atanmıştır.⁶²¹ 1974 sonrası atanan müdürlerin görev sürelerinin kısa süreli olduğu görülmektedir. Ülkenin içinde bulundu siyasi ortamın bunda etkili olduğunu söyleyebiliriz.

4.4.3. Enstitü İmkanları

4.4.3.1. Enstitü Binası

Rees Köşkü adıyla bilinen yapı 19.yüzyıl sonlarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Rees ailesine ait olan binaya 1. Dünya Savaşı sırasında İzmir Valiliği el koyarak Darülmualimin olarak kullanılmış; savaş sonrası köşk sahiplerine iade edilmiştir. 1930'ların sonlarına doğru ailenin şehirden ayrılması dolayısıyla devlet tarafından kamulaştırılmıştır.⁶²² Dönemin Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı'nın direktifleri doğrultusunda Rees Köşkü, eğitim enstitüsü binası olarak belirlenmiş ve restore edilerek 30 Kasım 1959 tarihinde açılışa hazır hale getirilmiştir.

1959-1961 yılları arasında Enstitünün, “müdür ve müdür yardımcılarının odaları, bürolar, kitaplık, ambar, depo, lavabo, mutfak, bavul hane, müdür ve müdür başyardımcısının

⁶²⁰ “Enstitüden Haberler,” *Uyanış Dergisi*, 20.

⁶²¹ Şahin, “İzmir Eğitim Enstitüsü”, 38.

⁶²² Hümeysra Birol Akkurt, *19. Yüzyıl Batılılaşma Kesitinde, Bornova ve Buca Levanten Köşkleri Mekânsal Kimliğinin İrdelenmesi*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 189.

lojmanları ve öğrenci yatakhane” köşkün binasında yer almıştır. Enstitünün, 1962-1963 öğretim yılında birinci bina hizmete açılmış; pansiyon binası yapılarına kadar, “...*köşk binasının üst katı yatakhane, alt katı ise sınıf olarak kullanılmıştır.*” 1964’te Enstitünün ikinci binası ve 1965’te ise “*yemekhane, yatakhane, öğrenci lokali, mutfak ve banyolardan oluşan pansiyon binasının*” yapımı tamamlanmıştır. Pansiyon binasının açılışını, konferans salonu, kalorifer dairesinin yapımı tamamlanmıştır. 1968’de öğrenci kantini, Resim-İş Bölümü Binası da 1969’da 1973’te Müzik Bölümü ve 1974’te ise İngilizce Bölümü’nün binaları tamamlanarak eğitime açılmıştır.⁶²³

İzmir Eğitim Enstitüsünün 1959-1978 yılları arasında eğitim verdiği Rees Köşkü ve ilave yapılan binalar, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesine devredilerek günümüze kadar kullanılmaya devam etmiştir.

4.4.3.2. Enstitü Kütüphanesi

İzmir Eğitim Enstitüsü, 2 kadrolu memurla hizmet veren kütüphanesinde bulunan eser sayıları hakkında bilgilere *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü* tarafından hazırlanan yıllıklardan ulaştığımız bilgilerden oluşturduğumuz aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Enstitü kütüphanesinde bulunan kitap sayılarına dair sayısal veriler aşağıdaki tablo 73’te görülmektedir.

Tablo 58: 1965- 1974 Arası Dönem İzmir Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde Bulunan Kitap Sayıları⁶²⁴

		Yıllara Göre Kitap Sayıları								
İzmir	Enstitüsü	1965- 1966	1966- 1967	1967-1968	1968-1969	1969-1970	1971-1972	1972-1973	1973-1974	Eğitim
		4463	5422	5878	10028	10500	11500	9123	9407	

Kütüphanesinde bulunan eser sayıları hakkında elimizde bulunan bilgiler sekiz yıllık bir süreyi kapsamakta, 1965 öncesi ve 1974 yılı sonrası bilgiye sahip değiliz. Bu bilgilerde 1972

⁶²³ Şahin, “İzmir Eğitim Enstitüsü”, 35.

⁶²⁴ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı*,123; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı*, 164; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı*, 184; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı*, 245; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı*, 184; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı*,195; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı*, 42.

yılına kadar kitap sayılarında artış görülürken, bu yıldan sonra düşüş yaşanmıştır. Bunun sebebi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Enstitünün kütüphanesinde bulunan eserler hakkında *Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü* 1968 *Milli Eğitim İstatistiklerinde* daha detaylı bilgi bulunmaktadır. İstatistiğe göre Enstitü kütüphanesinde, “*Genel Eserler: 114, Felsefi Eserler: 11, Dini Eserler: 6, Sosyal Eserler: 36, Filoloji: 7, Nazari Bilimler: 124, Tatbiki Bilimler: 3, Güzel Sanatlar: 29, Edebi Eserler: 142, Tarih-Coğrafya ve Biyografi Eserler:32*” olmak üzere toplam 504⁶²⁵ eser bulunmaktadır.

Öğretmen Okulları tarafından hazırlanan yıllıklarda 1967-1968 öğretim yılında 5878 kitap sayısı verilirken; Devlet İstatistik Enstitüsü ise 1968 yılı itibarıyla İzmir Eğitim Enstitüsünde 504 eserin bulunduğu bilgisini paylaşmaktadır. Bu iki istatistik bilgi arasında çok büyük fark bulunmakta; ancak Öğretmen Okulları Yıllıklarında 1965’ten 1968 yılına kadar, 4463, 5422 ve 5878 kitap sayıları verilmiştir. Düzenli bir artış ve birbirini destekleyen veriler olduğu düşüncesinden hareketle; diğer istatistikteki bilgiye şüpheli yaklaşmak gerektiği düşüncesindeyiz.

1968 yılı itibarıyla İzmir Eğitim Enstitü Kütüphanesinden faydalanan okuyucuların okudukları kitap ve mesleklerine göre sayı durumu tablo 74’te verilmiştir.

Tablo 59: İzmir Eğitim Enstitüsü 1968 Yılı Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları⁶²⁶

Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları													
	Genel	Felsefe	Dini	Sosyal	Filoloji	Nazari Bilim.	Tatbiki Bilim.	Güzel Sanat.	Edebi Eser.	Tarih Coğrafi vs.	Müracaat Kitap. Faydalanan	Genel Kütüphane Okuyucu Sayısı	% Oran
Öğrenci	21	100	17	428	6	186	34	20	1561	183	1600	4156	% 96
Öğretmen		3		23	4	22	2	8	26	39	64	191	% 4
Toplam	21	103	17	451	10	208	36	28	1587	222	1664	4347	

Devlet İstatistik Enstitüsü 1968 verilerine göre Enstitü Kütüphanesinden faydalanan okuyucu sayıları, öğrencilerde genel sayı 4156 ve oran olarak % 96 iken; öğretmenlerde bu sayı 191 ve oran olarak % 4 gibi düşük bir oranda kaldığı görülmektedir. Öğrencilerin öğretmenlere göre kütüphane imkanlarından daha fazla faydalandığını söylemek mümkün.

⁶²⁵ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 120.

⁶²⁶ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 136-137.

4.4.3.3. Enstitünün Kültürel Faaliyetleri

■ Uyanış Dergisi

Eğitim enstitülerinde öğrenci faaliyetlerinin organize edilmesinde en önemli organ, enstitü öğrencileri tarafından seçilen başkan ve yönetim kurulunca yönetilen öğrenci dernekleridir. İzmir Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği’ de Enstitünün öğrenci faaliyetlerinin büyük çoğunluğunu düzenlemiştir. Dernek, Uyanış Dergisi’nin çıkarılmasında etkin rol almıştır. Uyanış Dergisi, Mart 1963’ tarihinde başlayıp son sayısını çıkardığı Haziran 1976 tarihine kadar 13 yıl aralıksız bazen her ay bazen de iki ayda bir çıkan derginin son sayısı, “133-134 Mayıs-Haziran” olarak veda etmiştir.

Aylık, Bilim, Sanat ve Eğitim Dergisi olarak çıkarılan “*Uyanış Dergisi*’nin, Sahibi ve Mesul Müdürü: İzmir Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği adına Cevat Korkut ve Yazı Kurulu: R. Postacıoğlu, B. Zincirkıran, S. Kolçak, M. Kocaçınar, S. Okandan, Halit Olalı, Şevket Arman” dan oluşmaktadır.

İlk sayısında “*Uyanış Çıkarken*” yazısında derginin çıkarılış amacı özetle, sanat, bilim, çerçevesinde Enstitü öğrencileri, öğretmenleri ve mezunlarını birleştirip kaynaştırarak aradaki bağın kopmasına izin vermemek; ülkenin düşünce ve eğitim ortamına elinden geldiği kadar hizmet etmek ⁶²⁷vs. açıklanmıştır.

Dergi, Enstitü öğretmenleri, öğrencileri, enstitü dışında eğitimciler, enstitü mezunu olsun olmasın öğretmenlerin, makale, röportaj, biyografi, şiir ve öyküler den oluşan eserlerine yer vererek, geniş bir yelpazede yayın yapmıştır.

Ayrıca, enstitüde yapılan öğrenci faaliyetleri, konferanslar, tiyatrolar hakkında fotoğrafların yanı sıra “*enstitüden haberler*” başlıklı yazılarıyla; bir nevi okul gazetesi görünümüne de bürünmüştür. ⁶²⁸ Uyanış Dergisi’nde yayınlanan makalelere örnekler:

- Halit Olalı, “Nükleer Reaksiyonlar ve Tatbikatı” *Uyanış*, S.1 (Mart 1963): 6;
- Reşat Postacıoğlu, “Öğretmen Okullarının Kuruluş Yıldönümü” *Uyanış*, S.2 (Nisan 1963): 3;
- Selahattin Okandan, “Hayvansal Organizmalarda Büyüme” *Uyanış*, S. 3 (Mayıs 1963):17

⁶²⁷ Şahin, “İzmir Eğitim Enstitüsü”, 36.

⁶²⁸ Ali İzzet Atar, *Uyanış Dergisindeki Yazıların Eğitim*, 14.

- Cevat Korkut, “Zelzeleleri Önceden Bilmek mümkün mü?” *Uyanış*, S. 3 (Mayıs 1963):10;
- Şevket Arman, “Kıbrıs Ufuklarının Özlediği Güneş, Atatürk Güneşi, Sensin Canım Hürriyet” *Uyanış*, S. 8 (Aralık 1963): 19;
- İ. Zeki Burdurlu, “Atatürk’ü Düşünebilmek” *Uyanış*, S.17 (Kasım 1964):3-4;
- Prof. Dr. Yusuf Vardar, “Bitkilerin Kendi Esansları Acaba Kendilerine Fayda Sağlar mı?” *Uyanış*, S.18 (Aralık 1964):3
- Dr. Rudolf Dreikus ve Vicki Stolz, “Çocuğumuz ve Disiplin,” Çev. Hüseyin Yalçın, *Uyanış*, S. 23 (Mayıs 1965):7-8;
- İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüleri Öğretmenler Kurulu, “Eğitim Fakülteleri Üzerine” *Uyanış*, S. 25, (Temmuz 1965): 15-16;
- Mükerrerem Özdoğan, “Her Ay İki Eğitimci (Anket)” *Uyanış Dergisi*, S. 19 (Ocak 1965):11-12.⁶²⁹

Uyanış Dergisi’nde yayınlanan makale, şiir, biyografi, röportaj vs. dışında; Enstitü öğretmenleri ve dönemin tanınmış eğitimcilerinin ders kitapları ya da bilimsel çalışmaları kitap olarak *Uyanış Dergisi Yayınları* arasında çıkmıştır. *Uyanış Dergisi Yayınları* arasında çıkan eserler oldukça fazladır, burada birkaç örneğe yer verdik.

- İbrahim Zeki Burdurlu, *Öğretmen Şairler Antolojisi*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü *Uyanış Dergisi Yayınları*, 1966).
- İbrahim Zeki Burdurlu, *Romanlarıyla Reşat Nuri Güntekin: İnceleme*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü *Uyanış Dergisi Yayınları*, 1971)
- Selahattin Okandan, *Hormonlar*, (İzmir: İzmir Eğitim Enstitüsü *Uyanış Dergisi Yayınları*,1965).

⁶²⁹ Ali İzzet Atar, *Uyanış Dergisindeki Yazıların Eğitim*, 91-93.

4.5. BURSA EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Bursa’da bir eğitim enstitüsü açılması düşüncesi, Müdürler Komisyonu’nun 23 Temmuz 1958 tarih ve 244 sayılı, “...1958-1959 ders yılında Bursa merkezinde bir Eğitim Enstitüsü açılmasına...karar verildi.” kararı ve Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı’nın uygun görmesi üzerine hayata geçirilmiştir.⁶³⁰

Bursa Eğitim Enstitüsü Kurucu Müdür Dr. Halis Özgü’ nün yönetiminde açılış hazırlıklarını tamamlayarak 10 Ekim 1958 Cuma günü Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı’ nın da katıldığı törenle öğretime başlamıştır. Törende Enstitü Müdürü Dr. Halis Özgü ve Enstitüden bir kız öğrencinin konuşmalarından sonra Milli Eğitim Bakanı konuşmasını bitirmesiyle Enstitünün açılışı gerçekleşmiştir.

Enstitü, Bursa’nın Osmangazi ilçesi Altıparmak Mahallesinde bulunan ve günümüzde Osmangazi Kaymakamlık Binası olarak kullanılan “*Haşim İşcan İlkokulu*”⁶³¹ nda; Fen ve Edebiyat Bölümü olarak iki bölümle ve 162 öğrenciyle öğretime başlamıştır.

4.5.1. Enstitünün Gelişimi

1966 yılından itibaren eğitim enstitülerinin bölümlerinde düzenleme yapılmasından dolayı iki bölüm dört bölüme ayrılmıştır. Bursa Eğitim Enstitüsü 1966 yılıyla birlikte, “*Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik ile Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümleri*” ne ayrılarak dört bölümlü enstitü haline gelmiştir.

1974-1975 öğretim yılında Enstitünün beşinci bölümü olarak Resim-İş Bölümü açılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, Bursa Eğitim Enstitüsü bünyesinde Resim-İş Bölümü açılması hazırlıkları için İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünden görevlendirilen Resim-İş öğretmenleri, “*Mustafa Tömekçe, Tevfik Karakaya, Ramiz Aydın Şevket Arman*” ile Enstitü Resim-İş öğretmeni Necmettin Demirler’ den imtihan komitesi oluşturulmuştur. Komisyon, gündüz bölümüne 30 öğrenci ile Akşam öğretime 30 olmak üzere toplam 60 öğrencinin seçimini yapmıştır.⁶³²

Resim-İş Bölümünün kuruluş aşamasında, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü Öğretmeni Muammer Bakır’da yerleşim ve programların düzenlenmesi amacıyla bir

⁶³⁰ Tebliğler Dergisi, *Bursa Merkezinde Bir Eğitim Enstitüsü Açılması Hakkında* (İstanbul: Tebliğler Dergisi 21, S.1017,21 Temmuz 1958), 125.

⁶³¹ Nevzat Çalikuşu, “Bursa Eğitim Enstitüsü”, *Bursa Günlüğü*, S. 15 (Şubat-Mart 2022): 36

⁶³² “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler”, *Alkım*, S.56 (Kasım 1974): 33

haftalık görevle Bursa Eğitim Enstitüsüne gelmiştir.

Resim-İş Bölümü öğretmenleri:

- Necmettin Demirler,
- Burhan Kaplan,
- Aydınel Kaplan,
- Ergun Özmen,
- Cahit Onur,
- Efdal Kurtuluş,
- İsa Sevinç
- Haydar Özyurt' tan oluşmuştur.⁶³³

1974 yılı içinde, “Gündüz-Akşam ve Mektupla Öğretim” e geçerek üçlü bir eğitimi aynı anda vermeye başlanmasının yanı sıra bölüm sayısının da beşe çıkarılması; Enstitünün öğrenci ve sınıf sayısını artırmıştır.

1967-1978 yılları arasında Bursa Eğitim Enstitüsünde eğitim gören öğrenci ve mezun sayıları tablo 75’te verilmiştir.

Tablo 60: Bursa Eğitim Enstitüsü 1967-1978 Yılları Arasında Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayısı⁶³⁴

Öğretim Yılı	Bursa Eğitim Enstitüsü														Diploma Alanlar Genel Toplam
	Öğrenci Sayısı						Yabancı Öğrenci	Diploma Alanlar							
	Gündüz			Akşam				Gündüz			Akşam				
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	
1967-68	486	60	546				--	--	376	31	407				407
1968-69	419	56	475				--	--	24	2	26				26
1969-70	446	75	532				11	--	98	28	126				126
1970-71	602	70	672						225	22	247				247
1971-72	619	65	684						138	25	163				163
1972-73	563	61	624						176	21	197				197
1973-74	616	73	689	227	10	237			230	21	251				251
1974-75	601	173	774	632	45	677			152	14	166				166
1975-76	551	186	737	705	61	766			184	43	227	148	10	158	385
1976-77	777	344	1121	911	96	1007			196	88	284	250	14	264	548
1977-78	837	403	1240	1201	104	1305			141	57	198	196	21	217	415

1967-1978 döneminde Bursa Eğitim Enstitüsü erkek öğrenci sayılarına baktığımızda, 1967 yılında 486 iken 10 yıllık süreç sonunda ancak 837’ ye çıkmıştır. Akşam öğretiminde ise

⁶³³ Alkım, “Enstitüden Haberler”, 32-33.

⁶³⁴ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, ,47; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974,43; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 20-36; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78,9.

5 yıllık süreçte erkek öğrenci sayısı 227 ile başlayıp 1201'e çıkmıştır. Akşam öğretimde neredeyse 5 katından fazla artış yaşanırken; Gündüz kısmında erkek öğrenci sayısı bir kat artmıştır. Enstitünün Gündüz kısmından ziyade Akşam öğretiminin erkek öğrenciler tarafından daha çok tercih edildiği çıkarımı yapılabilir. Kız öğrencilerde ise durum tam tersi bir görüntü hakimdir. Akşam öğretiminin başladığı 1973-1978 arası dönemde, Akşam öğretimi kız öğrenci sayısı toplam 316'iken; Gündüz kısmı kız öğrenci toplamıysa 1179'dur.

1969-1970 öğretim yılında 11 erkek öğrenci Yabancı Öğrenci statüsünde eğitim görmüştür. Bu on yıllık süreçte, Bursa Eğitim Enstitüsünden Gündüz kısmı ve Akşam öğretiminden 2534'ü erkek 397' si de kız ol olmak üzere toplamda 2931 öğretmen mezun olmuştur.

4.5.2. Enstitü Öğretim Kadrosu

10 Ekim 1958 tarihinde Dr. Halis Özgü' nün Kurucu Müdürlüğünde, Bursa Eğitim Enstitüsü müdür dahil dokuz kişilik

1. **Dr. Halis Özgü** (Meslek Dersleri Öğretmeni ve Enstitü Müdürü)
2. **Nabi Kutlu** (Matematik Öğretmeni ve Müdür Baş Yardımcısı)
3. **Adil Tol** (Tarih Öğretmeni)
4. **Adil Yüksel** (Biyoloji Öğretmeni)
5. **Şahap Üçyiğit** (Kimya Öğretmeni)
6. **Sahir Arıtan** (Coğrafya Öğretmeni)
7. **Ahmet Aktuğ** (Meslek Dersleri)
8. **Fahri Üser** (Fizik Öğretmeni)
9. **İsmet Kayalı** (Edebiyat Öğretmeni)

öğretim kadrosuyla ve 162 öğrenci ile öğretime başlamıştır.⁶³⁵

1964-1965 yılları arasında görev yapmış Bursa Eğitim Enstitüsü yönetimi tablo 76'da verilmiştir.

Tablo 61: Bursa Eğitim Enstitüsü Yönetimi (1964-1975)

Bursa Eğitim Enstitüsü Yönetimi		
Müdürler	Ad ve Soyadı	Branşları
	Turan Birinci	Fizik
	Mazhar Kükey	Türkçe
	Y. Ziya Beyzadeoğlu	Edebiyat
	Ad ve Soyadı	Branşları

⁶³⁵ Muammer Meray, *Bursa Eğitim Enstitüsü 1964 Yıllığı* (İstanbul: Bursa Eğitim Enstitüsü, 1964), 21.

Müdür Baş Yardımcıları	Meliha Ertan İ. Orhan Erdem Y. Ziya Sevinç Dursun Çelikol	Biyoloji Coğrafya Meslek Dersleri
Müdür Yardımcıları	Ad ve Soyadı Süreyya Beyzadeoğlu Kemal Şentürk Muzaffer Kamadan Ayla Tutanak Selahattin Ütün Kamile Açıkahın Hilmi Serim M. İhsan Beyreli Ergun Özmen Ruşen Demirsöz Cemalettin Ünal Yurtçu	Branşları Edebiyat Meslek Dersleri Edebiyat Edebiyat Biyoloji Tarih Edebiyat Matematik Resim Matematik Beden Eğitimi
Bölüm Şefleri	Ad ve Soyadı Mehmet Aydın Bahattin Arık Muzaffer Kaman Akif Öncül İrfan Gündüz Sefer Özgür Nabi Kutlu Kemal Yenigün Mehmet Henden Mehmet Ertan	Branşları Edebiyat Edebiyat Edebiyat Edebiyat Matematik Matematik Matematik Meslek Dersleri Fizik Fizik

1964-1975 yılları arasında Enstitünün yönetiminde görev alan yöneticilerin tamamının isimlerine ulaşamadık, Enstitü yıllıkları, Bursa Eğitim Enstitüsünün yayınladığı dergilerden ve sosyal medyadan isimlerini belirleyebildiklerimizi buraya aldık. Bu dönem Enstitüde görev yapmış ve bizim isimlerini tespit edebildiğimiz, öğretim kadrosu da aşağıdaki tabloda verilmiştir

Tablo 62: 1964-1975 Yılları Arasında Bursa Eğitim Enstitüsü Öğretim Kadrosu

ÖĞRETMENLER			
Branşları	Ad ve Soyadı	Branşları	Ad ve Soyadı
Meslek Dersleri	Kemal Akgün	Biyoloji	Melahat Aydoğdu
	Ülkü Sayiner		Fehiman Acar
	İhsan Ögüş		Muzaffer Türk
	Ahmet Arvasi		Ayşe Yalçın
	Afife Öztıp		Memduha Gökçe
	Cavit Binbaşıoğlu		Mediha Ertan
	Zeki Peser		Melahat Erçağ
	Kemal Türker		Mehmet Ertan
	Yusuf Yıldız		Şahver Önemli
Edebiyat	Hilmi Serim	Tarih	Hamza Ilgaz
	Bahaddin Arık		Metin Altın
	Yılmaz Mızrak		Lütfi Emur
	Ahmet Miskioğlu		Mustafa Kaya
	Tuğman Ciranoğlu		Şinasi Onurkan
Matematik	Bahriye Kutlu	Resim-İş	Avni Yamaner
	Ali Çakır		Ergun Özman
	Hüsnü Kızmaz		Mazlum Ümit
	İsmet Yoğurtçu		Hüseyin Şırvan
	İsmet Turgut		Ümit Yüksel
	Mehmet Çiftçi		Nuri Sezen
	Salim Aşçı		Eyüp Ömer Yüksel
	Ahmet Kuru		Süleyman Çete
	A. İsmet Yoğurtçu		M. Ali Ceyhan
	Ertan Abdik		
Coğrafya	Öznur Çakmakçı	Kimya	Selahattin Başiplikçi
	Naime Emur		Şahap Üçyiğit

	Ferruh Sanır İ. Orhan Erdem		Selami Yemenici Hasan Hüseyin Yılmaz
İngilizce	Ayten Birinci İhya Çobansoy Ziya Yener Nazile Yaşlı	Fransızca	Süreyya Budak Mithat Akalın Okkaş Önemli Nuri Bildirici
Fizik	Fahri Ziya Demirdöğen M. Naci Çatalgil Hasan Özer Fahri User Ziya İlhan Muzaffer Özyürek Salim İpek	Almanca Türkçe Yurttaşlık Bilgisi Beden Eğitimi	Gülderen Ergindemir Rahmi Mirasçı Sabit Bayıldırın Tarık Ögünç Kemal Onur Ünal Yurtçu
Enstitü Sivil Savunma Uzm.	Ali Rıza Ayas	Enstitü Doktoru:	Dr. Firuzan Bagana
Memurlar:	Tevfik Kızıltan; Behçet Esenduvan, Muradiye Koçancı, Ayser Say, Güler Baybars, Bülent Peküm		

Bursa Eğitim Enstitüsü öğretmenleri dönemin önemli eğitimcilerinden oluşturulmuştur. Enstitü olarak öğretmenlerinin kendilerini geliştirmek için yurt dışında ihtisas yapmalarını desteklemiştir. Bu çerçevede Avrupa Konseyi Yüz Öğretmen Projesi Kurslarından faydalanmak 30 Eylül 1966 tarihinde iki yıllığına, Fizik Öğretmeni Fahri Ziya Demirdöğen' nin Fransa'ya gitmiş ve 10 Temmuz 1968 tarihinde dönerek, Bursa Eğitim Enstitüsündeki görevine devam etmiştir. Yine aynı proje kapsamında Meslek Dersleri Öğretmeni Ülkü Sayiner ise 28 Haziran 1968'de Norveç'e gitmiştir.⁶³⁶

Bilgi görgü ve uzmanlığını artırmak amacıyla 11 aylık bir süre için, Tarih Öğretmeni Kamile Açıkalin, Fransa'ya; Kimya Öğretmeni Selahattin Başiplikçi' de İngiltere'ye gönderilmiştir. Ayrıca iki aylık sürelerde araştırma ve inceleme yapmak amacıyla Kemal Onur Fransa'ya gönderilirken, Almanca Öğretmeni Gülderen Ergindemir ise Almanya'ya gönderilmiştir. 1965 yılında Enstitü Meslek Dersleri Öğretmeni Kemal Akgün Amerika'ya gitmiş, “Okul İdaresi” konulu master yaparak 3 yıl sonra hem ülkeye hem de enstitüdeki görevine dönmüştür. Edebiyat Öğretmeni Mehmet Aydın 28 Ocak 1965-1 Mart 1968 yılları arasında Yugoslavya Belgrat Üniversitesinde “*Türk Dili Okutmanlığı*” yapmıştır. Yine 1965 yılında Fizik Öğretmeni Fahri User, Amerika Michigan Üniversitesinde master yapmış ve başarılarından dolayı üniversite mezunlarına verilen “Eflatun Yaka” ile ödüllendirilmiştir. 1967 Eylül'ünde Enstitüdeki görevine dönmüştür.⁶³⁷

Enstitü öğretmenlerinin bilimsel çalışmaları yurt içinde de devam etmiştir. Modern Matematik ve Programlarını öğretmenlere tanıtmak amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı, Fen Öğretimini Geliştirme Bilimsel Komisyonu, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu ve Ford Vakfı iş birliğiyle açılan Kurs ve Seminerlere, Bursa Eğitim Enstitüsünden fizik,

⁶³⁶ Hilmi Serim, “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler,” *Alkım*, S. 4-5 (15 Ekim 1968):24.

⁶³⁷ Hilmi Serim, “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler,” *Alkım*, S.2 (15 Mayıs, 1968): 20.

matematik, biyoloji ve kimya branşlarından öğretmenler de katılmışlardır. 1968 yılında açılan kursa, Bursa Eğitim Enstitüsünden;

- **Fizik:** Turan Birinci, Naci Çatalgil, Hasan Özer;
- **Matematik:** İsmet Yoğurtçu Bahriye Kutlu;
- **Kimya:** Şahap Üçyiğit
- **Biyoloji:** Memduha Gökçe katılırken;

Aynı organizasyonda düzenlenen Seminerlere ise,

- **Fizik:** Fahri User, Ziya İlsan;
- **Biyoloji:** Mediha Ertan, Melahat Erçağ ve Mehmet Ertan

Matematik: Nabi Kutlu katılmışlardır.⁶³⁸

Bursa Eğitim Enstitüsünde 1967-1978 döneminde görevlendirilen eğitimcilerin kadro ve unvanlarına göre dağılımı tablo 78’de verilmiştir.

Tablo 63: Bursa Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı⁶³⁹

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Olanlar		2. Esas Görevi Okul Dışında Olan	3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan		Vekil Öğretmen	Toplam (1+2+3)
	Öğretim Görevlisi	Öğretmen	Öğretmen	Öğretim Görevlisi	Öğretmen		
1967-1968	7			25		3	35
1968-1969	5			28		---	33
1969-1970	---	5			28	4	37
1970-1971		5			31		36
1971-1972		34	3		2		39
1972-1973		45	2				47
1973-1974		45					45
	Asli Görevi Bursa Eğitim Enstitüsünde Olanlar			Diğer Öğretim Kurumlarından			Toplam
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız		
1974-75	43	13	56	14	6		20
1975-76	59	14	73	---	---		---
1976-77	74	12	86	---	---		---
1977-78	81	16	97	3	2		5

Bursa Eğitim Enstitüsünün öğretim kadrosunun, 1967-1969 yılları arasında büyük oranda öğretim görevlilerinden oluştuğu; bunların da yüksek oranda “Esas Kadrosu Başka Okulda Olan” eğitimcilerden faydalandığı görülmektedir. 1969’dan itibaren ise artık kadrolar öğretmenlerden meydana gelmekte ve Enstitü ancak 1973-1974 öğretim yılında

⁶³⁸ Hilmi Serim, ““Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler,” *Alkım*, S. 9 (15 Aralık, 1968): 23.

⁶³⁹Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970*, 120-121; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974*, 94-95; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1975-1978*, 94; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1978-1979*, 31.

kendi kadrosunu oluşturarak, dışardan görevlendirme yapmamıştır. Tablonun ikinci bölümüne baktığımızda ise, 1974-75 ve 1977-1978 yıllarında diğer öğretim kurumlarından Enstitü öğretim kadrosunda görevlendirme yaptığı görülmektedir. Enstitünün çoğunlukla kendi kadrosunun yanı sıra kurum dışı eğitimcilerden faydalanırken; yabancı uyruklu öğretmen görevlendirmesinde de bulunmamıştır.

Bursa Eğitim Enstitüsünde görev yapmış müdürlerin isim ve görev süreleri aşağıdaki tablo 79’da verilmiştir.

Tablo 64: Bursa Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler

Müdürün Ad ve Soyadı	Branşı	Görev Süresi	
		Göreve Geliş	Görevden Ayrılış
Dr. Halis Özgü	Eğitim Bilim	1958	1963
Muammer Yüzbaşıoğlu	Edebiyat	1963 Haziran	1963 Eylül
Doç. Dr. Ferruh Samır	Coğrafya	1963	1964
Turan Birinci	Fizik	1964	1970
Mazhar Kükey	Edebiyat	1970	1971
Kemal Onur	Edebiyat	1971	1973
Yusuf Ziya Beyzadeoğlu	Edebiyat	1973	1977
Himmet Coşkun Çakır	Matematik	1977	---
Adil Ural		---	1979

Dr. Halis Özgü’ nün Kurucu Müdürlüğünde 10 Ekim 1958 öğretim yılında eğitime başlayan Bursa Eğitim Enstitüsünde dokuz müdürün görev yapmıştır. İlk müdürü Dr. Halis Özgü, yükseköğrenimini Paris Sorbonne Üniversitesi Pedagoji Bölümünde yapmıştır. Aynı üniversitede doktorasını tamamlayarak Türkiye’ye dönmüştür.⁶⁴⁰ 1958-1963 yılları arasında Bursa Eğitim Enstitüsü Kurucu Müdürü görevinde bulunan Özgü’ nün, eserlerine birkaç örnek;

- Aşağılık Duygusu ve Karakter, (İstanbul: Yüksel Yayınevi, 1946);
- Kompleksler ve İnsanlar (İstanbul: Özgü Yayınevi, 1969);
- Çocuklarda ve Gençlerde Cinsiyet Eğitimi (İstanbul: Ararat Yayınevi, 1976);
- Her Anne Baba Öğretmen Neler Bilmelidir? (Bursa: Aysan Matbaası, 1962) ...

Dr. Halis Özgü’ nün eserleri bunlarla sınırlı değil, ayrıca gazete ve dergilerde yayınlanmış makaleleri de bulunmaktadır.

Muammer Yüzbaşıoğlu, çeşitli okullarda müdürlük, müfettişlik, kültür ataşeliği ve eğitim danışmanlığı yapan deneyimli bir eğitimcidir. Yüzbaşıoğlu’nun şiir, inceleme, araştırma, çeviri, hikaye ve otobiyografi dallarında eserleri bulunmaktadır.

- *Bir Bulut Geçti*, (Konya: Yeni Kitap Basımevi, 1949), (Şiir)

⁶⁴⁰Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, “Dr. Halis Özgü Biyografisi”, (10 Mart 2024 tarihinde erişildi.) https://www.biyografya.com/biyografi/12028#google_vignette

- *Atatürk'ü Anmak (Seçilmiş Düz Yazı ve Şiirler)*, (İstanbul: Yörük Matbaası, 1971);
- *Deyimler Sözlüğü*, (İstanbul: Serhat Yayınları, 1985);
- *Türk ve Batı Edebiyatından Ünlü Romanlar*, (İstanbul: Serhat Yayınları 1990);
- *Bir İlk yaz Sabahı*, (İstanbul: Çizge Tanıtım ve Matbaacılık, 2011), (Hikaye)
- *Yaşamım Yaşadıklarım*, (İstanbul: Çizge Tanıtım ve Matbaacılık, 2011), (Otobiyografi) ...⁶⁴¹

Muammer Yüzbaşıoğlu'nun eserlerine birkaç örnek verdik, kitaplarının yanı sıra makaleleri ve ansiklopedi maddeleri de bulunmaktadır.

Doç. Dr. Ferruh Sanır, Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsünün kuruluşunda müdür olarak görev yapmış, 1963 yılında Bursa Eğitim Enstitüsüne atanmıştır. Bursa Eğitim Enstitüsünde bir yıl müdürlük görevinden sonra 1964 yılında bu defa Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne atanmıştır.

Turan Birinci, Samsun Eğitim Enstitüsü Kurucu Müdürlüğü görevinden, 1964 yılında Bursa Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne atanmıştır. Başarılı bir müdür olan Birinci, 1970 yılında Bursa Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü görevinden, İstanbul Atatürk eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne atanmıştır.

Yusuf Ziya Beyzadeoğlu, Erzurum, Diyarbakır ve Konya Eğitim Enstitüleri Müdürlüklerinden sonra Bursa Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne getirilmiştir. dört Eğitim Enstitüsünde müdürlük yapmış deneyimli bir müdürdür.

4.5.3.Bursa Eğitim Enstitüsünün İmkanları

4.5.3.1.Enstitü Binası

Bursa Eğitim Enstitüsü 10 Ekim 1958 tarihinde kendisine ait binası olmadığından, Haşim İşcan ilkokulunda öğretime başlamıştır. İlkokul adını 1945-1950 yıllarında Bursa Valisi Haşim İşcan' dan almıştır. Birinci yıl, binanın alt katında Altıparmak İlkokulu; ikinci ve üçüncü katlarında Eğitim Enstitüsü öğretim yapmıştır. 1959-1960 öğretim yılında İlkokul taşınınca bina komple Enstitüye kalmış ve öğrenci sayısı da 300'e çıkarılmıştır.

Enstitü yatılı okul olmasından dolayı, yatakhane, yemekhane, ambar, lojman ve depo gibi vs. binalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bina yapılış tarzı olarak ilkokul olarak yapılmış ve

⁶⁴¹ Muammer Karadağlı ve Mehmet Başlar, "Mehmet Yüzbaşıoğlu", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yuzbasioglu-muammer> (12 Mart 2024 tarihinde erişildi.)

kısıtlı imkanları olan binanın bahçesine öğrenci lokali, ambar ve depo gibi ek yapılar yaptırılmasıyla biraz olsun rahatlama sağlanmıştır.

Bursa'nın Yıldırım Semtinde Ertuğrulgazi Mahallesinde, üç blok halinde yeni binaları yapılmıştır. Enstitü 12 Kasım 1966 tarihinde düzenlenen törenle Enstitü yeni binasına taşınmıştır. Düzenlenen törene Başbakan Süleyman Demirel ve bazı senatörler, milletvekilleri, Bursa'da bulunan okullardan temsilcilerle 500 davetli katılmıştır.⁶⁴²

4.5.3.2. Kütüphanesi

Kadrolu bir memurla hizmet veren Enstitüsü Kütüphanesinde 1968 yılı istatistiklerine göre 12.946 bulunmaktadır. Konularına göre tasnif edilen eserler, “*Genel: 283; Felsefe: 918; Dini: 267; Sosyal: 1240; Filoloji: 566; Nazari Bilimler: 1358; Tatbiki Bilimler: 712; Güzel Sanatlar: 376; Tarih -Coğrafya- Biyografi: 2431 ve 4795'i de Edebi Eserler*”⁶⁴³ den oluşmaktaydı. Öğretmen Okulları Yıllığında 1973-1974 öğretim yılında kütüphanedeki kitap sayısını 14.584 olarak verilirken⁶⁴⁴; *Alkım* Dergisinde de Enstitünün “*Okuma Salonu*” nun açılış haberinin devamında kitap sayısını 15000 civarında olarak vermiştir.⁶⁴⁵ Verdiğimiz iki rakamda biri birine yakın rakamlardır, dönem itibarıyla Enstitünün 15000 civarı kitaba sahip olması onun, diğer enstitüler arasında ilk 5’lerde olmasını sağlamıştır. 1977 yılında enstitü Kütüphanesinde bulunan kitap sayısı 17.840’a yükselmiştir.⁶⁴⁶

1973 yılı öncesine ait kitap sayıları hakkında yıllıklarda bilgilerin bulunmamaktadır. Yusuf Beyzadeoğlu’ nun müdürlüğü döneminde, kitapların bir araya getirilerek kitaplığın düzenlenmesi çalışmaları sonucunda, Enstitünün ne kadar kitaba sahip olduğu da ortaya çıkmıştır.⁶⁴⁷

Bursa Eğitim Enstitüsü kütüphanesinin, okudukları kitap konularına ve okuyucuların mesleklerine göre okuyucu istatistiklerine tablo 80’den ulaşılabilir.

⁶⁴² “Yeni Binasına Taşınan Bursa Eğitim Enstitüsünün Açılış Töreninden İzlenimler” *Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni* 4 (1 Aralık 1966): 1.

⁶⁴³ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 120.

⁶⁴⁴ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı*, 42.

⁶⁴⁵ “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler”, *Alkım* (15 Mayıs-15 Ağustos, 1974): 26.

⁶⁴⁶ Muammer Demirel ve Sabri Becerikli, “Bursa Eğitim Enstitüsü”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30, S. 1 (2017):351. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/317711>, (1 Ocak 2023 tarihinde erişildi.)

⁶⁴⁷ Demirel ve Becerikli, “Bursa Eğitim Enstitüsü”, 351.

Tablo 65: Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayısı⁶⁴⁸

	GENEL		Okuma Salonuna Kendi Kitaplarıyla Gelen		Genel Kütüphane Okuyucu Sayısı			Halka Ödünç Verme Servisi Okuyucu Sayısı	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız
Öğrenci	2400	1370	950	400	3357	1770	5120	500	320
Öğretmen								15	6
Memur								6	6
Diğer Meslekler								3	---
Toplam								524	332

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, Bursa Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinden yararlanma verilerini incelediğimizde, öğrencilere ait bilgiler bulunurken öğretmenlere ait bilgiler bulunmamaktadır. Bursa Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde öğrenciler yalnız kitaplara baş vurmak için değil, kendi kitaplarını da götürüp ders çalışma alanı olarak kullanma amacıyla gitmişlerdir. Enstitü kütüphanesinde “*Halka Ödünç Verme Servisi*” de bulunmakta ve 1968 yılında bu servisten faydalanan öğrenci sayısı 820, Öğretmen sayısı 21, memur ve diğer meslek grubundan faydalananların sayısı da 15’tir.⁶⁴⁹

4.5.3.3. Enstitü Öğrencilerinin Etkinlikleri

4.5.3.3.1. Kültürel

Bursa Eğitim Enstitüsü öğrencileri kültürel etkinlik kapsamında öncelikle yayın faaliyetlerini ele almak gerekir. Bursa Eğitim Enstitü Öğrenci Derneğinin organizasyonunda ve Enstitü yönetim ve öğretmenleri tarafından desteklenen dergilerin, ilki “*Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni*” dir. Enstitü öğretmenlerinden, kültürel faaliyetlerden, kütüphanesinden, yemekhanesinden ve mezunların ilk atandığı görev yerlerinden vs. Enstitü hakkında hem mezunları hem öğrencileri ve hem de kamuoyunu haberdar eden bir yayın politikası takip edilmiştir. 1 Nisan 1966 yılında yayınlanmaya başlayan Bülten iki yıl sonra yerini Alkım Dergisi’ne bırakacaktır.

Alkım: Yeni derginin çıkış haberi, Enstitü Müdürü Turan Birinci’ nin, “*Bursa Eğitim Enstitüsü’nün iki yıldan beri yayınlaya geldiği ‘Haberler Bülteni’ adlı organ bu tarihten itibaren, şimdi sunduğumuz ‘Alkım Dergisi’ne yerini bırakıyor. Gelecek sayıların daha çekici olması için öğretim kadromuz hazırlık yapıyor...*” kısa notuyla duyurulmuştur.⁶⁵⁰

⁶⁴⁸ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 140-141.

⁶⁴⁹ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 141.

⁶⁵⁰ Bu not Alkım Dergisinin içinden çıkmıştı. Büyük ihtimalle Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni’nin son sayılarının içinde, yeni dergiden okuyucuları haberdar etmek amacıyla konulmuş olmalı, ancak olması gereken yerde değildi. Milli Kütüphaneye gelen araştırmacıların ya da daha öncesinden, bilmeden yerinin değiştirildiği düşünülebilir.

15 Nisan 1968 tarihinde yayınlanmaya başlayan Alkım Dergisi bir nevi Enstitünün yayın organıdır. Bunu hem derginin künyesinde, 15 Nisan 1968 tarihinde çıkan ilk sayısında *Sahibi ve Sorumlu Müdürü Turan Birinci*’nin yani Enstitü Müdürünün adının yazılı olması hem de “*Alkım Düzenleme Kurulu’nun, ‘Alkım’ dergisi iki sayıdan beri, Enstitümüzün imkanlarıyla çıkarılmaktaydı. Bundan böyle, derginin yaşatılabilmesi için, üçüncü sayıdan itibaren abone kaydına zaruret hasıl olmuştur.*” notundan anlaşılmaktadır. 15 Nisan 1968’den 15 Ekim 1971 tarihleri arasında 42 sayı aylık olarak çıktıktan sonra, 15 Kasım 1971 tarihli 43. sayıyla birlikte üç aylık çıkmaya başlamıştır. Alkım’ın yayınına ne zaman son verdiği net olmamakla birlikte, öğrenci olaylarının yoğun olduğu ve boykotların yapıldığı bir dönem olması nedeniyle 1978 yılında son verilmiştir.⁶⁵¹

Dergide öğretmenler tarafından, tarih, sanat, edebiyat, eğitim vs. birçok konuda makalelerin, şiirlerin, enstitü öğretmenleri ve okul hakkında haberlerin yanı sıra Enstitü öğrencilerinin “*Öğrenci Sanat Köşesi*” bölümünde şiirleri ve çizdikleri resimleri de yayınlanmıştır. Alkım’da, Enstitü öğretim kadrosundan, “*Turan Birinci, Mazhar Kükey, Yusuf Ziya Beyzadeoğlu, Mehmet Aydın, Hilmi Serim, Süreyya Beyzadeoğlu, Muzaffer Kamadan*” ın makaleleri ve “*Gülderen Ergindemir, Ayten Birinci, Rahmi Mirasçı*”nın da çeviri yazıları yayınlanmıştır.

- Turan Birinci, “*Yüksek Okullarda Yatılılık Derdi*” (Enstitü Müdürü)
- Hilmi Serim, “*Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler*”; (Enstitü Edebiyat Öğretmeni)
- Kemal Yenigün, “*İdarede Yetki Devri ve Sorumluluk*” (Enstitü Meslek Dersleri Öğretmeni)
- Hizmet Kızmaz, “*Matematik Öğretiminde Reform Gereklidir*” (Enstitü Matematik Öğretmeni)
- Mehmet Ertan, “*Niçin Biyoloji Okuyoruz*”, (Enstitü biyoloji Öğretmeni)
- Abdullah Parlak, “*Gel*”, (Enstitü Türkçe Bölümü Öğrencisi)
- Ali Akmanlar, “*İnleyen Nmeler*” (Enstitü Türkçe Bölümü Öğrencisi)
- Von Jack Melville, “*Hayvanlar Korkumuzu Sezerler*” Çev. Gülderen Ergindemir (Enstitü Almanca Öğretmeni).

Petek: Enstitü Öğrencileri tarafından çıkarılan eğitim, bilim, sanat dergisi “*Petek*” dergisinin, Sahibi olarak Öğrenci Örgütü adına Raif Tombul yazılmaktadır. Petek dergisinin çıkış yazısında, “*Okulumuz öğrenci örgütünün yayın organı ...*” olduğu vurgulanmıştır.

⁶⁵¹ Çalıkuşu, “Bursa Eğitim Enstitüsü”, 38.

Petek dergisinin 2 Şubat 1966 tarihli 2. Sayısının yazar grubunda, “Füsun Aydın, Reşat Özdel, Sumru Engintan, Çetin Ön, **Bahaeddin Arık**, Ömer Cengiz, Mahmut Dönmezler, Mehmet Reşit Yılmaz, Nurdoğan Yergin, Muzaffer Gültekin, Faruk İnal, Ali İhsan Ceylan, Cumhuriyet Mızrak, **Şahap Üçyiğit** ve Kemalettin Kutlu” yer almaktadır. Dergide öğrencilerini Enstitü öğretmenlerinin yalnız bırakmadıkları görülmektedir.

Bursa’da Zaman: Bursa Eğitim Enstitüsü Öğrenci derneği tarafından, “fikir, sanat, gençlik ve haber dergisi” olarak çıkarılan bir başka dergide “Bursa’da Zaman” dır. 1969 yılı Bursa Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği Başkanı olan Alaeddin Korkmaz derginin sahipliğini üstlenirken, yayından sorumlu müdürlüğü de Enstitü Kültür Kolu Başkanı Oyhan Hasan Bildirki yapmıştır. Dergi, Haziran 1969 yılının Haziran-Kasım ayları arası toplam 6 sayı yayınlanmıştır.⁶⁵²

4.5.3.3.2. Bursa Eğitim Enstitüsü Radyosu

Enstitü öğrencilerinin kültürel faaliyetleri bölümünde ele alacağımız diğer bir konu da Enstitüde yapılan radyo yayınıdır. 1965 yılında Bursa Eğitim Enstitüsü adıyla kısa dalga 42 metre üzerinde yayın yapan radyo kurulmuştur. Pazartesi günleri hariç her gün yayın yapan Enstitü Radyosunun yayın saatleri, Pazar günleri saat: 13-15, diğer günler de ise saat: 13-14 arası yayın yapılmaktaydı.⁶⁵³

Enstitü radyosu, il radyosu ihtiyacını kısmen karşılama kapasitesinde yayın yapmaya devam eden bir 100 watt gücünde bir istasyondur. Teknik olarak güçlü olmasa da kısa dalga yayını yapmasından dolayı geniş bir çevreden dinlenebilmektedir. Radyo yayını, Samsun, Zonguldak, Tekirdağ, Aydın, Afyon, Muğla, Denizli Balıkesir’den dinlendiği, Enstitüye gelen mektuplardan anlaşılmıştır. Hatta Bazen, Almanya’dan bile dinlendiği söylenmektedir.

Radyonun günlük programları bir öğretmenin gözetiminde, teknisyen ve spiker olarak seçilen öğrencilerle birlikte hazırlanmaktadır. Programlar bir gün önceden hazırlanmasından dolayı, Pazartesi günleri radyo yayınları bulunmamaktadır.

Bursa Eğitim Enstitüsü öğrenci faaliyeti olan Enstitü radyosu, sınavların başlama tarihinden okulun açılış tarihine kadar tatile girmektedir.

Radyonun Programı:

- Açış ve Türk Müziği, Spor Saati, Batı Müziği, Haberler-Trafik- Hava Raporu, (Salı)

⁶⁵² Çalikuşu, “Bursa Eğitim Enstitüsü”, 38.

⁶⁵³ Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni, S.3 (1 Haziran 1966):5

- Açış ve Batı Müziği, Tarih Saati, Müzik Öğretmenlerinin Saati, Haberler-Trafik- Hava Raporu, (Çarşamba)
- Açış ve Türk Müziği, Öğrenci Saati, Batı Müziği, Haberler-Trafik- Hava Raporu, (Perşembe)
- Açış ve Türk Müziği, Fen Saati, Türk Müziği, Haberler-Trafik- Hava Raporu, (Cuma)
- Açış ve Türk Müziği, Şiir Saati, Batı Müziği Dinleyici İstekleri, Haberler-Trafik- Hava Raporu, (Cumartesi)⁶⁵⁴

Enstitü yönetimi ve öğrenci derneği tarafından düzenlenen konferans ve söyleşiler,

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, “*Bir Aşk ve Izdırap Şairi Olarak Fuzuli*” konulu konferans vermiştir.⁶⁵⁵ (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi)

Bursa Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin kültürel aktiviteler çerçevesinde, bir taraftan tiyatro eserlerini sahneye koyarlarken diğer taraftan sanatçılar, Şeref Gürsoy ve Suat Taşer’e Tiyatro konulu konferans vermeleri için davet edilmişlerdir.

Öğrencilerin araştırma ve inceleme gezileri ve misafirleri

Enstitüler bayram ve tatillerde öğrenci ve öğretmenler yurt genelinde geziler düzenlemekte ve konaklama işlemlerinde Enstitülerin yatakhane ve yemekhaneleri de kullanılmaktadır. Samsun Eğitim Enstitüsü öğretmen ve öğrencileri Bursa Eğitim Enstitüsünde birkaç gün misafir olmuşlar ve çevreyi gezmişlerdir.⁶⁵⁶

Müdür Baş Yardımcısı Orhan Erdem ve Müdür Yardımcısı Hilmi Serim’ in yönetiminde son sınıf Edebiyat Bölümü öğrencileri Yalova Gezi yapmışlardır. Belirlenen noktalara inceleme ziyaretleri yapılmış ve yetkililerden açıklamalar alınmıştır. 1 Mayıs 1967 Bursa Eğitim Enstitüsü haberler Bülteni⁶⁵⁷

Enstitü öğrencilerinin sosyal faaliyetleri arasında “*Eleştirili Film Seansları*” olarak adlandırdıkları sosyal bir aktivite düzenlenmekteydi. Cuma günleri, Enstitü salonunda seçilen bir film sinema makinasıyla öğrencilere seyrettirilmekteydi. İzlenecek filmin sanatsal yönden başarılı bulunan bir film olmasına da özen gösteriliyordu. Sinema film gösterimi bittikten sonra esas önemli noktaya geliniyordu ki sosyal aktivitenin en önemli kısmı, öğrencilerin filmin, “*senaryosu, senaryonun filme alınış yönünden başarı oranı, filmin çekilişi, teknik*

⁶⁵⁴ Hilmi Serim, “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler” *Alkım*, S. 14 (15 Mayıs 1969): 24.

⁶⁵⁵ Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler Bülteni, S.8 (1 Nisan 1967):5.

⁶⁵⁶ Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler, S. 8, (1 Nisan 1967):1.

⁶⁵⁷ Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni, S.8 (1 Nisan 1967):5

açıdan olumsuzluklar, oyuncuların rollerindeki başarı ya da başarısızlıkları...” gibi çeşitli kategorilerde eleştire tabi tutulması kısmıdır.⁶⁵⁸

Eleştirili film seanslarından başka ikinci farklı bir faaliyet ise Enstitü öğrencileri tarafından oluşturulan “*Kitap Kulübü*”dür. Yönetimi, tüzüğü, başkanı yardımcıları ve üyeleri olan bu kulübün tek amacı, “*okulumuz öğrenci, öğretmen ve memurlarından isteyene kitap sağlamaktır.*” olarak açıklanmıştır. Üyelerin yıl boyunca ödemekle mükellef olduğu bir aidat söz konusudur. Kulüp yayınevlerinden kitap katalogları ister, üyeler bu katalogdan almak istedikleri eserleri seçerler, kulüp bu parayı peşin öder. Üyeler ise ödedikleri yıllık aidat kadar bir ücret karşılığında bir kitabı peşin para ile değil de taksitle almış olur, ayrıca kulübün toplu alımı yapmasından dolayı kitapların indirimli alımı da söz konusudur.⁶⁵⁹

Bursa Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin bu kulüple, bir öğretmen adayı olarak okulları bittiğinde, meslek açısından kendilerine lazım olacak temel kitapları taksitli ve indirimli bir şekilde edinmişlerdir.

4.5.3.3. Spor Faaliyetleri

Bursa Eğitim Enstitüsü öğrencileri de diğer enstitülerin öğrencileri gibi spor faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Gerek takım oyunlarında, futbol, voleybol ve basketbol gerekse bireysel branşlarda, güreş, boks, tekvando gibi vs. spor dallarında düzenlenen yerel ya da ülke çapında yarışmalara katılım göstermişlerdir. Enstitü öğrencileri, Üniversite, Akademi ve Yüksekokullar arası şampiyonalarda çeşitli branşlarda başarılı olarak okullarını en iyi şekilde temsil etmişlerdir. Öğrencilerin başarıları:

- 1973 yılında Eskişehir’de Üniversite-Akademi, Yüksek Okullar Batı Grubu Güreş şampiyonasında Enstitü takımı 3. olmuştur.
- 23-24 Aralık 1973 Üniversite-Akademi, Yüksek Okullar Halter Yarışmasında Enstitü öğrencisi Mehmet Sancak 82.5 kiloda Türkiye birinciliğini elde etmiştir.
- 1974 yılında Serbest ve Grekoromen dallarında takım halinde Bursa İli şampiyonu olmuşlardır.⁶⁶⁰
- Enstitünün Fen ve Tabiat Bilgileri Bölümü öğrencisi Lütfi Özyürek 28-29 Mart 1974 tarihinde İzmit’te yapılan Üniversite- Akademi-Yüksek Okullar Taek Wando dalında Türkiye 3. olmuştur.⁶⁶¹

⁶⁵⁸ Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni, S.8 (1 Nisan 1967):5

⁶⁵⁹ “Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni”, S.3 (1 Aralık 1967).

⁶⁶⁰ “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler” *Alkım*, S. 53 (15 Şubat 1974): 27.

- 1975 yılı başında Bursa Bölgesini Türkiye Voleybol Şampiyonasında temsil etme hakkı kazanmıştır.
- 4-6 Ocak 1975 tarihinde Eskişehir’de yapılan Batı Grubu Türkiye Şampiyonasında Grekoromen Güreş takımı 2. olmuştur. Güreşçiler, 4 altın, 2 gümüş ve 2 de bronz madalya kazanmışlardır.⁶⁶²

Enstitü öğrencilerinin sosyal-kültürel yönden aktivitelerini ele aldığımız bu bölümde, Bursa Eğitim Enstitüsü öğrencileri, öğretmenlerinin desteği ve rehberliğinde başarılı, faal ve ileriki hayatlarında kendilerine yol gösterecek bir öğrencilik dönemi geçirmişlerdi.

⁶⁶¹ “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler” *Alkım*, S.54-55 (15 Mayıs 1974): 24.

⁶⁶² “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler” *Alkım*, S. 57 (15 Şubat 1975): 27.

4.6. KAZIM KARABEKİR EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Erzurum'da Eğitim Enstitüsü açılması fikrinin gündeme gelmesi hakkında net bir tarihe ulaşmasak da açılış çalışmalarının 1960 yılının Şubat ayında netleştiğini söyleyebiliriz. İlk iş olarak, 100 yatılı ve 30 gündüzlü öğrenci kapasiteli olarak açılması düşünülen enstitü için bina arayışı sonrasında, günümüzde Ali Ravi İlköğretim Okulunun bulunduğu bina uygun bulunmuştur. Binanın yeni yapılmış olmasının yanı sıra, eğitim enstitülerinin yatılı okul olmaları sebebiyle, derslik, idare odası, öğretmen odası laboratuvar vs. dışında; yatakhane, banyo, yemekhane, ambar ve müdür için lojman gibi ihtiyaçlara uygun plana sahip olması enstitü için seçilmesinde etkili olmuştur. Erzurum Eğitim Enstitüsü 1960-1961 eğitim yılının Kasım ayında, öğretim kadrosu, personel, araç-gereç vb. imkanlardan yoksun bir şekilde bir müdür ve iki öğretmen kadrosuyla oldukça zor koşullarda öğretime başlamıştır.⁶⁶³ Enstitünün kullanacağı malzemelerin tedarikinde, bir bölümü diğer yatılı okullardan ödünç alınmış, diğer bölümleri ise bazıları satın alınmış ve bazıları ise yaptırılma yoluna gidilmiştir.⁶⁶⁴

Erzurum'da ortaöğretime öğretmen yetiştirmek amacıyla 1961 yılında eğitime başlayan Enstitü, 1972-1973 öğretim yılına kadar “*Erzurum Eğitim Enstitüsü*” adını kullanmıştır. Ancak, 1972-1973 yılında Enstitü Kurulunun okulun isminde değişiklik yapma kararı sonrasında, getirilen öneriler arasında ünlü bilgin Katip Çelebi ve Erzurum'un düşman işgalinden kurtarılmasında önemli yeri olan Kurtuluş Savaşı'nın simge isimlerinden Kazım Karabekir Paşa'nın ismi öne çıkmıştır. 1973 yılından itibaren enstitünün adı Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü olarak kullanılmayan başlandı.⁶⁶⁵

4.6.1. Enstitünün gelişimi

Enstitü açılışında Türkçe- Sosyal Bilgiler Bölümü ile Matematik-Fen Bölümü olmak üzere iki bölümden oluşmaktaydı. 1968 yılında Eğitim Enstitüleri Yönetmeliğinde yapılan düzenlemeyle, eğitim enstitülerinin bütün bölümlerinin eğitim süreleri üç yıla çıkarılırken bölümlerde de düzenleme yoluna gidilmiştir. Bu tarihten itibaren Erzurum Eğitim Enstitüsü, “*Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi*” olmak üzere dört bölümde eğitim

⁶⁶³Adnan Küçükoglu, “Türk Öğretmen Yetiştirme Sisteminde Eğitim Enstitüleri (Bir Model Olarak Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü),” *Kastamonu Eğitim Dergisi* 14,2 (Ekim 2006): 382.

⁶⁶⁴ Serhan Alkan İspirli, “Eğitime Adanmış Bir Ömür Naim Alkan: Naim Baba,” *Beyaz Şehir Palandöken*, 20 (Ocak-Şubat- Mart 2017):135.

⁶⁶⁵ Küçükoglu, “Türk Öğretmen Yetiştirme Sisteminde,” 385.

vermeye devam etmiştir.⁶⁶⁶ Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü daha sonra Fizik-Kimya-Biyoloji Bölümü (FKB) olarak adlandırılacaktır.

1967-1978 yılları arası dönemde Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsünde okuyan öğrenci ve mezun sayıları tablo 81’de verilmiştir.

Tablo 66: Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü 1967-1978 Yılları Arası Öğrenci ve Mezun Sayısı⁶⁶⁷

Öğretim Yılı	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						Diploma Alanlar Genel Toplam
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci		GÜNDÜZ		AKŞAM		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	
1967-68	364	34	400				2	---	219	13			232
1968-69	273	51	333				9	---	14	3			17
1969-70	333	53	392				6	---	94	9			103
1970-71	517	59	576						146	21			167
1971-72	583	81	664						106	24			130
1972-73	606	84	690						232	12			244
1973-74	627	101	728	152	13	165			202	35			237
1974-75	702	108	810	466	26	492			131	24			155
1975-76	644	116	760	752	32	784			194	30	93	10	327
1976-77	681	232	913	855	27	882			246	57	273	15	591
1977-78	916	200	1116	1120	27	1147			268	51	298	13	630

Enstitü öğrenci ve mezun sayılarına ait tabloyu incelediğimizde, enstitü öğrenci sayılarında yıllara göre düzenli bir artışın olduğu söylenemez; aksine iniş ve çıkışın yaşandığı görülmektedir. Enstitüde kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısının çok gerisinde kaldığı görülmektedir. Ancak kızların sayılarında 1977-1978 öğretim yılı hariç yıllara göre düzenli bir artış yaşanmıştır. Ayrıca dikkat çeken bir detay da 1967-1970 yılları arasında Erzurum Eğitim Enstitüsünde, yabancı öğrenci statüsünde 17 öğrencinin eğitim gördüğüdür. Bu öğrencilerin uyrukları hakkında bilgiye ulaşamadık. 1967-1978 yılları arasında Enstitünün Gündüzlü kısmından mezun olan öğrenci sayısı 2131’dir, bu sayının 279’u kız öğrenci 1852’si ise erkek öğrencidir. 1975-1978 yıllarında Enstitünün Akşam kısmından mezun olan 702 öğrencinin 664’ü erkek ve 38’i de kız öğrenciden oluşmakta ve Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü 1967-1978 yılları arasında gündüzlü-akşam ve erkek-kız olarak toplamda 2833 öğretmen adayını mezun etmiştir.

⁶⁶⁶ Abdurrahman Zeynal, “Darülmualliminden Eğitim Fakültesine Öğretmen Okulları,” *Beyazşehir Palandöken*, 21 (Nisan-Mayıs-Haziran, 2017).

⁶⁶⁷ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1967-1970*, 44; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1970-1974*, 49; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78*, 20-36; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78*, 9.

Bir müdür ve iki öğretmenden oluşan kısıtlı kadrosuyla eğitim hayatına başlayan Enstitünün bütün yükünü üç kişilik kadrosu yüklenmekte ve özellikle Müdür Ferruh Sanır neredeyse günün yirmi dört saatinde enstitünün işleriyle uğraşmaktaydı. Bu konuda enstitüye kayıt için gelen bir öğrencinin karşılaştığı durumu Naim Alkan, şöyle aktarmaktadır:

Bavulum elimde okula geldiğimde ak saçlı bir bey elinde bir şeyler dikmekteydi. Kendisine müdür ve müdür yardımcılarını sordum. Benimle yakından ilgilenerek üst katta boş bir yatak olduğunu söyledi. Ben de müdürün üst katta olduğunu düşünerek gösterdiği yere çıktım. Kimseyi bulamayınca geri döndüm. Okulda müdür yardımcısı olmadığını ve dikiş diken zatında enstitü müdürü olduğunu öğrendim. Bir müdürün yastık kılıfı ve yatak çarşafı dikmesine bir anlam verememiştim.

Eğitim hayatına büyük sıkıntılarla başlayan ve Enstitü Müdürü Doç. Dr. Ferruh Sanır'ın gayretleriyle hızlı bir kuruluş aşamasından sonra, 1961-1973 yılına kadar Erzurum Eğitim Enstitüsü ismiyle, 1973-1978 yılları arasında ise Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü adını kullanmıştır. Enstitü, 1979 yılında dört yıllık eğitim veren “*Kazım Karabekir Yüksek Öğretmen Okulu*” olarak eğitim hayatına devam etmiştir. 20 Temmuz 1982 yılında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Erzurum Atatürk Üniversitesi bünyesine dahil edilmiş, günümüzdeki Kazım Karabekir Eğitim Fakültesinin temelini oluşturmaktadır.

4.6.2. Enstitü Öğretim Kadrosu

Eğitime başladığı ilk yılında kendi yönetim kadrosuna sahip olmayan enstitünün kurucu müdürü olarak, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Ferruh Sanır görevlendirilmişti. Enstitünün ilk öğretim kadrosu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görevli öğretmenler ile üniversiteden sağlanmaya çalışılmıştır.⁶⁶⁸

Enstitünün ilk açılış öğretim kadrosu tablo 82’de görülmektedir.

Tablo 67: Erzurum Eğitim Enstitüsü’nün Eğitime başladığı 1961-1962 Yılı İtibarıyla Öğretim Kadrosu⁶⁶⁹

Yöneticiler	Doç. Dr. Ferruh Sanır Naim Alkan ⁶⁷⁰ Saadet Ergeçe Şükrü Velioglu	Müdür Müdür Baş Yardımcısı Müdür Yardımcısı Müdür Yardımcısı
	Ferruh Sanır Dr. Asistan Necdet San Dr. Asistan Hanefi Ünal	Coğrafya Öğretmeni Matematik Öğretmeni Fizik Öğretmeni

⁶⁶⁸ Adnan Küçükoglu, Türkiye’nin Öğretmen Yetiştirmede Eğitim Enstitüleri ve Bir Model Olarak Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü, *Kastamonu Eğitim Dergisi* 14, S.2, (Ekim 2006): 383.

⁶⁶⁹ Küçükoglu, “Türk Öğretmen Yetiştirme Sisteminde,” 383.

⁶⁷⁰ 1961-1962 öğretim yılı öğretim kadrosunda Naim Alkan ismine Adnan Küçükoglu makalesinde yer vermemiş, biz burada Naim Alkan’ın kızı Serhan Alkan İspirli tarafından Naim Alkan hakkında yazılan makalede, Enstitünün açılışından 10 ay sonra Naim Alkan’ın müdür yardımcısı olarak tayin olduğu bilgisini bu tabloya dahil ettik.

Öğretmenler	Dr. Asistan Sar'a Beygu	Kimya Öğretmeni
	Dr. Asistan Osman Sargın	Tarih Öğretmeni
	Şenel Baykal	Biyoloji Öğretmeni
	Naim Alkan	Edebiyat Öğretmeni
	Hadi Koçak (Vali Yardımcısı)	Yurttaşlık Bilgisi Öğretmeni
	Selçuk Caner	Meslek Dersleri Öğretmeni
	Fethi Taner (Nene Hatun Öğretmen Okulu Md.)	Meslek Dersleri Öğretmeni
	Şükrü Velioglu	Müzik Öğretmeni
	Raif Akbulut	Beden Eğitimi Öğretmeni

Erzurum Eğitim Enstitüsü öğretim kadrosu hakkında Enstitüde hem müdür yardımcılığı hem de Edebiyat öğretmeni olarak görev yapan “Naim Alkan” hakkında yazılan “Eğitime Adanmış Bir Ömür Naim Alkan: Naim Baba” adlı makalede Alkan’ın mesai arkadaşları olarak, “Ferruh Sanır, Kemal Ülker, Yusuf Ziya Beyzadeoğlu, M. Ali Aladağ, Kenan Burkut, Bener Cordan, Rıfki Yazıcı, Necati Kotan, Şerif Aktaş, Ekrem Altun ...”⁶⁷¹ gibi alanında etkin ve tanınmış eğitimcilerin isimleri verilmiştir.

Abdurrahman Zeynal, “Erzurum Eğitim Kurumları Tarihi” adlı eserinde ise Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsünün 1970’li yılların sonlarında eğitim kadrosunda, “Hakkı Mezararkalı, Kemalettin Yiğiter, Cemil İşleyen, Kemal Solak, Selahattin Bekar, Mehmet Dikeç, Rıfki Yazıcı, Mahmut Demirkaya, Oktay Öztürk, Bedir Avcı, Selahattin Çetinkaya, Yaşar Bayramoğlu”⁶⁷² gibi eğitimcilerin isimlerini zikretmektedir.

Enstitünün arşivine ulaşamadığımızdan öğretim kadrosu hakkında döneme şahitlik etmiş gerek öğretmen olarak görev yapmış eğitimcilerin hatıraları ve gerekse mezunların yazdıkları eserlerden derlemeye çalışılmıştır.

1967-1974 döneminde Enstitüde görev yapan eğitimcilerin kadro ve unvanlarına göre dağılımı tablo 83’te verilmiştir.

Tablo 68: Erzurum Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı⁶⁷³

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Olanlar				2. Esas Görevi Okul Dışında Olan				3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan				Toplam 1+2+3
	Profesör	Doçent	Öğr. Görev.	Öğretmen	Öğr. Görev.	Öğretmen	Vekil Öğret.	Profesör	Doçent	Öğr. Gör.	Öğretmen	Vekil Öğret.	
1967-1968			14				4		3	3			24
1968-1969			15		1			1	4	1			22

⁶⁷¹ Serhan Alkan İspirli, “Eğitime Adanmış Bir Ömür Naim Alkan: Naim Baba,” *Beyaz Şehir Palandöken*, 20 (Ocak-Şubat- Mart 2017):135.

⁶⁷² Abdurrahman Zeynal, *Selçukludan Günümüze Erzurum Eğitim Kurumları Tarihi*, (Erzurum: Erzurum İl Özel İdaresi Yayınları, 2011), 171.

⁶⁷³ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistik Yükseköğretim-1967-1970*, 120-121; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974*, 94-95.

1969-1970	24	2	2	3	5	36
1970-1971	27					9 36
1971-1972	28	2	2	1		9 48
1972-1973	22	4	2	1		8 37
1973-1974	33	1				7 41

Yukarıdaki tabloya baktığımızda 1967-1969- arası dönemde okulun kadrosunun öğretim görevlilerinden oluştuğu dışardan görevlendirmenin devam ettiği görülmektedir. Enstitünün 1969-1970 öğretim yılı itibarıyla öğretmen kadrosunu oluşturmaya başladığı aynı zamanda okul dışından görevlendirmede de artışın yaşandığı da dikkatlerden kaçmamaktadır. Enstitünün kendi öğretim kadrosunu 1961-1974 yılları arasında tam anlamıyla oluşturmamış olması ve hala okul dışı görevlendirmeler yapıyor olmasında, ülkede yaşanan öğretmen sıkıntısının yanında, Erzurum'un sosyo-ekonomik durumu ve coğrafi şartlarının da etkili olduğu söylenebilir.

1974-1978 yılları arası dönem Milli Eğitim Yüksekokul İstatistiklerini incelediğimizde ise Enstitünün öğretim kadrosunda diğer öğretim kurumlarından görevlendirme 1975-1976 eğitim yılına kadar devam etmiş bu tarihten 1978 yılına kadar enstitünün kendi kadrosuyla eğitim verdiği görülmektedir.⁶⁷⁴

Erzurum Eğitim Enstitüsü olarak kurulduğu 1961 yılından Kazım Karabekir Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürüldüğü 1979 yılına kadar enstitüde görev yapan müdürlerin listesi aşağıdaki 84 numaralı tabloda verilmiştir.

Tablo 69: Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsünde 1961-1979 Yılları Arasında Görev Yapan Müdürler⁶⁷⁵

Ad ve Soyadı	Branşları	Görev Yaptığı Dönem	
		Başlangıç	Ayrılış
Ferruh Sanır	Coğrafya	1961	1963
Mehmet Ali Aladağ	---	1963	1967
Y. Ziya Beyzadeoğlu	Edebiyat	1967	1969
M. Kenan Burkut	Coğrafya	1969	1970
Muzaffer Polat	Coğrafya	1972	1973
Bener Cordan	Edebiyat	1973	1976
Rıfkı Yazıcı	Edebiyat	1976	1978
Ekrem Altun	---	1978	1979

Enstitüde müdür olarak görev yapmış Ferruh Sanır, Y. Ziya Beyzadeoğlu, Bener Cordan ve Rıfkı Yazıcı gibi eğitimcilerin diğer enstitülerde de müdür olarak atanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bu eğitimcilere verilen önemi göstermesi açısından önemlidir.

⁶⁷⁴ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978,70*.

⁶⁷⁵ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1965-1966 Yıllığı*, 126; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı*, 123; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı*, 164; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı*, 184; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969 -1970 Yıllığı*, 245; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1970 -1971 Yıllığı*, 218; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı*,35; Zeynal, "Darülmualimden Eğitim Fakültesine."

4.6.3. Enstitünün İmkanları

4.6.3.1. Erzurum Eğitim Enstitüsü Amblemi

Atatürk'ün sözünden esinlenilerek oluşturulan Gazi Eğitim Enstitüsü amblemi olan, ortasından iki yarım küreye ayrılmış bir daire; alt yarım küre mavi denizi, üst yarım küre gök yüzünü ve üst yarım kürede bulunan yıldız ise öğretmenleri temsil etmekteydi. Bu amblem kullanma enstitüler arasında bir gelenek haline gelmiş ve bütün enstitüler Gazi'nin amblemi esas alarak kendilerine özgü amblemleri öğrenci rozetlerinde diplomalarda kullanmışlardır. Erzurum Enstitüsü için de sanat tarihi öğretmeni tarafından bir amblem hazırlanmıştır. Amblemden, çift başlı Selçuklu kartalı ve ortasında Gazi Eğitim Enstitüsünün amblemi bulunmaktadır.⁶⁷⁶

4.6.3.2. Binası

Erzurum Eğitim Enstitüsü 1960-1961 eğitim yılında o dönemde yeni yapılmış Ali Ravi İlkokulunun binasında eğitime başlaması uygun görülmüştü. Bina, 15 büyük 3'te küçük odadan oluşan 3 kattan oluşmaktaydı. Üst katta 5 oda ve yatakhane, 2. katta 4 sınıf, müdür, müdür yardımcısı ve öğretmenler odasının dahil olduğu idare bölümü, birinci katta ise mutfak, yemekhane ve ambar vs. bulunmaktaydı. Ayrıca Enstitü müdürü için bir oda ve banyodan oluşan küçük bir lojman da bulunmaktaydı.⁶⁷⁷ Bu binada Enstitü 1963 yılına kadar bulunmuş daha sonra Atatürk Üniversitesi bünyesine dahil edilene kadar eğitim vereceği Yoncalık yerleşkesinde bulunan binalara taşınacaktır.⁶⁷⁸

1963 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, cezaevi olarak düşünülen ve inşaat halinde bırakılmış binayı Enstitü için arsasıyla birlikte satın almıştı. Enstitü binası 1966 yılında tamamlanabilmiş olsa da spor salonu, konferans salonu 1970-71 öğretim yılında tamamlanabilmiştir. Enstitünün lojmanlarının tamamlanması ise ancak on ay sonra gerçekleşebilmiştir. Enstitünün yeni binası 43 dönüm arazi üzerinde ve toplam 4 ayrı binadan oluştuğu ayrıca, "...kullanıma açık bölümü 60 kişilik 16 derslik, bir idman salonu, dört laboratuvar, bir oturma salonu, bir kimya, bir biyoloji, bir fizik sınıfı ve bir de sunu salonu..." bulunmaktaydı.⁶⁷⁹ 1971-1972 öğretim yılında ise Enstitünün bulunduğu arazi 45 dönüm, bina sayısı 7, derslik sayısı 23, Yatak sayısı 31, Lojman sayısı ise 14 olarak gösterilmiştir.⁶⁸⁰ Enstitünün ilk eğitime başladığı Ali Ravi İlkokulu ile kıyaslandığında derslikleriyle,

⁶⁷⁶ Küçükkoğlu, "Türk Öğretmen Yetiştirme Sisteminde," 392.

⁶⁷⁷ Zeynal, "Darülmualimden Eğitim Fakültesine."

⁶⁷⁸ Atatürk Üniversitesi, "Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi 2024-2028 Stratejik Eylem Planı," 8.

⁶⁷⁹ Zeynal, "Darülmualimden Eğitim Fakültesine"

⁶⁸⁰ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı, 184.

laboratuvarlarıyla, yatakhaneyle, öğrenci lokaliyle, lojmanlarıyla, kütüphanesiyle vs. öğrenci kapasitesine göre oldukça geniş imkanları olan bir durumdaydı.

4.6.3.3. Enstitü Kütüphanesi

Kadrolu bir memuru ile hizmet veren⁶⁸¹, Erzurum Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde 1968 yılı itibarıyla Genel Eserler kategorisinde 8602 adet kitabın olduğu bilgisine istatistiklerden ulaşmaktayız.⁶⁸² Öğretmen Okulları yıllıklarında, 1972-1973 öğretim yılında Enstitü kütüphanesindeki kitap sayısı 9000'e bir yıl sonrasında ise 10.523'e yükseldiği ve bu kitap sayısı ile on yedi enstitü arasında 7. sırada olduğu görülmektedir.⁶⁸³ Dolayısıyla "Enstitünün zengin bir kütüphanesi var" cümlesi de doğrulanmış oluyor.⁶⁸⁴

Enstitü kütüphanesinden faydalanan okuyucuların, kitap konuları ve mesleklerine dair bilgiler aşağıdaki tablo 85'te verilmiştir.

Tablo 70: Erzurum Eğitim Enstitüsü Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları⁶⁸⁵

Erzurum Karabekir Eğitim Enstitüsü Kütüphanesi												
	Genel	Felsefe	Dini	Sosyal	Filoloji	Nazari Bilim.	Tatbiki Bilim.	Güzel Sanat.	Edebi Eser.	Tarih Coğ. Biyografi	Genel Kütüp. Okuyucu Say.	% Oran
Öğrenci	25	15	35	28	22	19	21	13	25	37	240	% 94
Öğretmen	2	1	2	2	1	2	2	1	1	1	15	% 6
Toplam	27	16	37	30	23	21	23	14	26	38	255	

1968 yılı Enstitü kütüphanesinden öğrenci ve öğretmenlerin faydalanması hakkında tabloda, öğrencilerin öğretmenlerine oranla daha fazla kütüphanedeki eserlere baş vurduğu ve bu oranın öğrencilerde %94, öğretmenlerde ise %6 gibi bir orana denk geldiği görülmektedir.

⁶⁸¹ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü, 1972), 150-151.

⁶⁸² Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 121

⁶⁸³ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı, 184; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı, 42.

⁶⁸⁴ Zeynal, "Darülmualiminden Eğitim Fakültesine"

⁶⁸⁵ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 140-141.

4.7. SAMSUN EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Samsun'da öğretmen yetiştirmek amacıyla bir okul açılma kararı 5 Eylül 1961 tarihinde kesinleşmiştir. Samsun Kız Eğitim Enstitüsü, Kurucu Müdür Turan Birinci' nin gayretleriyle ve Valiliğinde destekleriyle, yaklaşık bir ay içerisinde eğitime başlamaya hazır hale getirilmiştir. 22 Ekim Pazar günü davetlilerin katıldığı törenle, Çiftlik Sementi Saadet Caddesinde bulunan öğrenci yurdunda Samsun Kız Eğitim Enstitüsüyle birlikte Kız İlköğretmen okulu da açılmış oldu.⁶⁸⁶

4.7.1. Enstitünün Gelişimi

Turan Birinci' nin yönetiminde 22 Ekim 1961 tarihinde açılan Samsun Eğitim Enstitüsü, Fen Bölümü ve Edebiyat Bölümü olarak iki bölümle eğitime başlamıştır. Enstitünün öğretime başladığı ilk öğrenci sayısı, Enstitü yıllığında 144 öğrenci ile eğitime başladığı bilgisi verilirken, “*Samsun Öğretmen Okulu*” adlı makalede, Eğitim Enstitüsünün öğrenci sayısı hakkında, “*22 Ekim 1961 Pazar günü açılmış ve 141 öğrenci ile öğretime başlamıştır...*” denildikten sonra bu rakamların detayı da “*Kız İlköğretmen Okulunun birinci sınıfında 69 öğrenci, Kız Eğitim Enstitüsünde Fen ve Edebiyat olmak üzere iki bölümde 79 öğrenci bulunuyordu.*” olarak verilmiştir.⁶⁸⁷

1966-1967 öğretim yılında yapılan düzenlemeyle Enstitü, “*Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler*” bölümleriyle dört bölümlü enstitüler arasına girmiştir.

Açılış itibarıyla kız yatılı hem ilkokul hem de ortaöğretime branş öğretmenini birlikte yetiştirmek amaçlanmış ve on yılı aşkın bir süre böyle devam ettikten sonra 1971-1972 öğretim yılında gündüzlü olarak erkek öğrencilerin de alınmasıyla birlikte okulda karma sisteme geçilmiş oldu.⁶⁸⁸ Yine aynı yıl Resim Bölümü de açılarak Enstitünün bölüm sayısı beşe yükselmiş oldu.⁶⁸⁹ Resim Bölümüne 1971-1972 öğretim yılında, toplam baş vuru yapan 98 öğrenciden, 22'si sınavı başararak Enstitüye kayıtlarını yaptırmışlardır. Kazanan öğrencilerin mezun oldukları okullar bakımından menşeleri ise 15 öğretmen okulu mezunu iken 7 öğrenci de lise mezunudur.⁶⁹⁰

⁶⁸⁶ Cevdet Yılmaz, “Samsun Öğretmen Okulu”, *Bütün Şehir Kültür ve Tarih Dergisi* 3, S.18 (Mart 2018):11; *Samsun Eğitim Enstitüsü 1969-1970 Yıllığı*, (Samsun: Samsun Eğitim Enstitüsü 1970), 9.

⁶⁸⁷ Yılmaz, “Samsun Öğretmen Okulu”, 11.

⁶⁸⁸ Yılmaz, “Samsun Öğretmen Okulu”, 11.

⁶⁸⁹ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı*, 31.

⁶⁹⁰ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı*, 157-162.

1974 yılında diğer Enstitülerle birlikte hem Akşam Öğretimi hem de Mektupla Öğretime başlanmasıyla birlikte, Samsun Eğitim Enstitüsünün gerek öğrenci sayısı gerek sınıf sayısı ve gerekse öğretmen sayılarında artış yaşanmıştır.

Samsun Eğitim Enstitüsü ve Kız İlköğretmen Okulu farklı programlarla, farklı statülerde (ilkokul ve ortaöğretim) öğretmen yetiştiren iki eğitim kurumu olarak, aynı binayı kullanmışlardır.⁶⁹¹

1967-1978 yılları arası dönemde Samsun Eğitim Enstitüsünde eğitim gören öğrenci ve mezunların sayıları tablo 86'da verilmiştir.

Tablo 71: Samsun Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁶⁹²

ÖĞRETİM YILI	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						Diploma Alanlar Genel Toplam			
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci			GÜNDÜZ				AKŞAM		
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.		Erkek	Kız	Top.
1967-68	---	222	232					9	1	105	106					106
1968-69	---	253	264					11		14	14					14
1969-70	---	334	347					13		92	92					92
1970-71	---	386	386							139	139					139
1971-72	---	426	426							82	82					82
1972-73	---	554	554							108	108					108
1973-74	---	602	602	---	157	157				172	172					172
1974-75	---	726	726	---	308	308				187	187					187
1975-76	---	659	659		442	442				169	169	---	96		96	265
1976-77	300	722	1022		662	662			24	166	190	---	123		123	313
1977-78	450	501	951		742	742			70	258	328	---	---		---	328

Enstitünün açılış yılı hariç, 1962-1967 yılları arasında öğrenci ve mezun sayıları hakkında sayısal bilgilere ulaşamadık; 1967-1978 dönemi bilgilerinden Enstitünün öğrencilere ait sayısal veriler üzerinden yorum, karşılaştırma ve analiz yapabiliriz.

Enstitüde yabancı statüsünde, 1967-1968 öğretim yılında 9, 1968-1969'da 11 ve 1969-1970'te de 13 kız öğrenci eğitim görmüştür. Kuruluş itibarıyla aslında Kız Enstitüsü olan Samsun Eğitim Enstitüsü, 1975-1976 öğretim yılı hariç diğer yıllarda öğrenci sayısında sürekli artışın yaşandığı görülmektedir. 1976-1977 öğretim yılında Enstitüye gündüzlü olarak 300 erkek öğrencinin alınmasıyla, Kız Eğitim Enstitüsü olma özelliğini kaybeden Samsun Eğitim Enstitüsü artık karma bir okul haline gelmiştir. Ancak, Devlet İstatistik Enstitüsü 1967-1970 verilerine göre, Samsun Eğitim Enstitü 1967-1968 öğretim yılında gündüz

⁶⁹¹ Yılmaz, "Samsun Öğretmen Okulu", 13.

⁶⁹² Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 46; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1970-1974, 21; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978, 36; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-1978, 10.

kısımından 1 erkek öğrencinin mezun olduğu bilgisi bulunmaktadır. Bu bilgiyi Öğretmen Okulları Yıllıklarından doğrulama şansına sahibiz, hatta yıllıkta 1965-1966 öğretim yılında Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümünde gündüzlü kısmında 4 erkek öğrencini eğitime başladığı 1967-1968 öğretim yılındaysa 1 erkek öğrencinin mezun olmuştur.⁶⁹³ Bundan dolayıdır ki Samsun Eğitim Enstitüsünün Yatılı kısmı kız ve Gündüz kısmı da karma eğitim vermiştir.

4.7.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu

Samsun Eğitim Enstitüsü iki bölümle öğretime başladığı 22 Ekim 1961 tarihinden, 1971-1972 öğretim yılında Resim Bölümünün açılmasıyla beş bölümde öğretim yapan bir enstitü olmuş ve bu sürecin devamında Akşam öğretiminin başlamasıyla birlikte öğretim kadrosunda da artışın yaşandığı görülmektedir.

1969-1970 Öğretim Yılı Enstitü Yönetimi⁶⁹⁴

- Bedia Kars: **Müdür Vekili ve Md. Baş Yrd.**
- İzzet Coşkun: **Md. Yrd.**
- Vasık İnal: **Md. Yrd.**
- Mazhar Kükey: **Türkçe Bölüm Şefi**
- Kemal Taşkın: **Sosyal Bilgiler Bölüm Şefi**
- Cengiz Kosif: **Matematik Bölüm Şefi**
- Ülkü Yolcu: **Fen ve Tabiat Bilgileri Bölüm Şefi**

Samsun Eğitim Enstitüsü öğretim kadrosundan ait isimlerine ulaşabildiğimiz aşağıdaki tablo 87’de görülmektedir.

Tablo 72: Samsun Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayıları ⁶⁹⁵

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Olan	2. Esas Görevi Okul Dışında Olan		3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan			Toplam (1+2+3)
	Öğretmen	Öğretim Görevlisi	Uzman	Öğretmen	Öğretim Görevlisi	Uzman	
1967-1968		2			22		24
1968-1969					17		17
1969-1970	1					19	20
1970-1971				1		27	28
1971-1972	34		1				35
1972-1973	39					3	42

⁶⁹³ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 46.

⁶⁹⁴ Öğretmen Okulları 1969-1970 Yıllığı, 244.

⁶⁹⁵ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974,95-96; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970, 120-121.

1973-1974	38	2	5	45
Asli Görevi Samsun Eğitim Enstitüsünde Olan Öğretmenler				
	Erkek	Kız	Top.	
1974-75	38	14	52	
1975-76	54	11	65	
1976-77	69	16	85	
1977-78	83	19	102	
1978-79	90	22	112	

Eğitim enstitülerinde öğretmen ihtiyacı esas kadro haricinde, okul dışından ve başka okullardan ücretli olarak eğitimcilerin görevlendirilmesi yoluyla karşılanmaktaydı. Samsun Eğitim Enstitüsü de öğretmen ihtiyacını 1971-1972 öğretim yılına kadar kendi kadrosundan değil de tablo da görüldüğü üzere çoğunlukla, “*Esas Kadrosu Başka Okulda Olan*” öğretim görevlisi ve öğretmenlerden karşılamıştır. Enstitü 1971-1972 öğretim yılından itibaren kendi kadrosunu oluşturmaya başlamıştır.

1961 yılında açılmış olan Enstitünün, 1967-1968 öğretim yılına kadar geçen zaman diliminde istatistik verilerine ulaşamadığımızdan dolayı, 1967-1978 dönemi hakkında bilgilere göre hareket etmek durumundayız. Devlet İstatistik Kurumunun hazırladığı tablolar dönemlere ayrılıp, farklı başlıklarda düzenlenmiş olması 1967-1978 dönemini bir bütün halinde ortaya koymamıza engel teşkil etmektedir. Örneğin, 1970-1974 dönemi Enstitü öğretim kadrosunu, “*Okulun Kadrosunda Olan, Esas Görevi Okul Dışında Olan ve Kadrosu Başka Okulda Olan*” şeklinde üç başlıkta ve unvanlarını da detaylı olarak verirken; 1974-1978 dönemini ise yalnızca öğretmen sayılarını, “*kız, erkek ve toplam*” olarak vermiştir. Bu yüzden tabloyu 1967-1974 ve 1974-1979 dönemleri olarak iki bölümde vermek durumundayız.

1971-1972 öğretim yılından itibaren enstitünün bölüm sayısındaki artış ve Akşam öğretiminin başlamasıyla birlikte şube sayılarının artması sebebiyle öğretmen sayılarında sürekli artış yaşandığını söyleyebiliriz. Öyle ki, ele aldığımız dönemin başında, 1967-1968 öğretim yılında 24 öğretmen görev yaparken 1977-1978’de ise görev yapan öğretmen sayısı 112’ye yükselmiştir.

Samsun Eğitim Enstitüsünde görev yapmış öğretmenlerin, isim, branş ve yönetimdeki görevleri aşağıdaki tablo 88’de verilmiştir.

Tablo 73: Samsun Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler⁶⁹⁶

ÖĞRETMENLER			
Ad ve Soyadı	Branşı ve Görevi	Ad ve Soyadı	Branşı ve Görevi
Turan Birinci	Fizik -Müdür	Bedia Kars	Coğrafya (Müdür)
Şükrü Işık	Fizik	Nermin Talay	Coğrafya
Lütfü Dünder	Fizik	İzzet Coşkun	Kimya (Md. Yrd.)
Rezzan Çelik	Fizik	İzzet Coşkun	Kimya
Ülkü Yolcu	Biyoloji (Bölüm Şefi)	Ramazan Tezcan	Kimya
Nebahat Genç	Biyoloji	Habibe Tezcan	Kimya
Mazhar Kükey	Edebiyat (Bölüm Şefi)	Vasık İnal	Resim-İş (Md. Yrd.)
Mustafa Kırıcı	Edebiyat	Sami Arı	Resim-İş
Necati Erdoğan	Edebiyat	Fikri Cantürk	Resim-İş
Mehmet Şahin	Edebiyat	Hulusi Sezer	Resim-İş
Nazik Erik	Edebiyat	Mehmet Özcan	Resim-İş
Mustafa Özbalcı	Edebiyat	Mehmet Özet	Resim-İş
Mustafa Cemiloğlu	Edebiyat	Hüseyin Bilgin	Resim-İş
Cengiz Kosif	Matematik (Bölüm Şefi)	İsmail Saray	Resim-İş
Mehmet Ağargün	Matematik	Kemal Taşkın	Tarih (Bölüm Şefi)
Yaşar Baykul	Matematik	Yılmaz Boyunağa	Tarih
Feritten Kırdar	Matematik	Mualla Pelister	Sanat Tarihi
Salih Karadağ	Matematik	Güner Özcan	Meslek Dersleri (Md. Yrd.)
Niyazi Bulut	Matematik	Y. Ziya Sevinç	Meslek Dersleri
Neriman Durak	Matematik	Burhanettin Canatan	Meslek Dersleri
Meliha Atasagun	Fransızca	Tevfik Akın	Meslek Dersleri
Ziynet Şengül	Fransızca	Haydar Yüksel	Meslek Dersleri
Murtaza Uzun	Fransızca	Ömer Çam	Psikoloji
Hüseyin Özver	Fransızca	Ülkü Sağlam	İngilizce
Halistin Kukul	Fransızca	Bekir Sarıkoç	İngilizce
Mustafa Yıkılmaz		Muzaffer Özyürek	
Şinasi Avunduk		Semiha Kırca	
Murtaza Uzun			

Samsun Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretmenlerin isimlerini, görevlerini ve branşlarını, Samsun Valiliği tarafından Cumhuriyetin 50. yıl dönümü anısına hazırlatılan 1973 İl Yıllığı ve Enstitü 1969-1970 Yıllığından bir araya getirmeye çalıştık. Listedeki öğretmenler, sadece Enstitüde değil aynı binada eğitim veren İlköğretmen okulunda da görev yapmaktaydılar; zira Samsun İl Yıllığında, “*Samsun Eğitim Enstitüsü ve İlköğretmen Okulu Öğretmenleri*” başlığında verilmiştir. Enstitülerin çoğunluğu, İlköğretmen okullarıyla aynı binayı, aynı müdürü ve aynı öğretim kadrosunu paylaştığı görülmektedir. Ülkedeki hem okul binası hem de öğretmen açığının bulunması bu tercihin yapılmasında etkili olduğu söylenebilir

Samsun Eğitim Enstitüsünde görev yapmış müdürlerin isim, branş, göreve geliş ve görevden ayrılma tarihleri tablo 89’da verilmiştir.

Tablo 74: Samsun Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler

Ad ve Soyadı	Branşı	Görev Süresi	
		Göreve Geliş	Görevden Ayrılış
Turan Birinci	Fizik	1961-1962	1964
Orhan Öztürk		1964	1969
Bedia Kars	Coğrafya	1969-1970	1973
Meliha Atasagun	Fransızca	1973	?

⁶⁹⁶ Samsun Valiliği, *Cumhuriyetin 50. Yılında Samsun 1973 İl Yıllığı* (Samsun: Samsun Valiliği, 1973), 372; *Öğretmen Okulları 1969-1970 Yıllığı*, 244; *Samsun Eğitim Enstitüsü 1969-1970 Yıllığı*.

Samsun Eğitim Enstitüsünün açılış hazırlıkları, kuruluş aşamasında müdür olarak görev yapan Turan Birinci, görevinde başarılı hizmetlerde bulunmuştur.⁶⁹⁷ Bu başarı, Turan Birinci' nin önce Bursa Eğitim Enstitüsü Müdürü daha sonra ise İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Müdürü olarak atanmasında önemli rol oynadığı bir gerçektir.

Enstitüde Müdire olarak görev tapan Bediha Kars, Gazi Eğitim Enstitüsünde Coğrafya Öğretmenliği yapmıştır. Bedia Kars, M. Nurettin Kars ile birlikte Milli Eğitim Bakanlığı'nın desteğiyle 1963-1964-1967 yılları arasında, “*Milli Eğitimci' nin Kılavuzu*” serisinden “*Tebliğler Dergisi Genel Çözümler Fihrist'i 1*” ve “*Milli Eğitim İle İlgili Kanunlar 3*” isimli kitaplar yayınlamışlardı

4.7.3. Enstitünün İmkanları

4.7.3.1. Enstitü Binası

Samsun eğitim Enstitüsü açıldığı 1961-1962 yılında öğretime başladığı öğrenci yurdunda dört yıl kaldıktan sonra, 1965 yılının Eylül ayında Atakum semtindeki yeni binasına taşınmıştır. 1965-1966 öğretim yılında Enstitünün taşındığı yeni binasının, bloku ve A lojmanı yapılmış; ancak yatakhane, revir binası ve B lojmanı inşaatı sürmekteydi. Bundan dolayı, taşındıkları ilk yıl yatakhane olarak okulun ana binasının üst katı yatakhane olarak kullanılmak zorunda kalmıştır.

- Öğretim Bloku: Enstitünün öğretim yapıldığı bina 3 katlı olup, bodrum katında mutfak ve müştemilat, Resim Bölümü atölyeleri, kalorifer dairesi, çamaşırhane; Zemin Kat: Kütüphane, idare odaları, Enstitü öğrenci lokali, laboratuvarlar, yemekhane, spor salonu ve İlköğretmen Okulu öğrenci lokali bulunmaktadır. II. katta, Eğitim Enstitüsü sınıfları, öğretmenler odası, bölüm şefi odaları vardı. (I. katta İlköğretmen Okulu sınıfları bulunuyordu.)
- Enstitü Yatakhane: 4 katlı ve 3 bloklu olan yatakhane her katında 12 oda ve banyolar bulunuyordu.
- Revir Binası: 2 katlı ve bir bölümü lojman olarak kullanılan binada, 1 doktor odası, 7 hasta odası, ilaç ve hastabakıcı odası olmak üzere 10 oda revir olarak kullanıma ayrılmıştı.

⁶⁹⁷ Bursa Eğitim Enstitüsü 1964-1965 Yıllığı.

- Lojman, 3 bloktan oluşan lojmanda 26 ailenin yanı sıra 12 bekar lojmanı da bulunmaktaydı.⁶⁹⁸

4.7.3.2. Enstitü Kütüphanesi

Samsun Eğitim Enstitüsü kütüphanesinin sahip olduğu eser sayılarına ait bilgilerimiz 1965-1974 yılları arası, Öğretmen Okulları Yıllıklarından elde ettiğimiz verilerin bir araya getirilmesinden oluşturulmuştur.

1965-1974 yılları arasında Samsun Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan kitap sayıları tablo 90’da görülmektedir.

Tablo 75:1965-1974 Yılları Arasında Samsun Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde Bulunan Kitap Sayıları⁶⁹⁹

Yıllara Göre Kitap Sayıları							
1965-1966	1966-1967	1967-1968	1968-1969	1969-1970	1971-1972	1972-1973	1973-1974
2300	5000	8274	9000	9400	9870	12136	12500

Kütüphanedeki kitap sayıları yıllara göre sürekli artış göstermiş, diğer enstitülerin kitap sayılarıyla karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir oranla, Gazi Eğitim Enstitüsü, İstanbul Eğitim Enstitüsü, Balıkesir Eğitim Enstitüsü ve İzmir Eğitim Enstitüsünün ardından beşinci sırayı aldığı görülmektedir.

Enstitü kütüphanesi hakkında diğer bir bilgi kaynağımız da Devlet İstatistik Enstitüsü’nün hazırladığı 1968 yılına ait verilerdir. Samsun Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde 1968 yılı itibarıyla bulunan toplam 9300 adet eserin kategorik olarak ayrımı, “*Genel Eserler:423, Felsefi Eserler:487, Dini Eserler:386, Sosyal Eserler:948, Filoloji İle İlgili Eserler:273, Nazari Bilimler: 665, Tatbiki Bilimler: 690, Güzel Sanatlar: 225, Edebi Eserler: 4335, Tarih-Coğrafya vs.: 8488*” olarak yapılmıştır.⁷⁰⁰

Başbakanlık İstatistik Enstitüsü 1968 yılı verilerine göre Samsun Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinden, “*Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları*”

⁶⁹⁸ Cumhuriyetin 50. Yılında Samsun 1973 İl Yıllığı, 102-103.

⁶⁹⁹ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı,123; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı, 164; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 184; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı, 245; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı, 184; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı,195; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı, 42.

⁷⁰⁰ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968, 121.

başlığında yalnızca genel eserler hakkında bilgi bulunmaktadır. Enstitü kütüphanesinde Genel Eserler konusunda okuyucu sayıları da ilk sırayı öğrenciler: 984, öğretmenler: 42, memur:8, diğer meslekler: 5'tir.

4.8. KONYA SELÇUK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Konya Eğitim Enstitüsü'nün açılmasını Konyalılar, ikinci defa ya da tekrar açılma olarak kabul etmekte; zira Orta Öğretmen Okulu'nun 1926-1927 öğretim yılında Konya'da açılmış olmasını Enstitünün ilk açılışı olarak görmekte gerek hazırlanan yıllık da gerekse gazetelerde bu tabir kullanılmaktadır.⁷⁰¹ Konya'da bir eğitim enstitüsünün açılması faaliyetlerinin başlama tarihi ya da kesinlik kazandığı tarih hakkında netlik bulunmamakla birlikte birkaç görüş bulunmaktadır. Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü tarafından Cumhuriyetin kuruluşunun 50. yıl dönümü vesilesiyle hazırlanan yıllıkta, Konya Eğitim Enstitüsünün açılmasına “...1962 Ağustos başlarında karar verilmiş, Milli Eğitim Bakanlığınca Enstitünün ilk müdürlüğüne Avni Özbenli atanarak, kuruluş hazırlıklarına girilmiştir.”⁷⁰² denilmektedir. Bunun yanı sıra, 1962 yılında Konya'da çıkan yerel gazetelerce de eğitim enstitüsünün açılışı yakından takip edilmiştir. Enstitü açılması kararı 1962 yılının Ağustos ayı başında karar verildiği söylene de yerel gazetelerden takip ettiğimizde, 5 Nisan tarihli Yeni Konya gazetesinde, “Konya'nın yıllardan beri beklediği bir isteği tahakkuk yoluna girdi. Eğitim Enstitüsü Bu Yıl İçinde Açılıyor”⁷⁰³ başlığıyla verdiği haberin detayında Öğretmen Okulları Genel Müdürünün Konya'ya gelerek, Vali ve İl Milli Eğitim Müdürü ile birlikte Enstitü için incelemelerde bulunduğu anlatılmaktadır. Enstitünün açılmasının bir nevi resmiyet kazandığını ve devamının geleceğini göstermesi açısından önemli bir başlangıç noktası oluşturmaktadır. Bunun devamında, 1 Mayıs tarihli Yeni Konya gazetesinde “*Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Enstitüsü İçin Kesin Karara Vardı*”⁷⁰⁴ başlığıyla okuyucularına duyururken; diğer yerel gazete 4 Mayıs 1962 tarihli Yeni Meram'da ise “*Eğitim Enstitüsü İş Katileşti*” başlığıyla verilen haberin devamında, “*Şehrimizde bir Eğitim Enstitüsü açılması hususunda yapılan çalışmalar semeresini vermiş ve nihayet Enstitünün açılması için gerekli emir Milli Eğitim Müdürlüğüne gelmiştir.*”⁷⁰⁵ denilmektedir.

⁷⁰¹ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü, (Konya: Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü, 1974), 8.

⁷⁰² “Cumhuriyetimizin 50. Yılında Konya,” 8.

⁷⁰³ Eğitim Enstitüsü Bu yıl İçinde Açılıyor, Yeni Konya (Konya), Nisan 5, 1962, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, 1, (Erişim, 10 Ocak 2024). https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_konya/1962/n%C4%B1san/5/1.pdf

⁷⁰⁴ Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Enstitüsü İçin Kesin Karara Vardı, Yeni Konya (Konya), Mayıs 1, 1962, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, 1, (Erişim, 10 Ocak 2024) https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_konya/1962/may%C4%B1s/1/1.pdf

⁷⁰⁵ Eğitim Enstitüsü İş Katileşti, Yeni Meram (Konya), Mayıs 4, 1962, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, 1, (Erişim 10 Ocak 2024), https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_konya/1962/may%C4%B1s/4/1.pdf

Gazetelerden anladığımız kadarıyla, Konya Eğitim Enstitüsünün açılması 1962 yılı Mayıs ayının ilk haftasında netlik kazanmıştır. Vali Rebii Karatekin'in çabaları sayesinde, enstitünün açılma çalışmaları sırasında, ülkede genel seçim yapılmış olması ve Milli Eğitim Bakanının değişmesi bile okulun planlanan zamanda açılmasına engel olmamıştır. Valinin bu çabası basın tarafından, *“İrfan hayatımıza müspet etkileri aşikar olan bu eserin kazandırılmasında Vali R. Karatekin'in gayretlerini takdirle anarız”* sözleriyle dile getirilmiştir.⁷⁰⁶ Enstitünün bir an öne eğitime başlayabilmesi için bina arayışının hızla sonuçlanmasında, Valilik tarafından, Eğitim Derneği binalarının uygun olduğu görüşünün Bakanlığa iletmesi de etkili olmuştur.

4.8.1. Enstitünün Eğitime Başlaması

Enstitü Müdürü Avni Özbenli' nin tayin kararı 1962 yılının Ağustos ayının ilk günlerinde Konya Milli Eğitim Müdürlüğüne ulaşmıştır. Bu kararın gelmesinden birkaç gün önce ise Enstitüye yatılı olarak girecek aday öğrencilerin belirlenmesi amacıyla önce, Konya Karma Orta Okulunda testten oluşan Eleme Sınavı yapılmış; kazananlar için Giriş Sınavının Gazi Eğitim Enstitüsünde Ekim ayının ilk haftasında yapılması planlanırken⁷⁰⁷; Enstitüye alınması düşünülen 40 gündüzlü öğrenci içinse 6 Ekim'de Konya'da⁷⁰⁸ ayrı bir sınav yapılmıştır. Sınava katılan 41 öğrenciden, 22'si Edebiyat Bölümü, 4 'ü de Fen Bölümü olmak üzere toplamda 26 öğrenci kazanmıştır.⁷⁰⁹ Sınavı kazanan gündüzlü öğrenciler içinse 24 Ekim Çarşamba günü saat 9'da mülakat sınavı yapılacağı gazetelerde haber yapılmıştır.

Kasım ayına gelindiğinde Enstitünün, ilk başta düşünülen 250 kişilik yatılı öğrenci kapasitesi Edebiyat Bölümü için 100 ve Fen Bölümü için de 100 kişi olarak 200'e indirilmiştir. Ayrıca 40 da gündüzlü öğrenci alınacaktır. Yatılı öğrencilerden Edebiyat Bölümü için 23 öğrenci Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsünde yapılan sınavlar sonucu belirlenirken, geriye kalan 77 öğrenciyle birlikte Fen Bölümünden 100 öğrencinin mülakat sınavları Konya Eğitim Enstitüsünde yapılmıştır. Mülakat sınavına Edebiyat Bölümüne 236 ve Fen Bölümü

⁷⁰⁶Eğitim Bakanlığı Eğitim Enstitüsü İçin Kesin Karar Vardı, 1.

⁷⁰⁷Eğitim Enstitüsü Açılış Hazırlıkları, Yeni Meram, Ağustos 3, 1962, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi,1-2, (Erişim 10 Ocak 2024), https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/_agustos/3/1.pdf

⁷⁰⁸Bugün Eğitim Enstitüsüne Gündüzlü Olarak Alınacak Öğrencilerin İmtihanı Var, Yeni Meram (Konya), Ekim 6, 1962,1, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024). <https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/ek%C4%B1m/6/1.pdf>

⁷⁰⁹Eğitim Enstitüsüne Talebe Kabul Ediliyor, Yeni Meram (Konya), Ekim 17, 1962, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024). https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/_yen_%C4%B1_meram/1962/ek%C4%B1m/17/1.pdf

içinde 250 öğrenci katılmıştır.⁷¹⁰ Enstitü 12 Kasım 1962 tarihinde 11'i kız 229'u erkek toplam 240 öğrenci ile eğitime başlamıştır. 13 Kasım tarihli Yeni Meram gazetesinde ise sınava girip de yedekte kalan 10 öğrencinin de çağrılarak Enstitünün öğrenci sayısının 250 çıkarıldığı bildirilmektedir.⁷¹¹

Konya Eğitim Enstitüsünün kuruluş aşaması yerel basın tarafından günü gününe takip edilmiştir. 29 Temmuz tarihli bir haberde ise, Konya Milli Eğitim Müdürlüğünün Enstitüye sıra, masa, sandalye, demir ranza, yatak, yatak takımı, mutfak, yemekhane, eşya ve malzeme satın almak için faaliyetlere başladığı bunun için, “... *Eğitim Enstitüsüne 1962 akça yılı için genel masraflara 222 500, demirbaş tesis ve ders araçları için 225 000 lira...*”⁷¹² gönderildiği bilgisi paylaşılsa da Enstitünün açılması için ihtiyaç duyduğu araç ve gereçlerin zamanında temin edilemediğinden dolayı bir kısmı, Konya Kız İlköğretmen Okulu ve Kara Astsubay Okulundan ödünç alınmış, 1963 yılının Şubat ayında, Enstitünün ders araç ve gereçleri temin edilerek, ödünç olarak alınanlar araç-gereçler okullarına iade edilmiştir.

Konya Eğitim Enstitüsü 12 Kasım Pazartesi günü eğitim hayatına başlamıştır.⁷¹³ Enstitünün biri eğitime başlama tarihinde, diğeri de resmi olmak üzere iki kere açılış yapılmıştır. İlk açılışı 12 Kasım tarihinde, Enstitünün kütüphane salonunda yapılan sade bir törenle gerçekleşmiştir. Müdür Avni Özbenli ve Milli Eğitim Müdürü Haydar Çelik'in yanı sıra öğretmenler de hazır bulunmuşlardır. Törende Müdür Avni Özbenli öğrencilere hitaben özetle, “*Aramızda ben-sen münasebetlerini iyi bir şekilde tanzim ederek bir kardeşlik havası kuracağız, bununla da yetinmeyip kapılarımızı dışarıya açacağız, ilim yönünden olumlu ve müspet misaller vereceğiz. Sizden yüksek okul öğrencisi olarak olgun davranışlar bekliyoruz.*”⁷¹⁴ şeklinde nasihat tarzında bir konuşma yapmıştır. Sonrasında ise öğretmenlerin öğrencilere tanıtımı yapılmıştır. Edebiyat ve Fen Bölümü olarak iki bölüm halinde açılan Enstitünün ilk dersi, Matematik Öğretmeni Seyfettin Aydın tarafından verilmiştir.

⁷¹⁰ *Eğitim Enstitüsü Bu Ayın 12'sinde Açılıyor*, Yeni Meram (Konya), Kasım 2, 1962, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024). https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen_%C4_%B1_meram/1962/kas%C4%B1m/2/1.pdf

⁷¹¹ *Enstitünün Öğrenci Durumu*, Yeni Meram, (Konya), Kasım 13, 1962, 3, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024). https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4_%B1_meram/1962/kas%C4%B1m/13/1.pdf

⁷¹² *Eğitim Enstitüsü İçin Tahsisat Gönderildi*, Yeni Konya (Konya), Temmuz 29, 1962, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024) https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen_%C4%B1_konya/1962/temmuz/29/1.pdf

⁷¹³ “Cumhuriyetimizin 50. Yılında Konya”, 8.

⁷¹⁴ *Eğitim Enstitüsü Eğitime Başladı*, 1.

4.8.2. Açılış Töreni

Enstitünün resmi açılış törenine Milli Eğitim Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu'nun katılacağı planlanmaktaydı. 2 Kasım tarihli gazetede, “Milli Eğitim Bakanı şehrimize geliyor” haberinin devamında, “12 Kasım’da Eğitim, 15 Kasım’da da Yüksek İslam Enstitülerinin açılışları münasebetiyle Milli Eğitim Bakanı Raşit Hatipoğlu şehrimize gelecek...” haberinden de anlaşılmaktadır ki, Enstitünün eğitime başladığı 12 Kasım tarihi aslında Bakanın da katılacağı resmi açılış tarihi olarak belirlenmişti. Ancak Bakanın geliş tarihinde beklenmeyen bir değişiklik olduğu görülmekte ve kamuoyunda Bakanın 23 Kasım’da Konya’da olacağı beklentisi oluşturulmuş, Bakanın 23 Kasım’da da gelemeyeceği anlaşıncaya; açılış tarihi bir gün sonraya 24 Kasım’a ertelenmek zorunda kalmıştır. 24 Kasım tarihli gazetede, “Eğitim Enstitüsünün açılış töreni dün saat 14.30’da yapılacaktır. Milli Eğitim Bakanı evvelki gece geç vakit Avrupa’dan dönmesiyle açılış bugüne bırakılmıştır... Milli Eğitim Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu bu sabah şehrimize gelecekler ve saat 10.30’da Eğitim Enstitüsü...”⁷¹⁵ nü açacağı haberinden de anlaşılabacağı üzere son ana kadar Bakanın gelmesi beklenmiştir. Ancak birkaç gün sonra yapılan açıklamadan Milli Eğitim Bakanının, Bakanlar Kurulu Toplantısına katılmasından dolayı törene gelemediği anlaşılmaktadır.⁷¹⁶

24 Kasım Yeni Meram gazetesinde Enstitü bugün açılıyor haberi yayınlanmış olsa da 25 Kasım tarihli gazeteye ulaşamadığımızdan bunu doğrulama imkanına sahip değiliz. Selçuk Eğitim Enstitüsü yıllığında, “Resmi açılış töreni 25 Kasım 1962 günü yapılmıştır. O gün 4 yönetici, 7 öğretim görevlisi, 4 memur ve 200 yatılı erkek öğrenci ile 32 gündüzlü kız öğrenci hazır bulunmuştur.” denilmektedir.

Tören, 2. Ordu Bاندosu’nun eşliğinde öğrencilerinde katıldığı İstiklal Marşı’nın söylenmesiyle başlamıştır. Açılış konuşmasında Enstitü Müdürü Avni Özbenli, enstitünün açılmasında emeği geçenlere teşekkür etmiştir. Enstitü öğrencilerinden Engin Öztamur isimli öğrenci de bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Vali Rebii Karatekin, enstitünün memleketimiz için hayırlı ve uğurlu olmasını temennisinde bulunmasını takiben, yine bir Enstitü öğrencisi kendi yazdığı şiiri okumuştur. Tören, Edebiyat öğretmenleri Kemal Or ve Türkan Sarıçiftçi

⁷¹⁵Konya, yeni bir irfan hayatına kavuşuyor, Yeni Meram (Konya) Kasım 24, 1962,1, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024),https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_meram/1962/kas%C4%B1m/24/1.pdf

⁷¹⁶ Konya İslam ve Eğitim Enstitüleri törenle açıldı, Yeni Meram (Konya) Kasım 26, 1962,1, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024),https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_meram/1962/kas%C4%B1m/26/1.pdf

yönetiminde Eğitim Enstitüsü ve Kız İlköğretmen Okulu Korosu tarafından, “Öğretmen Okulları Marşı”nın okunmasını takiben bayrak merasimi ile sona ermiştir.⁷¹⁷

4.8.3. Enstitünün Gelişimi

12 Kasım 1962 yılında Konya Eğitim Enstitüsü olarak eğitim hayatına başlayan enstitünün, açılıştan bir süre sonra öğretmenler kurulu tarafından Bakanlığa yapılan önerinin kabul edilmesiyle ismi “Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü” olmuştur. Enstitü, Fen Bölümü ve Edebiyat Bölümü olarak 2 bölüm olarak eğitime başlamıştır. 1963-1964 öğretim yılı sonunda ilk mezunlarını veren enstitüden toplam 162 kişi mezun olmuştur. 1964-1965 yılında yatılı öğrenci sayısı 350’ye, gündüzlü öğrenci sayısı da 78’e çıkarılmıştır. Aynı dönemde okulun binaları yetmediğinden dolayı Enstitü yakınında bulunan İsmet Paşa İlkokulunun dört sınıfı Enstitünün kullanımına verilmiştir.

1966-1967 öğretim yılında Enstitü, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi olmak üzere 4 Bölüme ayrılırken; 1967-1968 öğretim yılından itibaren diğer enstitülerde olduğu gibi eğitim süresi üç yıla çıkarılmıştır. Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 1973-1974 yıllığında, Selçuk Eğitim Enstitüsü’nün Türkçe, Matematik, Fen ve Tabiat ile Sosyal Bilgiler Bölümlerinin yanında yabancı dil grubundan yalnızca İngilizce Bölümüyle 5 bölümde eğitim verdiği bilgisi verilmiştir.⁷¹⁸

1967-1978 yılları arası dönemde Konya Selçuk Eğitim Enstitüsünde öğrenim gören öğrenci ve mezun sayıları tablo 91’de verilmiştir.

Tablo 76: 1967- 1978 Yılları Arasında Selçuk Eğitim Enstitüsü Öğrenci ve Mezun Sayıları⁷¹⁹

Öğretim Yılı	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						Diploma Alanlar Genel Toplam
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci	GÜNDÜZ		AKŞAM			
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	
1967-68	286	20	306						152	10			162
1968-69	261	21	291				9		78	2			80
1969-70	358	34	398				6		77	5			82
1970-71	476	43	519						133	13			146
1971-72	513	66	579						103	4			107
1972-73	654	103	757						172	18			190
1973-74	691	115	806	349	5	354			153	33			186
1974-75	615	173	788	528	29	557			195	21			216

⁷¹⁷ Konya İslam ve Eğitim Enstitüleri törenle açıldı,1.

⁷¹⁸ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı,23.

⁷¹⁹ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970,46; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 53; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78,36; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 21; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78,9.

1975-76	657	164	821	684	53	737	188	38	98	3	327
1976-77	1017	330	1347	1352	124	1476	221	93	305	35	654
1977-78	1375	421	1796	1665	129	1794	226	73	322	27	648

Enstitünün öğrenci sayıları 1967-1978 öğretim yılları arasında kız öğrenci sayısında sürekli bir artış görülürken, erkek öğrenci sayısında bazı yıllarda düşüş olduğu gözlemlenmektedir. 1968- 1969 öğretim yılında 9 ve 1969-1970 öğretim yılında ise 6 yabancı uyruklu öğrencisinin bulunduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin Kıbrıs Türkü olduğunu Enstitü yönetimi ve öğrenci derneği tarafından çıkarılan “Çağdaş Selçuk” isimli derginin 3. sayısında Enstitüde kültürel faaliyetler konusunda bilgiler verilirken, Kıbrıslı Türk öğrencilerin açtığı fotoğraf sergisinden bahsedilmektedir.⁷²⁰ Selçuk Eğitim Enstitüsünden, 1967-1978 döneminde Gündüzlü kısımdan mezun olan toplam 2008 öğrencinin, 310’u kız ve 1698’i ise erkek öğrencidir. 1975-1978 yılları arasında Akşam kısmından mezun olan toplam 1690 öğrencinin 65’i kız ve 725’i de erkek öğrencidir. Tabloya baktığımızda 11 yıllık dönemde Enstitüden gündüzlü-akşam ve erkek-kız olmak üzere toplam 2423’ ü erkek ve 375’i de kız olarak toplam 3698 öğretmen adayını Milli Eğitim Bakanlığı eğitim kadrosuna katmış görünüyor

4.8.4. Enstitü Öğretim Kadrosu

Konya Eğitim Enstitüsünün açılma kararının alınmasını takiben ilk iş olarak Enstitünün, öğrencilerinin tespiti, öğretmenlerin seçilmesi, bina, araç- gereç vs. ayarlanmasını koordine etmek amacıyla kurucu müdür tayin edilmesi yoluna gidilmiştir. Konya Eğitim Enstitüsüne kurucu müdür olarak Avni Özbenli’ nin atanması yerel basında, “...Enstitü Müdürlüğüne tecrübeli bir eğitimci olduğu söylenen Avni Özbenli tayin edilmiştir...” haberiyle kamuoyuna duyurulmuştur.⁷²¹

Enstitünün eğitime başladığı 1962 yılında Konya’da çıkan yerel gazetelerin haberlerinden oluşturduğumuz, müdür dahil 10 kişilik ilk öğretmen kadrosu:

1. **Avni Özbenli:** Müdür Psikoloji Öğretmeni,
2. **Şükran Bozbora:** Coğrafya Öğretmeni (Afyon Lisesinden),
3. **Fatma Aytaç Yaşlı:** Biyoloji Öğretmeni (Adana Erkek Lisesinden),
4. **Dr. Halide Dolu:** Edebiyat Öğretmeni (İstanbul Üniversitesi),
5. **Ömer Er:** Eğitim ve Psikoloji Öğretmeni,
6. **Hami Köse:** Meslek Dersi Öğretmeni (Çanakkale Öğretmen Okulundan);
7. **Fuat Altan:** Tarih Öğretmeni (Kız Öğretmen Okulundan)
8. **Hüseyin Köroğlu:** Fizik Öğretmeni (Konya Lisesinden),
9. **Seyfettin Aydın:** Matematik Öğretmeni (Mersin Lisesinden)

⁷²⁰ Bkz. Selçuk Eğitim Enstitüsü Kültürel Faaliyetler.

⁷²¹ *Eğitim Enstitüsünün Açılış Hazırlıkları*, Yeni Meram (Konya), Temmuz 28, 1962,1, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (10 Ocak 2024 tarihinde erişildi.), <https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/temmuz/24/1.pdf>

10. Kemal Or Edebiyat Öğretmeni (Konya Kız Lisesinden)

oluşmaktadır. Konya’da bulunan okullardan görevlendirilen öğretmenler yine o, okullarda da ders vermeye devam edeceklerdir.⁷²² Enstitünün planlanan kadrosuna daha sonra resim ve kimya öğretmenlerinin de dahil edilerek, müdürle birlikte öğretmen sayısı 12’ye tamamlanacağı düşünülmektedir.⁷²³

Selçuk Eğitim Enstitüsü tarafından hazırlanan yıllıktan Enstitünün, 1973 yılına ait okul yönetimi, “**Müdür:** Yusuf Ziya Beyzadeoğlu (Edebiyat), **Md. Başyardımcısı:** Gürsel Kuruoğlu (Matematik), **Md. Yardımcısı:** Turgut Sayın (Coğrafya), **Md. Yardımcısı:** Şadi Kara (Almanca), **Md. Yardımcısı:** Mehmet Zengin (Fizik), **Md. Yardımcısı:** Yüksel Üstündağ (Tarih)” dan oluşurken; Enstitü Bölüm Şefleri, “**Türkçe Bölüm Şefi:** Hami Köse (Meslek Dersleri), **Sosyal Bilgiler Bölüm Şefi:** Ali Emiroğlu (Tarih), **Matematik Bölüm Şefi:** Abdülkadir Erdem (Matematik) ve **Fen Bölüm Şefi:** Aytaç Yaşlı (Biyoloji)” dan oluşmuştur. Bölüm şeflerinden Hami Köse ve Aytaç Yaşlı, Enstitünün ilk kadrosunda da görev almışlardır.

Konya Selçuk Eğitim Enstitüsünde 1973-1974 öğretim yılında görev yapan öğretmenlerin isim ve branşları tablo 92’de verilmiştir.

Tablo 77: 1973-1974 Eğitim Yılı Selçuk Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenler⁷²⁴

ÖĞRETMENLER		
Gündüz Gürgen: Edebiyat	Sevinç Tuncer: Kimya	Mustafa Özden: Matematik
İbrahim Mutlu: Edebiyat	Osman Salcan: Kimya	Hüseyin Yaşa: Matematik
Mehmet Aydın: Edebiyat	Nurten Zengin: Fizik	Melahat Kurtoğlu: Matematik
Seza Türkmen: Edebiyat	Mahmut Yavuzer: Fizik	İsmet Akkurt: Matematik
İlhan Ünal: Yurttaş. Bil.	Hasan Korkmaz: Fizik	Nedim Köker: Matematik
Nail Ersoy: Coğrafya	Ahmet Turanalp: Fizik	Ayla Gökçel: İngilizce
Hasan Şanlı: Tarih	Mustafa Tandırcı: Biyoloji	Perihan Büroğlu: İngilizce
Abdurrahman Erol: Meslek Ders.	M. Ali Kaya: Biyoloji	Esin Munis: Fransızca
İsmet Karan: Meslek Ders.	Erdoğan Munis: Resim- Sanat Tarh.	Yusuf Bostancı: Fransızca
Ömer Er: Meslek Ders.	Melahat Kılıç: Ticaret	Pervin Erol: Fransızca
		Sezai Orhon: Almanca

Enstitü yıllığında, Türkçe, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi ile Sosyal Bilgiler olmak üzere dört bölümde görev yapan öğretmen kadrosu yukarıdaki tabloda gösterildiği şekildedir. Bu kadroya, Enstitü yönetimi, bölüm şefleri de dahil edildiğinde toplam kırk bir kişiden oluşmaktadır.

⁷²² Eğitim Enstitüsü Eğitime Başladı, 1; Eğitim Enstitüsünün Açılış Hazırlıkları, Yeni Meram (Konya). Ekim 9 Ekim, 1962,1, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024), https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_meram/1962/ek%C4%B1m/9/1.pdf

⁷²³ Eğitim Enstitüsünün Açılış Töreni Yapılacak, Yeni Meram (Konya) Kasım 23, 1962,1, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024), https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_meram/1962/kas%C4%B1m/23/1.pdf

⁷²⁴ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Konya”, 11-12.

1967-1974 ve 1974-1979 yılları arasında Selçuk Eğitim Enstitüsünde kadro ve unvanlarına göre öğretim üyesi sayıları tablo 93'te görülmektedir.

Tablo 78: Selçuk Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı⁷²⁵

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Olanlar		2. Esas Görevi Okul Dışında Olan		3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan		Toplam (1+2+3)
	Öğretim Gör.	Öğretmen	Öğretim Gör.	Öğretmen	Öğretim Gör.	Öğretmen	
1967-1968	1		2		22		25
1968-1969	1				25		26
1969-1970		1		2		20	23
1970-1971		1				33	34
1971-1972		33				4	37
1972-1973	39				1		39
1973-1974		43		2			45
	Asli Görevi Enstitüde Olan			Yabancı Uyruklu		Diğer Kurumlardan Gelen	
	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
1974-75	51	39	12			10	1
1975-76	74	59	15		1	---	---
1976-77	75	61	14			---	---
1977-78 ⁷²⁶	90	75	15			20	---
1978-79 ⁷²⁷	123	101	22				---

Selçuk Eğitim Enstitüsünün kuruluş aşamasında da gördüğümüz üzere öğretmen kadrosu Konya'daki liselerde görev yapan öğretmenlerden karşılanmıştır. Bu tabloda, 1970-1971 öğretim yılında dahi Enstitünün kendi kadrosunda bulunan öğretmen sayısı 1'dir. Ancak 1971-1972 öğretim yılında ise Enstitünün kendi kadrosunda 33 öğretmen görevlendirilirken, başka okuldan gelen öğretmen sayısı bir yıl öncesinde 33 iken, bir yıl sonra bu sayı 4'e inmiştir. Enstitünün kuruluşundan neredeyse geçen on yıllık süreçte ancak kendi kadrosunu oluşturmaya başladığını söyleyebiliriz. 1974-1978 yılları arası dönemde asli görevi Selçuk Eğitim Enstitüsünde olan öğretmen sayısı, 1974-1975'te 51, 1975-1976' da 74 (bunlardan 1 tanesi yabancı uyruklu), 1976-1977'de 75 ve 1977-1978'de ise 90 kişilik kadroya ulaşmıştır. Diğer kurumlardan görevli gelen öğretmen sayısı 1974-1975'te 11 ve 1977-1978'de 20 öğretmen görev yapmıştır.⁷²⁸ Enstitüdeki kadrosunu oluşturma gelişiminin 1978 yılına kadar sürekli artarak devam ettiği görülmektedir.

Konya Selçuk Eğitim Enstitüsünde görev yapan müdürlerin isim, branş, göreve geliş ve ayrılış tarihleri tablo 94'te verilmiştir.

⁷²⁵ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970, 120-121; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 95-96.

⁷²⁶ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1975-1978, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1980, s.95.

⁷²⁷ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1978-1979, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1980, s.31.

⁷²⁸ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978, s.70.

Tablo 79: Selçuk Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler

Ad ve Soyadı	Branş	Göreve Geliş Tarihleri	
		Göreve Geliş	Görevden Ayrılış
Avni Özbenli	Meslek Dersleri	17 Ağustos 1962	1 Ekim 1964
Hami Köse (Vekil)	Meslek Dersleri	1 Ekim 1964	9 Aralık 1964
Hüseyin Köroğlu	Fizik	9 Aralık 1964	15 Kasım 1967
Ömer Necdet Tüzün	Edebiyat	25 Kasım 1967	10 Ekim 1969
Yusuf Ziya Beyzadeoğlu	Edebiyat	11 Ekim 1969	1 Ekim 1973
Ali İhsan Aydın	Edebiyat	? 1973	? 1974
?	?	?	?
Salih Zeki İsmailoğlu	Tarih	Aralık 1976	1977
Rahim Demirbaş	Matematik	----	1978
Mehmet Aydın	Edebiyat	1978	1979

Konya Selçuk Eğitim Enstitüsünde eğitime başladığı 1962 yılından Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürüldüğü 1978 yılına kadar görev yapan müdürleri gösteren tabloyu incelediğimizde, Enstitü müdürlerinden, Avni Özbenli, Ömer Necdet Tüzün, Yusuf Ziya Beyzadeoğlu, Ali İhsan Aydın ve Salih Zeki İsmailoğlu'nun Konya dışında görev yapan eğitimcilerden atandığı; Hami Köse, Hüseyin Köroğlu, Rahim Demirbaş ve Mehmet Aydın ya Enstitü öğretim kadrosunda ya da Konya'da görev yapan öğretmenlerden atanmıştır. Enstitüde, Ali İhsan Aydın ile Salih Zeki İsmailoğlu arasında görev yapan müdürün ismine ulaşamadık.

Selçuk Eğitim Enstitüsü öğretmenleri Gündüz Gürgen ve Mehmet Aydın tarafından hazırlanan yıllıkta enstitü öğretim kadrosuyla birlikte memur ve hizmetliler hakkında bilgiler verilmiştir. Yıllığa göre Enstitüde, **“İç Hizmet Şefi: Cemal Tuzcu, Mutemet Memuru: Ali Erecekler, Ambar Memuru: İhsan Beton, Kitaplık Memuru: Bayram Bozkurt, Beslenme ve Diyet Tek.: Necla Yalvaç, Hastabakıcı: Salih Potuk, Muamelat Memuru: Fatma Karakoyun, Laborant: Mevlüt Tuzkaya”** ile birlikte sekiz kadrolu memurun görev yaptığını görmekteyiz.

Hizmetli kadrosunda ise,

“Usta: Mehmet Haydaroğlu, Fehmi Öner, Azmi Baş, İbrahim Selvi, **Şoför:** Nizamettin Kayacık, **Odacı:** Müstalli Acar, Müstecep Ural, A. İhsan Soytürk, Ali Kantekin, Mustafa Demircan, **Bahçıvan:** İbrahim Sergi, **Kapıcı:** M. Ali Çakır, **Yatahaneci:** Mevlüt Çelik, Mehmet Tel, **Aşçı:** Ali Kaya, Ahmet Acar, **Aşçı Yardımcısı:** Muharrem Boydak, Saadettin Bacaksız, **Bulaşıkçı:** Seyit İzden, İsmail Güngör, **Garson:** Mevlüt Okçu, Ahmet Çimen, Mehmet Yıldız, Veysel Çelik, **Kaloriferci:** Bilal Aslan, Ramazan Acar, Muzaffer Arıcı, Hacı Gıcık, **Gece Bekçisi:** Mehmet Kartal, **Gece Temizlikçisi:** Mustafa Ünlü, Mustafa Selvi”

otuz kişi görev yapmaktadır. Hizmetli kadrosunun geniş ve aşçı, aşçı yardımcısı, bulaşıkçı, garson, yatahaneci vs. görevlendirmenin bulunmasının en önemli sebebi Enstitünün yatılı olmasıdır.

4.8.5. Enstitünün İmkanları

4.8.5.1. Binası

Konya Eğitim Enstitüsünün açılma kararı alındıktan sonraki süreçte ilk olarak esas binası yapılana kadar eğitim vereceği binanın ayarlanması gerekmekteydi. 26 Temmuz Perşembe 1962 tarihinde Konya Eğitim Enstitüsünün geçici olarak eğitim vereceği Hapishane Caddesi üzerinde bulunan Türk Eğitim Derneğine ait ikişer katlı iki yurt binası Milli Eğitim Müdürü Sadi Bayar ve ilgili kişiler arasında iki yıllık 80 bin lira bedel karşılığında kiralanmıştır.⁷²⁹

Enstitü binaları için uygun arsa bulunması çalışmaları da daha enstitü açılmadan başlatılmıştı. 1 Mayıs tarihinde Yeni Meram gazetesinde, *“Bakanlıktan gelen bir yazıda yeni binaların inşası hususunda Eğitim Enstitüsünü Kurma Derneğinin ve Valiliğin süratle elverişli arsaların aranması işine girişmeleri ve neticeyi bildirmeleri istenmekte...”*⁷³⁰ olduğu ve Bakanlığın kararı üzerine Konya’da çalışmaların hızlandığı bildirilmektedir. Enstitünün esas binasının yapılması aşamasının Enstitü açılması kesin kararının verilmesiyle paralel ilerlediği anlaşılmaktadır.

Konya Yeni Meram Yolu üzerinde 50.000 metrekarelik arsa üzerine Selçuk Eğitim Enstitüsünün binasının temeli 1963 yılının Nisan ayında atılmıştır. 1964 yılının Eylül ayında ise Derslik- Yatakhane- Yemekhane oluşan üç bloktan oluşan Enstitü binası tamamlanmış ve aynı tarihte Enstitü kendi binasına taşınmıştır. Okul binası, konferans ve spor salonlarının 1969 yılında tamamlanması ile son şekline kavuşmuştur. 1973-1974 öğretim yılında Selçuk Eğitim Enstitüsünün, bina sayısı 7, derslik sayısı 24, 2 Yatakhane, 1 Yemekhane, 2 Lojman, 2 Spor sahası ve 4 adet de laboratuvar vardır.⁷³¹ Selçuk Eğitim Enstitüsü sonrasında Yüksek Öğretmen Okulu ve devamında Eğitim Fakültesi de bu binalarda eğitim vermeyi sürdürmüşlerdir.

4.8.5.2. Enstitü Kütüphanesi

Bir memur ile hizmet vermeye çalışan Enstitünün 1973 yılı itibarıyla kitaplık memuru kadrosunda Bayram Bozkurt’un görev yaptığını Enstitü tarafından hazırlanan yıllıktan

⁷²⁹Eğitim Enstitüsü Kira Mukavelesi İmzalandı, Yeni Konya (Konya), Temmuz 26, 1962, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, (Erişim 10 Ocak 2024), https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/_yen%C4_%B1konya/1962/temmuz/26/1.pdf

⁷³⁰Eğitim Bakanlığı Eğitim Enstitüsü İçin Kesin Karar Vardı, 1.

⁷³¹ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı, 42.

öğrenmekteyiz.⁷³² Enstitünün kütüphanesinde bulunan kitap sayıları hakkında Öğretmen Okulları tarafından hazırlanan 1967- 1974 yılları arasında yayınlanan yıllıklardan ulaşabilmekteyiz.

1966-1974 yılları arasında Selçuk Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan kitap sayıları tablo 95’te verilmiştir.

Tablo 80: 1966- 1974 Arası Dönem Selçuk Eğitim Enstitüsü Kütüphanesi Kitap Sayısı⁷³³

Yıllara Göre Kitap Sayıları						
1966-1967	1967-1968	1968-1969	1969-1970	1971-1972	1972-1973	1973-1974
2935	4739	3927	4136	4617	4789	5008

1969-1970 öğretim yılına kadar Enstitünün kitap sayısında iniş çıkış yaşanmış ve bu tarihten itibaren yükseliş olduğu görülmektedir. 1973-1974 yılında 5008 adet kitap sayısına ulaşmasına rağmen, *Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*,⁷³⁴ de Genel Eserler kategorisinde verilen “5868” adet kitap sayısının gerisinde kalmaktadır. 1967-1968 Yılığında kitap sayısı 4739’dur ve bir yıl sonra bu sayı 3927’ ye düştüğü görülmektedir. Yıllıklarda diğer enstitülerde yıllara göre artış görülürken Selçuk Eğitim Enstitüsünün kitap sayılarında düzenli bir artış yaşanmamıştır. Bu sayıları doğrulayacak üçüncü bir kaynağa ulaşamadığımızdan iki sayıyı da birlikte aldık.

1968 yılı itibarıyla Enstitü kütüphanesinden, faydalanan okuyucu istatistiği hakkında bilgiye aşağıdaki tablo 96’dan ulaşabilmekteyiz.

Tablo 81: Selçuk Eğitim Enstitüsü Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları⁷³⁵

Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları												
	Genel	Felsefe	Dini	Sosyal	Filoloji	Nazarî Bilim.	Tatbiki Bilim.	Güzel Sanat.	Edebi Eser.	Tarih Coğ. Biyografi	Genel Kütüp. Okuyucu Say.	% Oran
Öğrenci	38	16	9	47	31	45	28	24	74	78	390	% 86

⁷³² “Cumhuriyetimizin 50. Yılında Konya”, 12.

⁷³³ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı, 123; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı, 164; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 184; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı, 245; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı, 184; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı, 195; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı, 42.

⁷³⁴ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 121.

⁷³⁵ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*, 140-141.

Öğretmen	14	3	4	7	10	5	6	1	8	5	63	% 14
Toplam	52	19	13	54	41	50	32	25	82	83	453	

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1968 Milli Eğitim İstatistiklerinde, Selçuk Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinden faydalanan öğrenci ve öğretmenlerin sayılarını aldığımız yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, öğrencilerin öğretmenlere göre daha fazla başvurduğu ve bu oranın ise öğrencilerde %80 iken öğretmenlerde ise %14'e denk gelmektedir.

4.8.6. Öğrenci Etkinlikleri

4.8.6.1.Spor

Selçuk Eğitim Enstitüsü öğrencileri spor faaliyetlerinde bulunduklarını, Enstitünün hazırladığı yıllıktan ulaşılmaktadır. Futbol, basketbol, voleybol, güreş, judo, boks, masa tenisi, atletizm, kros branşlarında spor faaliyetleri göstermişlerdir. Yarışmalarda çeşitli ödüller kazanmışlar,

- **Futbol:** Selçuk Eğitim Enstitüsü Futbol Takımı, Konya Yüksek Okullar birinciliği, Batı Anadolu Yüksek Okullar ikinciliği kazanmıştır.
- **Basketbol:** Konya Yüksek Okullar ikincisi
- **Voleybol:** Konya Yüksek Okullar ikincisi
- **Güreş:** Konya Yüksek Okullar ikincisi
- **Judo:** Konya Yüksek Okullar birincisi, Türkiye dördüncüsü,
- **Boks:** Konya Yüksek Okullar birincisi, Türkiye dördüncüsü
- **Masa Tenisi:** Türkiye Yüksek Okullar Birincisi, Türkiye beşincisi
- **Atletizm:** Türkiye Yüksek Okullar birincisi
- **Kros:** Türkiye Yüksek Okullar Takım birincisi olmuşlardır.⁷³⁶

Enstitü öğrencilerinin dokuz branşta Yüksek Okullar Arası yapılan yarışmalarda gerek Konya'da gerek Bölge gerekse Türkiye genelinde çeşitli dereceler alarak başarılı olmuşlardır.

4.8.6.2. Kültürel

Selçuk Eğitim Enstitüsü öğrencileri kültürel faaliyetleri açısından birkaç yönlü ele alınabilir. Öncelikle Öğrenci Derneği tarafından öğrencilerin düşüncelerini özgürce yazdıkları ve Enstitü yönetimi tarafından da desteklenen 1969 yılında “*Çağdaş Selçuk Dergisi*” ve yine Selçuk Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından, 1971 yılında “*Anadolu*” isimli dergiler çıkarılmıştır.

⁷³⁶ “Cumhuriyetimizin 50. Yılında Konya”,34.

Aylık Düşün, Sanat, Eğitim Dergisi “*Çağdaş Selçuk Dergisi*” nin sahibi: Selçuk Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği Adına Başkan İbrahim Bayar ve Yazı İşleri Sorumlusu ve Yönetmeni: Ali Özpalanlar’ dır. İlk sayısı Şubat 1969 çıkmaya başlamış derginin, Yönetim Yeri: Selçuk Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği Kültür Edebiyat Kolu Başkanlığıdır.

Çağdaş Selçuk Dergisi’nin Nisan sayısında yayınlana makalelere birkaç örnek, İbrahim Bayar, “*Devrimci Gençlik ve Eğitim Düzeni*”; Mehmet Koç, “*Taşbaş Köyü Manileri*”; Mevlüt Karaaslan, “*Ben Anadolu’yum*”; Ayla Gökçel, “*Kadın Güzelliği (Richard Steele’den)*”; İhsan Yiğit, “*Eğitim Çıkmazı*”

Çağdaş Selçuk Dergisinin 3. Sayısında Enstitüde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlere hakkında bilgilere ulaşmak mümkündür. Bunlara birkaç örnek, 29 Mart tarihinde Enstitüde yabancı öğrenci statüsünde okuyan Kıbrıs Türkü öğrencilerin, Kıbrıs’ta Rumların 22 Aralık 1963 sonrası yaptıkları katliamların fotoğraflarından hazırladıkları resim sergisini “*Kıbrıslı Mücahit öğrenciler tarafından Sanat Tarihi Salonunda ‘Kıbrıs Faciası’ adlı bir fotoğraf sergisi açılmıştır.*” cümleleriyle okurlarına duyurmaktadırlar.

Enstitüde yapılan etkinliklere örnekler,

- Fen Grubu öğrencileri Bölüm Şefi Mehmet Çelik’in denetiminde “*Fen Gecesi*” adıyla bir eğlence programı düzenledikleri ve programa öğrenciler, velilerin de izleyici olarak katıldıkları
- Öğrenci Derneği tarafından 29 Mart tarihinde, “*Fikir Suçu ve Fikir Özgürlüğü*” konulu açık oturum düzenlenmiştir. Avukat Mustafa Çağların yönettiği Açık oturuma konuşmacı olarak: Avukat ve eski Adalet bakanlarından İrfan Baran ve Avukat Erdoğan Bakkalbaşı katılmışlardır. (25)
- Matematik ve Satranç Kulübünce Satranç Müsabakası düzenlenmektedir.
- Öğrenci Derneğinin Kültür ve Edebiyat Kolu Başkanlığı tarafından, “*Liseler Arası Şiir Yarışması*” düzenlemiştir. Yarışma Jürisi: Enstitü Müdürü Ö. Necdet Tüzün, Enstitü Edebiyat Öğretmeni Sabahat Turhan, Kültür ve Edebiyat Kolu Başkanı Ali Özpalanlar, Türkçe Bölümü öğrencilerinden Tuncer Gönen ve Gürol İlban’ dan oluşmaktadır. Jüri değerlendirmesi Enstitüde yapılmış ve ilk üç sırayı alan öğrencilere daha sonra ödülleri Enstitüde verilmiştir.⁷³⁷

Öğrencilerin Türkiye gündeminde öne çıkan olaylar hakkındaki faaliyetleri arasında Kıbrıs Mitingleri; Türk Ordusunun Kıbrıs’ta Rumların Kıbrıs Türklerine karşı saldırı ve

⁷³⁷ “Selçuk Eğitimde”, *Çağdaş Selçuk Aylık Düşün Sanat Eğitim Dergisi*, S.3(Nisan 1969):25-26.

katliamlarına engel olmak için müdahale yapmak istemiş ancak çıkarma gemisi olmadığından bunu gerçekleştirememiştir. Türkiye’ye çıkartma gemisi vermeyen ABD ve NATO’ya karşı “*Başkalarının Vermediğini Millet Yapar*” kampanyası düzenlenmiş “Konya” adlı çıkarma gemisi için Enstitü öğrencileri de rozet takarak kumbaralarla para toplamışlardır.

Ayrıca Enstitü Müdürü Hüseyin Köroğlu zamanında “*Atatürk’ün Bursa Nutku*” 50000 basılıp halka ücretsiz dağıtımı yapılmıştır.⁷³⁸

Enstitü yönetimi tarafından 1972-1973 yılında düzenlenen konferanslar, konuşmacılar ve konu başlıkları,

- Mehmet Aydın, “*Edebiyatımızda ve Toplumumuzda Türk Kadının Yeri*”;
- Hasan Şanlı, “*Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliği*”
- Erdoğan Munis, “*Mimar Sinan ve Sanatta Yaratıcılık*”
- İsmet Karan, “*Eğitimde Atatürk ve Atatürkçülük*”
- Yüksel Üstündağ, “*Atatürk ve Ulusal Ülkümüz*”
- Mehmet Kaplan, “*Süleymaniye’de Bayram Sabahı*”
- Hikmet Dizdaroğlu, “*Dilde Özleştiricilik*”⁷³⁹

Öğrencilerin düzenlediği tiyatro ve gösteri etkinlikleri, Seza Türkmen yönetiminde “*Keşanlı Ali Destanı*” ve “*Aşık Veysel ve Folklor Gecesi*” ni örnek verebiliriz. Enstitü öğretmen ve öğrencilerinin görgü ve bilgilerinin artması amacıyla düzenlenen gezilere, Resim ve Sanat Tarihi Öğretmeni Erdoğan Munis rehberliğinde, “*Konya Çevresindeki Kervansaraylar Gezisi*” ile Hami Köse rehberliğinde, *Seydişehir Alüminyum Tesisleri Gezisi*”⁷⁴⁰ ni örnek olarak verebiliriz.

⁷³⁸ Seyit Küçükbezirci, “Emeğini Konya’ya Sebil Eden ‘Sahih İnsan’ Hüseyin Köroğlu’nu Anarken”, *Memleket*, Kasım 6, 2013, (Erişim 10 Ocak 2024.), <https://www.memleket.com.tr/emegini-konyaya-sebil-eden-sahih-insan-huseyin-koroglu-nu-anar-ken-26313yy.htm>.

⁷³⁹ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Konya”,34.

⁷⁴⁰ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Konya”,34.

4.9. DİYARBAKIR EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Kurucu Müdür Zeki Peser' in yönetiminde, 1 Kasım 1962 Perşembe günü Süleyman Nazif İlköğretim Okulu binasında açılışı yapılmıştır. Bu bina, 1967 yılında Tıp Fakültesine verilince Enstitü günümüzde Anadolu Lisesi tarafından kullanılan binada iki yıl kaldıktan sonra da İstasyon Caddesi üzerindeki binasına taşınmıştır.⁷⁴¹

4.9.1. Enstitünün Gelişimi

Enstitü Edebiyat ve Fen Bilgisi Bölümleri olmak üzere, 126 erkek ve 45 kız öğrenci toplam 171 öğrenci ile öğretime başlamıştır.⁷⁴² İki bölümle eğitim hayatına başlayan Enstitü 1967 yılında bölümlerin yeniden düzenlenmesi dolayısıyla, “*Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi*” olarak dört bölümlü enstitü haline gelmiştir.

Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde 1968-1969 öğretim yılında Beden Eğitimi Bölümü açıldığı ve bir yıl eğitim verdikten sonra 1970 yılında kapatılarak, Gazi Eğitim Enstitüsüne gönderildiği bilgisi⁷⁴³ verilmiştir. Ancak, “*Öğretmen Okulları 1968-1969 Yıllığı*” nda Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde Beden Eğitimi Bölümü açıldığı hakkında herhangi bir veri bulunmamaktadır.

1971-1972 öğretim yılında, İngilizce, Fransızca ve Almanca Bölümlerinin açılmasıyla Enstitü bölüm sayısı 7'ye yükselmiştir. Diğer enstitüler gibi Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde de 1974 yılında Akşam Öğretimi ve Mektupla Öğretim vermeye başlanmasıyla birlikte Enstitünün hem sınıf sayısında hem öğrenci sayısında hem de öğretmen sayısında önemli artışlar yaşanmıştır.

1978-1979 öğretim yılında Diyarbakır Eğitim Enstitüsü, öğretim yılı dört yıla çıkarılarak isminin de “*Diyarbakır Yüksek Öğretmen Okulu*” olarak değiştirilmesiyle; 1962-1963 öğretim yılında eğitim hayatına başlayan, Enstitü dönemi de sona ermiş oldu.

⁷⁴¹Dicle Üniversitesinin Kuruluş ve Tarihçesi, (10 Ocak 2023 tarihinde erişildi).

<https://www.dicle.edu.tr/tr/birimler/ziya-gokalp-egitim-fakultesi/sayfalar/tarihce-659>; Şevket Beysanoğlu, *Bütün Cepheleriyle Diyarbakır*, (İstanbul: Şehir Matbaası, 1963),250; Cemal Aküzüm ve Hasan Akgündüz, “Diyarbakır’da Öğretmen Yetiştirme Deneyimleri”, *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2, S.3 (2014):28-43 (Erişim 17 Aralık 2023) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jcer/issue/18615/196500>

⁷⁴² Diyarbakır Valiliği, *Cumhuriyetin 50. Yılında Diyarbakır 1973 İl Yıllığı* (Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği, 1973), 285.

⁷⁴³ Özbay Güven, “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Okulların Eğitimini Hazırlayıcı Çalışmalar,” *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi* 1, S.2 (1996): 78 (Erişim 2 Aralık 2023). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/290943>

1967-1978 yılları arasında Diyarbakır Eğitim Enstitüsü öğrenci ve mezun sayıları tablo97’de verilmiştir.

Tablo 82: Diyarbakır Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Sayıları⁷⁴⁴

ÖĞRETİM YILI	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						Diploma Alanlar Genel Toplam		
	GÜNDÜZ			AKŞAM			Yabancı Öğrenci	GÜNDÜZ			AKŞAM				
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam		Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız		Toplam	
1967-1968	344	57	401						268	35	303				303
1968-1969	288	46	337				3		25	5	30				30
1969-1970	397	62	463				4		94	22	116				116
1970-1971	513	48	561						147	6	153				153
1971-1972	530	69	599						129	20	149				149
1972-1973	553	62	615						196	19	215				215
1973-1974	634	66	700	233	16	249			168	21	189				189
1974-1975	719	107	826	514	31	545			152	18	170				170
1975-1976	675	96	771	799	46	845			227	48	275	265	17	282	557
1976-1977	595	161	756	782	74	856			296	56	352	407	30	437	789
1977-1978	732	161	893	872	83	955			295	32	327	454	54	508	835

Enstitünün öğrenci sayılarında yıllara göre dalgalanma yaşanmış, kız öğrenci sayıları gündüzlü kısmında da akşam öğretiminde de erkek öğrencilerin çok gerisinde kaldığı görülmektedir. Enstitü erkek öğrencileri yatılı olarak alırken, kız öğrenciler yatılı alınmıyor; dolayısıyla Diyarbakır Eğitim Enstitüsü, “yatılı erkek ve gündüz karma” bir okuldur. Kızların yatılı değil de gündüzlü okumaları, sayılarının erkek öğrencilerin gerisinde kalmasında en önemli etken olarak gösterilebilir. Enstitüde 1968-1969’da 3 ve 1969-1970’te 4 öğrenci, yabancı öğrenci statüsünde eğitim görmüştür.

1967-1978 yılları arasında Enstitüden, Gündüz kısmından, 1997 erkek, 282’si kız, toplam 2279 kişi; 1975-1976 döneminde Akşam öğretiminden, 1126 erkek, 101’de kız toplam 1227 kişi, genel toplamda ise 3506 öğretmen adayı mezun olmuştur.

4.9.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu

1961-1962 öğretim yılında Müdür Zeki Peser’ in yönetiminde Fen ve Edebiyat Bölümleriyle eğitim hayatına başlayan Enstitü, 1971-1972 gelindiğinde ise 7 bölümlü hale gelmesiyle gelişmesini tamamladığını söyleyebiliriz. Enstitünün öğretime başladığı kadrosu hakkında herhangi bir bilgiye ulaşabilmiş değiliz.

Enstitünün, 1969-1970 öğretim yılı yönetiminde görev alan kadrosu⁷⁴⁵

⁷⁴⁴ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 43; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 47-48; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978, 20-36; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-1978, 9.

- Zeki Aktan: **Müdür**
- Salih Önen: **Md. Baş Yrd.**
- Ali Gürsever: **Md. Yrd.**
- Osman Tıraş: **Md. Yrd.**
- Rıfkı Akın: **Md. Yrd.**
- Sait Dinçtürk: **Md. Yrd.**
- Türkan Şanlı: **Türkçe Bölüm Şefi**
- Muhlis Kardoruk: **Sosyal Bilgiler Bölüm Şefi**
- N. Bulut: **Matematik Bölüm Şefi**
- Turan Özden: **Fen ve Tabiat Bilgileri Bölüm Şefi**

Müdür, müdür yardımcıları ve bölüm şefleriyle birlikte toplam on kişiden oluşan Enstitü yönetimi, 1971-1972 öğretim yılında yeni bölümlerin açılmasıyla hem müdür yardımcıları hem de bölüm şeflerinin sayılarında artış yaşanmıştır.

1967-1978 yılları arasında Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretim kadrosunun unvan ve statülerine göre dağılımı tablo 98’de verilmiştir.

Tablo 83: Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayıları⁷⁴⁶

Öğretim Yılı	1. Esas Görevi Okul Dışında Olan		2. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan			Toplam (1+2)
	Öğretmen	Öğretmen	Vekil Öğretmen	Öğretim Görevlisi	Öğretmen	
1967-1968				18		18
1968-1969			7	17		24
1969-1970	21	1			7	29
1970-1971	23	1			9	33
1971-1972	23	13				36
1972-1973	35	8				43
1973-1974	35	6			5	46
	Asli Görevi Enstitüde Olan			Diğer Öğretim Kurumlarından Gelenler		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Genel Toplam
1974-1975	44	6	50	14	1	65
1975-1976	52	9	61	---	---	61
1976-1977	41	10	51	16	1	68
1977-1978	41	11	52	---	---	52

Diyarbakır Eğitim Enstitüsü öğretim kadrosunu oluşturma konusunda, 1967-1974 yılları arasında kendi kadrosunda değil, okul dışında görevli ve kadrosu başka okulda olan

⁷⁴⁵ Öğretmen Okulları 1969-1970 Yıllığı, 244.

⁷⁴⁶ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970,120-121; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 94-95; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978, 70.

öğretmenleri ücretli olarak görevlendirdiği görülmektedir. 1974-1975 öğretim yılından itibaren Enstitünün büyük oranda kendi kadrosunu oluşturduğu 2 öğretim yılında diğer eğitim kurumlarından görevlendirme yaptığı görülmektedir. 1973-1974 öğretim yılında 46 olan öğretmen sayısının bir yıl sonra 65’ e yükseldiği görülmektedir. Öğretmen sayısındaki bu artışta en önemli nedeni olarak, Enstitüde Akşam öğretimine başlanmış olmasını söyleyebiliriz.

Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde görev yapmış öğretim kadrosunun, isim ve branşları tablo 99’da verilmiştir

Tablo 84: Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler⁷⁴⁷

ÖĞRETMENLER			
Ad ve Soyadı	Branşı	Ad ve Soyadı	Branşı
Günay Karakan	Edebiyat	Turan Özden	Kimya
Sıtkı Sağlam	Türkçe	Sait Dinçtürk	Fizik
Abdullah Soytürk	Türkçe	Fahriye Özbacı	Fizik
Önder Göçgün	Türkçe	Hasan Üzer	Fizik-Kimya
Bekir Ay	Edebiyat	Dursun Çobanoğlu	Biyoloji
Ülkü Aydın	Türkçe	Hüseyin Yaşa	Matematik
Naim Alkan	Edebiyat	Bayram Acar	Matematik
Mustafa Özbacı	Edebiyat	N. Bulut	Matematik
Salih Önen	Edebiyat	Ali Paşa Aydın	Matematik
Mehmet Kutlu	Edebiyat	Abdül Kadir Albayrak	Matematik
Türkan Tanlı	Türkçe	Senih Vehbi Sayın	Resim-İş
Melahat Özgül	Edebiyat	Yücel Koyuncu	Tarih
Salih Gülseven	Edebiyat	Suphi Ayduk	Tarih
Zeki Peser	Meslek Dersleri	Cemal Turan	Tarih
Leman Aykal	Meslek Dersleri	Rıfki Akın	Coğrafya
Muhlis Kardoruk	Meslek Dersleri	Cengiz Aydın	Beden Eğitimi
Zeki Aktan	Meslek Bilgisi	Osman Tıraş	
Ali Gülsever	Meslek dersleri	Yusuf Ziya Günel	
Halistin Kukul	Fransızca	Mustafa Küçük	
Bedir Avcı	İngilizce	Asiye Çakmak	

Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretim kadrosunda yer alan öğretmenlerin isimlerini tespit edebildiklerimiz yukarıdaki tabloda paylaştık. Bu isimleri, mezunlardan, sosyal medyadan vs. kaynaklardan elde etmeye çalıştık.

Enstitüde görev yapan, “Bayram Acar, Zeki Aktan, Zeki Peser, Naim Alkan, Mustafa Özbacı” gibi öğretmenler başarıları nedeniyle diğer enstitülerde de görevlendirilmiştir. Günay Karakan’ ın, “*Cumhuriyet Dönemi Şiirinde Aşk, Canı Dışında Tomurcuğun, Seni Söyler Salkım Söğütler*” isimli şiir ve inceleme eserleri bulunmaktadır.

⁷⁴⁷ Mahir Güngör, “Diyarbakır Eğiti Enstitüsü”, Görüşmecisi: Meral Kayabaşı, Telefonla Konuşma, 25 Haziran 2024.(Mahir Güngör, Diyarbakır Eğitim Enstitüsü 1972 Sosyal Bilgiler Bölümü Mezunu, Enstitü öğretmenleri ve branşları hakkında yardımcı olmuştur.)

Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Öğretim kadrosunu oluştururken, Enstitü mezunları, sosyal medya, Tebliğler Dergisi başarılı öğretmenler listesi, Milli Eğitim Şura kayıtlarından oluşturmaya çalıştık.

Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde görev yapan müdürlerin isim, branş, göreve geliş ve ayrılış süreleri tablo 100’de verilmiştir.

Tablo 85: Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler⁷⁴⁸

Ad ve Soyadı	Branşı	Görev Süresi	
		Göreve Geliş	Görevden Ayrılış
A. Zeki Peser	Meslek Dersleri	1962	1965
Yusuf Ziya Beyzadeoğlu	Edebiyat	1965	1967
Zeki Aktan	Meslek Dersleri	1967	1971
Naim Alkan	Edebiyat	1971	1973
Şükrü Orhan		1973	
Bekir Ay	?	?	?

Enstitünün Kurucu Müdürü Zeki Peser, Tebliğler Dergisinde 1963 yılında terfi alanlar listesinde ismi bulunan başarılı bir eğitimcidir.⁷⁴⁹ Zeki Peser, daha sonra Bursa Eğitim Enstitüsünde tayin olmuş, aynı zamanda doktora yaparak Hacettepe üniversitesinde öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır.

Enstitü müdürlerinden Yusuf Ziya Beyzadeoğlu birden fazla eğitim enstitüsünde müdürlük yapmış deneyimli bir eğitimcidir. Naim Alkan Erzurum Eğitim Enstitüsünde Müdür yardımcılığ görevinde bulunmuştur. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü eğitim kadrosunun dönemin önemli eğitimcileri arasından seçilerek oluşturulduğu görülmektedir.

⁷⁴⁸ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1965-1966 Yıllığı, 126; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı, 123; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı, 164; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı, 184; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı, 245; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1970-1971 Yıllığı, 218; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-74 Yıllığı, 35.

⁷⁴⁹ Tebliğler Dergisi, Tefi Listesi-Öğretmen Okulları, (İstanbul: Tebliğler Dergisi 26, S.1276, 21 Ekim 1963), 225.

4.10. TRABZON FATİH EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Fatih Eğitim Enstitüsü 2 Aralık 1963 tarihinde, Trabzon'un tarihi konaklarından Nemlizade Konağında öğretime başlamıştır. Bu tarihte Trabzon'da hem Karadeniz Teknik Üniversitesi hem de Fatih Eğitim Enstitüsü birlikte açılmıştır.⁷⁵⁰ Enstitü 1963 yılında açılmış olsa da dönemin Milli Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç' ın 18 Temmuz 1961 tarihinde *Hizmet Gazetesi*'ne verdiği demeçte, “*Trabzon'da Eğitim Enstitü açılması düşünülüyor*”⁷⁵¹ sözleri daha önceden planlandığını göstermektedir.

2 Aralık 1963 tarihli Hizmet gazetesinde Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Trabzon Eğitim Enstitüsünün açılış haberi, “*Trabzon tarihi günlerinden birini yaşıyor*” manşetiyle okuyuculara duyurulmuştur. 2 Aralık Pazartesi günü Fatih Eğitim Enstitüsünün açılış töreni, Başbakan Yardımcısı Prof. Turhan Feyzioğlu, Milli Eğitim Bakanı Dr. İbrahim Öktem, Trabzon CHP Milletvekilleri, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörleri, Profesörler, Askeri davetliler, Vali Vefa Poyraz, Belediye Başkanı Suat Oyman ve daha birçok davetlinin yanı sıra Trabzonluların da katılımıyla saat 9:15'te başlamıştır.

Türkiye'de 10. Enstitü olarak öğrenime başlayan Fatih Eğitim Enstitüsünün açılış töreninde, ilk konuşmayı Enstitü Müdürü yapmış, onu takiben Milli Eğitim Bakanı ile Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu da birer konuşma yapmışlardır. Feyzioğlu'ndan sonra Enstitü öğrencilerini temsilen yapılan konuşmalardan sonra Eğitim Bakanı Öktem, kurdeleyi keserek Enstitüyü öğrenime açmıştır.⁷⁵² Aynı günde hem Karadeniz teknik Üniversitesinin hem de Eğitim Enstitüsünün açılması, basında sevinçle karşılanmış “*Trabzon Uygarlığın Eşiğinde*” manşetleri atılmıştır.⁷⁵³

4.10.1. Enstitünün Gelişimi

Fatih Eğitim Enstitüsü açılışında, Fen ve Edebiyat Bölümü olmak üzere iki bölümlle öğretime başlamıştır. 1966 yılında bölümler yeniden düzenlenmesiyle Enstitü, “*Matematik, Fen ve Tabiat Bilgisi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Bölümü*”⁷⁵⁴ olarak dört bölümde öğretime *Fatih Yüksek Öğretmen Okulu*'na dönüştürülene kadar devam etmiştir.

⁷⁵⁰ İsmail Kansız, “Bir Kitabın İki Sayfası Gibiydiler,” *Karadeniz'de Son Nokta*, Nisan 14,2023, (Erişim 9 Mayıs 2023).<https://www.karadenizdesonnokta.com.tr/bir-kitabin-iki-sayfasi-gibiydiler>

⁷⁵¹ *Trabzon'da Eğitim Enstitüsü Açılması Düşünüldüğü*, Hizmet (Trabzon), Temmuz 18, 1961.

⁷⁵² *Trabzon tarihi günlerinden birini yaşıyor*, Hizmet (Trabzon), Aralık 2, 1963.

⁷⁵³ *Trabzon Uygarlığın Eşiğinde*, Hizmet (Trabzon), Aralık 3, 1963.

⁷⁵⁴ *Öğretmen Okulları 1966-1967 Yılı*, 108.

1964-1978 yılları arasında Fatih Eğitim Enstitüsünde eğitim gören öğrenci ve mezun sayıları tablo 101’de verilmiştir.

Tablo 86: Fatih Eğitim Enstitüsü 1964-1978 Yılları Arası Öğrenci ve Mezun Sayısı⁷⁵⁵

Öğretim Yılı	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						Diploma Alanlar Genel Toplam
	GÜNDÜZ			AKŞAM			GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	
1967-1968	231	35	266				115	20	135				135
1968-1969	202	17	219				24	1	25				25
1969-1970	262	36	298				96	8	104				104
1970-1971	273	55	328				78	7	85				85
1971-1972	281	56	337				58	17	75				75
1972-1973	302	51	353				107	28	135				135
1973-1974	304	42	346	197	12	209	107	11	113				113
1974-1975	287	49	336	261	16	277	81	11	92				92
1975-1976	278	54	332	376	26	402	94	19	113	120	9	129	242
1976-1977	409	134	543	506	69	575	113	24	137	162	14	176	313
1977-1978	414	182	596	557	76	633	199	29	228	250	17	267	495

1967-1978 yılları arasında Enstitünün öğrenci sayılarına ait istatistik bilgilere baktığımızda, kız öğrencilerin Fatih Eğitim Enstitüsünü 1975-1976 öğretim yılına kadar tercih etmediği düşünülse de kızlar için ayrılan kontenjanın az olmasından öte başvuran öğrencilerin sınavı kazanma başarısı da göz ardı edilmemelidir.

1968-1969 öğretim yılında Fatih eğitim Enstitüsüne başvuran ve enstitüye kabul edilen kız öğrencilerin başarı durumu tablo 102’de verilmiştir.

Tablo 87: 1968-1969 Öğretim Yılı Enstitüye Başvuran ve Alınan Kız Öğrencilerin Başarı Durumu

Kız Öğrenci	Matematik		Fen ve Tabiat Bilgisi		Türkçe		Sosyal Bilgiler	
	Yatılı	Gündüzlü	Yatılı	Gündüzlü	Yatılı	Gündüzlü	Yatılı	Gündüzlü
Başvuran	10	7	12	14	12	16	34	16
Alınan								
Ö.O. M	---	---	---	1	---	1	---	3
Lise	---	1	---	1	---	2	---	---
Toplam	---	1	---	2	---	3	---	3
Başarı Oranı	---	%13	---	% 13	---	% 16	---	% 16

Fatih Eğitim Enstitüsüne Yatılı ya da gündüzlü olarak başvuran kız öğrencilerin sayısal durumlarına baktığımızda hem başvuru sayısı hem de okula alınan kız öğrenci sayısı oldukça düşük görülmektedir. Başarı oranları %13 ile % 16 arasında değişirken bu oran aynı sınava giren erkek öğrencilere nispetle yüksektir. Kız öğrencilerin yatılı kısmına başvurmuş olmalarına rağmen alım yapılmamıştır. Enstitü erkek öğrencileri yatılı olarak alırken, kız

⁷⁵⁵ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 54; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 46; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978,36; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 21; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-1978, 10.

öğrencileri yatılı olarak alınmadığı *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü* tarafından yayınlanan yıllıklarda görülmektedir.⁷⁵⁶

İlk mezunlarını 1964-1965 öğretim yılında veren Enstitünün, 1967-1978 yılları arası 11 yılda 1814 öğretmen mezun ettiği bilgine yukarıdaki tablodan ulaşmaktayız. Bu sayılara Enstitüyü dışarıdan bitirenlerin dahil olup olmadığını bilemiyoruz.

4.10.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu

2 Aralık 1963-1964 tarihinde *F. Orhan Öztürk*'ün kurucu müdürlüğünde öğretime başlayan Fatih Eğitim Enstitüsü'nün ilk mezunlarını verdiği 1965 yılı "*Edebiyat Bölümü*" öğretim kadrosu:

- **Enstitü Müdürü:** Kemal Ülker (Matematik);
- **Edebiyat Öğretmenleri: Bölüm Şefi-** Rasim Şimşek (Dilbilgisi ve Modern Edebiyat); Mazhar Kükey (Türkçe), Burhanettin Tüzün (Eski Türk ve Divan Edebiyatı), Burhanettin Kadı (Divan ve Halk Edebiyatı), İrfan Kara (Kompozisyon ve Yazı);
- **Meslek Dersleri Öğretmeni:** Ahmet Gürsoy (Genel Öğretim Metodu, Ölçme ve Değerlendirme),
- **Tarih Öğretmenleri:** Aliye Aşırbaşı (Eski Çağ-Osmanlı Tarihi), Ahmet Canbalı (İnkılap ve Osmanlı Tarihi);
- **Coğrafya:** Remzi Doğan

Kemal Memiş Kahramanoğlu'nun yazdığı "*Mesleki Yaşam Öyküm*"⁷⁵⁷ adlı otobiyografik eserde yukarıdaki *Edebiyat Bölümü* öğretim kadrosu hakkında daha detaylı bilgiler bulunmakla birlikte, *Fen Bölümü* ile ilgili bilgi paylaşılmamıştır.

Fatih Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretmenlerin isim ve branşları aşağıdaki 103 numaralı tabloda görülmektedir.

⁷⁵⁶ *Öğretmen Okulları 1965-1966 Yıllığı*, 111- 114; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı*, 107-108; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968*, 145-147; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı*, 162-165.

⁷⁵⁷ Kemal Memiş Kahramanoğlu, *Mesleki Yaşam Öyküm*, ed. Veysel Usta, (Trabzon: Serander Yayınları, 2019), 75-77. (Bu eserin yazarı Kemal Memiş Kahramanoğlu, Fatih Eğitim Enstitüsünü 1965 yılında bitirdikten sonra 1978 yılında ise Fatih Eğitim Enstitüsünün öğretim kadrosuna dahil olmuştur. Bu eserin bize ulaşmasını sağlayan Editörü Eğitimci Yazar Veysel Usta'ya teşekkürlerimizi sunarız.)

Tablo 88: Fatih Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler

ÖĞRETMENLER		
Ahmet Gürsoy: Meslek Dersleri	A. Hilmi İmamoglu: Edebiyat	Kemal Ülker: Matematik
Rasim Şimşek: Edebiyat	Muzaffer Tunç: Coğrafya	Ömer Lütfi Çebi: Matematik
Raif Özben: Edebiyat	İdris Engin: Coğrafya	İbrahim Erbaş: Matematik
Mazhar Kükey: Edebiyat	Aga Remzi: Coğrafya	Lütfiye Duman: Fizik
Burhanettin Tüzün: Edebiyat	Cemil Gürgöze: Coğrafya	Sait Aydemir: Fizik
Burhanettin Kadı: Edebiyat	Ahmet Can Bali: Tarih	Ayla Gürdal: Fizik
Enver Okur: Edebiyat	Hüseyin Aydın: Tarih	İlhan Duman: Kimya
Bener Cordan: Edebiyat	Adem Kaymaz: Tarih	Nadide Sevdin: Biyoloji
İrfan Kara: Edebiyat	Vahdettin İskender: Tarih	Yılmaz Ergun: İngilizce
Baki Akgül: Edebiyat	Nuri Yazıcı: Sanat Tarihi	Muharrem Sevdin: İngilizce
Rıfki Yazıcı: Edebiyat	Mustafa Malkoç: Resim	Halim Yahyaoglu: Almanca
Abdullah Çolak: Edebiyat	Özalp Türüner: Fransızca	Sezai Orhon: Almanca
Kemal Kahramanoğlu: Edebiyat	Ali Aydemir: Fransızca	
Ahmet Kukul: Edebiyat		

Fatih Eğitim Enstitüsünde öğrencileri üzerinde, “*Behçet Dede, Rıfki Yazıcı, Abdullah Çolak*” gibi iz bırakan öğretmenlerin yanı sıra; o dönem şartlarında “*Ahmet Gürsoy, Sait Aydemir, İrfan Yılmaz, Ahmet Can Bali, Aydın Özyar, Remzi Doğar, Burhanettin Tüzün ...*”⁷⁵⁸ gibi öğrencilerine, hedeflerine ulaşmak için siyasetten uzak bağımsız düşünme yetisi kazandırmaya çalışan ve öğrencisine karşı adaletli aynı zamanda objektif davranabilen öğretmenler de bulunmaktaydı.

Fatih Eğitim Enstitüsünde 1967- 1978 yılları arasında görev yapan öğretmenlerin kadrolarına, unvanlarına ve statülerine göre sayısal verileri tablo 104’te verilmiştir.

Tablo 89: Fatih Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı⁷⁵⁹

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Olanlar		2. Esas Görevi Okul Dışında Olan	3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan		Toplam (1+2+3)
	Öğretim Görevlisi	Öğretmen	Öğretmen	Öğretim Görevlisi	Öğretmen	
1967-1968	16			6		22
1968-1969	18			2		20
1969-1970					7	7
1970-1971					6	6
1971-1972		25	2			27
1972-1973		27	1		3	31
1973-1974		24	5			29
	Asli Görevi Enstitüde Olanlar			Diğer Öğretim Kurumlarından Gelen		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Genel Toplam
1974-1975	29	4	33	---	---	33
1975-1976	35	5	40	---	---	40
1976-1977	43	3	46	---	---	46
1977-1978	50	3	53	---	---	53

⁷⁵⁸ Raif Özben, *Rasim Şimşek Türkçe Evreninde Çoğalan Sevgi* (İzmir: Yazı Kültürü Yayıncılık, 2020), 30.

⁷⁵⁹ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970, 120-121; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 95-96; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978, 70.

Enstitüde 1967-1974 yılları arasında görev yapmış öğretim kadrosu, “Okulun Kadrosunda Olanlar, Esas Görevi Okul Dışında Olanlar ve Esas Kadrosu Başka Okulda Olan” başlıklarında incelenen tabloda görülmektedir. 1967-1969 yıllarında öğretim kadrosunda sayısal olarak öğretim görevlilerinin yoğunlukta olduğu ve sonraki yıllarda ise bu yoğunluk öğretmen kadrosuna geçmiştir. Diğer enstitülerin aksine, Fatih Eğitim Enstitüsü kendi kadrosunu oluşturduğu ve diğer kurumlardan daha az faydalandığını söyleyebiliriz. 1974-1978 dönemi öğretim kadrosunun en önemli detayı Fatih Eğitim Enstitüsünün bu dönemde tamamen kendi kadrosunu oluşturduğu ve Enstitü dışından görevlendirme yapmadığıdır. Eğitim enstitüleri arasında nadir görülen bir özellik olarak Fatih Eğitim Enstitüsünün öğretim kadrosu problemi yaşamadığı sonucuna da varabiliriz.

4.10.3. Fatih Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler

Fatih Eğitim Enstitüsü 2 Aralık 1963 açılış tarihinde kurucu müdür olarak ya da açılış hazırlığı döneminde F. Orhan Öztürk görev yapmıştır.

- **Kemal Ülker:** Matematik öğretmeni ve deneyimli bir müdür olan Kemal Ülker, Fatih Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne atanmıştır. göreve geldiği 1964-1965 öğretim yılından itibaren neredeyse 8-9 yıl bu görevde kalması Eğitim Enstitüleri Müdürlüğü görevi için oldukça uzun bir dönemdir. Kemal Ülker’in tam olarak göreve geliş ve görevden ayrılış tarihi hakkında net bir bilgiye sahip olmamakla birlikte, Kemal Kahramanoğlu’na ait 1964-1965 tarihli Diplomada Müdür olarak Kemal Ülker’in imzası bulunmaktadır. Fatih Eğitim Enstitüsüne ait arşiv belgelerinde 21 Aralık 1972 tarihine ait bir belgede Enstitü Müdürü Kemal Ülker imzası bulunmaktadır. Öyleyse 1964-1965 öğretim yılından, 1972-1973 öğretim yılları arasında Kemal Ülker’in Fatih Eğitim Enstitüsü Müdürü olarak görev yaptığını söyleyebiliriz.
- **Rıfkı Yazıcı:** Kemal Ülker’in başarılı müdürlüğünden sonra Enstitüde Edebiyat Öğretmeni olarak görev Rıfkı Yazıcı Müdür olarak atanmıştır. Rıfkı Yazıcı’nın 1973-1974 öğretim yılında Müdürlük görevinde olduğu Öğretmen Okulları 1973-1974 Yıllığında görmekteyiz. Rıfkı Yazıcı daha sonra Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü de yapmıştır.
- **Bener Cordan:** Edebiyat Öğretmeni Bener Cordan, Fatih Eğitim Enstitü Müdürlüğü görevine geliş tarihi net değil, 1973-1976 yılları arasında Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsünde Müdürlük görevi yapmıştır. Daha sonra ise 1976-1978 yılları arasında Fatih Eğitim Enstitüsü Müdürü olarak görev yapmış, sonrasında ise Enstitü öğretim kadrosunda bulunmuştur.

- **Tayyar Cebiroğlu:** Enstitü Müdürlüğüne Bener Cordan 'ın görevden alınması sonrası getirilmiş ve 1978-1979 yılları arasında Müdür olarak görev yapmıştır. Tayyar Cebiroğlu 1979 yılı Haziran'ında Enstitünün Fatih Yüksek Öğretmen Okulu'na dönüşene kadar Enstitünün son müdürü olarak görevini tamamlamıştır.

4.10.4. Fatih Eğitim Enstitüsü İmkanları

4.10.4.1. Enstitüsü Amblemi

Eğitim Enstitüleri Amblem seçiminde Gazi Eğitim Enstitüsü Amblemini temel olarak alıp bazı ince detaylarla kendi enstitülerinin özelliklerini eklemişlerdir. Genel olarak ufuk çizgisinin ikiye ayırdığı kürenin gökyüzünü temsil eden üst kısmında öğretmenlere ithafen kutup yıldızı bulunmaktadır. Enstitü açılışında Gazi Eğitim Enstitüsü Amblemini kullanmış daha sonra, Enstitü Teknik Öğretmeni *İrfan Yılmaz* tarafından uyarlanan amblemi kullanmıştır. Fatih Eğitim Enstitüsü Amblemi de aynı şekilde, iki mavi zemin arası ufuk çizgisiyle ikiye ayrılmış; ancak ufuk çizgisinin yerini Karadeniz'i temsilen dalga almıştır. Açık mavi üst zeminde kutup yıldızı, koyu mavi alt zeminde ise enstitünün baş harfleri FEE yazılıdır.⁷⁶⁰

4.10.4.2. Binası

Fatih Eğitim Enstitüsü, Trabzon'un merkezi Gazipaşa Mahallesinde yer alan tarihi Nemlizade Konağında 1963-1964 öğretim yılında eğitime başlamıştır. Trabzon'un önemli ailelerinden Nemlioğlu ailesine ait 1892 yılında yaptırılan Konak, 1963 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından satın alınarak okul binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bina:

“Alt katta iki büyük bodrum, birinci katında altı oda ve birbirine bitişik... üç büyük salon, ikinci katında sekiz oda ve aynı şekilde üç salon, üçüncü katında dokuz oda ve aynı şekilde üç salon, dördüncü katında beş oda ve yine üç büyük salon ve batı tarafında bir kış bahçesi, hanenin önünde geniş bir taşlık ve taşlığın ön kısmında nadide ağaçlarla süslü bir bahçe, ...bahçenin şark köşesinde yan yana bir mutfak ve bir odunluk ve çamaşırılık, yine hanenin batı tarafındaki çamlığın köşesinde geniş bir ahırdan ibaret olan bu hane...”

İnşa edilmesi bakımından saray sistemine benzetilen, Nemlizade Konağı hakkında bilgiler Trabzon Belediyesi kayıtlarında bulunmaktadır.⁷⁶¹ Nemlizade Konağı, 1963-1979 yılları arasında, Fatih Eğitim Enstitüsü Binası olarak hizmet vermiştir.⁷⁶²

4.10.4.3. Kütüphanesi

⁷⁶⁰ Fatih Eğitim Enstitüsü Mezunlarının sosyal medyada paylaştığı bilgilerden oluşturulmuştur. Bkz. EK:15.

⁷⁶¹ Fatih Erol, “Trabzon'un En Zengin Ailesi Asilzade Nemlioğulları,” *Taka Gazetesi*, Ekim 26,2022, <https://www.takagazete.com.tr/asilzade-nemliogullari> (3 Mart 2024 tarihinde erişildi.)

⁷⁶² <http://www.trabzon.gov.tr/kultur-sanat-ve-turizm>

2 Aralık 1964 yılında öğretime başlayan Fatih Eğitim Enstitüsü, Kütüphanesinde kadrolu bir memur ile hizmet vermiştir. Enstitü Kütüphanesinin sahip olduğu kitap sayılarına dair bilgiler, Öğretmen Okulları Yıllıklarından; kitapların genel kategorileri hakkında bilgilere ise Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hazırlanan istatistiklerden ulaşabilmekteyiz.

Yıllıklarda Fatih Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde, “1964- 1965: 1500; 1971-1972: 3980; 1972-1973: 5743; 1973-1974: 6113”⁷⁶³ dört öğretim yılına ait kitap sayıları bulunmakta diğer yıllara ait bilgilere ulaşamamıştır.

Enstitünün kitap kategorileri hakkındaysa sadece 1968 yılına ait bilgiler elimizde mevcut. 1968 yılı itibarıyla Fatih Eğitim Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan toplam 4316 eserin açılımı: “Genel: 783, Felsefe: 447, Dini: 16, Sosyal: 21, Filoloji: 9, Nazari Bilimler: 1216, Tatbiki Bilimler: 12, Güzel Sanatlar: 120, Edebi Eserler: 1384, Tarih- Coğrafya- Biyografi:308” den oluşmaktadır.⁷⁶⁴

Enstitünün kütüphanesi ile ilgili diğer bir sayısal veri ise kütüphaneden faydalanan öğrenci ve öğretmenlerin eser kategorisi ve sayısı üzerine Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hazırlanan “Üniversite ve Yüksek Okulların Kütüphanelerine” ait istatistiktir.

Fatih Eğitim Enstitüsü kütüphanesi okuyucularının okudukları kitap konuları ve mesleklerine göre sayısal veriler tablo 105’te verilmiştir.

Tablo 90: Fatih Eğitim Enstitüsü 1968 Yılı Okudukları Kitap Konularına ve Mesleklerine Göre Okuyucu Sayıları⁷⁶⁵

	Genel	Felsefe	Dini	Sosyal	Filoloji	Nazari Bilimler	Tatbiki Bilimler	Güzel Sanat.	Edebi Eserler	Tarih Coğrafya Biyografi	Genel Kütüphane Okuyucu Sayısı	% Oran
Öğrenci	199	131	15	210	4	188	10	39	216	95	1107	%92
Öğretmen	18	10	5	18	8	8	3	3	18	6	97	%8
Toplam	217	141	19	228	12	196	13	42	234	101	1204	

Enstitü kütüphanesinden gerek faydalanan eserlerin konuları bakımından gerekse okuyucuların mesleklerine göre sayılarına dikkate aldığımızda, öğrencilerin kütüphane

⁷⁶³ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1964-1965 Yıllığı, 126; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı, 184; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı,194; Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı,42.

⁷⁶⁴ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968, 121.

⁷⁶⁵ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968,140-141.

kaynaklarına öğretmenlere oranla daha fazla başvurduğu görülmektedir. Ancak, 1968 yılında Enstitüde 266 öğrenci 1107 defa kütüphane kitaplarından faydalanması oranı %19 gibi bir orana denk gelirken; Enstitüde görev yapan 22 öğretmenin 97 kez kitaplara başvurması oranı da %18’ dir. Buda gösteriyor ki, öğrencilerin okuduğu kitap sayısının öğretmenlerin okuduğu kitap sayısından fazla olması öğrenci sayısının öğretmen sayısından fazla olmasından dolaydır.

4.10.5. Enstitü Öğrencilerinin Faaliyetleri

4.10.5.1. Kültürel

Trabzon’un önemli simalarından Ziyad Nemli tarafından çıkarılan belli bir süre sonra ara verilen “*Kıyı*” dergisi, yıllar sonra Fatih Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği tarafından tekrar yayınlanmaya başlanmıştır. Rasim Şimşek yönetiminde yayın hayatına başlayan, aylık sanat dergisi “*Kıyı*” nın bu çıkışı, “*İkinci Kıyı*” olarak adlandırılmaktadır.

Fatih Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneğinin gayretleriyle yayın hayatını 1969-1970 yılları arasında sürdüren dergi, 19 sayı çıktıktan sonra 1970 yılının Kasım ayında yayınına son vermiştir. Derginin logosu ve kapak düzeni Enstitü öğretmenlerinden İrfan Yılmaz tarafından yapılmıştır.

Kıyı dergisinde, “*Su Yüzüne Çıkarken*” başlıklı yazıda o dönemde Türkiye’de üniversite gençliği arasında yaşanan olaylar hakkında, “...üniversite ve yüksek okullarımızda görülen öğrenci olayları, söz konusu kurumların büyük bir bunalım geçirmekte olduğunu gösterdi...Şimdi bunalımın varlığı yokluğu değil nedenleri tartışılıyor...” tespiti yapıldıktan sonra, kamuoyunda tartışılan bunalımın sebepleri “*Kimilerine göre öğrenci olayları... öğrencilerin, içinde bulundukları yaşama koşulları... öğretim üyesi yetersizliği, sınav yönetmelikleri, özel okullar sorunu...gibi nedenlerden ileri gelmiştir. Kimileri de bu olayları, dış etkilere, sol ya da sağ kışkırtmaları...*” olarak sıraladıktan sonra kendi tespitlerini, “*Bizce öğrenci olaylarını böyle yüzeysel nedenlere dayandırmak doğru değildir. Bu olaylar; yukarıdakileri de içine alan büyük bir bunalımın sonucudur. bunalımın nedenleri ise çok daha derinlerde ve gerilerdedir.*” şeklinde yaptıktan sonra esas sorunu, “*Kanımızca, tek neden, üniversite ve yüksek okullarımızın, bilim ve teknik alanındaki gelişmelere ayak uydurarak kendilerini yenileyememiş olmaları...*” olarak göstermişlerdir.⁷⁶⁶ Kıyı’ da gündemi meşgul eden ciddi sorunlara değinilmesi, esas problemin kaynağının tespitine çalışılması; aslında o sorunu çözmenin en önemli adımıdır. Sebep net belirlenmeden hiçbir sorun çözülmez.

⁷⁶⁶“Su Yüzüne Çıkarken” *Kıyı Aylık Sanat Dergisi*, S.3 (Temmuz1969):1.

Kıyı' nın yazarları arasında, “*Rasim Şimşek, Ziyad Nemli, Gündoğdu Sanımer, Zeki Ömer Sulukan, Raif Özben, İrfan Yılmaz, Alaettin Bahçekapılı, Rıza Zelyut, Ertan Tokinan, İsmail Gümüş, Baki Akgül, Ahmet Anaç, Erkut Eren, Mustafa Güvenli, Subutay Karahasanoğlu, Türel Gazioğlu, Mehmet Yardımcı, Mehmet Bozdoğan, Ahmet Tuncer, Mercan Palabıyık, Kasım Sönmez, Mustafa Gündüz, Kutlay Özlen, Mehmet Alan, Haydar Kenan Gedikoğlu ...*” yer almaktadır.

4.10.5.2. Spor

Fatih Eğitim Enstitüsü bünyesinde, Beden Eğitimi Bölümü bulunmamasına rağmen; Enstitü öğrencileri spor etkinliklerine katılım göstermişlerdir. Özellikle futbolda başarılı sporcular yetişmiştir. Enstitünün öğrencilerinden, Turgay Semercioğlu, Enstitüde okurken bir taraftan da futbolla ilgilenmekte ve 1973 yılında Trabzonspor'da futbol oynamaya başladığı dönemde başarılarından dolayı, Milli Takıma seçilmiştir. Fatih Eğitim Enstitüsü öğrencilerinden futbolda başarılı olmuş birisi de Şenol Güneş'tir. Şenol Güneş hem Trabzonspor'da hem de Milli Takımda kalecilik yapmıştır. Günümüzde de zaman zaman futbol teknik direktörlüğü görevlerinde bulunmaktadır. Enstitü öğrencilerinden, Şakir Bali'de Trabzonspor'da futbol oynamış ve daha sonra yöneticilik yapmıştır.

Fatih Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin futbolda ülke çapında başarılı sporcular çıkarmasında, Enstitüde görev yapan öğretmenlerin etkisi göz ardı edilmemelidir. Enstitü öğretmenlerinin futbol maçları yaptıkları ve bu konuda yetenekli oldukları; Enstitü mezunlarının sosyal medyada yaptığı paylaşımlarda görülmektedir.

4.11. ISPARTA EĞİTİM ENSTİTÜSÜ (GÖKTÜRK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ)

Isparta Eğitim Enstitüsünün açılma hazırlıklarının ne zaman başladığı ve nasıl ilerlediği hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamamış olsak da dönemin Milli Eğitim Müdürü Sadık Güneş'in kişisel gayretlerinin, etkili olduğunu söyleyebiliriz.⁷⁶⁷

Enstitünün kuruluş aşamasında diğer enstitüler gibi kurucu müdür atanmamış, Isparta Kız İlköğretmen Okulu Müdürü İsmail Aycan Müdür Vekili olarak kuruluşu organize etmiştir. Enstitüye alınacak öğrencilerin seçiminde İl Milli Eğitim Müdürü Sadık Güneş'in koordinesinde imtihan komisyonları oluşturulmuş ve öğrenciler önce yazılı sınava tabi tutulmuş daha sonra ise mülakata alınmışlardır.

Bayram Acar, Matematik ve Fen ve Tabiat Bilgisi olarak iki bölüm halinde açılması planlanan okula, her bölümden 45'er kişi olmak üzere 90 öğrencinin Enstitüye alındığı bilgisini verirken;⁷⁶⁸ Enstitü öğrencileri tarafından hazırlanan 1975-1976 mezuniyet yıllığında iki bölüme 40'ar kişiden toplam 80 öğrenci alındığı bilgisini paylaşmaktadır. Başbakanlık İstatistik Kurumu verilerinde ise 1969-1970 öğretim yılı için Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümüne 30 erkek ve 12 kız toplam 42 Öğrenci; Matematik Bölümüne, alınan 40 öğrencinin 30'u erkek ve 10'da kız öğrenci olmak üzere 82 öğrencinin kaydının yapıldığı bilgisi bulunmaktadır. Enstitüye kabul edilen ilk öğrenci grubunun sayısı hakkında üç farklı ancak birbirine yakın bu verileri yanlış-doğru olarak nitelemektense birlikte almanın daha uygun olacağı düşüncesindeyiz; zira Acar'ın verdiği öğrenci sayısı Enstitünün açıldığı tarih itibarıyla, diğer gerek yıllık gerekse istatistik kurumunun verdiği rakamlarsa sene sonu verileridir. Bir yıllık sürede okula kayıt yaptırıp gelmeyenler ya da okulu yarıda bırakanlar da olmuş olabilir.

3 Kasım 1969 tarihinde Isparta Eğitim Enstitüsünün açılışı yapılmış ve ilk ders, Matematik Öğretmeni Bayram Acar tarafından verilmiştir. Daha sonra İl Milli Eğitim Müdürü Sadık Güneş'in organizesinde, Isparta Eğitim Enstitüsü Müdür Vekili İsmail Aycan ve Enstitüye ilk tayin olan öğretmen Bayram Acar ile beraberindeki öğrenciler kent merkezindeki Atatürk Anıtına çelenk koyarak saygı duruşunda bulunmuşlardır.⁷⁶⁹ Enstitünün kendi binası bulunmadığından Isparta Erkek Sanat Enstitüsünde günümüzde Teknik Lise olan

⁷⁶⁷ Bayram Acar, Isparta Eğitim Enstitü kurucu kadrosunda Matematik Öğretmeni; Isparta İl Milli Eğitim Müdürü Sadık Güneş'in dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in Bacanağı olduğu ve Ankara'ya giderek okulun inşaat ödeneğini çıkarttığı söylenmektedir. Adnan taşar <http://blog.milliyet.tr/adnan32>

⁷⁶⁸ Bayram Acar, "Isparta Eğitim Enstitüsü Hakkında Mektup", 9 Haziran 2021, Bkz. EK: 16.

Bayram Acar, kuruluşundan 1975 yılının sonuna kadar altı yıl enstitüde görev yapmıştır. Isparta Eğitim Enstitüsü Matematik Bölüm Şefliği, Müdür Yardımcılığı, Müdür Baş yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. 1975 yılı sonunda ise Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsüne Müdür olarak tayin edilmiştir.

⁷⁶⁹ Isparta Eğitim Enstitüsü Açılış Fotoğrafları, Bkz. EK: 17.

binasında üç yıl eğitim verdikten sonra Isparta Kız İlköğretmen Okulu binasına taşınmış ve ilk mezunlarını 40 kişi olarak burada vermiştir. Bu dönemde Enstitü 9 sınıftan oluşmaktaydı.

Siyasi görüşlerin ya da ayrışmanın okullarda kendini gösterdiği yetmişli yıllarda, Isparta Eğitim Enstitüsü sağ görüşlü öğrencilerin yoğun olduğu bir eğitim kurumu olması dolayısıyla Enstitünün adı öğrenciler arasına “*Göktürk Eğitim Enstitüsü*” olarak adlandırılmaktaydı.⁷⁷⁰

4.11.1. Enstitünün Gelişimi

Vekil müdürle açılışı yapılan Enstitünün müdürlüğüne, 1970-1971 öğretim yılı başında Salih Önen atanmıştır. 1969-1970 öğretim yılında Fen ve Tabiat Bilgisi ve Matematik Bölümü ile eğitim hayatına iki bölümle başlayan Isparta Eğitim Enstitüsünün, 1973-1974 yılında da Sosyal Bilgiler Bölümü açılarak bölüm sayısı üçe yükselmiştir. Yine aynı yıl Fen ve Tabiat Bilgileri Bölümünde Akşam öğretimi de başlamıştır.

1974-1975 öğretim yılında Fen ve Tabiat Bilgisi, Matematik ve Sosyal Bilgiler Bölümlerinde Mektupla Öğretime başlanmasıyla; Enstitünün hem sınıf sayısını hem de öğrenci sayısını arttırmıştır.

Isparta Eğitim Enstitüsünde 1969-1978 yılları arasında eğitim gören kız ve erkek öğrenci ve diploma alan öğrenci sayılarına tablo 106’ dan ulaşılabilir.

Tablo 91: Isparta Eğitim Enstitüsü 1969-1978 Yılları Arasında Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayısı⁷⁷¹

ÖĞRETİM YILI	ÖĞRENCİ SAYISI				DİPLOMA ALANLAR						Diploma Alanlar Genel Toplam
	GÜNDÜZ		AKŞAM		GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	
1969-1970	60	22									
1970-1971	123	36					--				
1971-1972	154	57			37	19	56				56
1972-1973	235	151			37	11	48				48
1973-1974	285	198	99	241	34	19	53				53
1974-1975	330	197	99	241	63	60	123				123
1975-1976	411	112	109	356	64	57	121	81	13	94	215
1976-1977	480	185	325	328	142	20	167	24	123	147	314
1977-1978	546	263	607	149	97	29	126	41	85	126	252

⁷⁷⁰ Başyığıt, 30 Mayıs 2021 tarihinde telefonda yapılan görüşme; Isparta Eğitim Enstitüsü, Ek:18

⁷⁷¹ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 50; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970,44; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 36; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 20; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78, 9.

Isparta Eğitim Enstitüsünün kuruluşundan 1978 yılına kadar geçen sürede *Gündüz* kısmında yıllar bazında eğitim gören erkek ve kız öğrencilerin sayılarının düzenli olarak artış göstermiştir. İlk yıllarda kız öğrenci sayısının azınlıkta kalmasına rağmen 1972'den sonra kız öğrenci sayısı artış göstermiştir. Akşam öğretiminde gündüz kısmının tersine kız öğrencilerin sayılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Diploma alan öğrenci istatistiğini incelediğimizde, ilk mezun sayısı 56 kişidir. Ancak Enstitü yıllığında ilk mezun sayısı 40 olarak verilmiştir. Tablodan, Enstitüden 1061 öğrencinin mezun olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Bu öğrenci sayılarına Mektupla Öğretim öğrencileri dahil değildir.

1978 -1979 öğretim yılında Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürülen 10 eğitim enstitüsünün dışında kalan enstitülerde öğretim yapılmamış, ders yılı sonunda öğrenciler sınava alınmıştır. Isparta Eğitim Enstitüsü ders yapmadan sadece yıl sonu sınavları yaparak mevcut öğrencilerini mezun edene kadar açık kalmıştır. 1979-1980 yılında ise 569 erkek, 278 kız toplamda 1247 öğrenci de diploma almış; 1980-1981 öğretim yılında öğrenci sayısı 56 erkek ve 19 kız toplam 75 öğrencisi bulunmakta;⁷⁷²

4.11.2. Enstitü Öğretim Kadrosu

Enstitünün eğitime başladığı Müdür dahil ilk öğretim kadrosu,

1. İsmail Ayca (Tarih Öğretmeni ve Müdür Vekili)
2. Bayram Acar (Matematik Öğretmeni ve Bölüm Şefi)
3. Özcan Acar (Biyoloji Öğretmeni)
4. Vedat Ak (Meslek Dersleri Öğretmeni)
5. Kemal Türkmen (Fizik Öğretmeni)
6., Matematik Öğretmeni⁷⁷³

olarak göreve başlamışlardır. Enstitüye ilk tayin olan Bayram Acar (Matematik)'dan sonra Özcan Acar (Biyoloji) ve Vedat Ak (Meslek Dersleri)'in tayinleri yapılmıştır. Ayrıca Enstitünün ilk yıllarında bazı dersler için, Isparta'daki başka okullarda kadrolu öğretmenler de görevlendirilmiştir.⁷⁷⁴ Isparta Eğitim Enstitüsü eğitime başladığı ilk öğretim kadrosunda, müdür hariç 5 görevli öğretmen bulunmaktaydı. Öğretmen Okulları tarafından hazırlanan

⁷⁷²Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1980-1981*, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1982), 11.

⁷⁷³ Ücretli olarak görevlendirilen bayan matematik öğretmenin ismini belirleyemedik.

⁷⁷⁴ Acar, "Mektup"

1969-1970 Yılığında, Isparta Eğitim Enstitüsünün açılış yılında öğretim kadrosunda, Meslek Dersleri branşından 1 erkek öğretmen, Matematik branşından 1 erkek öğretmen ve Biyoloji branşındansa 1 bayan öğretmenin asıl statüsünde bulunduğu; 1 Bayan Matematik öğretmeniyle 1’de erkek fizik öğretmeni ücretli olarak toplamda 5 öğretmenin görevlendirildiği⁷⁷⁵ bilgisi Bayram Acar’ın verdiği bilgileri desteklemektedir.

Diğer enstitülerde olduğu gibi önce birkaç öğretmen atanıp, açık kalan dersler diğer okul kadrolarından karşılanma yoluna gidilmekteydi. Türkiye’de o dönemde yaşanan öğretmen sayısının ihtiyacın gerisinde kalmasından dolayı; Milli Eğitim Bakanlığı yeni bir okul açtığı zaman, öğretmen ihtiyacının bir kısmını diğer okullardan görevlendirme yaparak karşılama durumunda kalıyordu.

Enstitü mezunları tarafından hazırlanan “1975-1976 Yılığında” Enstitü Yönetimi

Yöneticiler	Enver Okur	Müdür
	Mevlüt Sezgin	Müdür Baş Yardımcısı
	Cengiz Dane	Matematik Bölümü Md. Yrd.
	Hasan Fehmi Kaya	FKB Bölümü Md. Yrd.
	Ahmet Kaya	Sosyal Bilgiler Bölümü Md. Yrd.
	Yalçın Çakan	Sosyal Bilgiler Bölümü Md. Yrd.
	Ramazan Siyah	Mektupla Öğretim Md. Yrd.
	Coşkun Yücedağ	Ayniyat ve Arşiv İşleri Md. Yrd.
	Osman Kayacan	FKB Bölüm Şefi
	Mustafa Akkol	Matematik Bölüm Şefi
	Mehmet Gül	Sosyal Bilgiler Bölümü Şefi

Eğitim Enstitü teşkilatında Müdür, Müdür Baş Yardımcısı, Müdür Yardımcıları ve Bölüm Şeflerinden oluşmaktadır.⁷⁷⁶ Isparta Eğitim Enstitüsünde bölüm şeflikleri gibi her bölümün müdür yardımcılıkları da bulunmaktadır. Enstitülerin genelinde böyle bir görev paylaşımı bulunmamakla birlikte, aynı uygulamayı yapan var mı bilemiyoruz.

Isparta Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretmenlerin isim ve branşları aşağıdaki tablo 107’de verilmiştir.

Tablo 92: Isparta Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenler

Ad ve Soyadı	Branşı	Ad ve Soyadı	Branşı
Bayram Acar	Matematik	Selma Çakan	Meslek Dersleri
M. Turgut Tengiz	Matematik	Mehmet Yetenç	Meslek Dersleri
Nuh Ünsal	Matematik	Tali Özdemir	Meslek Dersleri
Mustafa Uğurlu	Matematik	Vedat Ak	Meslek Dersleri
Hatice Yavuz	Matematik	Yalçın Çakan	Meslek Dersleri
Himmet Coşkun Çakır	Matematik	Özden Akkol	Meslek Dersleri
Hasan Çimen	Matematik	Ayşe Çağdaş	Meslek Dersleri

⁷⁷⁵ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1969-1970, 236-237.

⁷⁷⁶ Bkz. “Eğitim Enstitülerine Teşkilat Yapısı Bölümü.”

Cengiz Dane	Matematik	Haydar Karahallı	Meslek Dersleri
Ahmet Durmaz	Matematik	Ramazan Avcı	Meslek Dersleri
Azmi Küçük	Matematik	Nazik Erik	Türkçe
Ömer Yavuz	Fizik	Coşkun Yücedağ	Türkçe
Kemal Türkmen	Fizik	Faruk Varol	Türkçe
Osman Kayacan	Fizik	Şenel Akbaş	Tarih
Mehmet Armağan	Fizik	Uğur Aktaş	Tarih
Mevlüt Sezgin	Fizik	İsmail Aycan	Tarih
Mehmet Armağan	Fizik	Muzaffer Polat	Coğrafya
Feruzan Dane	Biyoloji	Mehmet Kaya	Coğrafya
Aynur Demirbaş	Biyoloji	Gündoğdu Ayhan	Coğrafya
Özcan Acar	Biyoloji	Ramazan Şirin	Coğrafya
Hasan Fehmi Kaya	Biyoloji	Gök Kılıç	Coğrafya
Ahmet Şahin	Kimya	Şehabettin Hocaoglu	Coğrafya
Hasan Hüseyin Yılmaz	Kimya	Tülay Oral	İngilizce
Mansur Harmandar	Kimya	Mehmet Gül	Fransızca
Mediha Arıkan	Kimya	Ramazan Siyah	Almanca
Şaziye Dudu Eskiyeirli	Kimya	Mehmet Gül	Fransızca

Enstitüde görev yapan öğretmenlerin isimleri ve branşları hakkındaki tabloyu, Enstitü yıllığından, öğrencilerin mezuniyet yıllıkları ve Enstitü mensuplarıyla yaptığımız görüşmelerden elde ettiğimiz bilgilerden oluşturduk. Enstitünün kuruluşundan kapanışına kadar geçen sürede görev yapan eğitim kadrosunun tamamına ulaşamadık, bunlar hem isimlerini hem de branşlarını belirleyebildiğimiz öğretmenlerdir.

Isparta Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretim elamanlarının uyruklarına ve statülerine göre dağılımı aşağıdaki tablo 108’de verilmiştir.

Tablo 93: Isparta Eğitim Enstitüsünde Öğretim Elamanlarının Uyruklarına ve Statülerine Göre Dağılımı⁷⁷⁷

Öğretim Yılı	Asli Görevi Isparta Eğitim Enstitüsünde Olanlar						Diğer Öğretim Kurumlarından Gelen			
	TOPLAM			TÜRK UYRUKLU		Yabancı Uyruklu				
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	
1974-1975	16	5	21	16	5	---	---	31	11	
1975-1976	25	14	39	25	14	---	---	11	---	
1976-1977	34	8	42	34	8	---	---	---	---	
1977-1978	45	9	54	45	9	---	---	---	---	

Enstitünün öğretmen kadrosunu temin etme şeklini ele aldığımız tabloya baktığımızda, 1974-1975 eğitim yılında 21 öğretmen kendi kadrosunda iken 42 öğretmeni diğer kurumlardan; bir yıl sonra 39 öğretmen kendi kadrosunda iken başka kurumdan gelen öğretmen sayısı 11’e düşmüştür. Bundan sonra iki yıl kendi kadrosuyla eğitim vermiş ve yabancı uyruklu öğretmen çalıştırılmadığı bilgisine de ulaşmaktayız.

Isparta Eğitim Enstitüsünde görev yapmış müdürlerin isim, branş ve görev süreleri aşağıdaki tablo 109’da görülmektedir.

⁷⁷⁷ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980), 70.

Tablo 94: Isparta Eğitim Enstitünde Görev Yapan Müdürler⁷⁷⁸

Ad ve Soyadı	Branşı	Görev Süresi	
		Göreve Geliş	Görevden Ayrılış
İsmail Aycan (Vekaleten)	Tarih	1969	1970
Salih Önen	Edebiyat	1970	1973
Muzaffer Polat	Coğrafya	1973	1974
Mehmet Yetenç	Edebiyat	1974	1975
Enver Okur	Tarih	1975	---

Kuruluş çalışmaları vekâleten göreve getirilen Isparta Kız İlköğretmen Okulu Müdürü İsmail Aycan tarafından yapılan, Isparta Eğitim Enstitüsünün ilk müdürü Salih Önen'dir. Salih Önen, Isparta Öğretmen Okulu'nda edebiyat öğretmeni olarak görevliyken Enstitüye Müdür olarak atanmıştır.⁷⁷⁹ Enver Okur'un 1975-1976 öğretim yılında Enstitüde müdürlük görevinde olduğu yılıktan öğrenmekteyiz ancak; 1976-1978 yılları arasında görev yapmış müdür ya da müdürler hakkında bilgiye ulaşamadık, Isparta Eğitim Enstitüsüne ait arşivde bazı belgelerde 1979 yılında Enstitü Müdür Vekili olarak Feyyaz Coşar ve 1980 yılında ise Enstitü Müdürü Mustafa Ali Coşkun isimleri geçmektedir.

Isparta Eğitim Enstitüsü öğrencileri tarafından hazırlanan 1975-1976 yıllığında, Enstitüde görev yapan memur ve hizmetliler hakkında da bilgilere ulaşmaktayız. Yıllığa göre Enstitüde, "**Büro Memurları:** Zeliha Bozan, Ülfer Taşın, Esma Aktan, Sevgi Kaya; **Kütüphane Memuru:** Yıldız Şeker; **Hemşire:** Hatice Ertok, **Santral Memuru:** Süleyman Kaya; **Ayniyat Memuru:** Turan Çabuk; **Ambar Memuru:** Ahmet Karagöz" le beraber kadrolu 8 memurun bilgileri bulunmaktadır.

Enstitünün memur dışında çalışanları, "**Hizmetli:** İbrahim Katırcı, Lütü Kazık, Fatma Aydoslu, Veli Ayan, Hilmi Kılıç, Ali Börekçi, S. Nuri Ballı, Aşçı: Osman Uysal, Ahmet Kaymakçıoğlu, **Kaloriferci:** H. Hüseyin Kirazlı, **Gece Bekçisi:** Yusuf Kaya, **Kantinci:** Mehmet Kaya"⁷⁸⁰ dan oluşmaktadır.

4.11.3.Enstitünün İmkanları

4.11.3.1. Isparta Eğitim Enstitüsü Amblemi

Isparta Eğitim Enstitüsü Amblemi, Gazi Eğitim Enstitüsünün ufuk çizgisinin ikiye böldüğü küre ve öğretmenleri temsilen kutup yıldızı armasından uyarlanmıştır. Ufuk çizgisi tarafından çapraz bir şekilde ikiye bölünmüş kürenin üst köşesinde yine öğretmenleri temsil

⁷⁷⁸ Isparta Eğitim Enstitüsü 1975-1976 Yıllığı.

⁷⁷⁹ Urfa.com, "Bir Urfa Sevdalı Mehmet Salih Önen", (Erişim, 18 Şubat 2024) <https://www.Urfa.com/bir-urfa-sevdalisi-mehmet-salih-onen/>

⁷⁸⁰ Isparta Eğitim Enstitüsü 1975-1976 Yıllığı.

eden lacivert kutup yıldızı ve tam ortada yukarıdan aşağıya doğru Isparta Eğitim Enstitüsünün baş harfleri “IEE” ve Enstitünün kuruluş yılı olan 1969 yamaktadır.⁷⁸¹ Enstitü amblemi, öğrenci rozetlerinde, kimlik kartlarında, diploma ve flama vs. kullanılmaktaydı.

4.11.3.2. Binası

Enstitüsü eğitime, Isparta Erkek Sanat Enstitüsünün bir katında başlamış yaklaşık üç yıl burada kalmıştır. Isparta Eğitim Enstitüsünün kendisine ait binası olmamış, daha sonra Isparta Kız İlköğretmen Okuluna ait bazı binalara taşınmış kapanıncaya kadar burada eğitime devam etmiştir.⁷⁸² Enstitünün eğitim verdiği bina zamanla yenilenmiş ve günümüzde Isparta Sosyal Bilimler Lisesine ev sahipliği yapmaktadır.

4.11.3.3. Enstitü Kütüphanesi

1969-1970 öğretim yılında eğitime başlayan ve kadrolu 1 memurla Kütüphane hizmet veren Enstitünün, 1976 yılı itibarıyla Kütüphane Memuru görevinde Yıldız Şeker görev yapmaktaydı. Öğretmen okulları Yıllıklarından edindiğimiz bilgilere göre, Enstitünün kütüphanesinde kitap sayısı, 1971-1972 yılında 1180; 1972-1973 yılında 1290 ve 1973-1974 yılı kitap sayısı 650, bu rakamın 1650 olma ihtimali daha yüksek çünkü yıllara göre kitap sayısında düzenli bir yükseliş söz konusu dolayısıyla sanırım rakam eksikliği bulunduğu söyleyebiliriz. Bu rakamlar diğer enstitülerin kitap sayıları göz önüne alındığında çok düşük kalmaktadır.⁷⁸³

4.11.4. Enstitünün Sosyal Faaliyetleri

Isparta Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü bünyesinde gerek okul öğretim kadrosu gerek memurlar ve gerekse hizmetlilerin dahil olduğu “*Sosyal Komite*” olarak adlandırılan bir organizasyona Isparta Eğitim Enstitüne ait arşiv belgelerinden ortaya çıkarmış bulunuyoruz. Enstitü çalışanlarının önemli günlerde bir araya geldiği, sosyalleştiği, dostluk bağlarının kuvvetlendiği böylesine bir organizasyonun diğer enstitülerde de olup olmadığını bilemiyoruz. Bu komitenin 13.12. 1973 tarihinde ilk kararını aldığı bilgisine dayanarak, komitenin bu tarihte kurulduğu ya da ilk toplantısını yaptığı varsayımında bulunabiliriz.

Sosyal Komitenin düzenleyeceği toplantının amacının açıklandığı ve enstitü çalışanlarının isimlerinin yazılı olduğu bir belge hazırlatılıp; toplantıya katılıp

⁷⁸¹ Enstitü Amblemi, Bkz. EK: 19.

⁷⁸² Acar, “Mektup”.

⁷⁸³ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı*,184; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı*,195; *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı*,42.

katılamayacakları hakkında görüşleri alınmıştır. Toplantıya katılacakların imza atarak, gelmeyecek ya da gelemeyecek olanların ise çoğunlukla “katılamayacağım” yazısıyla bunu belirtmişlerdir.

Enstitü Müdürünün başkanlığında “*Sosyal Dayanışma Komitesi*” nin faaliyetlerine baktığımızda, Enstitüde gerek yönetim gerek öğretmenler gerek memurlar ve gerekse hizmetli kadrosunda çalışanların isteğe bağlı belli zamanlarda yemekli ya da çay toplantıları düzenlenmekteydi. Enstitü Müdürü Muzaffer Polat imzalı yemekli toplantı davetiyesi, “*15 Mayıs 1974 Çarşamba günü saat 13.15’te Okulumuz Kitaplık Salonunda Sosyal Dayanışma Komitesinin düzenlemiş olduğu yemekli toplantıya teşriflerinizi saygıyla rica ederim*” şeklindedir.

Enstitü Müdürü Muzaffer Polat imzalı öğretmenlere özel yapılan, “*Öğretmen Arkadaşlara, 16 Ocak 1974 Çarşamba saat 15.30’da Kitaplık Salonunda Sosyal Dayanışma Komitesinin düzenlediği Tanışma Çayı verilecektir. Bütün arkadaşların teşrifini saygı ile rica ederim.*” davetiyesi ve bu konuda son olarak Enstitü Müdürü Mehmet Yetenç imzasıyla, yeni atanan öğretmenlerle tanışma toplantısına yapılan davetiye:

“30. 11. 1974 Cumartesi günü saat 15-17 arası Ordu Evi Salonunda Sosyal Dayanışma Komitesinin, Okulumuza yeni atanan arkadaşlarla tanışmayı sağlamak amacıyla düzenlemiş olduğu çaylı toplantıya katılıp katılamayacağınızın (dileyen beraberinde eşini getirebilir), katılacakların kaç kişiyle gelebileceğinin bildirilmesini saygı ile rica ederim.”⁷⁸⁴

Sosyal Dayanışma Komitesinin yemekli çaylı toplantılarına verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı üzere Isparta Eğitim Enstitüsü mensuplarının dayanışması, arkadaşlık ilişkileri ve sosyalleşmeleri açısından son derece önemli faaliyetler olduğu görülmektedir. Günümüzde okul yönetimi-öğretmenler, öğretmen-memur ve diğer çalışanlar arasında sağlıklı iletişimin sağlanması eğitim kurumları açısından son derece önemlidir. Bunu bir de 70’li yıllarda siyasi görüşleri farklı öğretmen ve yöneticilerin bir araya gelmek şöyle dursun karşılaştıkları zaman konuşmadıkları hatta tartışma, kavga vs. yaşandığı dönemde Enstitü yönetimi, öğretmenler ve personelin dahil olduğu çeşitli toplantılar düzenlemek çok önemli bir faaliyettir.

Sosyal Dayanışma Komitesinin, sosyal yönüne değindikten sonra “Dayanışma” yönünde, komite 18.12. 1973 tarihinde aldığı ilk kararda, Enstitü öğretmenleri ya da personelinden evlenen, çocuğu olan veya tayini başka yere çıkanlar için 150 TL toplanıp banka hesabına yatırılarak, bu paranın ilgili kişiye hediye edilmesi kararı alınmıştır. Çocuğu

⁷⁸⁴ Isparta Eğitim Enstitüsü Arşivi.

olan bir öğretmen için komisyon tarafından alınan kararda, “Okulumuzun Personelinden Öğretmen Mevlüt Sezgin’in çocuğu olması nedeniyle 18.12. 1973 gün ve sayılı kararımız uyarınca 150 (Yüz elli lira) TL tutarında hediye edilmesine- Banka hesabı açtırılmasına Komisyonumuzca oy birliği ile karar verildi.” denilmektedir.

Komisyonun 8 Mart 1975 tarihli kararında ise, “Okulumuz personelinden İbrahim Katırcının Düğün Yapması nedeniyle 18.12.1973 gün ve (1) sayılı kararımız uyarınca 150- (Yüz elli lira) TL tutarında hediye verilmesine – Banka hesabı açtırılmasına Komisyonumuzun oy birliği ile karar verildi.”;

Komisyon tarafından: 17 Şubat 1975 tarihli kararında ise, “Okulumuz personelinden Öğretmen Elvin Boyluoğlunun Kırklareli’ne Naklen Atanması nedeniyle...150- (Yüz elli lira) TL tutarında hediye verilmesine- Banka hesabı açtırılmasına Komisyonumuzca oy birliği ile karar verildi.”;

Bu konuda vereceğimiz üçüncü örnek komisyonun 5 Mart 1975 tarihli kararıdır: “Okulumuz personelimizden Öğretmen H. Coşkun Çakır’ın çocukları olması nedeniyle...150 – (Yüz elli lira) TL tutarında hediye verilmesine- Banka hesabı açtırılmasına Komisyonumuzca oy birliği ile karar verildi.”

Sosyal Dayanışma Komitesinin faaliyetlerine dair verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı üzere Isparta Eğitim Enstitüsü Müdürünün başkanlığında, yönetim-öğretmen ve personelin iletişimi, ilişkileri, birbirlerinin önemli günlerinde ayırım yapmadan dayanışmaları eğitim kurumlarında örnek alınacak ve görmek istediğimiz davranışlara en güzel örnekleri teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

4.12. EDİRNE EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Edirne’de orta öğretime branş öğretmeni yetiştiren okul açılması yönünde ilk girişim olarak, 1944 yılında açılan “*Edirne Beden Eğitimi Orta Öğretmen Okulu*” ilk girişim olarak görülebilir. Beden eğitimi öğretmeni yetiştirmeyi amaçlayan bu okul, bir yıl eğitim verdikten sonra kapatılarak öğrencileri Gazi Eğitim Enstitüsüne nakledilmiştir.⁷⁸⁵

Edirne’de ortaöğretime öğretmen yetiştirmek için ikinci girişim de 3 Kasım 1969 tarihinde “*Edirne Eğitim Enstitüsünün*” açılmasıdır. Edirne Eğitim Enstitüsü, “*Matematik, Fen ve Tabiat Bilgileri Bölümleri*” olarak iki bölümde 1969-1970⁷⁸⁶ öğretim yılında Kurtuluş İlkokulunda öğretime başlamıştır.⁷⁸⁷

4.12.1. Enstitünün Gelişimi

Edirne Eğitim Enstitüsü öğretime başladığı 1969-1970 öğretim yılından, Edirne Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürüldüğü 1978-1979 öğretim yılına kadar; Matematik, Fen ve Tabiat Bilgileri Bölümleri olarak iki bölüm halinde öğretimini sürdürmüştür.

Enstitünün, 3 Kasım 1969 tarihinde ilk öğrencilerinin sayıları hakkında farklı bilgiler bulunmaktadır. İlk olarak, Edirne’de yükseköğretim tarihi alanında yazılmış iki eserdeki bilgileri ele alacak olursak “*Trakya Yüksek Öğretim Tarihi*” adlı eserde, 114 öğrenci ile öğretime başladığı bilgisi verilirken⁷⁸⁸; “*Edirne’de Yükseköğretim ve Trakya Üniversitesi*” isimli eserdeyse öğrenci sayısı 100 olarak verilmiştir.⁷⁸⁹

İkinci olarak, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü ve Devlet İstatistik Enstitüsü’nün hazırladığı istatistiklere baktığımızda orada da farklı bilgiler verilmiştir. Öğretmen Okulları 1969-1970 Yıllığı’nda, Matematik Bölümüne, başvuru yapan 164 öğrenciden 60’ı sınavı kazanmıştır. Matematik Bölümüne alınan 60 öğrencinin 44’ü erkek ve 16’sı da kız öğrencidir.

Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü için 220 öğrenci Enstitüye başvuru yapmış ve 60 öğrenci sınavı kazanmıştır. Bu bölüme alınan 60 öğrencinin 33’ü kız, 27’si de erkek öğrencidir. Enstitünün ilk öğrenci sayısı toplam 120 ve bu öğrencilerin menşe olarak, 75

⁷⁸⁵A. Cevdet Arun, “Türkiye’de Cumhuriyet Devrinde Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Çalışmaları ve Aşamaları”, *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi* 1, S. 1 (1 Mart 1990): 12, (Erişim 10 Aralık 2023), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/besad/issue/53455/711514>

⁷⁸⁶Ratip Kazancıgil ve Diğerleri, *Trakya Yüksek Öğretim Tarihi: “Kuruluşunun 20. Yılında Trakya Üniversitesi”* (1982-2002), (Edirne: Trakya Üniversitesi, 2002), 27.

⁷⁸⁷Ender Bilal, *Edirne’de Yükseköğretim ve Trakya Üniversitesi*, (Edirne: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, 2005), 17-18.

⁷⁸⁸ Kazancıgil vd., *Trakya Yüksek Öğretim Tarihi*, 27.

⁷⁸⁹ Bilal, *Edirne’de Yükseköğretim*, 17.

öğrenci lise mezunu, 45' öğrencinin de öğretmen okulu mezunu olduğu detayı da bulunmaktadır.⁷⁹⁰ Ayrıca, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü yıllıklarından edindiğimiz diğer bir bilgi ise Edirne Eğitim Enstitüsüne “*Yatılı Öğrenci*” alınmadığıdır.

Devlet istatistik Enstitüsü verilerinde Matematik Bölümü, 42 erkek ve 16 kız toplam 58 öğrenci; Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümü, 26 erkek ve 33 kız toplam 59 öğrencinin, genel toplamda 117 öğrencisiyle 3 Kasım 1969 tarihinde Enstitünün eğitime başladığı bilgisi paylaşılmaktadır.⁷⁹¹

1969-1978 yılları arasında Edirne Eğitim Enstitüsünde eğitim gören öğrenci ve mezun öğrenci sayılarına tablo 110' da görülmektedir.

Tablo 95: Edirne Eğitim Enstitüsü 1969-1978 Yılları Arasında Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayısı⁷⁹²

Öğretim Yılı	Öğrenci Sayısı			Diploma Alanlar			Diploma Alanlar Genel Toplam		
	Gündüz			Akşam			Gündüz		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
1969-1970	68	49	117						
1970-1971	116	81	197						
1971-1972	143	92	235				36	25	61
1972-1973	221	118	339				41	32	73
1973-1974	313	102	415	94	12	106	61	22	83
1974-1975	345	136	481	254	35	289	91	39	130
1975-1976	302	121	423	323	52	375	82	26	108
1976-1977	427	125	602	497	85	582	39	40	79
1977-1978	428	181	659	403	75	478	244	74	318

Edirne Eğitim Enstitüsü, 1971-1972 öğretim yılı sonunda 36'sı erkek ve 25'i de kız, toplamda 61 öğrenciyi ilk mezunları olarak vermiştir. Enstitünün yıllara göre öğrenci sayılarında 1973-1974 öğretim yılında kız öğrenci sayısı hariç, sürekli artışın yaşandığı görülmektedir. Enstitüde 1974 yılında Akşam Öğretimine başlandığı ve 1978 yılına kadar toplam 1830 öğrenci eğitim almıştır. Akşam öğretiminde kız öğrencilerin sayısı, gündüz kısmı kız öğrenci sayısının gerisinde kalmıştır. Akşam öğretimine kız öğrencilerin rağbet göstermemesinin en önemli nedenlerinden birisi hiç şüphesiz Enstitünün yatılı olmamasıdır.

Enstitüden, Gündüz kısmından 990, Akşam öğretiminden 276, toplamda 1266 öğretmen adayı mezun olmuştur. 1969-1970 öğretim yılından başlayarak on yıl eğitim veren

⁷⁹⁰ Öğretmen Okulları 1969-1970 Yıllığı, 204-211.

⁷⁹¹ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 48-49.

⁷⁹² Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1967-1970, 44; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 48; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 36; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78, 20; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78, 9.

Edirne Eğitim Enstitüsü, 1978-1979 öğretim yılında hem eğitim süresi dört yıla çıkarılmış hem de adı Edirne Yüksek Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiştir.⁷⁹³

4.12.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu

Edirne Eğitim Enstitüsünün eğitime başladığı il kadrosu hakkında, “*Trakya Yüksek Öğretim Tarihi...*” adlı eserde: “*İlk eğitime başladığında, beş öğretmen ile eğitimi yürüten okulun ilk müdürü, Kemal Onur Bey’dir.*” bilgisi bulunmaktadır.⁷⁹⁴ Enstitünün ilk kadrosunda yer alan Md. Yrd. ve Fizik Öğretmeni Nedim Üretmen ise Enstitünün “*Müdür Kemal Onur; Md. Yrd. Nedim Üretmen (Fizik), Selim Atsız (Matematik) ve Aysel Şenol (Kimya)*” dört öğretmen kadrosuyla eğitime başladığını, diğer öğretmenlerin de ücretli olarak görevlendirildiğini bilgisini vermektedir.⁷⁹⁵

Öğretmen Okulları 1969-1970 Yıllığı’ndaki bilgilere göre, 1969-1970 öğretim yılında Enstitünün öğretim kadrosunda görevlendirilen dört öğretmenin branşları, edebiyat, matematik, fizik ve kimya’dır. Enstitünün açılış kadrosunun müdür dahil dört öğretmenden oluştuğu bilgi Nedim Üretmen’in verdiği bilgilerle örtüşmekte yalnız yıllıkta kadrolu dört öğretmenin erkek olduğu bilgisi verilirken; Üretmen ise kimya öğretmenin bayan olduğu bilgisini bizimle paylaşmıştır. Bu dört öğretmenin mezun olduğu okul ise 1 üniversite, 1 Yüksek Öğretmen Okulu ve 2’ kişi de Eğitim Enstitüsüdür. Dört kişilik öğretmen kadrosuna ilk öğretim yılı yapılan takviyelerle, meslek bilgisi, matematik, fizik ve biyoloji branşlarından 1’er, kimyadan da 2, toplamda 6 öğretmen Enstitü dışından ücretli olarak görevlendirilmiştir.⁷⁹⁶

Edirne Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretmenlerin isim, branş ve statüleri tablo 111’de görülmektedir.

Tablo 96: Edirne Eğitim Enstitüsü Öğretmenleri

Edirne Eğitim Enstitüsü Öğretmenleri			
Branşı	Adı ve Soyadı	Branşı	Adı ve Soyadı
Matematik	Sefer Özgür (Müdür)	Fizik	Nursal Dünder
	Osman Öztürk (Bölüm Şefi)		Aynur Özçamşırılı
	Kemal Yavaş		Yılmaz Güney
	Mehmet Palaz (Md. Baş Yrd.)		A. İhsan Sivridağ
	Ali Kabil (Md. Yrd.)		Nedim Üretmen
	Erdoğan Tezgör		Fikri Olgun (Bölüm Şefi)

⁷⁹³ Neşide Yıldırım, “Türk Sosyal Yapısında Yeni Kurulmakta Olan Üniversitelerin Gelişim Süreci ve Trakya Üniversitesi.” *Istanbul Journal of Sociological Studies* (Eylül 2011): 110. (Erişim 10 Mart 2023) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9526/119056>

⁷⁹⁴ Kazancıgil vd., *Trakya Yüksek Öğretim Tarihi*, 27.

⁷⁹⁵ Nedim Üretmen’in, 8 Haziran 2024 tarihinde Edirne Eğitim Enstitüsü Mezunları Facebook sayfasında sorduğumuz soruları cevaplamıştır.

⁷⁹⁶ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı*, 236-239.

	Adem Dalgıç	Nedim Üretmen (Md. Yrd.)
	Cevat Dursunoğlu	Ali İhsan Harbi
	Fatma Alınur	Ahmet Bayarslan
Meslek Dersleri	Halim Demirci (Md. Yrd.)	Ahmet Ünlü
	Mehmet Akkan (Md. Baş Yrd.)	Abdullah Aras (Müdür)
	Aysun Işcan	Remzi Ortak
	Vahap Güçlüer	Avni Bahçekapılı (Bölüm Şefi)
Kimya	Ayten Sağiroğlu	Güler Dalgıç
	Bilge Subaşı	Kemal Onur (Müdür)
	Mübeccel Korkmaz	Mustafa Okan Baba (Müdür)
İngilizce	Cahit Çapkan (Md. Yrd.)	Hüseyin İçöz (Md. Yrd.)
	Ertuğrul Günay	Esat Can
Almanca	Hasan Ekinci	Gülistan Şenyurt
	Mehmet Büyükgöze	
Astronomi	Celal Faydalı	Ali Arkoç
Coğrafya	Kenan Burkut (Müdür)	Yılmaz Küçükmemiş
Tarih	Mahmut Filoğlu (Md. Yrd.)	
	Burhan Işcan (Md. Yrd.)	

Enstitü öğretim kadrosunu, Edirne Eğitim Enstitüsü Mezunlarının hatıra olarak hazırladıkları albümlerden ve sosyal medyada mezunların paylaşımlarından ve Enstitü mezunlarından yardım alınarak oluşturuldu.

Edirne Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretim kadrosunun unvanlarına ve statülerine göre sayısal verileri tablo 112’de verilmiştir.

Tablo 97: Edirne Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı⁷⁹⁷

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Olanlar		2. Esas Görevi Okul Dışında Olan		3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan		Toplam (1+2+3)
	Öğretim Görevlisi	Öğretmen	Öğretim Görevlisi	Öğretmen	Öğretim Görevlisi	Öğretmen	
1969-1970		6		1		10	17
1970-1971		6				5	11
1971-1972		15				---	15
1972-1973	16					9	25
1973-1974	17				13		30
	Asli Görevi Enstitüde Olan			Diğer Kurumlardan Gelen			Genel Toplam
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	
1974-1975	12	5	17	15	7	22	39
1975-1976	20	5	25	8	8	16	41
1976-1977	26	6	32	8	---	8	40
1977-1978	27	3	30	---	---	---	30

1969- 1974 yılları arası Edirne Eğitim Enstitüsü öğretim kadrosunun görevlendirme usullerine baktığımızda, Enstitü 1971-1972 öğretim yılı dışında diğer yılların hepsinde Esas kadrosu Başka Okulda olan eğitimcilerden faydalandığı ve kendi kadrosunu oluşturamadığı sonucunu çıkarmak mümkündür. 1973-1974 yılında Enstitüde, 13 tane öğretim görevlisi okul dışından görevlendirilirken; diğer zamanlarda öğretim kadrosunda yalnızca öğretmenlere görev verilmiştir. Enstitü kendi öğretim kadrosunu sürekli artırmaya gayret ettiği, diğer öğretim kurumlarından görevlendirmelerin sayısını giderek düşürdüğü söylenebilir.

⁷⁹⁷ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1967-1970, 120-121; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 94-95; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978, DİE, Ankara 1980, s.70.

Edirne Eğitim Enstitüsünde görev yapan müdürlerin isim, branş ve görev süreleri tablo 113'te verilmiştir.

Tablo 98: Edirne Eğitim Enstitüsü Müdürleri

Müdürleri Ad ve Soyadı	Branşı	Görev Süresi	
		Göreve Geliş	Görevden Gidiş
Kemal Onur	Edebiyat	1969	1971
Kenan Burkut	Coğrafya	1971	1972
Mustafa Okan Baba	Edebiyat	1972	1976
Sefer Özgür	Matematik	1976	?
İbrahim Abay	?	?	?
Abdullah Aras	Biyoloji		1979

Edirne Eğitim Enstitüsü 1969 yılında öğretime Kurucu Müdür Kemal Onur'un yönetiminde başlamıştır. 1971 yılında Kemal Onur'un Bursa Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne atanmasından dolayı, boşalan Enstitü Müdürlüğü görevine Kenan Burkut getirilmiştir. Mustafa Okan Baba'da 1972 -1976 yılları arasında Enstitü Müdürü olarak görev yapmıştır. 1976 yılında Sefer Özgür'ü Enstitü Müdürü olarak görmekteyiz. İbrahim Abay'ın göreve geliş ve görevden ayrılış tarihleri hakkında; Abdullah Aras'ın da müdürlük görevine ne zaman getirildiği hakkında bilgimiz bulunmamaktadır.

4.12.3.Enstitünün İmkanları

4.12.3.1. Enstitünün Amblemi

Eğitim Enstitüleri Gazi Eğitim Enstitüsü Amblemi üzerine, bulundukları şehre özel birtakım simgeler ilave ederek kendi enstitülerinin amblemlerini oluşturmaya gayret etmişlerdir. Edirne Eğitim Enstitüsü Amblemi⁷⁹⁸ de yine ufuk çizgisinin ortadan böldüğü mavi ve koyu mor renkli iki yarım küreden oluşmaktadır. Mavi renkli yarım kürede, bütün eğitim enstitülerinin ortak kullandığı yıldız bulunurken, mor kısımda Edirne'nin sembol tarihi eserlerinden Tunca Nehri üzerinde bulunan 11 kemerli Tunca Köprüsünü simgeleyen köprü resmi bulunmaktadır. Köprünün altında Edirne yazılıdır.⁷⁹⁹

4.12.3.2. Enstitü Binası

Edirne Eğitim Enstitüsünün 3 Kasım 1969 tarihinde eğitime başladığı ilk binası olan Kurtuluş İlkokulu tarihi bir binadır. Maarif Müdürü Namık Bey tarafından planı Mimar Etvadis Efendiye hazırlatılan okul binanın 1908 yılında temelleri atılan ve 1913-1914 öğretim yılında eğitime başlamıştır.⁸⁰⁰ Eğitime Askeri Rüstiye olarak okul daha sonra ilkokul olarak

⁷⁹⁸ Edirne Eğitim Enstitüsü Amblemi, Bkz. EK:21.

⁷⁹⁹ Edirne Eğitim Enstitüsü Mezu, Çiğdem Şahsine Karakaş ile yapılan görüşmeden oluşturulmuştur.

⁸⁰⁰ Bilar, *Edirne'de Yükseköğretim*,17.

kullanılmaya başlanmıştır. 1962-1968 yılları arasında Program Geliştirme Okulu⁸⁰¹ olarak hizmet veren bina (günümüzde Orduevi'nin bulunduğu yer) 3 Kasım 1969 tarihinde ise Edirne Eğitim Enstitüsü öğretim vermeye başlamıştır.

Edirne Eğitim Enstitüsü'nün 1970-1971 öğretim yılında taşındığı ve 1978 yılında çıkan yangında kullanılmaz hale gelinceye kadar okul binası olarak kullandığı tarihi binanın geçmişi 19.yüzyıla kadar dayanmaktadır. Geçmişinde sürekli eğitim kurumu olarak işlev gören tarihi bina, 1857-1895'te Rüштиye, 1885-1909' da İdadi, 1909-1923'te Sultani, 1923-1935 de ise Erkek Lisesine dönüşen okul 1970-1971 yılında başka bir binaya taşınınca, bu tarihi bina Edirne Eğitim Enstitüsü taşınmıştır.⁸⁰²

⁸⁰¹Edirne Merkez Kurtuluş İlkokulu Tarihçesi, (Erişim 17 Mayıs 2024) https://edirnekurtulus.meb.k12.tr/mebiysdosyalar/22/01/706498/icerikler/tarihcemiz_110115.html

⁸⁰²Edirne Valiliği Edirne Lisesi Müdürlüğü, 2015-2019 *Stratejik Planı* (Edirne: Edirne Valiliği Edirne Lisesi Müdürlüğü, 2019), 6.

4.13. GAZİANTEP EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Gaziantep Eğitim Enstitüsü 2 Ekim 1971 tarihinde açılmış olsa da açılış hazırlıklarını, Gaziantep’e Yüksek Okullar Yaptırma Derneğinin 1965 yılında kurulmasına kadar götürmek mümkündür. Çünkü Derneğin çabaları sonucunda Gaziantep Eğitim Enstitüsü açılmıştır.⁸⁰³ Enstitünün açıldığı dönemde kendi binasının olmaması sebebiyle, Yeşilova semtinde 11 milyon liraya yapılan İlköğretmen Okulu binasında eğitime başlamıştır.⁸⁰⁴

2 Ekim 1971 Cumartesi günü düzenlenen açılış töreni, Gaziantep Eğitim Enstitüsü Müdürü Zeki Aktan’ ın yaptığı konuşmayla başlamıştır. Aktan özetle şunları söylemiştir: *“Gençlik Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı cumhuriyetçi, milliyetçi ve devrimci olmalıdır...”* sözlerinden sonra Eğitim Enstitülerinin tarihçesi hakkında bilgiler vererek konuşmasına devam eden Aktan, Enstitünün Matematik ve Fen ve Tabiat Bilgisi olmak üzere 2 bölümden oluştuğu açıklamasından sonra şimdiye kadar 76 öğrencinin kayıt yaptırdığını 20 tane öğrencinin ise kayıt için müracaat ettiği bilgisini de paylaşmıştır. Konuşmasına devam eden Müdür, *“Eğitim anlayışı, toplum anlayışına göre olmalı ve reformlar süratle gerçekleştirilmelidir...Devlet kendi çocuklarını, başıboş bırakamaz...”* dedikten sonra, *“Amacımız milli eğitim olduğuna göre, eğitim enstitüsünde yetişenlerin de amacı milli olacaktır.”* cümlesiyle Enstitüde nasıl bir eğitim vermeyi planladıklarını da açıklamış olan Aktan’ ın gençliğin gideceği yolu tarif ettiği *“Gençlik yabancı ideolojilerin dışında kalarak, yurttan sulh cihanda sulh prensibiyle, Atatürk yolunda diğer yollara sapmadan ilerleyecektir...”*⁸⁰⁵ sözleriyle konuşmasını sonlandırdığı cümlede sanki; Gaziantep Eğitim Enstitüsü öğrencileri de dahil olmak üzere dönemin gençliğinin içine düşeceği kaosu görmüş ya da hissetmiş de baştan çıkış yolunu tarif etmiştir.

Enstitü Müdürü Zeki Aktan’ dan sonra törende, Gaziantep Valisi Mustafa Yörükoğlu’ da bir konuşma yapmıştır. Gaziantep’in yıllardan beri özlemle beklediği bir yüksekokula kavuşmuş olmasından dolayı duyduğu mutluluğu dile getiren Vali, daha sonra gençlik konusuna değinmiş ve Enstitünün hayırlı olması dileğiyle konuşmasını sonlandırmıştır. Törenin konuşma kısmı, Enstitü öğrencisi Songül Görgün’ ün yaptığı konuşmayla son bulmuştur.

⁸⁰³Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü, *2015-2019 Stratejik Planı*, (Gaziantep: Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015),19.

⁸⁰⁴ “Eğitim Enstitüsü Bugün Açılıyor”, *Gaziantep Sabah Gazetesi Arşivi*, (Erişim15 Mart 2024), <https://gaziantepsabah.com/40-yil-once/egitim-enstitusu-bu-gun-aciliyor/566>

⁸⁰⁵ “Gaziantep Eğitim Enstitüsü Dün Yapılan Törenle Açıldı”, *Gaziantep Sabah Gazetesi Arşivi*, (Erişim15 Mart 2024), <https://gaziantepsabah.com/40-yil-once/gaziantep-egitim-enstitusu-dun-yapilan-torene-acildi/609>

Törende, Milli Eğitim Bakanı İsmail Arar, Gaziantep’e Yüksek Okullar Yaptırma Derneği Başkanı Dr. Lütfi Söylemez, Gaziantep Milletvekili Şinasi Çolakoğlu ve Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü tarafından gönderilen telgraflar okunmasına geçilmiştir. Eğitim Enstitülerinin açılış törenlerinde bir gelenek haline gelmiş olan ilk dersi verme görevini Gazi Antep Eğitim Enstitüsü Fizik Öğretmeni İlham Çekem yapmıştır. Öğrenciler tarafından Gençlik ve Öğretmen Marşı’nın söylenmesiyle tören sona⁸⁰⁶ ermiştir.

4.13.1. Enstitünün Gelişimi

Gaziantep Eğitim Enstitüsünün açılış merasiminde Müdür Zeki Aktan, toplam 96 öğrencinin kayıt yaptıracığı bilgisini vermiştir. Öğretmen Okulları 1971-1972 Yılığında, Enstitüye alınan öğrenciler hakkında, Matematik Bölümüne: 43 erkek, 4 de kız toplam 47 öğrenci alınmış; bu öğrencilerin 19’u öğretmen okulu ve 28’i ise lise mezunudur. Fen ve Tabiat Bölümüne:54 öğrenci alınmış, bunların 48’i erkek ve 6’sı da kız öğrencidir. Bu 54 öğrenciden 35 öğrenci lise mezunuyken geriye kalan 19 öğrenci ise öğretmen okulu mezunudur. 1971-1972 öğretim yılında Enstitüye kayıt yaptıran 101 öğrenciden 38 kişi öğretmen okulu mezunu iken, 63’öğrenci ise lise mezunudur.⁸⁰⁷

İlk mezunlarını 1973-1974 eğitim yılında veren Enstitüden, Matematik Bölümünden 44, Fen ve Tabiat Bölümünden ise 53 öğrenci toplamda 97 öğrenci mezun olmuş; ayrıca bu mezunların 90’ ı erkek ve 7’si de kız öğrencidir. Yine aynı yıl, Matematik ve Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümleri olarak iki bölümde Akşam eğitimine başlanmıştır. Akşam eğitimine kayıt yaptıran öğrenci sayısı: 83 erkek ve 5 de kız, toplam 88 öğrencidir.

Gaziantep Eğitim Enstitüsünde 1971-1978 yılları arasında eğitim gören öğrenci ve diploma alan öğrenci sayıları aşağıdaki tablo 114’te verilmiştir.

Tablo 99: Gaziantep Eğitim Enstitüsü 1971-1978 Dönemi Öğrenci ve Mezun Sayıları⁸⁰⁸

Öğretim Yılı	Gaziantep Eğitim Enstitüsü												Diploma Alanlar Genel Toplam
	Öğrenci Sayısı						Diploma Alanlar						
	Gündüz			Akşam			Gündüz			Akşam			
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	
1971-1972	91	10	101										
1972-1973	170	24	194										

⁸⁰⁶ “Gaziantep Eğitim Enstitüsü Dün Yapılan Törenle Açıldı”

⁸⁰⁷ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı, 159.

⁸⁰⁸ Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı, 159. Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 50; Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978,36; (1975-76 öğretim yılına ait diploma alan öğrenci sayısı alınamamıştır.); Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978, 20.

1973-1974	237	34	271	83	5	88	90	7	97				97
1974-1975	298	44	342	228	16	244	93	17	110				110
1975-1976	319	60	379	323	28	351	---	---	---				---
1976-1977	805	136	941	905	48	953	97	16	113	98	5	103	216
1977-1978	607	179	816	919	99	1018	---	---	---	---	---	---	---

Gaziantep Eğitim Enstitüsüne öğrenci sayılarına ait tabloda, erkek ve kız öğrenci sayıları yıllara göre sürekli bir artış gösterirken; Akşam öğretimine devam eden öğrenci sayısı, 1976-1977 ve 1977-1978 öğretim yıllarında Gündüz kısmını geçtiği görülmektedir. 1975-1976 ve 1977-1978 yıllarına ait diploma alan öğrenci sayılarına ulaşamamıştır. Bu sayılara mektupla öğretim öğrenci sayıları dahil değildir.

Yetmişli yılların sonlarına doğru ülkede yaşanan sağ-sol çatışması Gaziantep Eğitim Enstitüsünde de kendisini göstermiştir. Okulda çıkan kavgalarda öğrencilerin yaralanmaları, boykotlar sonucu okulun kapalı kalmasının yanı sıra Enstitü Müdürünün lojmanının kurşunlayarak dinamit patlatmaları gibi tırmanan anarşik olaylar yaşanmaktaydı.⁸⁰⁹ 1979 yılında Gaziantep Eğitim Enstitüsü resmen kapatılmış ve Gaziantep Sabah gazetesinde, “...okulun 3000 öğrencisi yarım kalan öğrenimlerini Isparta Eğitim Enstitüsünde tamamlayacak... Sadece sınavlara girecekler...” haberi verilmektedir.

4.13.2. Enstitü Öğretim Kadrosu

Gaziantep Eğitim Enstitüsü 2 Ekim 1971 tarihinde, 3’ü kendi kadrosunda, 1’i “*Esas Görevi Okul Dışında Olan*”; 7’ si de “*Esas kadrosu Başka Okulda Olan*” toplam 11 öğretmenle eğitim hayatına başlamıştır. Enstitünün açılış töreninde Müdür Zeki Aktan ve Fizik Öğretmeni İlhan Çekem’in ismi gazetede geçmektedir. Ayşe Sağlam tarafından hazırlanan, “*Gaziantep Öğretmen Okulları*” adlı yüksek lisans tezinde, Biyoloji Öğretmeni Abdulkadir Tuncer’in 27 Aralık 1971 ve Matematik Öğretmeni Necati Öztürk’ün 17 Ocak 1972 tarihinde göreve getirildiği bilgisi bulunmaktadır. Ancak Fizik Öğretmeni İlhan Çekem’in ismi bulunmamakta, belki de Enstitünün kadrosunda değil de başka okuldan görevlendirilmiş öğretmenlerden olabilir. Gaziantep Eğitim Enstitüsünün açılış kadrosunda görevli bulunan üç erkek öğretmenden ikisi Yüksek Öğretmen Okulu ve birisi de Eğitim Enstitüsü⁸¹⁰ mezunudur. Bu üç öğretmenin branşları da Meslek Dersleri, Matematik ve Biyolojidir.⁸¹¹

Gaziantep Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretmenlerin kadro ve statülerine göre sayısal verileri tablo 115’te görülmektedir.

⁸⁰⁹“Gaziantep Eğitim Enstitüsü Müdürü İbrahim Etem Özdemir’in Cumartesi Günü akşamı...”(Erişim 10 Haziran 2024)<https://gaziantepsabah.com/40-yil-once/egitim-enstitusu-mudurunun-evini-kursunlayanlar-bulunamadi/40748>

⁸¹⁰ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı*, 182.

⁸¹¹ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı*, 181.

Tablo 100 Gaziantep Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenlerin Kadrolarına ve Statülerine Göre Sayıları⁸¹²

Öğretim Yılı	Asli Görevi Gaziantep Eğitim Enstitüsünde Olanlar		Diğer Öğretim Kurumlarından Gelen	Genel Toplam
	Türk Uyruklu Kadrolu	Yabancı Uyruklu Ücretli veya Sözleşmeli		
	Toplam		Toplam	
1971-1972	3		8	11
1972-1973	5		10	15
1973-1974	11		8	19
1974-1975	11		29	31
1975-1976	19		15	24
1976-1977	30		13	43
1977-1978	25		35	60

1971-1978 yılları arasında geçen sürede Enstitüde görev yapan öğretmenlerin sayıları incelendiğinde, 1973-1974, 1975-1976 ve 1976-1977 yıllarında Enstitü kadrosundaki öğretmen sayısı diğer okullardan görevlendirilmiş öğretmen sayısından fazladır. Diğer yıllardaysa Enstitünün kadrolu öğretmen sayısı okul dışından görevli öğretmenlerin sayısının gerisinde kalmaktadır. 1971-1978 yılları arasında Enstitüde yabancı uyruklu öğretmen görev yapmadığı gibi Enstitünün kendi kadrosunu da tam anlamıyla oluşturamadığı ve başka okullardan sürekli görevlendirme yoluna gittiği anlaşılmaktadır.

Gaziantep Eğitim Enstitüsünde görev yapan eğitim kadrosunun isim, branş ve statüleri aşağıdaki tablo 116'da verilmiştir.

Tablo 101: Gaziantep Eğitim Enstitüsünde Görev Yapmış Öğretmenler⁸¹³

Branşlar	Ad ve Soyadı	Branşlar	Ad ve Soyadı
Matematik	Necati Öztürk	Türkçe/Edebiyat	Niyazi Yaşar
	Mehmet Şimşek		Muzaffer Ünlü
	Ali Sait Karataş		Gülbüz O. Salman
	İsmail Engin Salman		Halil İban
	Kemal Doğan		Yusuf Çetin
	İbrahim Gök		Osman Göker
	İsmail Sabri Gümüşel		Ali Erdoğan
	Ahmet Sayılır		Sedat Altunlu
	Hüseyin Ekici		Bekir Öztürk
	İbrahim Yağız		Mehmet Ak
Meslek Dersleri	Hayrettin Taşkın	İngilizce	Mehmet Savaş İslam
	Oruç Göksungur		Mehmet Karateke
	Şaban Solmaz		Hüseyin Kayaş
	İbrahim Ethem Özdemir		Şenay Ayfer Teoman
	Mustafa Yalçın		Aynur Özkan
	Hatice Ak	Fransızca	Karani İşgüven
	Mustafa Özcan		Salih Şakir Ekinci
	Mehmet Develi		Ökkeş Önemli
	Yahya Dayanır	Almanca	Halil Kemal Doğan
	Fahri Taşdemir		Halil Kemal Doğan
	Yusuf Kayabaşı		İdris Günce
	Abdulkadir Tuncer		Ali Öz

⁸¹² Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 95-96; Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1974-1978,

⁸¹³ Ayşe Sağlam, *Gaziantep Öğretmen Okulları*, (Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 159-173.

Biyoloji	Nurten Öztürk Mehmet Albayram Osman Tıraş Müslüm Rızvanoğlu Ünal Şenyılmaz Tahsin Tiryaki	Fizik	İsmail Avcı Muzaffer Özyürek Ahmet Gök Mehmet Necati Emrem Gençosman Mart Mustafa Özcan
Kimya	Hacı Öztürk Hasan Basri Şentürk Hayrullah Kuloğlu Y. Serap Öztürk Çağlar	Resim Coğrafya Sosyal Bilgiler	Mehmet Koç H. Fehmi Bildik A. Fazıl Görken Feridun Süheyl Tuncay

Gaziantep Eğitim Enstitüsünde görev yapmış öğretmenlerden bir kısmı ve branşlarını gösteren tablo, Ayşe Sağlam'ın hazırladığı tez ve sosyal medyadan elde ettiğimiz bilgiler çerçevesinde oluşturulmaya gayret edilmiştir. Bu listedeki öğretmen kadrosu Enstitüde olan öğretmenlerin tamamını kapsamamaktadır. Bu kadar çok sayıda öğretmenin kısa süreler içinde görev yapması ya Enstitünün içinde bulunduğu ortamın kalitesizliği ya da siyasetin okulda etkin olduğu yorumları yapılabilir. İki dönem üst üste görev yapan öğretmen sayısının bu kadar az olması eğitim için normal ve sağlıklı bir durum değildir. Ayrıca, Enstitü dışından görevlendirilen öğretmenlerin isimlerine ulaşmak mümkün olmadığından dolayı bu tabloya dahil edilmemiştir.

Gaziantep Eğitim Enstitüsünde 1971-1979 yılları arası dönem görev yapan Müdürlerin isim, branş ve görev sürelerine aşağıdaki tablo 117'den ulaşılabilir.

Tablo 102: Gaziantep Eğitim Enstitüsünde Görev Yapan Müdürler

Ad ve Soyadı	Branş	Görev Süresi	
		Göreve Geliş	Görevden Ayrılış
Zeki Aktan	Meslek Dersleri	1971	1974
Yusuf Çetin	Türkçe	1974	1975
İbrahim Ethem Özdemir	Meslek Dersleri	1975	1976
Feridun Süheyl Tuncer	Sosyal Bilgiler	1976	1977
Muzaffer Ünlü	Edebiyat	1977	1978
Halil İban	Edebiyat	1978	1979

Enstitüye kurucu müdür olarak atanan Zeki Aktan, bu göreve Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünden gelmiş ve tecrübeli bir eğitimcidir. 1974 yılında emekli olana kadar Gaziantep Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü görevinde kalmıştır. Aktan' dan sonra göreve gelen müdürlerin hepsi neredeyse bir yıl ya da daha az sürelerde görev yapmışlardır. 1974 yılından itibaren her Başbakan değiştiğinde birkaç ay sonra Enstitünün müdürü de değişmiş görünüyor. Müdürlerin başarı ya da başarısızlığından ziyade hükümetlerin başta kalma sürelerine göre müdürlerin görevde kaldığı söylenebilir. Çünkü iki Başbakan döneminde görev yapan Enstitü müdürü yoktur. 1960-1974 yılları arasında bazı eğitim enstitülerinde uzun süreli görev yapan müdürler bulunmaktadır. Aslında bu durum, ülkenin içinde bulunduğu siyasi ortamın Enstitü üzerinde ne kadar etkili olduğunu göstermesi açısından önemli bir noktadır.

4.14. ADANA EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Adana Eğitim Enstitüsü 27 Aralık 1971 tarihinde eğitime başlamıştır. Enstitünün açılış töreni 27 Aralık Pazartesi günü öğleden sonra saat 14.00'te yapılmıştır. Törene, Adana Valisi Osman Meriç, İl Milli Eğitim Müdürü Hilmi Metin, Cumhuriyet Savcısı Ahmet Cevdet Ercan'ın yanı sıra bazı yüksek rütbeli subaylar, kuruluş temsilcileri, öğretmenler ve öğrenciler katılmışlardır. İstiklal Marşı'nın söylenmesi ve saygı duruşuyla başlanan törene, Eğitim Enstitüsü Müdürü Nurinnisa Kök'ün konuşmasıyla devam edilmiştir. Nurinnisa Kök'ün, günün önemi üzerinde yaptığı konuşma sonrası Vali Osman Meriç'in öğrencilere hitaben, *“Atatürkçülük yolunda ilerlemeleri ve bu yolda kıymetli birer öğretmen olmalarını”* tavsiye ettiği konuşmasını takiben, Öğretmen Okulunun en tecrübeli öğretmeni olarak kabul edilen Yusuf Doğudandoğan konuşma yapmış ve konuşma bölümü bir Enstitü öğrencisinin konuşmasıyla noktalanmıştır. Daha sonra, Milli Eğitim Bakanı İsmail Arar, Öğretmen Okulları Genel Müdürü Zihni Sofuoğlu'nun Enstitünün açılış sebebiyle gönderdikleri telgraflar okunmuştur. Tören programının son bölümünde, öğretmen okulu korusu ve folklor ekiplerinin gösterisi sonrası davetliler, öğretmenler ve öğrencilerle birlikte ikinci çayı ikramı yapılmıştır. Eğitim Enstitülerinin açılış törenlerinde adet haline gelen *“Temsili Ders Verme”* uygulaması, Adana Eğitim Enstitüsünün açılış töreninde Matematik öğretmeni Necdet İzcioglu tarafından, temsili matematik dersi verilerek yerine getirilmiştir.⁸¹⁴

4.14.1. Enstitünün Gelişimi

27 Aralık 1971 tarihinde Adana Kız İlköğretmen Okulunda kendisine ayrılan sınıflarda eğitime başlayan⁸¹⁵ Enstitü, kurucu olarak bayan müdür atanan tek enstitüdür. Müdire Nurinnisa Kök'ün yönetiminde ve *“Matematik ve Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümleri”* ile iki bölümlü olarak eğitime başlamıştır. 27 Aralık 1971 tarihli Yeni Adana gazetesinde Adana Eğitim Enstitüsünün, *“1 matematik ve 2 fen bilgisi sınıfı açılacaktır.”* haberi yapılmıştır. Açılış yılında, *Matematik Bölümüne*: 27 erkek ve 5 kız toplam 32 öğrenci; *Fen ve Tabiat Bilgisi Bölümüne*: 50 erkek ve 14 kız toplam 64 öğrencinin kaydı yapılmıştır.⁸¹⁶

Adana Eğitim Enstitüsünde 1971-1978 yılları arasında eğitim gören öğrenci ve diploma alan öğrencilerin sayıları aşağıdaki tablo 118'de verilmiştir.

⁸¹⁴“Adana Eğitim Enstitüsü Dün Törenle Açıldı”, *Yeni Adana* (28 Aralık 1971), Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi, 1-5, (Erişim 1 Şubat 2024), <https://library.cu.edu.tr/yeniadana>

⁸¹⁵“Eğitim Enstitüsü Pazartesi Günü Eğitime Başlayacak”, *Yeni Adana* (24 Aralık 1971), Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi, 1, (Erişim 1 Şubat 2024), <https://library.cu.edu.tr/yeniadana>

⁸¹⁶ *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974*, 44; *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1974-1978*, 35.

Tablo 103: Adana Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	GÜNDÜZ			AKŞAM			Diploma Alan Öğrenci Sayısı						Genel Toplam
							Gündüz			Akşam			
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	
1971-1972	77	19	96										
1972-1973	102	84	186										
1973-1974	112	132	244	----	---	86	70	12	82			---	82
1974-1975	337	173	510	---	---	218	29	65	94				94
1975-1976	320	171	499	---	---	349	12	48	60	----	66	66	126
1976-1977 ⁸¹⁷	653	190	843	351	323	674	149	35	184	11	87	98	282
1977-1978 ⁸¹⁸	371	228	599	505	75	580	134	34	168 ⁸¹⁹	90	22	112	280

Tabloda Enstitüye eğitime başladığı yıl 77 erkek ve 19 kız olmak üzere toplam, 96 öğrencinin alındığını bilgisi; yukarıdaki paylaştığımız istatistik bilgiyle örtüşmektedir. Enstitünün öğrenci sayıları yıllara göre artış göstermiş, 1973-1974 öğretim yılında kız öğrenci sayısı, erkek öğrenci sayısından fazla olduğu görülmektedir. Diğer enstitüler gibi Adana Eğitim Enstitüsünde de 1973-1974 eğitim yılında Akşam öğretimine başlanmış ve aynı yıl Enstitü ilk mezunlarını, 70 erkek ve 12 kız; toplam 82 öğrenci olarak vermiştir. Gündüz kısmında 1973-1978 yılları arasında toplam 588 öğrenci mezun olmuştur. Akşam öğretiminden ise 3 dönem mezun vermiş ve bunlarda toplamda 276 öğrencidir. Adana Eğitim Enstitüsü Gündüz ve Akşam kısmı olarak Türk eğitim hayatına 864 öğretmen adayının katılmasını sağlamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın aldığı kapatma kararı sonucunda 12 Ocak 1979 tarihinde Adana Eğitim Enstitüsünde eğitime son verilmiş, 27 Şubat'a kadar sınavlar yapılmasıyla tamamen okul kapatılmıştır. Bu haber gazetede, "Eğitim Enstitüsü son öğretimine başladı" başlığıyla verilmiştir. Haberin devamında, Enstitü Müdürü Zeki Büyükyılmaz' ın konu hakkında yaptığı açıklamalar özetlenerek, "*Milli Eğitim Bakanlığının aldığı kapatma kararı uyarınca Adana Eğitim Enstitüsünün eğitimi 12 Ocak 1979 tarihinde sona erecek ve bu tarihten sonra sınavlar başlayacaktır.*" bilgisi paylaşılmıştır. Ayrıca Müdürün okulun kapatıldıktan sonra mezun olmayan öğrenciler hakkında, "bu tarihten itibaren okul kapatılacak kalan öğrencilerde Bakanlığın uygun göreceği yerlere gönderilecektir." sözleri ise sürecin nasıl işleyeceği konusunda fikir sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır. Enstitü Müdürünün verdiği bilgilerin devamında, "*şu anda Adana Eğitim Enstitüsünün birinci sınıfının bulunmadığını ikinci sınıfta 130, üçüncü sınıfın da 700 olmak üzere toplam 830 öğrencinin bulunduğu...*" nu öğrenmekteyiz. Gazete muhabirinin öğretmenlerin durumu

⁸¹⁷ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1974-1978, DİE, Ankara 1980, s.35.

⁸¹⁸ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim-1974-1978, DİE, Ankara 1980, s.20.

⁸¹⁹ Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1978-1979, 9.

hakkındaki sorusuna, “Bakanlık nasıl uygun görürse öyle görev yapacağız. Şimdiden kesinleşmiş bir şey yok” cevabını vermiştir.⁸²⁰

4.14.2. Enstitünün Öğretim Kadrosu

Adana Eğitim Enstitüsünün eğitime başladığı ilk kadrosu, matematik öğretmenliğini Adana Erkek Lisesi Müdürü Necdet Miskioğlu, edebiyat öğretmenliğini Adana Erkek Lisesi Edebiyat Öğretmeni Mehmet Ali Gül (Gür), Fransızca öğretmenliğini de Atatürk Ortaokulu Müdürü Selahattin Kutluay’dan oluşmaktaydı.⁸²¹ Öğretmen Okulları Yıllığında Adana Eğitim Enstitüsünün kadrosunda görevli öğretmenlerin branş olarak, edebiyat 1, matematik 1, Fransızca 1 ve 1 de bayan meslek dersleri öğretmeniyle birlikte toplam dört öğretmen bulunmaktadır.⁸²² Bu 3 erkek ve 1 bayan olmak üzere 4 öğretmenin mezun oldukları okul itibarıyla menşeleri, üniversite mezunu 2 öğretmenden birisi bayandır, diğer öğretmenlerin ise biri Yüksek Öğretmen Okulu ve biri de Eğitim Enstitüsü mezunudur.⁸²³ Bayan meslek dersleri öğretmeni ise Enstitünün Müdiresi Nurinnisa Kök’tür, ve diğerleri ise gazete haberindeki isim, branş ve cinsiyet bakımından uyusmaktadır.

Adana Eğitim Enstitüsünde görev yapmış öğretmen kadrosunu unvanlarına ve statülerine göre sayısal veriler tablo 119’da verilmiştir.

Tablo 104: Adana Eğitim Enstitüsü Kadrolarına ve Unvanlarına Göre Öğretim Üyesi Sayısı⁸²⁴

Öğretim Yılı	1. Okulun Kadrosunda Olanlar	2. Esas Görevi Okul Dışında Olan	3. Esas Kadrosu Başka Okulda Olan			Genel Toplam (1+2+3)
	Öğretmen	Öğretmen	Toplam (1+2)	Öğr. Gör.	Öğretmen	Toplam (3)
1971-1972	4	---	4		6	6
1972-1973	11	10	21			
1973-1974	16		16		3	3
	Asli Görevi Enstitüde Olan		Diğer Kurumlardan Gelen			Genel Toplam
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
1974-1975	19	3	22	23	3	26
1975-1976	21	7	28	12	1	13
1976-1977	31	10	41	---	---	
1977-1978	36		43	---	---	

⁸²⁰ *Eğitim Enstitüsü Son Öğretimine Başladı*, Yeni Adana (Adana), Eylül 4, 1979, Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi, 1-7, (Erişim 3 Şubat 2024), <https://library.cu.edu.tr/yeniadana#>

⁸²¹ *Eğitim Enstitüsü Pazartesi Günü Eğitime Başlayacak*, 1.

⁸²² *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı*, 181.

⁸²³ *Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı*, 182.

⁸²⁴ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974, 94-95.

Tabloda, Enstitünün açılış yılında kadrolu 4 öğretmen ve başka okuldan görevlendirilen 6 öğretmen de dahil toplam 10 öğretmenle eğitim verdiği anlaşılmaktadır. Kendi kadrosunda ilk üç yıl en fazla 16 öğretmen bulundurduğu ve aynı yıl destek olarak başka okuldan 3 öğretmene ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Enstitüde, 1974-1978 yılları arasında görev alan öğretmenlerin sayılarına baktığımızda 1974-1976 döneminde hem kendi kadrosunda hem de diğer öğretim kurumlarından gelen öğretmenlerden faydalanırken; 1976-1978 yıllarında Enstitünün kendi kadrosunu oluşturduğu görülmektedir. 1977-1978 öğretim yılında kendi kadrosunda en yüksek seviyede 43 öğretmenle eğitim verirken; öğretmen sayısı olarak, dört yıl öncenin öğretmen sayısının da gerisinde kaldığı görülmektedir.

Adana Eğitim Enstitüsünde görev yapan öğretmenler, “*Ahmet Özser, Cevdet Çetin, Selahattin Kutluay, Osman Karakök, Kamber Kocagöz, Cengiz Güvel, İsa Bukan, Senai Gedik, Sebahattin Veziroğlu ve öğretmenlerin öğretmeni olarak adlandırılan Ayşe Yeter Çağdaş*” ı sayabiliriz.

4.14.3. Enstitüde Görev yapan Müdürler

Enstitünün kurucu müdürü olarak bayan bir eğitimci olan *Nurinnisa Kök*’ün atanması da dikkat çekicidir. Nurinnisa Kök’ün kaç yıl görevde kaldığı hakkında bilgi yoktur. 1973-1974 eğitim yılında *Zeki Büyükyılmaz*, göreve gelmiştir. Daha sonra Enstitü Müdürü *Sinan Çelik*’in 1977 yılında Yeni Adana gazetesinde röportajları bulunmakta, 1978-1979 yılları ve kapanma sürecinde ise yine *Zeki Büyükyılmaz* Enstitü Müdürü makamında görmekteyiz.

4.14.4. Enstitünün İmkanları

4.14.4.1. Binası

Eğitime Kız İlköğretmen okulunda başlamıştır. Adana Eğitim Enstitüsüne ev sahipliği yapan bina daha önce yetimhane olarak kullanılmıştır. Bu binanın tarihçesini Adana Eğitim Enstitüsü Müdürü *Sinan Çelik* gazeteye verdiği röportajda: “*Bugün eğitim görülen binamız, 1908 yılında ... devrin Osmanlı kumandanlarından Adana Valisi Cemal Paşa tarafından Ermeni Darüleytami olmak üzere, bağlık bir alan ve boş tarlalar üzerine sıcak ülkeler için garip mimari tarzı üzerine yaptırılmıştır.*” açıklamasından sonra, binanın özelliklerini de anlatmıştır:

“Bir kısım irili ufaklı, fakat hepsi de bir okul için kullanılmaya elverişli çatı arası odaları bu hesabın dışındadır. Bu binada dershaneler idare odaları, resim ve iş atölyeleri, fizik-kimya laboratuvarları, tabii ilimler odası, toplantı salonu ile spor, kooperatif, izcilik, fotoğrafçılık gibi talebe teşekküllerine tahsis edilmiş odalar ve okulun eşya depoları ile erzak ambarları vardır.

Sonradan yapılmış olan ikinci kısım, 250 talebenin yatmasına ve yemek yemesine elverişli hale getirilmiştir.”

Enstitü binasının bahçesi hakkında verdiği bilgide, “*On yıldan bu yana daha çok artan bir gayretle okulun iki buçuk hektardan ibaret olan sahanın ağaçlandırılmasına çalışılmaktadır. Şimdiki halde 130 okaliptüs, 50 akasya ve diğerleri gölge yapan ve meyve ağaçları olmak üzere 600 ağaç dikilmiştir.*” dedikten sonra bu ağaçların bakımlarının ve korunmasının Enstitü öğrencileri tarafından yapıldığını da belirtmiştir.⁸²⁵

⁸²⁵Eğitim Enstitüsünün Yeşil Sahası Adana’da Diğer Okullarda Yok, Yeni Adana (Adana), Aralık 30, 1977, 1-7, Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi, 1-7, (Erişim 3 Şubat 2024), <https://library.cu.edu.tr/yeniadana#>

4.15. ESKİŞEHİR EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Eskişehir Eğitim Enstitüsü 1971-1972 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanı ve aynı zamanda Eskişehir Milletvekili olan Prof. Dr. Orhan Oğuz'un da katılımıyla Odunpazarı Bademlik semtinde bulunan *Süleyman Çakır Kız İlköğretmen Okulu* binasında Kurucu Müdür Hikmet Gürsoy'un yönetiminde öğretime başlamıştır. Enstitü “Fen ve Tabiat Bölümü, Matematik Bölümü ve Tarım Bölümü olarak üç bölümlü halinde açılmıştır.⁸²⁶ Eğitim Enstitüleri arasında “Tarım Bölümü” olan tek Enstitü olma özelliğine sahiptir.

Enstitünün bölümleri hakkında, “*Eskişehir Eğitim Tarihi*”⁸²⁷ adlı eserde, “Türkçe, matematik, fizik, Kimya, İngilizce, tarım bölümleriyle açıldığı bilgisi paylaşılmaktadır. Bu konuda Eskişehir Eğitim Enstitüsü mezunu Muhterem Kaya'da aynı bilgiyi desteklerken, gerek Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan “1971-1972 Yıllığı” nda ve gerekse Devlet istatistik Enstitüsünün hazırladığı “1970-1974 Yükseköğretim İstatistiğinde” Enstitü, üç bölümlü olarak verilmiştir. Ancak, bölümler hakkında ulaşabildiğimiz resmi kaynaklar, 1974 yılına kadar detaylı bilgi vermekte, bu tarihten sonrası hakkında bölümler hakkında bilgiye ulaşılamadı.

Eskişehir Eğitim Enstitüsünde eğitim gören öğrenci ve mezun öğrenci sayıları aşağıdaki tablo 120’de verilmiştir.

Tablo 105: Eskişehir Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları⁸²⁸

Öğretim Yılı	ESKİŞEHİR EĞİTİM ENSTİTÜSÜ												Diploma Alanlar Genel Toplam
	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						
	GÜNDÜZ			AKŞAM			GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	
1971-1972	76	59	135										
1972-1973	148	192	340										
1973-1974	124	124	324	---	159	159	51	63	114				114
1974-1975	247	170	417	---	329	329	26	30	56				56
1975-1976	382	184	566	---	658	658	30	53	83	---	82	82	165
1976-1977 ⁸²⁹	741	255	996	601	583	1184	88	45	133	6	107	113	246
1977-1978 ⁸³⁰	890	357	1247	676	570	1246	78	34	122	29	172	201	313 ⁸³¹

⁸²⁶ Muhterem Kaya, “*Eskişehir Eğitim Enstitüsü*,” Görüşmecisi: Meral Kayabaşı, 29 Mayıs 2021. (Muhterem Kaya, Eskişehir Eğitim Enstitüsü FKB Bölümü mezunu.)

⁸²⁷ Özcan Türkmen, Serhat Çınar ve Mehmet Konukçu, *Eskişehir Eğitim Tarihi*, (Ankara: Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları, 2006), 41.

⁸²⁸ *Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1970-1974*, 49-50.

⁸²⁹ *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978*, 36.

⁸³⁰ *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-78*, 20.

⁸³¹ *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1977-78*, 9.

Eskişehir Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin kız öğrencilerle erkek öğrenci sayılarında 1974 yılından itibaren önemli artışın yaşandığı görülmektedir. 1973-1976 yılları arasında Akşam öğretime yalnız kız öğrenciler alınmış, 1976 -1978 yılları arasında erkek öğrencilerde alınmıştır. Yine Akşam öğretiminde kız öğrenci sayısı gündüzlü kız öğrencilerden oldukça yüksek olması da kız öğrencilerin akşam öğretimini daha çok tercih etmesinin nedenini bilemiyoruz. 1971-1972 öğretim yılında açılan Enstitü ilk mezunlarını, 1973-1974 öğretim yılında vermiştir. Enstitünün Gündüzlü kısmından 225 kız, 273 erkek toplam 498 öğrenci mezun olurken; Akşam öğretiminden de 361 kız ve 35 erkek toplam 396 öğretmen adayı mezun olmuştur. Eskişehir Eğitim Enstitüsü açıldığı yıldan 1977-1978 döneminde toplam 894 öğrenci mezun etmiştir.

4.16. UŞAK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

1973-1974 öğretim yılında açılan diğer bir Enstitü de Uşak Eğitim Enstitüsüdür. İlk müdürü Halit Akarca olan Enstitü, Fen ve Tabiat Bilgisi ile Matematik Bölümleriyle, 60 kız öğrenciyle, günümüzde Orhan Dengiz Anadolu Lisesi binasında öğretime başlamıştır.

Uşak Eğitim Enstitüsünde 1973-1978 yılları arasında eğitim gören öğrenci ve mezun öğrenci sayılarına tablo 121’den ulaşılabilir.

Tablo 106: Uşak Eğitim Enstitüsünün Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	UŞAK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ												Diploma Alanlar Genel Toplam
	ÖĞRENCİ SAYISI						DİPLOMA ALANLAR						
	GÜNDÜZ			AKŞAM			GÜNDÜZ			AKŞAM			
	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	Top.	Erkek	Kız	
1973-1974	60	---	60	60	---	60							
1974-1975	151	---	151	151	---	151							
1975-1976	280	---	280	226	---	226	47	---	47	52		52	99
1976-1977	767	428	339	347	---	347	88	15	73	57		57	145
1977-1978	797	516	281	468	---	468	160	68	102	77		68	237

Kuruluş itibarıyla sadece kız öğrenci alan Uşak Eğitim Enstitüsüne, 1976-1977 öğretim yılında erkek öğrenci alımına başlanmıştır. Enstitüden 481 öğretmen adayı mezun olmuştur.

17 Mart 1977 tarihinde çıkan olaylarda, 2 öğrencinin öldürülmüş ve 32 kişi yaralanmıştır. Bu çıkan olaylar sebebiyle Uşak Eğitim Enstitüsü Müdürü Halit Akarca görevinden alınmıştır.⁸³² 1978 yılında Uşak Eğitim Enstitü kapatılırken, öğrenciler de Eskişehir Eğitim Enstitüsüne nakledilmiş ve öğrenciler oradan mezun olmuştur.⁸³³

4.16.1. Enstitü Öğretim Kadrosu

Uşak Eğitim Enstitüsünün 1977- 1978 öğretim yılında öğretim kadrosundan tespit edebildiklerimiz:

Yönetim

- Halil Akıncı: **Müdür**
- Ural Köklü: **Md. Yrd.**
- Celal Aysal: **Md. Yrd.**
- Remzi Kazan: **Md. Yrd.**

⁸³² Sadiye Tutsak, “Ege Üniversitesi’nde Açılan Bir Okul: Uşak Meslek Yüksek Okulu,” *İzmir Araştırmaları Dergisi* 1, (2015):52.

⁸³³ Orhan Dengiz Anadolu Lisesi Müdürü Adem Erol, (Görüşmecisi: Meral Kayabaşı), 5 Haziran 2021.

Öğretmenler

- Fehime Adak: **Matematik**
- İnci Dursun: **Fizik**
- Zeki Çiftçi: **Türkçe**
- Osman Yurttaş
- Mehmet Şimşek
- Aziz Göç: **Türkçe**
- Metin Akın: **Fransızca**
- Günsel Kılınç: **İngilizce**
- Ramazan Ceylan: **Matematik**
- Ahmet Dursun: **Kimya**⁸³⁴

Uşak Eğitim Enstitüsü, eğitim öğretimden ziyade anarşi olaylarıyla gündeme gelmiştir. Enstitüye başlayıp da üç yıl içerisinde aynı okuldan mezun olan öğrencinin neredeyse hiç bulunmadığı bilgisini mezunlarla yapılan görüşmelerden edinmiş durumdayız.⁸³⁵

⁸³⁴ “Uşak Eğitim Enstitüsü Olaylarının İç Yüzü,” *Yeniden Milli Mücadele*, S. 434, (23-30 Mayıs 1978):3-14, (Erişim 21 Nisan 2023)<https://katalog.idp.org.tr/yazilar/129734/usak-egitim-enstitusu-olaylarinin-icyuzu>.

⁸³⁵ Yüksel Keskin, Uşak Eğitim Enstitüsü Mezunu, Görüşmecisi: Meral Kayabaşı, 7 Haziran 2021.

4.17. DİĞER ENSTİTÜLER

4.17.1. İzmir Bornova Eğitim Enstitüsü

İzmir Bornova Eğitim Enstitüsü 1973-1974 öğretim yılında Müdür İhsan Kurt idaresinde, Beden Eğitimi ve İngilizce Bölümleriyle iki bölümlü olarak açılmıştır. 22 Ekim 1976 tarih ve 31577 sayılı Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü kararıyla kapatılarak, öğrencileri İzmir Buca Eğitim Enstitüsüne nakledilmiştir.⁸³⁶

4.17.2. Hatay Eğitim Enstitüsü:

4.17.3. Nazilli Eğitim Enstitüsü: (1977-1979)⁸³⁷

⁸³⁶ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1975-1978, 95.

⁸³⁷ Milli Eğitim İstatistikleri Yükseköğretim 1978-1979, s.31;

4.18. EĞİTİM ENSTİTÜLERİNİN KAPANIŞ SÜRECİ

Eğitim Enstitülerinin öğretmen yetiştirme sürecinde, yüksekokul statüsünden fakülte statüsüne geçişinde etkili olan ilk adım: 14 Haziran 1973 yılında çıkarılan 1739 numaralı “Milli Eğitim Temel Kanunu” nun 43. Maddesinde: “*Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler...hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması esastır...*”⁸³⁸ kararıdır. İkinci adım ise 24 Haziran-4 Temmuz 1974 tarihinde toplanan 9. Milli Eğitim Şurasında, “Öğretmen yetiştiren kurumlar yeniden düzenlenecektir...”⁸³⁹ kararıdır. Bu iki karar, 1978-1979 öğretim yılında “Gazi, İstanbul Atatürk, İzmir Buca, Balıkesir Necati, Erzurum Kazım Karabekir, Bursa, Konya Selçuk, Samsun, Diyarbakır ve Trabzon Fatih” Eğitim Enstitüleri, 18 Ekim 1978 tarih ve 31305 sayılı Bakanlık kararıyla, öğretim yılı dört yıla çıkarılarak, “Yüksek Öğretmen Okulu”⁸⁴⁰ na dönüştürülerek uygulamaya konulmuştur. Öğretim yılı artırılmayan, “Adana, Aydın-Nazilli, Edirne, Eskişehir, Gaziantep, Isparta, Hatay, Uşak” üç yıllık eğitim enstitüleri ise, yeni öğrenci alımı yapılmayıp, mevcut öğrenciler ders yapmadan sene sonu sınavlarına alınmaktaydı.⁸⁴¹ Kapatılma kararı alınan Enstitüler, mevcut öğrenciler mezun edildiğinde fiilen de kapatılmış olacaktı.

Ortaöğretime öğretmen yetiştiren bir kurum olan Eğitim Enstitüleri, bir taraftan öğretim yılı dört yıla çıkarılırken diğer taraftan da eğitim programları yeniden düzenlenerek eğitim-öğretim görevine, *Yüksek Öğretmen Okulları* olarak devam etmişlerdir. 1980-1981 öğretim yılında Türkiye’de “Ankara-Gazi, Balıkesir-Necati-Bursa, Diyarbakır, Erzurum-Kazım Karabekir, İstanbul- Atatürk, İzmir-Buca, Konya Selçuk, Samsun, Trabzon-Fatih” ten oluşan on adet *Yüksek Öğretmen Okulu* bulunmaktaydı.⁸⁴²

4 Kasım 1981 tarih ve 2547 Sayılı “Yüksek Öğretim Kanunu (YÖK)”⁸⁴³ ile Türkiye’de yükseköğretimde, son yılların en büyük reformlarından birisi gerçekleştirilmiş ve pek çok alanı etkilediği gibi öğretmen yetiştirme sistemini de olabildiğince etkilemiştir. YÖK

⁸³⁸ Milli Eğitim Temel Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739-20140206.pdf>

⁸³⁹ MEB, IX. Milli Eğitim Şurası Kararları, (Ankara: MEB 24 Haziran-4 Temmuz 1974), Karar -116, (Erişim 10 Haziran 2023) https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165045_9_sura.pdf

⁸⁴⁰ Tayyip Duman, “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen,” 190.

⁸⁴¹ DİE. Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1980-1981, 11

⁸⁴² DİE. Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1980-1981, 10

⁸⁴³ 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu, 4 Kasım 1981, (Erişim 10 Haziran 2023) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2547.pdf>

Kanunu çerçevesinde 20 Temmuz 1982 tarihinde çıkarılan 41 sayılı “*Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*” uyarınca, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşlar üniversitelere devredilmesiyle⁸⁴⁴ birlikte, Osmanlı döneminde başlayan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretime öğretmen yetiştirme sürecinin de sonuna gelinmiş oluyordu.⁸⁴⁵

Milli Eğitim Bakanlığı’nın, öğretmen yetiştirme görevini üniversitelere devretmede istekli davranmasında, öğretmenlerin üniversite mezunu olması gerektiği yönünde daha önce alınmış kararların yanı sıra Enstitülerin siyasetin içine çekilmiş olması sebebiyle gerek yönetimde ve gerekse öğretimde kontrolün kaybedilmesi ve öğretmen yetiştirmede kalitenin düşmesi gibi nedenlerin de etkili olduğu söylenebilir.⁸⁴⁶

⁸⁴⁴ Resmi Gazete, 41 Sayılı *Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*, (Ankara: Resmi Gazete, S.17760, 20 Temmuz 1982), 9-17.

⁸⁴⁵ Cemil Öztürk, “Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirmede Model Arayışları,” (Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu, Ankara, 7-9 Aralık 2005), 283-317; Ergün, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme”, 15.

⁸⁴⁶ Binbaşoğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından*, 22.

4.19. EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MEZUNLARININ TÜRK EĞİTİM HAYATINA ETKİLERİ

Öğretmenler, yetiştirdikleri insanlar vasıtasıyla toplumları, şekillendiren ve geliştiren gerçek sanatkarlardır.⁸⁴⁷ Eğitim Enstitüleri de 1948-1978 yılları arasında mezun ettiği öğretmenlerle, ülkenin gelişimine, ilerlemesine yeni mimarlar ve sanatkarlar da yetiştirmiş oluyordu. Eğitim Enstitüsü mezunlarından, kamuoyunda eserleri ve fikirleriyle tanınan, sevilen şahsiyetlere örnekler:

4.19.1. Eğitimci Şair/Yazarlar

Rıfat Ilgaz: Asıl adı Mehmet Rıfat Ilgaz'dır. 1938 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünden mezun olmuştur. Rıfat Ilgaz, şiir, hikaye, roman, tiyatro gibi edebiyatın neredeyse tüm dallarında eserler vermiştir.

Eserleri: “*Şiir: Yarenlik, Sınıf, Yaşadıkça, Devam, Üsküdar’da Sabah Oldu, Radarın Anahtarı...*”, **Hikaye:** *Radarın Anahtarı, Don Kişot İstanbul’da, Nerede O Eski Usturalar...*, **Roman:** *Apartman Çocukları, Küçük Çekmece Okyanusu, Karartma Geceleri...*, **Tiyatro:** *Hababam Sınıfı, Hababam Sınıfı Uyanıyor, Hababam Sınıfı Baskında, Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı.*”⁸⁴⁸

İlhan Berk: 1945 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünden mezun olan İlhan Berk’in asıl ismi, Emrullah İlhan Birsen’dir. İlhan Berk, “Kül” adlı şiir kitabıyla 1980 yılında “*Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü*”nü, “*Deniz Eskisi*” kitabıyla da “*Yedi Tepe Şiir Ödülü*”nü kazanmıştır.

Eserleri: “*Şiir: Güneşi Yakanların Selamı, İstanbul Kitabı, Günaydın Yeryüzü, Türkiye Şarkısı, Galile Denizi...*”, **Antoloji:** *Başlangıçtan Bugüne Beyit Mısra Antolojisi, Aşk Elçisi, Çeviri: Aşk Elçisi, Deneme: Uzun Bir Adam, Şifalı Otlar Kitabı, Şairin Toprağı, İnferno, Logos, Günlük: Kanatlı At, El Yazılarına Vuruyor Güneş.*”⁸⁴⁹

Fikret Demirağ: Öğretmen şairlerden olan Fikret Demirağ, 1961 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünden mezun olmuştur. Kıbrıs Türkü olan Demirağ, sekiz yıl Kıbrıs’ta Türkçe öğretmenliği yapmıştır.

⁸⁴⁷ Yüksel Özden (ed.), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş* (Ankara: Pegem Yayınları, 2002), 9.

⁸⁴⁸ Gülsemin Hazar, “Rıfat Ilgaz,” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 20 Haziran 2024) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rifat-ilgaz>

⁸⁴⁹ Tarık Özcan, “İlhan Berk” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 20 Haziran 2024) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/berk-ilhan>

Eserleri: “*Şiir: Tutku, İkinin Yaşamı, Esperanza, Açar Yörüngeler Çiçeği, Aşkımızın Şarkıları...*, **Roman:** *Yağmur Ağaçları*, **Derleme:** *Günümüz Kıbrıslı Türk Şiirinden 20 Şair, Hattı:* *Şu Müthiş Savaş Yılları*”⁸⁵⁰

Fakir Baykurt: Asıl adı Tahir olan eğitimci yazar Fakir Baykurt, 1955 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünden mezun olmuştur. Öğretmenlik ve ilköğretim müfettişliği yapan Fakir Baykurt, roman, şiir, deneme, otobiyografi, halk masalları, değerlendirme yazıları, çocuk kitapları ve hikaye gibi edebiyatın birçok alanında eserler vermiştir.

Eserleri: “**Hikaye:** *Çilli, Efendilik Savaşı, Cüce Muhammet, Karın Ağrısı, Sarı Köpek, Roman:* *Yılların Öcü, Onuncu Köy, Irazca’ nın Dirliği, Kaplumbağalar, Amerikan Sargısı, Köygöçüren...*, **Deneme:** *Şamaroğlanları, Yeni Kölelik mi?* , **Otobiyografi:** *Özüm Çocuktur, Köy Enstitüsü Delikanlı, Kavacık Köyünün Öğretmeni...*, **Masal:** *Dünya Güzeli, Saka Kuşları...*”⁸⁵¹

İnci Aral: İnci Aral, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü mezunudur. Öykü, Roman ve Deneme yazarı olan İnci Aral’ın aldığı ödüller:

Ödülleri: “*Ağda Zamanı* adlı kitabıyla, “*Akademi Kitabevi İlk Kitap Başarı Ödülü* (1980), *Kıran Resimleri* adlı öykü kitabıyla *Nevzat Üstün Öykü Ödülü* (1981), *Ölü Erkek Kuşlar* adlı ilk romanıyla *Yunus Nadi Roman Ödülü* (1991), *Gölgede Kırk Derece* adlı öykü kitabıyla *Yunus Nadi Öykü Ödülü* (2000)” nı kazanmıştır.

Eserleri: “**Hikaye:** *Uykusuzlar, Sevginin Eşsiz Kışı, Gölgede Kırk Derece, Ruhumu Öpmeyi Unuttun...*, **Roman:** *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, İçimden Kuşlar Göçüyor, Mor...*, **Deneme:** *Anlar İzler Tutkular, Kan Günleri ve Nar Ağrısı...*, **Otobiyografi:** *Küçükken Ne Olmak İstiyordu?*”⁸⁵²

Mahmut Alptekin: Mahmut Alptekin, 1961 yılında Bursa Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünden mezun olmuştur. Türkçe/edebiyat öğretmeni olarak çeşitli şehirlerde çalıştıktan sonra 1970 yılında TRT’ de çalışmaya başlamıştır.

⁸⁵⁰Haluk Öner, “Fikret Demirağ” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 20 Haziran 2024) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/demirag-fikret>

⁸⁵¹ Celal Aslan, “Fakir Baykurt,” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 20 Haziran 2024) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/baykurt-fakir>

⁸⁵² Refika Altıkulaç Demirdağ, “İnci Aral,” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 20 Haziran 2024) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/aral-inci>

Ödülleri: “ Feyza’ya Mektuplar adlı öyküsüyle Öğretmenler Bankası Öykü Ödülü (1964); ‘Yunus Emre’ programıyla Türk Dil Kurumu Radyo-TV Dil Ödülü (1972); ‘Kurtuluş Savaşı’nda Ege’ programıyla Türk Dil Kurumu Radyo-TV Dil Ödülü (1982); ‘Yakın ve Uzak Komşuluğun Şiirleri’ ile Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü (1990)... ” kazanmıştır.

Eserleri: “ **Şiir:** Sonbahar Durağı, Bağımsızlık Bekçisi Atatürk’e Şiirler, Yakın ve Uzak Komşuluğun Şiirleri...; **Hikaye:** Bir Denizin İki Kıyısı, Tünel Çıkmazı; **Biyografi:** Sait Faik Abasıyanık; **Antoloji:** Nesini Söyleyeyim: Konu ve Yorumlarıyla Halk Şiiri; **Röportaj:** Cumhuriyete Kan Verenler”⁸⁵³

Oyhan Hasan Bildirki: 1971 yılında Bursa Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünden mezun oldu. 1997 yılında emekli olana kadar ülkenin değişik yerlerinde Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmıştır.

Ödülleri: “Bir Bıçağın Keskin Ucu adlı hikaye ile Töre dergisinin açtığı hikaye yarışmasında üçüncülük ödülü (1980); Kar Üstünde Kan Damlası adlı hikayeye de Ömer Seyfettin Hikaye Yarışması Özel Ödülü (1955); Aydın Gazeteciler Cemiyeti tarafından hikaye dalında birincilik ödülü (1996 ve 1997);Söke’de Yılın Şairi unvanı (2007)” verilmiştir.

Eserleri: “**Şiir:** Liseden Sesler, Atatürk Aramızda, Ceylan Gözlüm...; **Hikaye:** Koçaklar, Üçüncü Günün Öğlesi; Bir Başka Şafak...; **Roman:** Çanakkale Destan Destan; Koçaklar 1915 Çanakkale, Dönülmez Yol; **Araştırma:** Dil Çerezleri...”⁸⁵⁴

Beşir Ayvazoğlu: 1975 yılında Bursa Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü mezun olmuştur. Uzun yıllar öğretmenlik yapmış, daha sonra ise televizyon programları yapmıştır.

Ödülleri: “Aşk Estetiği adlı eseriyle Türkiye Yazarlar Birliği’nin fikir dalında ‘Yılın Yazarı Ödül’ü 81982); Muradiye Ölüm ve Gül isimli belgesel metniyle Türk Milli Kültürüne Hizmet Ödülü (1998); Yahya Kemal: Eve Dönen Adam adlı eserle ‘Avrasya-Bir vakfı Ödülü (1998)...” nı kazanmıştır.

Eserleri: “**İnceleme:** İslam Estetiği, İstiklal Marşı: Tarihi ve Manası...; **Eleştiri:** Aşk Estetiği; **Şiir:** Gülname, Kaknus Şiirler, Ateş Çiçek Lale...; **Biyografi:** Malik Aksel: Evimizin

⁸⁵³ İsmail Alper Kumsar, “Mahmut Alptekin,” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 20 Haziran 2024) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/alptekin-mahmut>

⁸⁵⁴ Selami Alan, “Oyhan Hasan Bildirki” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 20 Haziran 2024) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bildirki-oyhan-hasan>

Ressamı..., **Makale:** *Altın Kapı: Makale ve Denemeler*; **Deneme:** *Bir Ateşpare Bin Yangın, Geceleyin Dersaadet, Şehir Fotoğrafları...*”⁸⁵⁵

4.19.2. Eğitimci-Sanatçılar

Süleyman Saim Tekcan: 1961 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünden mezun olduktan sonra eğitimini sürdürmüştür. Tekcan, Devlet Güzel Sanatlar Akademisini bitirdikten sonra aynı akademide eğitimci olmuştur.⁸⁵⁶

Ödülleri: “*Sanat Kurumu Yılın Sanatçısı Ödülü (1993); Devlet Özgün Baskı Sergisi İkincilik Ödülü (1992); Türkiye Asya- Avrupa Bienali Özgün Baskı Dalında Başbakanlık Dostluk ve Barış Ödülü (1986); Bangladeş Asya Bienali Özgün Baskı Dalında Büyük Ödül (1986); Resim ve Heykel müzeleri Derneği Günümüz Sanatçıları Baskı Ödülü (1982)...*”

Prof. Dr. Hayati Misman: 1968 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş bölümünden mezun oldu. 1975 yılında ise Gazi Eğitim Enstitüsünde göreve başladı. Misman, özellikle baskı resimde Türkiye’de önde gelen isimlerdendir.

Ödülleri: Ellinin üzerinde bunlardan 10’u yurtdışında kişisel sergiler açmıştır. Yunanistan-Türkiye Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülü ile 16. Uluslararası

Akdeniz Bienali Ödülü’ de dahil toplam 15 ödül kazanmıştır.⁸⁵⁷

Prof. M. Zahit Büyük İşleyen: Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünden 1966 yılında mezun oldu. 1971 yılına kadar öğretmenlik yapan sanatçı daha sonra akademik alana geçiş yaparak, 1992 yılında profesör olmuştur. Sanatçının, yurtiçi ve yurtdışındaki müze ve koleksiyonlarda eserleri bulunmaktadır. İki yüzün üzerinde kişisel sergi açan sanatçı 19 başarı ödülü vardır.

Eserleri: “*Don Kişot- Düş Dünyası (80x60 cm, TÜYB, 2021); Don Kişot- Yeldeğirmenlerine Karşı (50x70 cm, TÜYB, 2021); Don Kişot- Attack (70x100 cm, TÜYB, 2021); Mançalı Adam Sarı Serüven (70x100 cm, TÜYB, 2021)...*”

Kitapları: Aralarında “*Türk resminde Ankaralı Sanatçılar, Petrospektif 1966-2012*” nin de bulunduğu 5 de kitabı bulunmaktadır.⁸⁵⁸

⁸⁵⁵ Refika Altıkulaç Demirdağ, “Beşir Ayvazoğlu,” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (Erişim 20 Haziran 2024) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ayvazoglu-besir>

⁸⁵⁶ Alev Çakmakoglu Kuru, “Süleyman Saim Tekcan’ın Gazi Eğitim Enstitüsü Yılları,” *Sanat ve Tasarım Dergisi*, S. 26 (Aralık 2020), 140-142, (Erişim10 Temmuz 2024) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sanatvetasarim/issue/58750/848272>

⁸⁵⁷İbrahim Karaoğlu, *68’liler 8 Ressam Sergi Kataloğu* (Ankara: Galeri Soyut, Şubat 2022), 28, (Erişim 10 Temmuz 2024) <https://www.galerisoyut.com.tr/wp-content/uploads/katalog/68liler-2022-katalog.pdf>

Veysel Günay: Gazi eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünden 1969 yılında mezun olmuştur. 1974 yılından itibaren öğretim üyesi görevinde bulunmuştur. Sanatçı, ortak sergilere katılmanın yanı sıra birçok kişisel sergi de açmıştır.

Ödülleri: “Devlet Resim Ödülü, DYÖ Resim Ödülü, PTT Resim Ödülü, Ankara Sanat Kurumu Yılın Sanatçısı Ödülü...”

Eserleri: Köyüm (130x97 cm, TÜYB, 2019); Yaylada Evimiz (162x182 cm, TÜYB, 2005); Rengin Doğası (200x240 cm, TÜYB, 2009); Sis Dağının Çimeni (130x97 cm, TÜYB, 2015-2016)...⁸⁵⁹

4.19.3. Sporcular

Turgay Renklikurt: Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümünden 1963 yılında mezun oldu. 1964-1967 yılları arasında Beden Eğitimi öğretmeni olarak görev yapan Renklikurt daha sonra İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde öğretim görevlisi olmuştur. Eğitimciliğinin yanı sıra sporculuk, gazetelerde spor yazarlığı, radyo ve TV’lerde programlar yapmıştır.

Atletizm ile ilgilenen Turgay Renklikurt, “1961 yılında Uzun Atlama: 7.18; 1959 yılında Üç Adım Atlama: 14.62; 1961 yılında Üç Adım Atlama: 14.60” dereceleriyle Türkiye Şampiyonu olurken, bu branşlarda Türkiye Rekoru da kırmıştır. Ayrıca, Atletizm Milli Takım oyuncusu olarak, 27 kez çeşitli turnuvalarda ülkesini temsil etmiştir.⁸⁶⁰

Eserleri: *Hayat Kimyası-Genlerimizdeki Gizem, Fazla Kilolar ve Mucize Limon Diyeti; Antrenman ve Fizyolojik Özellikleri, Doping- Ölüm*”

Şenol Güneş: 1969-1972 yılları arasında hem Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsünde eğitimini sürdürürken hem de A. Sebatspor’ da kalecilik yapmıştır. Daha sonra Trabzonspor’a transfer olan Güneş Milli Takıma seçilmiştir. 1972-1987 yılları arasında Trabzonspor’un kalecisi olarak 6 Türkiye Lig Şampiyonluğu’nun yanı sıra birçok kupa da kazanmıştır. yaşamıştır. Aktif futbolu bıraktıktan sonra teknik direktörlük yapan Şenol Güneş 2000 yılında A Milli Takım Teknik Direktörlüğü görevine getirilmiş, 2002 yılında düzenlenen Dünya

⁸⁵⁸ Karaoğlu, 68’liler 8 Ressam, 44.

⁸⁵⁹ Karaoğlu, 68’liler 8 Ressam, 60-69.

⁸⁶⁰“Turgay Renklikurt”,(Erişim 10 Temmuz 2024).<https://www.facebook.com/groups/20872456544/posts/10158095641086545/?rdr>

Futbol Şampiyonası'nda takımı 3. olmuştur. Halen günümüzde, teknik direktör olarak zaman zaman görev yapmaktadır.⁸⁶¹

4.19.4. Eğitim Enstitüsü Mezunu Siyasetçiler

Eğitim Enstitüsü Mezunu Bakanlar

Mustafa Üstündağ: Gazi Eğitim Enstitüsü mezunu, CHP Konya Milletvekili, 37. Hükümet Milli Eğitim Bakanı (CHP-MSP Koalisyon Hükümeti-26 Ocak 1974-17 Kasım 1974); 40. Hükümet Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı yapmıştır. (II: Ecevit Azınlık Hükümeti-21 Haziran 1977-21 Temmuz 1977)⁸⁶²

Ömer Zekai Baloğlu: Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünden mezun, Sadi Irmak Hükümetinde Parlamento dışından Gençlik ve Spor Bakanı görevinde bulunmuştur. (17 Kasım 1974-31 Mart 1975)⁸⁶³

İskender Cenap: Aydın Milletvekili 41. Hükümet (V. Süleyman Demirel Hükümeti Hükümeti-21 Temmuz 1977- 5 Ocak 1978) Turizm ve Tanıtma Bakanı (21 Temmuz 1977- 5 Ocak 1978)⁸⁶⁴

Avni Akyol: Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü mezunu, Bolu ve İstanbul Milletvekillikleri yapmış, 41. Hükümette Kültür Bakanlığı (V. Süleyman Demirel Hükümeti- 21 Temmuz 1977-05 Ocak 1978)⁸⁶⁵; 46. Hükümette Milli Eğitim, Kültür (II. Turgut Özal Hükümeti- 30 Mart 1989- 9 Kasım 1989)⁸⁶⁶; 47 Hükümette Gençlik ve Spor Bakanlığı, (Yıldırım Akbulut Hükümeti- 9 Kasım 1989-23 Haziran 1991)⁸⁶⁷ ve 48. Hükümetlerde Milli Eğitim Bakanlığı (I. Mesut Yılmaz Hükümeti- 23 Haziran 1991-20 Kasım 1991)⁸⁶⁸ yapmıştır.

İsmet Özarslan: Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü mezunu, ANAP Amasya Milletvekili 46. Hükümet Devlet Bakanı-30 Mart 1989-9 Kasım 1989 (II. Turgut Özal

⁸⁶¹ Haberler.Com, Şenol Güneş Biyografisi, <https://www.haberler.com/senol-gunes/biyografisi/>

⁸⁶² TBMM Albümü (1950-1980), C.2, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Yayın Müdürlüğü Yayınları No:1, 2010),938, (23 Haziran 2023'te erişildi.), https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt2/Cilt2.pdf

⁸⁶³ Prof. Dr. Abdülhaluk Mehmet Çay, *Başlangıçtan Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri*, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi, 2009), 73. Zekai Baloğlu, Sadi Irmak Hükümetinde meclis dışından bakan olarak atanmıştır.

⁸⁶⁴ Necati Tonga, “İskender Cenap Ege” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, (12 Haziran 2024 tarihinde erişildi.) <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ege-iskender-cenap>

⁸⁶⁵ Çay, *Başlangıçtan Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri*, 79

⁸⁶⁶ Çay, *Başlangıçtan Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri*,90.

⁸⁶⁷ Çay, *Başlangıçtan Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri*,93.

⁸⁶⁸ Çay, *Başlangıçtan Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri*,95.

Hükümeti-30 Mart 1989- 9 Kasım 1989)⁸⁶⁹ ve 47. Hükümette Devlet Bakanı (Yıldırım Akbulut Hükümeti- 9 Kasım 1989-23 Haziran 1991)⁸⁷⁰ olarak görev yapmıştır.

Yücel Seçkiner: Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü mezunu, Ankara Milletvekili 55. Hükümet Devlet Bakanı -30 Haziran 1997-10 Ocak 1999 (III. Mesut Yılmaz Hükümeti)⁸⁷¹

Fikret Ünlü: Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü mezunu, Karaman Milletvekili, 56. Hükümette (IV. Bülent Ecevit Hükümeti-11 Ocak 1999-28 Mayıs 1999) ve 57. Hükümette Devlet Bakanı (V. Ecevit Hükümeti-28 Mayıs 1999-18 Kasım 2002) olarak görev yapmıştır.⁸⁷²

Enstitü Mezunu Milletvekilleri: Eğitim enstitüsü mezunları edebiyat, resim, müzik, sinema, tiyatro gibi sanat dallarının yanında siyasete de ilgi göstermişlerdir. Yukarıda isimlerini zikrettiğimiz Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinde bakanlık görevi yapmış enstitü mezunlarının haricinde, TBMM Albümlerinden, Gazi Eğitim Enstitüsü mezunu 60, İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü mezunu 13, Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü mezunu 11, Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü 7, Diyarbakır Eğitim Enstitüsü 5, Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü 5, Bursa Eğitim Enstitüsü 5, Gaziantep Eğitim Enstitüsü 3, Edirne Eğitim Enstitüsü 2, Eskişehir Eğitim Enstitüsü 2, İzmir Buca Eğitim Enstitüsü 1 ve Trabzon Eğitim Enstitüsünden de 1 olmak üzere toplam 115 milletvekilinin isimlerine ulaşılmıştır.⁸⁷³ Elbette daha fazlasının olması muhtemeldir.

Eğitim kanalıyla ülkemizin geleceğini inşa etme gayretinde olan enstitü mezunları, ülke yönetiminde söz sahibi olma hedefine yönelik olarak siyasetle yakından ilgilendikleri görülmektedir. Tespit edebildiğimiz 115'ten fazla eğitim enstitüsü mezununun, Türk siyasi hayatında etkin olan hemen hemen bütün partilerde siyaset yaptıkları ve hatta bakanlık görevleri icra ettikleri bilinmektedir.

⁸⁶⁹ Çay, *Başlangıçtan Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri*,90.

⁸⁷⁰ Çay, *Başlangıçtan Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri*,92.

⁸⁷¹ Çay, *Başlangıçtan Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri*,108.

⁸⁷² TBMM Albümü (1950-1980),1424.

⁸⁷³ Milletvekili Eğitim Enstitüsü mezunlarının ad ve soyadı, milletvekili oldukları dönem, şehir ve mensup oldukları parti isimlerinin bulunduğu liste EK: 22'de verilmiştir.

SONUÇ

Cumhuriyet dönemi orta öğretime öğretmen yetiştirme süreci, 1926 yılında Konya’da açılan Orta Öğretmen Okulu, daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü olarak eğitim hayatına devam etmiştir. 1946-1948 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer tarafından başlatılan sekiz yıllık sınıf öğretmeni yetiştirme projesinin kısa süre sonra orta okul öğretmeni yetiştiren okullara dönüştürülmesi sonucu, Eğitim Enstitüsü adıyla anılmaya başlanmıştır. 1949-1979 yılları arasında eğitim veren enstitülerin, bu tarihten sonra bazılarının kapatılıp on tanesinin eğitim fakültesine dönüştürülmesine kadar geçen sürede Türkiye’de orta okul öğretmeni yetiştirme görevini üstlenmiştir.

1949-1979 Zaman Diliminde Ülkenin Siyasi Hayatında Yaşanan Değişim ve Dönüşümler

Eğitim enstitüleri fikrinin Türk eğitim hayatına girdiği dönem itibarıyla bakıldığında, II. Dünya Savaşı sonrası oluşan demokrasi rüzgarlarından, savaşı kazanan tarafta yerini almasıyla Türkiye’de etkilenmiştir.⁸⁷⁴ Daha önce başarısız denemelere sahne olan Türk siyasetinde muhalefet partisi kurma girişimleri, Demokrat Parti’nin siyaset sahnesine girmesiyle başarıya ulaşmış oluyordu. Bu gecikmeli çok partili hayata geçişte, ülkenin dış politikada konumlandığı yerin de etkisi göz ardı edilmemelidir.⁸⁷⁵ 1950 seçimleriyle, 27 yıldır iktidarda bulunan Tek Parti yönetimi yerini 27 Mayıs 1960 tarihine kadar iktidarda kalacak olan Demokrat Parti İktidarına bırakıyordu. DP İktidarının seçimle değil de askeri müdahale ile sonlandırılması, yaşanan çok partili siyaset girişimin doğal bir mecrada ilerlemediğini, dünya siyasetinin etkisinde yaşanan bir gelişme olduğunun da bir göstergesidir.

27 Mayıs 1960 tarihinde siyasete yapılan asker müdahalesi, ülkenin siyasi ve toplumsal yönden değişimlerin yaşanacağı bir süreci de başlatmış oluyordu. 30 Mayıs 1960 tarihinde askeri idare tarafından kurulan Milli Birlik Komitesi 6 Ocak 1961 yılına kadar yönetimde kalmıştır. Bu yönetim, Meclis’i feshederek, İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sami Sıddık Onar’ın başkanlığında kurulan komisyonun, “...siyasal otorite ve yasal hükümet kurulmadan önce devletin yenilenmesi ve bu bağlamda da yeni bir anayasa ile yeni bir seçim yapılması gerektiği...” görüşünün bildirmesi sonucu anayasa komitesi

⁸⁷⁴ Yaşar Ertürk, “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Darbe Sürecinde Silahlı Kuvvetler İçindeki Bölünme ve Rekabet”, *Türk Dünyası Araştırmaları* 134, S.264 (Mayıs-Haziran 2023):4.

⁸⁷⁵ Salim Gökçen, “İki Darbe Arası Türk Demokrasisi (1961-1980)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.67 (Güz 2020):243.

kurulmuştur.⁸⁷⁶ Hazırlanan Anayasa 9 Temmuz 1961 tarihinde halk oyuna sunularak kabul edilmiştir. Anayasanın hazırlanış aşamasında CHP ve CKMP etkin rol alırken DP mensupları dışlanmış yok sayılmıştır. Halk tarafından seçilmiş bir hükümetin asker müdahalesiyle görevden alınarak, başbakan ve iki bakanın asılmasıyla sonuçlanan bu dönemde, “özgürlükçü-çoğulcu” bir anlayışla, Türkiye’ de demokrasinin gelişmesi açısından önemli olarak nitelendirilen bir Anayasa yapılmış olması, acı bir gerçektir.

15 Ekim 1961 Seçimleri, askerin gölgesinde demokrasi denemesi ya da demokrasiye dönüş girişimi olarak değerlendirilmektedir.⁸⁷⁷ 1950-1960 seçimleri iki parti arasında geçerken, 1961 yılında yapılan genel seçimlerde CHP ve DP’ye seçmen ilgisi azalırken, küçük partilerin oy oranlarında artış görülmüştür. İki partili yapıdan çok partili bir yapıya geçiş yapılırken, Türk siyasi hayatına koalisyon kavramı da girmiş oluyordu.⁸⁷⁸ 1961-1965 yılları arasında, İsmet İnönü Başkanlığında üç koalisyon hükümeti kurulmuştur. Birinci hükümet, CHP-AP arasında kurulmuş ve yedi ay sürmüştür; ikinci hükümet, CHP-YTP-CKMP arasında ve üçüncü koalisyon hükümeti ise bağımsızların katılımı ile YTP’ nin dışardan desteklediği ve bütçe görüşmeleri sırasında düşürülen CHP ya da diğer ismiyle, İnönü azınlık hükümetidir. 10 Ekim 1965 tarihinde yapılacak seçimlere kadar 10 ay ömrü olan IV. Koalisyon Hükümeti ise Suat Hayri Ürgüplü tarafından kurulmuştur.⁸⁷⁹

1965 Seçimlerinde Süleyman Demirel başkanlığında AP tek başına iktidara gelmiştir. 1969 seçimlerini de kazanan AP, 12 Mart 1971 Askeri Muhtırası ile görevden el çektilerine kadar, yönetimde kalmıştır.

1968 Devrimci öğrenci hareketleri tüm dünyada kendini gösterirken, Türkiye’de de etkili olmuştur. 1961 Anayasası’nın sağladığı düşünce özgürlüğü gerek öğrenci gösterileri ve gerekse işçi hareketlerinin yaygınlaşmasına alan sağlamıştır. Daha sonraları Sağ-Sol çatışmasına dönüşecek olan, ABD karşıtlığı çerçevesinde gerçekleşen öğrenci olayları, üniversite ve yüksek okullarda öğretimin aksamasına kadar gitmiştir.⁸⁸⁰

⁸⁷⁶ Zehra Aslan, “Milli Birlik Komitesi”, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-birlik-komitesi-mbk/>

⁸⁷⁷ Işıl Tuna, “27 Mayıs’ın Gölgesinde Demokrasiye Dönüş: 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 20,S.40 (2020 Bahar): 227. (Erişim, 17 Eylül 2024). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1315897>

⁸⁷⁸ Gökçen, “İki Darbe Arası Türk Demokrasisi (1961-1980)”, 247.

⁸⁷⁹ Gökçen, “İki Darbe Arası Türk Demokrasisi (1961-1980)”, 247-248.

⁸⁸⁰ 1968-1969 öğretim yılında, Gazi Eğitim Enstitüsü öncülüğünde 7 enstitünün öğrenci temsilcileri tarafından, “...Enstitülerde yönetim, eğitim, öğretim ve koşulların iyileştirilmesi...öğrencilerin yönetime katılması, Enstitü yöneticilerinin öğretmenlerce seçilmesi...” gibi 17 maddelik taleplerin yer aldığı bir bildiri yayınlanmış ve boykota gidilmiştir.⁸⁸⁰ Bu taleplerin Gazi Eğitim Enstitüsü tarafından kabul edilmesiyle, Gazi ve İstanbul

Komutanlar,12 Mart 1971’de Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a verdikleri muhtıra ile Süleyman Demirel Hükümetini istifaya zorlamışlardır.⁸⁸¹ Asker,12 Mart Muhtırası ile Meclis’i kapatıp askeri bir yönetim kurmak yerine, mevcut hükümeti istifa ettirip kendi istedikleri siyasetçilere hükümet kurdurarak, dışardan siyaseti yönetme yoluna gitmişlerdir. Ancak, Nihat Erim’in kurduğu iki hükümetin de başarısız olması sonucu, Suat Hayri Ürgüplü tarafından kurulan hükümetin askerler tarafından beğenilmemesi sonrası, Ferit Melen Hükümeti kurulmuştur. Ferit Melen Hükümeti ise Fahri Korutürk’ün Cumhurbaşkanı seçilmesi sonrası istifa ederek, ülkeyi 1973 seçimlerine götürecektir olan Naim Talu Hükümetine yerini bırakmıştır.

1973 seçimleri tek bir partiyi iktidara getirmemiş, yine koalisyon seçeneği sunmuştur. CHP, AP ve diğer partilerin koalisyon hükümeti kurma çabalarının sonuçsuz kalmasıyla ancak, 7 Şubat 1974 tarihinde CHP-MSP koalisyonu kurulabilmiştir. Bu koalisyonun yaptığı en önemli icraat Kıbrıs Barış Harekâtı’dır. Kıbrıs meselesinden dolayı, koalisyon hükümeti ortakları başarıyı kendi lehlerine kullanarak oylarını artırmak amacıyla erken seçim yapmayı planlamışlardır. Birçok sebepten dolayı koalisyon 18 Eylül 1974 tarihinde Başbakan Bülent Ecevit istifa etmiştir. Ecevit, erken seçim amacıyla istifa etse de beklediği gibi olmamış; uzun süren hükümet kurma krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Cumhurbaşkanı, tarafsız bir başbakan tarafından erken seçime gitmek amacıyla “*Seçim Hükümeti*” kurma görevini Sadi İrmak’a vermiştir. Seçim Hükümeti Meclis’ten güven oyu alamamasına rağmen, ülkeyi beş ay yönetmiştir.⁸⁸² Böylece, sağ partilerin bir araya gelerek “*Milliyetçi Cephe*” olarak adlandırılacak koalisyon hükümetlerinin kurulmasına giden süreç başlamış oluyordu. Uzun süren hükümet krizi, 12 Nisan 1975 tarihinde Süleyman Demirel’in Başbakanlığında, “AP, MSP, MHP ve CGP” den oluşan Milliyetçi Cephe Koalisyon Hükümeti 4 oy farkla güven oyu alarak kurulmuştur.⁸⁸³

Bu dönem, Türkiye’nin Kıbrıs Barış Harekâtı’ndan dolayı dış baskı ve ambargolara maruz kaldığı, içte ve dışta problemler yaşadığı bir dönemdir. Koalisyon Hükümetinin isminin Milliyetçi Cephe konması, muhalefette kalan siyasi partilerin de karşı cephe olarak

Eğitim Enstitülerinde Müdür seçimlerine öğrenci temsilcileri de katılmışlardır. 12 Mart Muhtırası sonrası bu müdürlerin görevlerine son verilmiştir.

⁸⁸¹ Arif İlman ve Cengiz Dönmez, “12 Mart 1971 Muhtırası Sonrasında Kurulan Koalisyonlara Örnek: Birinci ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümetleri.” *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.11 (Bahar 2015):165.(Erişim 20 Eylül 2024), https://ctad.hacettepe.edu.tr/11_21/7.pdf

⁸⁸² Murat Karataş, “Türkiye’nin 1970’li Yılları ve Milliyetçi Cephe Hükümetleri,” *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi* 5, S.10 (2022): 402. (Erişim, 20 Eylül 2024), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2522863>

⁸⁸³ İlman ve Dönmez, “12 Mart 1971 Muhtırası Sonrasında Kurulan Koalisyonlara Örnek”, 172-173.

nitelendirilmesine dolayısıyla, siyasi cepheleşmeye ya da kamplaşmaya neden olan önemli etkenlerden olduğu söylenebilir.

5 Haziran 1977 erken genel seçimlerin birinci partisi CHP olsa da hükümet kuracak çoğunluğu elde edememiştir. Hükümeti kurmakla görevlendirilen Bülent Ecevit, görüştüğü liderlerden olumlu yanıt alamayınca azınlık hükümeti kurdu. Tarihe İkinci Ecevit Hükümeti olarak geçecek olan azınlık hükümetine, Demirel tarafından, “Çankaya Hükümeti” ismi takılmıştır. Güven oyu almadan çalışmaya başlayan Ecevit, MC Hükümeti döneminde görevden alınan kamu görevlileri görevlerine iade edilirken, yapılan bütün atamaların iptal edilip yerlerine CHP taraftarlarının atanması gibi rövanş alma tarzı bir siyaset izlendiği görülmektedir. Ecevit Hükümetine toplumun farklı kesimlerinden destek açıklamaları yapılmasına rağmen, 3 Temmuz 1977 tarihinde yapılan güven oylamasında gerekli oyu alamamış ve hükümet düşmüştür. 21 Temmuz 1977 tarihinde ise Süleyman Demirel’in Başbakanlığında, “AP, MHP ve MSP” den oluşan ikinci “MC Koalisyon Hükümeti” kurulmuş oldu. İkinci koalisyon ilkinde nazaran daha kısa sürmüş ve altı ay gibi süre sonrasında 31 Aralık 1977 tarihinde Meclis’te yapılan güven oylamasında 228 hayır oyu ile “*gensoru ile düşürülen ilk hükümet*” olarak Türk siyasi tarihinde yerini almıştır.⁸⁸⁴ Hükümetin düşmesinde etkili olan sebepler arasında, ülkede yaşanan bir takım sokak eylemleri, öğrenci boykotları, anarşinin tırmanışa geçmesi, laiklik karşıtı gösteriler ve bunun yanı sıra ABD’nin öncülüğünde uygulanan ambargonun da etkisiyle yaşanan maddi sıkıntıların had safhaya ulaşması vs. sayılabilir.⁸⁸⁵

İkinci MC Hükümeti’nin düşürülmesini Demirel’in, “Şimdi hükümet bunalımı başlamıştır” şeklindeki değerlendirmesine, Ecevit, “Ağır bunalım sona ermiştir” şeklindeki değerlendirmesiyle cevap vermiştir. Siyasetçilerin bakış açısındaki bu farklılık, siyasi yönden durdukları yerden kaynaklanmaktadır.

17 Ocak 1978 tarihinde Üçüncü Ecevit Azınlık Hükümeti Meclis’ten güven oyu alarak Ekim 1979 tarihine kadar görevde kalmıştır. Bu koalisyonun kurulmasında AP’den istifa eden milletvekilleriyle siyasi pazarlıkların yaşandığı görüşmeler, Türk siyaset tarihine “*Güneş Motel Olayı*” olarak geçmiştir. Güneş Motel Olayı’nın günümüzde dahi siyasi yönden kirli pazarlık olarak değerlendirilmesinde, 2. MC Koalisyon Hükümeti görevde iken AP’li

⁸⁸⁴ Karataş, “Türkiye’nin 1970’li Yılları ve Milliyetçi Cephe Hükümetleri”, 414.

⁸⁸⁵ Lütfi Arslan, “Türkiye’nin 1961-1980 Arası Dönemde Siyasi Açmazları ve Koalisyonlar,” Dünya İnsan Bilimleri Dergisi, S.1 (Ocak 2023):166. (Erişim 20 Eylül 2024).<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2795564>

milletvekilleriyle gizli pazarlıkların yapılması ve anlaşma sağlandıktan sonra daha önce hazırlanıp bekletilen hükümeti düşürecek gensorunun verilmesidir.⁸⁸⁶

Eğitim Enstitüleri-Siyaset İlişkisi

DP yönetime geldiğinde Eğitim Enstitülerinden Balıkesir ve İstanbul Eğitim Enstitüleri kapanmış, Gazi Eğitim Enstitüsü eğitime devam ediyordu. 1950-1951 yılında İstanbul Eğitim Enstitüsü ve 1954 yılında ise Necati Eğitim Enstitüsü ikinci kez açılmıştır. DP döneminde 1958 yılında Bursa ve 1959 yılında ise İzmir Buca Eğitim Enstitüsünün açılmasıyla enstitü sayısı 5'e ulaşmış oluyordu.

27 Mayıs sonrası yönetime Askeri idareden sivil yönetime geçiş aşamasında, 1960 yılının Kasım ayı içerisinde faaliyete geçirilen Erzurum Eğitim Enstitüsü ve 22 Ekim 1961'de açılan Samsun Eğitim Enstitüsü takip etmiştir. İsmet İnönü Koalisyon Hükümetleri döneminde, , 1 Kasım 1962'de Diyarbakır Eğitim Enstitüsü, 25 Kasım 1962 Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü ve 2 Aralık 1963'te ise Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsü'nün açılmasıyla enstitü sayısı 10'a yükselmiştir.

Süleyman Demirel Başbakanlığında, 3 Kasım 1969 tarihinde Isparta Eğitim Enstitüsü ve Edirne Eğitim Enstitüsü açılmıştır. 12 Mart 1971 Muhtırası' nın verildiği sene ise, Eskişehir Gaziantep ve Adana Eğitim Enstitüleri açılmıştır. 1973 yılında da Uşak Eğitim Enstitüsü eğitime başlamıştır.

Görüldüğü üzere gerek DP döneminde gerek 27 Mayıs sonrası askeri idare yönetiminde gerek koalisyonlar döneminde ve gerekse yine 12 Mart Askeri Muhtırası sonrası süreçte yeni enstitülerin açılmasına devam edilmiştir.

Bulgular:

Giriş: Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmenin Tarihi Süreci, Cumhuriyet Dönemi Öğretmen Yetiştirme Girişimleri, Eğitim Enstitüleri Kurulurken Yaşanan Gelişmeler.

Birinci Bölüm: “*Eğitim Enstitülerinde Teşkilat ve İdari Yapı*” başlığında, “*Eğitim Enstitüleri teşkilat yapısı, Enstitü Karar Organları, Enstitü Yönetim Organları, Enstitü Öğretim Kadrosu*” vs. konular incelenmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin akademik kariyer dışındaki kültürel faaliyetlere de yer verilmiştir.

⁸⁸⁶ İlman ve Dönmez, “12 Mart 1971 Muhtırası Sonrasında Kurulan Koalisyonlara Örnek”, 192.

İkinci Bölüm: “*Eğitim Enstitülerinde Eğitim-Öğretim*” başlığı altında, “*Enstitülerde Uygulanan Öğretim Şekilleri, Enstitülerinde Kullanılan Eğitim Programları, Enstitülerde Yetiştirilmek İstenen Öğretmen Tipi*” alt başlıklarında:

Eğitim Enstitüleri eğitim programlarının hem Atatürk’ün eğitim görüşlerinden hem Milli Eğitim Şuralarından hem de yabancı uzmanların hazırladıkları raporlardan ilham alınarak hazırlanmış;

1967-1970 yılları arası dönemde enstitülerde okuyan öğrencilerin sınıf geçme ve sınıfta kalma istatistikleri incelenerek, öğrencilerin başarı oranları hesaplanmıştır. Bu dönem enstitü öğrencilerinden, yatılı öğrencilerin başarı oranları gündüzlü öğrencilere nazaran daha yüksek ve özellikle yatılı kız öğrencilerin de yatılı erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu;

Eğitim Enstitüsü Ders Programları: Alan Bilgisi, Öğretmenlik Meslek Bilgisi ve Genel Kültür ders grubu olarak ele alınmıştır. Cumhuriyet dönemi öğretmen yetiştiren kurumların genelinde olduğu gibi Eğitim Enstitülerinin müfredat programlarında, öğretmenlik açısından çok önemli olan mesleki formasyon ya da öğretmenlik meslek bilgisi derslerine yeterince ağırlık verilmediği, Alan Bilgisi ve Genel Kültür derslerinin ardından son sırada yer aldığı eldeki verilerle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü Bölüm: “*Eğitim Enstitüsü Öğrencisi Olmak*” bölümü, “*Eğitim Enstitülerine Giriş Şartları Ve Sınavlar, Enstitü Sınıf-Ders Geçme Sınavları, Mezunların İstihdamı, Enstitülerinde Disiplin Uygulamaları, Eğitim Enstitüleri Öğrenci Profili*” konularından oluşmaktadır.

Öğrenci profili: Eğitim enstitülerine giriş sınavlarında başarı oranlarında ister başvuran sayısı olsun isterse sınav başarılarında olsun lise mezunlarının bariz bir üstünlüğü görülmektedir. Bu sınavlarda öğretmen okulu mezunlarının lise mezunlarına karşı başarılı oldukları bölümler yetenek grubunu oluşturan “Müzik, Resim-İş ve Beden Eğitimi” bölümleridir. Eğitim Enstitüleri denildiğinde genel kabul gören enstitülerin öğrenci profili olarak büyük çoğunluğun İlköğretmen okulu menşeli olduğu ve lise mezunlarının enstitülere ilgi göstermediği yönündeki genel kanının tam anlamıyla 1963-1964 öğretim yılına kadar geçerli olduğu, 1964-1965 döneminden itibaren ise lise mezunlarının ezici bir çoğunlukla enstitülere girdiğini göstermektedir.

Enstitüye giriş sınavlarında, sorulan sorulara örnekler verilmiştir. Enstitü giriş sınavlarında zaman içinde yapılan değişikliklerin neden olduğu sorunlar üzerinde durulmuştur.

Enstitülerde Disiplin Uygulamalarında ise resmi kaynakların yanı sıra enstitü mezunlarından edindiğimiz bilgilere ve enstitü mensuplarının hatıralarına da yer vermeye gayret edilmiştir.

Enstitülerde Yabancı Öğrenci Statüsünde okuyan öğrencilerin Batı Trakya Türk'ü ya da Kıbrıs Türk'ü olduğu ve Gazi Eğitim Enstitüsü ile İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde Bakanlıkça bu soydaşlarımıza her yıl belirli kontenjanlar ayrıldığı hakkında Devlet Arşivinde belgelere ulaşılmıştır. 4 Aralık 1958 tarihli ve 11044 Numaralı Bakanlar Kurulu Kararıyla “Kıbrıs Türklerinden kabul şartlarını haiz 40 öğrencinin, mecburi hizmet aranmaksızın, Gazi Eğitim Enstitüsüne kayıt ve kabul edilmeleri...” hakkındaki belge tezde kullanılmıştır.

Dördüncü Bölüm: “Enstitüler” bu bölümde, “*Enstitünün Gelişimi, Enstitünün Öğretim Kadrosu, Enstitünün İmkanları, Enstitünün Kültürel Faaliyetleri, Öğrencilerinin Etkinlikleri, Enstitü öğretmen ve Öğrencileri Tarafından çıkarılan dergiler*” vs.

- Enstitünün Gelişimi: Açılış hazırlıkları, ilk öğretim kadrosu vs.
- Enstitünün Öğretim Kadrosu: Öğretmenlerin isimleri, görevleri, branşları, yazmış oldukları eserler, kadro ve statüleri hakkında istatistik bilgiler; Enstitüde görev yapmış Müdürlerin isimleri branşları vs.
- Enstitülerin imkanları: Bina, kütüphane vs.
- Enstitünün Kültürel Faaliyetleri: Öğrencilerin etkinlikleri, öğretmen ve öğrenciler tarafından çıkarılan dergiler; spor faaliyetleri gibi Enstitüler hakkında çeşitli bilgiler bulunmaktadır.

Bu bölümde 16 Enstitü hakkında bu çerçevede profiller oluşturulmaya gayret edilmiştir. Genel olarak birkaç enstitü haricinde herhangi bir bilgi bulunmayan (açılış tarihi dahi bilinmeyen) enstitüler hakkında gerek arşiv gerek resmi yayınlar gerek literatürden ve gerekse enstitü mensuplarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında bu bölüm oluşturulmuştur.

Eğitim Enstitüsü Mezunlarının Türk Eğitim Hayatına Etkileri (Eğitimci Şair/Yazarlar, Eğitimci-Sanatçılar, Sporcular, Eğitim Enstitüsü Mezunu Siyasetçiler bakanlar ve millet vekillerine bazı örnekler verilmiştir.)

Bunlar arasında,

Eğitimci Şair/Yazarlar: *Rıfat Ilgaz, İlhan Berk, Fikret Demirağ, Fakir Baykurt, İnci Aral, Beşir Ayvazoğlu...*

Eğitimci- Sanatçılar, *Süleyman Saim Tekcan, Prof. Dr. Hayati Misman, Prof. M. Zahit Büyük İşleyen...*

Sporcular: *Turgay Renklikurt ve Şenol Güneş,*

Bakanlar: *Mustafa Üstündağ (Milli Eğitim Bakanı), Ömer Zekai Baloğlu (Gençlik ve Spor Bakanı), İskender Cenap (Turizm ve Tanıtma Bakanı), Avni Akyol (Kültür Bakanı), İsmet Özarslan (Devlet Bakanı), Yücel Seçkiner (Devlet Bakanı), Fikret Ünlü (Devlet Bakanı)*

Ayrıca, TBMM Albümlerinden Eğitim Enstitüsü mezunu 15 milletvekilinin isimlerine ulaşılmış durumdayız.

1949-1979 yılları arasında 30 yıllık bir zaman diliminde büyük misyonlar üstlenmiş “*Eğitim Enstitülerinin*” tarihinin ortaya konulması, ülkenin yalnızca eğitim tarihinin değil fikir dünyasının, ideolojisinin tekamülünü gözler önüne serecektir kanaatindeyiz. Bu çalışmada, binlerce öğretmen yetiştiren bir kurumun kuruluş aşamasını, işleyişini ve eğitim fakültelerine dönüştürülme sürecini gerek yazılı gerek görsel ve gerekse sözlü belgelerle ortaya koymaya gayret gösterilmiştir.

ÖNERİLER:

Milli Eğitim Bakanlığı Arşivlerinde araştırma yapacaklara izin verilmesi;
Geçmişte Eğitim Enstitülerine ev sahipliği yapmış Fakülte ve okullarda bulunan arşivlerde tasniflerinin yapılarak kişisel verilerin ayrılıp geri kalan belgelerin araştırmacılara açılması;

- Eğer mümkünse Eğitim Enstitüsü Arşivlerinin tek çatı altında toplanması ve dijital ortama aktarılması;
- Enstitülerin mezunlarında ve öğretmenlerinde bulunan arşiv malzemesi ve hatıraların birer kopyası bu arşive eklenmelidir.
- Eğitim Enstitüsü mezunlarına ait bilgilerin oluşturulması;
- Eğitim Enstitüsü mezunlarından meşhur olanlarla ilgili çalışmaların yapılması;
- Enstitü müfredat programlarının, konunun uzmanları tarafından detaylı incelemelerinin yapılması;
- Eğitim Enstitülerinin, “*Orta Muallim Mektebi, Gazi terbiye Enstitüsü, Eğitim Enstitüleri, Yüksek Öğretmen Okulu*” ndan Eğitim Fakültelerine kadar geçen sürede geçirdiği sürecin belgesel haline getirilmesi;
- Enstitü mensuplarının gerek mezun ve gerekse öğretim kadrosunda görev yapmış eğitimcilerin yazdıkları eserlerin toplandığı bir kütüphane oluşturulması;

- Enstitü anılarının yaşatılması için Enstitülerin sanal kimlikleri oluşturulmalıdır. Milli Eğitim Müdürlükleri web sayfalarında bir Enstitü bölümü açılmalıdır.
- Eğitim tarihi alanında yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilerin enstitülerle ilgili çalışma yapması cesaretlendirilmelidir.
- Gazi Eğitim Enstitüsü Binası, Eğitim Enstitüleri Müzesine dönüştürülmesi...

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Devlet Hesabına Okuduğu Enstitüden mezun Olduktan Sonra Tayin Edildiği Yere Gitmeyen Öğretmen Hakkında Karar, Fon Kodu: 30-11-1-0,30, Kutu: 360, Gömlek No: 50, Sıra No: 6, 28.11.1970.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Gazi Eğitim Enstitüsüne Kabul Edilmek Üzere Seçilecek Beş Kıbrıslı Öğrenci, Fon Kodu:534, Kutu: 37620, Gömlek No: 150175, Sıra No: 69,27.10.1951.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. Kıbrıs Türklerinden Kabul Şartlarını Haiz 40 öğrencinin...Gazi Eğitim Enstitüsüne Kabul Edilmeleri. Fon Kodu:30-18-1-2. Kutu: 150. Gömlek No:61. Sıra No: 20, 4.12.1958.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. Her yıl, Batı Trakya Türklerinden Lise Mezunu ve Kabul Şartlarını Haiz On Öğrencinin, Eğitim Enstitüleri ... Parasız Yatılı Olarak Alınmaları..., Fon Kodu:30-18-1-2. Kutu: 160. Gömlek No:22. Sıra No:13, 28. 04.1961.

Eğitim Enstitüleri Arşivleri

Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü'ne ait Arşiv, 30928 Numaralı Belge,(EK:1)

Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü Arşivi, 04.02.1980 Tarihli Belge.(EK:2)

Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü Arşivi, 233.1/515 Numaralı Belge. (EK:3)

Fatih Eğitim Enstitüsü'ne ait Arşiv, 4432 Numaralı Belge, (EK: 4)

Fatih Eğitim Enstitüsü Arşivi, Ekler 5 Numaralı Belge.

Isparta Eğitim Enstitüsü Arşivine Ait, ne Ait 07.05. 1974, 14.01.1974, 27.11.1974, 30.04.1975, 08.03.1975 ve 05.03.1975 tarihli Isparta Eğitim Enstitüsü Sosyal Dayanışma Komitesi Belgeleri (EK: 19-I,II, III, IV,V, VI)

TBMM Tutanak Dergileri (Zabıt Cerideleri)

TBMM Zabıt Ceridesi. *Maarif Vekaletine Dair Kanun Görüşmeleri*. Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem II, C. 23, 20 Mart 1926.

TBMM Zabıt Ceridesi. 1945 *Bütçe Görüşmeleri*. Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 7 C. 17, 23 Mayıs 1945.

TBMM Zabıt Ceridesi. 1946 *Yılı Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe Görüşmeleri*. Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 8, C. 3. 24 Aralık 1946.

TBMM Zabıt Ceridesi, *Mustafa Kemal Paşa TBMM' nin Dördüncü Toplama Yılı'nı Açış Konuşması*, Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, C.28, Devre I, 1 Mart 1923.

TBMM Zabıt Ceridesi.1948 *Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe Görüşmeleri*. Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 8, C. 82, 9 Aralık 1947.

TBMM Zabıt Ceridesi, *Aydın Milletvekili Tahsin Bey'in Yapmış Olduğu Konuşma*. Ankara: TBMM Zabıt Ceridesi, C. 7, Devre I, 6 Ocak 1921.

Tutanak Dergisi. *Milli eğitim Bakanı Nahit Menteşe'nin Meclis Başkanlığına Yazılı Cevabı*. Ankara: Tutanak Dergisi, Dönem 5, C. 2, 3 Ocak 1978.

Tutanak Dergisi, *Milli eğitim Bakanı Tevfik İlerinin Sözlü Soruya Cevabı*. Ankara: Tutanak Dergisi, Dönem 9, C. 2, 13 Kasım 1950.

Tutanak Dergisi. *Milli eğitim Bakanı İbrahim Öktem'in Konuşması*. Ankara: Tutanak Dergisi, Dönem 1, C. 33, 16 Kasım 1964.

TBMM Albümü (1950-1980), C.2, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Yayın Müdürlüğü Yayınları No:1, 2010),938. Erişim 23 Haziran 2023. https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt2/Cilt2.pdf

MEB Tebliğler Dergisi

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 9, S. 423, 3 Mart 1947.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitülerinin Tek Dersler Bölümünü Teşkil Eden, "Resim-İş, Müzik, Beden Eğitimi ve Yabancı Dil Şubelerine" Konan Meslek Dersleri Hakkında Karar*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 10, S. 464, 15 Aralık 1947.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1955 Yönetmeliği*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 18, S. 875, 31 Ekim 1955.

Tebliğler Dergisi, *Eğitim Enstitüleri Yabancı Dil Bölümleri Haftalık Ders Dağıtım Cetveli, Müfredat Programları...* İstanbul: Tebliğler Dergisi 25, S. 1231, 26 Kasım 1962.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitülerinin Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgileri Bölümlerine Ait Ders Dağıtım Çizelgeleri*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 29, S.1422, 3 Ekim 1966.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 21, S.994, 10 Şubat 1958.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği'nin 2. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkındaki Karar*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 29, S.1419, 5 Eylül 1966.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitülerinin Sosyal Bilgiler Bölümüne Ait Ders Dağıtım Çizelgesi*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 30, S. 1465, 14.8. 1967.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüsü 1968 Yönetmeliği*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 31, S. 1530, 25 Kasım 1968.

Tebliğler Dergisi. *İzmir-Buca'da Bir Eğitim Enstitüsü Açılması Hakkında Karar*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 22, S. 1085, 30 Kasım 1959.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitüleri Meslek Dersleri Programlarının Düzenlenmesi*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 21, S. 994, 3 Şubat 1958.

Tebliğler Dergisi. *Çözümlü Trigonometri Problemleri adlı eser hakkında*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 23, S.1108, 4 Temmuz 1960.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitülerinin Üç Yıla Çıkarılan Bölümlerinin Ders Dağıtım Çizelgesi*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 31, S. 1510, 8 Temmuz 1968.

Tebliğler Dergisi. *Tefi Listesi-Öğretmen Okulları*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 26, S.1276, 21 Ekim 1963.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitülerinin Üç Yıla Çıkarılan Bölümlerinin Ders Dağıtım Çizelgesi*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 31, S. 1509, 1 Temmuz 1968.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitülerinin Üç Yıla Çıkarılan Bölümlerinin Ders Dağıtım Cetvelleri ve Ders Programlar.*, C.31, S. 1508, 24 Haziran 1968.

Tebliğler Dergisi. *Eğitim Enstitülerinin Üç Yıla Çıkarılan Bölümlerinin Ders Dağıtım Cetvelleri ve Ders Programları*. İstanbul: Tebliğler Dergisi 31, S. 1511, 15 Temmuz 1968.

Tebliğler Dergisi. *Bakanlık Makamının Vali ve Eğitim Enstitü Müdürlüklerine Genelgesi*. İstanbul Tebliğler Dergisi 40, S. 1954, 3 Ekim 1977.

Resmî Gazete

Resmî Gazete. *Resmî Gazete Tarihçe*. Ankara: Resmî Gazete.

Resmî Gazete. *Muallim Mektepleri Talimatnamesi*. Ankara: Resmî Gazete, S. 171331 Ocak 1931.

Resmî Gazete. *439 sayılı Orta Tedrisat Öğretmenleri kanunun 7. Maddesi Mucibince İmtihanla Öğretmen Olmak İsteyenler Hakkındaki Talimatnamenin Bazı Maddelerinin, Değiştirilmesine Dair Talimatname*. Ankara: Resmî Gazete, S. 8451, 7 Temmuz 1953.

Resmî Gazete. *7439 Sayılı Kanun*. Ankara: Resmî Gazete, S. 10444, 29 Şubat 1960.

Resmî Gazete. *Öğretmen Yetiştiren Yüksek Dereceli Okullar Disiplin Yönetmeliği*. Ankara: Resmî Gazete, S. 13055, 19 Kasım 1968.

Resmî Gazete. *Eğitim Enstitüsü 1969 Yönetmeliği*. Ankara: Resmî Gazete, S. 13224, 16 Haziran 1969.

Resmî Gazete. *1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu*. Ankara: Resmî Gazete, S.14574, 24 Haziran 1973.

Resmî Gazete. *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okullar Geçici Yönetmeliği*. Ankara: Resmî Gazete, S.1511, 11 Ocak 1975.

Resmî Gazete. *41 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*. Ankara: Resmî Gazete, S.17760, 20 Temmuz 1982.

Kanunlar

TBMM. *439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu*. Ankara: TBMM, 1924.

TBMM. *789 Sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun*. Ankara: TBMM, 1926.

TBMM. *1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu*. Ankara: TBMM, 1973.

Milli Eğitim Temel Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739-20140206.pdf>

MEB, IX. Milli Eğitim Şurası Kararları, (Ankara: MEB 24 Haziran-4 Temmuz 1974), Karar-116. Erişim 10 Haziran 2023. https://ttkb.meb.gov.tr/mebiysdosyalar/2017_09/29_16_5045_9_sura.pdf

2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu, 4 Kasım 1981. Erişim 10 Haziran 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2547.pdf>

Milli Eğitim Şuraları

MEB. II. Milli Eğitim Şurası Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in Şurayı Açış Konuşması. Ankara: MEB, 1943.

MEB. IV. Milli Eğitim Şurası Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun Şurayı Açış Konuşması. Ankara: MEB, 1949.

MEB. VII. Milli Eğitim Şurası Üyeleri. Ankara: MEB, 5-15 Şubat 1962.

MEB. IX. Milli Eğitim Şurası Kararları. Ankara: MEB 24 Haziran-4 Temmuz 1974. Erişim 10 Haziran 2023. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29_16_50_45_9sura.pdf

Telif Eserler

Altunya, Niyazi. *Gazi Eğitim Enstitüsü: Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü (1926-1980)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Altunya, Niyazi. *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Deneyimi (1848-2008)*. İstanbul: Öğretmen Dünyası Yayınları, 2008.

Ayas, Nevzat. *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi: Kuruluşlar ve Tarihçiler*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1948.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 1997.

Başer, Nurettin, Fikri Kırıcı, Erdal Başbuğ, Cezmi Tezcan ve Necdet Şibik. *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme (188-1995)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, 1995.

DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*. Ankara: DİE, 1972.

- DİE. *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1965-1967*. Ankara: DİE, 1969.
- DİE. *Milli Eğitim İstatistikleri 1959-1968*. Ankara: DİE, 1972.
- DİE. *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1967-1970*. Ankara: DİE, 1970.
- DİE. *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1970-1974*. Ankara: DİE, 1975.
- DİE. *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1974-1978*. Ankara: DİE, 1979.
- DİE. *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1978-1979*. Ankara: DİE, 1980.
- DİE. *Milli Eğitim İstatistikleri Yüksek Öğretim 1980-1981*. Ankara: DİE, 1982.
- Gündüz, Mustafa. *Maarıftan Eğitime, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Eğitim Düşüncesinde Dönüşüm*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2020
- Baykara, Tuncer. *Tarih Araştırma ve Yazma Metodu*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007.
- Beysanoğlu, Şevket. *Bütün Cepheleriyle Diyarbakır*. İstanbul: Şehir Matbaası, 1963.
- Binbaşoğlu, Cavit. *Öğrencilik ve Öğretmenlik Anıları*. Ankara: Gül Yayınevi, 2002.
- Binbaşoğlu, Cavit, *Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995.
- Binbaşoğlu, Cavi.t *Ruh Sağlığı Bilgisi*. Ankara: Binbaşoğlu Yayınevi, 1983.
- Bursa Eğitim Enstitüsü 1964-1965 Yıllığı*. İstanbul: Büyük Kervan Matbaası, 1965.
- CHP. *Cumhuriyet Halk Partisi 7. Büyük Kurultayı*. Ankara: CHP, 1947.
- Kafadar, Osman. *Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma*. Ankara: Vadi Yayınları 1997
- Cumhuriyetimizin 50. Yılında Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü*. Konya: Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü, 1974.
- Dağlı, Nuran ve Belma Aktürk. *Hükümetler ve Programları 1920-1960 C.1* Ankara: TBMM Basımevi, 1988.
- Dilaver, H. Hüseyin, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme ve İstihdam Şartları*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1994.

Edirne Valiliği Edirne Lisesi Müdürlüğü, *2015-2019 Stratejik Planı* (Edirne: Edirne Valiliği Edirne Lisesi Müdürlüğü, 2019.

Erim, Nihat. “Orta Okul İhtiyacı Karşısında” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken*. 43-44. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilatı Hakkında Proje. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Ergin, Osman. *Türkiye Maarif Tarihi*. İstanbul: Eser Matbaası, 1977.

Ergün, Mustafa. *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*. Ankara: Ocak Yayınları, 1996.

Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü, *2015-2019 Stratejik Planı*. Gaziantep: Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015.

Gazi Eğitim Enstitüsü Yöneticiler Görev Bölümü. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1975.

Gazi Eğitim Enstitüsü 1952 Yıllığı. Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği, 1952

Gazi Eğitim Enstitüsü Danışma Kurulu ve Öğrenci Derneği. *Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi*. Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü Danışma Kurulu ve Öğrenci Derneği, 1963.

Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Rehberi 1967-1968. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1967.

Gökberk, M. Ali, “Orta Öğretimde Sınıf Usulü.” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken*. 77-78. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Güçlü, İdris. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri: Teknik-Yaklaşım-Uygulama*. Ankara: Nika Yayınevi, 2021.

Günay, Nejla. *Gazi Terbiye Enstitüsü’nden Gazi Üniversitesi’ne, Türk Eğitim ve Kültür Tarihinde Gazi*. Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları, 2017.

Halkın, Leon E. *Tarih Tenkidinin Unsurları*. çev. Bahaeddin Yediyıldız. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.

Isparta Eğitim Enstitüsü 1975-1976 Yıllığı. Isparta: Tokoğlu Matbaası, 1976.

Kahramanoğlu, Kemal Memiş. *Mesleki Yaşam Öyküm*, ed. Veysel Usta. Trabzon: Serander Yayınları, 2019.

Karamuk, Ziya. *Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1973.

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınevi, 2017.

Kazancıgil, Ratip ve Diğerleri, *Trakya Yüksek Öğretim Tarihi: “Kuruluşunun 20. Yılında Trakya Üniversitesi” (1982-2002)*, (Edirne: Trakya Üniversitesi, 2002).

Koçer, Hasan Ali. *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)*. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1967.

Kural, İsmet. *Eğitim Enstitülerine Hazırlanışta Rehber*. Ankara: İstanbul Basımevi, 1954.

Küçükahmet, Leyla. *Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları (Program Geliştirme Açısından Bir Yorum)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1976.

Maaske, Roben J. *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor*. Ankara: Maarif Basımevi, 1955.

Meyan, Hüseyin. “Eğitim Enstitüleri.” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken*. 57-60. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Mektupla Öğretim Yapan Yüksek Okullar Geçici Yönetmeliği, Resmî Gazete, S.1511, 11 Ocak 1975.

Nadi, Nadir. “Bir Açıklama ve Bir Gerçek.” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken*. 40-42. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Nadi, Nadir. “Bir Açıklama ve Bir Gerçek” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken*. 40-42. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Oğuzkan, A. Ferhan. *Öğretmenliğin Üç Yönü*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Oğuzkan, A. Ferhan. “Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi” içinde *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. 593-623. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983.

Oğuzkan, A. Ferhan. “Orta Dereceli Genel Öğretim Kurumlarının Gelişmesi” içinde *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. 290-315. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983.

Okçabol, Rıfat. *Öğretmen Yetiştirme Sistemimiz*. Ankara: Ütopya Yayınları, 2005.

Ortaç, Selahattin. *Milli Eğitimde Teşkilat ve İdare*. İstanbul: Nuruosmaniye Matbaası, 1964.

Öğretmen Okulları 1965-1966 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1966.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969-1970 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1970.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1966-1967 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Şubesi, 1967.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1967-1968 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1968.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1968-1969 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1969.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1969 -1970 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1970.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1970-1971 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1971.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1971-1972 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1972.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1972-1973 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1973.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 1973-1974 Yıllığı. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü Planlama Şubesi, 1974.

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü. *Haber Bülteni*. Ankara: Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1 Kasım 1977.

Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Hakkında Düzenlenen Anket Sonuçları. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1963.

Özalp, Reşat ve Aydoğan Ataunal. *Millî Eğitimde Kongreler ve Şuralar, Cumhuriyet Döneminde Eğitim.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983.

Özalp, Orhan. “Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikaları ve Uygulamaları” içinde *Cumhuriyet Döneminde Eğitim II.* 1-52. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1999.

Özben, Raif. *Rasim Şimşek Türkçe Evreninde Çoğalan Sevgi.* İzmir: Yazı Kültürü Yayıncılık, 2020.

Öztürk, Cemil. *Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar.* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2005.

Öztürk, Cemil. *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.

Sakaoğlu, Necdet. *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi.* İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.

Samsun Eğitim Enstitüsü 1969-1970 Yıllığı. Samsun: Samsun Eğitim Enstitüsü 1970.

Samsun Valiliği, *Cumhuriyetin 50. Yılında Samsun 1973 İl Yıllığı* (Samsun: Samsun Valiliği, 1973

Sirer, Reşat Şemsettin. “Ortaokul Meselemiz.” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken.* 12-19. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

TBMM. *Tutanak Hizmetleri El Kitabı.* Ankara: TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, 2016.

Toktamış, D. Faruk. *Bir Öğretmenin Anıları.* İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2008.

Türer, Ali. *Balıkesir’de Necati Öğretmen Okulları (1910-2023).* Ankara: Detay Yayıncılık, 2023.

Türkmen, Özcan, Çınar Serhat ve Konukçu, Mehmet. *Eskişehir Eğitim Tarihi.* Ankara: Eskişehir Millî Eğitim Müdürlüğü Yayınları, 2006.

Türk, Ercan. *Millî Eğitim Bakanlığı’nda Yapısal Değişimler.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999.

TÜSİAD. *Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Ve Teknoloji*. İstanbul: TÜSİAD, Haziran 1994).

Uçkun, Duygu. “Cumhuriyet Dönemi Türkçe Öğretmeni Yetiştirme Programları.” içinde *Türkçe Eğitime Adanmış Bir Ömür Dr. Asiye Duman’a Armağan*, ed. İhsan Kalenderoğlu- Pınar Kanık Uysal, Ankara: Pegem Akademi, 2020.

Wilson, Howard E. ve İlhan Başgöz, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Eğitim ve Atatürk*. Ankara: Dost Yayınları, 1968

Yetkin, Suut Kemal. “Öğretmen Davası.” içinde *Eğitim Enstitüleri Kurulurken*. 37-39. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Yücel, Hasan Ali. *Türkiye’de Ortaöğretim*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994.

Zeynal, Abdurrahman. *Selçukludan Günümüze Erzurum Eğitim Kurumları Tarihi*. Erzurum: Erzurum İl Özel İdaresi Yayınları, 2011.

Zürcher, Erik Jan. Donald Quataert, *Osmanlıdan Cumhuriyet Türkiye’sine İşçiler 1839-1950*. çev. Cahide Ekiz. İletişim Yayınları, 2017.

Makaleler

“Adana Eğitim Enstitüsü Dün Törenle Açıldı.” *Yeni Adana* (28 Aralık 1971). Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi, 1-5. Erişim 1 Şubat 2024. <https://library.cu.edu.tr/yeniadana>

Altın, Hamza. “1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimizdeki Yeri.” *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13, S. 1 (2008): 271-283.

Altunya, Niyazi. “Gazi Eğitim Enstitüsü (1926-1980).” *Yeniden İmece*, S. 4 (Ağustos 2004).

Altunya, Niyazi. “Teknik Açıdan Eğitim Enstitüleri Giriş Sınavı.” *Yeni Toplum*. S.15 (Şubat 1977): 32-42

Altunya, Niyazi. “Gazi Eğitim Enstitüsü (1926-1927)” *Yeniden İmece*. S. 4 (Ağustos 2004). Erişim 13 Ekim 2023. <https://www.ykked.org.tr/index.php/yazivemakale/makaleler/126-gazi-egitim-enstitusu-1926-80-niyazi-altunya-yeniden-imece-4-sayi-agustos-2004>

Aküzüm, Cemal ve Akgündüz, Hasan. “Diyarbakır’da Öğretmen Yetiştirme Deneyimleri.” *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2, S.3 (2014):28-43. Erişim 17 Aralık 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jcer/issue/18615/196500>

Akpınar, Deniz ve Aktaş, Recep “Tedrisat Mecmuasının (1951-1958) Vatandaşlık Eğitimi Açısından İncelenmesi” *SİNERJİ Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 4, S. 2 (2023): 21-35. Erişim 12 Şubat 2024. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3318769>

Akverdi, Hamdi. “Eğitim Enstitüsü hakkında Konuşulanlar.” *Eğitim Öğretim*, S. 1 (Mayıs 1947): 1-3.

Arslan, Lütfi. “Türkiye’nin 1961-1980 Arası Dönemde Siyasi Açmazları ve Koalisyonlar.” *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*. S.1 (Ocak 2023):141-175. Erişim 20 Eylül 2024. <https://dergi.park.org.tr/en/download/article-file/2795564>

Arun, A. Cevdet. “Türkiye’de Cumhuriyet Devrinde Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Çalışmaları ve Aşamaları.” *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi* 1, S. 1 (1 Mart 1990): 9-13. Erişim 10 Aralık 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bsad/issue/53455/711514>

Akyüz, Yahya. “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin 160. Yılında Darülmüalliminin İlk Yıllarına Toplu ve Yeni bir Bakış”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 20 (2006):17-58.

Baltacı, Ali. “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?” *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5, S.2 (2019). Erişim 3 Eylül 2024. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/898942>

Baş, İbrahim. “Eski Medeniyetlerden Bugüne Arşivin Önemi ve Günümüzde Arşivcilik Hizmeti Veren Türk Arşivleri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10, S. 1(Nisan 2019): 76-95.

Başar, Erdoğan, “Eğitim Görüşleri ve Uygulamalarıyla Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ’ın Türk Tarihindeki Yeri” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13, S. 1(27.11.2014):83-186.

Baytal, Yaşar. “Tanzimat ve II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları” *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 11, S.11 (2000): 23-32.

Becerikli, Sabri. “Mektupla Öğretmen Yetiştirme”, *BELGİ*, S. 21, (20212): 79-299

Betül Batır, “Eğitim Enstitülerinden Eğitim Fakültelerine Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmek.” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6. S.12 (2008):524. Erişim 18 Aralık 2022. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/talid/issue/43479/530676>

Binbaşoğlu, Cavit. “Öğretmen Yetiştiren Kuruluşlarda Meslek Dersleri Üzerine.” *Çağdaş Eğitim*, S. 147 (Eylül 1989): 26-29.

Bingöl, Necdet, “Haşim’in Şiirinde Romantik İzler”, *Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni* 2 (Mart 1962): 23-28.

Bozkurt, Aras. “Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 3, S.2 (2017): 85-124.

Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni, S.3. (1 Haziran 1966).

Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni, S.8. (1 Nisan 1967).

Bursa Eğitim Enstitüsü Haberler Bülteni, S.3. (1 Aralık 1967).

“Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler.” *Alkım*. S. 53. (15 Şubat 1974).

“Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler” *Alkım*, S. 57. (15 Şubat 1975).

“Bursa Enstitüsünden Haberler” *Alkım*. S.54-55. (15 Mayıs 1974).

“Eğitim Enstitüsünden Haberler.” *Alkım*, S.56. (Kasım 1974).

“Bugün Eğitim Enstitüsüne Gündüzlü Olarak Alınacak Öğrencilerin İmtihanı Var” *Yeni Meram* (6 Ekim 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, 1. Erişim 10 Ocak 2024. <https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/ek%C4%B1m/6/1.pdf>

Cırıtlı, Hüsnü. “Davet”, *Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni* 1, (Haziran 1961):3-4.

Çağlar, Özsoy ve Bıyıklı. “Mithat Enç’ in Öz Geçmişi” *Özel Eğitim Dergisi* 1, S. 2 (1992): 4-5. Erişim 8 Haziran 2024. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159283>

Çalıküşu, Nevzat. “Bursa Eğitim Enstitüsü.” *Bursa Günlüğü*, S. 15. Şubat-Mart 2022.

Çakmak, Serdar. “Batı Trakya Türk Azınlık Sorunu ve Vatansızlık Statüsü.” *Social, Mentality and Researcher Thiniers Journal* 8, S. 61 (Haziran 2022): 1246-1257. Erişim 10 Mayıs 2023. <https://smartofjournal.com/files/smartjournal/e98a6715-d047-4068-ba7b-7d3d0972040f.pdf>

Çakır, Abdülvahit, “Türkiye’de YÖK Öncesi ve Sonrası Yabancı Dil Eğitimi”, *Journal Of Language Research (JLR)* 1, Issue 1 (2017): 1-18.

“Çıkarken”, *Eğitim Psikolojisi* 1, S. 1 (1 Aralık 1953): 1-35. Erişim 5 Temmuz 2024. <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/Periodicals/Catalog/Issue/?IssueId=2268410>

Çiftçi, Cemil ve Atalay Çağlar, “Ailelerin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi: Fakirlik Kader midir?” *İnternational Journal of Human Sciences* 11, S.2 (July 2014): 155-175. Erişim 13 Mayıs 2023. https://www.researchgate.net/publication/270552896Ailelerin_sosyoekonomik_ozelliklerinin_ogrenci_basarisi_uzerindeki_etkisi_Fakirlik_kader_midir

Dağlı, Abidin, “2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ve Öğretmen Yetiştiren Kurumların Üniversitelere Devredilmesi” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 5, S.18(Ocak 2016): 44-53. Erişim 22 Mart 2022. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/69914>

Demirel, Muammer ve Becerikli, Sabri. “Bursa Eğitim Enstitüsü”, *Uludağ üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30, S. 1 (2017): 341-374. Erişim 1 Ocak 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/317711>.

Derman, Meral Taner ve Basal, Handan Asude, “Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye’de İlköğretimde ve İlköğretime Öğretmen Yetiştirmede Niceliksel ve Niteliksel Gelişmeler.” *Education Sciences* 4, S.1 (01.02.2009): 139-154.

Duman, Tayyip. “Türkiye’de Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme Sorunu” *Erdem* 12, S. 3 (1999): 91-106.

Duman, Tayyip. “Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü.” *Türk Yurdu* 22, S. 127 (2002):127-131.

“Eğitim Enstitüsünün Açılış Töreni Yapılacak.” *Yeni Meram* (23 Kasım 1962)1, Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi. Erişim 10 Ocak 2024. <https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/kas%C4%B1m/23/1.pdf>

“Eğitim Enstitüsü Kira Mukavelesi İmzalandı.” *Yeni Konya* (26 Temmuz 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi. Erişim 10 Ocak 2024. <https://kutuphaneotomas.yon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1konya/1962/temmuz/26/1.pdf>

“Eğitim Enstitüsünün Açılış Hazırlıkları.” *Yeni Meram* (28 Temmuz 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, 1. Erişim 10 Ocak 2024. https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_meram/1962/temmuz/24/1.pdf

“Eğitim Enstitüsünün Açılış Hazırlıkları.” *Yeni Meram* (9 Ekim, 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi,1. Erişim 10 Ocak 2024. <https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/ek%C4%B1m/9/1.pdf>

“Eğitim Enstitüsü Bu yıl İçinde Açılıyor.” *Yeni Konya* (5 Nisan 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, 1. Erişim 10 Ocak 2024. <https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1konya/1962/n%C4%B1san/5/1.pdf>

“Eğitim Enstitüsü İşi Katileşti.” *Yeni Meram* (4 Mayıs 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, 1. Erişim 10 Ocak 2024. <https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1konya/1962/may%C4%B1s/4/1.pdf>

“Eğitim Enstitüsü Açılış Hazırlıkları.” *Yeni Meram* (3 Ağustos 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi,1-2. Erişim 10 Ocak 2024. <https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/agustos/3/1.pdf>

“Eğitim Enstitüsüne Talebe Kabul Ediliyor.” *Yeni Meram* (17 Ekim 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi. Erişim 10 Ocak 2024.<https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/ek%C4%B1m/17/1.pdf>

“Eğitim Enstitüsü Bu Ayın 12’sinde Açılıyor.” *Yeni Meram* (2 Kasım 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi. Erişim 10 Ocak 2024.<https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/kas%C4%B1m/2/1.pdf>

“Enstitünün Öğrenci Durumu.” *Yeni Meram* (13 Kasım 1962) Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi,3. Erişim 10 Ocak 2024. https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_meram/1962/kas%C4%B1m/13/1.pdf

“Eğitim Enstitüsü İçin Tahsisat Gönderildi.” *Yeni Konya* (29 Temmuz 1962). Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi. Erişim 10 Ocak 2024. <https://kutuphaneotomas.yon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1konya/1962/temmuz/29/1.pdf>

“Eğitim Enstitüsünün Yeşil Sahası Adana’da Diğer Okullarda Yok.” *Yeni Adana* (30 Aralık 1977) Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi,1-7. Erişim 3 Şubat 2024. <https://library.cu.edu.tr/yeniadana#>

“Eğitim Enstitüsü Son Öğretimine Başladı.” *Yeni Adana* (4 Eylül 1979), Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi,1-7. Erişim 3 Şubat 2024. <https://library.cu.edu.tr/yeniadana#>

“Eğitim Enstitüsü Pazartesi Günü Eğitime Başlayacak.” *Yeni Adana* (24 Aralık 1971), Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi,1. Erişim 1 Şubat 2024. <https://library.cu.edu.tr/yeniadana>

Erdem, Ali Rıza. “Türkiye’deki Öğretmen Yetiştirmenin [A]1, [B]2, [Ç]’ si”, *Journal of Teacher Education and Educators* 4, S. 1 (2015): 16-38.

Ergin, Nurettin. “Cumhuriyet Terbiyesi ve Eğitim Enstitüleri.” *Bilgi* 2, S. 15. (1948): 10-13.

Ergün, Mustafa. “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (...):10-18. Erişim 12 Mayıs 2023. <http://efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/1547-published.pdf>

Erol, Fatih. “Trabzon’un En Zengin Ailesi Asilzade Nemlioğulları,” *Taka Gazetesi*, (26 Ekim 2022). Erişim 3 Mart 2024. <https://www.takagazete.com.tr/asilzade-nemliogullari>

Ertürk, Selahattin, “Amerika’da Din ve Eğitim Meselesi.” *Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni* 2 (Mart 1962): 104-109.

Ertürk, Yaşar. “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Darbe Sürecinde Silahlı Kuvvetler İçindeki Bölünme ve Rekabet.” *Türk Dünyası Araştırmaları* 134, S.264 (Mayıs-Haziran 2023):): 1-42.Erişim,20 Eylül 2024 .<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1478781>

Evelin Verhas, “Batı Trakya’daki Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi”, *Minority Rights Group Europe*, 1-33. Erişim 8 Haziran 2023. <https://minorityrights.org/app/uploads/2023/12/mrg-rep-wthra-tk-oct19-online.pdf>

Fitne Ateşi Ülkeyi Sarmadan Uyanınız “Sivas Olaylarına Dikkat”, *Milli Mücadele Dergisi* 12 (Eylül 1978):3-14. Erişim 12 Haziran 2023. <https://katalog.idp.org.tr/yazilar/130346/fitne-atesiulkeyi-sarmadan-uyanin>

Gökçen, Salim. “İki Darbe Arası Türk Demokrasisi (1961-1980).” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.67 (Güz 2020):241-264. Erişim, 20 Eylül 2024. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1478781>

Güçlü, Mustafa. “1950 ve 1980 Yılları Arasında Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Alanında Görülen Eğilimler”, *OPUS Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi* 3, S.4 (Haziran 2013): 84-91. Erişim 13 Ekim 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210691>

Günem, Zekeriya Mahmut. “Eğitim Enstitüleri ve Gayeleri.” *Bilgi* 6, S. 1, (1 Kasım 1947):1-5.

Gürkan, Tanju. “Ortaöğretim Kurumlarında Öğretime İlişkin Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 20, S, 1 (1987):305-322.

Güven, Özbay. “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Okulların Eğitimini Hazırlayıcı Çalışmalar.” *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi* 1, S.2 (1996): 70-88. Erişim 2 Aralık 2023. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/290943>

Habacı İbrahim, F. Zümran Tanrıkulu, Recep Atıcı, Abdullah Ürker ve Fadime Adıgüzelli, “Sınıf İçi Disiplin Kurallarının Benimsenmesinde Öğretmen Rollerini.” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/8 (Summer 2013): 1953-1971.

Doğan, Hıfzı. “Öğretmen Yetiştiren Kurumlar ve Sorunları.”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 10, S.1 (1977): 95-125.

İspirli, Serhan Alkan. “Eğitime Adanmış Bir Ömür Naim Alkan: Naim Baba,” *Beyaz Şehir Palandöken*. 20 (Ocak-Şubat- Mart 2017):134-141.

Kansız, İsmail “Bir Kitabın İki Sayfası Gibiydiler,” *Karadeniz’ de Son Nokta*, (14 Nisan 2023). Erişim 9 Mayıs 2023. <https://www.karadenizdesonnokta.com.tr/bir-kitabin-iki-sayfasi-gibiydiler>

Karagözoğlu, Galip. “Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik Mesleğine Yönelme”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2, S.2 (Haziran 1987): 34-46. Erişim 10 Mayıs 2023. http://efdergi.hacettepe.edu.tr/shw_artcl-1516.html,

Karataş, Murat. “Türkiye’nin 1970’li Yılları ve Milliyetçi Cephe Hükümetleri.” *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi* 5, S.10 (2022):387-422. (Erişim, 20 Eylül 2024). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2522863>

Kavcar, Cahit. “Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme.” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 35, S. 1 (2002): 1-14.

Kılıç, Ramazan. “Türkiye’de Yükseköğretimin Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.3 (Kasım 1999): 289-310.

Kırık, Ali Murat. “Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi”, *Marmara İletişim Dergisi*, S. 21 (2014):73-9

Konya, yeni bir irfan hayatına kavuşuyor, *Yeni Meram* (24 Kasım 1962), Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi. Erişim 10 Ocak 2024. https://kutuphaneotomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1_meram/1962/kas%C4%B1m/24/1.pdf

Konya İslam ve Eğitim Enstitüleri törenle açıldı, *Yeni Meram* (26 Kasım 1962). Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi. Erişim 10 Ocak 2024. https://kutup_hane_otomasyon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1meram/1962/kas%C4%B1m/26/1.pdf

Küçükbezirci, Seyit. “Emeğini Konya’ya Sebil Eden ‘Sahih İnsan’ Hüseyin Köroğlu’nu Anarken”, *Memleket* (6 Kasım 2013). Erişim 10 Ocak 2024. <https://www.memleket.com.tr/emegini-konyaya-sebil-eden-sahih-insan-huseyin-koroglunu-anarken-26313yy.htm>.

Küçükoğlu, Adnan. “Türk Öğretmen Yetiştirme Sisteminde Eğitim Enstitüleri (Bir Model Olarak Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü).” *Kastamonu Eğitim Dergisi* 14,2 (Ekim2006):377-392. Erişim 23 Ekim 2023. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/81466/turk-ogretmen-yetistirme-sisteminde-egitim-enstituleri-bir-model-olarak-kazim-karabekir-egitim-enstitusu>

Maden, Avşar ve Demirel, “Kemal Demiray’ın Hayatı, Eserleri ve Türkçe Eğitimi Üzerine Görüşleri,” *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi* 10, S. 1, (2024): 24-36. Erişim 8 Haziran 2024. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/322020>

Meray, Muammer. *Bursa Eğitim Enstitüsü 1964 Yıllığı*. İstanbul: Bursa Eğitim Enstitüsü, 1964.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Enstitüsü İçin Kesin Karara Vardı, *Yeni Konya* (1 Mayıs 1962), Selçuk Üniversitesi Gazete Arşivi, 1. Erişim 10 Ocak 2024. <https://kutuphaneotomas.yon.selcuk.edu.tr/arsiv/yen%C4%B1konya/1962/may%C4%B1s/1/1.pdf>

Milli Eğitimde Yeni Bir Hamle Yapılıyor, *Vakit* (19 Eylül 1946), 1-5. Erişim 10 Mayıs 2024. <https://dijital.kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/details/1860>

Nadi, Nadir. “Fert Politikası Değil” *Bilgi* 2, S. 16 (1 Eylül 1948):11-20.

Nevzat Çalikuşu, “Bursa Eğitim Enstitüsü”, *Bursa Günlüğü*, S. 15 (Şubat-Mart 2022): 36-39.

Nizam, Feridun. “Eğitim-Öğretimde Kitle İletişim Araçlarının Kullanım Olanakları ve Avantajları”, *KATÜ Akademik Bilişim*, (2004): 11-17.

Okandan, Selahattin, Gönümüzdeki Öğretmen, *Uyanış Dergisi*, S.2 (Nisan 1963): 19-22.

“Olaylar: Almanca Bölümü,” *Eğitim Öğretim*, S. 2 (Mart 1948): 1-72, Erişim 3 Temmuz 2024. <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/Periodicals/Catalog/Issue/?IssueId=764242>

Okur, Mehmet. “Türkiye’de Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları (1920-1928)” *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi* 4, S. 11 (Haziran 2005): 93-109.

Okuturlar, Şahap. “Necati Eğitim Enstitüsü ve İlköğretmen Okulu Rehberlik Bürosu Çalışmaları.” *Öğretmence Dergisi*, S. 1 (Mart 1956):9.

“Ortaokulların Öğretim Seviyesi Düşecek mi?” *Akşam* (5 Ekim 1946) Milli Kütüphane.

“Öğretmen Okulları Eğitim Enstitüsü Haline Getiriliyor.” *Ulus* (19 Eylül 1946), Milli Kütüphane.

Öksüz, Hikmet; Köksal, “Ülkü. Amerikan Belgeleri Işığı Altında Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye’de Eğitim” *Gazi Akademik Bakış* 11, S. 23 (2018): 317-351.

Özdemir, M. Çağatay ve Bastık, Harun. “Orta Muallim Mektebi’nden Gazi Terbiye Enstitüsü’ne.” *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim* 1, S.1 (2020):1-13.

Özinözü, Kemal Öğretmen Yetiştirmede Namzetlerin Seçimi, *Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırma ve İnceleme Bülteni* 1, (Haziran 1961):102-105.

Öymen, Münir Raşid. “Maarif İşlerimiz.” *Bilgi* 2, S. 16 (1 Eylül 1948): 1-3.

Özgür, İbrahim, “Öğrenci-Personel Programı İdarecilerinin Vazife ve Mesuliyetleri” *Öğretmen*, S.1 (Mart 1956): 4-8.

Özer, Ulviye, “Öğretmeni Millî Eğitim Bakanlığı mı Üniversite mi Yetiştirmelidir?” *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* VI, S. 1(1991): 1-4.

Öztürk, Cemil. “Türkiye’de Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Tarihi Literatürü.” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6, S. 12 (2008): 487-519.

Sağdıç, Mustafa. “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin Genel Kültür Meselesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 43, (2020):1-5. Erişim 10 Aralık 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61825/925030>

Senemoğlu, Nuray. “Ortaöğretim Kurumlarına Öğretmen Yetiştirmede Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Etkililiği, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 4, (1989):109-126. Erişim 20 Temmuz 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7833/103100>

Serim, Hilmi “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler” *Alkım*, S. 14. 15 Mayıs 1969.

Serim, Hilmi. “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler,” *Alkım*, S. 4-5. 15 Ekim 1968.

Serim, Hilmi. “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler,” *Alkım*, S.2. 15 Mayıs, 1968.

Serim, Hilmi. “Bursa Eğitim Enstitüsünden Haberler,” *Alkım*, S. 9.15 Aralık, 1968.

Şahin, Mustafa. “İzmir Eğitim Enstitüsü”, *Tarih ve Toplum Dergisi* 28, S.225 (Eylül 2002):34-41. Erişim 7 Temmuz 2023. https://www.academia.edu/12386417/%C4%B0zmir_E%C4%9Fitim_Enstit%C3%BCs%C3%BC

Su Yüzüne Çıkarken” *Kıyı Aylık Sanat Dergisi*, S.3 (Temmuz 1969).

Şahin, Mustafa. “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Politikalarında Yabancı Eğitim Uzmanlarının Etkisi.” *Milli Eğitim*, S. 137 (Ocak- Şubat- Mart 1998): 91-100. Erişim 10 Ocak 2023 https://www.academia.edu/20092390/T%C3%BCrkiye_de_%C3%96%C4%9Fitmen_Yeti%C5%9Fitirme_Politikalar%C4%B1nda_Yabanc%C4%B1_E%C4%9Fitim_Uzmanlar%C4%B1n%C4%B1n_Etkisi

Şakar, Feriha. “1909’dan Bu Yana Tarihi Süreç İçerisinde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştirme Politikası.” (17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 13-16 Kasım 2019).

Şanal, Mehmet. “Osmanlı İmparatorluğu’nda Kız Öğretmen Okulunda Görev Yapan Kadın İdareci ve Öğretmenler ile Okuttukları Dersler”, *Belleten* 68, S.253 (2004): 649-670.

Taşdemirci, Ersoy. “20. Yüzyılda Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Sisteminde Çağdaş Pedagoji Akımları.” *Erdem* 1, S. 40 (2002): 269-303.

“Trabzon’da Eğitim Enstitüsü Açılması Düşünüyor.” *Hizmet* (18 Temmuz 1961).

“Trabzon Tarihi Günlerinden Birini Yaşıyor.” *Hizmet* (2 Aralık 1963).

“Trabzon Uygarlığın Eşiğinde.” *Hizmet* (3 Aralık 1963).

Turan, Refik. “Orta Muallim Mektebi ve Eğitim Enstitülerinde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri Üzerine Bir İnceleme (1926-1982).” *International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences (JOSHAS JOURNAL)* 8, S.59 (Aralık 2022):1889-1903.

Tuna, Işıl. “27 Mayıs’ın Gölgesinde Demokrasiye Dönüş: 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 20,S.40 (2020 Bahar): 227-251. Erişim, 20 Eylül 2024. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1315897>.

Tutsak, Sadiye. “Ege Üniversitesi’nde Açılan Bir Okul: Uşak Meslek Yüksek Okulu,” *İzmir Araştırmaları Dergisi* 1, (2015):37-78.

Türer, Ali. “Necati Eğitim Enstitüsü Tarihinden: Osman Hatipoğlu...,” *Balıkesir 24 Saat*, (28 Eylül 2019). Erişim 2 Ekim 2023. <https://www.balikesir24saat.com/necati-egitim-enstitusu-tarihinden-osman-hatipoglu-ali-turer.html>

Türer, Ali. “Balıkesir’de 1968’li Yıllar ve Necati Eğitim Enstitüsü Öğrenci Örgütü” *Düzce Yerel Haber* (17 Mayıs 2020). Erişim 2 Ekim 2023. <https://www.duzceyerelhaber.com/ali-turer/29259-balikesir%E2%80%99de1968%E2%80%99li-yillar-ve-necati-egitim-enstitusu-ogrenci-orgutu>

Türer, Ali. “Necati Eğitim Enstitüsünde Çatışmalı Yıllar-1 (1976-1977),” *Düzce Yerelhaber*, (30 Mayıs 2020). Erişim 2 Ekim 2023. <https://www.duzceyerelhaber.com/ali-turer/63701-anilar:-necati-egitim-enstitusu-yillarim>

Tütüncü, Gülsüm. “Tarih Araştırmalarında Sözlü Tarih Yöntemi ve Çevrimiçi Sözlü Tarih Arşivlerinden Örnekler,” *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi* 9, S. 2, (2002):137, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2569913> (Erişim 3 Eylül 2024).

Urfa.com, “Bir Urfa Sevdalısı Mehmet Salih Önen”. Erişim 18 Şubat 2024. <https://www.urfa.com/bir-urfa-sevdalisi-mehmet-salih-onen/>

“Uşak Eğitim Enstitüsü Olaylarının İç Yüzü,” *Yeniden Milli Mücadele*, S. 434, (23-30 Mayıs 1978):3-14. Erişim 21 Nisan 2023. <https://katalog.idp.org.tr/yazilar/129734/usak-egitim-enstitusu-olaylarinin-icyuzu>,

Uygun, Selçuk. “Türkiye’de Öğretmen Adaylarının Seçimi ile İlgili Bazı Uygulamaların Tarihsel Analizi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30, S.3(2010):707-730. Erişim 13 Aralık 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/77009>

Yavuz, Yıldırım. “Mimar Kemalettin Bey (1870-1927).” *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi* 7, S.1 (Bahar 1981):53-76.11. Erişim Aralık 2023. https://www.academia.edu/36795122/M%C4%B0MAR_KEMALETT%C4%B0N_BEY_1870_1927_Y%C4%B1ld%C4%B1r%C4%B1m_Yavuz

Yıldırım, Neşide. “Türk Sosyal Yapısında Yeni Kurulmakta Olan Üniversitelerin Gelişim Süreci ve Trakya Üniversitesi.” *İstanbul Journal of Sociological Studies* (Eylül 2011): 99-115. Erişim 10 Mart 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9526/119056>

Yılmaz, Cevdet. “Samsun Öğretmen Okulu.” *Bütün Şehir Kültür ve Tarih Dergisi* 3, S.18 (Mart 2018):10-27.

Zeynal, Abdurrahman. “Darülmualлимinden Eğitim Fakültesine Öğretmen Okulları.” *Beyazşehir Palandöken*. 21 (Nisan-Mayıs-Haziran, 2017): 152-163.

1965-1966 Öğretim Yılında Eğitim Enstitüleri Eleme ve Seçme Sınavına Giren ve Kazanan Adayların Menşeleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara: MEB Talim ve Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu, 1967).

Sempozyum Bildirileri

Cicioğlu, Hasan. “Türkiye Cumhuriyeti’nde Ortaöğretimin Gelişimi.” *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu*, ed. Murat Alper Parlak 265-283 (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 7-9 Aralık 2005).

Öztürk, Cemil. “Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirmede Model Arayışları. *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu*, ed. Murat Alper Parlak 283-317, (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 7-9 Aralık 2005).

Tezler

Altunya, Niyazi. *Gazi Eğitim Enstitüsü Programlarının Değerlendirilmesi 1930-1980*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1981.

Akkurt, Hümeysra Birol. *19. Yüzyıl Batılılaşma Kesitinde, Bornova ve Buca Levanten Köşkleri Mekansal Kimliğinin İrdelenmesi*.” Yayınlanmamış İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.

Aşkın, Banu. *Maarif Vekaleti’ nin Kuruluşu ve Çalışmaları (1920-1940)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 1983.

Atar, Ali İzzet. *Uyanış Dergisindeki Yazıların Eğitim ve Dönemin Güncel Olayları Açısından İncelenmesi*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Başar, Erdoğan. *Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim Bakanları ve İcraatlarının Değerlendirilmesi (1920-1960)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1988.

Becerikli, Sabri. *Öğretmen Yetiştirmede İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Modeli (1924-1978)*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

Çoban, İbrahim. *Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünün Çağdaş Türk Resim Sanatı İçerisindeki Yeri (1932-1973)* Ankara: Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1973.

Duman, Tayyip. *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1988.

Kılın, Turan. “*İki Darbe Arası Dönemde Türk Eğitim Tarihi (1960-1980)*.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, 2020.

Sağlam, Ayşe. “*Gaziantep Öğretmen Okulları*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., Niğde Üniversitesi, 2007.

Şeker, Ali. *Talim ve Terbiye Dairesi (1946-1973)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Şimşek, Ömer, *Öğretmen Adaylarının Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Öz-Yeterliklerinin Uluslararası Eğitim Teknolojisi Standartları (ISTE-T 2008) Bağlamında İncelenmesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.

Taşer, Seyit. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Eğitim Yönetimi ve Denetimi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi 2010.

Tekin, Halil. *Yabancı Diller ve Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrencilerinin Bu Okullara Girmelerinde Etkili Olan Etkenler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Doktora Tezi, 1973.

Uygun, Selçuk. *Türkiye'de Öğretmenlik Mesleğine Uygun Bir sözlü Tarih Çalışması (1937-1954)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.

Yeşilyurt, Beyhan. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümünden Mezun Ressamlarımız*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.

Yılman, Mustafa. *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Pedagojik Temelleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Tezi, Doktora Tezi, 1987.

Yüksel, Perihan. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nın Ülkemizdeki Sanat Eğitimine Katkısı ve Tarihi Gelişim Süreci*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.

Ansiklopedi Maddesi

Altınay, Abdullah. “Edeb Mahir Yalnız” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları. Erişim 1 Temmuz 2024. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/edeb-mahir-yalniz>

Aslan, Zehra. “Milli Birlik Komitesi”, *Atatürk Ansiklopedisi*. Erişim 20 Eylül 2024. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-birlik-komitesi-mbk/>

Çelik, Yakup. “A. Adnan Çakmakçıoğlu,” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları. Erişim 17 Mayıs 2024. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/adnan-cakmakcioglu>)

Eşitti Soysal, Aslı. “Ahmet Miskioğlu” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim 9 Aralık 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/miskiogluahmet>

Karadağlı, Muammer ve Başlar, Mehmet. “Muammer Yüzbaşıoğlu”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları. Erişim 12 Mart 2024. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yuzbasioglu-muammer>

Öztürk, Cemil, “Darülmualimin” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 8, TDV Yayınları, Ankara 1999, 551-552.

Öztürk, Cemil, “Darülmualimat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.C.8, TDV Yayınları, Ankara 1999, 549-550.

Sinsoysal, Betül “Dr. Mehmet Tuğrul.” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları. Erişim 12 Haziran 2024. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tugrul-mehmet>

İnternet Kaynakları

Atatürk Üniversitesi, “Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi 2024-2028 Stratejik Eylem Planı,” 8. Erişim 12 Aralık 2023. <https://birimler.atauni.edu.tr/kazim-karabekir-egitim-fakultesi/wp-content/uploads/sites/67/2020/07/2024-2028-STRATEJII%CC%87K-PLAN.pdf>

Biyografiya, “Lütfullah Sami Akalın.” Erişim 9 Aralık 2023 <https://www.biyografiya.com/biyografi/7523>;

“Bu yıl matematik, fen ve tabiat b ölümleri açılacak olan okulun bölümleri, ileriki yıllarda çoğaltılacak.” Erişim 12 Aralık 2023. <https://gaziantepsabah.com/40-yil-once/egitim-enstitusu-bu-gun-aciliyor/566>

Buca Eğitim Fakültesi Tarihçe. Erişim 5 Mart 2024. <https://bef.deu.edu.tr/tr/fakulte-2/tarihce/>

Çelik. Yakup “A. Adnan Çakmakçıoğlu,” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları. Erişim 17 Mayıs 2024. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/adnan-cakmakcioglu>

Dicle Üniversitesinin Kuruluş ve Tarihçesi. Erişim 10 Ocak 2023. <https://www.dicle.edu.tr/tr/birimler/ziya-gokalp-egitim-fakultesi/sayfalar/tarihce-659>

Edirne Merkez Kurtuluş İlkokulu Tarihçesi. Erişim 17 Mayıs 2024. <https://edirne.kurtulus.meb.k12.tr/mebiysdosyalar/22/01/706498/icerikler/tarihcemiz110115.html>

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, “*Dr. Halis Özgü Biyografi*”. Erişim 10 Mart 2024. https://www.biyografya.com/biyografi/12028#google_vignette

“Gaziantep Eğitim Enstitüsü, 1971-1972 öğretim yılına dün yapılan törenle başlamıştır.” Erişim 9 Aralık 2023. <https://gaziantepsabah.com/40-yil-once/gaziantep-egitim-enstitusu-dun-yapilan-torenle-acildi/609>

“Gaziantep Eğitim Enstitüsü Müdürü İbrahim Ethem Özdemir’in Cumartesi günü akşamı...” Erişim 9 Aralık 2023. <https://gaziantepsabah.com/40-yil-once/egitim-enstitusu-mudurunun-evini-kursunlayanlar-bulunamadi/40748>

Şevket Arman Özgeçmiş, Erişim 20 Aralık 2023. <https://www.avnioztopcu.com/ARMAN/ozgecmis.htm>

Buca Eğitim Fakültesi Tarihçesi, <https://bef.deu.edu.tr/tr/fakulte-2/tarihce/>

Türkan Pakel Ataman Yazıları, “Eğitim Enstitüsü Günleri.” (Ocak, 21 2017). Erişim 8 Eylül 2023. <https://turkanpakel.wordpress.com/hakkinda>

Yazar Biyografileri, *Kemal Kaya Kimdir, Hayatı Eserleri.* Erişim 23 Aralık 2023. <https://hakkinda.bilgi.al.com/kemal-kaya-kimdir/>

Görüşmeler

Acar, Bayram, “İsparta Eğitim Enstitüsü.” (Görüşmecisi: Meral Kayabaşı), 5 Nisan 2022.

Adem Erol, “*Uşak Eğitim Enstitüsü.*” (Görüşmecisi: Meral Kayabaşı) 5 Haziran 2021. (Orhan Dengiz Anadolu Lisesi Müdürü)

Başıyigit, M. Koray. “*İsparta Eğitim Enstitüsü.*” Görüşmecisi: Meral Kayabaşı, 9 Haziran 2023.

Güngör, Mahir “Diyarbakır Eğit Enstitüsü.” (Görüşmecisi: Meral Kayabaşı), 25 Haziran 2024.

Kaya, Muhterem. “Eskişehir Eğitim Enstitüsü,” Görüşmeci: Meral Kayabaşı, 29 Mayıs 2021.

Keskin, Yüksel, “*Uşak Eğitim Enstitüsü.*” (Görüşmeci: Meral Kayabaşı), 7 Haziran 2021.

Tezcan, Sabri. “*Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü Giriş Sınavı Hakkında*” (Görüşmeci: Meral Kayabaşı), 15 Aralık 2023.

Zeylan, Abdurrahman, “Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü.” (Görüşmeci: Meral Kayabaşı), 5 Haziran 2023.

